

Aan domheid is geen maat

De Nederlandse overheid is er een van het domme soort: ze rekenen zich rijk met het overschrijden van de studietijd van studenten zodat ze meer kunnen vangen – een bonus op de algemene “verdomming” van Nederland. Want de studie moet sneller en korter, conclusie –in in samenleving die complexer en sneller wordt is dat geen voordeel maar een nadeel, want het bevordert oppervlakkigheid en opportunisme. Prijskaartjes hangen aan studievertraging, tweede studies (hele groepen medicijnstudenten worden de dupe als zij-instromer, omdat ze eerder waren uitgeloot, hun ideaal van arts worden, wordt zo geblokkeerd) en aan opleidingen door te dreigen met kortingen en straffen, bepalen het beleid. Wat zit hierachter? Weinig vertrouwen in mensen, argwaan en het straffende vingertje. Wat hopen ze? Het spekken van de schatkist want dat geld is alvast binnen. Dat denkt men. Dat is beleid maken op het *mislukken* van anderen die de norm niet halen. Alsof deze maatregel bevorderend zou zijn, alsof het straffen opvoedkundig zich uitbetaalt. Dat is zelfs in de gevangenis niet aan de orde: het grootste deel valt terug in het oude patroon. Een waardeloos systeem.

Net als de marktwerking in de zorg: men rekt zich rijk, de bureaucratie wordt er niet minder om en de hebzucht van managers en directeuren al helemaal niet. Dat is de kat het spek opbinden met de patiënt als melkkoe. Aan de ene kant wel geloven in de goedheid en rechtschapenheid van het managementteam, de bankdirecteuren, de beleggers en andere dieven die bonus na bonus opstrijken zonder er een vinger voor uit te hebben gestoken, en aan de andere kant de mensen die onze toekomst daadwerkelijk gestalte moeten gaan geven onder financiële druk zetten alsof de stress nog niet hoog genoeg is in deze prestatimaatschappij. De verkeerden worden gestraft en de verkeerden worden beloond. Er is geld genoeg, anders kunnen de riante bonussen en de torenhoge salarissen niet worden uitbetaald. Hoe hard moet je werken om een miljoen te verdienen, dat kun je nooit met je handen, maar ook niet met je hoofd. Dan ben je duidelijk overbetaald. Dus is je beloning gestolen want anderen hebben er wel hard en lang voor moeten werken. En zij vormen de kern, het hart van de firma, niet de top, het zich rijk rekenend en zichzelf verrijkend managementsegment.

Het is dus een kwestie van verdeling tussen de grootverdieners en de ploeteraars, tussen de teveel verdieners en de te weinig verdieners. De

eersten zijn ver in de minderheid dus het korten van de veel verdieners zal uiteindelijk niet zoveel in het laatje brengen. Maar het gaat ook om het principe, om het rechtvaardigheidsgevoel van loon naar werken en niet naar beloning die aanvoelt als diefstal!

Als deze overheid denkt Nederland voorruit te stuwten in de vaart der volkeren als een kenniseconomie hebben ze het goed mis: het is een domheideconomie die omgekeerd evenredig groeit met de bezuinigingen op onderwijs en zorg, op een menswaardig bestaan en op kansen voor iedereen. Binnenkort kunnen we het schudden: we worden economisch en technisch weggevaagd, we doen als Europa niet meer mee, omdat we niet geloven in mensen, niet geloven in capaciteiten van mensen en omdat we geen vertrouwen hebben en daarom alles maar proberen te sturen en te regelen via de wet. Een armzalig denken dat leidt tot een armzalig bestaan. De domheid reproduceert zichzelf. En dat op een reusachtige schaal: zoals kennis verdubbelt binnen steeds kortere tijdsperiodes, zal domheid zich nog sneller vermenigvuldigen: de overheid krijgt wat ze verdient en de burger die deze overheid aan de macht heeft geholpen zit met de gebakken peren.

John Hacking 2011

Windhandel

Politiek is een spel voor op de Bühne. In het licht van de schijnwerpers worden de posities bepaald en verstevigd. Maar wat wordt getoond en wat blijft verborgen? De ware motieven van handelend optreden zijn niet altijd helder of worden niet gecommuniceerd. Waarom? Omdat de macht zich verbergt achter slogans, statements, opportunisme, pragmatisme, ideologie. Macht die haar ware gezicht laat zien roept tegenmacht op (Sloterdijk). Dat is een normale reflex. Druk geeft tegendruk totdat de een meegeeft of barst. Is er dan wat gewonnen? Voor de korte termijn kan dit kloppen: de onderdrukking van een opstand, het gevangen zetten van je tegenstanders, het uitmoorden van de oppositie. Maar de revolutie baart haar eigen kinderen en de kinderen van de kinderen zetten de strijd voort, al was het alleen maar om wraak te nemen voor een eerder verlies. De Arabische lente, of wat er voor door moet gaan is de opstand van de arme en werkeloze massa tegen de kleine elite van politici, legermensen en hun sympathisanten die de schatkist, de inkomsten en de winsten beheren en verdelen. De Arabische lente gaf een sprankje hoop op een beter leven, meer welvaart, meer sociale voorzieningen en vooral op nieuwe kansen op de

arbeidsmarkt. Daarnaast meer vrijheid voor onderdrukte groepen in de samenleving waaronder de vrouwen. Het bleek een illusie. De machthebbers zijn vervangen door andere nieuwe machthebbers en zij zullen net als de eerdere lichting uitblinken in corruptie (=vorm van verdelen van welvaart) en zelfverrijking. Voor de massa's van werkelozen en kanslozen verandert er niets. De toegeworpen banaan die verkiezing heet, of democratische invloed, is snel verteerd en over blijven de schillen waarop velen uitglijden omdat ze niet beseffen dat het niet om bananen gaat maar om iets heel anders: namelijk rechtvaardigheid. Het onrecht bestaat in de ongelijke verdeling van de goederen, de winsten gemaakt in de economie, de toelages en ondersteuning die leger en politici ontvangen uit het buitenland omdat ze bondgenoot zijn tegen vermeende vijanden. De Verenigde Staten betalen het leger van Egypte. Italië en Frankrijk doen zaken met Libië want ze moeten hun gas- en olieleveranties veilig stellen.

Maar het volk, of wat daar voor door moet gaan profiteert vooralsnog niet mee. In Irak zullen er aanslagen blijven volgen zolang de oliewelvaart niet eerlijk wordt verdeeld over de verschillende groepen inclusief de minderheden. In Afrikaanse landen zullen partijen elkaar blijven bestrijden zolang de winsten geboekt met de winning van olie en andere vooral strategische grondstoffen niet eerlijk worden verdeeld. Angola zal binnenkort ontploffen als de massa's niet meer pikken dat een familie bijna alle rijkdom beheert en alle inkomsten opstrijkt uit de geëxporteerde olie. In Soedan vechten ze al jaren om het zwarte goud. China, Japan en Zuid Korea bestrijden elkaar ideologisch om een paar eilandjes, maar het gaat om gas, olie en visserijgronden. Naast strategische grondstoffen zijn voedsel en water de geschilpunten waar conflicten over zullen uitbreken tussen landen.

Analyseer de situatie van een land vanuit de behoefte of afhankelijkheid van energie, grondstoffen, voedsel en water en je hebt een prima staalkaart van de zwakten en sterkten van een land. Rusland wil West-Europa maar al te graag gas leveren. Dat levert naast inkomsten ook de garantie dat het huidige regime nog lang in het zadel kan blijven zitten. Als tenminste deze inkomsten niet enkel door de oligarchen van de staatsmonopolies en de partijbonzen worden beheerd. Als een meidenband als "Pussy Riot" al zoveel kan losmaken in een land als Rusland dat zelfs een liedje met strafkamp wordt bestraft zegt dat heel veel over de stand van zaken in deze nieuwe dictatuur. Zonder olie en gas raakt Rusland aan de bedelstaf en zal het snel gedaan zijn met deze reactionaire autocratische politiek. Op het toneel van de media wordt voortdurend symboolpolitiek uitgevoerd. "Pussy Riot" kiest een kerk uit

om haar protestlied te vertolken en raakt de machthebbers in hun hart anders zouden ze in samenspraak met hun kerkelijke lakeien niet zo hard reageren. Daarna vliegt grote “leider” Poetin in een vliegtuigje tussen de kraanvogels om hen de weg naar het zuiden te wijzen (alsof ze die niet uit zichzelf zouden kunnen vinden). Dat beeld zegt genoeg: de grote leider wijst de weg. Het zijn echter geen mensen die de weg krijgen gewezen maar vogels. Daar zal het Russische volk heel blij mee zijn. President Assad in Syrië kan zijn volk niet meer de baas omdat miljoenen de armoede en de ongelijke verdeling van de welvaart niet meer pikken nadat ze door de droogte verdreven zijn van land en goed. Topproducent van katoen en tarwe vervalt door mismanagement, korte termijn denken en kortzichtige corruptie tot de bedelstaf en de burgeroorlog. Zolang bevriende landen nog wapens leveren zal de strijd niet worden opgeheven want de uitkomst staat vast: Assad zal vallen.

En waarschijnlijk zal dat met grote afrekeningen en bloedpartijen gepaard gaan. Het Westen grijpt militair niet in want er valt strategisch gezien op het terrein van grondstoffen niets te halen. Jordanië zal het volgende land zijn waar de crisis zal uitbreken want ook hier is de droogte de oorzaak voor een naderende honger en armoede. Iran wil kost wat kost voorkomen dat het meer afhankelijk wordt van het buitenland met betrekking tot grondstoffen en energie. Daarom de kaarten gezet op kernenergie, niet in het laatst om alle militaire dreigingen het hoofd te bieden. In feite wil elk land zijn autonomie verstevigen en elk middel is daartoe geschikt als de gestelde doelen worden bereikt. Maar de meeste machthebbers hebben niet in de gaten dat hun land wordt bevolkt door mensen die hun eigen eisen stellen en die hun eigen gerechtvaardigde verlangens uiten. Armoede drijft jongeren in de handen van leiders die radicale oplossingen voorstaan, liever zich dood vechten dan sterven van de honger. Elke ideologie die deze strijd ondersteunt is dan goed, wel of niet religieus gemotiveerd. Uiteindelijk maakt dat geen verschil. Het gaat om het resultaat: het verzet van “David tegen Goliath”. Ook dat zal een illusie blijken. Zolang terreuraanslagen door bondgenoten, delen van het leger of de politieke macht worden ondersteund zullen ze blijven plaatsvinden. Vervalt die steun, worden terroristen met alle middelen opgespoord, dan zal hun vernietiging niet lang op zich laten wachten. Het is het enige wapen in handen van de armen, denken ze. Hieruit blijkt de domheid van hun leiders: niet de strijd levert succes, dat is eerder wanhoop, maar de kunst om ervoor te zorgen dat de welvaart eerlijk wordt verdeeld, nieuwe uitvindingen, creativiteit om schaarste om te zetten in overvloed, nieuwe vormen van energiewinning, voedsel aanbouw, betrekkingen aanknopen met nieuwe bondgenoten. De rol van China in Afrika leert

ons dat eigen belang en nationaal belang op den duur samen kunnen gaan hoewel niet alles vlekkeloos verloopt. Maar eenmaal geproefd aan de nieuw verkregen welvaart zullen de landen geen stap terug willen doen: het volk zal alle kansen met beide handen aangrijpen om zelf verbeteringen aan te brengen in hun situatie. Concepten opgelegd vanuit het rijke westen om het land te besturen vanuit democratische systemen (die er niet zijn) is illusoir. De armen die via democratie hun kans zien om invloed uit te oefenen zullen niet stoppen bij de stembus. Handige politici zullen misbruik maken van dit volksgeweld om hun eigen doelen na te streven zoals in Nigeria en Kenia. Dus: "Erst das Fressen, und dann die Moral" De oude Berthold Brecht had het nog niet zo slecht bekeken en hij heeft gelijk.

En in ons eigen kikkerlandje? Morgen zijn er verkiezingen. Meneer Wilders, lakei van de pro-Israël-lobby uit de Verenigde Staten (uit wiens hand men eet, wiens taal men spreekt) is van anti-Islam overgestapt naar het Zwitserland-gevoel – weg uit de Euro en uit de Europese verbanden, alsof Nederland niet leeft van de export en de goede relaties met de buurlanden. Deze profeet van de vrijheid staat voor een eenmans-dictatuur in zijn eigen partij waarin de leden dienstbaar hun hoofd buigen als ze af en toe een brokje krijgen toegeworpen (dierenpolitie) en dan weer mogen zwijgen. Waarschijnlijk staat hij buiten spel hoeveel hij ook mag roepen en hoe velen zich ook herkennen in deze kretologie zonder daadwerkelijke oplossingen voor de problemen die spelen. Zijn missie: Nederland bang maken, angst creëren voor onzichtbare (moslim)vijanden met name met het oog op de plek e rol van Israël, is maar gedeeltelijk geslaagd. We geloven hem gewoon niet meer en de conservatieven uit de Verenigde Staten die in Nederland een bondgenoot zagen zullen we teleurgesteld zijn. De geldstromen naar de PVV (waar ze geen verantwoording over willen afleggen) zullen opdrogen: excit PVV na deze verkiezingen!

De andere partijen zijn veroordeeld tot elkaar. Of ze dat nou leuk vinden of niet, of ze mooi weer willen blijven spelen in de media of niet. Oplossingen komen er sowieso pas op lange termijn voor de Europese crisis en Nederland speelt daarin maar een beperkte rol. De strenge meester uit de klas krijgt een koekje van eigen deeg, dat hij de ongehoorzame leerlingen had opgelegd: bezuinigen. We leven op de pof en dat gaat alleen maar goed als de economie meer produceert dan dat zij kost. Zonder winsten en inkomsten heb je niet zoveel in de melk te brokkelen. De arbeider draagt de grootste lasten want hij staat op straat als bedrijven inkrimpen, afslanken en failliet gaan. Innovatie, creativiteit, samen dragen van de lasten, solidariteit, inventiviteit om kosten te doen

dalen, kortom denkwerk en handelen is gevraagd in plaats van discussies, debatten en elkaar wat vliegen af vangen. De toekomst vraagt om toelevering van energie, van kennis, van grondstoffen, van water en van voedsel. Daar kunnen we toch belangrijke stappen zetten als land als we onze krachten bundelen? Dat zijn de grote lijnen, kern voor een beleid, het is nu aan wetenschappers en ambtenaren, technici en burgers om dit uit te werken op meso en microschaal. Zo moeilijk is dat toch niet?

John Hacking 2012

Slapend stinkend rijk door de kunst of door God!

Moderne kunstenaars die momenteel fortuinen verdienen zijn ontdekt, in de markt gezet en brengen nu stapels geld op. Is een hond van plastic van de kunstenaar Jef Koons of een beest in een aquarium van Damien Hirst miljoenen waard? Ik denk het niet. Het zijn aardige aandachtstrekkers, ze vertellen als werk een minuscule boodschap, ze hebben een betekenis, maar hun financiële waarde is er een van speculatie. Zij worden tot de kunstenaars van deze generatie gebombardeerd, ergo hun werk is kostbaar, ergo hun werk wordt onbetaalbaar voor de gewone sterveling. Dat vind ik een absurde situatie, een absurde ontwikkeling. Niet het werk toont hier zijn potentie, niet het werk overtuigt uit zichzelf, een beetje geholpen met een duiding, met een semiotische analyse ervan. Nee big money, big business, mensen met dikke beurzen spelen hier de hoofdrol en ze worden er rijk van. En alle “idioten”, (zo zal ik ze voor het gemak maar noemen, oorspronkelijk vrije mannen in het Oude Griekenland die tijd staken in het debat en daarvoor even hun baan vaarwel zeiden), die geloven in de zinvolheid van een dergelijke exercitie zijn in feite slimme zakenlui die winst maken over de “ruggen” van de kunstenaars. Maar ook die worden er niet armer van en spelen het spel rustig mee, ze spelen graag voor ‘ezel’!

Handelaars in “kunst-schroot” en “kunstenaars als moderne profeten” ik kan het niet anders noemen dan windhandel. We draaien als maatschappij, als overheid, als culturele instelling onszelf een rad voor ogen als we denken dat dergelijke werken en dergelijke praktijken een vorm van eeuwigheidswaarde hebben en een bijdrage leveren aan het schone en waardevolle in en van onze samenleving. En miljoenen

neertellen voor een “prul” van plastic, ook al is het ding 5 meter hoog, het blijft een prul van plastic, opgeblazen lucht. Eventjes een moment goed voor wat aandacht, een opmerking, eventueel een kritische noot en we lopen weer verder. En zo worden onze kunsthallen gevuld met semiotische rommel (want de kunstenaars rommelen eclectisch maar wat aan – ze pikken hier een daar een beeld, een teken, een symbool en nemen dat tot uitgangspunt). Duur betaald afval dat een boodschap moet uitdragen naar de kijker, de toeschouwer, de bezoeker. Maar de echte betekenis, de semiose onder dit alles is dat wij als samenleving dat sanctioneren, daar ons geld op in zetten, en allemaal even hard jaknikken als de naakte keizer ons om bevestiging vraagt. Want we willen ook wel zó rijk, zó succesvol, zó bekend worden. Voorspoed en geluk wenken ons toe, echt een blijde boodschap!

Dit voorspoedevangelie zoals Geert Mak in zijn boek ‘Reizen zonder John’ vooral de teksten van de predikers noemt in de Verenigde Staten als hij voor de tv zit te zappen van het ene naar het andere religieuze kanaal kent dezelfde dynamiek. De predikant belooft gouden bergen, God en Jezus staan aan je kant, God is met de rijke mensen, met de voorspoedigen, met de gelukkigen. Je hoeft alleen hem aan te roepen en niet onbelangrijk, te storten op de rekening van de organisatie, de boeken en dvd’s van de predikant te kopen: het goddelijk geluk zal je deel worden en zienderogen wordt je stinkend rijk. Het klopt wat de predikanten met veel vuur elke uitzending verkondigen: zij worden stinkend rijk op kosten van hun gelovigen, op basis van hun goedgelovigheid. Geert Mak noemt dat een vorm van magisch denken. Als ik dat en dat doe, zal dat en dat volgen. Simpel schema. Net als met “rommel-kunst” van een beroemd “rommel-kunstenaar”. Hij / zij heeft het werk gemaakt, hij / zij is beroemd, ergo zijn/ haar werk is financieel kostbaar en een goede belegging. Deze predikant is rijk, zijn woord is waar, hij belooft in naam van God gouden bergen want God is met de rijken. Dat wil ik ook, dus waarom niet alles op alles gezet om rijk te worden. Happy message, echt een evangelie, een blijde boodschap om van te smullen. Het verlangen naar het Rijk Gods is hier ingewisseld voor het verlangen naar persoonlijke rijkdom. De ware kapitalistische variant van het christendom in zijn volle glorie. Ik noem het vorm van misleiding, “valse herders”, volksbedrog en oplichting. Velen zijn bereid deze zelfverkozen profeten te volgen, te geloven en vooral hen veel geld te geven. Dat is nog het meest domme eraan.

De volgelingen moeten dan wel behoorlijk in de put zitten, moedeloos zijn en naïef om dergelijke beloften voor zoete koek te slikken. Het lijkt ook op de messianistische oproepen van de volksmenners, de

populisten die het volk mobiliseren willen met een nieuwe toekomst voor ogen. Dictatuur en oorlogen waren het gevolg. Daarbij zijn de volgelingen ook stellig ervan overtuigd van het feit dat zij gered zullen worden als een keer de hel goed losbreekt. (Geert Mak verwijst naar het begrip Rapture – de ontvoering van de aarde van de gerechtvaardigden, rechtstreeks naar de hemel, ten tijde van de Apocalyps, de eindtijd). Als je op je kenteken laat zetten, zoals Mak vertelt, dat tijdens de Rapture dit voertuig geen bestuurder meer heeft, dan ben je wel echt goed los van God en zijn gebod. Het is niet alleen een kapitalistische mamonversie van het christendom, het is ook een tragische versie van de christelijke boodschap. Letterlijk stinkend rijk, daar wil je gewoon niet bijhoren. Niet pas na de dood een rijke stinkerd in zijn kerkelijk graf, maar al tijdens het leven. Het is niet de rijkdom die hier stinkt maar ook de hoogmoed en het geloof in eigen kunnen. Ik kan het niet anders zien dan de persoonlijke legitimatie, verstopt achter het evangelie van de rijkdom, van het eigen egoïsme en het najagen van wind ook al wordt die in dollars uitgedrukt. Kunst en religie, windhandel, valse beloften, in deze vorm van opereren. Laat de ware kunstenaar, laat de ware gelovige opstaan. Wie niet meedoet aan deze windhandel heeft in ieder geval begrepen dat stinkend rijk te veel stinkt om er blij mee te kunnen zijn.

John Hacking 2013

Klimaat en digitale verstatelijking

Afgelopen week was ik op een “briefing” die de resultaten van de klimaatconferentie in Warschau in november 2013 besprak. De wetenschappers waren niet optimistisch omdat er nauwelijks vooruitgang is geboekt door de politici om verdragen af te sluiten die ook nageleefd worden door de verschillende partijen. Dat maakt velen moedeloos omdat op deze wijze via besluitvorming van landen onderling de weg (te) lang blijkt om tot bijvoorbeeld een terugdringing van de uitstoot van CO₂ te komen zodat de temperatuur op aarde niet verder stijgt. Maar stel dat wij als organisaties en betrokkenen er in zouden slagen om de temperatuur op aarde niet te laten stijgen – wat natuurlijk zeer de vraag is want schommelingen zijn er altijd al en de mens is dan wel een grote speler geworden maar hij is nog niet allesbepalend – dan zijn de klimaatproblemen zeker niet opgelost. Uitstoot van afvalstoffen, vervuiling van de zeeën en oceanen met afval en giftige stoffen, idem van de bodem op het land, etc. etc. zijn voorbeelden van problemen die immens zijn.

Energiebehoefte, de behoefte aan grondstoffen en strategisch waardevolle stoffen, de behoefte aan economische groei, aan welvaart en aan schone lucht, schoon water, wonen en onderwijs, het zijn allemaal thema's die de agenda mee bepalen. Landen kijken vooral naar de eigen context en behoeftes en laten van daaruit hun stem gelden. Dat is niet vreemd. In feite staat de "nationale veiligheid" op het spel. Dat dit laatste een thema van belang is blijkt ook uit de afluisterschandalen die momenteel bekend worden. De overheden willen alles en iedereen in hun greep houden. Geen middel gaat daarvoor te ver, zo lijkt het. Ze maken deze veiligheid tot belangrijkste thema. Het eigen land eerst, eigen burgers zijn het belangrijkste zo lijkt het. En populistische, rechtse partijen spinnen hier garen bij. Dieven en moordenaars, worden ze in de bijbel in het Nieuwe Testament genoemd want het belang van het volk, de eigen burgers, de eigen schapen, doet er in wezen niet echt toe: eigen zaken dwz eigen beurs en eigen macht zijn het belangrijkste. Ze zijn de moderne aandeelhouders van zelf gecreëerde politieke constellaties die al eerder in de geschiedenis hebben geleid tot wereldoorlogen. Of ze nu Tea-party, Lega Nord, Front National of PVV heten, het zijn allemaal loten aan dezelfde boom waar aandeelhouders van deze politiek en kapitaal de rest van de mensheid gijzelen. Het nationale belang legitimeert, zo schijnt het, elke vorm van racisme (Italië en Frankrijk bijvoorbeeld) of elke vorm van religieuze en niet-religieuze discriminatie (Nederland, Hongarije, Griekenland, Turkije).

De doelgroepen zijn telkens weer andere waar gif en venijn op af wordt gevuld, maar het mechanisme blijft hetzelfde. De dreiging komt altijd van buiten. En als ze van binnen komt zijn het de linkse partijen, de nestbevuilers, de zogenaamde verraders en weet ik wat al niet. Maar links en rechts, het zijn anachronismen, ze gelden in mijn ogen niet meer. Politieke macht en economische macht nemen de gestalte aan van het jasje dat hun op dat moment het beste uitkomt. Dat is altijd al zo geweest en zal ook wel niet veranderen. Politici en het kapitaal zijn twee handen op een buik, en het kapitaal wordt gevormd door de ondernemingen die de lijntjes uitzetten en die de koers bepalen. Ook de nationale koersen. Elk land zijn eigen club die aan de touwtjes trekt, zo lijkt het. Daarom lopen klimaatconferenties vast in de belangenstrijd tussen landen en organisaties.

Toch is er veel winst te halen op dit terrein als er meer samenwerking zou zijn tussen staten en tussen bedrijven. Waarom niet alle grote oliemaatschappijen en energieleveranciers laten samenwerken? Ze opereren toch al internationaal. Hetzelfde geldt voor meerdere grote

spelers zoals de bedrijven die het voedsel verzorgen. Samenwerking levert niet alleen synergie maar kan ook de angel halen uit de onderhandelingen tussen de staten onderling. Waarom schelden op Rusland en andere "dictatoriaal geleide" oliestaten als de bedrijven zo met elkaar verbonden zijn dat er geen concurrentie meer is? Maar dat zal voorlopig wel een utopie blijven want de belangen van de machtigen zijn zo groot en die worden niet opgegeven voor het heil van de hele mensheid. Dat zou ook erg naïef zijn om te veronderstellen. En als die grote conglomeraten er al komen dan worden dat nieuwe factoren van macht, een echt "1984" in Orwelliaanse zin, zo vermoed ik.

Een verzameling van bedrijven die over energie gaan en voedsel, een andere verzameling die vooral over kennis gaat (de wetenschappers), of een verzameling die vooral over al die andere dingen gaat die nodig zijn: woningen, wegen, infrastructuur. Het is maar een fantasie maar de toekomst heeft nog veel nieuwe ontwikkelingen in petto. Sluipenderwijs neemt de digitale werkelijkheid het bewind over - we hebben het nog niet in de gaten maar via de digitalisering van onze samenleving krijgt alles een ander gezicht. Ik vermoed dat over niet al te veel decennia de nationale staten worden opgeheven want het digitale tijdperk maakt alles en iedereen gelijk. In de financiële wereld is al alles digitaal en is er geen controle meer mogelijk over de geldstromen. De slimste "jongens" verdienen er het meest aan. Alles is bron voor speculatie, zelf de ondergang van een bedrijf. Het klimaat wordt pas echt belangrijk en de urgentie onderkend als er heel veel geld aan te verdienen valt. En als er, zo schat ik in, door natuurrampen veroorzaakt, door het klimaat honderd-miljoenen mensen slachtoffer worden over de hele wereld, dan moet er wel iets gebeuren. Dan kunnen politici zich niet meer verschuilen achter hun landsbelang of eigen machtsstructuren. Maar die doden, en dat is de tragiek, zullen waarschijnlijk eerst moeten vallen voordat er actie wordt ondernomen.

Waarom ik daar zo stellig in ben? Omdat de wereldoorlogen leren dat er eerst miljoenen doden moeten vallen voordat het stopt, voordat de rede mag spreken. En die spreekt altijd te laat. Als het kalf verdronken is...Ik heb niet de illusie dat wij beter zijn geworden, dat we hebben geleerd van het verleden en met toegenomen mogelijkheden is onze macht en onze verantwoordelijkheid exponentieel gegroeid. Maar of wij dan ook die verantwoordelijkheid nemen? Ik moet het nog zien. Daarom niet wachten op de politici van de nationale staten, die voeren namelijk een achterhoede gevecht. Zij zijn slechts lakeien, ze bedoelen het goed maar ze spelen het spel enkel als pion. Richt het oog op de toekomst,

op de gehele mensheid, op de globale wereld. Want allen zijn betroffen, het betreft allen.

John Hacking 2014

Organisch besturen...

De Rooms-Katholieke kerk heeft veel overgenomen van de Romeinen. Niet alleen rechtspraak en gebouwen maar ook een vorm van organisatie. De pontifex van Rome, primus inter pares, kwam uiteindelijk aan het hoofd te staan van de anderen die bestuurden als pontifex, bruggenbouwer, de bisschoppen. Het gebied werd verdeeld in parochies en aan het hoofd van elke parochie stond een herder, een pastoor. De pastoor is rechtstreeks verbonden met de pontifex. De pastoor is niet zozeer een toezichthouder (op leven en opvattingen van de leken - dat was hij natuurlijk ook, maar die rol is teruggedrongen) maar nu eerder een aanspreekpunt voor religieuze en ethische vragen en ritueel bedienaar van sacramenten. Als herder moet hij oog hebben voor zijn schapen. Als we deze beeldspraak even verder toepassen betekent dit ook dat alle schapen er toe doen, ook het verloren, het verdwaalde schaap. Dat er in de loop van de geschiedenis en ook vandaag de dag veel is misgegaan en veel misgaat in het uitoefenen van het pastoors en bisschopsambt doet niets af aan de oorspronkelijke bedoelingen en de intentie die achter deze vorm van bestuur zit. We zijn ons als moderne schapen heel goed bewust geworden van de relevantie van het religieuze zieleheil en de wijze waarop dit gekoesterd en bevorderd kan worden, ondanks de schandalen, het misbruik van het ambt en al die andere dingen waardoor het proces van verdieping en van inspiratie verstoord kan worden.

De kerk is opgezet en ingericht om een blijde boodschap, het evangelie, een boodschap van vreugde te verspreiden in de wereld. Dat is grotendeels gelukt want anders zou de kerk al lang niet meer bestaan. In de loop van de geschiedenis is er veel gediscussieerd over de vorm waarin en de structuren waarmee deze boodschap verspreid moest worden tot heil van de wereld en daar hebben we dan de vele stromingen in het christendom aan te danken.

In de laatste 2000 jaar van de geschiedenis, ik ben geneigd te zeggen onze beschaving, maar daar zijn veel kanttekeningen bij te zetten, is dit model van besturen ontleend aan de Romeinen, vaak gekopieerd. Wereldlijke keizers die hun rijk besturen via de adel, graven en hertogen,

bij de intrede van verkiezingen en parlementen zie je hetzelfde terug. Van kleine eenheden naar grotere en grote eenheden. Facisme en communisme hebben onderdelen van dit model overgenomen en toegepast in hun systeem. De maffia heeft zich laten inspireren door hetzelfde. Het Romeinse model heeft dus school gemaakt en dat duurt tot op de dag van vandaag.

Nou zitten er aan dit model toch een aantal aspecten die kanttekeningen oproepen: het model werkt als de onderdelen in orde zijn en als de hogere en lagere lagen op elkaar kunnen bouwen. Corruptie is een vorm van kanker in dit model. En de onderste laag is de meest kwetsbare en afhankelijk van de goodwill van de hogere lagen. In het Romeinse rijk had de aristocratie de grond in handen en waren de vrije boeren ook van hen afhankelijk. In perioden van crisis werd die vrijheid door armoede en hongersnood ingeperkt. De vrije boer droeg in het begin van het Romeinse tijdperk met zijn lichaam en zijn vermogen bij aan het rijk door deel te nemen als soldaat in het leger. Later werd dit een leger van beroepssoldaten en huurlingen. De slaven stonden onder aan de ladder en vormen de laagste klasse. Bij de komst van het christendom werden zij verheven omdat zij als laagste stand nu ook mee mochten doen. In het kanonieke wetboek van de Rooms Katholieke kerk zijn er eigenlijk maar twee klassen of standen: de priesters en de leken. In feite is dit al een hele ontwikkeling ten positieve ten aanzien van de klassenmaatschappij van de Romeinen. Maar de leken zijn definitief gescheiden van de priesters en er is eigenlijk geen echte overgang tussen beide klassen. De enige opening bestaat erin als je de weg kiest van het semi-priesterschap en je jezelf tot diaken laat wijden. Dan treedt je toe tot de kerkelijke hiërarchie en verlaat je het stadium van leek zijn. Maar vrouwen zijn zowel voor het diakenambt als het priesterambt uitgesloten.

Dat is een vorm van discriminatie. Vrouwen zijn dus eigenlijk in dit systeem minderwaardige leken want zij kunnen geen carrière maken binnen de kerk. Naast de vrouwen heb je ook nog de gelovigen die niet voldoen aan de kerkelijke leer in leven en opvattingen. Homoseksualiteit is een voorbeeld waar de kerk al eeuwen over struikelt. Het huwelijk kan alleen tussen man en vrouw worden gesloten. Dat wordt beargumenteerd met het gegeven dat het huwelijk ook gericht is op het voortbrengen van kinderen. Homo's zijn dus gemankeerde mannen. Op dit moment is er in Rome een discussie gaande over een andere houding ten aanzien van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Niet het opgeheven vingertje maar respect en acceptatie van hen als mens. Mens waren ze en zijn ze natuurlijk al lang, maar dat begint

schijnbaar nu pas door te dringen. Het doet mij denken aan president Nixon die tijdens een van zijn telefoongesprekken (die werden opgenomen - Watergate) zegt dat homoseksualiteit een vorm is van fataal liberalisme. De vijand propageert dit om de waarden van Amerika te ondermijnen en de echte mannen in diskrediet te brengen. Echte mannen zijn geen homo's. Dit soort opvattingen leven bij vele. Maar wat is dit voor een raar gedachtengoed. Mannelijkheid gekoppeld aan seksuele lust voor een vrouw, daar komt het op neer.

Dat is een verenging van de opvatting over de man: de man als seksbeest die vrouwen wil. Lust vervangt hier liefde. Alsof er dan ook geen liefde mogelijk is tussen partners van hetzelfde geslacht. Niet alleen de biologie maar ook de werkelijkheid toont dagelijks aan dat homoseksualiteit net zo normaal is als heteroseksualiteit. Het probleem zit tussen de oren van de bestrijders. En nu worstelen de bisschoppen in Rome met deze vragen en verwacht men dat de meer pastorale houding van de huidige paus veel verzet zal oproepen onder de conservatieve achterban. Waar zijn ze dan eigenlijk bang voor? Het zou wel een kunnen blijken dat een heel groot deel van de priesters en leden van religieuze ordes homoseksueel is en wat dan? Is het ontkennen ervan en de bestrijding ervan een optie? Een begaanbare weg, of is het een grote hypocrisie? Hoeveel pausen waren niet homoseksueel? Wie een beetje kerkgeschiedenis kent en de serie over de Borgia's brengt dat binnen ieders handbereik weet dat de geschiedenis bol staat van gedrag dat officieel niet door de kerkelijke beugel kan maar waar kerkelijk hoogwaardigheidsbekleders een hoofdrol in hebben gespeeld.

Organisch besturen wil zeggen zo besturen dat alle onderdelen van het orgaan tot hun recht kunnen komen en dat de verbindingslijnen open blijven. Boven en beneden, groot en klein doen er evenveel toe. Het gaat niet om macht, ook al denken sommigen dat wel, het gaat om het evangelie in de wereld van vandaag. Dat is niet de letter van de wet, maar het levende woord dat mensen optilt uit hun ellende. Veel inspiratie....

John Hacking 2014

Change perspective: Universiteit als broedplaats?

“Broeien is een reactie op een samenleving die gekenmerkt wordt door overmatige

regelgeving. schaalvergrotingsprocessen, management dat niet deugt en waarbij alles in het teken van efficiency, monotonie en vlakheid staat. ... Maar broeien ontstaat ook om een positieve reden. Dan komen mensen bij elkaar omdat ze een goed idee hebben, elkaar willen stimuleren en inspireren en samen iets nieuws willen opzetten. Om een bijdrage te leveren aan de maatschappelijke ontwikkelingen, vanuit behoefte aan zin- en betekenisgeving. Om samen met anderen op zoek te gaan naar oplossingen.” (Pag. 25)

“In een broeiest zijn de emoties ongeordend, in een broedplaats zijn ze geordend. De wanhoop, het ongenoegen en het verlangen zijn in een broeiest niet gericht, in een broedplaats wel. Broeiesten zijn ongestructureerde ontmoetingen die tot een broedplaats kunnen uitgroeien. In een broedplaats ontstaan uit de onvrede een voornemen en een doel. Ideeën worden er volwassen. Is het broeiest in een organisatie ontstaan, in een ordenend geheel, dan zal het al snel een broedplaats worden die wordt ingepast en afgestemd op de belangen van anderen. Broedplaatsen hebben namelijk iets gevaarlijks voor het systeem en daarom worden ze al gauw ingekapseld, bijvoorbeeld in vergaderingen, werk- en projectgroepen en commissies. Waar geen tijd is om te broeden, te verdiepen en te reflecteren. Waar je je moet houden aan conventies, aan regels en agenda's. In zulke gestructureerde overlegsituaties wordt de emotie uitgesloten en is onderlinge bevruchting onmogelijk. Want een vergadering is pas geslaagd als iedereen de regels volgt, de bijeenkomst op een gestructureerde manier verloopt en de doelen zijn gehaald. Een vergadering is dan niet veel meer dan een steriele toestand voor neutrale wezens.

In een broedplaats daarentegen willen mensen tot hun recht komen. Ze willen anderen wel eens iets laten zien. Ze hebben een sterk zelfgevoel, weten wat juist is en hoe het moet. Ze treden binnen in een leerhuis waarin iedereen schriftgeleerde is. Waar de stemming en de sfeer oprecht zijn, waar ze zich kunnen concentreren op iets nieuws. Waar ze samen proberen problemen op een ander niveau te duiden. Waar ze gebruikmaken van elkaars kracht en elkaar bevruchten. Zo zoeken ze naar nieuwe combinaties. Het resultaat is van iedereen.” Uit: P. Camp, *De broedfactor. Betrokkenheid aanwakken in organisaties en samenleving*, Amsterdam Antwerpen 2009 (Uitgeverij Business Contact) (Pag. 27)

Op de Radboud Universiteit van Nijmegen is verandering van perspectief al een tijdje het nieuwe motto in het strategisch plan. Medewerkers en studenten worden uitgedaagd om met nieuwe ideeën

te komen om zo een bijdrage te leveren aan onderzoek en onderwijs, kerntaken van de universiteit, ook in de toekomst. De link <http://www.ru.nl/overons/overradboud/change-perspective/> geeft hierover meer informatie.

Change perspective, verandering van perspectief is in deze opzet vooral ook een aanmoediging om tot verandering te komen. Maar een aanmoediging is nog geen verandering en een verandering is nog niet meteen een ander perspectief. Tenslotte wat is het object van die verandering? Verandering waartoe, voor wie en waarom? We zijn misschien geneigd om perspectief al heel snel gelijk te stellen aan kijkrichting, blikrichting, dus een daad waarin onze ogen en daaraan gekoppeld onze ideeën centraal staan. Kijken als een vorm van waarnemen waarin receptie, conceptie en deceptie op basis van wat we ervaren een rol spelen. Je kijkt met een bepaalde bril naar iets. Die bril kleurt je waarneming, die bril stuurt je als het ware. Maar de metafoor van kijken, de nadruk op beeld en op ogen kan ook verhinderen dat je andere mogelijkheden die samenhangen met perspectief en met waarnemen opmerkt en toepast.

Waarnemen via het luisteren, het ruiken, het voelen bijvoorbeeld. Als alle nadruk op het kijken en op het beeld valt kun je spreken van een verenging, een vernauwing van je blikrichting, je waarnemen als zodanig. Een voorbeeld. In de poëtische verwoording van de ervaring van de werkelijkheid worden beelden, gevoelens en ervaringen opgeroepen die meer zijn dan een soort van foto, dia, reproductie of representatie van een situatie. Een goed gedicht, een mooie metafoor prikkelt alle zintuigen en je hele lichaam kan erin mee gaan doen. Gehaktballen van oma, kippensoep van moeder, nevelige ochtenden in de herfst: je ruikt, je proeft, je voelt, je maag doet mee, je smaak wordt geprikkeld, water loopt je in de mond of je voelt de koude al optrekken en de herinnering daaraan. Dit soort van ervaringen verwoordt in onze taal noem ik bijzonder omdat ze meer zijn dan een beeld, meer dan een concept, een gedachte of een theorie. Ze zijn vooral anders. Omdat ze zo anders zijn en eigenlijk niet in een conceptueel kader passen dat aansluit bij ons kijken, onze kijkervaring en onze waarneming van de werkelijkheid met de bril van de waarnemer, ervaren we ze, zo vermoed ik, als vanzelfsprekend en dan merken we er niets van. Ze zijn er wel, maar op de achtergrond, niet gethematiseerd. En niet gethematiseerde ervaringen zijn eigenlijk voor ons verstand geen ervaringen. Als de ratio er niet over gaat bestaat het voor de ratio niet. Kortom de ratio kleurt onze waarneming en alles wat daarbuiten valt doet niet mee. Maar dat wil niet zeggen dat het er dan ook niet is.

Als verandering van perspectief alleen een rationele constructie is, een oproep om de werkelijkheid vanuit onze ratio constructief te beschouwen en te veranderen schieten we tekort. Heel simpel omdat de ratio gewoon niet in staat is de contingentie en volatiliteit (wisselvalligheid en onbestendigheid) van onze realiteit waarin we dagelijks verblijven te vatten. De ratio ontbeert daartoe de middelen. De ratio is onontbeerlijk in de wijze waarop we ons bestaan vorm geven en zin vinden maar de ratio is niet de enige kracht. Als we terecht komen in een situatie waarin we ons niet wel bevinden kan het gaan broeien: we komen in opstand, het gaat met ons op de loop en al heel snel overheersen emoties het debat. Waarom zijn mensen zo opgewonden tijdens demonstraties? Opdat zich hier de kans aanbiedt om zich te uiten, om alle ervaren onvrede, alle ongenoegen zichtbaar te maken. De ratio doet nauwelijks mee, die is thuisgelaten. Rationeel zou je kunnen stellen: een demonstratie heeft weinig effect en levert niet zoveel op qua verandering van doelen en van werkwijze. Een demonstratie, het tonen waar je voor staat, roept anderen op hun positie te tonen: geweld roept tegengeweld op, verzet tegen-verzet. Een ene positie lokt de andere uit. Voor en tegen de opname van vluchtelingen, voor of tegen het vestigen van centra om mensen op te vangen. De voorbeelden zijn eindeloos. In het proces van creativiteit om nieuwe wegen te ontdekken waarop wij in onze samenleving met problemen omgaan is rationaliteit noodzakelijk maar ook hier heeft ze niet het alleenrecht.

Broedplaatsen gedijen ook bij vrijheid, bij toevallige ontdekkingen, bij gratuitheid, bij vrijwillige inzet zonder vooropgezette bedoeling. Broedplaatsen zijn speelplaatsen, het mogen en kunnen uitproberen van ook op het eerste gezicht onmogelijke dingen. Buiten de kaders denken, buiten de hokjes. Dat is ook van de verandering van perspectief inhoudt en waartoe wordt opgeroepen. Maar in hoeverre kan een universiteit een broedplaats zijn, een broedfactor worden in de maatschappij als ze voortdurend wordt ingeperkt door regels, door financieringsconstructies en door afrekenmodellen die korte metten maken met wilde ideeën in onderzoek en onderwijs? Hoe wild kan en wil een universiteit zijn, zich presenteren en vooral vrije, creatieve ruimte scheppen voor totaal, maar dan ook totaal nieuwe invalshoeken? Hier schuilt het gevaar voor de gevestigde orde die inzet op stabiliteit en zekerheid, die inzet op de voortgang van het oude omdat dit oude bekend is en veiligheid biedt. Nieuwe ontwikkelingen ontnemen oude situaties hun bestaansrecht: kijk maar naar de techniek die wordt ingezet om voertuigen te besturen. De elektrische auto gaat aantonen dat benzinemotoren overbodig worden met alle gevolgen van dien voor de aardolie-industrie. Hoewel die

laatste daar niet echt onder zal leiden omdat aardolie vooral en nog steeds aan de basis ligt van talloze andere producten en daarvoor is nog geen alternatief. Plastic bijvoorbeeld zie ik nog niet zo snel verdwijnen. Maar nu zoek ik vooral voorbeelden in de pragmatische hoek, de toepassing van ideeën. Hoe zit het met de conceptuele functie op de universiteit, ook met het oog op wat ik boven beweerde naar aanleiding van het lichaam en de lichamelijke waarneming van de realiteit vanuit het hele lichaam? Zou en kan en wil de universiteit ideeën ontwikkelen die allereerst niet op de ratio maar bijvoorbeeld op het gevoel, de emotie zijn gebaseerd, of op de reuk, het smaken of het voelen? Durft de universiteit in te zetten op intuïtie als waarnemingsorgaan? Op spiritualiteit als bron naast de wetenschappelijke codex van eisen als objectiveerbaarheid, voorspelbaarheid, controleerbaarheid, empirie, toetsbaarheid etc. Ik vermoed dat zolang de hogepriesters van de rationele wetenschapstempel het voor het zeggen hebben andere factoren dan de ratio nauwelijks speelruimte krijgen in het creatieve proces, het broeden op verandering van perspectief. En hoe ontluisterend moet het zijn om dan te moeten constateren dat niet alles ratio is wat de klok slaat in de wetenschap. Hoe hard de wetenschappers ook hun best doen om dit ideaal te presenteren en voor te houden aan de mensheid.

Ik pleit dus voor een heel brede aanpak, een echt buiten je kaders durven en leren kijken, je bril opzetten maar ook andere brillen uitproberen. Je ratio niet thuis laten maar ook niet verabsoluteren. Andere bronnen raadplegen en eruit putten om verder te kijken dan je neus lang is. Kunstenaars worden algemeen beschouwd als degenen die dat in onze samenleving zichtbaar maken maar dat vind ik een misvatting. Waarom zouden kunstenaars alleen die creativiteit in huis hebben om andere perspectieven in te nemen? Ieder mens is een kunstenaar, riep Joseph Beuys al, in ieder mens schuilen wonderen van ontdekking en van potentie. Peter Camps die ik boven citeer over broeïnesten en broedplaatsen haalt de journalist Nico Haasbroek aan met 10 nieuwe geboden die ook voor de wetenschapper van belang kunnen zijn in de dagelijkse uitoefening van zijn praktijk. Het zijn geboden die getuigen van een bepaald soort realisme, die niet teveel invullen maar die vragen om een verdere uitwerking in de praktijk, waarbij ook de universiteit een steentje bij kan dragen. De uitdaging schuilt er vooral in om eens op een andere manier hier handen en voeten aan te geven; anders dan we gewend zijn via projecten, hulporganisaties en geldinzamelingen. Niet vanuit de politiek, niet vanuit de gevestigde belangen, maar bijvoorbeeld vanuit een denkbeeldige toekomst, een scenario in de toekomst dat dient als startpunt. Stel je

voor dat er een aarde komt zonder geweld en zonder geweldsmonopolies. Een aarde zonder armoede, een aarde zonder bezit. Wat zou je nodig hebben, aan welke voorwaarden moet je voldoen om dat proces in gang te zetten, om dat einddoel te halen. Het wiel hoeft niet meer te worden uitgevonden. Op talloze plekken wordt al zo gedacht en gehandeld. Hier meer bekendheid aan geven, initiatieven bundelen en communiceren is al heel wat. Een stap in de goede richting. Natuurlijk geboden garanderen geen verandering. Geboden zijn richtingwijzers voor de wandelaars in de woestijn. Ze duiden, ze wijzen vooruit. Ze zijn als het ware intuïtieve en op ervaring geformuleerde constructen die je kunnen helpen bij je oriëntatie in niemandsland. Want dat is ons leven: een soort van niemandsland tussen geboorte en dood. Alle claims op waarheid, alle machtsaanspraken, alle vormen van bezit, zijn in feite pogingen om dit niemandsland te bezitten, er een vaste status, een fort in te plaatsen: kijk, dit is van mij! Maar het zal je niets helpen want je leven is eindig, het loopt een keer af en dan is het voorgoed voorbij. Als wandelaar in dit leven heb je meer aan richtingwijzers dan aan kastelen en forten. Ook de toekomst heeft met perspectief, met richting te maken. De toekomst dicht timmeren omdat je denkt dat je dan veilig bent is een illusie. Een illusie die zichzelf onthult als je leven ten einde loopt. En dat kan sneller zijn dan je misschien zou verwachten. Jouw leven, mijn leven, ons leven en deze wereld hangen onlosmakelijk samen. De universiteit an sich bestaat niet: wij zijn samen die universiteit en we hebben samen die verantwoordelijkheid om kennis, inzicht en daadkracht te bundelen en te verspreiden tot welzijn van allen. Niet mijn onderzoek maar mijn inzet voor de wereld via mijn onderzoek is wat er toe doet. Er is altijd meer dan jezelf, iets dat groter is dan jezelf. Als je dat al beseft ben je al een heel eind op weg – ook in het veranderen van je perspectief.

John Hacking 2015

De tien geboden van Nico Haasbroek luiden:

1. Besef dat de mens tot alles in staat is.
2. Respecteer ieders recht op vrijheid.
- 3- Stop met zinloos geweld.
- 4- Wees beter voor het milieu.
5. Streef naar meer gelijkheid en minder hebzucht.
6. Bestrijd de bureaucratie.
- 7- Trek ten strijde tegen fanatici in deze wereld.
8. Ontwikkel u tot wereldburger en toon uw internationale solidariteit.
- 9- Verbeter de wereld en begin bij uzelf.
10. Wees minder bang en twijfel vaker.

Uit: P. Camp, De broedfactor. Betrokkenheid aanwakkeren in organisaties en samenleving, Amsterdam Antwerpen 2009 (Uitgeverij Business Contact) (Pag. 21)

Denken, danken en dichten

In onze maatschappij wordt het getal meer en meer belangrijk. De ‘*macht van het calcul*’ heerst, en wel bijna over alles, zo lijkt het. Over het nu over cultuur gaat, over onderwijs, over zorg of over gezondheid, alles wordt in getallen uitgedrukt en in getallen geëvalueerd. Dat is een effect van een lange ontwikkeling waarin het calculerend denken op basis van onder andere het rationalisme geleid heeft tot de wereld van de wetenschap en de techniek. Een wereld die nu ons leven bepaalt. Een wereld ook waar we geen afscheid van willen of kunnen nemen. Maar dit technisch denken, Martin Heidegger, de Duitse filosoof die hier veel over geschreven heeft, noemt het ook de vrucht van het metafysisch denken. Dat laatste is een vorm van denken die verklaringen zoekt en die het denken presenteert als begrijpen en voorstellen. De werkelijkheid wordt gezien door de bril van hoe ze in elkaar zit, welke oorzaken en gevolgen er spelen in de processen en in welke mate die werkelijkheid beheersbaar kan worden gemaakt. Daarvoor biedt het getal de oplossing en is het rekenen de weg.

Het probleem van Martin Heidegger is dat hij een andere vorm van denken bepleit die niet door berekening, voorstelling en manipulatie gestuurd wordt. Maar ook onze taal en onze begrippen zijn gekleurd door dit voorstellende denken en we hebben geen andere taal dan deze. Daarom is het filosoferen van Martin Heidegger, zou je kunnen zeggen, een soort van geploeter om een taal te vinden die dit andere denken kan beschrijven en uitdrukken. Of beter tot spreken brengen, want het is geen kwestie van zelf ontwerpen (dat is weer metafysica) maar van goed luisteren wat zich onder het berekende denken, achter de wereld van de voorstellingen, aandient. Dat luisteren heeft Heidegger op vele manieren proberen te verwoorden. Samuel IJsseling heeft er zijn proefschrift over geschreven en noemt in navolging van Heidegger dit een “*andenkend Denken*”, een denken dat aandacht geeft aan en dat wacht, luistert, open staat voor wat zich aandient. Maar wat zich aandient is nooit een product van eigen werkzaamheid, nooit resultaat van eigen prestatie. Je denkt niet maar de gedachten komen je als het ware aangewaaid. Ze zijn een geschenk, een cadeautje.

Voor velen die gericht zijn op resultaat en op effect zal dit denken dat wacht en luistert niet interessant zijn want wat levert het op? Maar daarmee miskennen zij in wezen het fenomeen van de verwondering, het je kunnen verwonderen over de werkelijkheid en elementen uit die werkelijkheid en ze miskennen het feit dat je dankbaar kunt zijn. Allereerst al dankbaar dat je kunt denken, dat je kunt denken dat er meer is dan berekening en *calcul*, dat je dankbaar kunt zijn voor dingen die er misschien (economisch) niet zo toe doen maar die een geheel eigen waarde in zichzelf vertegenwoordigen, zoals dauw op het gras, avondlicht in de bomen, het gekwetter van een vogel. Voor Heidegger zijn ook gedichten bronnen van waarheid, ze stichten een eigen vorm van waarheid die met berekening en met voorstelling om te beheersen en te sturen weinig van doen heeft. Daarom besteedt hij veel tijd aan het lezen en analyseren van gedichten, zoals in de bundel *Unterwegs zur Sprache*. In deze teksten leer je deze filosoof van een heel andere kant kennen dan alleen maar vanuit zijn magnum opus "Sein und Zeit". De kracht van het denken van Heidegger is, en dat is mijn persoonlijke mening, dat hij aandacht vraagt voor een dimensie van de werkelijkheid die er ogenschijnlijk steeds minder toe doet in onze maatschappij omdat ze niet direct vertaalbaar is in nut en in opbrengst.

Is het zo erg dan dat we teveel rekenen en te weinig stil staan bij bijvoorbeeld de stilte, de leegte, het vergezicht, het gedicht, het wuiven van het koren op het veld, het lied in de nacht, de sterrenhemel, de zachte aanraking en het koele wuiven van de bries? Ik denk van wel want een wereld gaat verloren en het gevoel voor een dimensie van ons bestaan wordt ondergesneeuwd door al die berekeningen en manipulaties.

Techniek en wetenschap zonder visie kunnen leiden tot een soort van eschatologisch doem-scenario: een wereld van oorlog en verderf (door atoombommen en milieurampen). Wapenindustrie die ontwikkelingen bepaalt, grondstoffenindustrie die het voortouw neemt in politieke besluiten door te lobbyen en hun voorkeuren (ook via corruptie) door te drukken, met als gevolg soms milieuschade op mega-niveau, ICT-ontwikkelingen die het leven van mensen in de privé sfeer bedreigen omdat alles transparant en openbaar kan worden, het zijn allemaal facetten die hierin meespelen. Is dat overdreven? Nee, niet als er enkel eenzijdig wordt gedacht, als het getal en als de winst voor de aandeelhouder de belangrijkste rol blijven spelen in ons maatschappelijk handelen. Politici zouden visie moeten ontwikkelen en het heil van de burger op het oog moeten hebben. Maar velen dienen hun tijd uit en zijn gericht op de volgende verkiezingen want dat verzekert hun een

inkomen. Als meneer (minister) Bert Koenders bij het TV-programma Pauw zegt dat zijn baan een zware is, maar daarvoor is hij ingehuurd, wil dat eigenlijk zeggen dat hij zichzelf als een huurling beschouwt die de klus moet klaren. En hoe wordt de klus geklaard, alsof de complexe problemen in de samenleving klussen zijn om te klaren, nou door het getal, door berekeningen en door beleid gebaseerd op getallen.

Uitgaven voor cultuur, zorg en onderwijs, veiligheid en vervoer, milieu en leefbaarheid worden allemaal bepaald door de eindafrekening, de balans. Niet het heil van mensen staat voorop. Het invoeren van begrippen als participatie-samenleving, zelfstandigheid en keuzevrijheid werken alleen maar verhullend om bezuinigingen goed te praten. Kortom de *'macht van de calcul'* bepaalt onze samenleving en ons denken. Al jaren geleden heb ik ontdekt dat gedichten een eigen waarheid hebben die niet ondergeschikt kan worden gemaakt aan de waarheid van de wetenschap en de berekeningen. Deze poëtische waarheid heeft een eigen zeggingskracht. Nou wordt voor gedichten meestal niet zoveel geld neergeteld dus de vertaling van deze kunstvorm in financieel gewin is nog wat lastig maar in de beeldende kunsten waaronder schilderkunst en beeldhouwwerken ligt dat anders. De betaling van miljoenen dollars voor een schilderij geeft aan dat ook hier de *'macht van de calcul'* meer en meer terrein wint.

Voordat ik kennis maakte met het denken van Martin Heidegger ging ik er altijd vanuit dat creativiteit en creatief denken, het scheppen van kunst, vooral een vorm is van hard werken en af en toe een geniaal idee. Maar vanuit het *"andenkende Denken"* moet je eerder stellen dat creativiteit eerder een vorm van wachten is, afwachten van wat zich aandient, goed luisteren naar wat zich aandient en dat stem proberen te geven. Als je dit laatste gaat beseffen en gaat toepassen hoef je nooit meer naarstig op zoek te gaan via activiteit naar inspiratie, naar goede ideeën alsof zij ergens liggen opgestapeld. Ze dienen zich aan, ze dienen zich pas aan als je er klaar voor bent, als er open voor staat en als je in de juiste stemming bent. Ijsseling laat in zijn beschouwing over Heidegger goed zien op welke wijze deze laatste zich een weg heeft gebaad door de Duitse taal om hiervoor woorden te vinden. Misschien kan het ons ook helpen de *'macht van de calcul'* te relativiseren en er zo af en toe kritisch afstand van te nemen en misschien kunnen we op basis hiervan onze politieke keuzes gaan maken: stemmen op een politicus die een visie ontwerpt en die dat niet doet voor 4 jaar. En als die er niet zijn, moeten we het zelf maar meer en meer gaan doen. Want onze verantwoordelijkheid in deze kunnen we niet uitgummen.

Misschien een idee om mee te beginnen in 2016? Alvast een prachtig nieuw jaar gewenst met veel inspiratie die zomaar aan komt waaien.

John Hacking 2015

literatuur:

- IJsseling, Samuel, Denken en danken, geven en zijn, Nijmegen 2015 (Vantilt)
- Heidegger, Martin, Unterwegs zur Sprache, Pfullingen 1986 (Verlag Günther Neske)

Management en vertrouwen

Onze tijd wordt gekenmerkt door een explosieve groei van informatie en de middelen om deze informatie te verzamelen, te analyseren en te benutten voor beleid. Niet alleen de wereld van de reclame, het bedrijfsleven en de overheid plukt hier de vruchten van.

Wetenschappers smullen ervan, hun mogelijkheden om voorspellingen te doen en om praktische toepassingen te bedenken groeien exponentieel. Met deze groei gaat echter een gevaar gepaard: de toegenomen en groeiende behoefte om te controleren en te bepalen. Niet alleen de wil tot manipulatie en het in de hand willen houden van de ontwikkelingen, ook de innerlijk gevoelde dwang om niet los te laten, niet los kunnen laten speelt menigeen daarbij parten. Het moet lopen zoals jij hebt aangegeven of volgens de door jouw organisatie vastgestelde doelen. Maar het leven in het algemeen, in het groot en ook in het klein (op privégebied) laat zich niet altijd plannen volgens richtlijnen en protocollen.

“Shit happens” om het negatief uit te drukken hoeveel voorzorgsmaatregelen er ook zijn getroffen. Daarom hebben wij nog steeds verzekeringsmaatschappijen die voor alles en nog wat polissen aanbieden om je in te denken en die hier goed aan verdienen. In de wetenschap en op de universiteiten is het regelgedrag aan de orde van de dag. Wetenschappers lopen aan de leidraad van de publicatienormen in de vakgroep ten behoeve van internationaal gerenommeerde tijdschriften. “Publish or perish” heerst alom op de burelen waar het beleid wordt uitgezet. Filosofie als vak is daarmee meteen “fragwürdig” als er geen klinkende resultaten worden geboekt omdat het denkproces soms tientallen jaren vordert van de filosoof. Deze kan niet elk jaar een “grundlegend” artikel schrijven waarop kan

worden voortgebouwd. Jan Staman, scheidend directeur van het Rathenau Instituut pleit in de krant voor de rol van hofnar: de wetenschapper moet fundamentele vragen durven stellen, hij moet het vigerende beleid aan de kaak durven stellen in zijn vakgebied als men de oren teveel laat hangen naar de subsidiegevers en managers, teveel naar de overheid luistert en de politici zonder dat daar iets tegenover staat. De rol van hofnar zoals die aan het hof werd vertolkt lijkt hem daarom wel wat.

Maar deze metafoor is waarschijnlijk hopeloos achterhaald net als het beeld dat er soort van hofhouding zou zijn rond de troon. Er zijn geen tronen, er is geen koning of keizer en er is geen adelstand meer die teert op de inzet van het volk dat door belastingen en het afstaan van goederen en winsten de boel aan het draaien houdt. De moderne belastingbetaler is niet te vergelijken met de onderdanige horige slaaf of kleine boer uit de middeleeuwen. Het is allemaal veel complexer en allemaal veel minder transparant geworden. Dat beseffen ook degenen die het beleid uitzetten en daarom gaan ze voor meer controle en noemen dat transparantie en kwaliteitbevordering. Wat ontbreekt en wat pijnlijk aan het licht komt is het gebrek aan vertrouwen. Vertrouwen in de goodwill van de wetenschapper, aan zijn inzet en aan zijn kundigheid en vaardigheid. En, creativiteit laat zich niet afdwingen, laat zich niet opleggen. Daarvoor is het nodig dat er een context bestaat waarin vrijheid en tijdsbesteding naar eigen inzichten mogelijk is. Met dwang is nog nooit iemand tot ontdekkingen gekomen die de mensheid vooruit helpen. Niemand zit te wachten op het zoveelste artikel in een tijdschrift dat drie voetnoten toevoegt aan een eerdere tekst, een kleine nuancering of verbetering. Niemand leest dat als het lezerspubliek alleen maar uit een select groepje van specialisten bestaat. Het argument dat zo de wetenschap groeit en dat het aandeel in de kennis op die wijze toeneemt is geen reden om wetenschappers op te sluiten in een dwangbuis van verplichtingen waaraan ze moeten voldoen zonder dat ze zelf inspraak hebben hoe zij hun tijd invullen.

Vanmorgen las ik in de krant dat Napoleon er voor gezorgd heeft dat zijn soldaten toch boter op hun brood kregen: boter die niet bedierf, margarine. Ook het conserveren van groente in blikje stamt uit die tijd. En dan heb ik het nog niet over de standaardisering van de lengtematen, de tijd en de inhoudsmaten. De aanleg van de infrastructuur (wegen, kanalen) kreeg een boost. De administratie van de inwoners en het vastleggen van hun namen, de geboortepolitiek (kindergeld), voor een deel met het oog op nieuwe soldaten, het zijn allemaal ontwikkelingen uit die tijd. Hoe kan dat? Viel dat zomaar uit de

lucht? Wie bedacht dit? In ieder geval duren de effecten door tot op de dag van vandaag. Misschien was toen het besef wel heel erg aanwezig dat er fundamenteel iets moest veranderen. Men moest meer greep krijgen op een aantal zaken en dat gebeurde door het uniformeren van standaarden. En praktische problemen zoals logistiek en voedselvoorziening moesten worden opgelost. Wat zijn de huidige problemen die nodig een oplossing verdienen en waarvoor geen uitstel mogelijk is? Ik vermoed dat die al lang bekend zijn: milieuvervuiling, ecosystemen die dreigen te bezwijken, stijging van de temperatuur van de aarde, de (politieke) dictatuur in en van de landen die energie leveren in de vorm van aardolie en aardgas omdat zij andere landen van zich afhankelijk maken, (bijna geen enkel aardolie leverend land kun je een echte democratie noemen – typisch hoe bezit corrumpeert) en de groeiende afhankelijkheid van landen op politiek en economisch gebied omdat zij armoede kennen en slechts condities. Honger en oorlog gaan hand in hand, verkrachting als oorlogswapen en demoralisatiefactor naast andere vormen van bruto geweld doen nog steeds opgang. Hoezo 2015, hoezo humaniteit, hoezo beschaving?

We zijn de middeleeuwen nog lang niet ontstegen hoeveel illusies we ons ook maken. Hier liggen de echte problemen die om een oplossing schreeuwen. Een paar honderd miljardairs die samen zoveel geld beheren dat ze de halve wereldeconomie bepalen, dat kan toch niet blijven voortduren? Dat heeft niets met “eerlijk verdiend”, met “loon naar werken” te maken. Het is eerder een vorm van diefstal als dit geld onttrokken wordt aan de economische processen die leiden tot een eerlijke verdeling van de welvaart. Dit zal ook niet blijven duren want hoe hoog de hekken om Europa en de VS ook zullen worden, de vluchtelingen die hun armoede ontvluchten zullen blijven komen. Fort Europa zal bezwijken hoe streng de controle ook zal zijn. Het alternatief is oorlog, de vernietiging van alle buitenstaanders die binnen willen komen. Dat is de uiterste consequentie van het gedrag om niet te willen delen en verdelen. Radicale groeperingen die de gevestigde orde aanvallen maken dit al zichtbaar. Zij zetten “rücksichtslos” geweld in om hun doelen na te streven, of in ieder geval propagandistisch profijt te trekken uit de verwarring die dan ontstaat. De Islamitische heilstaat die nu in Irak en Syrië wordt gepropageerd wordt gevoed met dit soort gedachten: uit het Westen kan niets goeds komen voor de “zuivere” islam. (Wat dit laatste dan ook moge behelzen). Het westen en alle bondgenoten, ook al zijn dit moslims, moeten worden bestreden tot op de dood. Er is geen alternatief, “no way out”.

Dit radicalisme is niet met de pen of het potlood te bestrijden, niet met cartoons en niet met grappen en spot. Misschien moet het antwoord eerder uit de loop van een geweer komen en dus uit de concrete en duidelijke stelling name van de landen en groepen die het betreft. Dat betekent offers brengen, dat betekent in calculeren dat ook eigen mensen zullen sneuvelen. Het is een oorlog die al lang aan de gang is en die complex is omdat er veel partijen op verschillende instrumenten blazen. Er zijn niet een of twee regisseurs en ondergeschikten. Het is een veelheid van groepen en leiders, van belangen en ideologieën. Familiebanden, clans, stamverbanden, politieke verbanden, economische en ideologische verbanden lopen door elkaar heen en verdelen de mensen. Daar is geen kruid tegen gewassen vanuit de overheden die via controle en manipulatie de boel bij elkaar wil houden of de gang van de geschiedenis wil bepalen volgens eigen inzichten.

Nijpende grote wereldproblemen, (de huidige oorlogen zijn een vorm van wereldbrand), en de onmacht tot nu toe om tot echte overeenkomsten te komen, leiden ertoe dat onze krantenberichten de komende tijd niet vrolijk er op zullen worden. Waar zijn onze wereldleiders? Wie durft zich over zijn eigen belangen heen te zetten en verder te kijken dan zijn neus lang is? Wijze leiders zijn gevraagd, niet alleen maar calculerende politici die alleen maar denken aan hun volgende verkiezing. Wijze wetenschappers zijn gevraagd die de echte fundamentele problemen ter hand nemen en die zich niet laten wegzetten in het bos van eindeloze publicaties. Echte spirituele leiders in kerken, geloofsinstituten en organisaties zijn gevraagd die de dingen bij hun naam durven noemen, die hun nek durven uitsteken, die zelf het goede voorbeeld geven. Als ergens winst te behalen is, is het hier wel: de verdediging van humaniteit, van menselijk gedrag dat niet ten koste gaat van je medemens maar dat ertoe leidt dat beiden groeien in welvaart en welzijn. “Erst das Fressen dann die Moral” schreef Berthold Brecht al veel jaren geleden. Zijn woorden hebben nog niets aan actualiteit verloren. Waarom dan nog wachten? Hier ligt de echte uitdaging. En die begint met verder kijken dan je eigen belang.

John Hacking 2015

Rendement

Alom rijst er verzet tegen het rendementsdenken dat onze samenleving in zijn greep schijnt te hebben: alles en iedereen schijnt te worden

afgerekend op resultaten, op prestaties en op nuttigheid voor de organisatie of het bedrijf. Protestacties van studenten tegen dit denken op de universiteiten halen de krant, en velen sluiten zich aan bij het algemeen verwerpen van deze tendens in onze maatschappij. Maar rendement is op zichzelf geen slechte zaak want niemand werkt graag voor niets. Je wilt toch op de een of andere wijze resultaten zien van je inzet. Zonder rendement houden zaken en acties al heel snel op. Het is echter de vraag welke criteria gehanteerd worden om rendement te meten en welk soort van rendement men op het oog heeft en welke waarden daaronder schuilen. Kritiek op een plat rendementsdenken in onze samenleving is dan ook waarden-kritiek omdat de onderliggende waarden of verworpen of te eenzijdig worden bevonden. Denken enkel in termen van kosten en baten op het terrein van bijvoorbeeld kennisverwerving door alleen de financiële dimensie in het oog te houden (zoals op sommige universiteiten wordt gedaan onder druk van de politiek volgens de critici - wat zeker niet waar is) is een vorm van eenzijdigheid die ook geen recht doet aan de complexiteit van de zaak.

Dus welke bril zet je op als je spreekt over rendement? De bril kleurt niet alleen de waarneming maar kan ook een vertekend beeld geven van de realiteit. Welke waarden heeft een universiteit hoog in het vaandel staan en wie en wat wordt er mee gediend als het gaat over onderwijs, vorming en onderzoek? Welzijn van studenten en medewerkers scoort in Nijmegen hoog aan de Radboud Universiteit. Maar hoe meet je welzijn? Wanneer wordt er geen recht aan gedaan? Wat gaat ten koste van het welzijn van medewerkers en studenten? Als je toch dingen wilt meten en beoordelen moet je ook criteria aanleggen om dat uit te kunnen voeren. Welke criteria liggen er onder welzijn? Welke doelen wil een universiteit halen met het aanbieden van een programma? En hoe relevant is dat voor de maatschappij, ook in de ogen van politici?

Kleine studies met weinig studenten verkeren in de gevarenzone omdat de kosten te hoog zijn om ze in stand te houden. Maar hoe universeel wil je zijn als universiteit en moeten alle aspecten van het wetenschapsbedrijf wel aan bod komen, moeten alle dimensies van cultuur en ontwikkeling een plek krijgen op de universiteit? Of is meer samenwerking tussen universiteiten ook niet een goede optie? Als geneeskunde populair is of biologie gaat daar vanzelf veel aandacht naar uit. Maar wat te zeggen over semitische talen, Sanskriet of Japans? China zit in de lift, dus Chinees zal wel niet zo snel verdwijnen omdat er ook heel grote economische belangen op het spel staan. Maar vergeten Afrikaanse talen, onderzoek naar Inka's en Maya handschriften, wie houdt zich daar mee bezig? Nou zullen er meteen een hoop politici

en burgers roepen dat dit allemaal iets is voor een kleine elite waar het volk niet op zit te wachten. Die geluiden kennen we. Maar het is kletspraat, gezwets van subjecten die niet weten waar ze over praten en die nauwelijks enig benul hebben van geschiedenis en de wortels van onze cultuur.

Ook het schijnbaar onbeduidende, niet populaire, onbekende verdient aandacht, ook op de universiteiten. Dat is een waarde die ik graag zou willen verdedigen. Al is het rendement niet meteen in diploma's en verzilvering van subsidie uit te drukken, al zijn dit soort thema's en interessegebieden niet echt hip, niet echt spraakmakend bij de toekenners van geldstromen. Geld is niet de enige waarde, niet het enige criterium, nut ook niet. Welk nut heeft een gedicht, welk nut een schilderij? Welk nut heeft een berg in de verte?

De organisatoren van vakantiebestemmingen hebben al veel eerder begrepen dat de natuur in de vorm van zeeën, bergen, bossen kostbaar is, een eigen waarde vertegenwoordigt en dus te gelde te maken is door er talloze toeristenstromen naar toe te leiden. Zij hebben begrepen dat het landschap (dat eigenlijk an zich nergens toe doet, het ligt er maar te liggen) een waarde op zich vertegenwoordigt omdat wij mensen ervan kunnen genieten. Valt het in geld uit te drukken, de berg Fuji, of de Mount Everest? De Sahara of de wilde toendra?

Maar ook schoonheid is eigenlijk geen neutrale categorie, niet zomaar een waarde die door iedereen begrepen of onderschreven wordt. Alain de Botton bespreekt in het boek 'De architectuur van het geluk' het Japanse begrip *wabi*. Ik citeer:

"In weerwil van de romantische opvatting dat we allemaal spontaan een bij ons passend idee van schoonheid kiezen, lijkt het erop dat onze visuele en emotionele vermogens voortdurend externe begeleiding nodig hebben om te kunnen besluiten waar ze notitie van moeten nemen en bewondering voor moeten opbrengen. De kracht die ons helpt vaststellen welke van onze vele gewaarwordingen belangstelling en waardering verdienen, hebben we benoemd met het woord 'cultuur'.

In het middeleeuwse Japan lieten dichters en zenpriesters hun landgenoten kennismaken met aspecten van de wereld waaraan westerlingen in het openbaar zelden meer dan minieme of terloopse aandacht hebben besteed: kersenbloesem, misvormde aardewerken voorwerpen, aangeharkt grind, mos, regen die op bladeren valt, herfstluchten, dakpannen en ongelakt hout. Er kwam een nieuw woord in zwang, *wabi* en het is veelzeggend dat geen enkele westerse taal daar een direct equivalent voor heeft. Het wordt gebruikt voor de schoonheid van pretentieloze, eenvoudige, onbewerkte, vergankelijke

dingen. Je kon *wabi* ervaren wanneer je een avond alleen doorbracht in een hut in het bos en het geluid van de regen hoorde. Er was *wabi* te vinden in oud, ongeregeld serviesgoed, in doodgewone emmers, in muren met vlekken en in ruwe, verweerde stenen, overdekt met mos en korstmoss. De meest uitgesproken *wabi* kleuren waren grijs, zwart en bruin.” Einde citaat (pag. 289)

Zit er ook *wabi* in onze universiteiten? Mag er *wabi* zitten in het lesprogramma, in de aandacht voor de dingen? Ook in de wetenschap? Of valt *wabi* hier helemaal buiten en spoort het met geen enkele vorm van rendement? Welke bril je ook opzet?

Ik vermoed dat er heel wat *wabi* zit in de kleine onooglijke studies in kleine achterkamertjes waar een beetje excentrieke geleerde zijn passie nagaat. Als een docent erin slaagt zijn gedrevenheid over te brengen op zijn toehoorders, de leerlingen. Als studenten melden dat de motivatie voor een talenstudie vooral lag in de indruk die hun docent op de middelbare school heeft achtergelaten. Dat is *wabi*, overgeleverde passie in de vorm van een stukje inspiratie waar het platte rendementsdenken nooit vat op zal kunnen krijgen.

De vraag blijft dus staan: welke waarden willen we samen formuleren en voor welke waarden willen we ons hard maken ook al zit er een prijskaartje aan en is het nut niet meteen afleesbaar? *Wabi* kan ons leren dat wat schijnbaar nergens toe doet heel veel genoeg kan schenken. In het licht van onze eindigheid is dat misschien wel een veel groter geschenk als een muur vol diploma's en een kast vol bekers. Zelfs een vette bankrekening kan hier niet tegenop, zo vermoed ik.

John Hacking 2015

Hel binnen handbereik

De weg naar de hel is bezaaid met goede bedoelingen. Houdt de mens een worst voor en hij hapt. En dat al sinds het ontstaan van de mens als soort. Sciencefiction wordt sneller realiteit als we voor waar willen hebben. In de serie Black Mirror wordt in aflevering 2 met de titel “15 Million Merits” een beeld geschetst van een gesloten toekomst waarin mensen hun dag doorbrengen door te fietsen voor energie. Daarmee wekken ze niet alleen energie op maar verzamelen ze ook punten om hun avatars aan te kleden en speciale wensen digitaal om te zetten zoals het uitzetten van een reclameboodschap in hun wooncel. In deze ruimte is de muur digitaal en zendt voortdurend berichten uit. Het leven

bestaat uit het ondergaan van deze berichten, een digitaal aangestuurde beeldwerkelijkheid en uit fietsen. Een enkeling fietst zoveel punten bij elkaar dat hij of zij mee mag doen aan de “Hot Shot” wedstrijd waarin drie juryleden oordelen over je bijdrage. Valt dat goed uit dan ben je verlost van het fietsen en mag je meedoen in de wereld van de showbusiness. Dan mag je echt goud dragen in plaats van digitaal goud, zo een van de sterren die het heeft gemaakt. Onze held in het verhaal is onder de indruk van een nieuw meisje dat op het toilet zingt. Hij schenkt haar zijn punten en zij dringt door in de wedstrijd. Maar door haar uiterlijk trekt niet het zingen de aandacht maar wordt zij overgehaald om mee te spelen in seksfilms. Deze tragische ontwikkeling die door de hoofdpersoon telkens te volgen is in zijn cel omdat de reclame deze beelden telkens presenteert leidt tot een verrassende ontknoping. Onze hoofdpersoon zet alles op alles om ook in de “Hot Shot” wedstrijd door te dringen en als het zover is, dreigt hij voor de ogen van de jury zelfmoord te plegen. Zijn protest wordt beoordeeld als een toppunt van spraakkunst en hij krijgt een nieuwe rol aangeboden in de uitzendingen van een van de juryleden. Eindshot: een sap drinkende acteur die de digitale verte inkijkt, in een grotere cel. Conclusie: er is geen ontsnappen aan de nieuwe werkelijkheid van de digitale terreur. Niets in de film duidt erop dat er nog een leven buiten deze werkelijkheid bestaat.

Die ervaring hebben wij nu nog wel. Of moet ik spreken van een illusie want als ik het artikel moet geloven uit de Volkskrant van 25 april 2015 “China kent iedere burger score toe” blijkt dat in 2020 elke burger in China verbonden is met een digitaal scorebord waarop zijn sociaal gedrag bijgehouden wordt. China wil, zo dit artikel een sociaal krediet systeem opzetten waarin maatschappij, politiek, justitie en zakenleven belangrijke pijlers zijn en waarin elke burger gemonitord wordt met betrekking tot zijn financiële kredietwaardigheid, zijn eventuele strafblad en zijn uitingen op sociale media. Dit in de naam van totale transparantie die de voorwaarde is om tot een betere mens te komen, of met andere woorden een perfecte burger. Rogier Creemers, China-expert noemt dat in het artikel het begin van de totale “gamification” het leven als spel, waarin de burger aangemoedigd wordt zoveel mogelijk punten te halen, een zo hoog mogelijke score. Reden voor dit alles zou de toegenomen normvervaging zijn in China en de rest van de wereld waardoor de burgers afgedwaald zijn van de socialistische waarden en normen.

Ziehier de gedachten van George Orwell’s “Animal Farm” en “1984” in de meest levende uitvoering want wie bepaalt wat goed of slecht is, wie bepaalt de spelregels, de meetlat waarlangs de burger met zijn gedrag

wordt gelegd? Hoe corrupt is het systeem ondanks de schijn van totale transparantie? Want geen systeem is volmaakt, altijd zijn er bugs. De gedachten uit de film “de Matrix” worden dus in China in werkelijkheid omgezet: “every-one will be connected”, er is geen wereld meer daarbuiten. Het getuigt van een geloof in de maakbaarheid van de samenleving en de kneedbaarheid van het gedrag van mensen. In de film uit Black Mirror was er nog een niche in de digitale realiteit van alledag namelijk het romantische dagdromen van de hoofdrolspeler en ook de gevouwen kleine pinguïn van (afval)papier door het meisje. Een ruimte die steeds verder ingeperkt werd door de opdringerigheid van de digitale realiteit. Als kijker was dat goed ervaarbaar. Maar waar zijn de niches in de nieuwe werkelijkheid van het sociaal krediet systeem? Afwijkend gedrag mag dat nog? Afwijkende gedachten, afwijkende seksualiteit, kunst die grenzen verkent? Kortom hoe breedmazig wordt het net waarmee de digitale burgervis wordt gevangen? En wie vlecht dit net? Wie bepaalt de grootte van de mazen, wie trekt aan de touwtjes? De betere dieren die allemaal gelijk zijn? En religie mag dat nog of wordt het sociale systeem de enig toegelaten vorm van religie? Een volledig gecontroleerde digitale samenleving, hoe goed bedoeld ook, is de meest naïeve invulling van een menselijke hel omdat elke vorm van vrijheid opgeofferd wordt aan het systeem. De worst die wordt voorgehouden is perfectie, ontplooiing van al je talenten (als je daarmee gezegend bent want anders beland je in de onderste categorie in deze “Brave New World”) en de hemel op de digitale aarde. Het is een hel vermomd als hemel, de duivel van de maakbaarheid lacht in zijn vuistje. Zijn er nog echte gelovigen die hiertegen op willen staan in naam van het ongrijpbare, onbeheersbare, niet manipuleerbare?

John Hacking 2015

Artikel in de Volkskrant van 25 april 2015:

<http://www.volkskrant.nl/buitenland/china-rates-its-own-citizens-including-online-behaviour~a3979668/>

Briefje

Het begrip taal en ‘het spreken’ zijn in het Nederlands onderscheiden. In het Duits is er een woord voor ‘Sprache’. ‘Sprache spricht’, taal spreekt. Niet alleen doordat er een spreker optreedt die taal hanteert maar ook omdat taal het in zich heeft om te spreken, of met andere woorden zich

te tonen. Taal laat zich zien. Een voorbeeld: de taal die iemand spreekt laat een duiding toe op zijn persoonlijkheid, zijn afkomst en zijn denkbeelden, zijn politieke en geestelijke context, de cultuur waaruit hij stamt. Niet dat die duiding altijd perfect verloopt. Een taal die geduid wordt vraagt om een analyse-instrument en dat laatste kan een taalwetenschapper leveren. Je kunt dan kijken naar factoren die een rol spelen vanuit de grammatica, naar veel voorkomende termen, naar begrippen en het gebruik ervan door groepen van mensen in bepaalde tijden. Zo is een blanke taal voorstelbaar, een zwarte taal, een westerse en een oosterse taal. Denkpatronen die onder het gebruik van een taal liggen kunnen anders zijn. Als begrippen en teksten eindigen in iets onbepaalds zoals in de uitspraak van de gesprekspartner van Martin Heidegger die zegt: „*Uns Japaner befremdet es nicht, wenn ein Gespräch das eigentlich Gemeinte im Unbestimmten läßt, es sogar ins Unbestimmbare zurückbirgt*“ hoeft dat in de oosterse cultuur geen probleem te zijn maar in de westerse cultuur kan het bevreemding oproepen.

In onze westerse taal zijn we gewend om taal in te zetten om iets te bereiken: dat wat we willen zeggen mag en moet soms effect sorteren. Daarvoor zetten we onze taal in. Het gebruik van pejoratieven, woorden die ongunstige associates oproepen is een negatief voorbeeld hiervan. De ‘Partij voor de Vrijheid’, een naam die in mijn ogen op zich al een leugen in meervoud is omdat de partij een eenmanszaak is onder het dictaat van de partijleider die als enige lid is, en die het begrip vrijheid wel erg smal invult, namelijk alleen voor geboren en getogen Nederlanders in Nederland, die partij doet regelmatig van haar spreken door haar ‘smalend’ taalgebruik waarmee critici en tegenstanders in de hoek worden gezet. Mensen openlijk voor schut zetten in het publieke debat en in de media ook al zijn het collega’s die hetzelfde werk verrichten in de tweede kamer getuigt niet alleen van weinig respect maar is in mijn ogen schaamteloos en verdient repliek.

Taal wordt hier ingezet om politiek gewin te behalen. Taal wordt instrumentaliserend gebruikt als een soort van hefboom om stemmen te winnen en tegenstanders te vellen. Stemmingmakerij tegenover de opvang van vluchtelingen is er een duidelijk voorbeeld van. Taal is niet in de politiek een handig instrument, taal wordt ook gebruikt om mannen en vrouwen te onderscheiden en de culturele verschillen tussen culturen goed te praten. In culturen waarin vrouwen een ondergeschikte rol spelen, en dat zijn al die landen en religies waar de vrouw slechts de 2^e viool mag spelen omdat ze vrouw is, geen stemrecht, niet mogen auto-rijden, niet mogen werken, alleen maar voor

huis, haard en kinderen zorgen, geen media-optredens en vooral gekluisterd door kledingsvoorschriften, wordt de taal ingezet om dit onderscheid te funderen. Religieuze schriften worden uit de kast gehaald om die claims te onderschrijven. Bij problemen hebben de vrouwen het gedaan en niet de mannen zoals bij overspel, seksuele intimidatie, verkrachtingen. Voorbeelden zijn er talloos. In mijn ogen hoort elke cultuur en elke godsdienst die vrouwen op die manier ondergeschikt maakt aan de man niet tot de beschaving maar tot een onderdrukkend systeem dat nu niet en nooit kan worden goed gepraat. Waarom zou de vrouw minderwaardig moeten zijn aan de man? Is de man dan zo'n hoogtepunt in de schepping?

Afgelopen week werd bij een van de verdachten van de aanrandingen in Keulen op Oudejaarsavond een briefje gevonden met denigrerende teksten over vrouwen en over hun lichaam. Dit briefje maakt meteen in alle duidelijkheid helder hoe sommige mannen aankijken tegen vrouwen. Argumenteren dat dit in hun cultuur opgesloten ligt is in mijn ogen van nul en generlei waarde. Wordt wakker, we leven in 2016 en niet in de middeleeuwen of in de slaventijd. Vrouwen behandelen als vlees, als koopwaar, als gebruiksartikel en er naar handelen is niet alleen gruwelijk en afkeurenswaardig maar moet worden bestreden. En met strijd bedoel ik strijd: het benoemen van de dingen bij hun naam. Als je als niet westerling, als vluchteling, als asielzoeker, als autochtoon, als geboren en getogen Nederlander je zo opstelt tegenover vrouwen, want het is niet alleen een kwestie van vreemdelingen die 'testosteronbommen' vertegenwoordigen volgens meneer Wilders, het is een zaak van alle en voor alle mannen. Bestrijden van dit gedrag kan op veel manieren: door het te thematiseren, door de andere kant van het verhaal te laten zien, hoe vrouwen dit ervaren, door terug te spelen op de man, stel dat je zelf als man zo wordt behandeld in de samenleving, door opvoeding, onderwijs, voorlichting (niet meer de jongetjes voortrekken als prinsjes), (hoe zo is een jongetje meer waard dan een meisje bij de geboorte? Wat een gotspe!) etc. etc.

Maar strijd is ook straf: streng straffen van daders van dit geweld tegen vrouwen. Alleen opsluiten zal niet helpen want daarmee veranderen geen denkbeelden. Als in de traditie van de Islam het volgens de Sharia niet gebruikelijk is om openlijk over seksualiteit te praten, iets wat in onze Nederlandse cultuur ook niet overal het geval is, ondanks de vele afbeeldingen van naaktheid, de films met seks, de pornografie als grootste internetafdeling, dan zal er waarschijnlijk niet zoveel veranderen in de maatschappij. Zeker niet als (oude) mannen de scepter blijven zwaaien, die denken dat en die volhouden aan het idee dat vrouwen het

zwakke geslacht zijn en daarom beschermd moeten worden door allerlei voorschriften. Waarom geven die mannen zelf niet het goede voorbeeld en laten ze de vrouwen vrij en onderwerpen ze daarvoor in de plaats zichzelf aan allerlei regels en plichten, zoals vrouwen niet aanraken, niet nafluiten, niet seksistisch over hen praten, geen haantjesgedrag en seksuele intimidatie. Tijd voor de mannen om eens een beslissende stap in de evolutie te zetten en niet hun seksuele lusten hun gedachten te laten bepalen, maar hun ethische opvattingen, hun voorbeeld gedrag, hun nieuwe kijk op de relatie man-vrouw.

Seksuele driften zullen er altijd zijn, maar zoals als Freud al honderd jaar geleden helder heeft gemaakt is het teken van ware cultuur het uitstel van de uiting van de drift, de sublimatie ervan, de drift op een hoger niveau brengen in kunst en cultuur. In mijn ogen zijn we erger dan apen als seks onze voornaamste drijfveer is. Daarmee bouw je geen beschaving op en geef je geen beschaving door. De taal maakt dat meer dan eens duidelijk en het gedrag dat erop volgt nog meer. Woorden en daden zijn gevraagd om een beslissende stap voorwaarts te zetten in onze maatschappij en iedereen is gevraagd want niemand valt hierbuiten.

John Hacking 2015

Citaat uit: Martin Heidegger. *Unterwegs zur Sprache*, Pfullingen 1959 (Verlag Günther Neske) p. 100

Crypto-fascisme

Uit de recente geschiedenis van de laatste 100 jaar kennen wij het fascisme als politieke stroming. In de vorige eeuw hebben we als samenleving de dubieuze vruchten van deze beweging kunnen plukken: een wereldoorlog en miljoenen doden. Niet alleen soldaten en burgerslachtoffers kwamen met miljoenen om in deze zinloze oorlog, ook werd er genocide, volkerenmoord, gepleegd op een ongekenne schaal en met een tot nu toe ongekend fanatisme bij de inzet van fabrieksmatige middelen. Genocide en oorlog als onderdelen van een productieproces. Het nieuwe product zou een nieuwe mens zijn, een nieuwe era van macht en aanzien voor een bepaald volk met haar glorieuze leider. Het resultaat was een wereld in puin, ruines zover het oog reikte, en dat op wereldschaal.

Kenmerkend voor het fascisme zijn: het geloof in een absolute leider, als een soort van Messias die alle problemen zal oplossen; de overdracht van de politieke macht aan die leider en zijn partij; het verkrijgen van de politieke macht vaak via democratische weg van de verkiezingen, maar vaak ook gepaard met geweld op straat door knokploegen; intimidatie en het zwart maken van politieke tegenstanders; boycot en tegenwerking van de vrije pers, vooral zij die kritisch rapporteren, na het verkrijgen van de macht wordt de pers monddood gemaakt. Naast het geloof in het kunnen van en het vertrouwen op de absolute leider speelt het nationalisme een belangrijke rol. Het eigen land is alles, de eigen grond, de eigen afkomst, de eigen gewoontes worden afgezet tegen hen die er niet wonen, zij die buiten het land leven, de vreemdelingen (ook in eigen land) etc. Het eigen land en het eigen volk, wat daar dan ook onder verstaan mag worden, meestal een mengeling van gebruiken, gewoontes en opvattingen (kleinburgerlijk en benepen vaak, niet verder kijkend dan hun neus lang is en hun eigen belang dat voorop staat), worden verheerlijkt en in een glorieuze geschiedenis geplaatst. Dat dit niet allemaal klopt met de werkelijke gang van zaken doet er minder toe want het land en het volk zijn de nieuwe steunpilaren voor de toekomst en alle zogenaamde bezoedeling van deze grootheden wordt bestreden.

Ook kritiek op een visie die land en volk verheerlijkt geldt als bezoedeling, nestvervuiling en wat al niet meer en moet de kop worden ingedrukt. Maar een van de meest krachtige maar ook vaak onzichtbare vormen van fascisme in samenhang met bovengenoemde kenmerken is de taal, de inzet van een als het ware nieuwe taal. Heldhaftige woorden die de glorie van leider, volk en vaderland beschrijven doen opgeld. Woorden die de vijand en de strijd daartegen beschrijven vullen de kolommen in de kranten en nu de berichten op de sociale media. Gedachten over cultuur en kunst krijgen een nieuwe invulling vanuit deze fascistische ideologie. Uit het vroegere Nazi-Duitsland en het fascistische Italië komen de begrippen nog steeds tot ons en of we het willen of niet, onze taal is er mee doordrenkt. ‘De pijp uitgaan’, is er een extreem voorbeeld van. Maar ook alles wat we zeggen over vreemdelingen en vluchtelingen in dit licht wordt vaak gekleurd door dit gedachtegoed. We noemen het racisme maar de wortels van dit racistisch spreken liggen vaak in het fascistische denkbeelden gekoppeld aan een typische visie op de mens. Ik noem dat typisch omdat een bepaald type wordt verheerlijkt. Het is niet voor niets dat theorieën over het voortbestaan van volken, de suprematie van het blanke ras, het “Herrenras” zoals de Nazi’s dat uitdrukten, “Übermensen” en “Untermensen”, ontstonden in een tijd dat veel

Europese landen zich meester maakten van Afrika en Azië en de volken daar aan zich onderwierpen. Daar lagen nog kansen om over de ruggen van anderen zelf rijk te worden, goedgepraat met verhalen over het verspreiden van de Westerse idealen en waarden in die landen, vergezeld van missionarissen die het geloof aan de man en vrouw brachten als vorm van redding. Tot op de dag van vandaag merken wij de gevolgen van deze koloniale politiek, het verdeel en heers mechanisme dat deze landen ook al groeiden ze niet uit tot fascistische bolwerken zoals Engeland, België, Spanje, Portugal, Nederland en Frankrijk, hebben toegepast. Onlusten en strijd in Burundi, Kongo, de Hutsi en Tutsi verdeeldheid, genocide tot in onze dagen, zijn er het gevolg van.

In de hedendaagse politieke strijd is het fascisme van de vorige eeuw al weer meer dan 50 jaar geleden en velen van die generatie leven niet meer. Dat betekent dat de nieuwe generatie daar weinig kennis van heeft als ze niet de moeite heeft gedaan om zich hierin te verdiepen. Hedendaagse politici staan op zonder enig benul van die periode en presenteren zich als nieuwe redders voor het vaderland opdat het land weer 'groot' mag worden, roemrijk en belangrijk. Wat dat dan ook moge inhouden. Ik noem dat een vorm van crypto-fascisme want het geloof in één machtige leider, het eigen volk eerst, het eigen land het belangrijkste, en het benoemen van vijanden en tegenstanders spelen weer een rol van betekenis. Als in Nederland bepaalde bevolkingsgroepen worden afgeschilderd als ongewenste vreemdelingen, als er wordt gepleit voor uitzetting, voor verbod op religieuze uitingen, als er associaties worden gelegd tussen religie en terreur alsof het vanzelfsprekendheden zijn, dan zie je hier een vorm van in mijn ogen fascistisch denken en fascistisch geïnspireerd taalgebruik. Hongarije, Polen, de verkiezingen in de Verenigde Staten voor een nieuwe president, je hoeft de krant maar open te slaan en je komt de taal voortdurend tegen waar de vijanden van het volk worden gepresenteerd en gedemoniseerd in toespraken en teksten.

Het individu doet niet mee. Net zoals in het fascisme is het individu van nul en generlei betekenis en wordt van het individu niet meer gevraagd dan volledige opoffering. De politieke leider zal het allemaal wel regelen, maar wat je ziet – en dat is ook al zo oud als de mensheid – niet alleen machtsmisbruik maar ook corruptie en zelfverrijking op grote schaal. Ook landen die zich vanuit de geschiedenis communistisch noemen zijn in mijn ogen niet meer dan fascistische staten, bolwerken die alleen een ander etiket hanteren maar de lading blijft hetzelfde. Hoe kun je in zo'n machtige leider en partij geloven als de individuele mens niet meer is

dan kanonnenvoer, vlees voor de slachtindustrie van de oorlog en de machtigen? Als mens wordt je vermorzeld door de machine die deze fascistische ideologie in gang zet en allen die nu ijverig meelopen, die hun gram willen halen omdat ze van mening zijn dat ze door de geschiedenis te weinig hebben toebedeeld gekregen zullen ontwaken in een nachtmerrie die ze zelf mee hebben veroorzaken. De belofte die al deze fascisten het volk voorhield, ook nu weer, is deze: je krijgt nu de stok in handen, waarmee ze jou de afgelopen tijd hebben geslagen. Nu ben jij aan de beurt om te slaan, nu is het geslagen worden voorgoed ten einde. Dat verklaart het enthousiasme, de geestdrift, het populisme op de toespraken van de leiders. De macht aan de volk, de macht aan de onderdrukten, de macht aan hen die denken slachtoffer te zijn van de loop der geschiedenis. Dat ze hier zelf een aandeel in hebben gehad, dat ze zich tot slachtoffer hebben laten maken, dat ze misschien te beroerd en te lui en te dom waren om zelf een vinger uit te steken om hun lot te verbeteren wordt voor het gemak maar even achterwege gelaten. Die geschiedenis wil niemand onder ogen zien want nu daagt een nieuwe toekomst en staan de nieuwe leiders en volgers op om de geschiedenis definitief naar hun hand te zetten. Maar je hoeft een profeet te zijn om te voorspellen dat waar de humane waarden van de mens met voeten worden getreden, waar de oorlogsretoriek heerst, waar vijanddenken voorop staat in plaats van samen verantwoordelijkheid nemen, waar het eigen gelijk, de eigen winst, het eigen bezit voorop staat, waar uiteindelijk domheid en kortzichtigheid bepaalt wat er moet gebeuren, dat het dan goed fout zal lopen: “après nous le déluge!” Het zal een nieuwe Apocalyps worden van ongekende omvang want onze middelen om te vernietigen worden alleen maar sterker en groter. Helaas groeit de verantwoordelijkheid om hiermee om te gaan niet evenredig snel. De toekomst zal het leren.

John Hacking 2016

Eeuwigheid niet voor kleine en grote dictators

De presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten en de rol van de Republikeinen met hun nieuwe messias meneer Trump, de tegencoup van meneer Erdogan in Turkije, het optreden van meneer Mugabe in Zimbabwe tegen de oppositie net zoals Meneer Putin in Rusland, de ontwikkelingen in Venezuela, en dan noem ik nog niet Noord Korea,

China, en al die andere landen in Afrika en Azië waar kritiek gelijkstaat aan landverraad, het zijn allemaal tekens aan de wand dat er een nieuwe wind waait in de wereld. Niet echt nieuw natuurlijk want het is eeuwenoud, dit streven naar macht, naar persoonlijke macht onder het mom van trouw aan het vaderland en de vlag. Zelfverheerlijking, zelfverrijking, zelfoverschatting, ze horen bij elkaar. Nieuw eerder vanuit het kleinere perspectief, het idee dat de wereld na Wereldoorlog Twee en na het einde van de Koude oorlog vreedzamer, democratischer en rechtvaardiger is geworden. Maar dat is een puur Westers perspectief, zo je wilt Nederlands. Dus per definitie al beperkt en misschien ook wel een beetje kortzichtig. Maar het feit dat de waarden en normen in de Westerse samenleving zo onder druk komen te staan omdat terreur effect heeft - uitgevoerd door partijen als IS en gelieerde groepen, is betekenisvol.

De roep om hard op te treden tegen de vermeende vijanden van de democratie en dus de Westerse staten klinkt luider en luider. Maar om echt te kunnen optreden tegen deze vijanden zijn er obstakels die eerst uit de weg moeten worden geruimd. Hoe dat in zijn werk gaat zien we nu in Turkije. De leden van de oppositie worden met naam en toenaam eerst verdacht gemaakt, dan beschuldigd en vervolgens massaal ontslagen of gevangen gezet. Martelen is aan de orde van de dag want daarin is Turkije altijd al goed in geweest. Maar echte democratie is niet de wil van een kleine meerderheid uitvoeren, als dat al zou kunnen, echte democratie heeft vooral oog voor de minderheid, voor het belang van allen en een uitslag van een verkiezing is geen vrijbrief voor het vervolgen van de oppositie alsof het een interne vijand betreft. De rechtstaat is aan de kant gezet en de kleine minidictator denkt een vrijbrief te hebben om het land naar zijn hand te zetten.

Dat gaat nooit goed. Dat zal een hoge prijs kosten en de oppositie zal dit niet vergeten. Alleen al het feit dat er hele lijsten zijn aangelegd met vermeende vijanden is het bewijs ervoor dat de gelegenheid nu gunstig is voor het vestigen van een soort van dictatuur in naam van volk en vaderland. Een meerpartijen stelsel en veel verdeeldheid en veel verschil van mening en veel differentiatie is nog niet zo gek in de politiek en komt het landsbelang eerder ten goede dan een politiek systeem met weinig partijen. Daarvan is de Verenigde Staten een goed voorbeeld. Als een demagoog en leugenaar, een bedrieger en opportunist als meneer Trump aan de macht komt zal het hele land daar schade van lijden. Als een presidentskandidaat niet meer visie kan ontwikkelen dan het demonieren van zijn politieke tegenstanders, als hij niet meer kan dan het mobiliseren van de onvrede die er leeft maar zelf niet met echte

oplossingen aankomt, maar in plaats daarvan een gitzwart beeld schetst van de samenleving in crisis (wat ook een fenomenale leugen is) en zichzelf presenteert als de messias, dan is hij in mijn ogen een satan, een tegenstrever, iemand die zand strooit in het raderwerk van de maatschappij waardoor de zaak vast zal lopen.

Rusland en China zijn voorbeelden van de macht van een partij, een leider, een 'helder licht' aan de horizon die eerder duisternis dan licht verspreiden. Dat komt door het feit dat deze leiders denken de wereld te kunnen aansturen, het land te kunnen leiden zoals zij willen en dat manipulatie en controle de middelen zijn die hiervoor nodig zijn. Vertrouwen is een begrip dat in hun vocabulaire ontbreekt. Bouwen op goodwill, op positiviteit, op het goede in mensen, is onbekend want dat hebben ze nooit geleerd vanuit hun achtergrond van achterdocht, paranoia en machtsstreven. Als de geheime dienst je leerschool is, of de kaders van de communistische partij dan kun je je wel voorstellen dat het denken in deze organisaties al bij voorbaat besmet is met het virus van controle en manipulatie. Het land is geen partij, de economie valt zo niet aan te sturen, het volk is geen object dat naar believen kan worden gemanipuleerd. Macht versterkt macht en macht wil absolute macht. Dat is een spiraal ten dode.

Grote en kleine dictators hebben volgens mij altijd last van het gevoel van onsterfelijkheid, ze denken waarschijnlijk het eeuwige leven te hebben dat ze dergelijke grootschalige en vaak gruwelijke maatregelen treffen om hun vermeende vijanden te treffen. Het is toch vreemd eigenlijk dat iemand met macht streeft naar meer en meer macht en daar alle lust en alle energie vandaan haalt. Aan het einde van de die weg staat onverbiddelijk de dood. De man met de zeis, de uitkomst die deze dictator ook anderen heeft toegewenst. En daarbij heeft hij tijdens zijn leven vaak een handje geholpen. Elias Canetti heeft dit proces meesterlijk beschreven in "Massa en Macht", een studie die nog niets van zijn actualiteit heeft verloren.

Er is dus hoop: de dood komt voor iedereen, eeuwigheid bestaat niet voor ons mensengeslacht en zeker niet voor al die kleine en grote dictators die erop los leven en moorden alsof het niet op kan. Ik blijf me verbazen over de verblinding bij deze mensen, ik kan er niet over uit, maar ik wil me er ook niet door laten ontmoedigen want dan hebben zij alweer een slag gewonnen. Dat gun ik ze niet maar vooral mogen wij onze democratische principes, ons gevoel voor recht en rechtvaardigheid en ons politiek bewustzijn, waarin de oppositie net zo belangrijk is als de partijen aan de macht, niet veronachtzamen. Het

beste wapen tegen inhumain gedrag is humaniteit. Misschien niet meteen aan de winnende hand, maar op de lange termijn de enige geldige optie.

John Hacking 2016

Gelukfabriek en Gelukcircus

I am those who are free and never fear
I am the secrets that will never die
I am the voice of those who would not give in
I am the meaning amid the chaos

I am the right of the oppressed
That is sold by these dogs (people who are dogs)
Who rob the people of their daily bread
And slam the door in the face of ideas

I am those who are free and never fear
I am the secrets that will never die
I am the voice those who would not give in
I am free and my word is free
I am free and my word is free
Don't forget the price of bread
And don't forget the cause of our misery
And don't forget who betrayed us in our time of need

I am those who are free and never fear
I am the secrets that will never die
I am the voice those who would not give in
I am the secret of the red rose
Whose color the years loved
Whose scent the rivers buried
And who sprouted as fire
Calling those who are free

I am a star shining in the darkness
I am a thorn in the throat of the oppressor
I am a wind touched by fire

I am the soul of those who are not forgotten
I am the voice of those who have not died

Let's make clay out of steel
And build with it a new love
That becomes birds
That becomes a country/home
That becomes wind and rain

I am all the free people of the world put together
I am like a bullet
I am all the free people of the world put together
I am like a bullet

Emel Mathluthi - My Word is Free

أمال مثلوثي - كلمتي حرة

انا احرار ما يخافوش
انا اسرار ما يموتوش
انا صوت إل ما رضخوش
انا في وسط الفوضى معنى
انا حق المظلومين
يبيعو فيه ال ناس كلاب
الي تنهب في قمح الدار
و تسكر في الببيان
قدام وهج الأفكار

انا احرار ما يخافوش
انا اسرار ما يموتوش
انا صوت إل ما رضخوش
انا حر و كلمتي حرة
انا حر و كلمتي حرة
ما تنساش حق الخيرة
و ما تنساش زارع الغصة
و و ما تنساش خاين الويل

انا احرار ما يخافوش

انا اسرار ما يموتوش
انا صوت إل ما رضخوش
انا سر الوردة الحمراء
الي عشقو حمرتها سنين
الي دفنو ريحتها نهار
و خرجت بلحافها النار
تنادي عالآحرار

انا وسط الظلمة نجمة
انا في حلق الظالم شوكة
انا ريح لسعتها النار
انا روح إل ما نسيوش
انا صوت إل ما ماتوش
نصنع مالحديد صلصال
و نبني بيه عشقة جديدة
تولي أطيّار
و تولي ديار
و تولي نسمة و امطار

انا احرار الدنيا واحد
انا واحد من كرتوش
انا احرار الدنيا واحد
انا واحد من كرتوش

Geluk is niet maakbaar. Geluk is niet afdwingbaar. Gehoorzaamheid wel. Slaafsheid ook. We leven niet op aarde om een leven lang te leven als slaaf. Onderworpen aan de grillen van sterfelijke kleine mannetjes en kleine vrouwtjes die machtswellustig iedereen willen neerwerpen die niet aan hun wensen beantwoordt. Dictatuur is het dictaat van onmacht. Onmacht om te beheersen en naar de hand te zetten. Al lijkt het aan de buitenkant anders. Het blijft onmacht, een machteloze poging om te heersen en te beheersen. En omdat dat niet verloopt zoals gepland wordt extra geweld en extra druk ingezet om dit doel te halen: alleenheerschappij, zelfverrijking en almacht. Zijn als een god op aarde, badend in luxe en weelde en anderen mogen daarvoor de prijs betalen.

Het is een groot circus: kijk hoe goed ik ben, wat ik allemaal kan en wat ik allemaal bereik. Om binnen te komen, om te mogen kijken naar deze 'fantastische prestaties' van de heerser moet je eerst betalen. Een kaartje om erbij te mogen zijn: corruptie. een knieval voor de heerser. Het opgeven van eigen ideeën, eigen vrijheid, eigen lotsbestemming is het gevolg. Slaaf van geld en slaaf van macht die wordt ontleend aan de heerser.

Zo trekt het circus van geluk rond over de aarde, al eeuwen lang, telkens op nieuwe plaatsen, met nieuwe spelers. Het circus kopieert wat leeft in de maatschappij, laat zien waar de harten vol van zijn. Politiek is circus als het enkel om eigen macht en eigen invloed gaat, om zelfverheerlijking en zelfbevestiging. De economische machten varen wel bij het circus. Zij stellen alles in het werk om producten te slijten, geluk te verkopen, ook al is het buitenkant, zijn het trucjes, zijn het prestaties van korte duur, snel uitgewerkt, snel voorbij, even plezier en dan weer over naar de orde van de dag.

Mooie idealen zoals democratie, medezeggenschap, inspraak, stem geven aan de machtelozen en zij die niet meetellen, het wordt allemaal opgeofferd aan de waan van de dag: de polls die laten zijn hoe populair je nog bent. In de belangstelling staan over de ruggen en over de hoofden van je lakeien. je beroepen op de 'stem van het volk', maar het volk heeft geen stem. Er zijn er altijd een paar die beginnen te roepen en velen roepen hen na. Maar is dat de stem van het volk? Of zijn het de schreeuwers die de meeste aandacht trekken? Nu en wel meteen, gehoor geven aan onze wensen, doen wat we vragen, willen, eisen. Dat is de moderne mens. Een verwend kind dat gezien en gehoord wil worden.

Waarom? Omdat de opvoeding is mislukt. Het draaide alleen om prestatie, om ambitie, om gewin, om diploma's, om erkenning. Maar de basisbehoeftes: liefde ontvangen en je gekoesterd weten, daar is nauwelijks aan beantwoord. Met Sinterklaas wat cadeaus, met kerst, met de verjaardag wat extra's. Allemaal materie, allemaal buitenkant, allemaal nep, allemaal geluk dat nergens toe leidt. Narcistische zelfbevrediging. En nu komt dat met alle kracht aan het licht. Het leven zit tegen, anderen profiteren terwijl jij in de schaduw blijft. Dat is niet te verkroppen dus men komt in opstand. Politici spinnen er garen bij. Zij hebben de stem, zij hebben het lijden, het leed gehoord en gezien. Zij weten wat er aan scheelt, zij weten hoe hieraan en einde te maken. Al zijn de oplossingen simpel, het moet er maar mee door en simpele antwoorden slaan tenminste aan. Die blijven hangen, die blijven

rondzingen en velen zingen mee in het koor van gelijkhebbers en schreeuwers.

Maar is niet in opstand komen, niet je stem laten horen, niet doen waarin je gelooft dan de andere kant? Het vraagt om een onderscheiding der geesten. In opstand tegen een dictaat, tegen een dictator, een dictatuur, is vaak de enige weg, de enige uitweg. Maar in opstand tegen een democratie die met alle rechtmatige middelen tot stand is gekomen en waar ieder zich wel bij voelt is een vorm van domheid. Of het is een verlangen naar facisme, naar macht van enkelen boven allen, naar een leider die het allemaal wel (eventjes) zal regelen, met het oog op een glorierijke toekomst voor volk en natie. Maar er zit wel een prijskaartje aan: als individu tel je niet mee, als individu mag je jezelf opofferen voor dit grote ideaal. Ook dit een circus: een arena, een bloedspektakel, een zichzelf tot martelaar maken. De religies waaraan dit fascistische gedachtengoed is ontleend hebben er weet van. Overal waar een rijk Gods wordt gepredikt en waar offers worden gevraagd, zelfopoffering, je helemaal wijden aan de strijd (Dsihad) en waar absolute gehoorzaamheid wordt geeist van de volgelingen in naam van God / Allah, is de weg in gezet naar de ondergang. Het einde van de beschaving, het einde van humanisme, van menselijkheid, van medemenselijkheid. De wereld en de mensen worden ingedeeld: in goeden en kwaden, in voor- en tegenstanders, in gelovigen en niet-gelovigen en die laatsten moeten tot en met de laatste man, vrouw, kind worden uitgeroeid. Zie hier de geloofsbelijdenis die velen ook vandaag de dag aanhangen. Zij geloven dat hun circus het enige ware, het enige rechtmatige is want God / Allah staat aan hun kant. Ook al ontbreekt daarvoor ook maar enig bewijs, dat weerhoudt hen niet om met het oog op de beloning, het paradijs, dit streven waar te maken.

Waarom geloven mensen in het circus dat geluk aanprijst via zelfopoffering, aanslagen plegen tegen de vijand, verzet tegen anders denkenden, geweld tegen medemensen, slaan in plaats van praten, verdoemen in plaats van luisteren? Is het angst, vrees voor de ander? Is het existentiële angst voor de dood die nadert, hoe dan ook? Een vlucht naar voren om die dood niet onder ogen te hoeven zien en met die dood de eigen zinloosheid van het bestaan? De dood sublimeren tot heldendood, martelaarschap, een weg naar het paradijs? En waar ligt dat dan dit paradijs? Met welk lichaam ga je dat betreden als je jezelf hebt opgeblazen in een bus met onschuldigen? Knutselt God / Allah je dan weer even in elkaar? Alsof er niets is gebeurd? De vraag stellen is hem beantwoorden: het is klinkklare nonsens dit paradijs. Het paradijs is een sprookje van lang geleden, voorgoed hebben we het achter ons

gelaten en nu hebben we alleen de wereld. De wereld is de fabriek waar we mogen en kunnen werken aan ons geluk. Daarbuiten is er niks.

Een leven na de dood? Je zou het wel willen, maar waarom zou je? Een eeuwig leven na de dood? Ik moet er niet aan denken. Eeuwigheid is een verschrikking, is niet voor mensen bestemd. Dan kun je nog beter een steen zijn. En ook die leeft gelukkig niet eeuwig. Eeuwigheid willen is een vorm van hoogmoed, hybris, over je grenzen heen willen reiken naar iets wat onbestaanbaar is voor een mens uit vlees en bloed. En als niet stoffelijk wezen - uitgaande van ons huidige menselijke bewustzijn - lijkt het me ook helemaal niks. We kunnen dat helemaal niet aan: eeuwigheid. Het valt absoluut buiten onze mogelijkheden en onze wijze van zijn.

Voor de grens van de dood, die sowieso komt, die sowieso voor allen komt, voor de goeden en de kwaden, voor de gelovigen en ongelovigen is er werk genoeg te doen. Waarom zou je in naam van een ideologie, al is het het rijk van God, de anderen afslachten? Wordt de wereld daardoor beter? Een rijk gegrondvest op het bloed van onschuldigen? Dat kan nooit, ik zeg nooit, bestand hebben. Geen enkel fascistisch rijk, geen enkel Godsrijk, geen enkel rijk met absolute heersers en een absolute ideologie kan stand houden. De geschiedenis is vol met voorbeelden van deze mislukkingen.

Daarom is het raadzaam als werknemer in de fabriek van het geluk, in deze wereld de handen aan de ploeg te slaan, het ijzer te smeden als het heet is. Geluk is niet maakbaar en niet afdwingbaar. Maar het is wel te vinden, als we moeite doen. Als we om ons heen kijken, naar elkaar, naar wat het leven echt de moeite waard maakt. De dauwdruppel in het vroege ochtendlicht, de sneeuw op een heuveltop, de mist in de dalen, het panorama dat zich aan onze ogen ontvouwd, de zachte gebaren van een moeder, de streling van de hand van de vader die het kind over het hoofd aait, de kus in liefde gegeven, de omhelzing die van binnenuit komt. Een enkel woord waaruit liefde spreekt, trouw, betrokkenheid, genegenheid. Met geen geld te koop, met geen manipulatie te bereiken. Iedereen is gevraagd. Ook de verblinden, de fanatici, de verdorvene van geest, de mislukten en de gehavenden. Er is slechts een wereld, een fabriek, een leven. Te kostbaar om te verspillen aan onzinnigheid en aan kortzichtigheid.

John Hacking 2016

Integreren geeft warmte

Afgelopen donderdag nam ik deel aan workshop over radicalisering en hoe je mensen kunt herkennen die aan het radicaliseren zijn. Op dit moment natuurlijk 'hot news' met het oog op terugkerende Syrië-gangers die daar hebben gevochten voor IS of voor een andere groep in de regio. Aanslagen en terreur vanuit geradicaliseerde Islamitische hoek staan bijna dagelijks in de krant. Toch is het een ernstige geestelijke korstsluiting om Islam zonder meer te koppelen aan terreur en aan aanslagen en radicalisme. De groepen binnen de Islam die zich bezig houden met aanslagen en oorlogvoering tegenover niet moslims of tegenover zorgvuldig gekozen doelen bedraagt volgens de inleiders van de workshop nog niet een promille van de totale groep gelovigen. Het aantal moslims bedraagt meer dan 1,5 miljard over de hele wereld en wikipedia maakt goed zichtbaar hoeveel moslims er per land wonen. 1 promille is op dit grote getal toch nog een grote groep om ernstig rekening mee te houden. Het is geen 'quantite négligeable'. (https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_landen_naar_aantal_moslims).

Naast terreur en aanslagen vanuit religieuze gemotiveerde bewegingen is er ook een toename van radicalisering van andere groeperingen in de samenleving. Denk aan de 'White bombers' in de VS, de lokale verzetshaarden aldaar tegen de overheid, de (vaak christelijke) sektarische groepen die aanslagen plegen op abortusklinieken, artsen, journalisten. De rechts extremistische en links extremistische bewegingen die in de hele wereld actief zijn (onder de vlag van vrijheidsstrijders) en die geregeld van zich laten horen. De begrippen rechts en links zijn in die zin aan inflatie onderhevig want politieke motivatie en politiek ideologie is voortdurend aan veranderingen onderhevig. Kenmerkend voor al deze groepen is het feit dat ze geweld inzetten om hun doelen te bereiken.

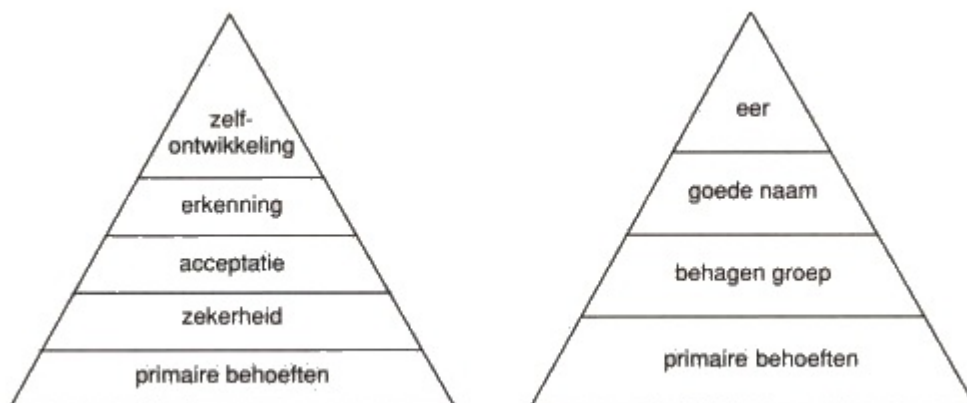
"Een gangbare definitie van radicalisering is dat het gaat om "de groeiende bereidheid tot het nastreven en/of ondersteunen van diep ingrijpende veranderingen in de samenleving die op gespannen voet staan met de democratische rechtsorde en/of waarbij ondemocratische middelen worden ingezet" (Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 2006, p.119)" <http://www.expoo.be/wat-is-radicalisering>

De democratische rechtsorde ondermijnen is een daad met vergaande gevolgen. In de workshop kwam ter sprake dat democratie 'an sich' niet voldoende is om de samenleving te vrijwaren van geweld. Als een groep de overhand heeft en een referendum organiseert tegen buitenlanders en dit met grote meerderheid wint, dan is dat een bedreiging voor

diezelfde democratie want dan valt de samenleving uit elkaar. Als minderheden niet door de rechtsorde worden beschermt is democratie een lege huls en komt het neer op het recht van de meerderheid of de sterkste. Referenda zijn dus niet onschuldig en dienen plaats te vinden binnen de spelregels en kaders die de rechtsorde stelt. Referenda die oproepen om de uitgangspunten van de grondwet en de democratische rechtsorde met voeten te treden werken dus contraproductief en zijn in handen van populistische gevaarlijke instrumenten. Het einde van de beschaving is dan in zicht. Dan is radicalisme niet meer iets van terroristen in een ander land maar wordt het gevoed binnen onze eigen landsgrenzen. De verkiezing van een president die in zijn campagne oproept tot discriminatie en zelf het voorbeeld geeft zet velen aan om zijn voorbeeld te volgen. Dat is in principe ongrondwettig. Maar wie durft het aan in de Amerikaanse democratie om hem daarvoor ter verantwoording te roepen? De kleine 'dictator in spe' van de PVV heeft nu een proces aan zijn broek vanwege zijn "minder-minder uitspraak" ten aanzien van de Marokkaanse bevolking in Nederland. Vooral ook het vervolg op die uitspraak "daar gaan we voor zorgen" ligt op het zelfde niveau als de uitspraken van de Amerikaanse president die miljoenen Mexicanen, 'criminelen' en 'illegalen', het land wil uitzetten. Alsof die Mexicanen allemaal besmet zijn met crimineel gedrag.

Een aanval op de rechtsorde, het rechtssysteem beschuldigen van partijdigheid en van vooringenomenheid, een twitterbericht met afbeeldingen van hoofden van rechters (uit jouw proces) met een Turkse vlag, of afgebeeld als landverraders (Brexit) zijn even zovele signalen van radicalisering. Er wordt dan wel nog geen geweld gebruikt maar de kiem is gelegd. De media beschuldigen van partijdigheid en massaal laten uitjoelen bij bijeenkomsten alsof er geen goede berichtgeving bestaat is hetzelfde. Natuurlijk zijn er corrupte rechtssystemen, natuurlijk is de rechtsorde in een dictatuur partijdig, en de media afhankelijk, maar dat wil niet zeggen dat in een democratie alles en iedereen rot is en dat het systeem verrot is (of dat het parlement een nepparlement is – trouwens wat die je daar dan nog?). Groeperingen die aan de macht willen komen via democratische middelen en daarna deze democratie ondermijnen door de rechtsorde aan te vallen en te betichten van corruptie verworden tot dictatoriale machtsfactoren die de samenleving meer onheil dan heil berokkenen. De stem van het volk is altijd een stem van de schreeuwers die de meeste aandacht trekken en de zwijgende meerderheid zwijgt. 49% van de Amerikaanse bevolking is niet gaan kiezen. De Republikeinen vertegenwoordigen dus maar 25% van de bevolking en beslissen nu over het hele volk. Is dat democratie? Of is dat dikke pech omdat de helft gewoon niet meedoet?

Het thema radicalisering is niet alleen actueel maar het maakt ook het probleem van de integratie acuut. Als we als land willen dat anderen zich aanpassen aan onze waarden en normen noemen we dat niet integratie maar assimilatie. Integreren veronderstelt dat je mekaar in de ogen kijkt, luistert naar elkaar, elkaars waarden en normenpatronen uitwisselt en uiteindelijk tot een vergelijk komt, een *modus vivendi*, een vorm van samenleving waarin aan alle partijen recht wordt gedaan binnen de kaders die mogelijk zijn en die rechtvaardig zijn. Met behoud van eigen afkomst, traditie, religie, gebruiken en gewoontes, waarden en normen. Botsen deze dan moet er gepraat worden. Denken staat iedereen vrij, je mag denken wat je wilt, werd in de workshop gezegd, maar uitvoeren wat je denkt kent zijn beperkingen. Als dat tegen de democratische rechtsorde ingaat is de overheid gerechtigd om in te grijpen. Tussen een gedachte, tussen de verwoording ervan en de uitvoering ervan in daden ligt meestal een wijde kloof maar in het proces van radicalisering kan het gebeuren dat iemand binnen 3 maanden radicaliseert. Dat is niet alleen een effect van de context waarin hij of zij zich bevindt (discriminatie, niet meetellen, zich afgeschreven en minderwaardig voelen etc.) maar ook van sociale en virtuele invloeden. Gelijkgestemden op internet, berichtgeving die eigen opvattingen en overtuigingen bevestigt en versterkt, sociale relaties die jou een nieuw perspectief bieden, vaak een wereld zwart – wit, waarin duidelijk is wie de goeden en wie de slechten zijn, statusverhoging en een doel om te leven, het zijn allemaal factoren die meespelen. Hieronder ligt een patroon van waarden en vaak een botsing van waarden. In de workshop werd dit gevisualiseerd en uitgelegd aan de hand van 2 piramides: de piramide van Maslov die als hoogste doel heeft zelfontwikkeling en de piramide van Pinto die als hoogste doel heeft eer.

In de leeftijd van 0-8 jaar vindt voor een groot deel de mentale programmering plaats waarbij waarden en normen worden

overgedragen. Veel van deze invloeden bepalen op latere leeftijd het bewuste en onbewuste gedrag. In de workshop werd dit beeldend duidelijk gemaakt aan de hand van enkele getuigenissen. Als je iets verkeerd hebt gedaan geef je dat toe in de piramide van Maslov. Je betoont spijt, je krijgt eventueel straf en je gaat verder. Schuld bekennen hoort bij je patroon want eerlijkheid is een belangrijke waarde. Fouten maken mag (meestal). In de andere piramide is schuld bekennen een aantasting van de eer en de goede naam van de familie. Jij deugt dan niet en dat straalt af op de rest. Jaren geleden speelde die discussie ook in Italië: de eer van de familie gaat boven het toegeven van fouten, het bekennen van schuld en de aanpak van de negatieve effecten van handelen. Vanuit Nederlands perspectief nauwelijks te begrijpen. Dat komt omdat we een andere waardenpiramide hanteren. Integreren en een aanpak ontwikkelen om tot integratie te komen moet dus hier beginnen: het uitwisselen en leren kennen van elkaars waardensystemen. Dat geeft wrijving, dat geeft warmte, dat kan tot glanzen brengen. Maar de bereidheid moet aanwezig zijn om dit proces aan te gaan. De overheid die niet inzet op deze uitwisseling zal tegen muren van onbegrip aanlopen en de integratie is gedoemd te mislukken. In de workshop kwam naar voren dat veel jongeren van de tweede generatie buitenlanders, ook al hebben ze een Nederlands paspoort en zijn ze hier opgegroeid, als het ware tussen deze twee piramides heen laveren. Ze kennen beiden situaties en zijn soms niet in staat om zodanig te reageren dat ze dit overzien. Ze vallen tussen wal en schip. In Nederland zijn ze buitenlander en als ze als toerist naar het land van herkomst gaan worden ze als Nederlander beschouwt en niet als volksgenoot.

Het effect van deze onzekerheid is een voortdurende zoektocht naar identiteit. Als er dan mensen komen die jou een perspectief bieden, een nieuwe identiteit, bijvoorbeeld als lid van een beweging met een duidelijke identiteit, als moslim, met heldere regels en plichten, een doel in je leven, een nieuwe status, dan is de keuze soms snel gemaakt. Vanuit dit nieuwe perspectief is elke beweging in de samenleving, elk geluid, elke oppositie, elke uiting in de media vaak een bewijs voor het eigen (nieuwe) gelijk: zie je wel “ze motten ons niet, we motten oprotten, oppleuren naar ons eigen land”. Dat “eigen land” is dan nergens en overal want als je bent opgegroeid in Nederland is dat je eigen land. Een zogenaamde heilstaat zoals in Syrië trekt dan nieuwe volgelingen. Dat die heilstaat schermt met een algehele Apocalyps kan deze nieuwe aanhangers niet afschrikken want ze zijn niet vertrouwd met deze religieuze rimram. Het klinkt hun allemaal even goed in de oren want hun persoonlijke ellende is voorbij.

Integratie gaat dus om waardenoverdracht en respect voor elkaars waardensystemen. Waarom gaat het dan fout in veel situaties? Is dat omdat we teveel vasthouden aan onze eigen waardensystemen en niet bereid zijn om de waardensystemen van de anderen te accepteren? Is het een kwestie van framing: onze cultuur is de beste, en de anderen zijn minderwaardig? Het grootste succes van IS is niet de aanwinst op de bodem: het vestigen van een heilstaat die nu weer wordt bedreigd door tegenaanvallen. Het belangrijkste succes bestaat in framing: de wereld afschilderen als een strijd tussen goed en kwaad en de islam als religie van de overwinnaars. Het hameren op de religie leidt ertoe dat de media steeds vaker het onderscheid verwaarlozen tussen de verschillende vormen van de Islam en dat het publiek het idee krijgt: moslim=terrorist zoals zwarte piet = racisme of Clinton=crooked. Als je nauwkeuriger kijkt zie je de nuances en zie je de leugens die zo ontstaan. Waarheid is een doel dat slechts via moeizaam en hard werken tot stand kan komen waarin alle partijen worden gehoord en vergeleken en gewogen. Onze democratische rechtstaat is het waard dat die waarheid telkens weer boven tafel mag en moet komen. Anders gaan we met zijn allen langzaam op weg naar de “déluge”.

John Hacking 2016

Kerst 2016 in de wereld anno 2016

“Voor mij, is wat de mensen vaderland noemen, niet in de vouwen van een vlag opgeborgen, noch is het een land met grenzen. Mijn vaderland: dat zijn mijn gedachten en dromen, zij zijn enkel mijn landgenoten, waartoe ik hoor. Ik vind dat allen, die ons met geweld in een land willen opsluiten, een te nauwe blik hebben. Wij zijn al ongelukkig genoeg, dat men ons ertoe veroordeeld heeft, met een bepaalde taal en een bepaald denken ter wereld te komen - men hoeft ons daarom geen bepaalde liefde voor te schrijven.”

Paul Valéry, brief aan Albert Dugrip (1889)

Land en eer, volk en vaderland - het spook van het nationalisme - verpakt als angst voor het vreemde en de vreemdeling waart door het land. Vreemdelingenhaat, bekrompenheid, racisme, en geloven in de eigen suprematie - dat is wat doorklonk en klinkt in veel

verkiezingscampagnes van de afgelopen tijd - met als koploper de zelfbenoemde kampioen van de democratie: de VS.

Rusland, Polen, Hongarije, Turkije en nu de VS die zich in dit rijtje heeft geschaard van staten waar geldt: 'ik eerst'! Zal Frankrijk volgen, Duitsland en Nederland? Brexit ging en gaat gepaard met geweld en discriminatie van buitenlanders; opeens heeft men een alibi om af te geven op anderen want de leiders doen het ook. Mutsen met varkenskoppen: het zegt genoeg! *De vijand is onder ons en we moeten hem vooral niet zijn gang laten gaan - nu is het voor eens en voor altijd genoeg* - roepen de politici die hier garen bij willen spinnen. Maar wat ze breien is een amalgaam van leugens, valse verwachtingen, kiezersbedrog en narcistische eigenwaan. *Klusjes zullen worden geklaard, het land opgeschoond, de elite aan de kant gezet - wie dat dan ook moge zijn. De grote afrekening. Aan de verkeerde kant van de geschiedenis staan wacht hen die nog horen tot het nepparlement, de neprechtbank en de nepstaat*- Kortom dreigende taal. Hoe *nep* kun je zijn, als je zelf meedoet en er een flinke boterham aan verdient en de belastingbetaler op kosten jaagt omdat je moet worden bewaakt tegen de agressie die je zelf hebt uitgelokt.

Democratie is ook: een president die miljonaire is en die enkel andere zeer rijken benoemt in zijn kabinet in de VS. Het land wordt stilaan een meritocratie. Hoe kun je nou als arme, als kleine middenstander hopen en verwachten dat deze bubs van rijken jou gaan helpen? Dat gelooft toch niemand, dan ben je wel heel heel heel erg naïef. Wie het dichtst bij het vuur ziet warmt zich het beste. Een waarheid als een koe en zo oud als de mensheid. We zullen het zien wat er terecht komt van al die beloftes. Ik vermoed dat enkelen zullen profiteren, maar zeker niet de grote massa's, zeker niet alle zwarten die al eeuwen zijn achtergesteld in de VS. Zeker niet de indianen die al eeuwen als tweederangs burgers worden behandeld in de VS en zeker niet al die illegale en legale immigranten die aan de onderkant van de maatschappij de vuile klusjes opknappen in de VS. Een verenigd land, van staten, innerlijk verdeeld en dat al jaren. De christelijke saus waarmee de politici hun machtsaanspraken lardereren kan dit niet verhelen. Het zijn de christenen die zweren in de naam van God, die Jezus aanhangen met hun hele ziel, die abortus en homoseksualiteit tot de ergste zonden rekenen maar die wel een huis hebben vol wapens waarmee je zelf een auto van de weg kunt blazen.

Op de vleugels van het populisme aan de macht komen en daarna jezelf en je omgeving verrijken, dat is wat we zien gebeuren: Rusland, Turkije, Hongarije en nu de VS - en dan kijk ik nog niet naar de

massamoordenaar aan de macht op de Filipijnen of in Syrië, of de dictators in tal van Afrikaanse landen die verknocht zijn aan de macht en denken dat ze ermee getrouwd zijn. En China? Dat is een groot controle-apparaat - censuur als dagelijks voedsel - opdat de burger maar niet teveel eisen stelt. Dat is de wereld anno 2016. Dat is ook de wereld - maar niet de enige!

Hermann Schmitz, een Duitse filosoof, schrijft dat het individu gevoelig is voor sferen. Mijn lieflijke dispositie, dat wil zeggen, mijn vatbaarheid vanuit mijn lijf voor mijn omgeving bepaalt hoe ik mij voel en hoe ik mij ga gedragen. Hangt er bijvoorbeeld een dreigende sfeer in de lucht, dan vertoon ik waarschijnlijk symptomen van angst en bezorgdheid. Ben ik opgelucht omdat het mooi weer is of voel ik me down omdat het lang donker is, dan is dat een gevolg van mijn lieflijke dispositie. Met mijn lijf (en dat is niet hetzelfde als het lichaam) voel ik de dingen aan, reageer ik op situaties en voel ik me wel of niet thuis in de wereld.

Zie: Schmitz, Hermann, *Leib und Gefühl. Materialien zur einer philosophischen Therapeutik*, Bielefeld, Locarno 2008, (Edition Sirius)
Als we die invloed van sferen, van atmosferen toepassen op onze geschiedenis kun je misschien ontdekken waarom het zo moeilijk is om je hieraan te onttrekken en waarom deze sferen een heel land en een heel volk (zelfs een heel continent) kunnen kleuren. En nu zelfs omdat we globaal leven een hele wereld.

Hierin zou een verklaring kunnen liggen voor het feit dat heel volken enthousiast naar een oorlog toerennen: iets wat we hebben kunnen zien in de euforie voor de Eerste Wereldoorlog: er hing een spanning in de lucht, er moest iets gebeuren, er zou en moest een grote ontlading komen. Oorlog als oplossing voor alle problemen en ontlading voor alle opgedane frustraties. En het zou voor kerst weer zijn afgelopen! Maar het gevolg was 4 jaar ellende, miljoenen doden en niet veel later als effect van dit alles weer een Tweede Wereldoorlog.

Na de Eerste Wereldoorlog zien we jaren van losbandige decadentie in het Duitsland van de Weimarrepubliek: afreageren. Vooral de ellende vergeten die de oorlog bracht. Dan in die periode ook de instorting van de beurs in de VS en in Europa met grote financiële gevolgen en armoede voor velen: opnieuw de voedingsbron voor veel onvrede. Opkomende fascistische partijen maken daar dankbaar gebruik van. Het volk levert zich uit aan de mooie beloftes van *een staat, een leider, een volk en vooral een eeuwige en machtig rijk waar het goed toeven is* - en geeft hen de macht in handen. We kennen de gevolgen en we hebben er nog dagelijks last van want de miljoenen die vermoord en vergast zijn

hebben hun sporen nagelaten in onze samenleving. Dan na de Tweede Wereldoorlog de anti-autoritaire bewegingen: flower power, hippies, het einde aan het geloof in het gezag van de overheid, of van de vaders (de *vaderloze samenleving*), kortom de mensen die het altijd al voor het zeggen hadden. Ook dat is nu alweer weggeëbd of misschien wel getransformeerd want de protesterenden van toen zijn de ambtenaren en de zogenaamde vermaledijde elite van nu.

En dan opeens, zo lijkt het, als een duvel uit een doosje, als je de media mag geloven, laaien de sentimenten en emoties weer op (want de “boze witte burgers” willen de macht grijpen - staat in de krant). Ná de bankencrisis, ná de zelfverrijking van de financiële sector (en het gaat maar door met de bonussen), het bedrog van de politici (want ze leveren niet wat ze beloven en voeren alleen maar bezuinigingen door - dankzij en ondanks de crisis op de financiële markten). En dan nog het Europa dat de burgers knevelt met wetten en wetjes, met voorschriften en andere ‘ongein’ zonder dat de burger hier iets aan kan doen. (Wat natuurlijk onzin is, want wie kiest de politici, wie zorgt dat ze hun werk goed doen, wie wil moeite en tijd stoppen in democratiseringsprocessen ten behoeve van een verenigd Europa?) - (Wie controleert de ambtenaren en de politici als ze sjoemelen met CO2 uitstoot, subsidies etc. etc. etc.). Met als klap op de vuurpeil: de vluchtelingencrisis. Vluchtelingen die geweld, huis en haard moeten ontvluchten omdat ze willen overleven, en vluchtelingen die op de vlucht zijn voor hun armoede thuis en die hopen hier in het walhalla terecht te komen. Dat valt dan vies tegen. Arm, arm Europa, overspoeld met vluchtelingen. *En we hadden het al zo zwaar.*

Ik beschrijf een sfeer - dat is duidelijk, een sfeer gebouwd op componenten, op emoties, op inkleuring van de werkelijkheid en op de berichten die in de media verschijnen en die elkaar versterken en bevestigen. Net zoals de aanhangers van groeperingen voortdurend hun eigen gelijk bevestigen. Daarom zou ik zeggen: onderschat de sferen, de atmosfeer niet, waarin mensen gedijen en die ze in stand houden en voeden. Want dat is wat gebeurt: je ziet wat je al weet, je herkent waar je al van overtuigd bent. Ook met nepnieuws - want nepargumenten veranderen daar niets aan. Veel is op angst voor het eigen hachie, op kortzichtigheid en vaak op domheid gekoppeld aan eigenbelang gebaseerd (extreme voorbeelden zijn de Klu Klux Klan of de Boston Teaparty en andere clubs zich baseren op het fascistoïde gedachtengoed en racisme) omdat men niet kan en niet wil kijken verder dan de eigen context en het eigen gelijk.

Wat hier gebeurt, als we zo geraakt worden door de sfeer die er heerst, is dat we eigenlijk teveel aan het navelstaren zijn, - zo noem ik het maar - teveel gericht op onszelf en onze kleine wereld. Natuurlijk is dat terecht - want het gaat om ons. Maar de wereld is groter en wij maken door ook deel van uit. Het gaat niet alleen om ons. Wat er ook gebeurt en waar de kranten ook elke dag vol mee staan, ik noem: De tegenslagen en vooral de onzekerheid (ook als gevolg van aanslagen en oorlogen) slaan ons uit het veld. Het verlies van banen, het verlies van koopkracht (opeens hebben we zorgen in plaats van ongebreideld kunnen uitgeven - opeens staan de huizenprijzen onder water en zitten we met schulden). De dreigende opwarming van de aarde die als een zwaard van Damocles boven onze hoofden hangt: we worden er niet blij van. En ook niet van de geslaagde propaganda van IS en de islamistische facistoïde partijen die de martelaarsdood voor Allah prediken boven alles en de verovering van de wereld in naam van Allah. De niets ontziende oorlog in Syrië (waar we niets aan kunnen doen en niets aan willen doen als je de politici mag geloven - waarom sturen we dan wel wapens en bewapenen wij groepen?) en de onzichtbare oorlogen in Jemen en in Afrika (o.a. Soedan, Mali) en de gevechten tegen Boko Haram en andere radicale groepen.

Zie hier het mengsel dat de sfeer verziekt, ook onze kerstsfeer, dat wat de kleur bepaalt van onze stemming en ons gevoel. Roepen dat het de schuld is van de Islam, dat de Koran moet worden verboden en de grenzen gesloten, en weg uit Europa, is wel heel makkelijk. Alsof alle problemen dan als sneeuw voor de zon zijn verdwenen. De aanslagen in Frankrijk en Duitsland, in Turkije, in Irak (maar dat is ver weg, net als Pakistan en Afghanistan) maken ons bang. Je kunt geen theater, geen kerstmarkt, geen bioscoop meer bezoeken zonder angst.

Maar het is wel de wereld waarin we leven. De wereld waarin miljarden omgaan in de wapenindustrie. De wereld waarin honderdduizenden en meer sterven door wapengeweld - in grote en kleine oorlogen, in drugsoorlogen - maar ook bij huiselijk geweld (VS) en door mensen die doorslaan (Breivik). Dit is onze wereld: we geloven vooral in geweld, in wapens, in de verdediging van onze belangen en we hebben er alles voor over - als je de woorden mag geloven van de voorstanders van wapenbezit in de VS. Waarom dan zeuren? Als je met vuur speelt brand je je vingers. Als je gevaarlijk wilt doen, kom je af en toe op de blaren te zitten. Geweld roept tegengeweld op, wie wind zaait zal storm oosten. Ook al zo oud als de mensheid. Hebben we daarom niets in handen, moeten we ons maar door de sferen laten bepalen en door al het

negatieve nieuws, dat maar de helft of slechts een derde laat zien van wat er werkelijk is?

Augustinus, heel lang geleden zegt in een preek: *'En daarom zeg ik, broeders en zusters: bid zoveel u kunt. Er is een overvloed aan slechte dingen en dat heeft God zelf toegelaten. Was er maar geen overvloed aan slechte mensen, dan zou er ook geen overvloed zijn aan slechte dingen. Het zijn slechte tijden! Het zijn moeilijk tijden! Dat zeggen de mensen tenminste. Laten we liever goed leven, dan worden de tijden vanzelf goed. Wij zijn de tijden. Zoals wij zijn, zijn de tijden.'*

(preek 80) in Bert Blans (red), De ontdekking van het innerlijk. De actualiteit van Augustinus, Nijmegen 2012 (Valkhofpers) p. 88

Wij zijn de tijden - wij bepalen het heden, het hier en nu. Ieder zijn eigen God en wij voor ons allen. Dat wij - dat moeten we samen waarmaken - en communiceren hoe wij geïnspireerd kunnen raken door onze eigen persoonlijke God. Zoals José Angel Valente schrijft in zijn gedicht: Over het heden! Of zoals bisschop de Korte oproept om het positieve te onderschrijven in zijn zeer lezenswaardige en te behartigen kerstboodschap. Dan wordt het misschien nog een betere tijd in de komende jaren. Met een sfeer - een leefatmosfeer - waarin ieder zich goed en prettig voelt. Veel inspiratie in deze donkere, donkere dagen voor kerstmis.

John Hacking 2016

Over het heden

*Se freres vous clamons, pas n'en devez
Avoir desdaing, quoy que fusmes occis
Par justice.*

BALLADE DES PENDUS

Ik schrijf uit een schipbreuk,
uit een teken of een schaduw,
een afgebroken leegte
die opeens volloopt met dreigend licht.

Ik schrijf over het heden,
over de noodzaak om een testamentaire orde aan onze gebaren
te geven,
om door te geven in de naam van de vader,
van de kinderen van de vader, -
van de duistere kindskinderen,
van hun spoor op aarde,
tenminste een spoor van de liefde die we ondervonden
in het holst van de nacht,
van de klacht of de vlam die de mens zowel verheft
tot de gretige tijd van de god
als zijn paleizen, kudden en rijkdommen verwoest
tot aan de scherf en de zweer van Job de vrijwillige.

Ik schrijf over het heden.

Ik schrijf in geheimtaal,
want wie zou ons nog de sleutel kunnen geven
van alles wat we moeten zeggen.
Ik schrijf over de adem van een nog vormeloze god,
over een nog niet voltrokken openbaring,
over de blinde afgezant
die generaties lang onze naam zal dragen.

Ik schrijf over de zee,
over de zee die zich terugtrekt en op het strand
versteende vormen achterlaat
of trillende restanten van andere levens.
Ik schrijf over de breedte van de pijn,

over wat we verwoest hebben,
vooral in onszelf,
opdat niemand ooit nog zo'n muren van haat
kan optrekken.

Ik schrijf over de walmende ruïnes van ons geloof,
met geheime woorden,
over een blind maar trefzeker visioen,
waarvoor onze ogen amper zijn geboren.
Ik schrijf uit de nacht,
uit de eindeloze voortgang van de schaduw,
uit de enorme schaal van ontelbare getallen,
uit de trage, eindeloze beklimming,

uit de onmogelijkheid het samenzwerende licht te voorspellen,
de aarde te voorvoelen, het einde,
en tenslotte de zekerheid van het langverwachte.

Ik schrijf uit het bloed,
uit zijn getuigenis,
uit de leugen, de inhaligheid en de haat,
uit de schreeuw van de honger en de onzienlijke wereld,
uit de veroordelende rand van de soort,
uit het zwaard dat die soort dodelijk kan treffen,
uit de draaiende leegte beneden,
uit het aangezicht van de bastaard,
uit de hand die zich ondoorzichtig sluit,
uit de volkerenmoord,
uit de kinderen eindeloos gestorven,
uit de boom in zijn wortels gewond,
uit de verte,
uit het heden.

Maar ik schrijf ook uit het leven,
uit zijn krachtige schreeuw,
uit de geschiedenis,
niet uit zijn neergekogelde waarheid,
uit het gelaat van de mens,
niet uit zijn neergehaalde woorden,
uit de woestijn,
want daaruit komt een nieuw protest,
uit de menigte mensen die honger en vervolging
lijden en hun rijk zullen vinden,
want niemand kan het hun afpakken.

Ik schrijf uit onze beenderen
die de regen zal wassen,
uit ons geheugen
dat blij grasland wordt voor de hemelse vogels.
Ik schrijf van op het schavot,
nu en in het uur van onze dood,
want we worden hoe dan ook terechtgesteld.

Ik schrijf, broer van een komende tijd,
over alles wat wij op het punt staan niet te zijn,
over het donkere geloof dat ons stuwt.

Ik schrijf over het heden.

José Angel Valente

Money, money makes the World go round

In 2015 gaf de VS 596 miljard dollar uit aan defensie en nog veel meer aan gezondheidszorg. Twee feiten die een eigen betekenis hebben in het licht van de ontwikkeling van onze beschaving en onze ethische normen en waarden. Geld voor defensie is in principe geld om land en volk te beschermen en dus eigenlijk investeren in het leven van de onderdanen. Wel via een omweg, via wapentuig en via verdediging (en af en toe het versterken en uitbreiden van machtsposities) maar het gaat uiteindelijk om het voortbestaan van volk en natie. Leven tegen 'de verdrukking' in, dat laatste veroorzaakt door de vijandige mogendheden die er ook zijn en die oorlog voeren tegen de VS. Terrorisme is er een voorbeeld van.

De kosten voor de gezondheidszorg, die ook immens zijn, is ook een vorm van investering in het leven en het voortbestaan van de burgers. Levensverlengend, de kwaliteit van leven bevorderend, ziektes bestrijdend en proberen te voorkomen, is de inzet. Niet iedereen profiteert van deze investeringen maar dat laat ik even buiten beschouwing. Wat opvalt zijn de enorme bedragen die ingezet worden om de verdediging van leven en het bevorderen van leven te bekostigen. Vanochtend had ik een gesprek over de mogelijke statistische relatie tussen de ervaring van gezondheid en de beleving van religie of het behoren bij een religieuze groepering. Er zijn onderzoeken die spreken van een verband tussen beiden. Sommigen stellen dat godsdienst een positief effect kan hebben op de beleving van gezondheid. Mijn gesprekspartner vond daar in de literatuur echter nauwelijks harde bewijzen voor. Het blijft een kwestie van interpreteren, van waardes toekennen aan verbanden die statistisch zichtbaar zijn maar waarvan de duiding heel onzeker is.

Daardoor kwam ik op de gedachte dat het toch eigenlijk wel vreemd is dat wij als samenleving zoveel moeite en zoveel geld stoppen in projecten waarvan we weten dat ze uiteindelijk voor onszelf heel relatief zijn: we gaan namelijk dood en hoeveel medicijnen we ook slikken, hoe sterk ons leger ook is, we leggen uiteindelijk het loodje. Als je dat weet, ook als overheid, waarom dan die fascinatie voor de investeringen op beide terreinen, waarom dan de drang naar leven via zelfbescherming

en via gezondheidszorg? Uiteindelijk verliezen we de strijd. Daar is geen kruid tegen gewassen, tegen de dood, die onvermijdelijk komt.

Maken we onszelf als samenleving, als organisatie van culturele grootheden, als mensheid, als volk, natie en wat al niet meer, wat wijs door zo te handelen? Zitten we in een tredmolen waar we niet meer uit kunnen stappen omdat dan de economie teveel schade lijdt? Bepalen economische processen deze gang van zaken en niet meer ethiek, niet meer drang naar voortleven en veiligheid als voornaamste drijfveer?

Natuurlijk, politici en ondernemers verkopen hun politiek met een verwijzing naar deze investeringen en de noodzaak ervan. Maar is het niet eerder een slimme manier van de economie aan de gang houden? Waardoor iedereen profiteert en het land als geheel er niet slecht bij vaart?

De materie is te complex om hier een simpel oordeel over te vellen maar ik blijf met een vreemd gevoel zitten, dat als ik puur naar mijn eigen leven kijk, het voordeel niet voor mij zal zijn van al deze inspanningen maar misschien voor de generatie die na ons komt. Ook dat is okee, maar zijn we wel zo begaan met hen die na ons komen? De wijze waarop we omgaan met onze voorraden op aarde, de reserves en de energiehuishouding beloven niet veel goeds voor de toekomst. In de krant maakte iemand ons erop attent dat we de aarde behandelen alsof er 1.4 uit te halen valt i.p.v. 1.0, wat de werkelijke capaciteit is. We halen er meer uit dan erin zit en we verbruiken meer dan wat er over kan blijven voor ons nageslacht. Zij worden opgezadeld met allerlei tekorten en allerlei spanningen die dat zal oproepen.

Wie en wat regeert de wereld? Het geld? Geld is niet anoniem. Ook het grote geld niet. Er zijn mensen die aan de touwtjes trekken en mensen die beleid uitzetten en die wegen bewandelen om te halen wat er te halen valt. Hoe kort hun leven ook, hoe beperkt vanuit menselijke leeftijd, het weerhoudt hen niet ervan gruwelijk rijk te worden en vreselijk egoïstisch betrokken te blijven op hun eigen domein en bezit. Vreemd als je bedenkt dat je de dood ingaat zonder iets mee te kunnen nemen. Leren van de dood is dus in onze maatschappij niet of nauwelijks doorgedrongen. Toch tijd voor een herijking van ons waardebesef tegen het licht van de dood. Liever nu dan morgen, liever direct dan als het te laat is.

John Hacking 2016

Monsters

Het is in juni 1944. Karl-Friedrich Höcker maakt foto's. Hij is sinds mei van dat jaar werkzaam in Auschwitz. Zijn album met 166 foto's komt na de oorlog in de Verenigde Staten terecht en wordt in 2007 gedoneerd aan het Holocaustmuseum. Daar maakt men bekend dat het om zeldzame foto's gaat over het leven van de leiding en het personeel van het concentratiekamp dat mede verantwoordelijk was voor de vernietiging van de mensen die dagelijks met treinen werden aangevoerd om vergast te worden. De foto's tonen lachende, zingende, drinkende mensen. Getuigen die het kamp hebben overleefd kunnen hun ogen niet geloven: deze vrolijke mensen op de foto waren in feite beesten, monsters, gruwelijke beulen en moordenaars. Ook de vrouwen die zijn afgebeeld waren kampbewakers en anderen regelden de dagelijkse administratie van de dodentransporten. Niemand op de foto's kan beweren "Wir haben es nicht gewusst", allen waren handlangers van de dood die voor miljoenen onschuldige slachtoffers kwam.

Dat was 1944. Nu leven we 72 jaar later. Er lopen nog steeds dezelfde mensen rond. Lachend op een foto en tijdens hun dagelijkse werk werkzaam als beul in een Syrische gevangenis, piloot in een bombarderend vliegtuig dat burgerdoelen aanvalt, moordenaar die in naam van God of wie dan ook massa-executies uitvoert. De wereld is geen spat veranderd, de mens geen haar beter geworden. Hoe kan dat? Waarom schuilen er dergelijke monsters in mensengestalte? Hoe krijgen mensen het voor elkaar om medemensen beestachtig af te slachten en uit te roeien? Die vraag houdt menig mens en menig wetenschapper al eeuwen bezig. Hoe komen goed en kwaad bij elkaar in een mens en hoe kan het zijn dat het kwade zo machtig boven komt drijven? In de ideologie van de nazi's was er een onderscheid tussen mensen: Übermensen en Untermensen. Als je tot de laatste categorie behoorde was je leven niets waard en telde je niet mee. Als de opdracht luidde om alle 'Untermensen aus zu radieren', letterlijk uit te gummen, te vermoorden, dan gingen velen daarin mee want dat beschouwden zij als een (heilige) taak die ze moesten volbrengen voor volk en vaderland, voor Führer en natie. Anders is niet te verklaren waarom er zoveel hebben meegewerkt aan deze massavernietiging van miljoenen mensen.

Dat is ideologie, dat is een vorm van geloof, een overtuiging. Maar zijn er ook nog andere argumenten? "The 20th-century Canadian-American sociologist Erving Goffman believed that we adapt to roles – lover, customer, worker – based on circumstance, and are constantly

concerned with how we're appearing to others. ...Goffman's view of humanity left no room for a 'true self' – an actor behind all the roles we play." Als Goffman gelijk heeft betekent dat dus dat er geen ware zelf bestaat en dat al onze handelingen voortvloeien uit een rol die we spelen. Ons gedragen als nazi is dus een gevolg van onze opvoeding en de context waarin we opgroeien en de rol die ons wordt opgedrongen en die we misschien met een zekere graagte willen spelen. Dat heet indoctrinatie. Dat is pas mogelijk als je de omstandigheden hiervoor geschikt maakt. Zeker is dat dit inzicht een rol speelt bij de verklaring dat monsters in mensen schuilen en dat mensen zich monsterachtig kunnen gedragen als de algemene cultuur dat van hen vraagt omdat het vanzelfsprekend is in deze context. Net als moorden als soldaat in de rol van soldaat in een oorlog die als rechtvaardig wordt beschouwd. Maar zo makkelijk als ik het hier opschrijf is het natuurlijk niet en er zijn veel uitzonderingen en veel situaties waarin het individu te kampen krijgt met gewetensnood. Niet voor niets drong Heinrich Himmler aan op andere oplossingen in het vermoorden van mensen omdat de soldaten het niet meer aankonden om elke dag honderden en duizenden te vermoorden door hen dood te schieten.

Nog een andere verklaring voor het feit dat mensen monsterlijk kunnen handelen is het geloof in een droom, een werkelijkheid die zal aanbreken als ze eenmaal dit aardse tranendal hebben gezuiverd van alle ongerechtigheden. Als groepen mensen worden beschouwd als schadelijke insecten en als ongedierte, is de conclusie snel getrokken als er plannen worden gemaakt om hier in te grijpen. Het paradijs moet op aarde worden gevestigd en daar moeten offers voor gebracht worden. Ook al houden die offers in dat je eigen grenzen moeten worden verlegd en dat je daden moet uitvoeren die je niet voor mogelijk had gehouden. Maar de aarde verzet zich hardnekkig tegen het paradijs, zoals Wilhelm Schmid vermeldt in het boekje *Unglücklich sein. Eine Ermutigung*. (pag 92). Dit niet in de gaten willen hebben leidt alleen maar tot grotere massaslachtingen. Een feit dat we ook dagelijks zien gebeuren in de contreien waar IS regeert in naam van een nieuwe heilsstaat, het kalifaat.

Ideologie, omstandigheden, context, dromen en aanleg zijn dus factoren die het monsterlijk gedrag van een mens kunnen bevorderen en aanwakkeren. Maar is het daarmee voldoende verklaard? Is de macht van het kwade over het goede daarmee voldoende in het licht gezet? Ik denk het niet. Net zo verbijsterend als de macht van het kwade is de overwinning van het goede in onmenselijke omstandigheden. Beiden zijn uitersten. Beiden stemmen tot nadenken. Beiden behoeven reflectie

en onderzoek. Over de mens als wezen hoeven we geen illusies te koesteren. Maar we moeten het ook niet overdrijven. Een moordenaar is nog geen bewijs ervoor dat alle mensen moordenaar zijn. Belangrijk is, zo vermoed ik, dat wij onze samenleving inrichten op basis van humane waarden. Alle ontwikkelingen die deze waarden relativeren, die andere ideologieën propageren zoals het recht van de sterkste en eigen volk eerst zijn een gevaar voor het individu en voor de mensheid als geheel. Religieus of seculier gemotiveerd, dat doet daar niets aan af. In die zin dragen wij allen onze individuele verantwoordelijkheid om het mogelijke monster in ons zelf te erkennen en te beheersen, want misschien is elke vorm van monsterlijk gedrag wel een vorm van compensatie. Een gebrek aan ervaren liefde en aandacht. Dat kan dan worden gewroken op onschuldigen, een soort van afrekening. Wie het weet mag het zeggen. Onze verantwoordelijkheid wordt er niet minder door.

John Hacking 2016

bronnen en links:

Over Auschwitz:

https://en.wikipedia.org/wiki/Karl-Friedrich_Höcker

<https://www.youtube.com/watch?v=X2pT1dbGs2A>

<https://www.youtube.com/watch?v=amRrFQjer6E>

Over het zelf:

<https://aeon.co/videos/if-as-shakespeare-suggested-all-the-world-s-a-stage-do-we-have-a-true-self>

Nieve Sneeuw

La nieve ha convertido al llundo en cellenterio

La nieve ha convertido al llundo en cellenterio.
Pero el llundo ya era un cellenterio
y la nieve sólo ha venido a publicarlo.

La nieve sólo ha venido a señalar,
con su delgado dedo sin articulaciones,
al verdadero y escandaloso protagonista.

La nieve es un ángel caído,
un ángel que ha perdido la paciencia.

Roberto Juarroz - Vertikale Poesie

De sneeuw heeft de wereld veranderd in een begraafplaats.
Maar de wereld was al een begraafplaats
en de sneeuw is alleen gekomen om het publiek te maken.

De sneeuw is alleen gekomen
om met zijn dunne vinger zonder knokkels,
de ware, lawaaiige hoofdrolspeler aan te wijzen.

De sneeuw is een gevallen engel,
een engel die zijn geduld heeft verloren.

De wereld is een begraafplaats. Dat is ze al eeuwen lang, zolang mensen, dieren en planten het oppervlak bewonen. Alles wat sterft blijft achter in de wereld. Als as, als aarde, als levenskracht voor alles wat daarna komt en wat zich via de aarde voedt. Maar de wereld als begraafplaats is niet helemaal hetzelfde als de aarde als begraafplaats. Aarde is niet wereld en wereld is niet aarde. Aarde is dat stuk materie dat een baan rond de zon beschrijft en dat telkens van gestalte verandert ook al merken wij mensen dat niet omdat we daar gewoonweg te klein voor zijn. Net zoals een mier nauwelijks merkt dat het bos verandert omdat er bomen worden gekapt. De aarde draait om haar as en omdat aarde vooral materie is met een gloeiende binnenkern is de aarde voortdurend in beweging en worden we soms hardhandig hiermee geconfronteerd als er een aardbeving plaatsvindt of een vulkaanuitbraak.

De wereld is niet de aarde. Ze valt er niet mee samen. De wereld is vooral een concept. Een idee dat wel betrekking heeft op de aarde en die aarde ook veronderstelt in meer of mindere mate, maar wereld is vooral ook wereld in mijn hoofd en in de hoofden van alle andere mensen.

Ik geloof niet dat dieren een dergelijk concept kennen en planten al helemaal niet. Wereld komt dichterbij in leefwereld, in wereldse

genoegens, in de verlokkingen en verleidingen van de wereld. Als we spreken over hemel en aarde bedoelen we eigenlijk de aarde als wereld en niet de aarde als plek waar we onze voetstappen op zetten zoals een boom wortelt in de aarde. Hemel en aarde roept een soort van tegenstelling aan het licht die dat verschil veronderstelt: de hemel is niet de aarde en de aarde is niet de hemel; maar het is wel de bedoeling in religieuze systemen dat de aarde steeds meer op de hemel moet gaan lijken. We hebben dus een idee in ons hoofd over de wereld waarin we vinden dat de hemel het einddoel zou moeten zijn - tenminste als we deze religieuze wens willen volgen. Want dat is religie: hemel en aarde bij elkaar proberen te brengen. Waarom? Omdat de aarde, onze wereld nog niet op de hemel lijkt, en de hemel is nastrevenswaardig omdat er op deze aarde teveel rampspoed heerst. Oorlogen woeden, mensen staan elkaar naar het leven en doen elkaar de gruwelijkste dingen aan. Er is honger, er zijn rampen, er is armoede, er is uitbuiting, de lijst is eindeloos en dat al een mensengeschiedenis lang.

Van de aarde een hemel maken is een wens van velen. Alleen de weg daar naar toe is nog niet zo eenvoudig. Met geweld zal het niet lukken wat zelfbenoemde profeten ook mogen beweren. Geweld roept alleen tegengeweld op. De oorlog in Syrië krijgt misschien nog veel kwalijker gevolgen dan de oorlog in Irak en de tijd die daarna aanbrak. Poetin neemt wraak op het Westen door in naam Assad te steunen maar vooral door er voor te zorgen dat honderdduizenden vluchtelingen de kant van Europa op komen. Dat is geo-politiek: de vijand raken op een andere wijze waar hij niet van terug heeft omdat hij dan zijn eigen menselijke waardes moet opofferen als hij hier tegen in verweer komt. Bijvoorbeeld geen onderdak verlenen aan de vluchtelingen die asiel aanvragen in het Westen. Westerse landen raken verdeeld, Europa als politieke eenheid verzandt in onderling gekibbel en Rusland profiteert want kan daarna met elk land afzonderlijk verdragen afsluiten. Turkije zit er midden in en vormt niet alleen een buffer maar gooit zelf olie op het vuur door de confrontatie met Rusland aan te gaan op militair terrein. Vluchtelingen in de regio raken vermalen door de gewelddadige krachten. De Koerden, vanouds al verdeeld over vele landen trekken aan het kortste eind want zonder erkenning en zonder staat blijven zij de paria's van de regio hoeveel mooie woorden ook vloeien.

Maar dat is allemaal politiek en politiek beheerst onze wereld. Dat maakt meteen duidelijk dat wereld iets heel anders is dan aarde - misschien moeten we het zo uitdrukken: onze ideeën over de wereld en ons handelen dat daar uit voortvloeit bepaalt hoe de aarde er uit ziet en gaat zien. De wereldbeelden kleuren nu vaak de aarde met bloed, zoals het

bloed van Abel dat over de akker stroomde nadat Kain hem had gedood. Een idee hebben over de wereld waarin jij de belangrijkste bent en de meest waardevolle is een oproep tot moord. Dan ben je een lawaaiige hoofdrolspeler. Maar weet, als je eenmaal bent aangewezen, staat de kist al voor je klaar en is je tijd langzaam aan het opraken op deze wereld. De hemel heeft volgens de dichter Juarroz deze boodschap aan ons mensen: zelfs de gevallen engelen maken openbaar dat het zo niet langer kan. De sneeuw wijst ons met onze neus op de ontelbare graven, de wereld als begraafplaats. Misschien kan aswoensdag helpen je hiervan bewust te worden: je bent as, stof, aarde, en niet meer dan dat. Toch de moeite van het overdenken waard als we weer eens wilde plannen maken om de wereld te veroveren.

John Hacking 2016 Aswoensdag

Goede voornemens: piramides helpen afbreken

Het beeld van de piramide is vaak gebruikt om een vorm van besturen en van politiek te schetsen. Aan de top de heerser en daaronder de andere lagen waarop de heerschappij rust. In het Oude Egypte stond de farao aan de top, een soort van heerser die met goedkeuring van de goden regeerde en zelf ook een goddelijke status had. Vandaar dat hij na zijn dood een reusachtig grafmonument kreeg waaraan hij tijdens zijn leven al aan begon te werken. Beter gezegd, hij liet het voor zich ontwerpen en anderen werkten eraan.

Onder de top stond in het Oude Egypte de priesterklasse en daaronder ambtenaren en helemaal onderaan de slaven die het harde werk moesten verrichten. Dit systeem bestaat al lang niet meer maar toch zijn er nog heersers die zich als een soort van farao gedragen en die heimelijk of openlijk verlangen naar een dergelijke status. Dictatoren zoals Idi Amin (1971-1979 Oeganda), Kolonel Qadhafi (1969-2011 Libië), Generaal Franco (1939-1979 Spanje), Adolf Hitler (1933-1945 Duitsland), Jozef Stalin (1922-1953 Sovjet Unie), Mao Zedong (1935-1976 China) en Kim jong-il (1994-2011 Noord Korea), om er maar een paar te noemen, waren een soort van moderne farao's omdat zij hun regeringsvorm baseerden op 1 man aan de top, een leider, een allesbepalende en sturende factor. En zij beslisten over leven en dood van degenen die lager in de piramide stonden.

Huidige leiders lukt het meestal niet meer om en public een dergelijk machtsvertoon ten toon te spreiden omdat de regeringsvormen dat meestal niet meer toestaan, uitzonderingen als Noord-Korea daargelaten. Maar het huidige Rusland, Turkije en in tal van andere staten streven staatshoofden of partijleiders zoals in China ernaar om meer en meer macht naar zich toe te trekken. Democratische instellingen worden langzaam minder invloedrijk gemaakt en kritische pers wordt de mond gesnoerd. De arabische lente die velen in vuur en vlam zetten, iets wat leek op een grote machtsverschuiving ten behoeve van het volk, heeft niet tot invloedrijke veranderingen geleid in de vooral arabische landen. De oude machthebbers zijn niet echt verjaagd en als ze al weg zijn zoals Qadhafi is er anarchie voor in de plaats gekomen door groepen die elkaar te vuur en zwaard bestrijden.

Het streven naar absolute macht is met het verdwijnen van de farao's dus niet verdwenen en steekt nog hier en daar de kop op. Misschien zou je zelfs zo ver kunnen gaan om de meeste politieke machtssystemen te vergelijken met een soort van piramide. Alleen is de top dan afgevlakt en is daar een partij (ook vaak nog steeds met dictatoriale trekken) of een gekozen regering voor in de plaats gekomen. Dat laatste is dan vaker een regering die gekozen is door het volk en die ondersteund wordt door een volksvertegenwoordiging. Dat is al heel wat meer democratie, macht van het volk, hoe vaag deze term ook moge klinken en hoe onwaar hij in werkelijkheid ook is. Want het volk is een anonieme massa en anonieme massa's oefenen in het algemeen geen macht uit. Er gaat wel een dreiging van uit, net zoals van een voetbalstadion dat 'kolkt' door de emoties van de supporters, maar echte macht heeft een ongeorganiseerde massa niet. Opstanden door grote groepen mensen doven meestal uit als een nachtkaaars en als de massa niet gestuurd en niet aangestuurd wordt is ze blind en uiteindelijk krachteloos.

Macht is aan personen en aan instituties of organen gebonden. En binnen die instituties dragen personen verantwoordelijkheid voor het uitoefenen van macht. Ook op kantoor of in een winkelafdeling kunnen potentiële kleine farao's rondlopen en mensen die opeens bekleed worden met macht (de Duitse SA en SS in Nazi-Duitsland zijn daar goede voorbeelden van) kunnen zich te buiten gaan aan wreedheid, willekeur en onmenselijkheid. Geef iemand een knuppel en de bevoegdheid om er mee te slaan en het zal gebeuren, zo vermoed ik.

Er zijn maar weinigen die macht als instrument kunnen weerstaan en die niet in de verleiding komen om in een dictatoriale samenleving gebaseerd op onderdrukking en controle die macht ook uit te oefenen

zoals het hun uitkomt. Dit is natuurlijk een heel negatief beeld en er zijn altijd uitzonderingen, ook in dictaturen, maar het zou geen dictatuur zijn als de macht van boven niet zou worden doorgegeven naar beneden om op alle niveaus zijn vernietigend werk te doen. De farao beslist over leven en dood, de dictator heeft die macht en de uitvoerende organen zijn het leger, de politie en de geheime dienst. En een heel bataljon van ambtenaren, de papieren tijgers, die alles in goede banen leiden tot en met de procesverslagen van de rechtbanken die de kritische burgers veroordelen en laten opsluiten of vermoorden.

Als het beeld van de piramide een kern van waarheid bevat om politieke systemen en heersers-modellen te beschrijven dan betekent dat, dat in dit model de basis meestal heel breed is en dat velen op de die basis rusten. De top is smal en lager wordt het steeds breder. Als hier en daar een element uitvalt, een mens sterft, een slaaf wordt weggevaagd, heeft dat nauwelijks effect op de top, maar als de basis in grote getallen scheuren gaat vertonen trilt dat door naar boven als een soort van aardbeving. Grote volksopstanden, massabetogingen, ook in de middenlagen van de piramide blijven niet zonder repercussie voor de top. Syrië is een goed voorbeeld. Toen velen in de steden in opstand kwamen tegen hun ellendige en uitzichtloze situatie werden die opstanden hardhandig neergedrukt. In plaats van creatief naar oplossingen te zoeken, verbetering van leefomstandigheden, investeren in mensen in plaats van ze weg te vagen met brandstofbommen in de steden, ontstond zo een burgeroorlog waarvan we nog steeds de wrange vruchten plukken, het meest nog de eigen bevolking zelf. Dus als je een systeem tot wankelen wil brengen moet je aan de basis beginnen door grote delen van de massa te mobiliseren, of door essentiële delen in de piramide aan te pakken en weg te halen. Dan valt de boel als een pudding in elkaar. Maar dit is metaforisch spreken zoals bijna al het spreken als het over politiek gaat en demografische ontwikkelingen die bedreigende kunnen zijn voor de toekomst van een land, zoals een overschot aan werkeloze jonge mannen die naar de steden trekken en daar niets te doen hebben. Egypte, Irak, Iran, Afghanistan, heel veel Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse landen, en zelfs Europese landen met hoge jeugdwerkeloosheidscijfers (Spanje, Portugal, Griekenland, Italië) zijn voorbeelden hiervan. Eritrea kent de dienstplicht om die mannen in te lijven en die soldaten worden dan ingezet voor allerlei taken. Velen die dit niet willen, want ze weten niet wanneer ze weg mogen uit dit systeem, ontvluchten het land. Deze dictatoriale manier om mensen in te zetten zonder perspectief op vooruitgang, toekomst en een persoonlijk leven los van het leger, werkt natuurlijk niet. Maar als dit systeem, namelijk het opnemen van al die

werkeloze mannen in een soort van leger, nu eens vreedzaam en op basis van vrijwilligheid zou worden opgezet met het oog op de opbouw van het land, vreedzaam, zonder militaire drill, zonder wapens en zonder oorlogsdoeleinden maar puur op basis van een goed verhaal waardoor ieder ook werkelijk vooruitgang zou ervaren, zou dat niet een soort van oplossing kunnen zijn? Een regering die dan eens niet investeert in wapenaankopen maar het geld besteedt voor een leger van mensen, een leger dat ingezet wordt om het land te dienen en dat als dragende kracht het individu dat meedoet alleen maar voordelen biedt zoals scholing, een perspectief op het leven en een relatie, een baan, een zinvolle besteding. In zulk leger kan men selecteren op talenten en mensen verder opleiden vanuit die talenten.

Natuurlijk komt meteen de vraag boven, wie gaat dat betalen en is dat geld er wel? Ik vermoed van wel want de wapensystemen zijn inmiddels onbetaalbaar geworden zeker als er per dag miljoenen er door heen worden gejaagd in landen zoals Syrië en Jemen. Maar dat betekent ook dat zo'n land een goed verhaal moet hebben met geloofwaardige politici en geloofwaardige leiders. En daar ligt het echte probleem. De meeste would-be farao's denken alleen aan hun eigen clan en zien het besturen van een land als de kortste weg naar rijkdom voor zichzelf en hun achterban. Alle mooie praatjes ten spijt gaat het hen alleen om henzelf en is het land melkkoe. Er is dus maar een oplossing voor deze farao's: hun afzetting en met hun de corrupte achterban. Wie gaat dat doen? Alleen het volk kan dat doen waarover zij heersen. Alleen de heel slimme en tot opoffering bereide leiders binnen dit volk kunnen zoiets tot stand brengen zonder zelf weer in de voetsporen te treden van hun voorganger, hun afgezette farao. Bestaan die leiders? Ik vermoed van wel. Maar misschien weten ze het nog niet van zichzelf, misschien geloven ze nog niet genoeg in zichzelf en zijn ze nog te pessimistisch over hun kansen. Misschien is er nog teveel corrupte en te veel machtsmisbruik om hen heen. Daarom kunnen wij, die niet onder of in een dictatuur leven, ook een steentje bijdragen door de kritische mensen en de kritische massa te ondersteunen en niet doen alsof het een probleem is van de landen en de volken zelf, een ver van mijn bed show. De wereld is klein en wij dragen allen de gevolgen van welk conflict dan ook en van welke dictatuur dan ook. Tijd dus om te handelen, tijd dus om niet meer weg te kijken en na te denken over creatieve oplossingen. Ook wij zijn verantwoordelijk als het in de wereld beroerd gaat met mensen omdat wij dictaturen gedogen en er zelfs zaken mee doen omdat dat goed is voor onze economie. Ik noem dat bloedgeld. Iets anders is het niet. Als wij geen bloed aan onze handen willen zullen we moeten handelen, en daarvoor is veel wijsheid nodig en

veel inzet om de complexe relaties te ontsleutelen en te leren om de goede mensen te steunen.

John Hacking 2016

Realiteit

Ik zocht des nachts op mijn leger Hem dien mijn ziel liefheeft; ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet (Statenvertaling Hooglied 3,1-3)

Psalm 63,1-12 (Statenvertaling)

Een psalm van David, als hij was in de woestijn van Juda.

O God! Gij zijt mijn God! ik zoek U in den dageraad; mijn ziel dorst naar U; mijn vlees verlangt naar U, in een land, dor en mat, zonder water.

Voorwaar, ik heb U in het heiligdom aanschouwd, ziende Uw sterkheid en Uw eer;

Want Uw goedertierenheid is beter dan het leven; mijn lippen zouden U prijzen.

Alzo zou ik U loven in mijn leven; in Uw Naam zou ik mijn handen opheffen.

Mijn ziel zou als met smeer en vettigheid verzadigd worden, en mijn mond zou roemen met vrolijk zingende lippen.

Als ik Uwer gedenk op mijn legerstede, zo peins ik aan U in de nachtwaken.

Want Gij zijt mij een hulp geweest; en in de schaduw Uwer vleugelen zal ik vrolijk zingen.

Mijn ziel kleeft U achteraan; Uw rechterhand ondersteunt mij.

Maar dezen, die mijn ziel zoeken tot verwoesting, zullen komen in de onderste plaatsen der aarde.

Men zal hen storten door het geweld des zwaards; zij zullen de vossen ten deel worden.

Maar de koning zal zich in God verblijden; een iegelijk, die bij Hem zweert, zal zich beroemen; want de mond der leugensprekers zal gestopt worden.

Realiteit; eigenlijk zijn we niet echt goed in staat om realiteit weer te geven. In woorden, de taal, lopen we als het ware achter de feiten aan. In beelden laten we wel ons perspectief zien maar dat wil niet zeggen dat het beeld een op een samenvalt met de realiteit. Realiteit die wij tonen, laten zien via woord en beeld is bemiddeld en deze bemiddeling

vormt als het ware een tussenschot tussen wat zich voor onze ogen afspeelt en wat wij erover mededelen. Wij delen, wij geven weer wat we zien en ervaren maar in dit delen zit al een vertraging, het is achteraf, we komen voor het moment eigenlijk al weer te laat. Dat is een aspect van de menselijke ervaring, steeds te laat komen. Het is steeds achteraf. Maar het andere aspect bij het delen van ervaringen waardoor realiteit bemiddeld wordt is het perspectief. Steeds is het onze kijk, onze opvatting, onze receptie die een rol speelt en dat wil wil zeggen dat de waarheid hiervan een beperkte is. Waarheid dan in de zin van algemeen geldigheid voor iedereen en altijd en overal. Deze laatste claim is sowieso fragwürdig in mijn ogen omdat we mensen van de dag zijn en niet van de eeuwigheid. Hoe kan een mier claimen dat het bos waar hij in woont bestaat uit het deel waarin hij leeft en dat dat (voor hem) de enige werkelijkheid is? Wij mensen, verloren in deze kosmos zitten in hetzelfde schuitje. En dan heb ik het nog niet eens over de mogelijke ervaringen van meerdimensionaliteit die misschien ook in onze kosmos mogelijk zijn.

Realiteit is ook in de film en de fotografie onmogelijk. Bij elke foto kun je je voorstellen dat er iemand achter de camera staat. Vliem Flusser heeft dat uitgebreid beschreven hoe de camera de realiteit dicteert en niet de fotograaf. Het apparaat structureert de mogelijkheden van weergave. De mens denkt dat hij als vrije kunstenaar hiermee kan spelen maar in feite is hij onderhorig aan zijn technische apparatuur. In de film idem dito. Als je je voorstelt dat bij elk filmbeeld een hele crew erom heen staat en dat de uiteindelijk montage in de studio plaatsvindt besef je dat geen enkel beeld eigenlijk realiteit bevat: het is een en al manipulatie en techniek. Toch vertellen de beelden een verhaal en dat verhaal is met betekenis geladen en die betekenis pakken wij als toeschouwer op en maken er ons eigen verhaal van. Zo zitten we gevangen in en web van betekenissen die met onze taal en onze beelden die wij vertalen in woorden weergegeven en gedeeld worden. Ze veranderen telkens en de realiteit ervan is nooit te pakken, niet vast te leggen. We kunnen alleen zeggen dat het proces plaatsvindt en dat het iets met ons doet. In de psalm boven en in het citaat uit Hooglied spreekt mij de tekst aan waar gesproken wordt over "op mijn leger". Als ik vaker wakker lig moet ik aan deze passages denken dat je op je bed nadenkt over van alles en nog wat. De gedachten komen je aangewaaid en houden je bezig. Soms zijn dat vragen, soms indrukken, soms verlangens die je hebt en doelen die je stelt. Soms problemen die moeten worden opgelost. Realiteit is hier dat het gebeurt maar dat zegt niets over de inhoud ervan. En nog minder hoe reëel dingen werkelijk zijn, want het kunnen ook een soort van dwanggedachten zijn, lucide nachtmerries.

Ook in de debatten op tv en de optredens van politici op straat en bijeenkomsten speelt realiteit een rol maar niet in de uitspraken van de politici zelf. Zij beweren natuurlijk bij hoog en laag dat hun standpunt het enige ware is, zoals meneer Trump minachtend beweert als hij zijn tegenstanders als minderwaardig afschildert, maar dat zegt alles over de man zelf en niets over het realiteitsgehalte van zijn uitspraken. De keuze van hem om de campagne op een zeer grove en stuitende wijze te voeren is een vorm van strategie. Net zoals je een aantal filmbeelden monteert achteraf in de studio. Realiteit in de politiek is dus bij uitstek vaak leugenachtig. Wat de politicus te berde brengt is zijn perspectief en legt getuigenis af van zijn bedoelingen, zijn intenties. Bij Trump en bij Cruz proef ik een hang naar dictatuur, het opleggen van jouw visie op de bevolking en als de burgers hieraan geen gehoor willen geven worden ze afgeschreven en doen ze niet mee. Ook meneer Wilders in Nederland heeft die uitstraling en laat zich zo van zijn beste manipulatieve kant zien. Maar wie wind zaait zal storm oogsten. Varen op de onvrede en boosheid van de teleurgestelde burgers en hun een worst voorhouden alsof je de nieuwe messias bent die alle problemen zal oplossen (want zo werkt dit populisme) is een gevaarlijk spel omdat het velen kan meesleuren in de ondergang. Want niet consensus en wijze besluiten vloeien hieruit voort maar strijd en nog meer onvrede. Het ene geweld roept het andere op. Strijd tegenstrijd, oorlog tegengeweld. Een eindeloze spiraal de afgrond in.

De boemerang is een mooie metafoor om deze vorm van realiteit, politiek ontwerpen op basis van het populisme, (het lijkt op de antwoorden uit het Fascisme) en de reactie daarop te beschrijven. Wie haat zaait, wie aansluit bij de boosheid en haatgevoelens van het potentiële kiezersvolk zal alleen maar meer haat oogsten, eindeloos. Haat-zaaiers vanuit de Jihadopvatting van bepaalde moslims en haat-zaaiers vanuit rechts-extremistische groepen (sowieso alle extremistische groepen) zijn eigenlijk hetzelfde. Hun object of hun doel waartegen ze haat zaaien mag dan verschillen, het mechanisme is hetzelfde. Het gaat om een oorlog tegen een nader gedefinieerde vijand en die moet worden vernietigd en alle middelen zijn geoorloofd. Dat is in het kort waar het op neer komt. Alle nuancering in deze is vergeefse moeite want argumenten en discussie werken hier niet. Dat is ook mooi te zien bij de Amerikaanse verkiezingen waar de partijen niet van kamp verwisselen want zij zijn heilig overtuigd van hun gelijk. Hoe racistisch en hypocriet Trump en Cruz zich ook uitlaten, ze blijven aanhang vinden binnen het christelijke kamp van behoudende en conservatieve christenen, alsof de messiaanse tijd binnen handbereik komt.

Democratie en democratische processen worden zo misbruikt want als men eenmaal aan de macht komt wordt elke tegenspraak van tafel geveegd. Ik ben er niet optimistisch in en zeker niet vol vertrouwen dat partijen die haat zaaien via ons democratisch stelsel meer invloed krijgen. 42 virtuele zetels voor de PVV is 42 keer weggegooid belastinggeld voor onbekwame en kortzichtige mensen die alleen maar zand in de machine willen strooien en hun gelijk willen halen met simpele populistische oplossingen die niet zullen werken. Meneer Wilders als premier is de grootste domheid die het Nederlandse volk kan begaan, net zo waardeloos als meneer Trump als president. Hoeveel moeite gaat het daarna weer kosten om alle ellende die dan wordt aangericht weer goed te maken en te herstellen. Geen stijl is het om de democratie te gebruiken voor eigen doeleinden los van wat de kiezers willen. Geen stijl is het om op populistische wijze het volk te mobiliseren tegen besluitvorming die allang heeft plaatsgevonden op een heel ander niveau, alleen maar om je eigen gelijk te halen. Geen Stijl maakt zijn naam Geen Stijl volledig waar: een waardeloze stijl van handelen, die als een boemerang terug zal keren.

Ook de boemerang is geen realiteit als zodanig maar het mechanisme zou wel eens realistischer kunnen zijn dan we voor lief willen hebben. Probeer het maar eens uit in je eigen leven: wat je gelooft, waar je voor staat en wat je onderneemt: wat krijg je terug, wat keert terug in je leven als resultaat hiervan? Als je de woorden van psalm 63 mag geloven “mijn ziel kleeft U achteraan” is de steun van God het resultaat. Maar als de mens uit is op verwoesting zal hij zelf worden verwoest. Op hoop van zegen kun je dat uit proberen: God en zijn woord aan kleven, volgen, navolgen. Dat is heel wat anders dan hout gooien op het vuur van de haat en de woede omdat je het zo slecht getroffen hebt.

John Hacking 2016

Zalige Tijd

Voor mijn persoonlijke inspiratie als gelovige heb ik veel aan het denken en de woorden van Abraham Joshua Heschel (1907-1972). Hij is niet alleen een grote inspiratiebron maar hij is ook een voorbeeld hoe je met religieuze vraagstukken in onze tijd om kunt gaan en hoe de vertaling kunt maken naar ons eigen leven. Nou ben ik geen Jood, kom ik niet uit een Joodse kleine Oost-Europese gemeenschap, ook niet uit een

liberale westerse gemeenschap, maar ben ik christen en Rooms-katholiek, maar dat verhindert niet om open te staan voor de denkbeelden van deze inspirerende man. Want hij heeft mij persoonlijk iets te zeggen en ik laat me graag door hem gezeggen. Ik beschouw hem dus als een geestelijke autoriteit. In een studie waarin hij spreekt over de sabbat en het belang hiervan wordt hij docent in het huis van verwondering genoemd omdat hij spreekt over een leven aangepast aan de aanwezigheid van God, over een levend bewustzijn in elke ademtocht van de glorie en de macht en liefde van de Schepper. Dat vind ik een mooi doel om na te streven, een ideaal om na te leven, een leven in dienst van die bewustwording en het handelen dat daarbij past. Heschel noemt de tijd het hart van het bestaan. Niet de ruimte is het belangrijkste maar de tijd. In onze wereld van kennis en manipulatie versterken we onze invloed op en in de ruimte. Maar zo zegt Heschel, “meer bezitten betekent niet: meer te zijn. De macht die wij verkrijgen in de wereld van de ruimte, eindigt plotseling bij de grenslijn van de tijd.” De ruimte veroveren en controleren hoort bij ons leven, maar als we daarbij onze verlangens in het domein van de tijd verspelen wordt het gevaarlijk. Onze 24 uren economie is daar een goed voorbeeld van. Als we alleen maar werken, alleen maar actief zijn, nooit tijd voor onszelf gaan we eraan ten gronde. Leven alsof er alleen maar ruimte bestaat en geen tijd, geen loze tijd, alle tijd gevuld met activiteit, leidt tot een vorm van ondergang. We worden gelijk aan de ruimte: uiteindelijk belanden we in de kist en hebben moeten constateren dat we niet hebben geleefd, niet echt hebben geleefd. Een echt leven kan niet zonder tijd en zonder niet-inge vulde tijd. Heschel zegt het zo: “Er is een domein van de tijd waar het doel niet is om te hebben maar om te zijn, niet om te bezitten maar om te geven, niet om te controleren maar om te delen, niet om te onderwerpen maar om mee te harmoniëren. Het leven ontspoot als de controle van de ruimte, het verkrijgen van ruimtelijke dingen, onze enige zorg wordt.”(p. 27)

Heschel zegt dat niets nuttiger is dan macht, maar ook niets is angstaanjagender. Omdat de mens zich vaak afhankelijk maakt van dingen wordt hij zelf een gebruiksvoorwerp. Hij ondergaat het lot van datgene waar hij zijn tijd aan besteedt. Hij wordt ding onder de dingen, geleefd, en na gebruik achteloos weggegooid. Dat zien we in een maatschappij waar mensen niet meetellen als individu. Ze zijn alleen maar goed als productieslaaf en als consument. Ze besteden hun tijd aan productie van goederen en het consumeren van goederen. Maar waar blijven ze zelf? Is dat alles wat het leven interessant en boeiend, zinvol en waardevol maakt? Velen zijn daarom op zoek naar andere invullingen, naar verheven idealen die een bodem kunnen vormen onder

hun bestaan. Religieus ingevuld (een religieuze staat), materieel ingevuld (rijkdom), of spiritueel (nieuwe lagen in je bestaan) een zoektocht starten in dit leven, het zijn allemaal pogingen die met tijd te maken hebben, met tijd vrijmaken voor. Maar als loze tijd, vrije tijd, lege tijd daarin niet meedoen, zal elke poging falen, loopt de mens in kwestie vast in zijn project.

Voor Heschel is de sabbat en het onderhouden van de sabbat een lichtend voorbeeld voor tijd die omwille van zichzelf bestaat. En het is het vervullen van een religieus gebod, door God gegeven. Niet zozeer uit het luchtledige, maar eerst en vooral ten goede komend aan de mens zelf en zijn zelf-verstaan. Het is een hulpmiddel, een teken, een manier van de tijd heiligen want het Jodendom, zo Heschel is een godsdienst van tijd gericht op de heiliging van de tijd. Heiligen betekent ook apart zetten, los van de dagen dat er gewerkt wordt, los van de dagen waarin vooral de ruimte veel tijd opeist. Tijdens de sabbat is de ruimte ingeperkt, beperkt opdat alle aandacht gaat naar datgene wat op dat moment belangrijk is: welzijn van geest en leden, het lichaam tot rust gekomen, de geest verdiept in de woorden van God, de maaltijd gevierd, het feest van een toekomstige tijd, een tijd van verlossing, van de Messias, alvast een beetje voorgeproefd. Heschel noemt de sabbat een paleis in de tijd, een zalige tijd, zou ik zeggen. Hij gebruikt 93 pagina's om deze sabbat te beschrijven en te 'verheerlijken' en geen enkele pagina is overbodig of doet er niet toe. In die zin betoont Heschel zich een ware rabbi die het woord Gods dicht bij het hart van mensen kan brengen. En hij houdt ons een spiegel voor: wat doen wij met onze tijd, hoeveel sabbat – tijd nemen wij in ons leven – hoeveel tijd besteden wij aan zalige tijd? Of blijven we maar altijd jakkeren?

John Hacking 2016

A.J. Heschel, De sabbat & Vernieuwing vanuit de traditie. Een Joodse visie, Amsterdam 2006 (Abraxas)

BEHEERSINGSDENKEN

ORILLAS

¡CON QUÉ DELEITE sombra, cada noche,
entramos en tu cueva
- igual que en una muerte

gustosa -,
hartos de pensar, tristes,
en lo que no podemos cada día!

- Los ojos esos que nos miran nuestros ojos
más que otros ojos,
que nuestros ojos miran más que a otros ojos
- estas nostalgias encendidas,
como carbones, del carino -,
también se cierran en nosotros,
casi como en su sombra-.

Silencio. Y quedan
los cuerpos muertos, fardos negros,
a lo largo del muelle abandonado,
unidos sólo, bajo las estrellas,
por su espantoso vencimiento.

OEVERS

Met welk genot, donker, glijden wij
in jouw grot, nacht voor nacht
- als in een welkome
dood -,
genoeg hebbend van droevige gedachten
over datgene, wat wij niet kunnen, dag voor dag!

- De ogen, die ons in de ogen kijken,
meer als in andere ogen,
ogen, in welke de onze meer kijken dan in andere
(deze verlangens, vlammend
als kolen, naar tederheid),
ook zij sluiten zich nu in ons,
bijna als in het eigen donker.-

Stilte. Alleen
de dode lichamen, zwarte balen,
blijven op de verlaten
kade liggen, verenigd, onder de sterren,

enkel door het gruwen van hun nederlaag.

J.R. Jiménez

In een denken dat wil beheersen is ziekte vaak het begin van, maar zeker de dood een absoluut mislukken. De dood is als een oceaan die aanspoelt tegen het strand. Staande op het zand is het water donker en eindeloos. Maar onder je voeten is houvast want je leeft. Degene die je hebt verloren is voorgoed meegesleurd door de golven. Weg de diepte in.

De dood van anderen, van geliefden, is niet je eigen dood. Die ken je (nog) niet en het is de vraag of je hem ooit zult leren kennen want je kennen, je kenvermogen stopt waarschijnlijk met het afsterven van je lichaam.

Met ons denken is de dood niet te bevatten. De kademuur weet niets van de oceaan, behalve dat het water er tegen slaat, dat de stenen groen worden van de algen, dat de voegen als ze niet worden onderhouden langzaam uitslijten.

De dood is een oceaan, een zee, die vanaf het land nauwelijks is te bevatten. Als je landdenker bent, filosoof, denker op het land, van het land, denk je meestal niet in oceanische termen, is het oceanisch gevoel een vreemde gewaarwording. In de literatuur die hierover geschreven is spreekt men ook wel over het begin van een mystieke ervaring omdat alle grenzen worden overschreden of opgeheven. De oceaan is onbegrensd. Alleen het land kent grenzen. De zee, de oceaan omgeeft het land en daardoor lijkt het alsof het water eindeloos is. De enige beperking is de aarde zelf: de aardschotsen drijven op een zee van water, vormen zo de continenten. Het water is de dragende kracht en bezit een zekere oneindigheid omdat de aarde rond is.

Als landdenker denk je in compartimenten, in afdelingen, in begrenzingen. Hokjesgeest. Afgebakende territoriums, bewaakte grensovergangen, duidelijke onderscheidingen. Dat geeft houvast, een vorm van zekerheid dat het leven beheersbaar en stuurbaar is. Maar de dood onttrekt zich hieraan. Alle levende vormen kunnen wel in categorieën worden gevat, alle dingen kunnen ergens in worden ondergebracht, zelfs de tijd kan in blokjes worden weergegeven. Maar de dood is een niets, een onmogelijk iets.

Beheersing, de illusie van sturing geeft een gevoel van trots, van bevrediging, zelfbevestiging, een je goed in je lijf en in je geest voelen. Ook dat is relationeel bepaald, want als je op een onbewoond eiland je

leven slijt zullen veel vaardigheden nauwelijks interessant zijn want er is niemand om ze mee te delen of ze aan te laten zien. Als er geen relaties zijn wordt veel zinloos, overbodig, flauwekul, de moeite niet waard om je druk over te maken.

Zelfbevestiging door het beheersen van vaardigheden, het lukken van acties en het in de hand houden van mechanismen geeft slechts een tijdelijk gevoel van bevrediging. Voortdurend jagen hierop maakt rusteloos als je niet ergens je basis, je rust, je diepgang vandaan haalt. Maar waarop kan je ik-gevoel, je zelfbewustzijn, je gevoel van zelfbevestiging dan rusten? Wat is de bodem onder je bestaan? Waar liggen je wortels waarmee je verankerd bent in de aarde zodat je bij hevige wind niet omwaait?

Als je het enkel zoekt in beheersen, in macht willen hebben over omdat je anders onzeker bent, kom je er niet. Een zekere mate van overgave en van vertrouwen heb je nodig anders is het leven onleefbaar. Mensen om je heen op wie je kunt bouwen, een gevoel van eigenwaarde, waardevol zijn voor jezelf wat er ook gebeurt, is onontbeerlijk om het vol te houden.

Zelfacceptatie is de koningsweg naar houvast en naar een gevoel van vrede. Dat is nog wat anders dan tevreden, hoewel het er wel op begint te lijken. Vrede hebben met jezelf, je mogelijkheden en onmogelijkheden, je kwaliteiten en je onhebbelijkheden. Zo ben je nu eenmaal, meer is er niet van te maken. Dat lijkt makkelijker dan het is, zeker in een maatschappij met hoog gespannen verwachtingen waarin je het idee hebt te moeten uitblinken, om op te vallen, om gekozen te worden, om mee te kunnen doen. Jij moet het verschil maken, dat idee, of illusie, kan je klem zetten in die verwachtingen, zeker als je pech hebt, als dingen tegen zitten, als het leven niet uitpakt wat je ervan verwacht. Maar dan nog, de landdenker is een beperkte denker omdat hij/zij in hokjes denkt. Het leven laat zich nu eenmaal niet in hokjes vangen en beschrijven is wat anders dan levend bestaan. Beschrijvingen hobbelen achteraan en geven schijnzekerheid van houvast. Dat is ook de grote valkuil in elke wetenschap: de beschrijving is niet de werkelijkheid ondanks de illusies die worden gewekt door het idee van inzicht en kennis veroorzaakt door de beschrijvingen.

We leven gevangen in betekenissen, in interpretaties. Heinrich Rombach schrijft in *Strukturontologie*: "Jede Struktur ist eine Interpretation. Jede Interpretation enthält eine Fülle möglicher Interpretationen. Der Zusammenhang dieser ist selber wieder eine Interpretation. Prinzipiell ist jede Interpretation möglich. Es gibt nicht "Realität" in der Form, dass die Interpretation auf sie nur *bezogen* wäre." (München 1988, p. 339-340).

De dood is een oceaan. Ook dat is interpretatie. Bron voor dichters en kunstenaars. Aanleiding voor stoere geesten om schepen te bouwen en de zeeën te bevaren, vreemde kusten te verkennen. Zo is onze beschaving pas echt begonnen. Door het land te verlaten, door de sprong in het diepe te wagen. Wat hebben we ontdekt? Nieuwe waterwegen, zeeën en vooral nieuw land. We hebben onszelf weer teruggevonden op een andere plek op aarde in een andere context. Maar uiteindelijk kwamen we weer aan land. Zonder land is het op zee niet uit te houden, zonder land geen overlevingskansen op zee.

Zo laat de oceaan, zo laat de zee ons zien dat ons leven gekluisterd is geraakt aan het land. Dat het land onze mogelijkheden vergroot en beperkt, verstrekt en inperkt. Van het land hebben we het beheersingsdenken geërfd, de drang tot manipulatie. In zee is er veel minder mogelijk want daarin ben je deel van het grote geheel, veel meer dan op het land. Op het land ben je als mens beweeglijk, niet zoals de plant aan een plaats gebonden. In zee ben je veel meer overgeleverd aan de elementen, de stroming, de temperatuur, de hoogte en de diepte. Op land maak je je eigen bouwels die de weergoden kunnen doorstaan. Op het land ontwikkel je eigen denksysteem, bedenk je de tijd waaraan je onderworpen bent en zet je de dood het liefst ver op afstand. In zee geldt geen tijd, de dood is er altijd al deel van, is deel van je bestaan ook al zwem je vrolijk rond. In zee hoort de dood er net zo bij als het voedsel dat je verslindt. Op het land hebben wij een kunstmatige grens geschapen om de dood op afstand te houden. Het liefst willen we er niets van weten. Daarom hebben we de religies uitgevonden omdat die troost kunnen bieden tegen het onvermijdelijke.

In zee zwemmen geen gelovigen, staan geen religieuze gebouwen, is er geen rite om de dood te bezweren. Macht en kracht zijn hier natuurgegevens, met je afkomst meegegeven of niet. Als haai ben je haai, als haring haring, schooldier. Meer is er niet, niet meer betekenis. Je bent je natuur, je leeft je natuur. Alles wat wij hierover nog meer kunnen zeggen is enkel interpretatie, gedachten vanuit het land gedacht.

Op het land koesteren we dromen. Omdat we weet hebben van de realiteit van de dood zetten we ons des te meer in om de aarde niet te verabsoluteren. Daarom willen we naar de sterren, in raketten de kosmos verkennen, de aarde verlaten. Zetten we alles op alles om de dood te bestrijden, uit te stellen, naar de verste horizon te verbannen. Maar helaas, al ons trachten, al ons pogen, al ons streven, alle macht en kracht ten spijt, we staan nog steeds op het strand en aan onze voeten

de oceaan, de zee, de dood. Onontwijkbaar. Laten we proberen ervan te leren zodat wij op het land menswaardig omgaan met elkaar en de dood niet onnodig dichterbij brengen waar hij eigenlijk niet thuishoort: in de relatie tussen mensen - als de oorlogen woeden.

John Hacking 2015

Blasfemie

Christenen en Joden, Moslims, Boeddhisten en Hindoes - eigenlijk zijn ze allemaal aanhangers van hun godsdienst maar het Christendom of de Islam, het Jodendom, het Boeddhisme en het Hindoeïsme, het zijn grove veralgemeniseringen die niet kloppen. Onder de christenen zijn er al katholieken, orthodoxen en protestanten als grove categorie aan te wijzen, onder de moslims de Sunnieten, Sufi' s en Shi'ieten, en de andere religies kennen hun eigen groepen waar de gelovigen onder vallen. Kortom waar hebben we het over als we het over het christendom of de islam hebben? We praten dan eigenlijk over iets wat niet bestaat. Het gevaar is dat we daarmee mensen in een hoek plaatsen als we aan deze algemene begrippen ook nog een keer een rits van negatieve eigenschappen koppelen omdat een aantal aanhangers zich hebben misdragen. Zo zijn de extreme varianten van een manier van denken binnen een religie een voorbeeld van zulk gedrag dat overal afkeuring oproept. Aanslagen plegen in naam van een religie is blasfemie omdat degenen die aanzetten tot deze aanslagen en de degenen die ze uitvoeren (vaak ook nog eens gehersenspoelde kinderen) een daad plegen die ver buiten de strekking van de religieuze geboden gaat.

Geen enkele religie, geen enkel heilig boek roept op om jezelf op te blazen temidden van een menigte onschuldigen. Geen enkele religie in de algemene zin van het woord koppelt aan de opvatting dat zij zelf het allerbelangrijkste zijn en het meest aanspraak kunnen maken op waarheid het gebod om dan maar alle andersdenkenden uit te roeien. Toch is dit wat op dit moment in de hoofden en via het handelen van moslimfundamentalisten - moslimpsychopaten is eigenlijk beter want er is niks fundamenteels aan - plaatsvindt. Moordenaars die zichzelf uitroepen tot hoeders en bewakers van de Islam en die dat met woord en daad, en vooral met moord en uitroeiing van slachtoffers duidelijk maken. Het scanderen van de naam van Allah bij elke gruweldaad, bij elk geweersalvo en bij elke onthoofding van machtelozen,

krijgsgevangenen, ontvoerden en andere slachtoffers is een gotspe, blasfemie ten top! Het zijn in de woorden van de joodse filosoof Franz Rosenzweig hemeltirannen die hun visie op de hemel op aarde met grof geweld onderbouwen. De Islamitische staat is afgodendienst omdat niet de Koran, niet de geboden uit de Koran, maar de kortzichtige en uit hun context gerukte visie van de zelfbenoemde ayatollah's en hun kornuiten centraal staat.

Geen enkel vers uit de Koran, geen enkel citaat legitimeert het gruwelijke doden wat nu plaatsvindt. Of deze groep nu Al Qaeda, Boko Haram of IS heet - aan de daden kent men de ware aard die er een van afvalligheid en van radicaal losgeslagen zijn is. Avonturiers, jongeren uit West-Europa die zich aangetrokken voelen tot deze ideologie van de fanatieke Islam in de gedaante van IS dromen misschien over een heilstaat maar het is een werkelijkheid die gegrondvest is op bloed van onschuldigen. Dat heeft geen bestand hoe hard er ook wordt geschreeuwd en hoeveel aanslagen er worden gepleegd. In mijn ogen blijft het blasfemie in optima forma. Een boek, de interpretatie van een vers kan en mag nooit leiden tot de bloedbaden die nu in naam van Allah worden aangericht. Wie dat niet in de gaten heeft of wie het goedpraat heeft van de zin van het geloof, de invulling van een religie met het oog op de toekomst en op een zinvol bestaan niets begrepen. Er is geen paradijs dat wacht als beloning voor gruwelijkheden, er is geen paradijs voor zelfbenoemde martelaren die in terreur het leven verliezen. Terroristen heten zo omdat ze van terreur leven. Dat is hun bron van inspiratie, hun voeding. Ik dacht toch niet dat Allah al deze terreur van harte zal begroeten.

John Hacking 2015

Boemerang

Veel ouders in Nederland hebben geen fatsoenlijke opvoeding gehad en hun kinderen krijgen die ook niet. Waarom dat zo is en hoe ik dat kan bewijzen? Heel simpel, kijk maar naar het afval langs de wegen. We noemen het zwerfafval maar er zwerft niks, het is geen zwerfafval maar gemakzucht-afval en het-zal-me-worst-wezen-afval! Dat spreekt uit de hoeveelheid die dagelijks uit auto's, van fietsen en brommers en door wandelaars wordt weggegooid in het bos, in de berm, in het slootje naast de weg. Veel komt in zee terecht via de natuurlijke loop van het water. Bergen plastic en ander afval zijn niet meer te overzien. De kusten

in Noorwegen zijn ervan vergeven. Op zee drijven hele eilanden van afval die door de stroming bij elkaar worden gehouden.

Maar het afval heeft geen eeuwig leven. Het vervalt. Zon en water doen hun werk en plastic vervalt in minuscule deeltjes. Er schijnt nog nauwelijks een grotere vis of vogel te zijn die niet op de een of andere wijze plastic deeltjes in zijn maag binnen krijgt en dit al jaren. Wij eten de vis en vragen ons dan af waarom wij bepaalde vormen van kanker krijgen. Natuurlijk is nog niks bewezen, nog niks wetenschappelijk echt vastgesteld, want dat komt de producenten van al die consumptiegoederen niet goed uit. En onderzoek vergt jaren en wie wil er nou meedoen aan een onderzoek om te kijken of hij of zij kanker krijgt door het eten van vis? Dat is dan net alsof je je eigen doodvonnis aan het tekenen bent.

Maar het zal niet lang meer duren voordat de effecten ook in het menselijk lichaam echt zichtbaar worden en dan is het te laat want de afvalstoffen hebben zich dan al genesteld in onze cellen. Nou pleiten producenten van plastic voor opheffing van de statiegeldregeling. Dat zou te duur en te omslachtig zijn. Ik zou eerder het tegenover gesteld willen bepleiten: statiegeld op alle plastic flessen die voor consumptie zijn bestemd, alle plastic containers en jerrycans en ook op alle blik waar drank in wordt verpakt. Liefst minimaal een euro per verpakking. Dan zal heel veel teruggewonnen worden en veel minder langs de weg worden gegooid. Elk flesje een euro tikt behoorlijk aan. Er is geen argument te bedenken waarom we dit niet zouden moeten doen want uiteindelijk keert het weggesmeten plastic terug in ons leven als een boemerang.

John Hacking 2015

Denken van morgen

“Anticiperen in plaats van ons verzetten tegen de veranderingen in de wereld”, dat is de grote uitdaging voor ons de komende jaren. Dat geldt voor Nederland en ook voor de andere landen in Europa en in de rest van de wereld. Vooral het westelijk deel van Europa loopt gevaar om achter de feiten aan te lopen. Nationalisme, populisme, verzet tegen Europese samenwerking vormen net zoveel hindernissen die de burger oogkleppen opzetten voor de toekomst en voor de omgeving, namelijk de andere continenten met hun eigen culturen en geschiedenis. In het programma Tegenlicht kwam dit afgelopen zondag duidelijk naar voren:

“Volgens de Britse historicus Peter Frankopan, schrijver van de wereldwijde bestseller ‘De Zijderoutes’, heeft het Westen zich op die manier volledig vervreemd van de rest van de wereld. Het oude Europa is in verval en de economische voorspoed in Azië, Afrika en Zuid-Amerika gaat aan onze neus voorbij. We hebben geen vrienden meer oostelijk van Venetië, zegt Frankopan. Het machtscentrum verschuift langs de lijnen van de nieuwe zijderoute, van west naar oost. Hoe zullen wij ons aan die nieuwe wereldorde moeten aanpassen?” bron: <http://www.vpro.nl/programmas/tegenlicht/kijk/afleveringen/2016-2017/De-nieuwe-zijderoute.html>)

Grote lijnen zijn belangrijk als we naar de geschiedenis kijken. De korte termijn versluiert de blik en maakt ons kortzichtig. Egoïsme dat opeens weer hip is, nu een narcistische president het voor het zeggen heeft in bijvoorbeeld de VS, veroorzaakt een blindheid die ons duur kan komen te staan. Peter Frankopan laat zien dat veel landen in de wereld merken dat West-Europa zwak is en dat men zich afvraagt wat ons continent nu eigenlijk bijdraagt aan het welzijn van de wereld en de mensen ter plekke. We hebben het idee dat wij de wereld iets goeds brengen maar in werkelijkheid valt dat vies tegen. We hebben geen idee wat anderen denken en hoe zij hun leven leiden. De westerse Europese bril is donkerder dan een zonnebril: alles wordt gefilterd vanuit ons eigen perspectief. Dat is dus een vorm van domheid en van geestelijke beperktheid. Populistische partijen zijn in die zin een gevaar voor de toekomst van ons land en ons continent. “We staan erbij en wij kijken ernaar” en we ondernemen niks, we wachten af en geloven in de mooie verkiezingsbeloften van politici die niet toegerust zijn voor hun taak. Ze zijn niet toegerust omdat ze geen idee hebben wat de toekomst zal gaan brengen. Ze houden zich bezig met de korte termijn, hun eigen verkiezingen, hun plek in de kamer of de regering en dat is het dan!

Wij zijn vanuit Europa teveel bezig met navelstaren. De neergang is aangebroken. Andere landen in de wereld gaan het overnemen of hebben het al overgenomen. China voorop. India volgt. Andere landen worden rijk en rijker. De economische invloed van West Europa neemt af en de landen rond de Stille Oceaan gaan de toekomst bepalen. Dat is al jaren bekend. Maar West Europa blijft zich terugtrekken binnen fort Europa. Bouwt alleen maar muren. Stuurt geld naar allerlei ongure sujetten om vluchtelingen binnen hun landsgrenzen vast te houden. Draagt zo bij aan de mensenhandel en de mensonterende omstandigheden waarin vluchtelingen terecht komen.

Hoeveel studenten stuurt Europa naar de rest van de wereld, vraagt Frankopan zich af. Ook om te ervaren en te leren in die landen hoe het daar is? Zij zijn de bestuurders in de toekomst. Hoevelen uit die andere landen komen deze kant uit om hier te studeren? Vanuit China, India, Rusland, en al de landen uit Afrika. De verhouding is scheef. De relaties voor de toekomst worden mede daardoor bepaald. Kortzichtigheid kan worden tegengegaan omdat mensen uit ervaring weten wat er aan de andere kant van de wereld gebeurt.

Politici roepen nu in Nederland op basis van prognoses mbt de groei van de bevolking, dat binnenkort iedereen uit Afrika naar Europa wil om te profiteren van onze rijkdom. Maar als wij, zoals Frankopan stelt, armer en armer worden, minder belangrijk in de wereld, wat zouden ze dan nog hier moeten komen doen? Als de bevolking groeit in Afrika de komende decennia, ondanks de droogte, de oorlogen en de onderdrukking, dan betekent dit dat Afrikaanse landen rijker en voortvarender worden. Dus als de welvaart daar groeit, wat zouden ze dan nog in het Westen moeten komen doen, als wij toch geen echte kansen bieden om vooruit te komen? Schoonmaakwerkzaamheden, laag betaalde baantjes leveren geen toekomst op. Dat is hoogstens ter overbrugging. En alleen maar interessant als het in je eigen land nog veel slechter gaat. Maar de economische macht is aan het verschuiven en China investeert. China investeert niet alleen in Europa en de VS, het koopt niet alleen grote bedrijven in het rijke Westen, (ook al een teken van macht en van het langzame verval van Europa) maar het draagt ook zorg voor een nieuwe infrastructuur in veel Afrikaanse landen. Afrika is booming! Misschien nog niet op de korte termijn, maar zeker op de middellange termijn. En energie is er genoeg: geen fossiele brandstof nodig met al die zon. Water zal eerder een probleem blijven maar ook hier is een mouw aan te passen want als de zon niks kost kan veel energie worden ingezet om zeewater om te zetten in zoet water.

Het populisme heeft vanuit dit perspectief geen enkele poot om op te staan. Het is kortzichtig en het is dom egoïstisch bezig. Net zoals ze vlak voor de uitvinding van de auto in Londen nog dachten dat de stad helemaal onder de paardestront zou komen te liggen, metershoog. Toen werd de auto uitgevonden. Probleem opgelost. Predictie ongeldig.

Prognose flauwekul!

Langs de (reeds oude) historische lijnen van de energievoorziening zal ook de toekomst gestalte krijgen. Maar wel volgens nieuwe sporen gevolgd door mensen die geen boodschap meer hebben aan ouderwetse denkbeelden. Olie, gas en steenkool, product van een eeuwenoude ontwikkeling, verhogen alleen maar de CO2 uitstoot met

als gevolg opwarming van de aarde en daardoor een verandering van het klimaat. Maar durven wij het nu al aan in Europa aan om de fossiele brandstoffen voorgoed vaarwel te zeggen?

Europa stond en staat aan de bron van veel conflicten in het bijvoorbeeld het Midden Oosten en in Afrika. Europa heeft er tot nu toe niet van geleerd en wil er schijnbaar niets van leren. Wat we nu in veel Islamitische landen zien als effect van een (nieuw/oud) denken over Europa is mede veroorzaakt door onze opstelling. Islamitisch terrorisme is een antwoord op Westers en Europees machtsdenken. De val van Irak heeft een machtsvacuüm veroorzaakt waar IS dankbaar is ingesprongen en wij doen vanuit het Westen alsof het ons allemaal maar overkomt. Geen woord over de decennialange steun aan al die onguire types die onze Westerse belangen moesten beschermen in de economie en de energievoorziening.

De opkomst van (olieland) dictaturen zijn een rechtstreeks gevolg van Europees denken en handelen. Omwille van energie, olie, gas werden en worden dictators de hand boven het hoofd gehouden en worden er wapens op grote schaal verhandeld waarmee de bevolking wordt onderdrukt, inclusief buurlanden die een andere koers willen varen zoals Jemen op dit moment moet ondervinden door buurland Saoedie Arabië. Frankopan stelt dat we vanuit Europa geen oog hebben voor het grote plaatje, we benaderen elk land apart vanuit ons eigen stukje perceptie. We kijken niet vooruit en we denken te veel aan ons eigen belang. De rekening zal hoog zijn. We hebben onszelf als het ware al buiten de geschiedenis geplaatst door onze dubbele moraal: het een zeggen en het andere doen. Mensenrechten en christendom willen verspreiden en rücksichtlos andere landen uitbuiten zoals dat in het koloniale tijdperk dagelijkse realiteit was. In Afrika dragen de landen daar nog steeds de gevolgen van, het koloniale verleden leeft voort in tal van ontwikkelingen en in het denken van mensen. Democratie is in veel landen een farce, heersers willen tot aan het graf blijven regeren.

Het BNP is de laatste 30 jaar ontzettend gestegen in veel van de voormalige derde wereldlanden. China is het beste voorbeeld. Frankopan signaleert dit en stelt dat wij ons niet moeten blijven ingraven. Dat werkt niet. Veel welvaart is de andere kant op gegaan en de economie groeit, maar Europa wacht af en stopt te weinig energie in de toekomst. Een klassiek teken dat wij in Europa in verval aan het raken zijn, is volgens Frankopan het feit dat mensen uit de onderklasse in de zogenaamde derde wereld eerder kans maken om te stijgen op de maatschappelijke ladder dan de mensen in Europa. In Europa wordt de

afstand tussen rijk en arm alleen maar groter. We zijn bezig met de buitenkant, de berichten in de media, de genoegens van de maatschappij en willen ons niet teveel bezig houden met de echt grote problemen. Als het mij maar goed gaat, de rest kan stikken. Die boodschap wordt nu met alle kracht uitgedragen door de onbenul die nu in het Witte Huis het voor het zeggen heeft, bijgestaan door aasgieren, zogenaamde adviseurs die de ondergang willen van het democratische en rechtstatelijke systeem. Een gevecht van allen tegen allen! Mooie toekomst. En de Amerikaanse conservatieve christelijke groeperingen staan erbij te juichen. Heel veel geleerd van het evangelie moet ik zeggen.

Peter Frankopan stelt dat een koning van Zhao (Noordwest China) al in 300 voor Christus schrijft dat je het heden niet moet willen begrijpen met het denken van gisteren, maar met het denken van vandaag. Het denken van morgen moet de voorwaarde vormen voor de toekomst die gaat aanbreken. Maar wat is het denken van morgen (of het denken van vandaag) - waar moet het aan voldoen en wat komt er op af?

Ik vermoed dat dit denken eerlijk en open moet zijn, met open vizier kijken naar wat om ons heen staat te gebeuren en wat er met mensen en ontwikkelingen aan de hand is. Geen alternatieve feiten, want dat soort alternatieven verhullen alleen maar het eigen machtsstreven, de absolute honger naar macht en alleenheerschappij. De wereld is globaal, het klimaat is globaal, de internationale banksystemen werken globaal want de geldstromen zijn globaal, de digitale wereld is globaal en ook de misdaad opereert globaal. In die zin zijn de criminelen veel landen een kilometer of honderd vooruit. Dus denken dat je problemen nationaal kunt en moet oplossen en alleen op dit niveau is van een uiterste domheid en kortzichtigheid. Europa is langzaam een continent dat slechts in de marge nog mee mag doen als wij zo door gaan en een land apart, zoals een aantal politici dit hardnekkig voorstaan, los van alle anderen, is een quantité négligeable. Dat is de tragiek van kortzichtigheid. Denken dat je de wereld in je zak hebt. Denken dat je weet hoe het zit terwijl je historisch en maatschappelijk gezien een volslagen onbenul bent.

Denken voor de toekomst blijft niet stil staan bij het eigenbelang, bij de korte termijn, bij wat er in mijn straatje gebeurt. Denken voor de toekomst is op de hoogte van alle toekomstige problemen: de nieuwe digitale wereld die is aangebroken, de nieuwe uitdagingen en nieuwe gevaren ervan. Als Google en Facebook nu werken aan methodes hoe op websites voorkomen kan worden dat mensen zich te buiten gaan aan scheldpartijen, zal deze techniek ook heel snel worden ingezet om

andere onwelgevoeglijke uitingen te smoren. Denk aan Turkije waar oppositie gelijk staat een terrorisme of de verdenking ervan, net zoals in broederland Rusland. Makkelijk z'ou instrument om het volk monddood te maken. De vrijheid van meningsuiting en de handhaving ervan kan niet ver genoeg gaan in dit licht.

Denken voor de toekomst denkt niet alleen vanuit economisch perspectief. Ook cultuur en geschiedenis zijn bepalend, de opvoeding van de burgers vanuit een breed en medemenselijk perspectief. Kunst en cultuur vormen de mens, zoals in het Oude China de ambtenaren ook vaak dichters waren, literaten, filosofen. Techniek is belangrijk maar draagt ook het gevaar van eenzijdigheid in zich als men niet buiten de eigen kaders leert kijken en denken. Inperken van onze wetenschap, om wat voor reden dan ook, niet of te weinig investeren in onderwijs en onderzoek, het zal onze toekomst geen goed doen. De uitdagingen liggen voor onze voeten, wij hoeven ze alleen maar aan te gaan. Kortzichtigheid, eigenbelang, egoïsme, intolerantie, 'closed-mind'-gedrag zal ons de das omdoen en dan hebben we het aan onszelf te danken. Dus waarop nog wachten?

John Hacking 2017

Een hoop

De roep om meer democratie klinkt zo nu en dan. Het is vooral de roep om gehoord te worden. Of beter om een adequaat antwoord te krijgen op dat wat men nodig heeft en wat nu nog ontbreekt. Dat kan van alles zijn. Een woning, een baan, een inkomen, kansen en uiteindelijk een gelukkig leven. Gehoord willen worden. Daar gaat het om. De onmacht is soms groot omdat de kreten van woede en machteloosheid, die vaak het gevolg zijn van frustratie, niet meer om te zetten zijn in 'iets' anders, iets 'constructiefs'. Bijvoorbeeld zelf aan de slag gaan om een oplossing voor je problemen te vinden. Maar vaak zie je dat de oorzaak vooral buiten zichzelf wordt gezocht. En dat op een absolute manier. Het probleem ligt dan niet bij jezelf (ook niet voor een deel) maar helemaal bij de ander, in de maatschappij, in de politiek, in de onrechtvaardige verdeling van inkomens, van bezit. Kortom jij staat daar buiten. Jij bent alleen maar slachtoffer. Je staat in de kou en dat voelt niet goed en daarom wil je gehoord worden. Ieder mens wil natuurlijk gehoord worden en gezien, maar je hebt zelf ook verantwoordelijkheid.

Wat is daarin je eigen aandeel? Moet het allemaal van buiten komen, rechtstreeks uit de hemel: de oplossing voor je problemen? Mag je zelf op de bank blijven zitten en je tijd invullen met programma's op tv, kortom aan de zijlijn van de maatschappij? Ik geloof niet dat dit werkt.

“We komen niks tekort maar we stemmen wel op de PVV want we willen ook een keer graag winnen”, zo luidde een citaat uit de krant, met het oog op de komende verkiezingen. Een artikel over hoger opgeleiden die ook op de PVV stemmen en niet alleen de laagopgeleiden. ‘Messias Wilders’ heeft het antwoord, kent de weg en weet hoe de toekomst gestalte moet worden gegeven. Hij geeft de mensen hoop. Maar hoop waarop? Op een moslimvrij land? Een land achter muren en prikkeldraad? Een land los en weg uit Europa alsof we even de grenzen kunnen doorknippen. Een terugkeer van de gulden, *oh wat zijn we dan gelukkig*. Een land zonder vluchtelingen, zonder ongewenste ‘elementen’ die ons zuur verdiende geld afpakken? Deze vorm van populisme is het verspreiden van valse hoop. Wat ik nog erger vind: het is een aaneenschakeling van leugens! Het is niet alleen onchristelijk het is vooral inhumain. Want hele groeperingen mensen worden weggezet als ongewenste vreemdeling en daarmee als vijand. Buur en vreemdeling/vijand zijn vanouds begrippen die in het collectieve bewustzijn van de mens bij elkaar horen: je burens (de buurlanden), de vreemden, je vijanden - daarvoor moet je uitkijken. Dat soort gevoelens. En ze zijn al eeuwenoud. Kijk naar de langjarige animositeit tussen bijvoorbeeld Frankrijk en omringende anders-(vooral Duits)-talige landen. In de middeleeuwen had je geluk als je het overleefde, wanneer je door een dorp kwam als vreemde; de vijandigheid van de bewoners kon je zomaar het leven kosten. We leven in nu een globale wereld, en we komen hoe dan ook in contact met elkaar. Maar het omgekeerde van *belangstelling hebben voor elkaar* zien we gebeuren. Veel mensen trekken zich terug op hun eigen eiland, hun eigen dorp, huis, stad, land. Verkokering is het resultaat en vijandigheid tegen alles wat van buiten komt. De populistten spinnen er garen bij.

Epidemie van misantropie

De Duitse filosoof Peter Sloterdijk formuleert dat zo: “De naïeve aanname van een potentiële openheid van allen voor allen wordt door de globalisering ad absurdum gevoerd. Integendeel, hoe meer de wereld in een netwerk verandert, hoe duidelijker de onvermijdelijke eindigheid van de belangstelling van mensen voor mensen wordt - er treedt alleen een morele accentverschuiving op, en wel in de richting van een steeds toenemende belastbaarheid ondanks verhevigende stress.

Men moet er niet raar van opkijken als blijkt hoe meer de wereld in een netwerk gevangen raakt, hoe meer de symptomen van misantropie in aantal zullen groeien. Als mensenvrees een natuurlijk antwoord is op onwelkom nabuurschap, dan kan men op grond van de gedwongen nabuurschap-op-afstand van de meerderheid met de meerderheid een ongekende epidemie van misantropie voorspellen.

Dat zal alleen degenen verbazen die vergeten zijn dat de uitdrukking 'buur' en 'vijand' van oudsher nagenoeg synoniem waren. Tegen deze achtergrond krijgen begrippen als 'beschaving' en 'wereldburgerschap' een andere betekenis: ze verwijzen voortaan naar de horizon van misantropie onderdrukkende maatregelen."¹

Een epidemie van misantropie, van wantrouwen en pessimisme, daar varen veel populisten wel bij en ze laten geen kans liggen om de maatschappij af te schilderen als een schip op weg naar de ondergang, als het zo door gaat. Zij alleen weten de juiste koers en hebben het inzicht hoe het wel kan, hoe het rijk van geluk binnen handbereik komt. Om hun eigen woorden kracht bij te zetten vervallen ze in apocalyptische beelden, een soort van ondergangsstemming, zoals meneer Trump tijdens zijn campagne voor de presidentsverkiezing liet zien. Hoe zwarter de situatie hoe helderder het licht dat deze nieuwe messiasen brengen. Maar het is een dwaallicht. Tonen, klanken uit de fluit van de rattenvanger van Hamelen. Deze populisten blaken van zelfvertrouwen, ze ruiken winst, ze ruiken invloed en vooral ze ruiken dat ze binnenkort op de troon van de macht en de rijkdom plaats mogen gaan nemen. Kijk naar Hongarije, en het nepotisme aldaar. Dan komen deze narcisten helemaal tot hun recht want dan draait alles om hen. Het land, de problemen van het volk, het zijn slechts aanleidingen, voetnoten in hun streven naar regeringsmacht. Als nieuwe leider hebben ze in hun zelfverheerlijking de top bereikt.

Maar zal het beter gaan met hen die op deze machtswellustelingen gaan stemmen? Ik dacht van niet. Wie liegt, kun je niet vertrouwen en wie liegt om de situaties te verdonkermanen, die van nature complex en ingewikkeld zijn, alsof het lijkt dat simpele oplossingen gaan werken, is een demagoog en een tyran in notendop. De PVV laat het al zien: er is maar een baas. Daarvan hangt alles af. Die baas wil zeker niet tot verantwoording worden geroepen, hij wil de held blijven spelen die de vrijheid, vooral die van hemzelf, verdedigt. Maar hij wil niet uitleggen en laten zien wat hij allemaal voor het land heeft gedaan. Wat is zijn bijdrage geweest aan de samenleving in die 15 jaar politiek spel? 15 jaar lang je afzetten tegen een 'nepparlement' maar wel 15 jaar op het

¹ Sloterdijk, Peter, Het kristalpaleis. Een filosofie van de globalisering, Amsterdam 2006 (Sun)., p. 153

pluche ervan vertoeven op kosten van de belastingbetaler; (inclusief de beveiliging omdat meneer denkt te moeten kunnen roepen wat hij wil.) Is hij een goed voorbeeld voor de mensen die meer democratie willen - mensen die gehoord willen worden. Vergeet het maar. Het wordt geen snars beter met dergelijke 'plofpolitici'. Typisch is ook, en daardoor tekenen ze zichzelf, leggen ze getuigenis af van hun ware aarde, dat al hun eerbied uitgaat naar sterke mannen: *'halbstarken'* zoals meneer Trump, (altijd boos en verongelijkt - een grote puber) of meneer Poetin, die het nodig heeft om halfnaakt op een paard te zitten en zich ze te laten afbeelden. Wat we in feite zien is een nieuwe tsaar in een modern jasje, inclusief paleizen en entourage, inclusief intolerantie ten aanzien van de pers en de kritische oppositie (tot en met moord). Nederlandse politici die dergelijke 'leiders' bewonderen beschouw ik ook als potentiële dictators, geen haar beter en als ze ook nog (als rechts-radicalen) worden ondersteund vanuit Moskou zijn het in mijn ogen niet meer dan landverraders. Ze zijn de 'trollen' die handig worden ingezet in een spel van verdelen en heersen, om zo Europa als politieke mogendheid machteloos te maken.

Ein Flüchtling

am punkt wo unsere kartographen die grenzlinien
dreier länder schnitten ragt eine klippe auf - unter ihrem fuss
da ein frisches grab - eine schicht sand
von felsplatten bedeckt · daneben die plastiksohle eines schuhs
eine reisetasche ohne jegliches gewand
vertrockneter thunfisch in zwei aufgehackten konservendosen
vielleicht wurde er krank zurückgelassen
oder vom lastwagen gestosse
er hatte die lake gerunken · im schatten gesessen
der handbreit von der wand fiel
keine kraft mehr um zu hassen
dünenkämme gleissend · unerträglich weiss
der himmel nun vor einem ziel
das kaum je mehr war als die aussicht auf anderes als almosen
in der tasche gesicht und name auf einem ausweis
aus eritrea - vormals italienisch abessinien -
und eine telefonnummer in mannheim · er wurde 17 jahre alt
das leben ein ruder · ein leckgeschlagener nachen
inmitten einer verlandeten see
der wind murmelnd in so vielen unverständlichen sprachen
die zunge geschwollen · ihm brennendkalt

vor diesem alles nun vereinnahmenden vergessen
staub auf den wimpern · die sonne in den weiten unserer lee

gilf kebir 12 II 10²

Raoul Schrott

In de politieke verwickelingen en in de aanstaande verkiezingen is het thema van de rijkdom en de armoede, de vluchtelingen en de asielzoekers urgent. Dat is het al lang. Het speelt nu een nog grotere rol bij de verkiezingen. Maar wat ik verbijsterend vind is dat de vluchteling niet meer als mens wordt beschouwd. We zijn grofweg gesproken onze humane en christelijke instelling grotendeels kwijtgeraakt, als we niks fundamenteels ondernemen om de sterven van duizenden op zee door te laten gaan. Het enige wat we tot nu toe als Europa hebben kunnen bedenken zijn hekken en muren. En afspraken met de Turken, met dictator Erdogan. Investeren in landen waar vluchtelingen worden opgevangen zoals Jordanië en Libanon bijvoorbeeld, is een echte optie. Maar het gebeurt niet of veel te weinig. En waarom niet investeren in tal van Afrikaanse landen, zodat mensen het niet nodig hebben om hier hun heil te zoeken? Als het ook en vooral een kwestie van economie is, laat die economie dan werken. Geld is er genoeg op in de wereld. Als honderden miljaren per jaar kunnen worden besteed aan dodelijke wapens (die niet echt kunnen worden ingezet want dan vergaat de wereld) - waarom dan niet in landen ingezet ter ontwikkeling van de economie aldaar. Het is en blijft een kwestie van verdeling en van prioriteiten maar het getuigt van inhumain gedrag als het egoïsme de boventoon voert. De populisten zijn in mijn ogen de grootste egoïsten. Hoe zou je dan op hen kunnen vertrouwen, ze denken toch alleen maar aan zichzelf? Aan leugens hecht ik géén geloof. En ook niet aan korte termijn of simpele oplossingen want die zijn er niet. Niet de politici zijn daarom voor mij gidsen naar een betere wereld, maar de dichters. En als zij zouden liegen is het tenminste minder erg want daarmee staat de wereld en de menselijkheid van onze samenleving niet op het spel!

glaube

Glaube an das heilige der seelen,
an ihre unabhängigkeit errungen über die worte eines gebets.
Glaube an die wehklage eines menschen in todesqual,
unzugängliche stille der letzten momente im leben.

² Schrott, Raoul, Die Kunst an nichts zu glauben, München 2015 (Hanser), p. 119

Glaube an die waschung seines reglosen körpers,
an sein festtagskleid und an das verkreuzen der hände,
zeichen einer vertraulichen taufe.

Glaube an den ruhm der besieigten.
Glaube an ihre leiber gefaltet unter den trümmern,
ihr beendetes atmen.
Glaube an die weite der entstellten gärten,
drinnen in ihrer umgrenzung des gebein der geschlachteten völker.
Glaube an die elenden die ertrinken vor den toren Italiens.
Glaube an jene die bleiben und am tag danach heissen wir sie illegal.
Glaube an ihre mädchen unserem gefallen verkauft,
an ihre trauer die lächelt opfer eines lieblosen lippenstifts.

Glaube an die engel ohne flügel,
an jene die barfuss gehen inmitten einer hoffnung.
Glaube an die welt,
die auf knien draussen vor dem schaufenster um nach drinnen zu
sehen.
Glaube an die vielen farben der haut die sie trägt,
an die schwarzen augen der söhne die sie verliert verhungert.

Glaube an die wahrheit der mütter und ihrer liebe.
Glaube an die armut und die demut dieser zeilen.
Glaube an die schönheit
und hier ziemt sich zu halten.³

Roberta Dapunt

John Hacking 2017

Geslacht

Nog niet zo lang geleden is het man-vrouw-zijn aangevuld. Er is meer mogelijk. Dat was natuurlijk al langer zo maar het was tot nu toe meestal onbespreekbaar. Voor velen is het dat nog steeds. Vertegenwoordigers van religieuze stromingen zien het niet zitten. Het idee verstoort het simpele schema man-vrouw. Het maakt het idee huwelijk tussen man en

³ Dapunt, Roberta, dies mehr als paradies, la terra piu del pardiso, Bosen 2016 (Folio Verlag Wien), p. 81

vrouw problematisch. Het roept vragen op ten aanzien van de voortplanting. Het staat niet in de bijbel of de koran. Dus echt blij wordt men er niet van.

Ieder mens heeft een combinatie van mannelijke en vrouwelijk kenmerken maar bij sommigen is het anders verdeeld. Dat wil zeggen: zij passen niet zo goed in het gehanteerde onderscheid man-vrouw. Zij zitten er als het ware tussen in. Ze zijn trans. Ze zijn transseksueel. Ze zijn transvrouw of transman. Ze zitten in het verkeerde lichaam. Na geslachtsaanpassing zijn ze de 'echte' vrouw of man die ze altijd al waren maar nu is het ook zichtbaar. Ze zijn weer thuis.

Trans betekent aan de andere kant (van de grens). Gender (Engels voor geslacht) gaat over identiteit, over sociale, culturele en maatschappelijke verwachtingen ten aanzien van de rol als man en als vrouw. Sommigen noemen zich transgender. De vereniging voor genderdiversiteit zegt: "Transgenders overschrijden hun gender door wat hun genderexpressie en genderpresentatie betreft (deels) voor het andere geslacht te kiezen' (crossgender expressie en crossgender presentatie). Dit kan zich beperken tot zich af en toe overeenkomstig de andere sekse te kleden. Het kan ook zijn dat men het eigen biologische geslacht definitief verwerpt en via een zo volledig mogelijke geslachtsaanpassing ervoor kiest verder te leven overeenkomstig het gewenste geslacht."⁴ Man-vrouw zijn is dus aangevuld. Er zijn nieuwe mogelijkheden, er zijn nieuwe varianten. Diversiteit is de norm, niet reductionisme om welke reden dan ook. Of je het daar mee eens bent of niet, of je het afkeurt of goedvindt, het gaat om mensen en om hun ervaringen. Wie ben jij dan om op basis van eigen overtuigingen of argumenten te vinden dat de wereld anders in elkaar steekt met betrekking tot mannen en vrouwen! Als je toch geneigd bent om te argumenteren vanuit een positie die de religieuze boeken letterlijk neemt, neem dan ook de mensen en hun ervaringen letterlijk. Hun existentie bevat meer waarheid dan de boekenwaarheid en de gedachten die jij hieruit denkt te kunnen putten als de waarheid. Vergeet niet: ook jouw interpretatie is er slechts een en in de loop der eeuwen hebben heel wat interpretaties elkaar afgewisseld. Geloof je dat niet? Ga maar eens goed er voor zitten en begin maar met echt te lezen.

Rollen en rolpatronen veranderen. Ook aan de buitenkant is dat te zien. Waren het vroeger alleen zeelui die met tatoeages en oorringen rondliepen, tegenwoordig denkt iedereen dat hij of zij 'op zee zit' en vindt dat te moeten tonen. Dat 'op zee zitten', dat stoere en eigenwijze

⁴ <http://www.vereniging-genderdiversiteit.nl/wp-content/uploads/2013/06/FEITEN-OVER-TRANSGENDER-MENSEN-2013-06-18.pdf>

dat moeten we vooral laten zien aan elkaar: wie maakt me wat - ik ben baas over mijn eigen lichaam - en wat ik er ook op laat kalken aan symbolen en onleesbare tekens die ik niet versta en niet kan lezen - dat maak ik zelf wel uit. Basta! Het verlangen om een statement te maken via het eigen lichaam schijnt onweerstaanbaar te zijn. Alsof vrijheid daar vooral in bestaat.

Maar hoe zit het nu met het vaderschap-moederschap: wanneer ben je vader of moeder? Toch niet alleen als je de leverancier bent van het zaad, toch niet alleen als je de producent bent van de eikel? Biologie maakt nog geen vaders en moeders. De mens is geneigd, net zoals in de wereld van de zoogdieren, zijn eigen broed te bevoordelen. Het zijn de nakomelingen die het geslacht (deze keer in een andere betekenis) voortzetten. Die betekenis is cultureel en maatschappelijk gekleurd, dat gaat verder dan biologie. Status en eer komen in het spel. De maatschappelijke positie. Je kunt je kinderen ook laten opvoeden door iemand anders. Iets wat natuurlijk voortdurend plaatsvindt: als een ideaal gezien (Kibboets) of als vorm van luxe (de min en het kindermisje) of als noodzaak (inkomen verdienen kost alle tijd). Word je pas vader en moeder door zelf de opvoeding ter hand te nemen? Tijd te investeren in je kind en in de relatie met je kinderen? Ben je dan - als je zo - vrijwillig of gedwongen - je kinderen uitbesteedt - geen goede ouder? Hier kun je verschillend over denken. Het is maar wat je tot maatstaf maakt voor je oordeel. Staat de liefde voor je kind centraal of is het iets anders of een combinatie? We leven nu in een tijd dat er een pleidooi wordt gehouden voor gedeeld ouderschap: een kind met 2 vaders en 1 moeder, met 2 moeders en 1 vader, etc. etc. In de wet is hierin niet voorzien. Dus dat wordt een spannende discussie. Wie bepaalt wie vader en wie moeder is en op basis van welke criteria?

De rol en de functie van de ouder, de positie van de man en de vrouw staat ter discussie. Tenminste in Nederland en in meer landen van Europa. Mensen uit andere culturen die hier binnen komen hebben daar vaker moeite mee. In hun eigen cultuur kennen ze dat niet. Zijn ze ook niet vertrouwd met andere rolopvattingen. Maar ook in Nederland kun je niet altijd als homoseksueel op straat lopen zonder dat er opmerkingen of bedreigingen naar je hoofd worden geslingerd. Er is dus nog een lange weg te gaan. Archaische gedachten leven voort in de mensen: de man de baas, de man de belangrijkste persoon in het gezin etc. etc. In landen met de Sharia, of plaatsen met orthodoxe Joodse wetgeving is het niet makkelijk voor een vrouw om te scheiden als de man hiermee niet akkoord gaat. De vrouw is tweederangs in dit opzicht, wat de religieuze leiders ook mogen beweren, ze telt dan gewoon minder mee.

Idem dito de gedachte dat de vrouw bezit is van de man. Andere mannen mogen hier niet naar kijken. Of het is de schuld van de vrouw zelf als ze wordt verkracht, mishandeld en verminkt. Moet ze maar niet s'avonds op straat lopen - zoals een voorbeeld uit India dat laatst op gruwelijke wijze liet zien. En niet een keer, maar talloze keren. De vrouw is speelgoed, bezit van de man, sekssymbool, te gebruiken als de man dat uitkomt. Hoeveel moeite kost het in islamitische landen om de wet aan te passen dat een verkracht meisje niet hoeft te trouwen met de verkrachter om de eer van de familie te redden? Eer - die staat centraal, eer van de familie en eer van de man, de vrouw en haar belang bungelt onderaan.

De hypocrisie in landen als Afghanistan waar 'warlords' die zich voordoen als vrome moslims, maar die ondertussen jongetjes verkrachten die als meisje zijn verkleed, is ten hemel schreiend. En niemand grijpt in. Om opportunistische redenen laten de gelegerde militairen het daar gebeuren terwijl het ook haaks staat op hun (christelijke) waarden.

Zoals gezegd er is nog een lange weg te gaan. Christelijke waarden als naastenliefde betekenen niet dat je abstract van iedereen moet gaan houden, of de gedachte hebt dat je de wereld moet gaan redden. Dat loopt meestal op niets uit. Frustratie, onmacht en cynisme (omdat het niet lukt, omdat iedereen tegenwerkt) is dan het resultaat. Liefde betekent concreet opkomen voor de rechten van de mensen die nu met de nek worden aangekeken, die niet meedoen, die als tweederangs, als minderwaardig worden weggezet: overal dus waar seksueel anders geaarden, waar vrouwen, waar minderheden er niet toe doen en kind van de rekening worden. Liefde is opkomen voor recht en voor vrijheid. Overal waar de vrijheid wordt geknecht is die strijd nodig. Ook in de 'beschaafde' landen die zich tot de christelijke cultuur rekenen zoals Hongarije en Polen maar die ondertussen de pers muilkorven en de oppositie onmogelijk maken terwijl ze zelf zwelgen in hun eigen gelijk. Wie van de politici van de Europese Unie durft hiertegen in het verweer te komen in plaats van te zwijgen, welke landelijke politicus doet zijn of haar mond open hiertegen en niet alleen dat?

John Hacking 2016

Moed tot waarheid

In de laatste collegereeks van Michel Foucault, die hij hield in de jaren 1983-1984, uitgegeven onder de titel 'Moed tot waarheid', bespreekt hij het Griekse begrip *parrhêsia*, dat 'alles zeggen' betekent. De *parrhêsiastês* is degene die alles zegt. Ik citeer "Het is noodzakelijk om met *parrhêsia* te spreken zonder voor iets terug te deinzen, zonder iets te verbergen. [...] Maar we moeten meteen preciseren dat het woord *parrhêsia* in twee betekenissen gebruikt kan worden. De ongunstige betekenis vinden we meen ik voor het eerst bij Aristophanes, en daarna heel vaak, tot in de christelijke literatuur. De ongunstige betekenis van *parrhêsia* bestaat in alles zeggen, in de zin dat je om het even wat zegt (wat je ook maar denkt, alles wat de zaak die je verdedigt maar ten goede kan komen, alles wat de hartstocht of het belang van de spreker maar kan dienen). De *parrhêsia* wordt en verschijnt zo als de onverbeterlijke kletsmaai, als iemand die zich niet weet in te houden of in elk geval niet in staat is zijn spreken af te stemmen op een rationaliteits- en waarheidsprincipe. [...] Op dezelfde manier vindt u in het boek VIII *De Staat*...de beschrijving van de slechte democratische stadstaat, de stadstaat waar het één bonte boel is, helemaal ontwricht en verdeeld tussen verschillende belangen, verschillende hartstochten en individuen die het niet eens zijn met elkaar. Deze slechte stadstaat praktiseert de *parrhêsia*: iedereen kan wat dan ook zeggen.

Maar het woord *parrhêsia* wordt ook gebruikt in een positieve betekenis en bestaat dan in het spreken van de waarheid zonder veinzerij, zonder voorbehoud, zonder frasen en zonder retorische opsmuk die haar zou kunnen versleutelen of maskeren. Het 'alles zeggen' betekent dan: de waarheid spreken zonder iets te verbergen, zonder haar door wat dan ook te verhullen." (pag. 28-29)

Het lijkt alsof we van het Oude Griekenland zo in het heden worden gekatapulteerd. Uitspreken wat je op je lever hebt is lijkt tegenwoordig bon ton want het medium Twitter biedt je daar alle gelegenheid toe. Als je bijvoorbeeld zoekt op begrippen als #vluchteling of #asielzoeker sta je versteld van de hoeveel scheldpartijen die als een bak vuilnis over vluchtelingen en asielzoekers inclusief de Islam wordt uitgestrooid. Het lijkt wel alsof met twitterberichten een poging gedaan wordt het 'vlees' van de vluchteling en de moslim opnieuw te kruisigen.

Dat is duidelijk een voorbeeld van negatief gekleurde *parrhêsia*. De toespraken van de toekomstige president van de Verenigde Staten geven daar ook een goed voorbeeld van. Hij roept op tot verbinding maar zijn woorden getuigen van haat en venijn, gekrenkte eigentrots en

narcistische overmoed. De tragiek is dat zulk een 'barbaars' sprekend iemand een rol op zijn schouders krijgt waarvoor hij niet opgeleid is: namelijk spreken volgens de wetten van de welsprekendheid en wat nog belangrijker is: de wil tot waarheidspreken. Feiten lijken er minder toe te doen, als het maar in de eigen 'kraam' te pas komt - ongeacht de gevolgen van de woorden op de groepen (minderheden, buitenlanders, Mexicanen, moslims) die worden weggezet of de eigen daden die worden goedgepraat. Ik heb het idee dat veel leiders van nieuwe kleine Nederlandse politieke partijen, maar ook van de grotere al oudere partijen - aan deze verleiding zullen blootstaan nu er weer verkiezingen aanbreken: roepen wat in je opkomt als het maar overeenkomt met de 'stem', de 'woede', de 'emoties' van het volk. Wat dat dan ook moge zijn. Schelden op elkaar en op de situaties waar men niet achter staat, verpakt als democratie en als democratisch recht.

Maar gelukkig is er ook een positieve betekenis en ook die geldt nog steeds sinds de Griekse oudheid en velen zullen dit onderschrijven. Durven te spreken waar je voor staat, de waarheid eerst, de feiten laten spreken, nadenken voordat je iets zegt, niet er alles uitflappen. In plaats van angst je ratio je laten aansturen. Want ik vraag me af waarom er zoveel negatieve geluiden klinken ten aanzien van moslims en vluchtelingen. Is het een onderliggende angst? Hoe terecht is deze angst? Is het een vorm van kortzichtigheid, van naakt egoïsme en naakt racisme: eigen volk eerst, blank voorop, man beter dan vrouw etc. etc.?

Foucault nuanceert zijn definitie van *parrhêsia* in de positieve zin met de volgende gedachten: "...naast de regel van het alles zeggen en die van de waarheid (zijn) twee aanvullende voorwaarden nodig. Die waarheid moet niet alleen een persoonlijke mening van de spreker zijn, hij moet haar ook zeggen als dat wat hij denkt en haar niet slechts lippendienst bewijzen - en daarin zal hij een parrèsiasit zijn. De parrèsiasit geeft zijn mening, hij zegt wat hij denkt, hij ondertekent als het ware zelf de waarheid die hij uitspreekt, hij bindt zich aan die waarheid en verplicht zich derhalve tot haar en door haar. Maar dat is niet voldoende.

Tenslotte kunnen ook een leraar, een grammaticus of een meetkundige een waarheid zeggen over dat wat zij onderwijzen, de grammatica of de geometrie, een waarheid waarin zij geloven, een waarheid die ze denken. Toch zal men niet zeggen dat dit *parrhêsia* is....Wil er sprake zijn van *parrhêsia* - ... dan moet het subject dat de waarheid spreekt en als zijn mening, zijn gedachte, zijn overtuiging kenbaar maakt, een zeker risico nemen. Dit risico betreft de relatie zelf die het subject heeft met degene tot wie het zich richt. Wil er sprake zijn van *parrhêsia*, dan moet men in het spreken van de waarheid het risico aangaan, in het spel brengen en onder ogen zien dat men de ander kwetst, ergert, boos

maakt en bij hem gedragingen uitlokt die tot het extreemste geweld kunnen gaan. Het is dus de waarheid met het risico van geweld. (pag. 29-30)

Zich anoniem wanend op internet (en dat is ook relatief met alle moderne digitale opsporingstechnieken) kan men van alles roepen omdat degene tegen wie het gericht is niet voor je neus staat. Maar als journalist een tekst publiceren in een land waar de machthebbers hier niet van gediend zijn: Rusland, China, Turkije, Iran, Syrië en vele anderen, is spelen met je leven. Dan staat niet alleen de vrije pers en de waarheid op het spel maar ook het leven van de boodschapper. Politieke figuren die niet tegen kritiek kunnen en die daarom pers de mond snoeren, journalisten laten vermoorden (Rusland) of hele bevolkingsgroepen tot terrorist verklaren (Turkije) zijn in mijn ogen een gevaar voor de mensheid. Hun gedrag getuigt niet alleen van onmenselijkheid maar zal zich ook uiteindelijk tegen hen keren, al is het maar door het feit dat ze oud en zwak zullen worden en dan zal er met hen worden afgerekend. De doden hebben een geheugen en de levenden die door de (staats)terreur zijn getroffen zullen hun doden willen wreken. Geweld roept tegengeweld op, dat is de wet van het geweld. Daaraan valt niet te ontkomen. De enige tegenremedie is geweld niet met geweld beantwoorden en het risico te lopen om slachtoffer te worden. Dat vraagt moed tot waarheid en tot eerlijkheid, moed om op te komen voor de mensen die dat niet kunnen of durven ongeacht de risico's die je loopt. Een waarlijk humaan project.

Maar dat is allemaal makkelijker gezegd dan gedaan. Discussiëren via Twitter is daarvoor niet geschikt - 40 tekens - dat laat geen nuances toe. En discussiëren zonder de ander in de ogen te zien - en te zien hoe hij of zij erbij zit - zonder mogelijkheid tot woord en wederwoord, tot nuancering - levert ook niets op. Maar voor een gesprek moet er ruimte zijn en bereidheid om elkaar naar 'waarheid' toe te spreken en met die waarheid om te gaan zonder dat de ander wegloopt of grijpt naar geweld. Je niet laten intimideren is al moeilijk genoeg. Sociale media op internet maken duidelijk dat velen in een 'bubble' communiceren. Dat wil zeggen dat ze enkel in hun eigen opvattingen en dus in hun eigen 'gelijk' worden bevestigd. Alle anderen die afwijken zijn dan 'suspect' en niet waard om aan te horen of aan te zien. Een slechte zaak. Hoe kun je nou iets leren als je verstand en je wil om te leren op slot zit? Elke dag braadworst eten met zuurkool lijkt me niet het meest aangename hoe lekker je dat ook misschien kunt vinden. Er is nog een lange weg te gaan, vermoed ik, en de moderne techniek en de mogelijkheden die hiermee open liggen worden veel te weinig gebruikt. Waarheid is naast de moed om te waarheid te spreken naar anderen toe ook waarheid

inzetten naar je zelf toe: dat is misschien net zo moeilijk als *parrhêsia* in de positieve zin naar de wereld toe, al is het via Twitter.

John Hacking 2017

bron:

Foucault, Michel, De moed tot waarheid. Het bestuur van zichzelf en de anderen II, Amsterdam 2011 (Boom)

Nieuwe mythes

“De Horizon wenkt niet door wat hij belooft, maar door het feit dat hij ‘iets’ belooft.” Cornelis Verhoeven

Het ‘volk’ mort, het is boos, het is ontevreden. Reden voor de ‘populist’ - de volksmenner - om in de gordijnen te kruipen en van zich te laten horen. Hij of zij ruikt ‘bloed’, er is een schuldige aan te wijzen. Is die schuldige eenmaal bekend en algemeen aanvaard door de meesten volgelingen, - en ook belangrijk - is de populist aan de macht met zijn of haar kornuiten - (aan de absolute macht) - dan kan aan de uitdrijving worden begonnen, het oplossen van het ‘probleem’, dat het volk kwelt. Bij de oude Romeinen hadden ze daarvoor een oplossing: de spelen. Gevechten in de arena, wilde dieren, dan was het probleem zo de wereld uit. Daarna (eeuwen later) pakten ze het aan via pogroms - dat konden de christenen goed - en in de vorige eeuw, net geleden, deden ze het nog radikaler: opsluiten in kampen (Russische goelags), verbeteringsinstellingen (China) of vernietigingskampen (Nazi-Duitsland). Dat was de aller-aller-radicaalste oplossing.

Bij de Romeinen heette het lid van het volk ‘plebejer’ - daar komt ons ‘plebs’ vandaan. Hij had zekere rechten en een bepaalde status. Dat hadden de slaven niet. Maar die rechten werden niet altijd geëerbiedigd. Nou heeft in de geschiedenis nooit iemand echt een hoge pet opgehad van het volk, ook de populist zelf niet. Dat komt omdat het ‘volk’, afgeschilderd wordt als een vage massa, soms een stelletje ongeregeld bij protesten, een niet te beheersen clubje van schreeuwers, oproerkraaiers en herrieschoppers als ze in opstand komen tegen bepaalde besluiten van de overheid. Maar ‘het volk’ bestaat niet. Dit algemene begrip is een expliciete leugen. Alleen al de vraag naar wie

dan deel uitmaakt van dit volk ontmaskert het begrip al als leugen. Daarom is spreken over het volk of in naam van het volk ideologie van de bovenste plank, het is een vorm van mythevorming, mythologie.

Wat is de inhoud van die mythe en waarom wordt hij toegepast? Om de macht aan zich te trekken, dat is de enige reden. De zorgen en noden van de mensen waar de populist voor denkt op te komen en waar zijn mond vol van is, zal hem een rotzorg zijn. Eenmaal aan de macht doet hij net hetzelfde als degenen die al eeuwen op het pluche zitten. Roepen bijvoorbeeld als lid van dit Nederlandse parlement (we blijven dicht bij huis) dat dit parlement een nep-parlement is, terwijl je zelf er al het langst deel van uitmaakt, dat is pas 'nep'. Wie zit zich zelf nou hier iets voor te liegen, hoe hypocriet kun je zijn en hoe opportunistisch? Dat is enkel en alleen optreden op het podium van het populisme: de mensen een oor aannaaien, "kijk mij, ik ben niet zo als de rest, die onbetrouwbare anderen! Maar ik wil graag dat ik mijn gage ontvang en dat zij mij bewaken want anders kan ik geen populistische uitspraken meer doen onder het mom van vrije meningsuiting."

Niet wat ze zeggen is alleen belangrijk bij de populist, maar vooral wat zij doen. Dat optreden op de Bühne is vooral de aanhangers wijzen op de te behalen resultaten en hier en daar een kleinigheid veranderen zodat het lijkt als het volk zijn zin krijgt. Vooral stoer doen. En vooral een voorschot nemen op de toekomst. Maar er is nog een ander doen, een ander gedrag: hoe goed gaat de populist voor zichzelf zorgen. Turkije, een paleis met 1000 kamers, Dat kenden we al uit het keizerlijke China, maar het idee is nog steeds niet uitgestorven. In Rusland hetzelfde, alleen een maatje kleiner. Nog een maatje kleiner in Zuid Afrika maar dan wel weer met een groot zwembad. Het paleis in Roemenië is inmiddels in handen van de staat en niet meer van de dode dictator, maar dat heeft ook te lang geduurd. De prachtige andere bouwprojecten in Afrika, Azië en op nog voor mij onbekende plaatsen laten zien waartoe de heersers in staat zijn. Maar willen zijn aanhangers dit? Is daarmee hun nood gelenigd? Hun problemen opgelost? Ik dacht het niet.

Daarvoor in de plaats komt een glorierijke toekomst die wordt voorgespiegeld. Dan smelten de zorgen van het heden als sneeuw voor de zon. Het Italië van de Duce wist het wel: het herstel van het Romeinse Rijk en Nazi-Duitsland wilde zelfs een duizendjarig rijk. Het kan niet op. Alle energie gericht op het glorieuze verleden dat aanstaat om in de nabije toekomst aan te breken. Vergeten wordt dat het heden het materiaal moet leveren om morgen op te bouwen. Alleen met grote overtuigingskracht en met grof geweld (het smoren van tegengeluiden)

kan z'ou project worden aangevangen. Cornelis Verhoeven schrijft in 'Omzien naar het heden. De mythe van de vooruitgang', dat in 1968, in de tijd dat de hippies dachten een wereldrevolutie te ontketenen met bloemen:

“Wanneer de vooruitgang wordt ontdekt als het eerste gebod, dan is dit gebod nooit zonder een tweede, dat daaraan gelijk is: dat van de continuïteit. De vooruitgang wordt niet gediend door de onderdrukking van de gelijktijdigheid. Hoe hij zich ook mag openbaren, zijn plaats is binnen de gecompliceerde gelijktijdigheid, dus binnen het beschouwelijk te genieten heden. Anders is hij een tirannieke mythe. De toekomstmuziek nodigt ons uit onbevreesd voorwaarts te gaan, maar als haar betovering zo groot is dat wij al voortschrijdende niet meer durven omkijken zonder te verstenen, dan moet zij als geweld onmaskerd worden. De marsmuziek waarop soldaten naar het slagveld trekken, is altijd preludiërende overwinningsmuziek, verklanking van optimale mogelijkheden. Zij moet dat ook zijn om aan de extreme situatie nog een laatste glimp van zin te geven. De soldaten gaan immers naar het slagveld en er zijn rigoureuze middelen nodig om te voorkomen dat zij nostalgisch omzien naar het leven dat zij waarschijnlijk achter zich laten.” (p. 42)

En de populist die aan de macht is wil niks anders dan dat zijn mythe waarheid wordt: een schitterende toekomst met hem/haar aan de macht - glorie zonder einde. In feite een vorm van geseculariseerde goddelijkheid onder een soort 'Droïte Divin', een door God bepaald, door de machthebbers zelf ingesteld. Lodewijk de 14e is er niks bij. “Waar grote beslissingen genomen worden, zo groot dat een mens ze bijna niet kan waarmaken, wordt het omkijken verboden. En het wordt dan ook verboden op een wijze waaraan de mens zich niet kan houden zonder zijn zelfstandigheid te verliezen en daarmee zijn heden en zijn actualiteit.” (p. 43-44), zegt Verhoeven. Vrijheid en zelfbeschikking worden opgeofferd aan deze toekomst. De mens geeft vrijwillig zijn vrijheid op om te leven onder het juk van een droom, een mythe die mooi klinkt maar verkeerd uitpakt.

Want geen enkele bereikte mythe wordt gerealiseerd zonder bloedvergieten, zonder het opsluiten van de tegenstanders. Het begint met het monddood maken van de pers, het verspreiden van eenduidige boodschappen waar interpretatie niet gewenst is, en zeker geen kritische vragen. Feiten heten 'alternatieve' feiten zolang de pers niet helemaal genuilkorfd is. Met andere woorden leugens gaan door voor feiten. Mythes over hoe de werkelijkheid eruit ziet in plaats van een open

en eerlijke blik. Ook hier heeft Verhoeven gedachten over die hout snijden:

“We hebben ons geïdentificeerd met wat we kunnen en verliezen zo de realiteit van het uitstel, waarin het moeten altijd nog een zullen is en blijft, uit het oog. De Jenseitigheid van een ideaal is nooit restloos over te plaatsen in een diesseitige werkelijkheid, niet alleen omdat het ideaal technisch niet te realiseren is, maar omdat ook de gerealiseerde werkelijkheid altijd meer en anders is dan een berekenbaar produkt van onze technische inspanningen. Het Jenseits, het andere ten opzichte van het bereikte, laat zich niet hypostaseren; het treedt tevoorschijn zelfs waar het eendere schijnbaar alleen maar wordt herhaald. Vooruitgang is pas reëel wanneer hij blijkt; erover praten werkt al mythiserend: het dreigt immers het doen gelijk te stellen met het ‘groeien’, waarover Von Baader sprak, en waarvan de eindterm niet te hanteren is.

Wij hebben de neiging de eenmaal op gang gebrachte vooruitgang mythisch te overschatten. In die overschatting zien wij dan het heden met zijn noden en zijn geluk gemakkelijk over het hoofd. We verplaatsen het zwaartepunt van ons bestaan naar de toekomst en tegelijk naar het effect van een nog niet uitgevoerde activiteit. ” (p. 48)

Kortom de ‘rattenvangers van Hamelen’ fluiten en trekken door het land en hopen, zeker tegen de tijd van de verkiezingen, dat zoveel mogelijk mensen achter hen aan zullen gaan. De stoeten hebben zich al gevormd. Op Facebook worden ze geteld: de likes en de boze gezichtjes. Wie is het meest populair. Maar wordt er ook gekeken naar het waarheidsgehalte van de tweets en de Facebook-posts? Of gaat het enkel om de zogenaamde populariteit? Wat we zeggen en wat we doen heeft allemaal consequenties, en veel kan als een boemerang terug in ons gezicht slaan.

“Toekomst is dat wat op mij toekomt, of ik dat wil of niet. De mythe van de vooruitgang dreigt een fundamentele vrijheid te verpletteren. Die wijsheid is de overtuiging dat de mens een machteloos wezen is, zozeer dat hij in zekere zin zelfs passief staat tegenover zijn eigen ontwikkeling en de gevolgen van zijn activiteiten alleen maar kan incasseren. Wij ondergaan niet alleen wat wij niet doen, wij ondergaan ook wat wij doen en wij ondergaan meer naargelang wij meer doen.” (p. 50)

Ik raak er steeds meer van overtuigd hoe gevaarlijk het is om in algemeenheden te spreken, door ‘problemen’ te veralgemeniseren, door bepaalde groepen aan te wijzen als ‘daders’, als de veroorzakers van de

‘ellende’ en dus van het kwade. Dat is een vorm van mythologisch demoniseren. In de tijd van de heksenverbrandingen en de inquisitie was het niet anders. De een wordt gemarteld en noemt de namen van zijn burens - allemaal onschuldig - maar de pijn is te heftig om niets te zeggen. Het zelfde zien we nu in een mildere vorm gebeuren: als mensen elkaar niet meer durven te vertrouwen, als er overal ‘spionnen’ meeluisteren, “Der Feind hört mit”. Overal waar grote woorden in de mond worden genomen en mensen als groep worden weggezet kun je op je vingers natellen dat er gelogen wordt en dat deze algemeenheden alleen maar onwaarheden bevatten. Ik ben niet het volk, ik ben niet de groep, ik ben niet het kuddedier, ik ben niet de elite, ik ben niet de mensheid, etc.etc.

“De algemene waarheid omtrent de menselijke macht is alleen in haar algemeenheid waar. Het algemene verhoudt zich dialectisch ten opzichte van het bijzondere, het is de niet-identiteit daarvan. Het is maar een tochtige tent, waarin de mythische identiteit voorlopig schuilt tegen de stormen van de geschiedenis, in afwachting van het grote, mythische moment dat zij zich in de geschiedenis zelf zal kunnen bevestigen en waarmaken. De soort-idee is te verstaan als ‘het individu zelf voorzover het zijn eigen ideaal nog niet vervuld heeft. Of ook: dat waartegen de mens actief staat, daar tegenover staat elke mens afzonderlijke voorlopig passief.” (p. 51)

Verhoeven zegt: "Helderheid is niet het element waarin het leven het best gedijt." (p. 68) en

“Het handelen uit behoefte om althans iets te doen en zich zelf als handelend te ervaren, is het begin en de grondslag van het geweld.” (p. 84). Toch denken de populistten te weten hoe het zit, zij hebben de waarheid in pacht, een simpele en heldere analyse van de situatie, van de stand van zaken en zij weten ook hoe er opgetreden moet worden, want stilzitten, afwachten is geen optie. En kenmerkend voor de mythe: de problemen worden opgeblazen tot immense proporties, dan moet er wel een bezweringsritueel plaatsvinden, het liefst een duidelijk signaal tijdens de verkiezingen (zolang de democratie nog duurt).

Het hedendaagse activisme, de held die popelt om aan de gang te gaan, beter te sterven op het slagveld dan thuis nietsdoen, de jongere die het niet meer kan verdragen dat er niets gebeurt en daarom de straat opgaat en geniet van de opkomst van een grote politiemacht, want dan weet hij dat het ergens om gaat, de leden van de politiemacht zelf die met groot vertoon van wapengeweld (het leger is er niets bij in de VS) aantreedt tegen een onschuldige massa van zwarte, bruine betogers omdat die opkomen voor hun rechten, het zijn allemaal vormen

van activisme die overbodig zijn en die ook anders benaderd kunnen worden. En de populist geniet: zie je wel - ze gooien stenen, ze deugen niet, ze moeten met hand en tand worden onderdrukt, die oproerkraaiers, terug in het hok, monddood, liefst helemaal het land uit. Verhoeven leest het van hun gezichten, dit tevreden grijnzen en triomfalisme over een toekomst die zal aanbreken - het rijk Gods op aarde in de vorm van een politieke beweging, een partij, maar dan zonder leden, want een leider is genoeg:

“In elk triomfalisme is een element van verraad. In het triomfalisme waarmee over de toekomst wordt gesproken alsof de beloften daarvan al waren vervuld, wordt het verleden als een lege huls weggeworpen. In dit verraad wordt het verleden van zijn eigen mogelijkheden beroofd ten koste van een nog niet aanwezige toekomst. Het dialectisch centrum dat het heden is wordt van zijn functie beroofd. En dit alles om een geïsoleerde toekomst kunstmatig te kunnen opladen met mythische beloften. Dit alles houdt rechtstreeks verband met het onvermogen de menselijke passiviteit te incasseren.” (p. 88)

Partijen in West Europa die verlekkerd kijken naar het Rusland van Poetin (de grote leider) en sommige die ook financieel worden ondersteund uit dit land zijn een speelbal in handen van deze moderne dictator. Wie betaalt bepaalt. Zo eenvoudig ligt dat. Als in Nederland partijen worden betaald vanuit het buitenland kun je op je vingers nagaan dat de leider dan zeker een positief standpunt in zal nemen. Geld uit fondsen uit de VS en een positief geluid ten aanzien van Israël, het kan niet missen. Maar alle steun uit het buitenland ontvangen, financieel en anders, als deze in de houding van de ontvangers ingaat tegen het landsbelang (tegen lidmaatschap van de EEG bijvoorbeeld - dat komt Rusland goed uit - al die onderlinge verdeeldheid - geen sterk saamhorig Europa) is een vorm van landverraad. Geopolitiek wordt op een ander speelveld bedreven dan op het niveau van de parlementaire en landelijke politiek. Dan gelden landsgrenzen en soevereiniteit niet meer, is er geen grens aan informatieoorlogen en mag onbeperkt worden ingebroken in andere computersystemen. Denken dat je aan de touwtjes trekt als populist, (en uiteindelijk niet meer zijn dan een pion in dit spel), dat is de illusie die velen nog geloven. En het leger als reddende optie? CIA, Counter-intelligence als laatste bescherming? “De militaire macht is dus wel het laatste waarvan wij enige bevordering van de vooruitgang mogen verwachten: zij richt zich alleen op de herhaling.” (p. 115) Generaals zijn altijd bezig met de laatste en voorlaatste oorlog zo Verhoeven, dus daar hoeven we het niet van te verwachten. Want waarom zetten dictators in op de vergroting van hun

militaire slagkracht? Alleen toch maar om hun almacht te onderstrepen? Kogels zijn belangrijker dan brood.

Moed is gevraagd en vooral kritische geesten die vragen durven stellen en die zich niet neerleggen bij de leugenachtige mythes die worden verspreid. Gezonde scepsis is een deugd. Wie durft?

John Hacking 2017

Verhoeven, Cornelis, Omzien naar het heden. De mythe van de vooruitgang, Utrecht 1968

De omgekeerde wereld

Europa kent sinds het begin van de vorige eeuw na de Eerste Wereldoorlog nationale grenzen met grensovergangen. Daarvoor was het voor velen nog mogelijk zonder papieren door veel landen te reizen. Oostenrijk-Hongarije is daar een goed voorbeeld van. De zigeuners trokken door heel Europa en waren nergens welkom.

Sinds de oprichting van de Europese Unie is er vrij goederen en personenverkeer tussen de betrokken landen. Dat is de bedoeling. Maar de groeiende stroom asielzoekers, vluchtelingen en mensen die op zoek zijn naar een betere toekomst heeft hieraan een einde gemaakt. De goederen blijven nog stromen, maar de mensen wordt een halt toegeroepen die van buiten de unie komen. Zij worden opgesloten in tijdelijke kampen zoals in Griekenland en Servië, in tenten in de sneeuw en in bittere koude, omdat zij de pech hadden om net niet in de meer rijkere landen te zijn aangekomen na de overeenkomsten van de unie met Turkije. Nu moeten ze daar maar afwachten wat er over hun hoofden heen wordt beslist en zijn ze afhankelijk van de willekeur van regeringsleiders en van de goodwill van het volk en de vrijwilligers die hun nog willen helpen. Een vluchteling drukte het op tv zo uit: ik was een gentleman en ben nu door de omstandigheden gedwongen een jungleman geworden. Hoe die jungle eruit kan zien hebben we in het kamp in Calais gezien dat nu is ontmanteld en waar velen wachten op een illegale oversteek naar Engeland. Hongarije heeft inmiddels een flink hek om het land gezet om zo elke vluchteling te weren en het volk stemt er mee in. Het Europees parlement laat het gebeuren en grijpt niet in. Ook niet als de vrije meningsuiting op het spel staat en de pers wordt gemuilkorfd in Hongarije en in Polen. De Europese parlementariërs treden hun eigen principes met voeten. Wie is hier nog geloofwaardig?

Hongarije uit de EU zetten, is dat een optie? En Polen ook op termijn? Ik zou het geen verkeerd idee vinden en het zet druk op de ketel. Je doet samen mee aan alle principes of je doet niet mee.

Maar waarover ik mij blijf verbazen is dat wij als samenleving de dood van inmiddels honderduizenden op de koop nemen die naar Europa willen vluchten om onze welvaart achter een omheining te beschermen terwijl de maffia vrij door Europa kan reizen, terwijl grote concerns naar believen hun organisatie en vooral hun winsten naar elk land kunnen verplaatsen waar ze maar willen. Het geld mag vrij reizen en de criminelen die aan de onderkant van de samenleving de vruchten plukken van de open grenzen ook. Maar mensen worden tegengehouden zelfs ten koste van hun leven.

Hoe humaan mogen en kunnen wij ons als samenleving en als individu nog noemen? Is het zo moeilijk om op plekken buiten Europa kantoren in te richten waar mensen legaal asiel kunnen aanvragen zonder dat ze soms duizenden kilometers hoeven te reizen in onmenselijke toestanden en in handen van niets ontziende mensensmokkelaars (ook alweer de maffia)? Illegaal Europa binnen proberen te komen zal daarmee niet stoppen, maar wel waarschijnlijk die heilloze oversteek over de Middellandse Zee waarbij tallozen het leven laten.

Wat ik ook niet begrijp is dat wij anno 2017 teruggrijpen op zulke primitieve middelen als hekken, prikkeldraad en muren om onze landen af te schermen alsof er geen betere methodes bestaan. Registratie die efficiënt kan worden ingezet is er een van. Investeren in menskracht om dit ook te regelen is een andere maatregel. Een muur en de bewaking ervan kost geld maar waarom niet meer humane methodes ingezet? Gebrek aan menskracht en aan middelen en mogelijkheden mag nooit een argument zijn om mensen jaren te laten wachten in asielzoekerscentra of aan de grenzen in armetierige kampen.

Of speelt hier ook weer de financiële korte termijn denk-duivel een rol: een hek is goedkoper en werkt afschrikkend. Misschien goedkoper op de korte, en wel heel korte termijn, maar afschrikkend? Dat is en blijft een illusie. Mensen die echt wanhopig zijn vinden andere wegen.

Daarom pleit ik er voor om de mensen humaan te benaderen en het probleem realistisch onder ogen te zien. Zolang er armoede en oorlog in de wereld is, zolang er onrechtvaardig mensen worden uitgebuit - Afrika is wel goed om ons afval illegaal te storten bijvoorbeeld - zal er niet veel veranderen aan de stromen van mensen. Daar humaan en realistisch mee omgaan is alles wat nodig is en werken aan een wereld waarin de rijken niet rijker worden ten koste van de armen.

Passanten

Wij allen zijn passanten. Ons leven is in een zucht voorbij als het wordt afgezet tegen de tijd dat een boom kan groeien die duizend jaar kan worden of meer. Maar tegenover de leeftijd van een mier lijkt het wel weer een eeuwigheid. Dus hoe je ook bekijkt, het blijft een relatieve zaak: tijd, leeftijd, leven en sterven. Daarom kan het bevreemding oproepen dat mensen zich heel druk maken om het hier en nu, de status quo, de bedreiging van hun opgebouwde zekerheden, of het morrelen aan hun overtuigingen, (voor)oordelen, of de feitelijke situatie waarin ze hun leven gestalte geven. Waarom zou je racistische opvattingen er op na moeten houden, alsof jouw huid beter is dan de huid van een ander, ook al is er een kleurverschil. Waarom zou je moeten zweren bij je mannelijkheid terwijl er theoretisch/praktisch gezien meer dan twintig overgangsvarianten zijn tussen mannen en vrouwen? Waarom van mening zijn dat jouw stukje land waar jouw huis staat, waar je bent opgegroeid, het beste is ter wereld alsof er ergens anders geen mogelijkheden zijn om te ontplooien? De uitdrukking “Blut und Boden” vat dit samen: jouw bloed en jouw grond zijn als het ware “heilig”, met andere woorden – de rest is minder waard en daarom in jouw ogen minderwaardig. Dat is een heel kortzichtige manier van denken en van handelen. We hebben de resultaten gezien tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het bloed vloeide voor de bodem, de grond en niemand werd er beter van. Over bleven ruïnes, materiële en geestelijke ruïnes. Europa en delen van Azië, Afrika, een grote puinhoop met miljoenen en nog eens miljoenen doden. “Prachtige” ideologie, en dat bedoel ik heel cynisch en heel ironisch, die dood en verderf zaait – een versnelling – acceleratie van een proces dat toch eens zal plaatsvinden: sterven. Of het nou terroristische aanslagen zijn, radicalisme van religieus gemotiveerde groepen, van rechts/links radicalen, conservatief of revolutionair, (trouwens wat zeggen al die etiketten), de uitkomst is een pot nat: de dood lacht het laatst en niet alleen in zijn vuistje. Over blijven de nabestaanden die hun leven ondergedompeld zien in rouw en verdriet.

Hoe kan het dat mensen letterlijk niet verder kijken dan hun neus lang is? Waar komt die kortzichtigheid vandaan? Vanwaar dat radicale in hun gedrag en opvattingen? Ik vermoed dat het te maken heeft met het feit dat ze lichamelijk zijn, een lichaam zijn en hebben en dat ze vanuit dat besef denken en ageren. Het menselijke zelf manifesteert zich via het lichaam, want het “bewoont” als het ware het lichaam alsof het lichaam

een soort van huis is. Maar je hebt niet alleen een lichaam, jouw lichaam, je bent het ook. Dat dubbele brengt ook veel ambivalentie met zich mee. Je kunt niet los bestaan van je lichaam, je kunt een haat-liefde verhouding hebben met je lichaam omdat het niet aan je verwachtingen voldoet bijvoorbeeld. Maar hoe het ook zij, je zult het ermee moeten doen. De verheerlijking van het eigen lichaam, de eigen situatie is een manier om je zelf wat extra 'feel-good'-momenten te geven, want dan ben je bijzonder. Het zelf dat in het lichaam woont en dat het lichaam bewoont, heb ik beschreven als een auto-topie. Het lichaam is een zelf-plaats. Je groeit op, ergens op een plek die je 'thuis' gaat noemen, de omgeving is je vertrouwd, de ruimte bekend. Maar in de ontwikkeling ontdek je ook dat er om dat thuis, die bekende ruimte, ook andere ruimtes zijn om te verkennen. Je leert ze kennen door letterlijk uit het vertrouwde weg te gaan en te ervaren hoe die andere ruimtes, die hetero-topiën, zijn. Je gaat naar school, je brengt behoorlijk wat tijd door in andere ruimtes dan thuis en dat doet iets met je. Je leert ervan. Je eigen beperkte ruimte wordt als het ware aangevuld, uitgebreid, verrijkt en wint aan kwaliteit want je doet nieuwe ervaringen op en daardoor verander je. Het is dan ook behoorlijk vreemd in mijn ogen om je eigen stukje land waar je woont, je dorp, stad, en zelfs je land tot de meest bevoorrechte plaats ter wereld te bombarderen alsof er daarbuiten niks anders is wat de moeite waard is. Racisme is net als nationalisme de overdrijving, de bevooroordeelde van het eigene, de auto-topos ten koste van de hetero-topos. In feite heb je dus niks geleerd. In feite ben je gewoon heel bang gebleven en beschouw je al het andere dat niet zelf is, als vreemd, niet-eigen, als bedreiging van het eigene. Alsof kennismaking met het andere niet meer voordelen heeft dan nadelen. Letterlijk kortzichtig dus.

Het idee dat je zelf het meest belangrijk bent, en niet alleen wie je bent als persoon, maar vooral ook de buitenkant, je hebben en houden, je huis, je huidskleur, je eigenschappen, en alles wat je jezelf toedicht aan (positieve) eigenschappen, je geschiedenis en alles wat daarbij komt kijken, is eigenlijk een vorm van simplisme. Alsof de mieren in het bos het idee hebben dat zij het allerbelangrijkste zijn en dat alle andere groepen van mieren er niet toe doen, of er minder toe doen, of er helemaal niet toe doen. Alsof eerst alle andere mieren bestreden moeten worden om uiteindelijk de eindheerschappij aan te treden. In die trant denken de ideologen van IS, de Islamitische Staat: mieren die het hele bos willen veroveren en als dat niet lukt – zo te keer gaan – zoveel mogelijk onschuldige burgers afslachten – zonder onderscheid – dat iedereen hen moet gaan vrezen. Terreur roept terreur op: tegenmaatregelen, geweld roept geweld op. En als dan met tegenterreur

wordt gereageerd, of met nog meer controle en agressie, dan zijn de terroristen waar ze willen zijn: een soort van 'verelendungstheorie' à la Marx: als de armoede zo groot en ondraaglijk wordt komen de massa's in opstand tegen hun onderdrukkers – of in deze variant: als er zoveel aanslagen zijn en zoveel terreur en tegen-terreur komen de 'ware gelovigen' in opstand en geven ze massaal hun leven voor 'de goede zaak', en wordt de definitieve afrekening, de uiteindelijke apocalyps, een feit. De aanhangers van IS denken zo – (hen wordt zelfs een nieuw lichaam beloofd als ze zich zelf opblazen – alsof die ergens klaar hangen) maar ook mensen als Steve Bannon en tal van andere rechtsradicalen in de VS en elders in de wereld: chaos, zinloos geweld, het einde aan de redelijkheid, de macht aan de wapens en aan de opvlammende emoties, dat is koren op hun molen. De eindstrijd, de eindtijd, Het 'armageddon', komt dan met rasse schreden dichterbij. Alsof er nog een daarna zal zijn, een tijd na al dat zinloze doden. President Humpty Dumpty Trumpty is niet in staat kritisch naar zichzelf te kijken want hij zit op dezelfde golflengte. Hoe harder en ongenueanceerder hij schreeuwt via Twitter, hoe banger hij is. Hij hoeft geen mutsje van de Klu Klux Klan te dragen, om te weten aan welke kant hij staat en waar zijn sympathie ligt. Deze 'witte ridders' van de onverdraagzaamheid zijn predikers van de haat, van het geweld tegen niet blanken, niet protestanten, niet Amerikanen, alsof Amerika niet een grote verzameling is van geïmporteerde volksstammen. De echte Amerikanen doen in Amerika nog steeds niet mee en worden door velen als tweede en derde rangs beschouwd. Ik blijf me dan ook verbazen dat de politieke leiders een dergelijke man tot eerste burger laten kiezen en dat zijn familie een kleptocratie kan vestigen in de burelen van de macht. Is het omdat al die senatoren delen in de macht? Omdat al die senatoren allemaal steenrijk zijn? Omdat ze geen maar dan ook geen band hebben met de 'gewone' burger? Hoe kan het zijn dat de grootste 'democratie' ter wereld een dergelijke nar zijn gang laat gaan die politiek bedrijft via Twitter? Dat valt aan niemand uit te leggen want het is meer dan absurd. Zij die het hardste schreeuwen – holle vaten – hebben het minste zelfvertrouwen. Alle energie gaat zitten in de zelfmanifestatie. Het land, de samenleving, de politiek, het is allemaal in eigen belang. Dat is niet alleen narcisme, maar het is ook de meest totalitaire vorm van een auto-topie, die letterlijk als het andere benut en gebruikt voor eigen gewin. De zonnekoning Lodewijk de 14^e is er eigenlijk niks bij. Ook toen had je dergelijke leiders, maar nu is de wereld aan elkaar gesmeed met virtuele en letterlijke banden en als de een in Noord-Korea iets roept, reageert de ander aan de andere kant van de wereld. De auto-topie, het feit dat jouw wereld bestaat uit een zelf in een lichaam zou je eigenlijk aan moeten zetten tot nadenken. Op het totale geheel van de wereld, de

mensheid, stel je minder voor dan een mier in het bos. Al woon je in een wit huis, ben je eerste burger, betekent dat niet dat je mag roepen wat je wilt ongeacht de consequenties.

In de virtuele wereld die momenteel net zo relevant is als de materiële wereld, ben je een minuscuul stipje op de landkaart, een zelf-knooppunt – een auto-nodus. Maar tegelijk ben je niet zoals in de reële wereld denkbeeldig gescheiden als auto-topie van andere heterotopieën, zodat je prat kunt gaan op je eigen geschiedenis en je eigen vorm van manifesteren, maar val je samen met alle andere heteronodussen, want je bent tegelijk autonodus en heteronodus in een. Er is geen onderscheid meer, hoogstens in het aantal bits en de volgorde waarin die worden weergegeven. In de virtuele wereld ben je een product geworden, kneedbaar, manipuleerbaar, veranderbaar als nog nooit tevoren. Alles gaat door jou heen en als knooppunt ben je verzamelpunt, doorgeefluik, schepper en ontvanger tegelijk. Wie ben je nou? Wie ben je werkelijk? Weet je dat nog?

Wie ben je in de 'echte wereld'? Wat is nog de echte wereld? Als de materiële wereld en de virtuele wereld zo steeds meer in elkaar overgaan en met elkaar samenhangen? Wat zie je dan ook: de angst staat op de gezichten van de racisten en radicalen getekend. Ze zijn bang voor het vreemde, het niet eigene, het onbekende. Wat doen ze? Ze grijpen naar de wapens. In de VS lopen allerlei groepen rond die zwaar bewapend zijn en die zeggen op te komen voor 'volk en vaderland', d.w.z. hun eigen 'witte gelijkgestemde soortgenoten'. De verstrengeling van de materiële wereld en de virtuele wereld roept ook de sluimerende angsten en bedreigingen op bij de religieus geïnspireerde radicale stromingen. Met inzet van ouderwetse technieken zoals het zaaien van terreur, wapengeweld, oorlog, willen zij het tij keren en terug naar de middeleeuwen, met een moraliteit van toen en dito gedrag. Alleen weten ze niet wat dat is en hoe een ideale samenleving eruit zou moeten zien. Dus improviseren ze maar wat en doen ze wat hun goed lijkt. Dat is de tragiek van de domheid. Kortzichtigheid en gepreoccupeerdheid leidt zo tot dood en verderf. Daar helpt geen enkel 'heilig' boek aan.

Is er een uitweg? Kan het verstand, de ratio nog winnen? Zijn angstige fanaten nog te bekeren of te overtuigen van hun ongelijk? Welke wapens kun je inzetten om het tij ten goede te keren en een einde te maken aan de terreur? Is het een kwestie van 'bewapening' om deze retoriek te gebruiken? Ik vermoed al dat hier een van de problemen schuilt. Denken in termen van wapens, van vrienden en vijanden is het begin van

radicalisering en van uiteindelijk geweld als de machteloosheid het overneemt. Maar kun je redelijk zijn tegenover een zelfopblaas-terrorist, een automobilist die moedwillig mensen omver rijdt? Moet je ze niet eerder vastspijkeren aan het hout midden op een plein? Als toonbeeld voor alle anderen? Ook dat hebben we al in de geschiedenis gezien: de kruisigingen van de Romeinen. Heeft het geholpen? Er is wel voor een deel een religie uit voortgekomen maar ook deze religie heeft de uitwassen van de radicalen niet kunnen bedwingen. De andere wang toekeren dan? Ik geloof er niet in. Maar terreur beantwoorden met terreur is ook niet het antwoord. Dan trap je in een zorgvuldig uitgezette valkuil en ben je net zo erg als de terrorist ook al gebeurt dit in naam van de veiligheid en de staat.

Misschien begint het bij de opvoeding, de gezonde en kritische kijk op het eigen lichaam, de eigen existentie, de relatie met alles wat niet eigen is, de openheid voor het andere en niet minder belangrijk aandacht voor bestrijding van armoede en onderdrukking. Mensen willen dromen en een droom waarmaken. Als je arm bent en geen kansen krijgt is radicalisme een aantrekkelijk antwoord, een mooie droom, te mooi om waar te zijn. Daarom zal dit ook nooit echt lukken, maar het leed is dan al geschied en vis je achter het net met al je goede bedoelingen. Zelf het goede voorbeeld geven en je niet laten ondersneeuwen door al het geweld – niet moedeloos worden en zonder vertrouwen, de tijd zal het leren.

John Hacking 2017

Volksverlakkerij

PVV-stemmers durven niet zo goed voor hun stem uit te komen in het openbaar. Op tv komen ze soms aan het woord als ze worden opgezocht. Zo gisteravond in een programma van de VPRO. Argumenten om op Wilders te stemmen waren: instemming met het standpunt tav de Islam, de vluchtelingen en tegen Europa. Vertrouwen op de eerlijkheid en eerlijke uitstraling van Wilders (vluchteling uit Syrië), mijn kind krijgt te weinig medicijnen of ze zijn te duur omdat de vluchtelingen alle geld opslokken (moeder), bejaarden zitten 72 uur in een poepluier omdat er geen personeel is (kleindochter waarschijnlijk). Waarom durven veel PVV-stemmers er niet voor uit te komen dat ze deze partij ondersteunen? Je krijgt geen baan, vrienden kijken je met nek aan, je wordt ontvriend op Facebook etc. Hoe zou dat komen? Ligt

dat alleen aan de anderen die niets van de PVV moeten hebben? Lijkt me sterk. Common sense in Nederland is nog altijd een zekere beschaving, het niet stigmatiseren van andere bevolkingsgroepen of religies. Als dat dan toch gebeurt heb je een probleem. Logisch toch! Wat doet de PVV? Ze schetst de problemen in Nederland op basis van wat er zo in de samenleving aan klachten wordt opgevangen: criminaliteit door hangjongeren (vooral buitenlanders of niet geïntegreerde moslims etc.), teveel geld naar Europa en regelzucht vanuit Brussel, gevolg: open grenzen zodat vluchtelingen en masse en vooral niet gewenste asielzoekers Europa kunnen overstromen. Een zogenaamde Tsunami. En tenslotte de Islam als de grote boosdoener. Kopvoddentax is een begrip dat hier eufemistisch wordt ingezet om mensen systematisch te vernederen. Kortom de analyse en de oplossing voor de problemen is simpel: het komt van buiten Nederland en als we de grenzen maar goed op slot houden en alle ongewenste vreemdelingen verjagen komt het weer goed met Nederland. Een dergelijke analyse en oplossing is niet alleen een belediging voor het gezonde verstand maar het neemt ook de mensen in Nederland niet serieus. Dacht je nou werkelijk dat je met een A4tje je programma kunt presenteren om een land in “rechte banen” te leiden alsof het een kwestie is van een paar wetten en een paar grenzen? Met de presentatie van dit programma wordt een brevet van onvermogen, van arrogantie en van een bijzonder soort domheid gepresenteerd. Dat is wat wij willen en wat wij kunnen. Dank je wel.

De politieke situatie wordt daarmee als het ware belachelijk gemaakt inclusief de mensen die zitten te wachten op oplossingen. Maar ook het wegzetten van mensen omdat ze moslim zijn is beneden alle peil, mensonwaardig en a-humaan. Je kunt terroristen niet gelijkschakelen aan alle moslims. Dan kun je net zo goed christelijke en joodse radicalen vereenzelvigen met christenen en Joden.

Tenslotte de partij zelf. Een partij met een lid. In Duitsland en Engeland blijft men zich verbazen waarom wij dit in Nederland accepteren. Dat is geen democratie maar leven onder een dictaat van een man. De lakeien van de partij, die er in feite helemaal niet bij horen, dragen de slippers van de meester. Kritiek wordt niet geduld. Hoe kan zo'n man dan een land gaan leiden als hij zelf zijn eigen achterban niet vertrouwt en inspraak geeft. In de Nederlandse politiek is dat bij mijn weten nog nooit vertoond. Het is hetzelfde als de wijze waarop meneer Erdogan zijn land in Turkije wil gaan besturen: absolute macht om ministers en rechters te benoemen en te ontslaan en dat op basis van instemming van het volk want het land heeft een sterke leider nodig. Wie heeft er nu wat geleerd van de geschiedenis? Hoe gek, hoe dom, hoe kortzichtig en hoe

onvoorzichtig kun je zijn? Daarom vind ik het een vorm van bedrog. Maar je hoeft het niet met me eens te zijn. De wereld is nu eenmaal vol tegenstellingen. Die lossen we niet op met praten alleen of elkaar verketteren.

John Hacking 2017

Demonen in de politiek

“Es kommt auf die Stärke des Bedrohungsempfindens an, welches von der Gespenst-unterm-Bett-Angst des wohlbehüteten Kindes bis zum kollektiven Wahn reichen mag, der von einem ganzen Volk Besitz ergreift und es zum Völkermord treibt. In einem unheimlichen Vortrag sprach Heidegger einige Jahre nach dem Holocaust davon, dass die “motorisierte” Ernährungsindustrie “im Wesen” *das Selbe* sei wie die “Fabrikation von Leichen in Gaskammern.” Ohne es wohl überhaupt zu realisieren, argumentierte er am Leitfaden eine Metaphorik, die auf der Bedrohung des Lebens durch “Parasiten” basiert - einer Bedrohung, die sogar das Äusserste, den Einsatz chemischer Giftstoffe, rechtfertigt.”

Peter Strasser

Populus meus

Zo gauw het in de politiek over de massa gaat, het volk, de zwijgende meerderheid, loopt het concrete individu gevaar om tot massa-element, tot object te worden zonder eigen individualiteit en levensgeschiedenis. Voetbalhooligans, de boze witte burgers, de zwarte minderheid, “Gutmenschen”, wollen-sokken-dragers, milieu-activisten, de elites, de linksen of de rechtsen, de liberalen, de aanhangers van....vul maar in. De zicht op het concrete individu verdwijnt achter een mist van woorden en emoties, vaak een onsamenhangend samenraapsel van betekenissen, toekenningen, toeschrijvingen, en vooral daaronder een nauwelijks gearticuleerd onderbuikgevoel. De populist, dat is de politicus die weet wat er in en onder het volk leeft, geeft daar stem aan en vindt daar woorden voor. Hij verwoordt al deze onvrede en maakt het tot zijn taak om hiermee politiek te scoren. Hij belooft gouden bergen als zijn partij aan de macht zal komen en al die onvrede zal in een klap voor de zon verdwijnen als hij met ferme hand de misstanden zal aanpakken en oplossen. Want in de ogen van de populist is het makkelijk: het is altijd de schuld van ‘de vijand’: de groep mensen die, natuurlijk in de

minderheid, de meerderheid van het volk onderdrukken en laten lijden. Ze worden er zelf beter van en 'de rest' kan stikken. Concrete voorbeelden dienen zich dagelijks aan: de 'corrupte' managers van de banken, de 'bonusbankiers', zoals ze in Duitsland worden genoemd, de zogenaamde 'Grachtengordel-elite' die houdt van cultuur en kunst waar niemand op zit te wachten (volgens sommige politici), de talloze buitenlanders, die van buiten komen en in hun ogen hier niets te zoeken hebben (ook al zijn ze op de vlucht) en omdat ze niet zijn uitgenodigd zijn ze als het ware illegaal. Kortom 'vijanden' in overvloed en vooral het zijn nooit de "eigen-mensen". Het "eigen-volk" is de norm, is de maatstaf en is het criterium wat er toe doet: "populus meus", mijn volk eerst, mijn volk vooral en mijn volk weet het het beste. En daarom moet 'het land' teruggegeven worden aan 'het volk'. Alsof het land niet al lang van het volk en het volk van het land is, want zouden we hier anders nog moeten? Dan kun je net zo goed emigreren als het toch niet je land is.

Metaforisch taalgebruik

Metaforen zijn gevaarlijk. De politieke en andere zogenaamde tegenstanders afschilderen als 'parasieten', leidt tot onmenselijke situaties. De Nazi's deden dit en de uitkomst was de gaskamer. De Hutsi's deden dit en de volkerenmoord was een feit. Rusland, China: concentratiekampen voor de vijanden van het volk, heropvoeding was nodig voor al die onwilligen die niet het communistisch ideaal van de nieuwe mens onderschreven met hart en ziel en met hun hele hebben en houden. De 20e eeuw is er een van massamoorden en genocide. En dat met alle kennis en alle techniek die wij in huis hebben. Het humane in de mens heeft helaas niet de overhand.

Men speelt niet ongestraft met woorden en met uitdrukkingen: mensen worden gekwetst en dat roept verzet op en geweld. Woorden zijn niet onschuldig, zelfs niet als het over 'onschuldigen' gaat. De Duitse filosoof Peter Strasser verwijst naar een toneelstuk van Peter Handke dat in 2015 is verschenen: "Die Unschuldigen, ich und die Unbekannte am Rand der Landstrasse." "De onschuldigen", zo Strasser, "zijn de blind-bozen, zoals ze reeds bij Nietzsche te vinden zijn in de gestalte van de laatste mens, en later vindt men ze terug bij Spengler en Heidegger, schrijvers die aan de ondergang van het avondland de hoop vastknoopten dat de doorsneemens met zijn doorsnee gevoels- en denkvermogen, zij die willens en wetens niet in staat zijn tot een "menselijke" prestatie, plaats zal maken voor een nieuwe mensheid." Einde doorsneemens dus, einde massamens, einde afgeschreven individu dat is opgelost in de massa. Strasser signaleert deze tendenzen in filosofie, in de politiek maar ook in de literatuur zoals in het stuk van

Handke. Deze grote groep van onzichtbare mensen, het wemelt ervan, die nergens toe dienen, in de ogen van de auteur, die alleen maar lastig zijn en die in de weg staan voor grotere dingen. De massamens is geen mens en zijn verdwijnen zal niemand tot tranen beroeren.

Macht en massa

Maar de massamens bestaat niet. Mensen tot massamens degraderen is niet alleen het ontkennen van hun individualiteit, hun identiteit en hun levenslot, het is het begin van een vernietigingsproces. De demonisering is een feit en de uitkomst is de dood van talloze onschuldige slachtoffers. Elias Canetti heeft decennia geleden al laten zien in het boek "Massa und Macht" hoe deze mechanismen kunnen werken en wie uiteindelijk de rekening betaalt. Mensen in een massa gedragen zich anders dan als ze als individu op straat lopen. Kijk naar de rellen tijdens oudejaarsnacht, de 'vuurwerkterreur' van sommige 'dronken raddraaiers', de gevechten tussen voetbalsupporters voor de kick, de demonstraties tegen de komst van asielzoekerscentra in sommige plaatsen in Nederland die uit de hand liepen, de aanslagen op deze centra in Duitsland, de gevechten tussen zwarte betogers en politieagenten in de VS, de strijd tussen politieke partijen en hun gemobiliseerde aanhang in veel landen in Afrika met talloze doden, in Indonesië en de Filipijnen, etc etc. Het is geweld wat de klok slaat en de burgers die niet meedoen zijn de dupe. Dan reken ik de vele oorlogssituaties in de wereld nog niet eens mee en de wijze waarop terroristische organisaties opereren en hun aanhangers aanzetten tot onmenselijk geweld.

Peter Strasser is van mening dat veel angsten die door politici in onze contreien worden gemobiliseerd om op deze wijze macht te verkrijgen, te maken hebben met een oerangst voor het verlies van je eigen 'levendigheid'. Je bestaan wordt bedreigd en er schuilen onbekende gevaren in de samenleving, gevaren gekoppeld aan indringers, aan bedreigers, aan anonieme daders, en het noodlot kan elk moment toeslaan. Een aanslag, een beroving, een verkrachting, een aantasting van je veiligheid, kortom een daad die jou tot in het diepst van je ziel kan raken omdat jij als individu, jij als persoon wordt bedreigd. De talloze aanrandingen van vrouwen in Keulen en andere Duitse steden tijdens de oudejaarsavond in 2015 zijn daar een goed voorbeeld van. Slachtoffers en (anonieme) daders (vooral de ongewenste buitenlanders) roepen samen deze sfeer op van een dreiging die aan de wortels van onze samenleving rukt. Wij kunnen en mogen niet meer zijn zoals wij willen, wij mogen ons niet meer uiten en laten zien zoals we willen, wij moeten

ons gaan aanpassen aan de normen, wensen en verlangens van anderen, etc. etc. etc.

Demonen

De demonen zijn onder ons. Strasser spreekt van een 'zombie-fascisme': de zombies in de gestalte van anonieme bedreigingen, die door populistische politici met naam en toenaam worden genoemd zonder dat er bewijzen zijn, zonder concretisering omdat er wordt veralgemeniseerd, (bijvoorbeeld de Islam is schuld, de Islamieten hebben het gedaan), dat is volgens hem een vorm van facisme, die alle zogenaamde 'vijanden' op een hoop gooit. En die oproept die 'vijanden' aan te pakken. Dat is dan weer aanleiding tot geweld tegen concrete mensen omdat politici daartoe de aanzet geven. Zij lijken als het ware de morele goedkeuring hiervoor te geven want zij behoren toch tot de politieke elite die het zou kunnen moeten weten. En zij zijn op basis van democratische verkiezingen met een stem van het volk aan de politieke macht gekomen en vormen dus met de bestuursorganen *dé politieke elite* van het land. Roepen vanuit de politiek, als politicus, dat de elite moet worden aangepakt (wie dat dan ook moge zijn) is een gotspe. Spreken over een "nep-parlement" waar je zelf als langstzittende politicus deel van uitmaakt, is het beste voorbeeld van een dergelijke hypocrisie! (Vaak zelfbenoemde) politici die een politieke partij oprichten, gebaseerd op onvrede van het 'volk' of een specifieke groep (bijvoorbeeld de 'ouderen', de stemloze 'dieren', de 'anti-Oekraïne / anti-Europa stemmers'), maken daarmee automatisch deel uit van de politieke elite van dit land en dragen zo of ze willen of niet verantwoordelijkheid voor het regeren van het land. Afgeven op groepen in de samenleving als vermeende 'raddraaiers', 'stoorzenders', 'vijanden van het volk' is hypocriet en uiteindelijk contraproductief. Dat heeft meneer Trump laten zien in de VS. De polarisatie die hij zelf heeft veroorzaakt door tal van groepen in de samenleving weg te zetten kan niet worden goedge maakt met een paar verzoenende woorden, want wat moet je nou geloven? De opgeroepen demonen zijn daarmee niet verdwenen. De haat is niet als sneeuw voor de zon verdwenen en wee hen, die nu vertrouwen op zijn grootspraak (zo ben ik geneigd te denken) - want is ooit een rijke (behalve een enkele uitzondering) (en nu generaliseer ik zelf) tot inkeer gekomen en heeft hij zijn bezit gedoneerd aan de armen of gedeeld met hen? Aan de behoeftigen en bezitlozen waar dit land van christelijke melk en honing vol mee is? En waar je niet meetelt als je het zelf niet helemaal hebt gemaakt? Jezelf niet aan de basis staat van je Amerikaanse droom. Hoop doet leven, maar daden zullen uiteindelijk de doorslag geven. Kijk maar wie nu de macht in

handen gaat krijgen vanaf dit jaar: een team van miljonairs. *Waar je mee omgaat word je mee besmet*, luidt een spreekwoord. Als rijkdom centraal staat in je leven, heb je dan oog voor hen die het niet hebben gemaakt of die het niet kunnen maken in deze samenleving? De strijd om de verplichte ziekenkosten verzekering laat zien waar de Amerikaanse samenleving voor staat en waar opposenten en voorstanders toe bereid zijn. Cynisch kan ik alleen maar zeggen: Droom maar even verder tot je wakker wordt...

Demonisering

De verleiding is natuurlijk altijd groot om de tegenstander te demoniseren. Dracula is een geliefd figuur om toe te passen: bijvoorbeeld op de leider van de 'haatzaaiers' die opkomen voor 'vrijheid', vooral die van hunzelf, is een goed voorbeeld. En die neiging leeft al gauw als de persoon in kwestie niet goed is aan te pakken op een normale wijze omdat hij of zij te glad is voor tegenargumenten en vooral overtuigd is van zijn of haar eigen gelijk. Het is de strijd tegen een van zichzelf overtuigde messias die absoluut niet open lijkt te staan voor welk woord dan ook van de tegenpartij en dan krijg je vanzelf de behoefte om de ander af te beelden als een "unheimliche" demon die uit is op jouw bloed en ziel.

Maar ook dat werkt niet. Dat is net zo goed contraproductief. Misschien werkt het voor even en als de media erop springt omdat ze niet voldoende willen of kunnen nuanceren (want dat verkoopt beter) en dan is er weer een kleine storm in een glas water, maar uiteindelijk is het een doodlopende weg, een "Holzweg". Demoniseren, het oproepen van demonen, het afschilderen van de tegenpartij als zombie, als wezen dat uit is op jouw vlees, jouw leven en jouw ziel, leidt alleen maar tot een donkere nacht waarin het gruwelijke gaat overheersen. In extreme situaties wordt dit goed zichtbaar: in samenlevingen waar iedereen bang voor elkaar wordt omdat niemand meer is te vertrouwen. Denk aan Stalinistisch Rusland, denk aan het Argentinië van Videla onder de militaire dictatuur, het Spanje van Franco, het Duitsland van Hitler, het Italië van Mussolini, het Noord-Korea van Kim Jong-un. Niet alleen het vrije woord is onmogelijk, een vrije pers, ook het denken is ingeperkt en verdacht want sommige gedachten zijn dan contraproductief, staatsgevaarlijk, vijandig. In een staat waar de sharia geldt is het recht van de vrouw minder waard dan dat van de man. In een land waar de opoffering voor Allah, of voor welk religieus ideaal dan ook, door een heldendood hoger staat aangeschreven dan een vreedzame tolerante samenleving, is de demonisering van alle andersdenkenden een feit. In

een filosofisch of religieus systeem waar onderscheiden wordt tussen gelovigen (de ware gelovigen) en de niet-gelovigen of heidenen, waarbij deze laatste minder of geen rechten hebben is niet God aan de macht maar zijn het de demonen van de macht en de willekeur. Hamed Abdel-Samad heeft dat overtuigend laten zien in een lezenswaardige analyse van dit denken. Kortom de demon en de demonisering is geen optie om deze samenleving gestalte te geven en om op het politieke vlak macht te verkrijgen. Als je je hiertoe toch verlaagt, betekent dat het einde van democratie en de menselijke vrijheid want uiteindelijk gaat het dan alleen nog maar om je eigen macht en gezag: een dictatuur is in zicht.

John Hacking 2017 (als vorm van nieuwjaarsvoornemen?)

literatuur:

Strasser, Peter, von Göttern und Zombies. Die Sehnsucht nach Lebendigkeit, Paderborn 2016 (Wilhelm Fink) p. 48

(het citaat van Heidegger stamt uit: Heidegger, Martin, "Das Ge-Stell" (1949), Gesamtausgabe Bd. 79 (Bremer und Freiburger Vorträge), fFrankfurt am Main 1994, p. 27

Canetti, Elia, Masse und Macht, Frankfurt am Main 1982 (Fischer)

Abdel-Samad, Hamed, Der islamische Faschismus. Eine Analyse, München 2016 (Droemer)

Autonomie: laatste heilige koe

In een dictatuur heeft alleen de 'grote leider' een bepaalde mate van autonomie: macht over leven en dood van zijn onderdanen. Meestal is dat een vorm van absolute macht. Maar met de dood of het afzetten van de leider is die macht voorbij. Ook absolute macht is relatief. Datzelfde geldt voor de macht van een partij. De partij zelf is in feite een fictie, net als de fictie staat of land. De partijleden oefenen macht uit in naam van de partij, de staat, het land. Het zijn dus sterfelijke individuen en hun macht is relatief. Ook deze autonomie is een beperkte.

In een dictatuur loop je al snel gevaar, bijvoorbeeld als journalist, als je niet de heersende opvattingen van de leider, de partij, de staat communiceert. Kritiek is uit den boze. Dat zelfde geldt voor landen waar

religieuze leiders de politieke macht hebben gegrepen of waar ze als religieuze autoriteit (te)veel inspraak hebben in politieke processen. Dat zien we in islamitische landen waar de politici hun oren laten hangen naar de religieuze leiders: religieus (neo)fascisme, wordt dat ook wel genoemd. Een fenomeen dat al meer dan een eeuw speelt in al die landen waar ingezet wordt op een sterke leider die zijn autoriteit bevestigd ziet door de religieuze voormannen. Mannen, niet de vrouwen, want die hebben geen recht van spreken.

Fascisme en daarmee de roep om autoritaire leiders, radicale oplossingen en zelfverheerlijking ten koste van anders denkenden, anders gelovigen, anderen die er in de ogen van de schreeuwers niet bij horen, is niet de wereld uit. Helaas niet. Het is niet alleen een bedreiging voor de democratie, de verworven vrijheden op velerlei terreinen maar ook voor de 'menselijkheid' *an sich*. Het menszijn in de geest van een humane, gelijkwaardige, evenwichtige, eerlijke, rechtvaardige en vrij samenleving bestaat in de ogen van deze fascistten niet. Ze noemen het zelfs een leugen, een zwakgebod.

Als we over autonomie willen spreken, op politiek terrein maar ook op algemeen menselijk gebied, zijn fascisme, dictatuur, en de afgeleiden daarvan de grenzen waartegen autonomie kan worden afgezet. Maar wat is autonomie in onze samenleving als niet iedereen gelijke kansen heeft, als niet iedereen vanuit een zelfde positie kan reageren op ontwikkelingen? Als er grote tegenstellingen tussen arm en rijk bestaan, ongelijkwaardige kansen, oneerlijk verdeelde welvaart? Macht in verschillende handen?

Kortom als we in een democratische samenleving met elkaar moeten uitvinden welke kant het op moet, maar waarbij niet iedereen even slim, even handig, even goed geïnformeerd is, en niet dezelfde uitgangspunten hanteert om na te denken over een rechtvaardige samenleving waarin ieder lid tot zijn recht kan komen. Een verzameling van zeer verschillende individuen, groepen, standen, klassen, etc. etc. Kortom is er dan wel sprake van autonomie zoals wij dat misschien graag in onze verlangens en wensen zichtbaar zouden willen maken? Is autonomie in feite een fictieve grootheid? Een hersenspinsel, een niet te vervullen verlangen, een idee fixe?

Autonomie is in de Westerse samenleving vanouds gebaseerd op het autonome individu. Het individu is een zelf, een ego, dat een zekere mate van eigenheid heeft, een eigen rationaliteit, emotionaliteit, een zekere mate van menselijkheid en van solidair gedrag naar andere individuen. Maar bestaat dit zelf wel? Is het ook niet een gewenst

ideaalbeeld, een fictie? Als je bekijkt dat het zelf in een lichaam woont waar het geen of weinig invloed op heeft, het lichaam als zelfplaats, autotopos, dan betekent dit dat de geestelijk ervaren autonomie van een zelf lichamelijk begrensd wordt. Je hoeft maar ernstig ziek te worden en je rationele en emotionele vermogens kunnen ernstig worden aangetast. Demente bejaarden die op de lijst staan om kunstmatig te sterven, omdat ze daar in een vroeger stadium voor hebben gekozen, zijn een voorbeeld van het grijze schemergebied dat ontstaat als het begrip autonomie wordt toegepast in dit soort van discussies over wel of niet helpen met sterven.

Een mens leeft niet alleen, hij maakt onderdeel uit van netwerken en verbanden. Anderen bepalen en kleuren het eigen leven. Een mens, een zelf is ook een wezen in telkens een heterotopos, een andere plaats die iets met je doet en die invloed heeft. En die andere plaatsen met andere mensen vormen netwerken: heteronodus(sen) terwijl jezelf een zelfknooppunt blijft, autonodus, voor je eigen gedachten en gevoelens. Het is dus ingewikkeld. Autonomie, zeker in de nieuwe constellaties die de virtuele werkelijkheid aanbiedt, is zeer *fragwürdig* om het maar eens op zijn Duits te zeggen. Dat wil zeggen: er kunnen heel grote vragen bij dit concept worden geplaatst.

Is autonomie de laatste heilige koe in onze geschiedenis? Is ze het laatste bolwerk dat moet worden geslecht? Of beter, is dit bolwerk al lang en breed ondergraven met alle privacy-schendingen, geheime dienst operaties, af luister praktijken, maar ook met de registraties bij tal van instellingen die alles over ons te weten kunnen komen? Als politici in naam van autonomie voorstellen doen om onze vrijheid te verdedigen, te beschermen en te behoeden voor kwaadwillenden, dan zitten ze eigenlijk te liegen want die autonomie is er niet. Die is er waarschijnlijk ook nooit zo geweest.

Dus wat nu? Hoe verder? Hoe verder met een gemankeerde autonomie-beleving? Een gemankeerde vrijheid, een gemankeerde vorm van humaniteit die het binnen grenzen moet doen: lichamelijke grenzen, intermenselijke grenzen (waartoe ook de politiek behoort) en economische grenzen? Roeien met de riemen die je hebt? Wie zal het zeggen. De echte bedreigingen beginnen zich langzaam te manifesteren: de techniek die een eigen leven gaat leiden en die niet kan differentiëren en nuanceren. Techniek die geen humor, geen cynische, geen emotie kan begrijpen. Science-Fiction films maken dat meer dan duidelijk. We gaan een donkere toekomst tegemoet. Of gloort er toch nog hoop aan de horizon? Maar dan moeten we zeker niet inzetten op

fascisme of op autoritaire leiders want dan is het hek nog sneller van de dam en zitten wij in zelfgekozen gevangenissen, sneller dan je zou denken.

John Hacking 2018

“Barbaren”

Friedrich Schiller, de Duitse schrijver, vraagt in 1795, hoe het kan dat - na alle “*Aufklärung*” - ‘*Verlichting*’ - wij nog steeds *barbaren* zijn. Een vraag die Schiller, zo Thomas Hettche, die hem citeert, stelt in zijn werk: “*Über die ästhetische Erziehung des Menschen (...)*.” En Hettche vervolgt, Schiller citerend: “*Das Zeitalter ist aufgeklärt, heisst es dort, das heisst die Kenntnisse sind gefunden und öffentlich preisgegeben, welche hinreichen würden, wenigstens unsre praktischen Grundsätze zu berichtigen. Der Geist der freien Untersuchung hat die Wahnbegriffe zerstreut, welche lange Zeit den Zugang zu der Wahrheit verwehrt, und den Grund unterwühlt, auf welchem Fanatismus und Betrug ihren Thron erbauten. Die Vernunft hat sich von den Täuschungen der Sinne und von einer betrügerischen Sophistik gereinigt.* So resümiert Schiller durchaus stolz die Leistungen seiner Epoche, om dan aber zu fragen: *woran liegt es, dass wir noch immer Barbaren sind?*” (pag. 39)

Kortom ondanks de *Verlichting*, de schijnbare overwinning van het verstand op het ‘onverstand’, de domheid en het bijgeloof, is de *barbarij* niet verdwenen. Dat blijkt telkens weer ook uit de oorlogen die worden gevoerd en de gruwelijkheden die daarbij plaatsvinden. Tot op de dag van vandaag is beschaving slechts een dun laagje dat onder bijzondere omstandigheden vaak snel loslaat. Tevoorschijn komt een mens en komt menselijk gedrag dat vaak met geen pen te beschrijven is omdat het alle beschrijvingen tart. Bedenken bijvoorbeeld dat je een heel volk als het Joodse, wilt uitroeien inclusief anderen die daarbij horen zoals zigeuners, Oost-Europeanen, homoseksuelen, en alle andere *vijanden* van de staat, in concentratiekampen, getuigt van een vorm van barbarij die eigenlijk nauwelijks voorstelbaar is. Ware het niet dat het daadwerkelijk zo heeft plaatsgevonden.

Ook de Duitse filosoof Peter Straser breekt zich hierover het hoofd en vraagt zich af hoe dit kan en hoe dit ontielijke kwaad de harten en geesten van mensen kan beheersen dat ze tot dergelijke daden in staat zijn. Strasser die nadenkt over de werkelijkheid van Europa en het

begrip 'Avondland', gebruikt het beeld van de strijd van de titanen die onder het juk van de goden vandaan komen om opnieuw hun verschrikkelijke macht en drang tot destructie tot uitvoer te brengen. Na de beide wereldoorlogen lijkt het nu weer alsof de periode van bezinning voorbij is en dat nieuwe/oude krachten zich opnieuw roeren: *"Wij zijn het volk, wij willen bepalen wat er met en in Europa, het Avondland gebeurt, wie welkom is en wie buiten moeten blijven."* Strasser legt een verband met de tijd voor Wereldoorlog Twee als hij schrijft:

"Ein Volk, ein Reich, ein Führer!" Das war Titanismus als Massenkult, unterstützt von den Riesenmaschinen, die der Zeit entsprachen. Jünger sprach vom Kult des "Arbeiters", heute treten uns nicht mehr glühende Stahlföfen, Dampfhämmer und eine gigantische Kriegsproduktion vors innere Auge, sondern die elektronische Hightech-Welt, in deren Hinter- und Untergrund freilich die Silos mit den Atombomben und chemischen Waffen darauf warten, endlich entsiegelt zu werden, am das Inferno über die Welt zu bringen."

Dubieuze krachten zijn nu aan het werk: Het zijn mensen die de straat op gaan en die de macht eisen voor *het volk*, (wie dat dan ook moge zijn, het is altijd een groep die anderen uitsluit, die in hun ogen niet bij het volk horen). Die krachten manifesteren zich o.a. in gewelduitbarstingen tegen vluchtelingen en het in brand steken van huizen van asielzoekers. Een vorm van barbarij die haaks staat op de christelijke opdracht om de vreemdeling te ondersteunen en op te vangen.

Kan die christelijke en bijbelse boodschap nog een halt bieden aan dergelijk geweld? Durven we nog aan onze opdracht als christenen vast te houden om de vreemdeling een thuis te bieden? Naastenliefde laten gelden boven de mentaliteit van 'ik eerst en boven alles'?

Strasser schrijft en hij is niet erg mild in zijn oordeel:

"Die neuen Herren (darunter viele weibliche Gestalten), die sich ins Zentrum der Macht schieben, indem sie erfolgreich behaupten, die Vox populi hörbar und bald auch spürbar zu machen, sind, äusserlich oft unansehnlich, ihrem Auftrag nach "titanische" Gestalten: Sie befeuern das dämonische Urwesen, das in jedem Kollektiv schlummert, sie öffnen den Keller der Instinkte, welche zur Opferbereitschaft und zur Mordlust drängen: zur Lust daran, den Himmel auf die Erde herabzuholen, indem alles, was dem eigenen grössenwahnsinnigen Trachten, der eigenen Gier zur Selbstvergottung entgegensteht, ausgelöscht wird."

Strasser herkent in de woede van die agressieve demonstranten, hun atolerante gedrag tegenover andersdenkenden, asielzoekers, vluchtelingen, mensen die afwijken van de norm die de demonstranten opeisen als de enige ware, namelijk bevestigd hun eigen oordelen en vooroordelen, een vorm van barbarij die opnieuw aan het licht komt nadat we de tijd van de nazi's in Duitsland achter ons hebben gelaten. Moderne media en technieken laten zien hoe hard deze groepen kunnen schreeuwen en hoeveel onheil ze willen en kunnen aanrichten als je hen hun gang laat gaan. Badinerend erover praten, of roepen dat het zo'n vaart niet loopt, is gevaarlijk want daardoor worden ze onderschat en kunnen ze hun woede blijven botvieren. En dat niet alleen, ze leggen ook de samenleving plat en blokeren de democratische krachten die in onze samenleving werkzaam zijn. Strasser schrijft:

“Wesentlich an den titanischen Epochen ist ihr grundlegender Amoralismus und eine “Wut”, die sich gegen alles richtet, was man nicht selbst ist. Zu lange musste man im Dunkeln ausharren, als Teil des tellurischen Heeres der Verfemten, während an der Oberfläche die Schalmeienklänge einer sogenannten “Menschlichkeit” und ihrer “Rechtskultur” dafür sorgten, dass sich am Schluss jedwede absolute Autorität, allen voran die der Götter und des Gottes, in ein hässliches Gezänk auflöste - Ausdruck dafür, dass die vitalen Kräfte des Lebens blockiert und zersetzt worden waren.”

Wat is dat voor een angst die velen in hun greep dreigt te krijgen en te houden zodat ze alle middelen willen inzetten om vluchtelingen te weren en de muren rond Europa hoger dan ooit te bouwen? Vergezeld dan van de tirades van volksophitsers die de ondergang van Europa voorspellen als we onze grenzen open blijven houden? Populisten die niets beter weten te melden dan dat de ondergang aanstaande is, dat de Islam de grootste bedreiging is en dat alleen onverdraagzaamheid en zelfverdediging de enige wapens zijn tegen dit ‘gevaar’ van buiten. Strasser beschrijft die angst als volgt, een angst die zelfs over lijken gaat en die aanzet om de meest drastische maatregelen goed te keuren: “Eine urmächtige Angst, uns im Kampf ums Überleben nicht gegen die heranströmenden Massen der Elenden durchsetzen zu können, macht sich in unseren Herzen breit. Während auf den Meeren, zusammengepfercht in schwankenden Booten, die der Last nicht standhalten, Tausende und Abertausende ertrinken, Männer, Frauen, Kinder, tönen bei uns, die wir auf dem Trockenen sitzen und hinausschauen auf die Todesstätten, die Propheten des Untergangs immer schriller: Jawohl, wir werden untergehen, als Volk, als Staat, als

Kultur, falls wir nicht jene untergehen lassen, die auf der Flucht sind. Nein, nicht untergehen lassen (wir bleiben vorerst sprachlich noch "human"), aber wegdrängen, abschieben, in meerumzäunten Konzentrationslagern bündeln, und zwar rasch und umfassend ..."

Wie had gedacht dat 60-70 jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog weer dergelijke geluiden op straat en in de sociale media te horen zouden zijn? Oproepen tot vernietiging, oproepen tot opsluiting en deportatie van ongewenste vreemdelingen. Strasser schrijft dat het lijkt alsof we ons opeens in een van de meest zwarte scenario's van *science fiction* bevinden waarbij geopolitieke overtuigingen en opvattingen bepalen hoe wij tegen anderen aankijken en hoe de wereld er in onze ogen uit moet gaan zien, opdat we veilig ons gewone leventje kunnen voortzetten, niet bedreigd door allerlei mensen van buiten. De anderen, de vreemdelingen worden tot demonen verketterd, ze zijn het gevaar voor onze samenleving, zo lijkt het en zo worden ze neergezet. Barbarij in volle glorie, alleen hebben we het niet in de gaten en verklaren we de ander, de ongewenste vreemdeling tot barbaar die ons beschaving bedreigt. Maar we zijn het zelf die getuigen van barbarij. Strasser legt ook een verband met de aangekondigde eindtijd door dwaallichten zoals in mijn ogen de Heer Bannon in de VS en andere aanhangers van de Alt-Right-beweging, waar ook in Nederland meneer Baudet mee pronkt, meneer Wilders en veel anderen die niet veel op hebben met andersdenkenden, met humanisme en met democratie in de ware zin van het woord, namelijk dat iedereen een stem in het kapittel heeft en dat de vreemdeling net zo goed meedoet als de niet-vreemdeling.

Eindtijd verkondiging en de militaire aanpak van het probleem hangen samen volgens Strasser, dat wil zeggen, er komt een oorlog op wereldschaal, een totale eindafrekening, een fenomeen waar ook de aanhangers van de militante Islam, leden van IS, op hopen, net als fundamentele christenen en Joden.

"Es ist, als ob wir in der schwarzen Science Fiction lebten; als ob, bei höchstem technischen Knowhow, der Kampf der Welten ausgebrochen wäre, unter maximalem Einsatz aller Ressourcen. Das ist die Paranoia, die mit dem Wiederauftauchen der titanischen Urgewalten nach dem Rückzug der Götter unsere Seelen zu durchfluten beginnt. Volk-ohne-Raum-Phantasien treiben gespensterhaft durch die Gehirne. Statt in christlichen Kategorien zu denken, denkt man wieder in kontinentalen Verschiebungsstrategien, "grossraumpolitisch" eben.

Das ist authentisch militärisches Rasonnement, eine hysterische Vorlaufbewegung zu künftigen Endzeitszenarien. Die Millionen und

Abermillionen, die heute auf der flucht sind, sind uns, nach einer kurzen Phase aufflackernder Willkommenssentimentalität, zu einer existenzbedrohenden massa damnata geworden, die allerlei Teuflisches, Vampirisches und hochexplosiv Terroristisches mit sich führt."

Strasser is dan ook bang dat wij 'als kinderen van het licht', voorvechters van een Europese vrede en pleitbezorgers voor gerechtigheid en opvang van vreemdelingen het heel zwaar gaan krijgen. Komen we niet in een zwarte nacht terecht, een herhaling, maar dan misschien erger, dan wat er in 1934-1945 gebeurde in Europa en in de wereld? Hoe kunnen we die nacht afwenden, zijn we sterk genoeg om tegenwicht te bieden tegen deze moderne barbarij?

Rechts populisme leidt uiteindelijk vaak tot de roep om een 'messias', een 'verlosser' die het 'volk' de weg wijst uit de dreiging. Een weg die volgens deze 'verlosser' niet zonder offers kan worden afgelegd. Maar het is een weg naar de afgrond omdat de verlangens naar verlossing onder dit streven - hoe begrijpelijk ook - niet deugen. Ze zetten in op de verkeerde manier, ze sanctioneren geweld en intolerantie als of dit de juiste middelen zijn om het doel te bereiken. Als je eenmaal begint met moorden is het einde zoek en wacht alleen de ene vergelding na de andere. Strasser beschrijft dit proces zo;

"Das ist die Stunde derer, die man heute, scheinnaiv verharmlosend, "Rechtspopulisten" nennt. Grund genug, den *Stimmungshintergrund* des Populismus auszuleuchten. Diagnostische Pauschalierungen wie "Politik-" oder gar "Demokratieverdrossenheit" sind gewiss nicht unangebracht; ebenso wenig sind es Warnschilder nach dem Muster: "Wehret den Anfängen!" Aber derlei Rhetorik bleibt an der Oberfläche einer Untiefen-Problematik, die der Psalmist vor langer Zeit in die Formel goss:

Abyssus abyssum invocat.

Dass der Abgrund nach dem Abgrund rufe, mag zwar keine akkurate Übertragung aus dem Ursprungstext sein. Trotzdem formuliert sie ein Charakteristikum der vorerst diffusen Massengestimmtheit. Hinter den vordergründig umlaufenden "Verdrossenheiten" steckt, unschwer erahnbar, ein geschichtsträchtiges Bedürfnis: Heilsverlangen. Die Völker der Moderne wollen nicht bloss Wohlstand und Freiheit und Rechtssicherheit. Sie wollen, darüber hinaus, mehr als eine nationale Identität, die schemenhaft bleibt, ein bleiches Phantasma, zusammengestückelt aus nostalgisch verbrämten Geschichtsresten. Es gibt die fortdauernde Sehnsucht nach umfassender Sinnstiftung, *die gegen die zeitläufigen Widrigkeiten eine Geborgenheit im Kollektiv gewährt.*

Das ist der lockende Abgrund.

Dabei geht es um nicht weniger als das Schicksal des Volkes, verkörpert durch einen Führer, der Züge eines religiösen Repräsentanten oder göttlichen Gesandten tragt. Und darin gründet, dass alle grossen Geschichtsverbrecher - der Name Hitlers steht uns am nächsten - eine Anziehungskraft ausüben, die zeitlos zu sein scheint, "ewig", solange das historische Gedächtnis als Mythenschmiede reicht. Das Charisma des Führers ist numinos."

Met een goddelijke leider, een alom aanbeden partijleider, een nieuwe 'god' die het weet en die het kan, moet het geluk wel binnen handbereik liggen. Daarom krijgen partijleiders zoveel krediet van hun volgelingen, hoe dom ze vaak ook acteren. Meneer Trump, meneer Poetin, meneer Erdogan, meneer Xi in China, zijn voorbeelden op wereldschaal van leiders die door hun volgelingen worden aanbeden. Op nationaal niveau zijn meneer Baudet en meneer Wilders voorbeelden die het in de ogen van hun aanhangers niet verkeerd kunnen doen. In het kader van praten met iedereen, (Baudet met een vermeende 'racist') ook al zijn de ideeën van de gesprekspartner verdacht, dubieus en controversieel, wordt het gedachtengoed van andere anti-humane, racistische en ondemocratische dwaallichten voor het voetlicht gebracht. Opeens mag weer worden gezegd dat het 'blanke ras' (wat dat dan ook moge zijn, want was is een 'ras') slimmer, intelligenter en van meer waarde is dan andere gekleurde 'rassen', 'volken', 'stammen', en daarmee zit je meteen in een racistisch gekleurd discours met dito vooronderstellingen. Of dat het Nederlandse volk (wat dat dan ook moge zijn) het meest waardevolle en kostbare is etc. etc. etc. Het is een vorm van benepenheid en kortzichtigheid die een gevaarlijk opstapje vormen tot een agressief beleden nationalisme en anti-humanisme.

In feite stelt Strasser dat de aanhang van deze leiders hen een soort van 'goddelijke' status toedicht, een 'numineus' charisma dat eigenlijk alleen een 'god' toekomt. Je ziet dus dat het verlangen naar verlossing, en de groote van de frustratie over het ervaren heden, ertoe leiden dat alle hoop gevestigd wordt op een nieuwe 'god'. Dat mechanisme is zo oud als de mensheid. Maar ook de afgrond die daarmee gepaard gaat kennen we maar al te goed.

Waarom blijven mensen zo dom om te geloven in een messias, een verlosser terwijl uit de menselijke geschiedenis blijkt dat elke verlosser die oorlog gaat voeren een valse messias is, een dwaallicht die de ondergang van miljoenen en miljoenen bespoedigt. Hoe dom kan een mens zijn om zijn hele hebben en houden toe te vertrouwen aan dergelijke dwaallichten? Religies zijn ook groot geworden door deze

vorm van vertrouwen maar ze hebben de mensheid er niet van kunnen weerhouden om vaak hun kaarten te zetten op deze seculiere verlossers. Met alle gevolgen van dien. Ook gelovigen, religieuze mensen, gingen en gaan in die beweging vaak mee waarin de afgrond wenkt: De oorlog die aan alle problemen een einde zal maken. Wat is in feite dan nationalisme? Dat is een beweging die je uiteindelijk dichter en sneller bij je dood brengt. Dat is de conclusie. Levert het wat op? Hoogstens korte termijn winst en vooral veel valse hoop. De mensheid als zodanig brengt het niet voorruit en het barbarendom blijft onderdeel van het proces omdat geweld de drijvende en motiverende kracht is om de eigen autonomie koste wat kost te beschermen en op de eerste plaats te zetten. *Ik eerst en boven alles, de rest kan stikken* - moraal. Dat is in een notendop het nationalisme in extremis waar deze dwaallichten voor staan.

Strasser houdt in zijn visie op het 'Avondland' een pleidooi voor de menselijke waarden, de christelijke inspiratie van naastenliefde en gerechtigheid, het humanisme en de strijd voor een menswaardig bestaan voor allen. Hij verwijst naar de inspiratie en de geestkracht van Pinksteren waardoor mensen bezielde kunnen raken om op te komen voor het goede tegenover het radikaal boze. Velen voelen zich tegenwoordig slachtoffer. Het slachtofferschap wordt te pas en onpas ingezet om het eigen gelijk te halen in de politiek. Populisten roepen voortdurend dat ze slachtoffer zijn van de media, de pers, de linkse tegenwerking (hoe zo links, wat is nog links?), het 'cultuurbolsjewisme' (wat is dat eigenlijk?), de *kliek* aan de macht, de 'grachtengordel intelligentsia' (wie zijn dat nou weer?), terwijl ze zelf deel uitmaken van een gekozen volksvertegenwoordiging. Wat willen ze dan nog meer? Dat de anderen de mond wordt gesnoerd, dat zij het alleenrecht hebben om te spreken en te schreeuwen? Het is tijd voor actie, voor een tegengeluid met concrete daden van mede-menselijkheid. Als je die daden die licht brengen in een mensenleven niet laat zien kan de nacht wel eens snel en overweldigend binnentreden in onze samenleving. Dan is het een kwestie van jaren dat de hardste schreeuwers en de grootste barbaren bepalen welke kant het op moet. We zijn toch niet vrij geworden, vrij gemaakt, vrij geboren om ons als makke schapen naar de afgrond te laten leiden, al is het in naam van een 'valse' autonomie?

John Hacking 2018

bron:

Hettche, Thomas, Unsere Leeren Herzen. Über Literatur, Köln 2017 (Kiepenheuer & Witsch), pag. 39

Strasser, Peter, Mein Abendland. Versuch über das unerreichbare Nahe, Paderborn 2017 (Wilhelm Fink) pag. 12-19; pag 30

Beste mensen,

en daarmee sluit ik niemand uit, ongeacht ras, volk, sekse, politieke achtergrond, religie, wereldbeeld, beroep, opleiding, afkomst en achtergrond, persoonlijke voorkeuren op diverse gebieden, allemaal factoren waarmee wij onderscheidingen creëren, waarmee we ons afzetten tegenover elkaar, waarin we voedsel vinden om elkaar te bestrijden alsof een van deze factoren belangrijker is dan een mensenleven. Mensen, dat zijn wij. Dat in eerste instantie. Geen microben, insecten, of andere species uit de dierenwereld zoals de ezel of de aap. In veel denigrerend taalgebruik wordt de ander soms weggezet als een van deze terwijl hij of zij een mens is, 'One of the Humankind'!

Taal, ook een andere dan de Nederlandse, kan ons iets leren: Humankind, de menselijke soort, is, dat kun je ervan maken als je de begrippen uit elkaar haalt: human-kind, mens-vriendelijk. Wees mensvriendelijk omdat je mens bent en omdat de anderen ook mens zijn. Maar wanneer valt dit kwartje in al die situaties waarin we elkaar behandelen alsof we geen mensen zijn?

Wat is er belangrijk aan het behoren tot een natie, een volk, een stam, een groep zodat moord en onderdrukking van anderen gerechtvaardigd kan worden? Mij lijkt niks. We hebben hetzelfde bloed en wij worden geboren en gaan dood. Alle onderscheidingen zijn als het ware een vorm van kunstmatige onderscheidingen als het onderscheid dat gemaakt wordt belangrijker wordt geacht dan de overeenkomsten die wij met elkaar hebben.

Dan plaatsen wij een onderscheid bovenaan ons waarderingssysteem en anderen die daar niet toe behoren worden daarvan de dupe. Het omgekeerde doen anderen weer met ons. 'Fijne wereld die hecht aan de buitenkant' terwijl het leven ons leert dat wij allemaal sterfelijk zijn en dat wij dus iets van ons leven moeten maken want de tijd is kort. Ideologie, leerstellingen, dogma's, nationale items waar mensen hun leven voor moeten geven: bullshit! Volksbedrog, leugenpraat. Hoe dom kun je zijn

om je leven in de waagschaal te stellen voor een oorlogshitser, voor een politicus die oproept tot onverdraagzaamheid? Voor mensen die anderen tot vijand maken omdat ze 'anders' zouden zijn?

Als je jezelf een rad voor wilt laten draaien is dat erg jammer. Voor je het weet ben je dood. Alle moeite vergeefs, alle geweld totaal zinloos. Met haat bouwen we geen wereld, haat brengt alleen meer haat en geweld. Dood ga je sowieso, maar als de haat escaleert en prevaleert gaat het alleen wat sneller. Niks geleerd, niks verkregen, niks bereikt. Het graf is je lot. Eindbestemming.

Vanuit het oogpunt van de liefde is haat satanisch, duivels, verwoestend. Vanuit het oogpunt van de liefde is onderscheid dat leidt tot discriminatie, racisme en uitsluiting werk van de satan, de tegenstrever, de roet in het eten gooier. Jehoeft niet in een duivel te geloven om te zien hoe mensen duivels handelen. De kranten staan er dagelijks vol mee. En al dat vernietigend handelen leidt alleen maar sneller naar de afgrond. Uit die afgrond is geen terugkeer mogelijk.

Als macht en bezit de belangrijkste drijfveren worden in een mensenleven is het tragisch gesteld met die mens. En als velen zich hierdoor laten meeslepen is dat nog tragischer. Het leven wordt dan een tragedie, erger dan de meeste auteurs zouden kunnen verbeelden. Hel op aarde, de voorbeelden van Dante zijn er niets bij. Ook dat zien we vaker dagelijks terug in het nieuws: onschuldigen die slachtoffer worden van geweld in oorlogen en onmenselijke situaties. Geweld roept tegengeweld op, macht, tegenmacht. Als je uiteindelijk niets te verlieze hebt kun je alles geven om het geweld dat op je wordt uitgeoefend te weerstaan. Dat kan gruwelijk eindigen.

Je hoeft geen illusies te hebben over de goedheid en het barmhartige karakter van de mens. Dagelijks worden die illusies gelogenstraft. Maar je hoeft ook niet zo zwart wit te denken alsof liefde, begrip, tolerantie en barmhartigheid geen gewicht in de schaal leggen. Je ondervindt het zelf als je leeft. Je ondergaat het effect van je handelen, van je vertrouwen of wantrouwen. Je merkt wat je denken en je handelen met je doet. Je wordt er blij van of niet. Het effect is meestal direct meetbaar en waarneembaar. De keuze is dus aan jou. Dat is je vrijheid...Beste mensen....

John Hacking 2018
(begin van een fictieve toespraak)

Comfort-zone... of zijn wij allen hooplopers?

That face of undefinable hunger which we must resemble, is that the soul?

Tragic duplicity of our features.

God flees.

Our eager hands try in vain to hold Him back and, coming together, outline the oval of His vanished face.

Edmond Jabès, *The Book of Questions*, Yaël, elya, Aely, Translated from the French by Rosmarie Waldrop, Middletown, Connecticut 1983, (Wesleyan University Press) p. 61

Hooplopers, dat zijn matrozen met een lage rang, ongeoeffend, lichtmatrozen, zo leert ons de woordenlijst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Het woord trof me toen ik een artikel las over een bergingsoperatie van een schip van deze compagnie dat in 1740 voor de kust van Engeland is vergaan, de Rooswijk. Hooploper, hoop-loper, als ik het woord splits krijg je een interessante variant in betekenis: iemand die loopt op basis van hoop, in het geval van de matroos, een schepeling die meevaart in de hoop er beter van te worden. Bij de berging van wrakstukken bleek dat veel opvarenden zilveren munten bij zich droegen, illegaal, om deze tegen hogere wisselkoersen te ruilen in de koloniale gebieden. Daar waren die zilveren munten veel meer waard dan in het thuisland. Snel vergaarde winst, meevaren om er snel beter van te worden, tenminste als je alle ontberingen, stormen en mogelijke rampen zou overleven. Het woord hooploper hoor je niet of nauwelijks, het is in onbruik geraakt. Maar een bergingsoperatie brengt ook oude woorden aan het licht.

Toen ik vorige week tijdens het Time Out Project op de Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN) een tijd in het glazen huis doorbracht (zonder telefoon of laptop) om na te denken over mijn leven, een pas op de plaats, verwonderde ik mij over het feit dat wij op de een of andere wijze een vorm van comfort nodig hebben om te bestaan. Niet alleen een dak boven ons hoofd, voedsel, kleding en veiligheid, maar ook geestelijk comfort. Je thuis voelen in je lichaam, je werk, je opleiding, je vriendenkring, je familie, je woonplaats, je land etc. etc. Wat is dit, dit verlangen naar comfortabele omstandigheden? Waar komt het vandaan en hoe diep is het geworteld in ons bestaan? Comfort, com-fort, als ik ook dit woord uit elkaar haal stuit ik op het woord fort, bescherming tegen de buitenwereld. Als ik voor het begrip comfortabel, "comfortable" in het Engels, synoniemen zoek krijg ik: comfy, cosy,

cozy, deluxe, easy, homelike, homely, homey, homy, informal, inviting, pleasant, relaxed, relaxing, restful, secure, snug, soothing, warm, welcoming, well-appointed...In het Nederlands is de lijst wat korter: aangenaam, behaaglijk, gemakkelijk, geriefelijk, gerieflijk, gezellig, onderhoudend, ruimschoots...

Comfort heeft met de aangename kant van het leven te maken, zeker niet met spanning en avontuur van de lichtmatroos die zee en stormen moet doorstaan in de hoop om in de Oost (of West) er beter van te worden. Het Time Out Project is een idee ontstaan op basis van het gegeven dat veel studenten lijden onder werkdruk, studiestress, (zelfs burn-out klachten soms) door de toegenomen ervaren druk op hun leven. Ook gevoelens van eenzaamheid en soms depressie komen boven in een onderzoek uit 2017 waar meer dan 4000 studenten aan hebben meegewerkt. Zie hierover de informatie in het universiteitsblad van de Radboud Universiteit te Nijmegen [VOX](#) of in het studentenblad [Ans](#) over dit onderwerp. Studiestress, werkdruk, werkstress, studenten en medewerkers kunnen er behoorlijk last van hebben. Daarom het idee voor een Time Out, een pas op de plaats, nadenken over de weg die je hebt afgelegd en die je nog wilt afleggen. Een kans om stil te staan bij je eigen leven. Hoe krijg je een comfortabel leven ondanks de werk- en studiedruk? Of is dat niet mogelijk? Tegelijk werken en studeren en comfortabel leven? Ben je vooral een hooploper, die nu moet investeren, die risico's moet lopen, moet durven, wagen, eruit halen wat erin zit, en genieten, comfort dat komt later, als het leed geleden is?

Zie de huizen aan de Amsterdamse grachtengordel waar een Nederlands politicus zoveel moeite mee heeft omdat hij de bewoners van alles en nog wat verwijt, zij zijn het resultaat van de opbrengst van jarenlange handel. De bouwers en bewoners van die huizen zijn rijk geworden door de inzet van talloze hooplopers die zelf misschien niet boven hun armzalige bestaan zijn uitgestegen. Dat heet kapitalisme, geld verdienen over de rug van anderen. Daar heeft onze Nederlandse politicus het niet over. Hij kijkt vooral naar culturele en politieke interesses van deze doelgroep die haaks zouden staan op zijn beleden vorm van vrijheid. Alsof hij zelf zou weten wat vrijheid inhoudt terwijl zijn partijleden aan zijn leiband moeten lopen op straffe van uitsluiting, verbanning uit zijn partij. Een nieuw licht aan de politieke horizon heeft zijn hoop gevestigd op het begrip democratie, maar ook hij verschilt niet zoveel van de vorige politicus die vrijheid verwacht met partijdiscipline en gehoorzaamheid aan de grote leider. Deze zelfbenoemde visionairs denken het land te moeten leiden naar een hoopvolle en vooral glorieuze toekomst, een soort van gouden eeuw,

alsof alles goud is wat er blinkt. Ook zij zijn een soort hooploper, maar dan op het speelveld van de politieke arena. Daar woeden heel andere stormen: het gevaar van politieke terreur, racisme, intolerantie, het verlies van meningsvrijheid, het ontbreken van democratische gezindheid, macht van de sterkste, macht van de meerderheid die de minderheid onderdrukt... En een heel groot gevaar is het comfort van de verkregen zetel, eenmaal gekozen willen blijven vastplakken op de stoel van de macht, corruptie, machtswellust, zie de acties van een president in Turkije, Rusland, China, De Filipijnen of de VS. Ik vermoed dat alle ophef die deze laatste president veroorzaakt een vorm van tactiek is om de hele wereld tegen zich in het harnas te jagen via handelsoorlogen en andere acties, zodat het land achter hun leider, hun Messias, hun redder kan gaan staan, een bekende en vertrouwde tactiek om macht te behouden. Hooplopers van de buitencategorie op het politieke en geopolitieke speelveld van de wereld.

Hoe moet het dan verder met ons en onze wereld? We willen allemaal (en het liefst voor iedereen, want dat is christelijk) een comfortabel bestaan, beveiligd tegen alle onrust, zoals een zinsnede luidt uit de katholieke liturgie als gevraagd wordt om vrede... Hoe vinden we en scheppen we een wereld die comfortabel is voor allen, geen vluchtelingen op zoek naar een beter leven, hooplopers ondanks alle tegenslagen en weerstand, een slachtoffers van mensenhandel, van prostitutie, van oorlog en geweld, uitbuiting, armoede, machtsmisbruik en corruptie? We leven als het ware in de geest van een “culture of progress”, een cultuur van vooruitgang. Maar wat is vooruitgang als zovelen nog het onderspit delven? Als hooplopers te hoop lopen tegen de muren van het rijkere Westen? Als politieke hooplopers alleen maar uit zijn op eigen gewin? “Après nous le déluge?”, na ons (de ondergang van) de zondvloed, ook als over 30 jaar de ijskappen zijn gesmolten? Als miljarden en miljarden dollars worden besteed aan kernwapens die niet kunnen worden ingezet omdat dan het einde van de mensheid dreigt? Is dat vooruitgang? Onze technische en culturele verworvenheden, onze toegenomen kennis, onze onwaarschijnlijke mogelijkheden en kansen die er liggen schijnen niet er toe te kunnen leiden dat wij met zijn allen comfortabel op deze aarde kunnen leven. Ik noem dat dus geen vooruitgang, maar een ernstige crisis die het overdenken waard is opdat er stappen worden genomen uit deze situaties die knechtend zijn voor mensen.

Time Out is nodig in het produceren van nutteloze wapens, in het consumeren van nutteloze goederen, het belasten van het leefmilieu met allerlei acties die alleen maar korte termijn winsten opleveren....etc. etc.

Er is werk aan de winkel, nu meer dan ooit, want veel staat op het spel. Anders is er geen toekomst meer om op te hopen.

John Hacking 2018

Fragility

Wat de buitenkant met de binnenkant kan doen...

Glaciers in the 21st century constitute an *unfrozen* hazard, as receding glaciers and ice packs push ocean levels higher. Just as alarming as the big thaw's impact on sea rise is its impact on the security of our freshwater reserves. For glaciers serve as fragile, frigid reservoirs holding irreplaceable water: 47 per cent of humanity depends on water stored as seasonally replenished ice that flows from the Himalayas and Tibet alone. Bron: <https://aeon.co/ideas/the-swiftness-of-glaciers-language-in-a-time-of-climate-change>

De ijskappen smelten, de kleine ijstijd die we een paar eeuwen geleden hadden lijkt voorgoed voorbij. Het klimaat warmt op. De zeeën zullen gaan stijgen. De dijken moeten hoger als wij het in Nederland willen overleven zoals het nu is. Het zal nog even duren maar de effecten zijn al meetbaar. Ook al ontkennen velen, vooral politici, dit zwaarwegende feit. Klimaatverandering is een proces dat wij, zo vermoed ik, niet alleen met reductie van CO₂ kunnen stoppen. Daarvoor is de aarde te groot en zijn de effecten van die reductie te gering. De wereld en vooral de consumptie van goederen zal duurzamer moeten en berekend op de langere termijn. De wegwerpmaatschappij moet eindigen want anders blijven we op onverantwoorde schaal produceren en verspillen. Uiteindelijk keert de wal het schip, de aarde de mens.

Dat is een van de factoren, een van de alarmerende elementen uit onze werkelijkheid die zorgen baart voor de toekomst. Onze toekomst, de toekomst van onze navolgers, de toekomst van de mensheid en de talrijke dier- en plantensoorten. We kunnen natuurlijk doen alsof er niks aan de hand is, alsof het zo'n vaart niet zal lopen, of zoals men egoïstisch placht te zeggen: 'na ons de zondvloed'. Maar is dat slim? Win je hier iets mee? Is de geruststelling die je dan jezelf aanpraat wel houdbaar tegen de overmacht van feiten in? Natuurlijk zijn er altijd in de geschiedenis van de mens 'onheilsprofeten' geweest. Die zijn van alle tijden, maar nu lijkt er toch wel echt iets aan de hand en we kunnen het weten want we hebben nu de apparatuur om wereldwijd te meten en te

bewijzen dat de feiten kloppen. Het zijn geen meningen meer, geen opvattingen van enkele individuen. De aarde wordt warmer, de woestijnen nemen toe, grote gebieden die eerst vruchtbaar waren verdorren en de mensen trekken naar de steden. De conflicten in Syrië zijn daar een rechtstreeks gevolg van. Overal waar de woestijn oprukt moet de mens wijken. Hij moet zijn heil elders zoeken, het platteland loopt leeg en de steden raken overbevolkt. Voor al die milieuvluchtelingen is er geen opvang, er is nauwelijks beleid omdat men de ware oorzaken negeert.

Het bezit van water is vanouds een voorwaarde voor leven en voor cultuur. Steden konden niet ontstaan als de watervoorziening niet was verzekerd. Hetzelfde geldt nu ook voor energie, een de aanvoer van goederen en levensmiddelen. Zonder dat geen grote agglomeraties. In de geschiedenis van de mensheid zijn de huidige steden nog nooit zo groot geweest. Dus dat vraagt om een bijzondere infrastructuur. Logistiek is een wetenschap op zich geworden om alle mensen te voeden en aan werk te helpen. Dat kan geen enkele regering zomaar voor elkaar krijgen als er niet al lang mechanismen aan het werk zijn die een zekere stroomlijning bevorderen. Techniek maakt veel mogelijk. Maar misschien vinden wij dat allemaal wel zo vanzelfsprekend dat wij er nauwelijks bij stilstaan. Tot op een dag de computersystemen worden gehackt, de elektriciteit uitvalt, de dingen die altijd hebben gewerkt het opeens niet meer doen. Dat kan in principe elke dag gebeuren. Geen macht die ons hier echt voor kan behoeden. Ook dat is een invloed die onze gemoedsrust hevig kan verstoren en ons gevoel van veiligheid en zekerheid ondermijnen.

Kortom hoe veilig zijn wij eigenlijk, hoe beschermd, hoe zeker is dat door blijft gaan wat nu bestaat? Wat doet dat met ons innerlijk, ons gemoed? Ik vraag me dan ook af op welke wijze deze ontwikkelingen de menselijke geest beïnvloeden, en wat het effect is op ons psychisch welbevinden. Spelen ze niet mee in de toenemende druk op mensen om te presteren, om zich te manifesteren, om hun ambities te verwezenlijken? Misschien op de achtergrond omdat ze stiekem een soort van urgentie zichtbaar maken in de trant van “nu of nooit”? Waarom zou je jezelf uit de naad werken, als een idioot de hele dag op sociale media rondsurfen, bang dat je iets zult missen, alle uren van de dag volplannen om bezig te zijn, om je ambities, je passies te verwezenlijken als het ook allemaal veel langzamer en minder kan? Waarom raken mensen overspannen, gestrest van werk en studie, alsof er niet een heel leven voor hun ligt om hun plannen te verwezenlijken? Heeft dat misschien stiekem toch niet met die grote ‘onbewust ervaren’

dreigingen te maken, komend onheil, vermoed maar niet echt geweten? Als je de hele dag op het journaal geconfronteerd wordt met negatief nieuws (want dat trekt meer aandacht) kun je een zwartkijker worden. Als telkens weer blijkt dat politici niet waarmaken wat ze beloven, dat mensen uit de bocht vliegen, dat er veel verkeerde types rondlopen, kun je je geloof in je medemens snel verliezen. Je idealen smelten als sneeuw voor de zon want niemand maakt ze waar en jij kunt het ook niet in je eentje. Friedrich Nietzsche noemde dat bodemloze van onze idealen, geen echte grond om op te staan, want het is grotendeels fictie, onvervulbaar verlangen, nihilisme. Hij kondigde in zijn tijd al aan dat wij nu in een nihilistische samenleving ons zouden moeten zien te redden. Dat klopt: het nihilisme is overal. De grondslag voor onze idealen, de basis moeten we zelf leggen. Niemand anders kan het voor ons doen. Alleen een God kan ons nog redden, stelde Martin Heidegger al vertwijfeld vast oog in oog met de toestand van de wereld, maar die God is er niet. Vanuit de hemel komt geen antwoord en geen direct houvast. God grijpt niet in. Hoe zou hij ook moeten of kunnen? Wij zijn als mensen op onszelf gesteld.

Maar zou de urgentie van de klimaatverandering daar wat aan kunnen veranderen? Dus idealen waar gaan maken met het mes op de keel? Anders gaan we gewoon ten onder? Wie zal het zeggen? Hoeveel verstand is er aanwezig in ons handelen, in het maken van onze keuzes, in ons gedrag opdat wij rekening gaan houden met wat zich buiten onze vertrouwde wereld afspeelt? Zodat we een adequaat antwoord kunnen verzinnen dat allen betreft en allen vooruithelpt? Of is dat een illusie, overwint het nihilisme definitief en zijn we absoluut overgeleverd aan het nietige, het niets, de leegte die ook dit bestaan kan kenmerken? Leegte die ons zal overmannen, beheersen, bepalen omdat we geen vaste grond meer voelen? Toch geloof ik dat het niet zover hoeft te komen maar dan moeten we het nihilisme net als de klimaatverandering wel serieus nemen, de leegtes in ons bestaan, het feit dat de mens een aporie is, een doodlopende weg, want ieder van ons zal eens sterven. Leren van je eigen dood, je eigen oneindigheid en niet vertwijfelen. Inzetten op de oneindigheid die tussen het eindige op kan lichten: in een gesprek tussen mensen, in vragen die nooit eindigen, in telkens nieuwe betekenissen die in lagen zich tonen. Vanmorgen was op het journaal een korte reportage over een onthuld monument in de dierentuin van Tokio: een aandenken aan alle overleden dieren tijdens de oorlog. Kleine kinderen maakten eerbiedige buigingen zoals ze hadden geleerd voor deze beschreven steen. Toen dacht ik: alleen de mens is een wezen dat gedenktekens kan oprichten, monumenten van betekenis om mensen, gebeurtenissen en ook dieren (en planten) te herinneren, als 'Mahnmal'

voor de anderen, de navolgers. Moment van herinnering om niet in dezelfde stomme fouten te vervallen, te leren van de geschiedenis, want vergeten hiervan is ballingschap, herinneren is verlossing. Zo luidt een Joods gezegde. Hoeveel oneindigheid schuilt er in ons herinneren? In ons verlangen? In onze gesprekken? In onze gedichten en in de natuur die ons omgeeft, het leven dat wij leiden. Kortom een uitnodiging om het onmogelijke te vinden in het mogelijke, het bekende, het vertrouwde. Je zult versteld staan hoeveel het nietige je kan tonen. Hoe het fragiele krachtig kan zijn en het onmogelijke mogelijk kan worden. Een modern paasverhaal.

John Hacking 2018

Idioot

Overvraagd worden we, zo lijkt het. Steeds meer, steeds vaker, steeds minder rust, steeds minder ruimte om helemaal niets te doen, te wachten op niets, te mijmeren, te verpozen in stilte. Het ergste van alles, zo schijnt het, er is geen ontsnappen mogelijk. In de aflevering van de blauwe reiter, een Duits tijdschrift voor filosofie, met de titel 'De ziel in het digitale tijdperk' wordt het treffend omschreven:

“Wie geht es also der Seele im 20. Jahrhundert? Am besten fasst es wohl der Begriff der Überforderung zusammen. Nach dem Zerfall der Institutionen, der Entzauberung der Natur und der Virtualisierung unseres Weltzugangs kommt kaum noch jemand klar mit dem Zuviel an Reizen, an sozialen Kontakten, an Optionen und an Affekten. Seelische Regungen, oft selbst erzeugt, werden nicht mehr abgearbeitet oder weggelebt, sondern ausgelebt, mitgeteilt oder dargestellt. Die Folge ist ein allgemeiner Subjektivismus: Jeder nimmt sich und sein Seelenleben total wichtig, obwohl jeder objektiv total unwichtig ist. Jeder meint, zu allem seine Meinung sagen zu müssen, obwohl die Welt für seine Meinungen viel zu komplex ist. Jeder will alles selbst entscheiden, obwohl dies einer permanenten Überforderung gleichkommt.” Bron: Christian Ties, So viel Seele war nie. Arnold Gehlens Diagnose des technischen Zeitalters, in der blaue Reiter, Journal für Philosophie, 41, (1/2018) p. 9

Internet verbindt ieder met iedereen. Internet maakt de wereld toegankelijk, verandert de wereld in een netwerk waarin elke gebruiker knooppunt wordt van informatie-doorgifte. Elke ziel met elke andere ziel

verbonden. Een complex netwerk van verbindingen. Je zou verwachten dat hierdoor bijvoorbeeld het idee van democratie pas echt tot zijn recht kan komen. In theorie is dat ook zo als de gebruikers gelijkwaardig zouden zijn, als ze een zelfde soort van kennis zouden delen, als ze zouden beschikken over dezelfde mogelijkheden om te communiceren en informatie te delen. In werkelijkheid beheersen op dit moment een paar grote bedrijven bijvoorbeeld de zoekmachines, bepalen een paar bedrijven wat ze jou op het beeldscherm laten zien en wat je kunt vinden als je bepaalde zoekopdrachten intikt. Op die wijze beheersen zij grotendeels de informatiestromen en hebben zij veel macht om te manipuleren. Recente voorbeelden laten dit zien bij de verkiezingen in de VS waar internettrollen actief waren op Facebook, Google en wellicht andere platforms om op die wijze de verkiezingen te beïnvloeden door het verspreiden van valse informatie en halve waarheden.

Democratie en de wortels van democratie zijn al heel oud. Andreas Hetzel schetst in zijn bijdrage in hetzelfde tijdschrift hoe democratie als idee ontstond in het oude Griekenland: „Die Idee der Öffentlichkeit spielt von Anfang an eine wesentliche Rolle für das Selbstverständnis Europas. Europa wird gleichsam mit der Idee einer politischen Öffentlichkeit geboren. Nachdem im Jahre 508 v. Chr. der letzte Tyrann aus Athen vertrieben wird, etabliert sich dort eine direkte Demokratie, die auf zwei ideellen Pfeilern ruht: auf der isonomia, das heisst der Gleichheit aller vor dem Gesetz, und der isegoria, der Redefreiheit. Als zentrale Institution der Stadt gilt nun nicht mehr der Palast, von dem aus ein Fürst die Geschicke seiner Untertanen lenkt, sondern ein leerer Platz, altgriechisch agora, auf dem sich freie Bürger versammeln, um im Medium von Rede und Gegenrede über die gemeinsamen Angelegenheiten zu befinden. Auch wenn die athenische Polis weiter von ökonomischer und sozialer Ungleichheit bestimmt ist (etwa dem Ausschluss von Frauen, Fremden und Sklaven von jeglicher Form der Mitbestimmung), erweitert sich hier doch der Anspruch auf politische Teilhabe in einem zuvor nicht gekannten Mass. Die Einheit der Polis (altgriechisch für „Stadt“, „Stadtstaat“) wird von nun an wesentlich durch die Freiheit der Rede gestiftet. Der Politiker Demosthenes, der von 384 v. Chr. bis 322 v. Chr., also zur Hochzeit der athenischen Demokratie, gelebt hat, betont in einer seiner Reden, dass es allein in Athen „möglich ist, ohne Strafverfolgung für die Interessen der Feinde zu sprechen“.

Bron: Andres Hetzel. Zurück auf die Strasse. Warum das Internet keine neue politische Öffentlichkeit etablieren kann, in der blaue Reiter, Journal für Philosophie, 41, (1/2018) p. 54-55

Democratie verwachten via internet, mee kunnen besturen, gehoord worden, via de techniek, is dus nog lang geen feit omdat er geen gelijkwaardigheid is. Ieder is wel in principe gelijk voor de wet, (tenminste als de wet goed wordt gehandhaafd en rechters niet worden omgekocht en onafhankelijk kunnen opereren van de staat en de politici) en er is vrijheid van spreken. Maar niet in elk land. Nu alles wat je te berde brengt voor lange tijd kan worden vastgelegd kunnen je opmerkingen en meningen, argumenten en stellingen in meer totalitaire landen leiden tot gevangenisstraf en verbanning uit de maatschappij. Echt mee besturen is nu nog fictie, een hoop die misschien eens waarheid zal worden. Gelijkwaardigheid is een mooi principe maar niet gerealiseerd in onze maatschappij. Zeker niet op globale schaal. Zo is het ook met het kapitaal gesteld. Ongelijkwaardigheid met betrekking tot bezit heeft ook gevolgen voor ongelijkwaardigheid met betrekking tot kennis en informatie. Wie bezit heeft bepaalt ook vaak wat kennis is. Wie rijkdommen heeft kan anderen zo sturen dat zij dienstbaar blijven als werk- en loonslaven zodat de rijken rijk blijven en de armen arm. Niks nieuws onder de zon dus. Wetenschap is hiervan niet uitgesloten. Onderzoeksgeld heeft een kostprijs; onafhankelijk, vrijblijvend onderzoek, fundamenteel onderzoek wordt steeds moeilijker te financieren omdat de geldschieters resultaten willen en wel meteen. Resultaten die ook weer in klinkende munt moeten worden vertaald. Anders is het in hun ogen weggegooid geld.

Maar er is in onze internetmaatschappij nog iets anders aan de hand als we spreken over gelijke kansen, een 'open maatschappij', het maatschappelijk belang of algemeen belang, de privésfeer, het recht van spreken en zich uiten in het openbaar en druk op elk individu om zich te uiten en te laten zien via sociale media. Autonomie is een van de begrippen die de 'mondige burger' met dikke viltstift onderstreept als waarde. Zijn leven hangt er vanaf. Maar wat doet de 'mondige burger' met deze vrijheid op internet? Waarvoor zet hij zich in, waar maakt hij zich sterk voor? Andreas Hetzel analyseert onze huidige situatie met een verwijzing naar het oude Griekenland, mbt het onderscheid tussen openbaar en privé, de openbare ruimte en de ruimte thuis in de privésfeer. Hij schrijft:

„Bereits in der Antike wurde der öffentliche Raum (die Polis) strikt dem Raum des Privaten (dem Oikos, altgriechisch für „Haus“) entgegengesetzt. Während die Polis als eine Gemeinschaft von Freien und Gleichen begriffen wird, gilt der Oikos oder das Hauswesen als Raum der Herrschaft (des Hausherrn über seine Sklaven, seine Kinder und seine Frau), der Notwendigkeit (der materiellen Reproduktion und

Arbeit) und der Intimität (van Gefühlen wie der Liebe). Der Privatmann, der nur im Oikos lebt und sich nicht um die öffentlichen Belange kümmert, wird in der Polls mit dem Substantiv idiotēs belegt, aus dem sich das deutsche Wort „Idiot“ ableitet: Als Idiot gilt derjenige, der nur in seinen vier Wänden lebt, der sich nur um die eigenen Angelegenheiten kümmert, dessen Leben sich auf Arbeit und Konsum reduziert. In den 1970 Jahren hat Richard Sennett darauf hingewiesen, dass sich die Konturen zwischen Polis und Oikos in der Spätmoderne zunehmend verwischen, dass der Raum der Öffentlichkeit mit Privatheit und Intimität überschrieben wird: „Die Welt intimer Empfindungen verliert alle Grenzen; sie wird nicht mehr von einer öffentlichen Weltbegrenzt, die eine Art Gegengewicht zur Intimität darstellen würde. Sennett macht dies vor allem an einer Psychologisierung der Lebenswelt fest, einem neuen Kult des Selbst und einer Transformation von Anerkennungsverhältnissen in einen „Markt gegenseitiger Selbstoffenbarungen“. Verstärkt wird diese Entwicklung durch Medienformate wie Talkshows, in denen nicht länger die gemeinsamen Angelegenheiten verhandelt werden, sondern aussergewöhnliche und sehr persönliche Weisen des Begehrens.“ (Ibid, pag. 56)

Openbare ruimte wordt gevuld met uitingen, gedragingen, gevoelens, die eigenlijk thuis horen in de privésfeer. De openbare ruimte wordt een groot theater van talloze spelers die gevraagd en ongevraagd hun mening ventileren, hun emoties blootleggen en zich zo tonen alsof zij en niemand anders het middelpunt zijn van de wereld, hun wereld, wel te verstaan. Ieder een god in zijn eigen 'bubble'. Iedereen dictator in zijn eigen gecreëerde medialandschap. Als je zo jezelf presenteert wil je daarvoor waardering. De makers van Facebook hebben dat goed aangevoeld. Hetzel schrijft:

“Das Internet wirkt auf diese neue Tyrannei der Intimität wie ein Katalysator. Insbesondere soziale Netzwerke dienen nicht der politischen Auseinandersetzung, sondern einem meist bildlichen Sich-in-Szene-Setzen des privaten und intimen Lebens, das lückenlos und in Echtzeit um Aufmerksamkeit kämpft. Das Leben wird von vornherein auf einen möglichen Aufmerksamkeitswert hin entworfen, es wird zum Nachbild seiner Inszenierung im sozialen Netzwerk. Die Kultur des Likens etabliert in sozialen Netzwerken wie Facebook eine feudalistische Ordnung, in der es darauf ankommt, geliked zu werden und sich in der Nähe solcher „Freunde“ zu positionieren, die über eine hohe Sichtbarkeit beziehungsweise ein hohes Mass an quantifizierbarer Aufmerksamkeit verfügen. Auf die sozialen Netzwerke trifft in fast unheimlicher Weise zu, was Jean-Jacques Rousseau mit Rücksicht auf

die aus seiner Sicht entfremdete höfische Gesellschaft im Frankreich seiner Zeit schreibt: „Ein jeder bemerkte alle anderen und hatte Lust, wiederum von ihnen bemerkt zu werden. Die öffentliche Hochachtung erlangte einen Wert... Man musste zu seinem eigenen Besten sich anders stellen, als man war. Sein und Scheinen wurden zwei ganz verschiedene Dinge, und aus diesem Unterschiede entsprang die täuschende Hoheitsmiene, die betrügerische List und ihr Gefolge, alle übrigen Laster.“ (Ibid p. 56)

In feite weerspiegelt onze netwerkmaatschappij niet een “utopia” van gelijkgestemden die met elkaar overleggen en samen zorg dragen voor de wereld, (gelijkgesteld in de zin van ‘samen verantwoordelijkheid willen dragen voor de wereld’), zoals de profeten van de moderne techniek ons soms willen voorhouden, maar onze netwerkmaatschappij is een kopie van de ongelijkwaardigheid en onmondigheid die ook onze maatschappij en onze globale wereld kenmerkt. Patronen uit een feudalistisch tijdperk steken de kop op: rangen en standen doen zich gelden, symbolen en rites uit periodes waarin het nationalisme leidde tot wereldoorlogen worden weer uit de kast gehaald. Oude ideeën over naties, rassen en volken doen opgeld, worden afgestoft en in nieuwe jasjes gestoken. Apocalyptische tonen die al gedurende heel de mensheid aan het woord kwamen krijgen met behulp van de nieuwe technieken orkaankracht als velen deze ‘nonsens’ verspreiden. Een wereldondergang dreigt als...zo de populisten die van zich doen horen. Een strijd is nabij, oorlog onvermijdelijk, de goeden zullen overwinnen. Laat zich raden wie de goeden zijn... Hetzel is hier niet erg positief over als hij schrijft:

“Die feudalistische Struktur sozialer Netzwerke, in der soziale Range über das symbolische Kapital der Aufmerksamkeit vergeben werden, berührt sich aufs Engste mit einer tiefgreifenden Veränderung unserer Anerkennungsverhältnisse. Die Anerkennungswürdigkeit einer Person machte sich seit der frühen Neuzeit an ihren Leistungen und Fähigkeiten fest. Darüber hinaus war in Europa immer auch ein auf das antike Naturrecht und die jüdisch-christliche Tradition zurückgehendes Bewusstsein dafür anzutreffen, dass jeder einem begegnende Andere noch vor allen Fähigkeiten und Eigenschaften, die man ihm oder ihr zuschreiben kann, gerade in seiner Andersheit anerkennenswert ist. Dem gegenüber bindet sich Anerkennungswürdigkeit in sozialen Netzwerken vor allem an das Verfügen über Konsumgüter und -chancen. Die durch soziale Netzwerke erzeugten und verstärkten „Leitbilder moderner Konsumgesellschaften wirken wie ein Attraktor

(Zielvorgabe, Fluchtpunkte) und strukturieren einen Habitus, der wiederum die Lebensstile strukturiert.

Die Leitbilder binden eine gelungene Identität und ein gutes Leben wesentlich an den Konsum materieller Güter." In sozialen Netzwerken wird eine Kultur des Anerkennens befördert, die die Anerkennungswürdigkeit an ein Verfügen über ökonomisches und symbolisches Kapital bindet. Diese Kultur befördert keine Prozesse der Vergemeinschaftung, sondern der sozialen Exklusion, sie hierarchisiert und stratifiziert (von lateinisch stratum für „Schicht“) die Gesellschaft. Postfaktische Politik Das Erstarken populistischer, meist dezidiert antidemokratischer Bewegungen in Europa und in den USA verdankt sich nicht zuletzt auch einer neuen Form der Netzkommunikation. Das Netz erlaubt es, sich gerade nicht mehr mit Kritik, Einwänden und gegnerischen Positionen auseinandersetzen zu müssen, sondern sich in Selbstbestätigungsblasen einzurichten, Nachrichten etwa nur noch daraufhin auszuwählen, dass sie dem eigenen Weltbild gemäss sind. Suchmaschinen wie Google speichern die besuchten Webseiten sowie deren inhaltliche Tendenz und passen die Reihenfolge der Anzeige bei späteren Suchanfragen dementsprechend an, was diese Tendenz oft unbemerkt verstärkt.

Die Bürger der antiken Polis haben sich als wechselseitig Verschiedene begriffen und respektiert. "Aus ganz gleichen Menschen", so etwa Aristoteles, "kann nie ein Staat entstehen." Demokratische Politik nimmt immer die Gestalt eines Miteinander der Verschiedenen an, die sich nicht als Feinde begreifen, sondern als Gegner auf gleicher Augenhöhe. Die neuen Populismen berufen sich demgegenüber auf eine homogene, nationalistisch, ethnisch oder religiös motivierte „Gemeinschaft“. Diese Gemeinschaften, in deren Namen eine meist unheilvolle Politik betrieben wird, sind in substanziellen Werten verankert, die alle öffentlichen inhaltlichen Diskussionsprozesse überflüssig machen. Zugleich sieht sich diese Gemeinschaft bedroht durch alles Heterogene und Fremde, das sie daran hindert, ihre reine Gestalt zu verwirklichen. Politische Gegner werden zu Feinden gemacht, an die Stelle der Auseinandersetzung rückt eine Sprache des Masses, des Ressentiments und der Konstruktion von Sündenböcken. Befördert wird die Hasssprache noch durch die Anonymität des Internets, durch die Möglichkeit, einen Menschen zu diffamieren, ohne den geschützten privaten Raum wirklich verlassen und dem Gegner unter die Augen treten zu müssen.

Der Hass richtet sich letztlich gegen die als „Lügenpresse“ diffamierte Öffentlichkeit selbst. Während des Brexit-Referendums in Grossbritannien und des letzten US-Präsidentschaft-Wahlkampfes wurde immer deutlicher mit Halbwahrheiten und Lügen Politik gemacht. So

gelang es dem Lager um Donald Trump, weite Teile der amerikanischen Wählerschaft von „alternativen Fakten“ in Bezug auf die Ursachen des Klimawandels zu überzeugen, die dem überwältigenden Konsens der weltweiten Klimawissenschaftler widerspreken. Der Postdemokratie, das heisst der Gesellschaftsform, die auf die Demokratie zu folgen scheint, korrespondiert heute ein postfaktisches Zeitalter.” (Ibid, p. 56-57)

De hardste schreeuwers dreigen de overhand te krijgen, de ‘wil van het volk’ moet worden gedaan, minderheden doen er niet toe. Zij moeten zich maar aanpassen. Niet goedschiks dan maar kwaadschiks of ze moeten maar ‘oprotten’. Dat is de taal van de nieuwe politici die zich ‘forum voor democratie’ of ‘partij voor de vrijheid’ noemen. Met gelijkwaardigheid heeft dit niks te maken. Met vrijheid nog veel minder, met recht van spreken in de openbare ruimte alleen maar als je na papegaait wat de grote leider te berde brengt. Hoe idioot kun je zijn om deze mooie praatjes van de populisten met hun gemakzuchtige, intolerante en haatdragende argumenten te volgen en te verspreiden? Idioten zijn onder ons. Laten we ons verstand daardoor afstompen, doen we mee in die tocht van schreeuwers die aangevoerd worden door talloze nieuwe rattenvangers van Hamelen?

John Hacking 2018

bronnen:

Christian Ties, So viel Seele war nie. Arnold Gehlens Diagnose des technischen Zeitalters, in der blaue Reiter, Journal für Philosophie, 41, (1/2018) p. 6-9

Andreas Hetzel. Zurück auf die Strasse. Warum das Internet keine neue politische Öffentlichkeit etablieren kann, in der blaue Reiter, Journal für Philosophie, 41, (1/2018) p. 54-59

In God we trust” ***

Op een dag gaf mijn Meester mij, beneden aan de trap waarlangs je via de Square du Vert Galant naar de Pont Neuf kunt gaan, een metroticket. Er stonden drie woorden op geschreven: ‘God is fragiel!’ Pas jaren later probeerde ik te begrijpen wat hij me had willen zeggen. Dit zijn enkele ideeën, maar misschien wilde hij me ook andere wegen aanwijzen. ‘Fragiel’ en ‘fragiliteit’ komen van het Latijnse frangilis en frangere, wat in het Frans het woord ‘fracture’ (breuk), ‘fragment’ (gedeelte), ‘fraction’ (breking) enzovoort oplevert. Zo is ‘fragiel’ datgene wat breekt en

gemakkelijk breekt. Woordenboeken leren ons ook dat de Indo-Europese wortel breg(h) (vreg(h), fregh) is wat je in het Engelse break en het Nederlandse breken, het Duitse brechen, het Franse briser terugvindt.

Ik hoor graag de woorden onder de woorden, de klanken onder de klanken, stamelende 'hypogrammen' die spelen van de ene taal naar de andere. Zoals Valere Novarina zo prachtig schrijft: 'De woorden werken ook door qui pro quo, door te resoneren in de verbale ondergrond; ze hebben hun trillingen, hun fonetisch over-en-weer-van-plaats-verwisselen, hun ondergrondse spelletjes, hun dubbelzinnig leven; onder de woorden zijn er rivieren die inwerken door nabijheid en hen een schaduwrijke diepte geven. '

uit: Marc Alain Ouaknin,

¿, God en de kunst van het vissen, Tielt 2016 (Lannoo), pag. 210

De macht, verkregen door de toepassing van digitale technieken en het verzamelen van data, lijkt ongekend te zijn. We staan voor een nieuw tijdperk. Nieuw omdat een dergelijke wijze van verzamelen van gegevens nog nooit vertoond is. Data als het nieuwe 'goud' van deze eeuw, zo wordt het wel genoemd. Degene over de data beschikt, beschikt over de mensen. En mensen, dat zijn potentiële klanten als je iets wilt verkopen (Amazon, Google, Facebook, Alibaba). Of het zijn potentiële aanhangers voor bepaalde politieke systemen als je op zoek bent naar instemming met het beleid van de overheid of een partij (Alt-Right in de VS bv.). Zwart-wit denken geldt in deze: je hebt voor- en je hebt tegenstanders, dat is wel net zo makkelijk als de digitale 0 en 1. Potentiële en mogelijke tegenstanders heb je liever niet en het is dan goed om die vooraf al goed in beeld te krijgen want dan kun je het effect van hun acties tot een minimum beperken. Deze vorm van denken is verder verspreid dan we misschien zouden denken: kijk naar de behandeling van kritische journalisten in tal van landen (Turkije bijvoorbeeld), de moord op politieke tegenstanders (Rusland bijvoorbeeld), het laten verdwijnen van ongewenste oppositieleden door ze voor jaren in de gevangenis te stoppen (Syrië, Soedan, Ethiopië, Noord Korea, China etc. etc.). Of kijk naar het verspreiden van nepnieuws door 'trolle'n op internet door het zwartmaken van mensen (bijvoorbeeld de studenten, slachtoffers van een (wapen)gek, die protesteren tegen de macht de NRA, de Amerikaanse wapenlobby, die politici geld toestopt om de lobby te steunen door strengere wapenwetten tegen te houden) – (De senatoren zijn bekend, meneer Trumop is een van de grootste ontvangers van geld van deze dubbieuze club: wie is hier corrupt?, en wat is corruptie anders?)

De Chinese overheid heeft tot adagium gemaakt dat controle door en met behulp van digitale middelen de manier bij uitstek is om data van de burgers te verzamelen. Dat allemaal in naam van een stabiele en beheersbare maatschappij. Elementen die dit wankel evenwicht verstoren kunnen, moeten bij voorbaat in toom worden gehouden. Daartoe wordt een 'sociale krediet systeem' geïmplementeerd. Je kunt bonus- en je kunt strafpunten krijgen voor je gedrag en dat op elk terrein. Verkeersovertredingen horen daar ook bij, het bezoeken van door de overheid verboden internetsites idem. Sommige informatie is nu voor de burgers volgens deze overheid niet toegestaan omdat ze de mensen maar op verkeerde gedachten kan brengen. Een aanzienlijk aantal controleurs moet dit waarborgen. Dus alle digitale middelen inclusief een 'muur' om buitenlandse digitale invloeden te weren, worden ingezet om dit doel te bereiken.

In het programma Tegenlicht (VPRO 25 februari 2018) kwam dit uitgebreid aan bod. De Chinese maatschappij kent nog geen digitale identiteitsysteem zoals wij dat nu in Nederland kennen, de burger heeft nog geen burgerschapsnummer (BSN) en geen 'digid', digitale identiteit. Misschien is het de wet van de remmende voorsprong (die dan bijvoorbeeld in Nederland geldt tegenover het streven van China) om zoveel mogelijk greep op haar burgers te krijgen. De Chinese overheid probeert een inhaalslag te maken en plaatst veiligheid en controle boven privacy en persoonlijke vrijheid om inzicht te krijgen in het gedrag van de burgers en om daarmee bijvoorbeeld fraude en corruptie te voorkomen. Net zo makkelijk voor de belastingen, als je al je burgers en hun inkomsten in beeld hebt.

In Nederland lopen we misschien achter op dit terrein als je dit vergelijkt met China, maar de schijn bedriegt. Wij zijn door onze digitale verknopingen aan diverse instanties verbonden: de overheid (identiteit (paspoort, identiteitskaart) belastingen, politiek (stempas), vergunningen, bezit), de verzekeringen (van de wieg tot het graf), het onderwijs (opleiding en diplomas), de ziekenhuizen en artsen, de organisaties waar we vrijwillig lid van zijn, en de grote sociale media bedrijven aan wie we alles afstaan met betrekking tot wensen en voorkeuren. Misschien lopen we als land nog achter omdat nog niet alle databanken met elkaar verbonden zijn, maar dat is vermoed ik, slechts een kwestie van jaren. Het gepruts bij de politie ten spijt om een gezamenlijke databank op te richten en al die andere overheidsinstellingen die niet in staat blijken om adequaat in te spelen op de eisen van de moderne digitale tijd.

Maar hoe wenselijk is het om alle data van je burgers te verzamelen? Hoe belangrijk is het om zoveel mogelijk data bij elkaar te brengen van en over je burgers omwille van veiligheid, het voorkomen van aanslagen, het goed in beeld brengen van de denk- en handelingspatronen van je burgers? En wat is de prijs van deze ontwikkelingen?

Op het eerste gezicht lijkt het alsof er heel veel voordelen aan een dergelijke manier van overheidshandelen verbonden zitten. De ambtenaren smullen van de macht die ze zo over hun burgers verkrijgen. De burgers worden steeds angstiger en voorzichtiger om zich te uiten, om het achterste van hun tong te laten zien want alles kan tegen je worden gebruikt: je krijgt geen huis, geen vergunning, je mag niet reizen, je krijgt geen paspoort en in het ergste geval beland je in de gevangenis of een strafkamp.

Deze vorm van macht lijkt me contraproductief. Wat doe je als overheid als de groep overtreders zo groot is dat ze niet meer in de gevangenis passen? Als er zoveel mensen minpunten krijgen en daardoor allerlei belemmeringen in hun maatschappelijk gedrag dat ze geen kant meer opkunnen omdat ze geen tweede kans of derde kans meer krijgen? Als je uiteindelijk niets te verliezen hebt kan dat betekenen dat het niet meer uitmaakt wat je doet: een nieuwe vorm van terrorisme is dan geboren. Dan krijg je een expliciete maatschappij van de goeden tegenover de slechten. Science fiction wordt realiteit.

De vrijheid is dan een sprookje geworden, iets uit een ver verleden. Daar is onze roep om privacy en ons verlangen om niet gevolgd en niet gestoord te worden niets bij. Je bent dan of je wilt of niet vanaf je geboorte gevangene van het systeem, de staat, de overheid en haar controlemechanismen. De volgende stap voor de overheid is de tevreden en ontevreden burgers af te leiden, bezig te houden, te plezieren met afleiding. Sport, muziek, consumptie liggen voor de hand, maar iedereen weet dat je daarmee, zeker niet met het laatste, een leven kunt vullen zonder af te stompen. Toch zijn we met zijn allen al aardig op deze ingeslagen weg: kijk naar alle dagelijkse aandacht die de smartphone krijgt. Deze slimme telefoon is 'de verbinding' met de wereld, zo lijkt het wel.

Fundamenteel in dit handelen en denken is het gebrek aan vertrouwen: vertrouwen in de medemens, in de burger, in de politieke opponent. Een samenleving die enkel inzet op controle en op voorgebakken richtlijnen met betrekking tot gedrag en denken, communiceren en levensinvulling, wordt en is een dictatuur. Erger dan de dictaturen die afgelopen eeuwen hebben plaatsgevonden. Want nu dreigt een bijna absoluut totalitaire

macht te worden uitgeoefend door het gebruik van de digitale werkelijkheid waarin we verkeren. Een nieuwe god is geboren. Vreeswekkender en angstaanjagender dan alle goden daarvoor. De bijbelse God werd en wordt wel als vreeswekkend afgeschilderd, maar wie daar niet in gelooft heeft er weinig van te vrezen en wie er wel in gelooft merkt er meestal niks van. Die God is veelal afwezig, onkenbaar en het is verboden Hem vast te leggen of te benoemen. Het blijft een God op afstand en daarom een God die zo onze vrijheid garandeert. Dit aspect van de religie, namelijk waarborg zijn voor de menselijke vrijheid, wordt mijns inziens veel te weinig belicht.

De nieuwe digitale 'religies' of ideologieën kennen geen vrijheid. Vrijheid is voor de controlerende machthebbers maar een lastig en overbodig fenomeen want zij weten wat goed is voor de mensen. Daarvoor hebben ze geen God en geen andere instantie buiten hen voor nodig. Zie hier in een notendop het hele probleem: hybris, overmoed, macht en controle, het einde van de menselijke vrijheid, en dus ook van creativiteit en van liefde uiteindelijk, als vrucht van de op hol geslagen digitalisering. Marc Alain Ouaknin schrijft in *¿, God en de kunst van het vissen*, dat het gelaat van de mens het bewijs is van het bestaan van God. Een God die net zo fragiel is als een mens, net zo kwetsbaar en eindig. Maar precies daarin schuilt zijn kracht. De eindigheid maakt vrijheid en maakt liefde pas mogelijk. Eindigheid is de voorwaarde voor geluk, voor alles wat het leven de moeite waard maakt. Deze grens willen overschrijden door zoveel mogelijk macht te willen krijgen over het tijdelijke, het beperkte, het hier en nu waarin mensen hun leven gestalte geven, leidt volgens mij naar een doodse en statische samenleving waarin niemand uiteindelijk meer wil wonen. Het is de greep naar een aardse paradijs dat uiteindelijk een hel blijkt te zijn. De hel is nabij omdat we niet onze eigen grenzen respecteren en nog minder die van onze naasten. Dat is de conclusie die hieruit valt te trekken als we vertrouwen in elkaar inleveren voor controle. Tragisch is dit. Er staat veel op het spel. Hoe creatief kunnen we en durven we te zijn om deze nefaste ontwikkelingen een halt toe te roepen en zo te begeleiden dat vrijheid en uiteindelijk ook vertrouwen de kern blijven vormen van ons samenleven?

John Hacking
26 februari 2018

In God we trust (2)

Al bijna 150 jaar waart een spook door de wereld: het spook of de geest van het nihilisme. Maar dit veronderstelde spook is minder spook en dus minder virtueel en onschuldig als het lijkt. Het is een spook dat de kleren van de keizer niet nodig heeft om gehoord en gezien te worden. Geen opsmuk, geen reclamecampagne, geen extensieve media-aandacht is nodig om het nihilisme tot zijn recht te laten komen. Het is er al, alom aanwezig in onze maatschappij. De leegheid en oppervlakkigheid van veel amusement, levensinvulling, consumptiegedrag is het beste bewijs ervoor. Graaien en snaaien, het motto van veel 'bankiers', financiële 'specialisten', kapitalisten die alleen denken aan zichzelf en hun kortzichtige verlangens. Narcistische presidenten die zich de hele dag willen wentelen in de aandacht van de media, de kiezers, de ja-knikkers, de kontenlikkers. Zij zijn het beste bewijs van een onvoorstelbare leegte, een ballon, een nietswaardig bestaan. Alles wat door hen wordt geroepen is camouflage, verhulling, nep. Oude en nieuwe ideologiën vervullen dezelfde rol zoals nationalisme, identiteit van het 'volk', patriotisme, en ga zo maar door. Als je werkelijk goed gaat kijken naar deze verschijnselen ontdek je uiteindelijk veel kortzichtigheid, domheid en benepenheid, een laffe, eerloze samenleving van mensen die niks durven en die de uitdaging van het nieuwe en onbekende niet aandurven.

En toch is het nihilisme niet zomaar te pakken, zomaar aan te wijzen en benoemen alsof het een vorm van werkelijkheid is die onomstotelijk vast staat zoals een natuurkundig feit of een voorwerp dat we met onze zintuigen kunnen waarnemen. Friedrich Nietzsche waarschuwde zijn tijdgenoten al ervoor dat de tijd van het nihilisme definitief zou aanbreken en wij leven nu midden in de tijd van deze voorspelling. Die tijd is definitief aangebroken, het nihilisme is vollop aanwezig en kleurt onze relaties, onze opvattingen en ons gedrag. De filosoof Paul van Tongeren vraagt zich in een bundel over het nihilisme bij Nietzsche dan ook af waarom deze dreiging niemand schijnt te deren. We kunnen het ons nauwelijks voorstellen, is een van de vermoedelijke antwoorden. Waarom kunnen we het ons niet voorstellen?

Precies, dat is een van de kerngegevens, ons "voorstellen": het gaat over de wijze waarop wij waarnemen, denken en conclusies trekken. Het gaat over de wijze waarop wij de werkelijkheid waarin we leven interpreteren, hoe we verbanden leggen, betekenissen vinden, ontwerpen, vastleggen. Hoe we oordelen over de wereld, de mens, de zin van het bestaan. Kortom het gaat over de hele mens en de hele werkelijkheid.

Maar mens en wereld, mens en werkelijkheid, zijn abstracties en het is niet zonder meer helder dat beide grootheden ook zomaar naast elkaar kunnen staan alsof zij van dezelfde grootte zijn. Dat 'en' tussen beiden noemt Nietzsche volgens van Tongeren, een 'sublieme aanmatiging' (pag.184) of getuigend van een 'enorme smakeloosheid'.

Wat is er gebeurd, waarom is het nihilisme aan het licht gekomen in ons denken, ons zelfverstaan, ons duiden van de wereld? Nietzsche geeft daarop een 'simpel' antwoord: We hebben God gedood en nu is de wereld die gebouwd was op God, in duigen gevallen. Moraal, ethiek, gedrag, zingeving, doel in het leven, en alle theologische categorieën die hiermee samenhangen, hebben de bodem onder hun bestaan verloren, want de ultieme verwijzing naar God is weggevallen.

De mens in plaats van God zetten als ultieme norm en als bepalend criterium voor wat waarheid is en hoe te handelen met berekking tot goed en kwaad is eigenlijk een gotspe: met de mens komt het onheil net zo hard de wereld binnen als het heil. De mens is dus zelf geen betrouwbare grond om op te bouwen. Alles wat wordt ingezet om het ervaren gemis van een basis, een bodem om op te bouwen in waarheidszoeken, in denken en handelen, op te vullen, mislukt. Het voldoet gewoon niet. Dit gat, deze ervaren leegte is niet op te vullen. Het 'niets' heeft bezit genomen van ons denken. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat er door of via de mens nog zekerheid gevonden kan worden met betrekking tot de ultieme zin, de waarheid, een horizon die houvast biedt, een richting, een ultiem doel om voor te leven.

Wat doet dat met ons als al ons denken een vorm van interpreteren is, dat al ons handelen berust op interpretatie zonder ooit de ervaring te hebben dat het hier om de waarheid gaat, de ultieme scheiding tussen goed en kwaad, de zekerheid waarop je kunt bouwen, zelfs tot aan de grenzen van dit leven en daarna?

Natuurlijk ging deze ontwikkeling niet vanzelf. Op een bepaald moment zijn we tot de overtuiging gekomen dat God heeft afgedaan, we hebben hem niet meer nodig. Overbleef de wereld, overbleef de mens om deze wereld te interpreteren. Maar al het menselijke handelen is fragmentarisch want de mens is zelf een doodlopende weg, een aporie. Van Tongeren schrijft:

"...we ontdekken dat we behoefte hebben aan een wereld die als onwaar moeten ontmaskeren, maar de waarheid die we daarmee aan het licht brengen, maakt ons het leven ondraaglijk. 'Dit antagonisme, dat we voor wat we doorzien geen waardering hebben en voor wat we onszelf willen voorliegen niet langer waardering mogen hebben: - leidt tot een ontbindingsproces' dat Nietzsche als 'nihilismje' aanduidt. De

nihilist houdt vast aan de norm 'waarheid' in zijn ontmaskering van de door die norm geconstrueerde 'ware wereld': daarmee heeft het nihilisme zijn intrede gedaan: men heeft de oordelende waarden overgehouden - en verder niets!' (pag. 111)

Het menselijk oordeel is een interpretatie en het menselijk denken is een verzameling oordelen en interpretaties zonder ooit vast grond onder de voeten te krijgen. Wat moeten we dan? Marc Alain Ouaknin, Franse filosoof en rabbijn, schrijft over God als vraagteken, een omgekeerd vraagteken. God is een vraagteken, omgekeerd, zodat we naar God kunnen vissen in een oceaan van betekenissen. Of we God zullen vangen? Niet waarschijnlijk, maar we kunnen wel vissen met dit vraagteken, maar we hebben niks in handen. Nihilisme wil zeggen dat God is weggefallen maar de mens is geen uitroepteken geworden. Van Tongeren schrijft:

"Het nihilisme blijkt een probleem waaruit geen uitweg bestaat, een vraag waarop geen afdoend antwoord mogelijk is (...) De beantwoording van de vraag van het aforisme ('wie zijn wij?') loopt daarom uit op een vraagteken: 'Dit is ons vraagteken'. Wij zijn dit probleem, wij zijn een vraag of een vraagteken." (pag. 121)

Niet alleen voor onszelf zijn we dus een vraagteken, een vraag, maar ook alles wat ons betreft: waar we voor leven, waar we het voor doen, wat ons leven de moeite waard maakt en wat het betekent om een zinvol leven te leiden of een leven vol onzin. Is het leven een soort van spel, een sprookje met een sarcastisch, cynisch einde, dat het allemaal eigenlijk niks uitmaakt? Is ons leven een voortzetten van biologische impulsen omdat we een lichaam hebben, maar dat we op geen enkele manier een vorm van zinvolheid moeten verwachten van de natuur, de evolutie of wat dan ook? Er is geen hoger plan. Er is geen overkoepelend zinconcept waarin we ons kunnen voegen. God is dood en daarmee uit. De bodem is onder ons bestaan weggefallen. In God we trust is dus een vorm van illusie. Je kunt er aan vast willen blijven houden maar het is een slechte opvulling van het nihilisme dat overal aanwezig is tot in de vezels van onze samenleving. Misschien zijn we er al aan gewend, misschien weten we al niet meer beter, dat die dreiging ons nauwelijks raakt? Wie zal het zeggen. Toch vermoed ik dat de basis van het ethisch handelen zoals dat in de bijbelse tien geboden is neergelegd, geschonken door God aan de mens, niet zomaar een flutgebeuren is geweest. De geboden verwijzen naar de schenker, de gever, maar ze gaan over de mens en over zijn handelen en zijn denken. God niet vastleggen in welk woord of beeld dan ook is een waarschuwing die eigenlijk zegt dat elk beeld van God een vorm van

afgodendienst is. Zou het kunnen kloppen dat we met de dood van God in feite alle afgoden, alle beelden en verwachtingen van God hebben gedood, maar niet uiteindelijk de onbekende, nooit te kennen, nooit vast te leggen God? Een transcendente God die zich aan elke interpretatie ontrekt omdat een interpretatie altijd tekort schiet, nooit de waarheid in pacht heeft? Dus een God buiten ons kennen, ons spreken en denken, ons interpreteren en buiten onze wijze van betekenisgeven? Absoluut transcendent? Elk woord over God, en het woord God, is dan al een woord teveel? Nietzsche stelt dat die God dood is, hij is overbodig geworden. Maar is Hij overbodig? Kunnen we wel zonder? Of vallen we dan weer terug in de oude valkuilen, de antwoorden die niet meer kunnen gelden omdat de tijd definitief anders is geworden?

De toekomst zal het leren. De wereld van de virtualiteit schept haar eigen waarheid en de mens zal hoe dan ook steeds blijven vragen en zoeken. Maar als God een onbeantwoord vraagteken is, en de mens ook, dan is het misschien verstandig om dit vraagteken te laten staan als vraag vanuit het besef dat een antwoord misschien een klein beetje op weg helpt, maar dat we niet de illusie moeten hebben om verder te komen. Kunnen we leven met deze vorm van waarheid waarin illusie en schijn een manier zijn om het spel van het leven te spelen, wetende dat we er nooit zullen zijn? Het is het proberen waard lijkt me, we leven toch al, en waarom dan niet zo, dat iedereen tot zijn recht kan komen? En niet alleen die paar harde schreeuwers die nu alle aandacht opeisen in naam van volk en vaderland!

John Hacking 2018

bronnen:

Tongeren, Paul van, Het Europese nihilisme. Friedrich Nietzsche over een dreiging die niemand schijnt te deren, Nijmegen 2017 (Vantilt)

Ouaknin, Marc-Alain, ¿, God en de kunst van het vissen, Tiel 2016 (Lannoo)

Satan-aanbidders

De duivel nam hem opnieuw mee, nu naar een zeer hoge berg. Hij toonde hem alle koninkrijken van de wereld in al hun pracht en zei: 'Dit alles zal ik u geven als u voor mij neervalt en mij aanbidt.' Daarop zei Jezus tegen hem: 'Ga weg, Satan! Want er staat geschreven: "Aanbid de Heer, uw God, vereer alleen hem."

Matheus 4,8-10

Je hoeft niet in de Satan te geloven of zijn bestaan te bewijzen om toch tekenen van Satan-aanbidding te zien in onze wereld. Als we aan de andere kant beginnen van dit citaat van wat de Satan vraagt, namelijk voor hem neervallen en hem aanbidden, dan is er veel te zeggen over het thema waar dit citaat op doelt; macht, heerschappij, rijkdom en pracht en praal.

Kort door de bocht: zijn de rijken Satan-aanbidders en de zeer rijken, dat in het kwadraat? Hangt hun macht en hun rijkdom af van hun onderwerping aan de Satan? Zo plastisch zal het wel niet liggen, zo aanwijsbaar en zo concreet. Maar hun macht en hun rijkdom worden niet ingezet voor een eerlijke en rechtvaardige wereld want dan zouden ze hun macht en hun rijkdom met zeer velen moeten delen. Als je heel erg veel hebt kun je ook veel weggeven maar de kern van je macht en je rijkdom blijft behouden. Je merkt het nauwelijks als je zoveel hebt.

Wat heb je echt nodig, hoeveel macht en hoeveel rijkdom? Volgens mij kan dat ook met beperkte macht, de macht als burger, en beperkte rijkdom, een modaal inkomen. De meeste mensen moeten het daarmee doen en in veel landen is helemaal geen sprake van een modaal inkomen maar leven velen onder de armoedegrens. In feite zou je de negatieve uitwassen van het kapitalisme waarin velen nog steeds worden uitgebuit en verbruikt een vrucht van de Satan kunnen noemen.

Een satanische werkelijkheid. De plaatsen waar nu genadeloos mensen worden afgeslacht zoals in Syrië, Jemen en al die andere plekken zijn helleoorden. De Satan regeert daar want de wapens spreken het laatste woord. Al die landen waar geen vrije meningsuiting is, waar je als journalist al snel in de gevangenis komt of op het kerkhof zijn dictaturen waar de staat en haar ambtenaren satanisch handelen want ze dulden alleen meelopers en gehoorzaamheid. Het laten vermoorden van politieke tegenstanders of het opsluiten ervan (Rusland, Syrië, Noord Korea, China, Turkije, Somalië etc. etc.) laat zien dat de macht van de staat onaantastbaar is en verdedigd moet worden koste wat het kost. Macht, rijkdom, invloed, bezit, zijn heilige koeien, als dat de heilige koeien zijn, is de Satan de baas. Kontenlikkers van de Satan zijn die dictators. Vergezeld van hun eigen hofhouding aan ja-knikkers.

Dat zijn de extremen: deze dictaturen, deze oorlogen en deze leiders en staten. Maar hoe zit het met het 'vrije Westen'? Als er in de VS een president zit die alleen uit is op macht en aandacht, die rijkdom verheerlijkt, de vrouw minacht, de buitenlanders uitkotst en die maatjes is met de Klu Klux Klan en andere rechtse organisaties van mensenhaters? Zit hier ook niet een Satan-aanbidder op de troon? Een troon waarvan de poten gedragen worden door republikeinen, de

meesten allemaal zwaar christelijk, de meesten allemaal in het Congres en Huis van afgevaardigden, en steenrijk? Miljonairs die een andere miljonair de hand boven het hoofd houden en niets in de weg leggen, hoe gek hij het ook maakt?

Wat zien we met deze meneer de president, de real Donald, zoals hij zich presenteert op zijn favoriete medium Twitter? Hij vraagt aandacht en krijgt die ook want iedereen reageert (inclusief in deze tekst). Steeds een stapje verder. Steeds meer vijanden makend. Het opzeggen van belangrijke akkoorden is een eerste stap in naam van het heil en vooral de rijkdom van de rijken in de VS. Het volk is bijzaak en wel zo dom om in deze tactiek te blijven geloven: America first! Egoïsme en wel schaamteloos – en dat voor overtuigde christenen!

De verkiezingen van het Congres komen er aan. Dus wat is de tactiek: de wereld keren tegen Amerika en dan kan de 'Messias', de president zich presenteren als verlosser van een oorlog die hij zelf heeft veroorzaakt. Ik zie dan ook nog wel gebeuren dat de apotheose, namelijk dreigen met kernwapens, waar kan worden om dit hoogste doel te bereiken, namelijk kost wat kost aan de macht blijven. Ween dergelijke zucht naar macht en status noem ik satanisch. En daar heb je geen concrete Satan voor nodig. De president is zelf de verzoeking in de woestijn voor het Amerikaanse volk en velen kussen zijn kont. Lossen we dit op van buiten? Denk het niet. Eerst inkeer, bekering, inzicht kunnen helpen en een radicaal omkeren op de schreden.

In de Rooms Katholieke kerk zien we misschien minder aan de oppervlakte een lakenswaardig gedrag, maar onder de huid broeit het. De strijd om de macht in het Vaticaan, wie heeft het voor het zeggen op dogmatisch leerstellig gebied en waar draait het om in de communicatie met de buitenwereld. De schandalen rond priesters die vooral kinderen seksueel hebben misbruikt zijn niet opgelost. Velen worden verplaatst naar andere plekken in plaats van uit het ambt gezet, iets wat de canon voorschrijft. Ook deze paus heeft nagelaten, toen hij nog bisschop was in Argentinië, om de slachtoffers wederhoor en genoegdoening te geven en priesters te ontslaan. Hij liet zelfs een contra-onderzoek uitvoeren tegen al deze beschuldigingen van misbruik door clerici. (Zembla uitzending 14 maart 2018 Nederland 2).

Daarnaast zijn er kardinalen en bisschoppen, ook in Nederland, die deze paus betichten van onhelderheid en het stichten van verwarring aangaande de kerkelijke regels. Zij willen heldere lijnen waar het gaat om gescheidenen, homoseksuelen en anderen die kerkelijke regels in hun ogen overtreden. In hun optiek hoor je bij de club of niet: zwart of

wit, niks grijs, niks gedifferentieerd. Waar deze paus pleit voor voorzichtigheid, barmhartigheid en differentiering kiezen zij voor duidelijkheid ongeacht wie het betreft. De leer boven de mens. Maar over seksueel misbruik en het toedekken van pedofiel gedrag van de eigen priesters hoor ik ze nooit. Wiens kont kussen zij? Welke macht is hier in het spel? Ligt dat niet op hetzelfde niveau als bij de wereldlijke heersers die neervallen voor de Satan? En, in deze context, extra gênant want zij zweren bij hoog en bij laag dienaren Gods ze zijn. Dienaren zijn we wel, maar dan van de verkeerde heer. Kortzichtig, autoritair en bekrompen, hardvochtig en onbarmhartig. Moet er ook niet een kerkelijke wet komen die dit soort dienaren eruit knikkert?

Van de week had ik het met een student over mijn droom: namelijk onderwijs vanaf het laagste niveau dat inzet op eerlijkheid, een open houding, vertrouwen i.p.v. wantrouwen, bemoediging in plaats van straf, leren van fouten en fouten mogen maken en transparantie, d.w.z. geen verborgen agenda of (negatieve) bijbedoelingen. Als we zo kinderen zouden kunnen opleiden tot en met het hoger onderwijs, welk soort van maatschappij zouden we dan wel niet kunnen krijgen? Dat zou het begin zijn van een voortzetting van de weigering van het aanbod van de Satan in de woestijn: niet macht, niet rijkdom, maar menselijkheid, medemenselijkheid als hoogste waarde. God dienen door je naaste te dienen. Ik zei droom. Het zal voorlopig wel bij dromen blijven maar in je eigen leven kun je alvast een begin maken. Sterkte.

John Hacking 2018

Timocratie

Geld regeert de wereld. Geld regeert de mens. Geld is nuttig, het bevordert relaties en vormt een bindmiddel tussen organisaties en individuen. Als het geld echter het enige criterium wordt in een relatie – met name als doel om meer en meer geld te verkrijgen – dan kan er iets goed mis gaan. Ophoping van geld omwille van het geld zelf is aanbidding van de ‘mammon’, afgodendienst. “Ze zochten en wroeten naar goud als gulzige zwijnen”, zo luidt een beschrijving van de Inca’s van de Spanjaarden die na de ontdekking van Amerika het land overspoelden. De “Goldrush” kreeg velen in hun ban. Een verlangen dat ook vandaag de dag nog steeds velen aanzet tot risicovol gedrag: rijk worden, geld vergaren, een einde aan je zorgen, je armoede, je ellendig bestaan. Zie de illegale goudmijnen in Brazilië en elders op de wereld.

Nou zullen wij in West-Europa waarschijnlijk niet meer zo snel op goudjacht gaan maar de geldlust is er niet minder om. "Money rules the world" zo luidt een favoriet gezegde uit een musical. Maar als geld, en alleen geld, alles bepaalt, een timocratie, dan wordt onze wereld een geestelijke woestijn. In zijn paastoespraak was de Paus kritisch over dit fenomeen: hij beschreef onze wereld waarin het geld regeert als een wegwerpcultuur. Goederen worden verspild maar ook mensen. Mensenhandel, oorlog, armoede, uitbuiting zijn er het gevolg van. Mensen die niet meer productief zijn, omdat ze geen geld meer opbrengen, worden moeiteloos aan de kant geschoven. Af-geserveerd. Weggestopt, in verzorgingstehuizen, in instellingen verder weg uit de 'bewoonde wereld' zoals vroeger de psychiatrische instellingen in het bos of in de duinen werden gevestigd. Het fenomeen dat er op zorg en zorginstellingen wordt bezuinigd waardoor een nijpend personeelstekort ontstaat met alle gevolgen voor de bewoners, is hier een goed voorbeeld van. Eigenlijk wordt hiermee gezegd: 'jullie zijn het niet waard', 'jullie zijn het afvoerputje van de maatschappij' omdat het maar eens heel zwart-wit te zeggen. De volgende stap is dan, met een beroep op een "fictieve" autonomie, wil je dood? Prima, hier heb je een drankje. Is er gebrek aan geld? Ik dacht het niet. Als tijdens de economische crisis vooral de rijken en de zeer-rijken hebben geprofiteerd van de neergang van de economie dan wil dit zeggen dat er iets verkeerd gaat in onze samenleving. De rijken worden rijker, de armen armer, ze moeten het maar doen met de restjes die van de tafel vallen. In onze samenleving is zoveel geld (er wordt zoveel geld bijgedrukt en ingezet) dat sommigen van gekkigheid niet weten wat ze met hun geld moeten doen. Dat geldt ook voor regeringen die miljarden schulden maken omdat ze miljarden investeren in een wapenindustrie waarvan de wapens niet kunnen worden ingezet omdat anders de mens zichzelf vernietigt. Hoe gek kun je zijn? Afschrikking is geen argument meer in mijn ogen als je met de inzet van je eigen wapens ook jezelf aan het vernietigen bent omdat de vijand adequaat zijn wapens inzet. Willen we zo met elkaar vanuit dit wantrouwen de toekomst in?

Timocratie, de macht van het geld is gebaseerd op (dit) wantrouwen. Het staat haaks op menselijkheid en medemenselijkheid omdat het geld de afgod is. De aanbidding van een afgod vraagt om mensenoffers. Die worden dan ook gebracht. De mensen zonder geld tellen niet mee. Ze worden opgeofferd door hen weg te zetten en te negeren. Door hen geen kansen te geven en niet in hen te investeren. Hun kwaliteiten worden niet benut en niet gezien. Zij zijn de 'niemand-en', de 'mensen in het donker, die niemand ziet'. Willen we dat? Zo verder de toekomst in, zo verder met deze indeling van onze maatschappij: zij met en zij zonder

geld? Wantrouwen als basis in plaats van vertrouwen? Angst en behoudzucht in plaats van openheid, tolerantie en willen delen? Als je de populisten mag geloven beloven zij een aardse paradijs. Het volk weet wat het wil. (Maar wie is het volk, de hardste en meest ongenueanceerde schreeuwers? Zij die roepen om brood en spelen?). De volksmenners doen onmogelijke beloftes en gebruiken het principe van de democratie om zoveel mogelijk stemmers op hun hand te krijgen. Om daarna met volle kracht alle kritische instanties, de rechtspraak, de media, de tegenstanders, de mond te snoeren. Van paradijs belanden we dan pardoos in de hel. Een hel van hypocriete ja-knikkers, stroopsmeeders, konten-likkers, lakeien, vazallen die de dictator ophanden dragen omdat ze er zelf ook beter van worden. Zie de VS – de laffe Republikeinen, zie Hongarije, corruptie en machtsmisbruik is het resultaat. Zie Polen, zie Turkije, als voorbeelden van landen waar we intensievere relaties mee onderhouden. Waarom protesteren christelijke partijen in Europa niet tegen Hongarije en Polen? Niet tegen inperking van de persvrijheid en beknutting van de mensenrechten terwijl er wel miljoenen aan subsidie naar die landen stroomt? Als geld een machtsmiddel is, waarom dan niet ingezet? Omdat er een muur staat om de stroom vluchtelingen in te perken? Is dat de reden om autocraten naar de mond te praten en niet aan te pakken? Wees dan eerlijk in je communicatie en zeg dat je het wantrouwen deelt en dat je niet wilt delen, dat je gelooft in het geld en niet in God. Want de christelijke waarden worden hier met voeten getreden.

De macht van het geld werkt niet alleen politiek, niet alleen het economische verkeer en de politieke middelen worden erdoor bepaald. Ook virtueel en digitaal bepaalt timocratie de spelregels. Als de sociale media een middel zijn om geld te verdienen ondanks de mooie praatjes over gemeenschapszin en communicatie dan weet je dat je als gebruiker gebruikt wordt. Dan ben je object om geld te genereren. Hoe je daar mee om gaat en hoe je bewust bent van deze moderne vorm van slavernij ligt aan jezelf maar alternatieven zijn lastig. Als burger ben je deel van de maatschappij en de overheid en de internetorganisaties zetten steeds meer middelen in om je als burger in een complex net van afhankelijkheden te verstrikken. Een vrij bestaan als onafhankelijke burger bestaat niet meer. Als binnenkort elk huis ook sensoren krijgt om elke vorm van afval te registreren, kan de overheid meten hoeveel drank en drugs je gebruikt door de analyse van je urine. Als elk huis is aangesloten op het energienet en andere essentiële voorzieningen is de stap naar 'smart machines' maar een heel kleine. Als nu al hackers in staat zijn om je wifi-gestuurde bewakingscamera, smart-watch, Cv installatie, Tv, muziek en video diensten, je grasmaaier en stofzuiger, te

hacken voor een grootscheepse digitale aanval op instellingen, dan duurt het niet lang meer, of al je apparatuur is onderdeel van een groot controle systeem om je zo als burger in de gaten te houden. Elke uiting die je op internet achterlaat zal je een leven lang blijven achtervolgen. Je digitale sporen maken je voorgoed traceerbaar en uiteindelijk controleerbaar. Een overheid die haar burgers niet vertrouwt en wil controleren heeft hier een makkie aan. Dictaturen zien de toekomst daarom vol vertrouwen tegemoet. De vrije burger is een object dat allang is afgedankt – weggeworpen, bij het afval gezet. Als politici ‘deskundigen’ inhuren om valse informatie te verspreiden, tegenstellingen tussen groepen te bevorderen en om haatcampagnes te organiseren (zie de verkiezing van een onbenul als president in de VS – een “maffiabaas” zoals hij wordt beschreven – man zonder moraal en zonder normen, alleen uit op macht, geld en seksueel gewin – dat vervolgens weer heftig ontkend wordt), dan is de macht van de timocratie compleet. Vrijheid is een illusie, politieke vrijheid een schim van wat echt mogelijk zou kunnen zijn als mensen elkaar zouden durven te vertrouwen.

Is er nog een tegenwicht tegen al dit geweld van de macht van het geld? Ik denk van wel. Bewustwording van de verslavende mechanismen is de eerste stap, de tweede is inperking van de hebzucht, tevreden zijn met minder in plaats van met meer, de derde is streven naar een eerlijke en rechtvaardige verdeling van de welvaart en de politici daarop aanspreken. Als je een populist op zijn blauwe ogen vertrouwt ben je wel heel erg dom en naïef. Macht heb je genoeg in handen via het woord, via je actie en via je inzichten die tot daden kunnen leiden. Ook slimme daden, slimme ondermijning van het machtssysteem van het geld. Als consument bepaal je voor een deel het aanbod. Als deelnemer aan sociale media kun je heel bewust omgaan met je data en bescherming van je data eisen. Nu vragen grote internetondernemingen of je akkoord gaat met hun eisen. Je kunt het ook omdraaien. Je gaat pas akkoord als jouw gegevens beschermd worden en niet worden ingezet om geld te verdienen. Waarom zou jij toestemming moeten geven om je te laten exploreren? Waarom het niet omdraaien? Idem dito in de politiek, in het geldverkeer, in de besluitvormingsprocessen, op je werk, je kerk, in alles waarin je betrokken bent. “Er waart een ‘spook’ door de wereld: een niet te onderdrukken kracht, een hang naar vrijheid, naar vertrouwen en naar persoonlijke waardering”. Een roep om menselijkheid en om bevestiging dat jij er mag zijn zoals je bent. Niet als object, niet als productiemiddel, niet als ‘goudmijn’ om aan te verdienen. Een einde aan de

afgodendienst – een lange weg is nog te gaan. Maar niet getreurd, je gaat niet alleen.

John Hacking 2018

Kies voor het leven

Bij wijze van Nieuwjaarsvoornemen

*“Ik roep vandaag hemel en aarde als getuigen op: u staat voor de keuze tussen leven en dood, tussen zegen en vloek. Kies voor het leven, voor uw eigen toekomst en die van uw nakomelingen, door de HEER, uw God, lief te hebben, hem te gehoorzamen en hem toegedaan te blijven.”
(Deut. 30,19-20a)*

Je hoeft niet in God te geloven en Hem te gehoorzamen door het vervullen van zijn geboden om voor het *Leven* te kiezen. Als je voor het leven kiest is iedereen daarmee gebaat. Voor het leven kiezen impliceert empathie, medemenselijkheid en humaniteit. Ook andere levensvormen zijn daarin betrokken. Voor het leven kiezen houdt in dat je nadenkt over je handelen en over de consequenties daarvan. Schaden ze iemand, schaden ze iets? Op korte maar ook op lange termijn. Een akkerland of weiland overgieten met mest om zo een hogere opbrengst aan mais of bijvoorbeeld gras te verkrijgen is op de lange termijn dodelijk voor veel andere planten. Jouw opbrengst gaat omhoog maar de soortenrijkdom neemt af. Is dat een keuze voor de natuur? Ik dacht van niet. De mammon regeert hier en niet de keuze voor het leven.

Hetzelfde geldt voor de behandeling van het akkerland met pesticide. Alles wat er niet op hoort in jouw ogen als boer dient dus te verdwijnen. Dat noem ik totalitair denken. De uitverkiezing van het ene ten koste van het andere. Slogans propageren dat boeren de natuur beschermen zijn dus regelrechte leugens, de goede niet te na gesproken die een bedrijf runnen dat wel rekening houdt met diversiteit, soortenrijkdom, en dat voorkomt dat landbouwgif gebruikt moet worden. Ook de opslag van mest en de verspreiding kan veel plant- en diervriendelijker. Maar als de boer leningen afgesloten heeft om te kunnen groeien hangen deze als een strop om zijn nek en gelden er andere principes. Er moet kost wat kost winst worden gemaakt. Kost wat kost. Maar dat is korte termijn, op de lange termijn is alles dood en gaat alles dood want zonder insecten, zonder soortenrijkdom, zonder diversiteit in dieren en planten is er geen

toekomst. Het leven is uitgevaagd omwille van de winsten. Waarom wel massaal protesteren tegen overheidsregels en niet tegen de concerns die de prijzen van de producten bepalen en die boeren in een keurslijf dwingen omdat de klant zogenaamd koning is? Kwaliteit heeft zijn prijs. Kiezen voor het leven is het omgekeerde van de keuze voor de dood. Misschien wordt die keuze voor de dood niet bewust gemaakt maar velen worden in hun leven handlangers van de dood. Ik denk aan de wapenproductie, de wapenhandel, de wapenlobby. Ik denk aan de drugsproductie en verspreiding, de misdaad die dat met zich meebrengt. De mensenhandelaren, de uitbuiters van kinderen (meer dan 150 miljoen kinderen die kinderarbeid verrichten vaak in onmenselijke omstandigheden), (meer dan 50 miljoen kinderen op de vlucht in deze wereld). Zij zijn allen handelaars in dood, handlangers van de dood. Als alleen de mammon telt, de winst en wanneer economie de enige leidraad is in het handelen en alle ethiek terzijde wordt geschoven klopt de dood aan de poorten. Misschien eerst verdekt, gecamoufleerd, onder valse voorwendselen zoals de leuze 'dat iedereen deelt in de welvaart als...'

Maar de duivel schijt op de grootste hoop, luidt het spreekwoord. De rijken en machtigen delen niet maar stapelen slechts op. En aan de onderkant van de samenleving worden mensen weggezet als profiteurs, luiaards en asocialen. Politici die pleiten voor harde repressie om misbruik van gelden tegen te gaan die de overheid uitkeert lopen zelf tegen de lamp als het om misbruik van gemeenschapsgeld gaat: onterechte reiskostenvergoeding, woonkosten en andere uitgaven die onder het tapijt verdwijnen. Wie bewaakt de bewakers. Zij die het hardste roepen deugen vaak het minst. Zij die er het eerste bij zijn om met een vinger te wijzen, hebben meestal zelf veel te verbergen. Ze zijn lakeien van de handlangers van de dood. Zij worden soms omgekocht, en ze worden daardoor corrupt en zitten aan hun zetel vastgeplakt. Niet de groep die ze politiek moeten vertegenwoordigen bepaalt hun handelen maar de positie die ze innemen in het politieke en maatschappelijke spel. Rechts extremisten gebruiken het politiek systeem om aan de macht te komen, om het racisme salonfähig te maken, om hun politieke standpunten uit te dragen alsof het de gewoonste zaak van de wereld is als vorm van vrije meningsuiting. Ze vergeten voor het gemak maar even dat er een walm, een stank van dood uit hun woorden opstijgt. De geschiedenis heeft hen niets geleerd. Het concentratiekamp en het uitmoorden van de tegenstanders is nooit ver weg als zij aan de macht komen. Hoe ver kun je gaan in het vertrouwen van mensen en in het hooghouden van een democratisch ideaal als dit soort types aan de deuren van de democratie rammelen?

Ze willen strijd, daar pleiten ze openlijk voor, elk middel is geoorloofd om hun strijd te strijden en te winnen. Satansknechten – moordenaars in spé, handlangers van de dood. Willen wij zo'n wereld waarin geweld en de macht van de sterkste regeert?

“Besef goed, vandaag stel ik u voor de keuze tussen voorspoed en tegenspoed, tussen leven en dood. Wanneer u zich houdt aan de geboden van de HEER, uw God, zoals ik ze u vandaag heb gegeven, door hem lief te hebben, door de weg te volgen die hij wijst, en zijn geboden, wetten en regels in acht te nemen, dan zult u in leven blijven en in aantal toenemen, en dan zal de HEER, uw God, u zegenen in het land dat u in bezit zult nemen. Maar als u hem de rug toekent en weigert te luisteren, als u zich ertoe laat verleiden neer te knielen voor andere goden en die te vereren, dan zeg ik u op voorhand dat u te gronde zult gaan.” (Deut. 30,15-18a)

Of je nu gelovig bent of niet, of je nu tot een religie behoort of niet, de keuze voor het leven geldt voor iedereen. Misschien moeten middelbare scholen ook kleine klimaatconferenties organiseren, of universiteiten en hogescholen, om zo leerlingen en studenten te betrekken bij het algemene debat en het algemeen belang. Om hen uit te nodigen zelf macht in handen te nemen en politieke consequenties hieruit te trekken. De jongeren zijn de erfgenamen die op korte en middellange termijn de toekomst gaan bepalen. Als de ouderen de boel verzieken door uitstel en uitstel en uitstel omdat ze hun eigen posities niet willen ondermijnen, hun zekerheden en inkomsten – kortom hun geloof in de mammon niet willen opgeven voor een betere wereld, een wereld waarin leven leidraad is en niet de dood, dan volstaan demonstraties niet en marsen (in de grote steden). Dan moet er veel meer gebeuren, aan de basis, door jongeren die samenwerken, door jongeren die op basis van kennis en inzet politici onder druk zetten en afserveren als zij tegen dovemans oren praten. Shaming and blaming – why not? Dat is toch de manier waarop het tegenwoordig niet meer anders kan, zo lijkt het wel? Een keuze voor het leven is ook een keuze voor luisteren naar elkaar. En van aanmoedigen en ergens voor staan. Je niet laten ringeloren, hoe mooi er ook gesproken wordt. De toekomst, jouw toekomst staat op het spel. Tijd voor echte actie.

John Hacking
12 december 2019

Moordenaars

Op veel manieren kan een moord worden gepleegd. Direct door wapengeweld, gif, een gefingeerd ongeluk, een aanslag en nog talloze andere manieren. Maar ook indirect, als de gevolgen van een bepaald handelen moorddadig zijn. Ik denk dan aan de wijze waarop geld wordt verdiend via de productie van asbest bijvoorbeeld. Toen in 1998 asbest in Nederland werd verboden gingen de firma die het maakte naar India en zette daar nieuwe fabrieken neer. Arbeiders daar hebben de keuze tussen sterven aan longkanker of uit armoede. Ze kiezen dan ervoor om in deze fabrieken te gaan werken. Ik noem dat moorddadig: Nederlandse ondernemers die willens en wetens het leven van mensen omwille van geld op het spel zetten.

Zo is ook de afvalverwerkingsindustrie een voorbeeld die grote hoeveelheden giftig afval transporteert naar Afrikaanse havens om daar gedumpt te worden in landen die via corrupte politici hier geen punt van maken. Idem afgekeurde medicijnen, idem afval verwerking in door maffia geregeerde organisaties die afval dumpen in plaats van veilig verwerken (Italië is een goed voorbeeld - buffels die melk leveren voor mozzarella grazen naast deze giftige plekken).

Het storten van radioactief afval is het summum van deze praktijken: iedereen weet welke gevaren mensen en dieren lopen. Toch gebeurt het. Het behandelen van landbouwgrond, bossen en onontgonnen gebieden met pesticiden is een ander voorbeeld van moord op de langere termijn. De huidige president van Brazilië is daar een goed voorbeeld van: een van de eerste officiële daden als president was de pesticiden toestaan waarmee grote bedrijven landbouw bedrijven. Daarnaast het inperken van de rechten van de inheemse bevolking en toestaan dat de ontginning toenam (bosbouw en mijnbouw) in de Amazones. Moord op korte en op langere termijn. Dat in naam van een christendom - de Pinksterbeweging - waar deze meneer lid van is. Dat vind ik persoonlijk satanisch. Net zo satanisch als het laten uitvoeren van een aanslag op onschuldige burgers in eigen land door de eigen veiligheidsdiensten om op die manier wetgeving in te voeren en zogenaamde 'contra-terreur' acties te bevorderen zoals dat (nog steeds niet echt bewezen) in Rusland heeft plaatsgevonden onder Poetin. Of de terreuracties van meneer Erdogan tegen de Koerden, de vernietigende oorlog in Syrië van Assad, de aanslagen in Kongo, Soedan met medeweten van generaals en politici die garen spinnen en hun beurzen verrijken bij het instand houden van chaos en onderdrukking.

Handig gebruik makend van de angst van mensen, grossiers in angst en in bedreigingen, het zijn net zoveel vormen van moorddadig gedrag op langere termijn. De uitkomsten zijn hetzelfde: er vallen doden. Geld, machtswellust, eigen belang, zelfverrijking, het zijn net zoveel argumenten of motieven om dit soort moorddadige praktijken te verklaren. Maar hoe lang leeft een mens? Er komt gewis een einde aan zijn bestaan. Maar helaas kan die mens, omdat hij niet verder kijkt dan zijn neus lang is, verschrikkelijk veel schade aanrichten. Politici die zich laten omkopen - ook in het Europese parlement door de organisaties die belang hebben bij een bepaald beleid, (denk aan de het verbod op pesticiden) - zijn de stem van hun kiezers niet waard. In mijn ogen zijn ze medeplichtig aan moord op lange termijn. Handelen dat uiteindelijk leidt tot slachtoffers - ook de insekten zijn slachtoffers, in het spoor daarvan vogels en anderen dieren, (om nog maar te zwijgen van de planten) is moorddadig. De Verenigde Naties hebben een rapport gepubliceerd waarin het uitsterven van miljoenen dieren en planten aanstaande is door menselijk handelen, of door het uitblijven van beschermende maatregelen. Hoe lang blijven wij als kiezers deze moorddadige praktijken goedkeuren, hoelang blijven we oogluikend weggijken, of doen alsof onze neus bloedt? Moordenaars en handlangers, politici en ambtenaren met naam en toenaam noemen - bedrijven aanklagen, niet alleen protesteren maar boycotten, is misschien de enige weg die overblijft als niks anders werkt. Laten we eens beginnen in eigen land: bedrijven, organisaties, politici die allemaal vuile handen maken. Dat wordt een lange lijst vermoed ik.

John Hacking
12 mei 2019 moederdag

Satansknechten

“America First” dat is niets anders dan een vorm van bot en niets ontziend egoïsme waar de promotor van dergelijke slogans zich achter verschuilt om zijn eigen ego boven alles te laten gelden. Dat is bijna exact hetzelfde als “Ein Volk, Ein Vaterland, Ein Führer” ook al leven we we meer dan 70 jaar later. De claim is gelijk! Er zijn veel overeenkomsten tussen al die potentaten en potentatjes die nu de macht met twee handen aangrijpen en die zich manifesteren als leider van en voor het volk. Allen willen hun ambtstermijn verlengen om maar op deze positie te blijven. Is dat in het belang van het land? Ik dacht het niet, het gaat puur om het eigen belang en de eigen financiën. De VS, Rusland, China,

Noord-Korea, Turkije, Syrië, Ethiopië, Soedan, Congo, Algerije Hongarije, Polen, Italië, Brazilië, de Filipijnen om er maar enkele op te noemen. Allemaal landen met politieke leiders die je niet in je kennissenkring of je familie wilt hebben omdat ze moreel gezien voor geen cent deugen. Omdat ze op een racistische, seksistische, fascistische en weet ik wat voor wijze allemaal voortdurend van zich laten horen via sociale media en via hen vriendelijk gezinde pers. Voortdurend zelf in de aandacht staan, de aandacht afleiden van de echte problemen zoals corruptie, machtsmisbruik, seksueel misbruik, armoede (de rijken rijker), hebzucht, machtspolitiek waarbij de andersdenkenden worden weggezet als vijand van het vaderland. Kritische journalisten, leden uit de oppositie worden gevangen gezet of in het ergste geval vermoord. Groeperingen die deze inzichten van hun 'leiders' delen voelen zich geroepen de daad bij het woord te voegen en anderen te molesteren, aan te vallen en soms te doden. Kijk naar de (dodelijke) slachtoffers van bijvoorbeeld de homo-haat in Rusland, Brazilië en in tal van Afrikaanse landen. In Nederland op sociale media is het gescheld en zijn de bedreigingen niet van de lucht. Wat is er aan de hand in onze wereld dat dergelijke types het kunnen schoppen tot leider van een land? Waarom lijkt het eigenbelang het meest voorop te staan in onze samenleving en is alles daaraan ondergeschikt gemaakt? Moraal en menswaardig gedrag lijken relictten uit een verleden. Zo gauw er kritiek komt op dergelijk egoïsme gaat men vol gas in de tegenaanval. Uiteindelijk komt het op een ding neer: het giftige satansgezicht openbaart zich in de holle woorden van de machthebber. Satansknechten, niet anders kan ik hen noemen. Christenen die hieraan steun verlenen zijn de naam christen niet waard. Het is een aanfluiting, een gotspe om in naam van het christendom achter deze knechten te gaan staan in de hoop er zelf beter van te worden. Tragisch.

Of satan wel of niet bestaat, of je nou wel of niet in satan gelooft, doet eigenlijk niet ter zake. Het gezicht dat zich hier laat zien in het gedrag van de potentaten is een satansgezicht. Iets anders kan ik er niet van maken. Het is de opmaat naar nog meer kwaad, het begin van een maatschappij waarin menselijkheid heeft afgedaan omdat de sterkste zonder mededogen regeert en alles voor zichzelf opeist. Allen die zo hard roepen dat zij het allerbelangrijkste zijn, dat alles om hen moet draaien, ook al is het zogenaamd in naam van het 'volk', zijn de manifestaties van hetzelfde gezicht: het kwaad in menselijke gedaante, knechten van satan. Een ander kenmerk dat ze met elkaar gemeen hebben is het feit dat ze het politieke spel zonder scrupules beheersen om aan de macht te blijven. Alles is geoorloofd, het doel heiligt de middelen en de grenzen worden steeds verder op geschoven van wat

mag en wat niet mag. Democratie is bij uitstek een manier om op slinkse wijze via manipulatie aan de macht te komen en dan via manipulatie die macht te behouden. Wie bewaakt de bewakers? In een computertijdperk als het onze is elke vorm van beïnvloeding mogelijk en wordt die ook ingezet om de macht te behouden. Rusland heeft een bondgenoot in allen die het belang van Rusland dienen: via geld en afpersing, via controle van de tegenstander, via computerinbraken en nep-nieuws worden bondgenootschappen en coalities ondergraven. Allen die de Russische machthebbers een warm hart toedragen zijn vazallen. Waarschijnlijk krijgen ze geld of worden ze op een slinkse wijze onder druk gezet omdat de Russen gevoelige informatie hebben verzameld die ze tegen je gebruiken als je niet meewerkt. De situatie in de VS bij en na de presidentsverkiezingen is daar een goed voorbeeld van ook al zijn de bewijzen nog niet zo hard naar buiten gekomen als sommigen beweren. Als politici hun eigen rechtssysteem gaan ontmantelen door zelf rechters en toezichthouders te benoemen is het failliet van de onafhankelijke rechtstaat ingezet, zie Hongarije, zie Polen, zie de VS met de benoeming van opperrechters. Ook een kenmerk dat al deze potentaten gemeen hebben. Vrije pers wordt beteugeld, aan banden gelegd en financieel onmogelijk gemaakt. Een volgend kenmerk.

Hoe lang blijft dit duren? Tot de machthebber het loodje legt? De kist als eindstation? Of zolang de populariteits-polls aangeven dat hij of zij nog steeds aan de winnende hand is en dat aanhangers de tegenstanders overvleugelen? Ook die polls zijn manipuleerbaar. Of zijn de verkiezingen het einde van dergelijke satansknechten? Hoe arm moeten de armen worden, hoe niet gehoord de tegenstanders, de oppositie, hoe onderdrukt? Moet het gaan zoals in Syrië waar een dictator met hulp van andere dictators de macht behoudt via een gruwelijke oorlog met miljoenen doden en vluchtelingen? Satan lacht in zijn vuistje. Klimaat-ontkenners, de superrijken der aarde, de potentaten, de machtsconcentraties die plaatsvinden in de handen van enkelingen, de schaamteloze zelfverrijking, de uitbuiting van de aarde waarvan weinigen profiteren, het gaat niet de goede kant uit. Tijd voor actie? Voor herbezinning? Voor een omkeer? Hoe komt er een einde aan de naïviteit om achter satansknechten aan te lopen die loze beloften doen? Wanneer worden we echt wakker? Of is het al te laat, heeft de wereld een onomkeerbare koers ingezet op een glijbaan in de afgrond? Als hebzucht en eigendunk ons denken en handelen bepalen is er niet veel te winnen. Boontje komt om zijn lonen. We zullen zien.

John Hacking
28 aug 2019

Tijd van je leven

Volgens de Koreaanse Duitse filosoof Byung-Chul Han hebben we tegenwoordig geen andere tijd meer dan de tijd dat we werken, arbeidstijd. Alles staat in het teken van werk en alle tijd waarin we niet werken is een vorm van rust om daarna weer hard aan de slag te kunnen gaan. “Hard aan de slag kunnen gaan”, hiermee is het allemaal samengevat. Alsof ons leven ervan afhangt. Pauzes, rustmomenten in de vorm van ‘mindfulness’, yoga, wandelen, die ontspanning moeten geven zijn in feite tussenfases tussen de verschillende tijden dat je aan het werk bent. Van de week hoorde ik dat een student aan een Amerikaanse universiteit afsprak om met vriendinnen samen een film te bekijken op tv. Maar iedereen nam ook studieboeken mee, om te studeren tijdens de reclames in de film. Geen tijd mocht er verloren gaan. Dat tekent onze huidige tijd: tijd is geld, tijd is kostbaar, tijd moet nuttig worden ingevuld. En als er al rustmomenten worden gecreëerd is het om te voorkomen dat je terecht komt in een burn-out over andere vorm van overspannenheid. Han schrijft dat de huidige prestatimaatschappij de tijd gijzelt. De tijd wordt gekoppeld aan arbeid.

De prestatiedruk schept vervolgens de druk dat alles sneller moet, alles moet meer en beter. Deze prestatiedruk zet je onder psychische druk, een vorm van pressie die de ziel uit je leven haalt. Zielloos lijk je dan meer op een zombie. Burn-out is dan volgens hem ook niet een arbeidsziekte, want arbeid werk niet noodzakelijk destructief, maar een prestatieziekte. Het is niet het werk als zodanig, maar de druk om te presteren, een neoliberale principe, dat de ziel ziek maakt.

De tijd dat we werken kleurt niet alleen onze vakanties maar ook ons slapen volgens Han. Daarom slapen we zo onrustig want we zijn ook s 'nachts nog met ons werk bezig. Langzaam doen, afremmen van het tempo, is op zich nog geen alternatief voor deze ervaren prestatiedruk. Want afremmen van het tempo is slechts symptoombestrijding, het heft het probleem van de prestatie druk niet op. Niet vertraging maar een tijdrevolutie is volgens Han nodig om tegenwicht te bieden tegen de prestatiedruk in deze neoliberale samenleving waarin authenticiteit, prestatie, ambitie, slagen, schitteren, “yes we can”, hoog in het vaandel staan. In de beleving van de tijd als ik-tijd kan er voortdurend geschipperd worden. Het is de tijd die ik neem voor mezelf, de tijd die ik vrijwillig besteed, inzet, ten bate van mij zelf en de prestaties die ik wil

leveren. Daarvan heb je onder prestatiedruk nooit genoeg, het werk komt nooit af. Die ik-tijd staat voortdurend onder druk, het moet sneller en het moet beter. Ook de wijze waarop je jezelf hiermee en hierin manifesteert kan altijd beter en mooier. In de ik-tijd draait het individu om zichzelf – een narcistisch cirkelen om het eigen ego. “Kijk eens hoe bijzonder ik ben, hoe authentiek, kijk eens wat ik allemaal kan, wat ik allemaal heb, kijk eens hoe goed het mij gaat, en dat allemaal op eigen kracht”. Dit soort slogans en getuigenissen vormt de inhoud van veel berichten op sociale media. Maar het is een ik dat, als de dingen niet lopen zoals ze zouden moeten lopen, terecht kan komen in een diepe depressie, want opeens lukt alles niet meer. In een van de Duitse kranten legt een vrouw, manager en moeder getuigenis af van wat haar is overkomen. Ze nam altijd heel veel taken op zich, zij wilde overal goed presteren, maar ze werd ook voortdurend belaagd door schuldgevoelens, door een gevoel van tekort schieten, zoals als manager, en misschien nog meer als moeder van haar kinderen. Dat ging een hele tijd goed, totdat ze op een moment helemaal niks meer kon: een soort van katatonie. Ze was helemaal verward. Ze had te lang geteerd op haar energie, te weinig gerust, teveel geïnvesteerd, en te weinig gerelativeerd. Het schuldgevoel was er mede de oorzaak van dat ze harder liep dan ze kon lopen. Maar opeens was het over en uit. Daarna heeft het meer dan een jaar geduurd dat ze weer een beetje normaal kon functioneren.

Byubg-Chul Han pleit voor een tijdrevolutie. Niet de ik-tijd moet centraal staan, maar de tijd van de ander, de medemens, de tijd die ik geef en die ik besteed aan de relatie met de andere mens. Die tijd als gift aan de ander laat zich niet versnellen, laat zich niet onder druk zetten, en ze onttrekt zich aan prestatiedruk en efficiëntie-eisen. Maar in de neoliberale maatschappij is de tijd als gift volledig afgeschaft. Tijd is geld en alles wat je zomaar geeft, weggeeft, en wat niet in materiële componenten als geld is uit te drukken, wordt als zinloos ervaren, weggegooid tijd. We zien dat in de zorg voor de kwetsbare mens, in het onderwijs, in de handhaving van de orde door de politie, alles wat niet uit te drukken valt in economische waarde wordt weg bezuinigd. Er is geen ruimte meer voor menselijkheid, voor gratis tijd die je aan een ander besteedt. De ik-tijd maakt jou eenzaam, isoleert je, de tijd die je aan de ander besteedt schept gemeenschap, zo Han. Dat is pas echt goede tijd. Net zoals de tijd die je samen doorbrengt bij een feest, het samen vieren en genieten, de tijd die je neemt om goed te feesten en je er goed op voor te bereiden, net als het ondergaan van een ritueel, een religieus gebeuren, een viering. Dat kun je niet versnellen, daarin wordt je niet afgerekend op prestatie en efficiëntie.

Je hebt maar een lichaam, een leven, een levenstijd. Hoe gek ben je dan als je slaaf wordt van je werk, hoe gek ben je als je al je tijd in dienst stelt van je baas die er alleen maar financieel beter van wordt, en jij geestelijk armer? Hoe dom kun je zijn als je dit laat doorgaan, een leven lang?

John Hacking
24 oktober 2019

Bron:

Alles eilt, in: Byung-Chul Han, Kapitalismus und Todestrieb. Essays und Gespräche, Berlin 2019, (Matthes & Seitz), Pag. 102-106

Op afstand

Ook 't bos is naakt, heeft nog niets aan
In 't uur van Christus' Lijden.
Als groepjes vrome bidders staan
De dennen stil terzijde

Boris Pasternak (uit: In de stille week)

De mens is ook een massamens. Niet dat iedereen de massa liefheeft, maar op een koningsdag als vandaag - iedereen blijft thuis - want het virus waart rond - is dit extra duidelijk. Geen bijeenkomsten, geen samen gezongen liederen, en opgeheven glazen. Geen gedrang op de grachten van Amsterdam en krioel in de steegjes. Geen uitbundigheid en feestvreugde in het Vondelpark. Leeg is het, stil. De straten zijn mensenloos. Grote steden als Milaan, Barcelona, ze ogen doods en verlaten. Gebouwen zijn de stille getuigen en staan roerloos.

Hoe waren we gewend geraakt aan de drukte, het verkeer, het massatoerisme. Een stad vol leven en vol bedrijvigheid. Nooit is het stil, nooit is er geen verkeer. Gijs van Oenen schrijft in een essay over de filosoof Paul Virilio, die veel heeft nagedacht over moderne architectuur het volgende: *“In de eerste decennia van de twintigste eeuw vindt een nieuwe ‘aanslag’ op de ervaring plaats door de opkomst van de modernistische architectuur en stedenbouw. Modernisten als Corbusier en Van der Rohe beogen door hun architectuur de mens aan te passen*

aan, of in te voegen in, de eisen van de moderne wereld. Nieuwe wijzen en vormen van wonen en verplaatsen creëren als het ware een nieuwe mens, een gedachte die je in die tijd ook vindt in het (Italiaanse) futurisme. Niet toevallig is dit tevens de tijd waarin de eugenetica opkomt - ook een stroming die de mens door technologische middelen wil verbeteren. De verhoging van snelheid en volume van de circulatie vereist dat het verkeer ruim baan krijgt. Mogelijk gemaakt door nieuwe bouwtechnieken met ijzer en beton gaat het wonen van de mens zich in reactie daarop ver boven het maaiveld afspelen, in de nieuwe torenflats en wolkenkrabbers.

Opnieuw beïnvloedt dit onze lichamelijke ervaring. De stad wordt bovenal een kruispunt van stromen, een 'nodale structuur'. De wereld wordt zo iets 'wat aan ons voorbij trekt' - dat geldt voor de voetganger die het drukke sadsverkeer over de brede stadsboulevards voorbij ziet snellen, maar ook voor de automobilist die op de snelweg de buitenwereld ervaart als een film die op een voorruit wordt geprojecteerd." (De nieuwe Franse filosofie, pag. 216-217)

Inmiddels zijn wij (modernen) aangepast en ingepast. Daarom voelt het vreemd om weer te ervaren hoe het is als de stad stil is, als er geen verkeer raast, als je opeens weer de vogels hoort die je in het gedruis van auto's en trams niet opmerkt. Daarom voelt het vreemd als je opgesloten in je flatje geïsoleerd moet blijven van de wereld buiten omdat je anders ziek kunt worden of anderen kunt aansteken. "Totale lockdown" als de stekker even uit het stopcontact getrokken is en wij nu maar het beste ervan moeten zien te maken.

Maar kan dat? Kunnen we zomaar even afstand doen van onze contacten, onze lichamelijke aanrakingen, onze verlangens en behoeftes die vooral via en door het lichaam bevredigd moeten worden? De deskundigen die in de media verschijnen houden ons voor dat het niet anders kan. De ziekenhuizen raken overbelast en er sterven teveel en te onnodig mensen. Gijs van Oenen verwijst in zijn artikel over Virilio ook naar het begrip heterotopie dat door de Franse filosoof Michel Foucault geëikt is. Hij schrijft dat dit begrip *door Foucault slechts zeer tentatief aangegeven (is), met abstracte en niet duidelijk samenhangende beginselen*. Hij schrijft ook dat dit begrip iets wil aangeven van: *'de omkering, aanvechting of representatie van werkelijke plaatsen'*. Het gaat om *'buitenplaatsen', die hoewel lokaliseerbaar, 'buiten alle plaatsen zijn'* (DeHaene en DeCauter 2008:17). (o.c. pag. 209)

Het begrip heeft hierna een vlucht genomen in allerlei betogen om een andere en nieuwe situatie te beschrijven. Bij Foucault heeft de ervaring van die nieuwe ruimte duidelijk invloed op het individu en werpt het een schaduw op het zelfbeeld van de mens. Iemand die bijvoorbeeld als

soldaat een periode in een kazerne heeft doorgebracht en later misschien in een oorlog is een ander mens geworden, dat wil zeggen, hij is niet meer dezelfde gebleven als voor die ervaringen. Dat kunnen andere ruimtes met je doen. Jarenlang op school zitten is een ander voorbeeld.

Het feit dat we nu noodgedwongen geïsoleerd zitten kan ook een dergelijke invloed hebben op ons zelfbeeld en ons zelfverstaan. Van Oenen wijst er ook op dat Foucault *met het begrip heterotopie zijn toenmalige analyse van de structurerende werking van 'vertogen' beoogde te vertalen in termen van structurende beginselen van ruimtes of verblijfplaatsen.*

En wat nu weer heel actueel is door het spreken van de deskundigen op het terrein van de bestrijding van het virus komt ook terug in zijn tekst als hij zegt: *“Waar vertogen - dominante wijzen van spreken van deskundigen en instituties - in hun onderlinge confrontatie ordenend, uitsluitend en regulerend werkten, gaat het nu om een vergelijkbare ‘krachtmeting’ in ruimtelijke termen. De heterotopie is de reële plaats die laat zien dat de realiteit een illusie is. Of het is juist de perfecte plaats die beter geordend en rationeler is dan de normale ruimte.”* (o.c. pag. 209)

Als op dit moment het dominante spreken dat van de deskundigen is en dat hun denkbeelden en voorstellen ons leven zodanig beïnvloeden, zelfs tot op het niveau van de parlementaire besluitvorming (noodwetten bv.) zonder dat het parlement daar aan te pas komt, komen we op dit terrein op een gevaarlijk hellend vlak terecht. De invulling van de ruimte en de rationele besluitvorming om die ruimtes te beperken waarin we werken, besluiten nemen en waarin we leven, betekent: de heterotopie bestaat nu in levende lijfe voor iedereen. En noodgedwongen aanvaard omdat we niet anders kunnen. Apps die worden ontwikkeld om het virus te monitoren, om besmettingen in kaart te brengen, doen niets anders dan deze heterotopie bevestigen. We zitten opeens in het keurslijf, de gevangenis, van onze experts en we hebben zo lijkt het geen andere keuze.

Daarom staan er ‘dwaallichten’ op die allerlei complottheoriën bedenken om aan deze verplichte inperking te ontkomen. Daarom zijn er al lang protesten tegen de wetenschap en hun betogen omdat mensen niets voelen voor inperking van hun rechten en voor correctie op hun zelfbeeld en wereldbeeld. Maar de wijze waarop zij dit kenbaar maken via protest en demonstratie is niet al te slim, want het virus geeft niets om rechten zoals vrijheid van denken en van spreken en om de strijd om het bestaan van de ondernemers. De heterotopie is een feit of we dat nu

willen of niet. Het virus legt ons een nieuw kader op dat ook onze leefruimte en de beleving daarvan kleurt en bepaalt.

Gelukkig hebben we dichters. Zij geven ruimte en maken mogelijkheden zichtbaar om de werkelijkheid ook vanuit een ander perspectief te ervaren. Hoe reël is reël? Wat is realiteit als er een virus rondwaart dat levensbedreigend is en dat nog jaren zal voortwoeden? Wat wordt onze nieuwe realiteit? Ook lichamelijk gezien? Gaan we ons evolueren tot wezens waarvoor massabelevingen vreemd worden? Niks geen voetbalstadions meer gevuld met een kokende massa aan supporters, geen hallen of velden vol muzikliefhebbers die kunstmatig opgepept met pillen en drank uit hun dak gaan? Lev Berinski schrijft gedichten in het Jiddisch, een ervan luidt vertaald:

MENSEN ZONDER VLEUGELS

Een mens zonder vleugels -wat is dat voor schepsel?
Het is geen dier: het loopt op twee benen.
Het is geen engel: het streeft niet naar de Schepper.
Het is geen mens: bij een mens zal toch minstens één keer per dag
of per jaar, of per leven
de ziel een kreet slaken, zich roeren, het lijf wakker schudden,
het kwade uitbannen, en in de lucht een paar vleugels uitspreiden
een paar lange, messcherpe vleugels, wit als sneeuw ...

En u, die ik bedoel, kunt u soms begrijpen wat sneeuw is
of lucht, of sporen van ongeschoeide muskieten
op het herfstige water.
Of kent u slechts soep met matseballen
en wat mooi voor u is –
een rode tulp - uw maag onder de hemel.

En vast ook wel de grote Arabische divan, pronkstuk van lijflijkheid
met vier zilveren bollen waarin zestien armen, zestien benen
en acht roze regenbogen zich spiegelen in het paradijs.

Ach, de *shop* en de sauna en het pingpongen,
medicijnen, anti-
medicijnen, anti-
antimedicijn - medicijnen om te eten en af te scheiden
en zich te verspreiden (Genesis 9:1) over de aard...

En u draaft maar, u kunt slechts twee dingen tegelijk

als een paard.

Lev Berinski

De situatie waarin we nu verkeren is morgen niet afgelopen. Er duiken ook heel veel verklaringen op die een oorzaak aan proberen te wijzen voor deze pandemie. Hoe zijn we hierin verzeild geraakt en hoe komen we er weer uit? Duidelijk is dat onze wereld gebouwd is op drijfzand zover het de uitbuiting van de aarde betreft, de ongelijke verdeling van de welvaart, de schrijnende armoede en uitbuiting van velen. De wal keert het schip. Als dit virus wordt overwonnen komt er wel weer een ander. Het potentieel van virussen is niet uitgeput hoe hard we ook ons best doen om alles onder controle te houden. Zou het niet eens tijd worden om na te denken over hoe onze samenleving economisch kan functioneren zonder alle uitwassen zoals bonussen voor grootverdieners, aandeelhouders en bankiers, topbeloningen voor sporters, gigantische prijzen voor kunstwerken, en beloningen voor directeuren die in geen verhouding meer staan tot het grondpersoneel? Zou het niet eens tijd worden om na te denken over onze voedselketens, de productieprocessen en het reizen dat daarvoor nodig is? De inzet van pesticiden, de injectering van mest in de bodem, de rationalisering van het boerenbedrijf ten koste van beesten, insecten, de bodem, om maar zoveel mogelijk te produceren en te verdienen? Waarom niet massaal inzetten op een duurzame bedrijfsvoering waarmee ook de natuur echt geholpen is in plaats van schijnoplossingen? Nadenken ook over ons consumptiegedrag, de overbodigheid van veel goederen, (zoals ook de Action). Zou het niet eens tijd worden om na te denken over wat echt belangrijk is in een samenleving als de onze: opvoeding, onderwijs, rentmeesterschap over de aarde, de kostprijs van medicijnen en de eerlijke verspreiding daarvan, onderlinge solidariteit en niet in het minst menselijkheid, humanitair gedrag tegenover anderen, niet-landgenoten, vluchtelingen, mensen van elders? De Joodse dichter Jitschok Lejb Peretz ziet het zo:

Denk niet
(fragment)

Denk niet dat de wereld een kroeg is - geschapen
om je met nagels en vuisten een weg naar de tapkast
te banen, waar je kunt vreten en zuipen, en waar
op een afstand anderen toezien met glazige blikken
en zo wit als een lijk hun speeksel wegslikken
met kramp in hun maag van de honger -

o, denk niet dat de wereld een kroeg is!

Denk niet dat de wereld een beurs is -geschapen
voor sterken om zwakken de buidel te lichten,
van straatarme meisjes de kuisheid te kapen,
van vrouwen de melk uit hun borsten, van mannen
het merg uit hun botten, van kinders de glimlach
zo zelden te gast op hun bleke gezichten -
o, denk niet dat de wereld een beurs is!

Denk niet dat de wereld een vrijplaats is -geschapen
voor wolven en vossen, voor roof en voor zwendel;
de hemel - een voorhang die Gods blik belemmert!
De nevel - zodat niemand op je vingers kan tikken;
de wind-om het luide geween te verstikken;
de aarde - om het martelaarsbloed op te zuigen -
o, denk niet dat de wereld een vrijplaats is!

De wereld is geen kroeg, geen beurs en geen vrijplaats!
Gemeten wordt alles, gewogen wordt alles!
Geen traan en geen bloeddruppel worden vergoten,
geen vonk en geen oog worden zinloos gedoofd!
Een traan wordt een stroom, een stroom oceaan,
oceanen - een zondvloed, vonken -de donder -
o, denk niet dat wet en recht niet bestaan!

Jitschok Lejb Peretz

Nu wij in een heterotopie leven die ons door het virus is opgedrongen
kun je jezelf ook afvragen of deze nu zoveel verschilt van de
heterotopiën waar we uit komen? De nieuwe stad, de nodale structuur
van onze steden, de bedrijvigheid en de wijze waarop we onze levenstijd
invullen: vaak jachten en jagen, is het niet ook vaak het najagen van
wind? Leven volgens de principes van de buitenkant (Instagram), holle
vaten, leeghoofden met het grootste woord, de luidste stem...De nodale
structuur van onze steden en ons verkeersnet zijn inmiddels ook virtueel
een feit. In de virtuele wereld zijn we pas echt als in een netwerk
verbonden met elkaar. Hieruit is geen ontsnappen meer mogelijk of
straffe van niet-existentie en dan nog kun je virtueel blijven bestaan als
een herinnering en door de sporen die je hebt achtergelaten. Virtueel en
reël lopen door elkaar. Zijn eigenlijk al niet meer onderscheidbaar want

de overlap is groot. Het virus maakt dat meer dan duidelijk als we proberen via virtuele middelen greep te krijgen op de verspreiding ervan. Wat zal er van ons worden, evolutionair gezien: wezens die op afstand blijven en die tenslotte alles verliezen wat contact via het lichaam mogelijk maakt. Zou het zover kunnen komen over schatweg 100.000 jaar? Of zijn we dan al lang van deze aardbodem verdwenen omdat we het niet klaar kregen om ons aan te passen aan de beperkte mogelijkheden van deze aarde en ons menselijk bestaan - omdat onze hebzucht en ons verlangen groter waren dan wat deze aarde en deze mensheid dragen kon? Eliëzer Steinbarg, de Joodse dichter ziet het zo:

DE PIENTERE RIVIER

Een rivier sprak eens verwonderd:
alle waterwegen stromen eeuwig naar de zee, ik niet uitgezonderd,
is de aarde dan zo klein? Gaan zo weinig wegen
naar landen, vergeten door de regen,
die dorsten naar een druppel vocht?
Mij dunkt, wij gingen beter door de bocht,
waarom naar zee, die toch al veel te nat is?
De tocht erheen al is een jagen, jachten,
geen moment voor hogere gedachten,
ook niet des nachts, wanneer het stiller is.
Nee, nee, ik doe niet langer mee! De groeten!
Van nu af aan kies ik een andere route.
Voorwaar, zou zelfs de grote oceaan mij wenken
en zeggen: 'Ik zal u al mijn parels schenken
en kiest u maar als bruid de mooiste meermin uit ... '
dan zeg ik: eenmaal nee is nee!

De rivier buigt af, zij slingert, ploegt
door drooggevalen beken, zwoegt
door kale wouden,
dorre streken,
(ze is geen dwaas, weet wat ze doet)
en waar zij komt wordt zij met vreugd begroet,
het minste steentje doet zich aan haar vocht te goed.
Maar de rivier wordt voortgedreven,
groots en meeslepend wil zij leven,
is niet tevreden met het kleine,
baant nieuwe wegen naar woestijnen
waar zonnehitte schroeit en brandt.

En? Hoe liep de tocht ten einde?
Vraag dat maar aan het zand.

Nieuwe wegen? Niets op tegen;
maar pas op waar je belandt.

Eliëzer Steinbarg

John Hacking
Koningsdag in Nederland 27 april 2020

bron:

Pasternak, Boris, Gedichten, Amsterdam 2016, (Uitgeverij Van Oorschot)

Sprakeloos water. Spiegel van de moderne jiddische poëzie.
Samengesteld en vertaald uit het jiddisch door Willy Bril, Amsterdam
2007 (Meulenhof)

Leven, Bram, (e.a.) (Red.), De nieuwe Franse filosofie. Denkers en
thema's voor de 21e eeuw, Amsterdam 2011 (Boom)

Afstand (2)

Najaar 2019 kwam het louteringsgraf uitgebreid in de publiciteit. De uitnodiging lag er om na te denken over je leven in een graf in de tuin van de Studentenkerk. Waarom een graf? Omdat je dan met je hele lichaam kon ervaren en kon focussen op de vraag wat het betekent om sterfelijk te zijn en dat er een keer een einde aan je leven zal komen. Deze uitnodiging kreeg veel respons. Memento mori in een nieuw jasje. Eigenlijk is dit kunstproject, want zo werd het gepresenteerd, ook een beetje profetisch. Door het *corona-virus* zijn we opeens allemaal beland in een soort van virtueel graf en worden we met de neus op de feiten gedrukt dat we sterfelijk zijn. Velen zijn al gestorven en in principe kan iedereen worden besmet met alle gevolgen van dien. De een zal meer weerstand hebben dan de ander maar de dreiging geldt voor bijna iedereen.

Of we willen of niet, nu worden we geconfronteerd met de vraag wat je leven zinvol maakt en hoe je eigenlijk wilt leven. Je levenstijd is beperkt en daarom kostbaar. Door het virus kunnen we zo ook afstand nemen van onze dagelijkse beslommeringen en nadenken over wat er echt toe doet in ons leven.

Het virus heeft ons bijna letterlijk los gemaakt van onze oude patronen en gewoontes omdat we afstand van elkaar moeten houden door de dreiging van besmetting. Dat doet iets met ons zelfbeeld en de beleving van ons zelf. Alles waar veel mensen samen bij betrokken zijn is bij nader order opgeschort. Opeens is er minder 'wij' en veel meer 'ik'. Meer op jezelf geplaatst zijn, individuele ervaringen in plaats van collectieve gedeelde ervaringen.

Wereldleiders die al veel eerder zinspeelden om veel meer 'ik' dan 'wij' worden nu op hun wenken bediend. Ze spelen de kaart van het nationalisme, de zogenaamde stem van het volk, het eigen belang en gedragen zich ronduit egoïstisch. Hun ware waard komt boven ondanks hun mooie praatjes over democratie en iedereen gelijk. In India krijgen de moslims collectief de schuld van het verspreiden van het virus. In de Verenigde Staten is het een 'chinees' virus dat door China in de wereld is gebracht. Ook de ambtenaren van de landen laten zich niet onbetuigd: de jacht op beschermende kleding, mondkapjes en de ondersteuning van de ontwikkeling van een vaccin: iedereen wil er het eerste bij zijn en solidariteit en eerlijke verdeling zijn begrippen die niet meer in het woordenboek voorkomen. Idem op economisch terrein: het opvangen van de financiële klappen in Europa en per land. De grote maatschappijen krijgen voorrang, de kleintjes zoeken het maar uit. In India werd een totale Lockdown aangekondigd door president Modi die over 4 uur na zijn toespraak in zou gaan. Miljoenen tijdelijke arbeiders wilden terug naar huis, zonder geld, want de fabrieken waren dicht en de lonen werden niet uitbetaald. Een totale chaos. Een prachtige kans voor het virus op verspreiding. India is door dit beleid van het discrimineren van een groot deel van de eigen (moslim) bevolking hard op weg een facistische staat te worden waar moslims de zwarte piet wordt toegespeeld op basis van Hindoeïstische vooroordelen ten aanzien andere bevolkingsroepen. Aziaten in de Verenigde Staten klagen over discriminatie en racisme, hetzelfde hebben we in Nederland ook al gezien, maar dan op minder grote schaal.

Maar hoe hard er ook geroepen wordt om de grenzen te sluiten en om autark te worden als natie, het is een onmogelijk streven want in de hedendaagse wereld zijn allen met allen verbonden. De economie draait op globale schaal. Terug naar de middeleeuwen kan niet meer. Maar wat

wel kan is dat de enorme geldstromen niet meer alleen ten goede komen van reuzefirma's en superrijken. Het kapitalistische systeem bevordert onrecht en ongelijkheid in de huidige liberale vorm. Meer dan 2 miljard mensen doen niet mee in dit systeem omdat ze buiten elke vorm van voorziening vallen en moeten leven van aalmoezen. Een nieuwe Marx en een nieuwe oproep om in opstand te komen tegen deze onrechtvaardige systemen is broodnodig. Maar de armoede en de honger maakt slaven van mensen. Ze verheffen niet hun stem. Helaas, en het geweld van de onderdrukking is moordend. Dat zien we ook in Latijns Amerika als indianen opkomen voor hun rechten tegen grote ondernemingen die in hun land grondstoffen winnen en bossen afbranden. Dood en verderf zijn het resultaat. Als de rijken maar kunnen blijven verdienen.

In de bijbel staan een paar psalmen waarin de tegenstanders worden vervloekt. Psalm 35, 69, 109 en 137 zijn voorbeelden daarvan. Deze twee psalmen spreken voor zich.

Psalm 35

Van David.

Bestrijd, HEER, wie mij bestrijden, vecht tegen wie mij bevechten, wapen u, grijp het schild, sta op om mij te helpen! Zwaai met uw speer en strijdbijl en werp ze naar mijn achtervolgers.

Zeg tegen mij: 'Ik ben het die je redt.'

Dat beschaamd en vernederd worden wie mij naar het leven staan, dat eerloos terugdeinzen wie mij kwaad willen doen.

Laten zij verwaaien als kaf in de wind wanneer de engel van de HEER hen opjaagt, laat hun weg donker en glad zijn wanneer de engel van de HEER hen vervolgt.

Zonder reden hebben ze een net gespannen, zonder reden een kuil voor mij gegraven.

Laat hen ten onder gaan voor zij het weten, verstrikt raken in hun eigen netten en zelf de ondergang tegemoet gaan.

Dan zal ik juichen om de HEER, mij verheugen over de redding die hij brengt.

Uit de grond van mijn hart zal ik zeggen: 'HEER, wie is aan u gelijk? U bevrijdt de zwakken van hun onderdrukkers, de zwakken en de armen van hun uitbuiters.'

Valse getuigen staan tegen mij op en vragen mij naar wat ik niet weet. Ze vergelden goed met kwaad, ik voel mij van ieder verlaten.

Waren zij ziek, ik trok een boetekleed aan, en bleef mijn gebed onverhoord, ik pijnigde mij door te vasten. Ik liep rond als waren zij

vrienden, broers, ik ging in het zwart gehuld en liep gebogen als iemand die rouwt om zijn moeder.

Maar toen ik dreigde te vallen, verheugden zij zich, ze liepen te hoop en sloegen me onverwachts neer, ze hadden me willen verscheuren, die bende godvergeten spotters met een grijns op hun gezicht.

Heer, hoe lang nog blijft u toezien? Behoed mij voor hun moordlust, red mijn kostbaar leven van die leeuwen. Dan zal ik u prijzen in de gemeenschap, u loven waar heel uw volk bijeen is.

Gun mijn vijanden, die valsaards, geen leedvermaak, mijn redeloze haters geen blik van triomf want het woord vrede kennen zij niet, en tegen de weerlozen in het land smeden zij bedrieglijke plannen. Ze roepen spottend, hun mond wijd open: 'Zie hém daar!'

U hebt het gezien, HEER, zwijg dan niet, mijn Heer, houd u niet ver van mij. Verhef u, ontwaak, mijn God en mijn Heer, verdedig mij, vecht voor mijn zaak. Doe mij recht, HEER, mijn God, u bent rechtvaardig, sta niet toe dat ze zich om mij vermaken, laat hen niet kunnen denken:

'Dit is wat we wilden.' Laat hen niet kunnen zeggen: 'We hebben hem verslonden.'

Dat beschaamd staan en vernederd wie zich verheugen op mijn ondergang. Dat met schaamte en schande bedekt worden wie zich boven mij verheffen.

Dat van vreugde juichen wie willen dat mij recht wordt gedaan. Laat hen gedurig mogen zeggen:

'Groot is de HEER, vrede wil hij voor zijn dienaar.' Van uw gerechtigheid zal mijn tong spreken, van uw roem wil ik zingen, dag aan dag.

Psalm 109

Voor de koorleider. Van David, een psalm.

God, die ik loof, blijf niet zwijgen, want vijandig en bedrieglijk is de mond van hen die mij beschuldigen, hun tong spreekt niets dan leugens, ze bestoken mij met woorden van haat, zonder redenen bestrijden ze mij.

Ik bid voor hen, maar mijn liefde roept vijandschap op, ze vergelden goed met kwaad, woorden van haat zijn de dank voor mijn liefde: 'Wijs een gewetenloos man aan die hem aanklaagt bij de rechter. Dat hij schuldig wordt bevonden en dat zijn gebed God niet bereikt.

Dat zijn dagen geteld zijn, een ander zijn ambt overneemt, dat hij zijn kinderen vaderloos, zijn vrouw als weduwe achterlaat. Dat zijn kinderen bedelend rondzwerven, naar eten zoeken in het puin van hun huizen, dat schuldeisers beslag leggen op zijn bezit en vreemden roven wat hij moeizaam verwierf. Dat niemand hem trouw blijft, niemand zich ontfermt over zijn kinderen, dat zijn nageslacht voorgoed verdwijnt, hun naam na

hun leven wordt uitgewist. Dat de schuld van zijn voorouders de HEER in gedachte blijft, de zonde van zijn moeder niet wordt uitgewist, dat hun zonde en schuld de HEER steeds voor ogen staan en niemand op aarde hun naam nog gedenkt.

Want hij bewees aan niemand trouw, hij vervolgde zwakken en armen, wanhopigen dreef hij de dood in. Dat de vloek die hij liefhad hem treft, de zegen die hij een ander misgunde hem nooit ten deel zal vallen. Dat de vloek hem als een mantel omhult, zijn lichaam vult als water, zijn gebeente doordringt als olie. Dat de vloek als het kleed is dat hij draagt, als de gordel die hij dagelijks omheeft!’

Laat zó de HEER mijn aanklagers straffen, hen die zelf over mij dit kwaad afroepen. Maar u, HEER, mijn God, doe voor mij wat tot eer van uw naam is: bevrijd mij, u bent goed en trouw. Ik ben verzwakt en arm, gewond in het diepst van mijn hart. Ik verdwijn als een schaduw die lengt,

als een sprinkhaan die wordt afgeschud; mijn knieën zijn slap van het vasten, ik ben tot op het bot vermagerd. Ik wek de lachlust op, wie mij ziet schudt meewarig het hoofd. Help mij, HEER, mijn God, red mij in uw trouw, dan zullen zij weten dat het uw hand is, dat u, HEER, dit hebt gedaan. Komt van hen de vloek, van u verwacht ik zegen, schande over mijn belagers, vreugde over uw dienaar, hoon zal het kleed zijn van wie mij aanklagen, schande de mantel waarin zij zich hullen.

De HEER zal ik prijzen met luide stem, hem loven te midden van velen, hij staat de armen terzijde en redt hen uit de greep van hun rechters.

De nood is zo hoog dat de zwakke en uitgebuite mens niks anders meer weet dan te vloeken en de hulp in te roepen van God. Ik heb deze psalmen altijd gelezen als een manier om je verdriet, je onmacht en je woede te uiten. Dat kan opluchten, dat geeft ruimte, afstand. Als je nu de daad bij het woord gaat voegen en in naam van God naar de wapens grijpt, dan heb je het niet begrepen. Als je God vraagt om hulp wil dat niet zeggen dat je het recht in eigen hand moet nemen. Dat is de grote valstrik waarin politieke partijen soms trappen: hun aanhangers ophitsen tot geweld, geweld, tegen homo's, tegen armen, tegen zwarten, tegen vluchtelingen, tegen anders gelovigen, tegen alles wat afwijkt in hun ogen. Je kunt dat soort politici zo aanwijzen. Hun landen laten de gevolgen zien: hoge muren bij de grens, kampen en gevangenissen om tegenstanders in op te sluiten, brandstichting, aanvallen op straat, arrestaties en gevangenissen vol met bepaalde groepen zoals drugsverslaafden of leden van een andere bevolkingsgroep. Een moderne vloekpsalm is nodig in de hoop dat hij een beetje kan helpen:

Vloekpsalm - 165

To hell with them...

Donald Trump (will) go to hell
Mike Pence (will) go to hell
Vladimir Poetin (will) go to hell
Xi Jinping (will) go to hell
Jair Bolsanaro (will) go to hell
Recep Tayyip Erdogan (will) go to hell
Victor Orban (will) go to hell
Narendra Modi (will) go to hell
Matteo Salvini (will) go to hell
Bin Salman (will) go to hell
Kim Yong un (will) go to hell
İlham Əliyev (will) go to hell
Ali Khameni (will) go to hell
Thierry Baudet (will) go to hell
Jean Marie Le Pen (will) go to hell
Marie Le Pen (will) go to hell
Mohammed VI (will) go to hell
Win Myint (will) go to hell
Desi Bouterse (will) go to hell
Bashar al-Assad (will) go to hell
Nicolás Maduro (will) go to hell
Aleksandr Loekasjenko (will) go to hell
Emmerson Mnangagwa (will) go to hell
Mateusz Morawiecki (will) go to hell
Daniel Ortega (will) go to hell
Maeen Abdulmalik Saeed (will) go to hell
Geert Wilders (will) go to hell
Mitch McConnell (will) go to hell
Phillip de Winter (will) go to hell
Jörg Meuthen (will) go to hell
Tino Chrupalla (will) go to hell
Steve Bannon (will) go to hell
and so on and on and on...

But who wil go to heaven?
Are you one of them?

Schrijven geeft ruimte aan gedachten, ideeën en emoties. Afstand is gevraagd, afstand is nodig ook in het felst van het debat en het heetst

van de strijd om de waarheid. Met woorden is een wereld te winnen. Met taal een veldslag te behalen - ook zonder dat er letterlijk doden vallen. Dat is de kracht van democratie. In het stemhokje wordt het beslist. De afstand die de burger doet van de macht is heilzaam. Het machtsmonopolie, mits goed aangewend en rechtvaardig, in handen van de staat kan zegen brengen, zodat we elkaar niet de koppen inslaan. Goed geïnformeerd zijn eveneens, je geen knollen voor citroenen laten verkopen...

Vijfenzeventig tot honderd jaar geleden was er nog een tv en geen internet, geen virtuele wereld. We luisterden radio die toen langzaam in opkomst was. De Tweede Wereldoorlog, het einde ervan, is vijfenzeventig jaar geleden. Men schreef elkaar brieven. Men stuurde een zeldzame Ansichtkaart of prentbriefkaart. Zelfs als men maar vijf kilometer van huis was om een bezoekje te brengen aan Valkenburg, zoals mijn oma met haar kinderen. In de tachtiger jaren zie je aankomen wat nu op sociale media gebruikelijk is: laten zien waar je bent en hoe goed je het hebt. Vakantiekaarten worden naar allen gestuurd die op je lijstje staan: vele groeten uit...etc. Wij de mensen van de eerste helft van de vorige eeuw, hebben nog meegemaakt dat tv en internet werden uitgevonden. Dat was nieuw. We lopen daarom achter in het gebruik van alle virtuele middelen die ons ter beschikking staan. De huidige generatie groeit op in een andere tijd, een andere context en met totaal andere mogelijkheden om afstanden te overbruggen. Was tijdens de Tweede Wereldoorlog de radio het propagandamiddel bij uitstek en ook de films die in bioscopen werden vertoond, nu zijn het de grote spelers die de sociale media en de opslag van data beheersen en bespelen. Afstand is een relatief begrip geworden: tijd en ruimte zijn overbrugbaar en dat steeds sneller en vaker. Het internet heeft de tijd opgeheven en de ruimte minimaal gemaakt. Overal naar toe reizen, overal tegelijk aanwezig zijn, dat kan via virtuele middelen. De verleiding is dus groot om ook invloed uit te oefenen nu de afstanden gering zijn geworden. De beïnvloedbare aanhangers zijn binnen handbereik, telefoonbereik, internetbereik. Fake-news is bijna niet meer van echt te onderscheiden want de stormvloed aan berichten is niet meer overzienbaar en controleerbaar.

Hoe moet je dan je positie bewaken en ervoor zorgen dat je afstand kunt houden en dat je niet in de valkuil trapt van de manipulatie? Raimoin Panikkar, filosoof en theoloog, schreef een mooie en korte handleiding daarvoor.

Iets om over na te denken en tot je te nemen, ook in deze tijd van corona en vooral voor de tijd die komen gaat daarna. Panikkar schrijft:

Ik heb mezelf negen regels of soetra's gegeven: .

1. Begin bij mezelf en probeer niet anderen te veranderen).
2. Begin in mezelf (dus zonder druk van buiten).
3. Stel mezelf open voor heel de werkelijkheid (niet een 'gespecialiseerde' spiritualiteit).
4. Begin waar ik mezelf ben: geen *tabula rasa* niet wachten op het beste, ideale vertrekpunt. Bijvoorbeeld: 'Als ik eenmaal genoeg geld heb ...', 'Als ik maar eenmaal getrouwd ben ...', 'Als ik maar dit of dat voor elkaar gekregen heb ...', 'Als ik een beter mens ben'.
5. Denk niet aan de gevolgen: hier moet je een zuiver hart hebben anders word je bang. Niemand kan alle gevolgen van tevoren voor zien, ook een computer niet; en als ik eenmaal mijn vertrouwen in een computer stel, ben ik niet langer vrij.
6. Wees solidair en isoleer je niet. Alleen zijn betekent niet vanzelf isolement; solidariteit kan een groep, familie, vrienden, enzovoort betekenen.
7. Zoek je motivatie in jezelf - dus zonder hulp van buiten, zonder financiële hulp, zonder vooropgezet plan, zonder vast doel voor ogen. Het ware zelf kan nooit door een doel gemotiveerd worden!
8. Gebruik geen geweld - forceer de wil niet, probeer niet iets te moeten overwinnen. anders ben je alleen maar voortdurend aan het onderdrukken.
9. Steeds een nieuw leven beginnen!

Raimon Panikkar, Waar wijsheid woont, Deventer 1997 (Ankh-Hermes bv) (pag. 171)

John Hacking

4 mei 2020 Dag van de herdenking van de slachtoffers en doden van Wereld Oorlog Twee.

Angst voor vrijheid, angst voor de vrijheid

Vrijheid is een groot goed. Zonder vrijheid wordt het leven (bijna) onmenselijk. Een tijdje houd je dat misschien uit maar op de lange duur is het dodelijk. Toch is het typisch dat veel mensen verlangen naar een leven waarin veel vast ligt en waarin de regels duidelijk zijn. Totalitaire systemen worden gekenmerkt door het feit dat veel wordt vastgelegd: helder is wie de leider is, wat de doelen zijn die moeten worden bereikt

en wie de vrienden zijn en wie de vijand is. Identiteit wordt ontleend aan het vijandbeeld. De vijand maakt jou tot iemand. Dan weet je waarvoor en vooral tegen wie je vecht. Of het nou Nazi-Duitsland, het systeem van de Russische (onder Stalin bijvoorbeeld) of Chinese communistische (onder Mao) partij is, eigenlijk is het een pot nat. De leider is duidelijk, de richting is duidelijk waarin moet worden gemarcheerd en de vijanden zijn allen die kritisch commentaar leveren op dit systeem van persoonsverheerlijking en totalitaire aanspraken. De waarheid hebben ze in pacht, deze gehoorzame volgers en vastberaden leiders. Ze lezen in de geschiedenis van de mens alsof het een boek is, destilleren daaruit hun eigen waarheid en brengen die aan de man als enige weg naar het heil en naar verlossing van de ellende die zij hebben gediagnosticeerd. De theoloog/filosoof Raimon Panikkar schrijft over het begrip waarheid het volgende, ik citeer:

De geschiedenis leert ons dat mensen de gruwelijkste dingen hebben bedreven in naam van de waarheid. Op fenomenologische gronden valt te beredeneren dat waarheid altijd is waar we *naar zoeken*. Het is echter niet te verdedigen dat wat je daarbij *vindt*, ook altijd de waarheid is. We kunnen heel wel op zoek zijn naar de waarheid, maar wat we vinden, hoeft de waarheid helemaal niet te zijn. Als je erop staat de waarheid te weten, heb je de waarheid in je ziel al vernietigd, want de wijsheid woont er dan niet meer. Volgens de leer van Thomas van Aquino is het vasthouden aan de waarheid een paradox; op zijn best kan de waarheid vasthouden aan ons. Waarheid is altijd alleen een omhulsel, en dat betekent uiteindelijk dat we de waarheid niet kunnen identificeren met de werkelijkheid als geheel. Zodra we de waarheid aanraken, wordt die aangestoken door al onze tekortkomingen; daardoor wordt de waarheid die ons zou moeten verlossen, onze gevangene. Hoe kan die ons dan bevrijden?

Dit betekent niet dat we niet op de waarheid kunnen vertrouwen. Het betekent alleen dat de waarheid zelf alleen maar een omhulsel is voor de werkelijkheid, een omhulsel dat wij nodig hebben omdat daardoor het bestaan zichtbaar kan worden. Waarheid is de zichtbaarheid van het bestaan, voorzover het bestaan begrijpelijk is. Maar de persoon moet deze openbaring, deze ontsluiting, halverwege tegemoet gaan en na de ervaring verder willen leven in deze bodemloze afgrond van het mysterie. *Ungrund*, zei Meister Eckhart (DW III, 36; enz.).
uit: *Quaternitas perfecta* p. 59

Totalitaire denkers denken nou precies wel dat zij de waarheid in pacht hebben en dat hun claim op de waarheid rechtvaardig is, want hun

analyse van de negatieve situatie klopt gewoon in hun ogen. En als die analyse al klopt, dan ook het recept om die negatieve situatie te veranderen. Ze vergeten maar even voor het gemak dat zij maar een heel beperkte kijk op de werkelijkheid hebben en dat hun blik een gekleurde blik is. Elk argument dat wordt ingezet is in feite een poging om je te overtuigen van hun gelijk. Geen middel is daarvoor te min, als het doel maar wordt gehaald en als de aanhangers maar dit standpunt onderschrijven. De prijs die wordt betaald voor het verwerkelijken van deze visie in de maatschappij is de vrijheid. Die wordt ingeleverd voor zekerheid en voor een helder doel. Het individu en de persoonlijke vrijheid wordt daaraan opgeofferd. Maar dat is in de ogen van de leiders geen probleem want het doel heiligt de middelen en het doel ligt ver buiten het bereik van het solitaire individu. De massa moet worden bespeeld en bewerkt opdat ze als een geheel zich achter de doelen van de beweging schaart en daarmee de doelen dichterbij brengt. Voor het gemak wordt dan geroepen dat hiermee de 'wil van het volk' eindelijk wordt gehoord en verwezenlijkt, alsof het volk, (wat dat dan ook moge zijn) met één mond zou spreken.

Sowieso is er geen volk dat met een mond kan spreken en daarnaast is het amalgaam van burgers, individuen nooit een volk an sich. Je kunt misschien wel het idee hebben dat je deel uitmaakt van een groter geheel, van een volk, van een beweging, maar dat is dan altijd iets wat je jezelf aanleert, waar je voor kiest, wat je aanspreekt, wat via opvoeding en drill erin gehamerd wordt, want vanzelf gaat het nooit. Je wordt nu eenmaal niet als lid van een volk geboren alsof dat bij je DNA hoort. Het zijn de schrijvers, de ideologen, de sprekers, de filosofen van de beweging die de volgelingen deze droom voorhouden (samen met de gouden bergen op het einde) en die enthousiasme wekken bij hun volgelingen want nu hebben ze eindelijk een doel in hun leven en iets om voor te leven (en eventueel ook te sterven). Die droom, bijvoorbeeld in de vorm van nationalisme (trouwens ook een recente historische uitvinding), kan velen 'begeisteren', aanspreken, zelfs zo dat er met een grote mate aan enthousiasme naar het front wordt getrokken om daar de vijand een lesje te leren. Wereldoorlog Een is hiervan een heel duidelijk voorbeeld onder velen. De filosoof Rüdiger Safranski heeft een interessant boek geschreven met de vraag: hoeveel waarheid heeft een mens nodig. Hij bestudeert de ontwikkelingen in de filosofie en trekt daar zijn conclusies uit. In het slothoofdstuk vat hij het een en ander rond de hang naar waarheid en de waarheidsclaim samen waaruit ik citeer. Hij schrijft over waarheid in bijvoorbeeld de menswetenschappen het volgende:

Der Wissenschaftler fragt und die >Dinge< sollen antworten. Es kommt auf den >Beifall der Dinge< an. Wahrheiten sollen gefunden und nicht erfunden werden. Auf solche Wahrheiten, die man finden kann und die unabhängig von dem existieren, der nach ihnen sucht, zielen auch die Humanwissenschaften: man sucht nach den Gesetzmässigkeiten der Gesellschaft, des menschlichen Trieblebens, der Geschichte, des Kulturwandels, der Sitten. Man sucht nach dem Sinn und der Bedeutung einzelner Kulturerzeugnisse, als ob Sinn und Bedeutung unabhängig von dem, der nach ihnen sucht, in diesen Erzeugnissen >liegt<.

Dieses Verhältnis zur Wahrheit existiert auch ausserhalb der Wissenschaften: Wahrheit sei eine Eigenschaft der Wirklichkeit, die von uns herausgefunden werden müsse. Solche Wahrheiten geben Sicherheit, auch wenn die Spezialisten sie gefunden haben und nicht man selbst. Schon allein deshalb ist die Beziehung zur Wahrheit meist die des Glaubens an die Wahrheit. Wir glauben an die Wahrheitsfindungen der Spezialisten. Nun ist es unter den reflektierten Wissenschaftlern schon fast eine Trivialität: Wahrheit ist keine Eigenschaft der Wirklichkeit, sondern eine Eigenschaft des Verhältnisses, das ich zu ihr einnehme. Die Wirklichkeit ist weder >wahr< noch >falsch<. sie ist eben wirklich. Nur Interpretationen der Wirklichkeit können >wahr< oder >falsch< genannt werden. Man nennt sie >wahr<, wenn sie auf die Wirklichkeit zu >passen< scheinen, in dem Sinne etwa, dass Vorhersagen eintreffen, dass Hypothesen den >Beifall der Dinge< bekommen, dass ein bestimmtes Verhaltenskalkül zu dem geplanten Ergebnis führt, etcetera. Doch diese Reflexion richtet zumeist wenig aus gegen die intuitive Überzeugung, wonach die Wahrheit in den Dingen selbst steckt und wir sie dort auffinden und für unseren Gebrauch herauslösen können.

Wenn es nur die >Dinge< wären -aber wir suchen in diesem Sinne auch nach unserer eigenen Wahrheit: nach der >wahren< Natur unseres Selbst. Wir suchen danach so, als ob diese >Wahrheit< verborgen in uns steckte, als ob sie darauf warte von uns gefunden und ergriffen zu werden. Wir wenden uns an alle möglichen Instanzen, von denen wir uns belehren lassen, was unsere >wahre< Natur sei, woran wir uns halten sollen, um sie zu verwirklichen. Auch und gerade hier gilt das Versprechen: Die Wahrheit wird uns frei machen. (Wieviel Wahrheit braucht der Mensch? Pag. 194-195)

Als de waarheid ons vrij zal maken, is het van het allergrootste belang dat wij die waarheid vinden en onderschrijven. Als wij die waarheid niet vinden blijven we slaven, blijven we onvrij. Maar hierin zit precies de angel: de waarheid die ons vrij kan maken en vrij zal maken zullen we

nooit vinden want die is onvindbaar omdat ze niet bestaat. Ze bestaat alleen in de hoofden van hen die er naar op zoek gaan. En omdat dit verlangen zo krachtig is en zo vol dynamiek vergeten ze maar even hoe beperkt ze zelf zijn in hun zoektocht. Ratio, gevoel, intuïtie zullen nooit voldoende zijn om de waarheid als “de waarheid” te kunnen vinden. Want het blijft zoeken vanuit een bepaald perspectief, een bepaalde onvolmaaktheid die haar stempel drukt op het zoeken en vinden zelf. Totalitaire denkers zul je daar niet over horen want dit gegeven ondergraaft hun eigen claim en uiteindelijk hun eigen fundament. Als ze dit wel serieus zouden nemen en communiceren moeten ze toegeven dat hun hele waarheidsstreven en de uitkomsten daarvan gebouwd zijn op los zand want het zijn grotendeels aannames en eigen uitvindingen. Safranski gaat daar op in als hij schrijft:

Es ist die *Angst vor der Freiheit*, die an eine von einem selbst unabhängige Wahrheit glauben lässt. Man will mit seiner Wahrheit nicht alleine bleiben, und man will den Verdacht loswerden, dass man sie vielleicht nur erfunden hat.

Natürlich will jedermann »frei« sein. Frei von Zwängen, die den Wünschen Grenzen setzen, den Bewegungsdrang hemmen, die Entscheidungsmöglichkeiten einschränken; jedermann will frei sein von den nicht selbstgewählten Reglementierungen des Lebens.

Aber Freiheit macht auch einsam. In der Freiheit erfährt man sich als eine selbständige, selbstverantwortliche, von den anderen getrennte Grösse. Das kann ein Gefühl der Ohnmacht und der Angst erzeugen. Freiheit löst aus selbstverständlichen, Geborgenheit gewährenden Bindungen und belastet einen mit der Aufgabe, solche Bindungen selbsttätig herzustellen. Freiheit unterhöhlt die Autorität vorgegebener Wahrheiten und zwingt einen, sich selbst Wahrheiten zu geben oder wenigstens zu wählen, nach denen man sein Leben einrichten will. Das alles heisst: Selbstbestimmung. Die Angst vor der Freiheit ist die Angst vor der Einsamkeit der freien, riskanten Selbstbestimmung und Selbstverantwortlichkeit. Die Angst vor der Freiheit ist Protest gegen die Zumutung, ein Ich sein zu sollen. Die Angst vor der Freiheit ist Protest gegen die Zumutung, das zufällige, vereinzelte Ich sein zu sollen, als welches man sich vorfindet. Angst vor der Freiheit ist Angst vor der eigenen Kontingenz, der Nicht-Notwendigkeit. (Wieviel Wahrheit braucht der Mensch? Pag. 195-196)

De mens klampt zich als het ware vast aan een heilsleer, een belofte van verlossing uit dit tranendal zodat hij zelf geen verantwoording hoeft te dragen voor zijn situatie en voor het feit dat zijn leven sterfelijk en eindig is. Beseffen dat er een keer een einde aan je leven komt, beseffen dat je

op de meeste dingen geen invloed kunt uitoefenen, dat je heel vaak kind van de rekening wordt omdat de 'natuur', de 'maatschappij', de 'geschiedenis' "het anders met je voorheeft" (wat dus eigenlijk allemaal fictie en niet waar is) kan machteloos maken. Iedereen die dan een helpende hand uitsteekt om deze anonieme machten en krachten te duiden en te bedwingen, hen in de juiste richting te sturen (ook al kost dat heel wat offers) wordt met open armen ontvangen. Eindelijk is er een redder opgestaan die het licht heeft gezien en die de juiste weg weet naar de toekomst en het einde van alle ellende en machteloosheid. Safranski laat zien dat dit verlangen ook gevoelig is voor de verleiding die van totalitaire systemen uitgaat. Maar hij beschrijft ook het medicijn tegen deze verleiding. Een medicijn dat bestaat in het vrij kunnen bekijken en beslissen. Hij schrijft:

Angst vor der Freiheit war es auch, die in den modernen pluralistischen Massengesellschaften die Anfälligkeit für die totalitäre Versuchung steigerte. Gerade die Pluralität konkurrierender Wahrheiten, die sich wechselseitig relativieren mussten, wirkte offenbar beängstigend. Deshalb kam es zu fundamentalistischen Zusammenrottungen um die jeweils eine Wahrheit, und deshalb wurde das europäische 20. Jahrhundert zum Zeitalter der Ideologien, des Totalitarismus, des Nationalismus und des Fundamentalismus.

Wenn man sich eingesteht, dass bei jeder Wahrheitsfindung und - damit zusammenhängend - bei jeder Wertentscheidung Freiheit im Spiel ist, wird man in sich selbst eine wahrheitsbildende Kraft entdecken. Die Entdeckung der Freiheit eröffnet die beunruhigende Perspektive auf einen Wahrheitsrelativismus. Auf absolute Wahrheiten wird man sich dann nicht mehr berufen können. Es gilt dann nicht mehr: »die Wahrheit wird uns frei machen«, sondern: »die Freiheit wird uns wahr machen«. In der Erfahrung der Freiheit verschwindet die universalistische Selbstmystifikation. Die Erfahrung der Freiheit macht frei für das wirkliche Mysterium: für das Individuum, das stets mehr und noch etwas anderes ist als jede mit dem Anspruch auf Allgemeinheit vertretene Wahrheit. Karl Popper schreibt: »Denn es ist das besondere, das einzigartige und konkrete Individuum, das sich mit rationalen Methoden nicht erfassen lässt ... Es ist die Einzigartigkeit unserer Erfahrung, die ... unser Leben lebenswert macht, die einzigartige Erfahrung einer Landschaft, eines Sonnenuntergangs, des Ausdrucks eines menschlichen Gesichts. Aber seit den Tagen Platons ist es für jede Art von Mystizismus charakteristisch gewesen, dass er dieses Gefühl der Irrationalität des einzigartigen Individuums und unserer einzigartigen Beziehungen zu Individuen auf ein anderes Gebiet überträgt. «

Das andere Gebiet sind: die abstrakten Allgemeinbegriffe, die Volksseele, das Klassenbewusstsein, der objektive Geist, das Gesetz der Geschichte - alle diese grossen Wahrheitsbilder, in denen man, auf der Flucht vor der eigenen Freiheit, gerne verschwinden möchte. (Wieviel Wahrheit braucht der Mensch? Pag. 198-199)

Dus niet de waarheid maakt ons vrij, maar de vrijheid zal ons waar maken. We vinden brokstukken waarheid als we de vrijheid durven (be)leven, als we vrijheid in ons denken en handelen tot uitgangspunt maken en ons niet laten ringeloren door welke waarheid dan ook die een claim legt op absoluteheid. "Zeg nee" schreef Wolfgang Borchert op het einde van de Tweede Wereldoorlog als leiders, generaals, soldaten komen en eisen dat je hen moet volgen omdat de geschiedenis, het volk, de natie, dat eist en verlangt. Zeg nee, iets dat je alleen kunt doen als je gelooft in vrijheid en in je eigen vrijheid. Als je de durf hebt om die vrijheid te nemen en haar zo tot waarheid te brengen. Als je en dat is het lastigste, verantwoordelijk durft te zijn voor je daden, ook al gaan die in tegen een meerderheid en tegen een staat die het anders ziet. Vrijheid ontstaat pas als je haar inzet om je weg te gaan. Vrijheid ervaar je pas als je de eerste stappen zet op de weg van de vrijheid. Een goede reis.

John Hacking 2 juni 2020

bron:

Safranski, Rüdiger, Wieviel Wahrheit braucht der Mensch? Über das Denkbare und das Lebbare, München Wien 1990, (Carl Hanser Verlag)

Quaternitas perfecta: de vierledige natuur van de mens, in: Raimon Panikkar, Waar wijsheid woont, Deventer 1997, (Ankh-Hermes bv) p. 5

Bewustzijn en gevoelloosheid

Ons zelfbewustzijn heeft slechts geestelijke kwaliteit zolang het ingaat tegen ons pure zelf. De keerzijde van het geestelijk zelfbewustzijn is daarom domme, lege trots. Een mens die niet tegen zijn eigen voordeel in kan denken is door de Geest verlaten. Ook een gezin of een natie die dat niet kan is daardoor van God en Geest verlaten. Want van hen is de kracht van de toekomst geweken die hen boven hun gangbare voordelen een vooroordelen had kunnen uittillen. Juist het feit dat ze slechts op zichzelf gericht zijn bewijst dat de geest zijn werk aan hen heeft beëindigd en niet meer in hen woont. De ondergang van het

Avondland en de vol-einding van het Avondland zijn twee woorden voor hetzelfde proces: ontslagen te zijn van een geestelijke taak. Want in het leven van de geest is alleen de geest zelf onveranderlijk. Alles waarop hij beslag legt verandert! Alle enkelingen en gemeenschappen die onveranderlijk willen blijven stellen zich daarmee gelijk aan de Geest. Dat is aanmatigend. Dat wat bezielde is moet blijven veranderen. Gehoorzaamheid aan het appel van de Geest hebben wij leren kennen als het leven van de ziel. Een natie die vol geestdrift raak over zichzelf, die het *genie français* aanbidt, of de Duitse geest, of het idee Italië, is alleen daardoor al van alle goede geesten verlaten en dit geldt ook voor de enkeling.

Uit: E. Rosenstock-Huessy, De taal van de ziel. Vertaling van *Angewandte Seelenkunde* (1924) van Eugen Rosenstock-Huessy, Vught 2014 (Skandalon), pag. 120-121

Uit hersenonderzoek blijkt dat het niet vanzelfsprekend is dat iedereen op dezelfde wijze bewust is en dat iedereen gevoel heeft. Paul Broks schrijft: "Nicht alle Menschen sind empfindungsfähig. Grob gesagt sind etwas zehn Prozent sogenannte philosophische Zombies...Durch sein gesamtes Leben hindurch fühlt er nicht das leiseste Flackern einer bewussten Erfahrung." Broks stelt dat deze zogenaamde „zombies“ wel alles kunnen ervaren net als andere mensen, maar ze voelen er niets bij. Ze zeggen wel dat ze iets voelen, maar dat is in werkelijkheid niet zo. Het zijn alleen woorden. De lichten zijn aan maar niemand is thuis. Deze mensen spelen alsof ze gevoel hebben, denken dat ze gevoel hebben en dat ze dat gevoel ook ervaren, maar in werkelijkheid voelen ze niks. Wat betekent dit?

Als de conclusies uit deze hersenonderzoeken en diagnose van het brein en de ervaring van gevoelens waar zijn dan heeft dat uitermate gevolgen voor de wijze waarop wij naar mensen kunnen kijken. Het zou bijvoorbeeld kunnen verklaren waarom er hardvochtige tirannen optreden, waarom op het eerste gezicht brave burgers zich ontwikkelen kunnen tot niets ontziende beulen en moordenaars zoals in de Wereldoorlog Twee maar al te vaak is gebleken. Misschien is deze constitutie wel de voorwaarde om überhaupt uit te groeien tot een niets en niemand ontziend mens. Dat betekent ook dat therapie geen zin heeft, dat de behandeling van dergelijke mensen volslagen nutteloos is want er verandert niks en er kan niks veranderen. De psychopaat blijft een psychopaat en ook de sociopaat blijft hetzelfde. Als een behandeling lijkt aan te slaan is dat misschien wel eerder de kunst van de verleiding die hier wordt ingezet om de behandelaar te laten geloven

dat er een transformatie heeft plaatsgevonden. Maar in werkelijkheid kan het brein niet veranderen en blijft de persoon een “zombie”.

Als het klopt dat 10% van de mensen in deze categorie valt van hen die eigenlijk niets voelen is dat op wereldschaal gigantisch. Van elke honderd mensen die je kent zijn er tien zonder gevoel en misschien ben je er zelf wel eentje van. Broks beschrijft in zijn boek dat over het bewustzijn gaat dat een goede vriend en collega-onderzoeker behoorlijk van streek was toen hij ontdekte dat hij zelf dit verschijnsel had. Maar hij leerde hier mee leven toen bleek dat ook zijn vrouw hetzelfde had en dat zij beiden hier goed over konden communiceren.

Maar laten we dit gegeven eens toepassen op de politiek en het politieke handelen, op de CEO's van grote bedrijven, op al de bureaucraten die de vele burelen bemensen, kortom op iedereen die door zijn werk op de een of andere wijze invloed uitoefent die die door beslissingen te nemen anderen behoorlijk kan benadelen omdat er in die besluiten bijvoorbeeld geen rekening wordt gehouden met de menselijke maat of met de effecten op de psychische/geestelijke gezondheid van mensen. Bijvoorbeeld het besluit vanuit de politiek om bepaalde bedrijfstakken op te heffen, te saneren, in te krimpen zonder dat er met betrokkenen wordt overlegd en zonder goed plan om hen op te vangen. De vogelgriep door het virus Sars, de varkenspest, de q-koorts (geiten) in de boerensector leidde tot grote ontruiming en faillissementen, tot besmettingen van mensen (Sars en q-koorts). Nu geplande saneringen in verband met de natuurgebieden die te veel overlast hebben van landbouwbedrijven aan de grenzen (uitstoot Co2) zijn een ander voorbeeld waar veel Fingerspitzengefühl voor nodig is en inspraak van betrokkenen op diverse niveau's.

Het zijn een paar voorbeelden van politiek en ambtelijk handelen die absoluut niet de schoonheidsprijs verdienen. Zoals ook de toeslagenaffaire voor ouders die veroordeeld werden door falend beleid bij de belastingen om grote bedragen terug te betalen aan de overheid terwijl zij onschuldig waren aan fraude die hen ten laste werd gelegd. En omgekeerd het verzet van boerenorganisaties die met hun tractoren gaan protesteren en met dreiging en geweld hun gelijk willen halen. En daarbij voor heel velen zeer hinderlijk optreden in de dagelijkse praktijk (werk en woonverkeer). Intimiderend van zich laten horen bij onaangekondigde bezoeken aan politici en ambtenaren. Als in Noord Brabant de politieke partijen zich hierdoor onder druk laten zetten (wat is gebeurd) kun je op je vingers natellen dat dit niets meer met

democratie te maken heeft maar enkel met belangen van enkelingen ten koste van een meerderheid.

De rücksichtsloze ontslagrondes bij tegenvallende resultaten bij bedrijven en banken zijn een ander voorbeeld van keihard handelen waar de eigenlijk werknemer niets voorstelt. Ik vermoed dat veel mensen die deze besluiten nemen – de keiharde saneerders, de advocaten die vooral voor eigen gewin de grootste criminelen verdedigen of gevallen politici (VS), de bazen van de inlichtingendiensten, maar ook de werkgever in een kleiner bedrijf die zijn werknemers beschouwt als onderdeel van zijn handel, het zouden wel eens allemaal heel gevoelloze mensen kunnen zijn die precies in dit plaatje passen. Het hoeft natuurlijk niet, maar het zou wel heel goed kunnen.

Opportunisten waar de leugens van het gezicht afspatten (Trump, Baudet, Putin) gebruiken de onvrede van de kiezers om hen een toekomst met gouden eieren voor te houden. Maar eerst moeten obstakels worden verwijderd, vijanden overwonnen, de massa aan hun kant worden gebracht. Ze gebruiken het politieke systeem om te doen alsof ze meespelen in de democratie maar in feite is hun hele gedrag gericht op obstructie en ondermijning. Een eigen journaal, de eigen werkelijkheid onder de aandacht brengen, alternatieve feiten, “er is geen waarheid meer die voor allen geldt” zo stellen ze, er zijn ‘volksvijanden’ die het volk bedreigen. Oude angsten worden aangewakkerd tegen de vreemdeling, haat-sentimenten zo oud als de religies worden ingezet tegen andere groepen die als eeuwen de pineut zijn zoals de joden. De verheerlijking van de eigen groep, de mannelijkheid, de deugden van het sterk zijn en het afwijzen van elk compromis en elke vorm van zwakheid, het bestoken van de aanhangers met steeds dezelfde giftige cocktail van leugens en halve onwaarheden, de schaamteloze zelfverheerlijking en de verkettering van de kritische pers die teveel vragen stelt, de lijst kan nog met talloze voorbeelden worden aangevuld.

In de dertiger jaren van de vorige eeuw lieten de dadaïsten al zien dat er veel waarheden tegelijk konden bestaan naast elkaar. Dat was ook de tijd van de opkomst van het fascisme en de verheerlijking van volk, leider en natie. Door verkiezingen aan de macht gekomen was het eerste wat gedaan werd het systeem ontmantelen en de vestiging van een totalitaire staat. Propaganda en het verketteren van zogenaamde tegenstanders waren de middelen om anderen over de streep te trekken en meelopers waren er genoeg. Kritische geesten werden in concentratiekampen gestopt en vermoord. Het gouden ei was toen in

nazi-Duitsland het duizendjarige rijk en een Europa onder de knoet van de nazi's. Maar vergeten werd dat dit duizendjarige rijk in de verte geen toegangswegen had: het zweefde aan de horizon. Marcheren in de richting ervan leidde uiteindelijk tot aan en in de afgrond. Dat ten kosten van miljoenen en miljoenen onschuldigen.

Als ik nu weer de termen hoor die uit deze tijd stammen en die door hedendaagse politici zonder nuance in de mond worden genomen kan ik niet anders dan terugkijken en vergelijken. Echte oplossingen voor hedendaagse problemen heb ik nog nooit uit hun mond vernomen. Alleen maar diagnoses die kant noch wal raken en die van klimaatontkenning gaan tot complottheorieën van Qanon en andere idioten. Misschien geloven zij zelf deze onzin ook niet maar kunnen ze het wel gebruiken om de samenleving te ontwrichten en velen op het verkeerde been te zetten. Want dat is volgens mij de inzet: verwarring zaaien door het ontkennen van waarheden die voor allen gelden, de eigen waarheden gebruiken als hefboom om de maatschappij voorgoed te ontwrichten en het vertrouwen in de overheid te ondermijnen. Als de chaos compleet is, kunnen zij in het machtsvacuüm springen en zich voordoen als verlosser – als Messias die de weg weet uit de chaos in een schitterende toekomst. Alleen zal dat dan een toekomst zijn die leidt tot zeeën van bloed. Bloed van tegenstanders en van onschuldigen.

John Hacking
27 november 2020

Bron:
Broks, Paul, Je dunkler die Nacht, desto heller die Sterne. Über Liebe, die Trauer und das Ich, München 2019, (C.H. Beck)

Digi-taal

Om sociale systemen te kunnen begrijpen moet je regelmatigheden en onderlinge relaties in het systeem onderzoeken, schrijft Armin Nassehi in "Muster. Theorie der digitalen Gesellschaft." (pag. 37) En, zo gaat hij verder, dan zal men vaststellen dat deze regelmatigheden in het systeem steeds complexer worden en daarmee steeds meer onzichtbaar, of in ieder geval niet meteen positief eenduidig te begrijpen zijn. Want veel krachten werken tegelijk in op fenomenen in een systeem en ook er wordt ook verschillend en zeer different naar deze fenomenen gekeken afhankelijk van het perspectief van de toeschouwer of onderzoeker. De

onoverzichtelijkheid van krachten die vaak tegelijk optreden en die inspelen op fenomenen in situaties, die tevens voor structuur en ordening zorgen zijn transparant en volledig niet transparant.

Dit klinkt nogal abstract maar toegepast op een concrete sociale groepering in de maatschappij in bijvoorbeeld een achterstandssituatie kan dit duidelijk maken. Als je als groep een maatschappelijke achterstand hebt in onderwijs, in inkomen, in de woonsituatie, keuzevrijheid in beroepsmogelijkheden, en in het kunnen kopen van gezond voedsel bv. zoals veel zwarte gemeenschappen in de VS dan zal bij onderzoek blijken hoe patronen elkaar kunnen versterken waardoor mensen niet kunnen ontsnappen uit deze zichzelf versterkende mechanismen. Mensen hebben geen echte kansen om mee te doen in de maatschappij, ze worden politiek achtergesteld, ze krijgen geen goede banen, het onderwijs is belabberd als je geen geld hebt om scholen te betalen, kinderen vervallen in criminaliteit om toch nog een inkomen te hebben, raken verslaafd aan drugs om te vluchten uit deze werkelijkheid en komen veel eerder en vaker in de gevangenis (ook door een bevooroordeeld rechtssysteem). Om hierin verandering te kunnen brengen moeten veel factoren in kaart worden gebracht, relaties verhelderd, en ingegrepen in essentiële factoren die deze groepen in een achterstandssituatie houden. En er moeten veel partijen meewerken om hierin verbetering te brengen, allereerst de doelgroep zelf, maar ook de beslissende (vooral politieke) krachten in een maatschappij die een belangrijke rol spelen bij de toegang tot goed onderwijs, een betaalbaar zorgstelsel, voeding en beroepsmogelijkheden. En hierin schuilt het probleem: vaak is helder hoe mechanismen werken maar veel is ook volledig niet transparant. Als mensen opstaan om te protesteren tegen de dood van een onschuldige medeburger van Afro Amerikaanse afkomst en tegen het racisme bij de politie worden ze nu zoals bij de dood van Georg Floyd weggezet als terroristen en oproerkraaiers. Zelfs en vooral door de president van de Verenigde Staten, vertegenwoordiger van het rijke establishment, die zich zo kan profileren voor zijn kiezers als 'Law and Order' president. Terwijl zijn rol die van nationale verbinder zou moeten zijn en niet van haatzaaier.

Dit is een maatschappelijk voorbeeld van hoe ingewikkeld de maatschappij in elkaar zit en hoe krachten hierin werken en effecten hebben op de deelnemers aan die maatschappij. Nassehi verwijst in zijn boek "Muster" ook naar de leefsituatie van de individuele burgers die in deze moderne maatschappij het gevoel hebben en de druk ervaren om zelf hun leven gestalte te moeten geven, met een gedeeltelijke vrijheid, in een wereld die is zoals ze is. Er wordt een vorm van noodzaak ervaren

om dit te doen onder risicovolle en onzekere voorwaarden, want men zoekt houvast en de speelruimte om te kunnen kiezen maar weet niet waar dit houvast te vinden is. Individuele wensen en motieven zouden transparant moeten zijn terwijl de gevolgen onberekenbaar zijn. Nassehi verbaast zich erover dat mensen door de sociale media meer dan ooit gegevens over zichzelf prijsgeven om zich van anderen te kunnen onderscheiden. Maar individuele verlangens, motieven, wensen bieden geen zekerheid omdat de gevolgen onbekend zijn. De keuze voor een opleiding, een studie of een baan is daarvan een goed voorbeeld. Je weet uiteindelijk niet waar je terecht komt. En ook niet hoe hoog de prijs is die je moet betalen.

De wereld is in toenemende mate complexer en onoverzichtelijker geworden en daarin moeten we onze weg zien te vinden. Onze analoge wereld die heel lang de enige wereld was die wij kenden (lang voor onze tijd) is inmiddels grotendeels digitaal geworden en onze analoge wereld is ingepast in die digitale wereld. Maar vaak zien we dat niet of willen we dat niet zien en doen we alsof we nog steeds op een analoge manier leven, denken en handelen. Het digitale is soms een blinde vlek omdat het allemaal geleidelijk gaat. Nassehi stelt dat onze maatschappij voor de overgang naar een digitale benadering van de wereld reeds lang gepreoccupeerd was. Digitaal wil zeggen de wereld van de digi-taal. Toen de mensen gingen lezen en schrijven werden ze zich bewust van de mogelijkheden van de taal en de betekenissen die deze taal ons opleveren. Bij de uitvinding van de boekdrukkunst werd ook het gezag van religieuze instanties, die een soort van alleenrecht hadden op de uitleg van religieuze geschriften, ondermijnd, want nu kon iedereen met eigen ogen (en oren) eigen betekenissen geven aan wat hij las. Een wereld van mogelijkheden ging open, betekenissen die mensen gaven aan ontwikkelingen en aan situaties konden niet zomaar ongedaan worden gemaakt. De vrijheidsstrijd (van nieuwe naties) en het recht om zelf te denken en te spreken zijn hiervan voorbeelden. De Franse Revolutie maakt dit duidelijk. Maar deze laat ook zien hoe hardnekkig de (macht)structuren zijn in een maatschappij en hoe de contrarevolutionairen na het debacle van keizer Napoleon weer de aloude politieke en economische macht weten te grijpen.

In de digitale wereld is de taal gereduceerd tot twee elementen. Is er in de taal zoals wij die kennen in het Westen sprake van een alfabet waarmee woorden kunnen worden gevormd, een bijna oneindig scala aan mogelijkheden en betekenissen, in de digitaal zijn 24 letters teruggebracht tot 2 mogelijkheden. Maar omdat deze structuur zo eenvoudig en eenduidig is kan hij op alles worden toegepast. De wereld

van de big data laten dit zien. Er is bijna niets dat zich kan onttrekken aan de vertaling van de analoge wereld in een digitale wereld. In de oudere religieuze geschriften heeft de godheid nog een alfabet nodig om zich uit te drukken in een taal om zichzelf te openbaren, toen vooral een soort van geheim proces omdat er niet veel lezers en niet veel schrijvers waren en de boekdrukkunst nog niet was uitgevonden zodat de geschriften over de hele gemeenschap konden worden verspreid. De tien geboden worden in steen gehouwen om zo het eeuwigheidskarakter ervan te onderstrepen. In onze digitale wereld verliest de schrijver van software de macht over het geschrevene. Hij kan niet sturen op betekenis zoals bij het geschreven woord en rekening houden met de receptie door de lezer. De software wordt ingezet om data met elkaar te verbinden en dat is eigenlijk alles wat er gebeurt. Relaties worden gelegd, data met elkaar verbonden, onzichtbaar voor de gebruiker van de computer omdat de rekenkracht van de computer ons verstand ver overstijgt. De toekomstige quantumcomputer zal dit in ongekende mate doen waardoor totaal nieuwe berekeningen en manipulatiemogelijkheden realiteit worden.

Als de digitalisering op bijna alles toepasbaar is en als alles digitaal kan worden vertaald, dan is niets en niemand meer onkwetsbaar of veilig. Geen enkele dictator kan zich verstoppen en kan absoluut met digitale middelen heersen want alles kan worden gehackt. Hoeveel controle mechanismen ook worden ingebouwd (à la China bij de onderdrukking van de Oeigoeren zelfs tot en met het beïnvloeden van het lichaam) uiteindelijk heb je niet de absolute macht want er kunnen altijd weer mensen opstaan die jouw systeem ondermijnen en platleggen. Een goede manier om van dictators af te komen lijkt me zoals in Wit Rusland op dit moment. De toepassing van digitale middelen levert veel gevaren op voor de burgers maar ook veel kansen. Het feit dat wij overal digitale sporen achterlaten en dat onze wereld onvoorstelbaar is zonder digitale middelen laat al zien dat het begrip privacy een illusie is, een romantisch verlangen naar een wereld die nooit heeft bestaan. Zijn we nu digitaal vastgelegd, vroeger waren we vastgelegd door afkomst, achtergrond en conventies. Als je als een dubbeltje geboren bent...etc. luidde het spreekwoord. Tegenwoordig is dit anders.

In de digitale wereld is alles informatie en leent alles zich om verbanden te leggen en alles en iedereen wordt daardoor beïnvloed. Elke analogie, alles uit de analoge wereld kan in een digitaal schema worden gezet en gemeten. Wat of wie zou zich hieraan nog kunnen onttrekken?

Nassehi stelt dat de digitalisering verwant is aan de structuur van onze maatschappij. Ze wordt als vreemd ervaren omdat ze in haar radicaliteit

op het vertrouwde en bekende duidt, ze maakt relaties zichtbaar in de verzamelingen data, schept nieuwe combinaties en maakt vergelijkingen die daarvoor onbekend waren. Patronen worden aan het licht gebracht in de oneindige verzamelingen van data. En patronen leiden weer tot nieuwe verzamelingen, een algoritme doet niets anders.

Nassehi stelt dat de digitalisering aansluit op de complexiteit en vooral de regelmatigheid waarmee fenomenen optreden in onze maatschappij. De digitalisering maakt die regelmatigheden en onregelmatigheden zichtbaar ook al hadden wij daar geen kennis van. Digitalisering noemt Nassehi de verdubbeling van de wereld in datavorm en de techniek om deze data met elkaar in relatie te brengen, waardoor ook weer nieuwe vragen en complexen ontstaan.

Het digitale is dus bijna indifferent voor alles te gebruiken. We komen steeds meer te weten maar de maatschappij wordt ook in steeds meer gebieden en facetten ingedeeld waardoor alles nog complexer wordt en de samenhang nog meer niet transparant wordt. Als je het klimaatprobleem zou willen oplossen moet je vanuit alle deelgebieden kijken en handelen: economie, politiek, recht, de techniek, de wetenschap, collectief maar ook individueel, globaal en nationaal etc. etc.

Nassehi stelt ook dat moderniseringsprocessen niet het verlies zijn van ordening maar ze verwijzen expliciet naar ordening, dat maken de relaties in de data zichtbaar: ze leggen ordeningen bloot, ordeningen die de vertrouwde (analoge) ordeningen zoals geslacht, status, familie, etc. ver overstijgen). De digitalisering laat ook overduidelijk zien hoe voorspelbaar en transparant ons gedrag is. Zie ook het misbruik dat daarvan is gemaakt door onderzoeksbureau's bij de Amerikaanse verkiezingen, of het gebruik van data voor reclame en beïnvloeding door de grote internet-maatschappijen die nu een soort van monopoliepositie hebben verworven door hun omvang en invloed.

Het project van de digitalisering heeft ook een overschot aan controle gebracht en de onmacht bij de beheersing van een pandemie als bij de besmetting met covid-19 laat dit overduidelijk zien. De controle gaat niet ver genoeg om dit virus te beheersen en met man en macht wordt er aan gewerkt om het binnen de perken te houden via digitale middelen. Controle leidt ook tot zelfcontrole, voortdurend jezelf monitoren via diverse apps, je zelf laten zien via sociale media, steeds bezig zijn met je uitstraling, zelfexploitatie, slaaf worden van je mobiel. Zo zitten we gevangen in patronen en onze moderne samenleving is een voortzetting van patronen die al eeuwen gelden en die nu met digitale middelen worden voortgezet. Eigenlijk maakt de digitale wereld alles gelijk, want

als alles digitaal kan zijn bestaat het onderscheid alleen in het aantal en de ordening van de digi-taal.

Zo ontstaat er een nieuwe kijk op de mens, op de wereld en ook op het lichaam. Wat dit voor gevolgen zal hebben voor ons gedrag is op dit moment nog onvoorspelbaar omdat de inhouden en betekenissen van de verzameling data voortdurend veranderen. Fake nieuws is hiervan slechts een klein voorbeeld. Met gemakzucht en een lakse houding ten aanzien van deze ontwikkelingen kom je in ieder geval niet veel verder. Hoe dan ook worden we meer en meer als het ware opgeslokt in deze digitale wereld en moeten we alle zeilen bijzetten, zo vermoed ik, om nog een beetje overzicht te houden en daarmee een gevoel van veiligheid. Maar er zijn geen garanties. Maar hopen op de empathie van mensen en hun menselijke inborst. Maar ook dat is niet gegarandeerd.

John Hacking

17 augustus 2020

bron:

Nassehi, Armin, Muster. Theorie der digitale Gesellschaft, München 2019, (C.H. Beck)

Lichaam en digi-taal

Wat geeft nog houvast in een digitale wereld? De analoge beleving van het lichaam? Wat is een eindig lichaam in een durende tijd van 'digitaliteit'? Al duizenden jaren ontberen wij eigenlijk een filosofie van het lichaam die recht doet aan onze lichamelijke en onze kwetsbaarheid en nu de analoge wereld langzaam opgaat in de digitale wereld is het, zo vermoed ik, al niet veel beter. In de tijd van de ontdekking en latere toepassingen van het schrift en het schrijven, toen de wereld nog niet digitaal was, was het handschrift nog een uniek kenmerk van de schrijver. Toenmalige sprekers, zoals bijvoorbeeld religieuze leiders (en ook sjamanen) hadden in hun tijd een voorsprong in inzicht, kennis en toepassing op hun luisteraars. Het schrift zette dit zelfbewustzijn om in taal die gelezen kon worden en waarmee de spreker kon blijven spreken als persoonlijkheid. Een zekere mate van uniciteit hangt hiermee samen zoals blijkt uit het werk van de grote (literaire, religieuze en filosofische) auteurs in onze geschiedenis. Maar in een digitale wereld is er geen sprake meer van uniciteit want wat zouden de unieke kenmerken moeten zijn van een data-producent als deze data

verzamelingen digi-taal zijn in verschillende combinaties en (bijna oneindige vormen van) ordeningen?

Het lichaam heeft nog unieke kenmerken zoals bijvoorbeeld de vingerafdruk. En ook het DNA van elk mens is verschillend. Maar de ontdekking van de structuur of de code van het DNA laat al zien dat vanuit een digitale benadering er alleen een verschil is in volgorde van elementen. Die combinaties bepalen vervolgens het unieke karakter van elk mens met betrekking tot zijn lichamelijkeheid. Maar zo gauw een computer het menselijk DNA in kaart brengt is het lichaam als het ware overgeleverd aan de digitale wereld. En nu kan op onderdelen worden ingegrepen in het menselijk genoom door de toepassing van nieuwe technieken zoals Crispr-cas (wat volgens Wikipedia staat voor: CRISPR is een afkorting van Clustered Regularly Interspaced Short Palindromic Repeats en is een belangrijk onderdeel van het bacteriële verdedigingsmechanisme tegen virussen. CRISPR's zijn korte segmenten van herhaalde codes in het DNA, die de bacterie gebruikt om een nieuwe virusaanval te herkennen en af te slaan. Samen met het enzym Cas9 vormen ze de basis voor de populaire CRISPR-Cas technologie, die gebruikt kan worden voor het gericht bewerken van het genoom van een organisme. bron:

)

Voor de filosoof Nietzsche was duidelijk dat de wereld zelf weinig of geen houvast bood en dat er ook geen echte levensdoelen meer waren. Alle verklaringen en aangeboden oplossingen vanuit de filosofie of religie om een zinvol bestaan te leiden beschouwde hij als zinloos en illusoir. Hij zocht een oplossing in het bestaan en activiteit van de menselijke wil zoals ook Schopenhauer daarin geloofde. De wil tot macht als een fundamenteel streven van de mens. Maar daarmee bleef hij hangen op het psychologische vlak en dat bracht hem uiteindelijk niet verder. Als schrijven en denken, spreken en rationaliseren, reflecteren en vasthouden wat je hebt bedacht in taal en geschriften, een vorm van verdubbeling van de wereld is, een 'wereld opnieuw' nu in de vorm van taal, een wereld die als het ware door de beschouwer, schrijver is heengegaan, en nu in een nieuwe vorm aan het licht wordt gebracht, dan zijn de pogingen van Nietzsche, Nietzscheaanse verdubbelingen van de wereld, maar leveren ze uiteindelijk niet op, waar de auteur naar op zoek is. Misschien is dat wel een van de redenen dat Nietzsche in de afgrond van de waanzin viel, het 'niets' heeft hem opgeslokt omdat het 'niets' sterker was dan zijn rationele kracht om dit 'niets' te bezweren. Het 'niets' zou je kunnen opvatten als het besef dat alles maar dan ook alles zonder zin is, zinloos, en dat geen enkel iets tot

houvast en zinvolheid leidt. Nihilisme in zijn uiterste vorm. Er zijn geen ankerpunten, er is geen vaste bodem onder je bestaan en alles wat we bedenken en aanbieden vanuit de filosofie of de religie zijn mooie dromen maar geen werkelijkheid waarin we ons aan op kunnen trekken uit dit moeras van betekenissen.

Heidegger, die andere Duitse filosoof voorspelde al dat de cybernetica de filosofie zou gaan aflossen: in een digitale wereld reageren systemen op elkaar vanuit hun digitale bestaan en ontwikkelen computers nieuwe strategieën om de wereld digitaal te verdubbelen. Zal de machine, de computer in de naaste toekomst in staat zijn om zoals in het menselijk bewustzijn, de wereld te duiden en terug te koppelen zodat er sprake kan zijn van een soort van zelfbewustzijn? De vraag is natuurlijk of er bewustzijn en een terugkoppeling op de wijze van menselijk bewustzijn nodig is. Misschien is dat wel helemaal overbodig en wordt dit op een andere wijze opgelost.

Heidegger schreef in 1967 in zijn Atheense voordracht *Die Herkunft der Kunst und die Bestimmung des Menschen* dat de wetenschappelijke wereld een cybernetische wereld wordt, een wereld die bestuurd wordt door de verzameling, ordening en terugkoppeling van informatie of data. Armin Nassehi schrijft in zijn boek *Muster. Theorie der digitalen Gesellschaft*, waar deze verwijzing uit voortkomt (pag. 83) dat sturing, controle en terugkoppeling van informatie alleen mogelijk is als alles in data, in informatie, kan worden omgezet. Dat is precies wat in een digitale wereld plaatsvindt: alles is data. Data worden met data vergeleken, informatie met informatie, de referentie, zo Nassehi, is dan niet meer de gerepresenteerde wereld (zoals wij die analoog kennen), maar het wisselvallige spel van informatie die voortdurend op zichzelf betrokken wordt. De wereld is als het ware buiten spel gezet, onze analoge wereld is in een nieuwe verdubbeling als digitale wereld alleen maar bezig met zichzelf: cybernetica als inhoud en als vorm.

In dit Heideggeriaanse denken wordt het gevaar geschilderd van het verdwijnen van het onderscheid tussen machine en mens, met andere woorden, de mens zoals wij die tot nu toe hebben gekend verdwijnt. De Nietzscheaanse Übermensch was een mens die het nihilisme en de zinloosheid van het bestaan zou moeten kunnen aanvaarden en overwinnen. Misschien vermoedde Nietzsche toen al dat hij tot deze 'kunstgreep' over moest gaan om überhaupt nog een houvast te hebben in deze wereld. Hoe zou het zijn als Nietzsche in onze tijd zou hebben geleefd, wat zou hij hebben gezegd en gedacht over onze digitale wereld? Vanuit digi-taal gedacht is elke vorm van oplossing, elke vorm van zingeving, elke filosofie niet meer en niet minder een verzameling

data die ook heel anders geordend kan worden met heel andere conclusies. Als filosofie cybernetica is geworden is de filosofie zoals wij die kennen vanaf de oude Grieken ten einde. Reflectie is dan een zinloze oefening want waarom zou de ene gedachte beter zijn dan de andere? Los van het concrete menselijke bestaan en de existentiële condities waarin de mens zijn leven samen met anderen gestalte geeft, is de digitale benadering van de wereld en de samenleving een vorm van willekeur en indifferentie. Het maakt dan allemaal niets uit.

Maar biedt het concrete menselijke bestaan, het lichaam, het menselijk bewustzijn, en voor mijn part de 'ziel' een houvast in deze digitale wereld? Een rem op de indifferentie van de systemen en de innerlijke cybernetica? Kortom is er nog een houvast? Ik heb het zelf van de mens (wat ook een vorm van construct is, dat ontstaat in een proces van taal (inner-voice) en zelfbewustzijn) gebonden aan het lichaam genoemd: het lichaam is de woonplaats van dit zelf, een auto-topos, een autotopie. In een netwerk van verbindingen is dit zelf een auto-nodus, een zelf-knooppunt dat in verbinding staat met andere knooppunten. Zo bekeken is het analoge zelf reeds opgelost in een digitaal zelf als knooppunt in een systeem of in een verband van systemen. Vanuit het digitale domein bekeken is ook het zelf in het lichaam, de autotopie, reeds een verdubbeling van de wereld in de vorm van zelfbewustzijn dat herkent dat het in de wereld als (zich)zelf functioneert met en in een lichaam. Een zelf dat niet automatisch vastligt, maar dat zich ontwikkelt en kan ontwikkelen naar mate het zich zelf beschouwt en vorm geeft. Dagboeken schrijven bijvoorbeeld kan dit zelf helpen bij deze ontwikkeling en zelf-exploratie. In het schrijven neemt het zelf als het ware afstand van zichzelf en ontdekt zo nieuwe mogelijkheden, nieuwe stukjes wereld waar het deel van uitmaakt en die het op deze wijze verdubbelt. Het zelf is zijn eigen project. Tot aan het besef en de ervaring van een naderende dood, waarna het zelf zich meer en meer zal terugtrekken uit de wereld en alle aandacht voor die wereld verliest. De verdubbeling is ten einde.

Gezien vanuit de theorie van Foucault en zijn invulling van het begrip heterotopie ontdekt het zelf in deze nieuwe en vreemde plaatsen zichzelf op een nieuwe wijze en wordt het zelf daardoor mede gevormd. De kazerne is een goed voorbeeld. Maar als autotopie en heterotopie in werkelijkheid samenvallen is er eigenlijk ook geen echt ruimtelijk onderscheid meer: het zelf ontdekt zichzelf en maakt zich het andere, het vreemde eigen. Eigenlijk is er vanuit de digitale wereld helemaal geen onderscheid meer want alles is een kwestie van data. Het digitale

netwerk is overal en nergens, alle onderscheidingen vervallen. Het gaat om data produceren en consumeren.

Zou het lichaam nog een soort van digitale grenswaarde kunnen vormen, ook in een digitale context? Een vorm van zelfbewustzijn waar de computer niet bij kan? Of kan het zelf zich nu pas echt digitaal gaan waarnemen en vormen, en wordt het helemaal een 'Quantified Self'? En wordt de mens uiteindelijk gevormd naar de maatstaven van een samenleving die via brein-stimulatie en psychofarmaca of zelfs gene-editing de persoon in het juiste model of patroon creëert?

De toekomst zal het uitwijzen in hoeverre wij lichamelijk en geestelijk zullen veranderen in deze digitale wereld.

John Hacking

19 augustus 2020

Bron:

Nassehi, Armin, Muster. Theorie der digitale Gesellschaft, München 2019, (C.H. Beck)

Kortzichtigheid

'Ja, worum ging es in diesen zwei Weltkriegen meiner Lebenszeit, bester Io-Do? Wenn sich das so leicht sagen ließe. Es ging um ein trübes Spülicht, um ein schmutziges Gebräu von Arbeitskrisen und Ersatzreligionen. Je unechter nämlich eine Religion ist, um so fanatischer beißen ihre Anhänger um sich. Meine ehemaligen Zeitgenossen waren fanatisch darauf versessen, keine Seelen und keine Persönlichkeiten zu besitzen, sondern Ich-lose Atome materieller Großkomplexe zu sein. Die einen hingen dem Großkomplex ›Nation‹ an, indem sie die Tatsache der Zuständigkeit, daß sie nämlich in irgendeinem Lande und unter irgendeinem Volke geboren waren, zum ewigen Wert erhoben. Die anderen hingen dem Großkomplex ›Klasse‹ an, indem sie die Tatsache, daß sie arm und niedrig geboren waren und dies nicht länger sein wollten, zum ewigen Wert erhoben. Beide Großkomplexe waren jedoch für ihre Anhänger ziemlich leicht austauschbar, da beinahe jedermann sowohl arm war als auch einer Nation angehörte. Und so wußten denn die meisten von den einen wie von den anderen nicht, warum sie sich gegenseitig umbringen mußten. Sie taten es aus Furcht. Aber sie fürchteten sich weniger voreinander, als sie sich vor ihren eigenen Führern fürchteten, die wiederum aus

Furcht vor ihnen, den Angeführten, sie zwangen, sich gegenseitig zu vernichten ...'

bron: Stern der Ungeborenen - Franz Werfel

Franz Werfel ontwerpt de laatste maanden van zijn leven een visie op de toekomst. Zijn hoofdpersoon komt in een totaal nieuwe wereld terecht - een nieuwe werkelijkheid - die eeuwen en eeuwen na onze geschiedenis plaatsvindt. Er is geen oorlog meer, de mensheid is tot een klein aantal teruggebracht, alle negatieve emoties zijn verdwenen en de omgangsregels zijn strikt. Maar archeologen graven artefacten op uit de tijd van de auteur en er ontstaat een dialoog over deze voorwerpen en hun functie. Naar aanleiding van de vondst van een paar 'primitieve' wapens ontstaat bovenstaande dialoog die in het citaat is weergegeven.

Worfels analyse van de oorzaken van de oorlogen komt neer op het begrip angst. Mensen handelen uit angst en laten zich door angst leiden in hun relatie tot anderen die niet tot de groep, het land, het volk, de natie, de incrowd-groep, het werkverband, het gezin etc etc etc behoren. De mens trekt als het ware denkbeeldige cirkels om zich heen en bepaalt wie daar binnen valt als vriend en wie er buiten staat als vijand.

Wat hoopt hij hiermee te verkrijgen? Zekerheid? Veiligheid, een zekere toekomst? Een leven zonder de voortdurende dreigingen die de werkelijkheid en die de andere mensen kunnen vormen? Die filmopnames die sommige kranten tonen van de Proud Boys in de VS maken dit duidelijk: zwaar bewapende mannen die met vlaggen zwaaien, honkbalknuppels, schilden, helmen, kogelvrije vesten, zijn niet bang om een burgeroorlog te voeren. Tegen wie? Tegen alles en iedereen die niet op hun golflengte zit. Begrippen als rechts, links, conservatief, progressief hebben hun lading al lang verloren want ze passen niet meer op de huidige situatie. Duidelijk is dat de Proud Boys vierkant achter mister Trump staan, dat ze neerkijken op de zwarte activisten die opkomen voor hun zwarte medemens en die faliekant tegen elke vorm van racisme zijn. Vrouwvriendelijk kun je hen niet noemen. Ze schuren eerder tegen de Klu Klux klan aan in hun gedachtengoed. Wat willen ze beschermen, wie willen ze redden? Welk land is in gevaar en hoe groot is de bedreiging?

Door hun tegenstanders te demoniseren, door de meest grote onzin over hen te verspreiden, door zichzelf niet fatsoenlijk te informeren en niet verder te kijken dan het zogenaamde eigenbelang, de eigen club,

de eigen kortzichtige opvattingen, veelal ingegeven door angst, ontstaat er een sfeer van geweld waarin alles geoorloofd lijkt. Waarin een president die voor alle burgers zou moeten staan hen alleen maar aanmoedigt en daarmee laat blijken hoe verschrikkelijk ongeschikt hij is voor zijn rol. Dat is niet alleen populisme, de eigen aanhang aanmoedigen, de eigen vooroordelen onderstrepen en bekrachtigen door dit soort groepen te bedienen, het is in mijn ogen een vorm van facisme zoals we dat ook in de vorige eeuw hebben gezien en dat tot in onze tijd zijn kwalijke invloeden voortzet. Al die 'leider-tjes', die types die zichzelf opwerpen als politicus, visionair, filosoof, profeet, deze politieke onheilsprofeten die kwistig citeren uit een mislukt en vaag boek uit de vorige eeuw van een zekere Spengler - alsof er zoiets bestaat als een 'avondland' - gebruiken termen als volk en natie alleen maar voor eigen gewin. Je gaat ze toch niet op hun blauwe ogen vertrouwen omdat ze dergelijke onzin verspreiden en de pretentie hebben om het land en om het volk te redden van een dreigende ondergang?

Als je kijkt naar hun visie op de dreiging, het gevaar, en wie dan dat gevaar oplevert, kom je al heel snel uit bij de anderen die niet bij de eigen club horen. Angst en nog eens angst. En angst is een slechte raadgever, zeker als angst omslaat in blinde haat. Angst is de weigering om de ander eerlijk in de ogen te kijken, om toe te geven dat je bang bent voor hem of haar. Maar als je dat wel zou durven, als je een open en eerlijk gesprek zou aangaan, empathie zou gaan voelen voor de ander, zijn leven, zijn context, zijn verleden, zijn passie en zijn verlangens, ontstaat er een ander beeld en zul je veel van jezelf herkennen. Maar durf je dat wel? Durf je over de denkbeeldige grenzen van je angst heen te stappen. Angst is virtueel, is denkbeeldig, zit tussen je oren en is meestal op niets gebaseerd als het over oordelen en vooroordelen gaat ten aanzien van anderen. Er bestaat geen volk, er bestaat geen natie, er bestaat geen groep die uniform is, en waarin iedereen op een bepaalde wijze gelijk is omdat hij of zij erbij hoort. Dat is en blijft buitenkant omdat het opgelegde etiketten zijn. Haal je die eraf, krijg je een heel ander beeld. En moet je opnieuw beginnen in je proces van waardering.

Politici die vanuit angst regeren en die de angst van anderen willen aanwakkeren om er zelf beter van te worden verdienen geen plek in de politieke arena. Ze kunnen beter in therapie gaan om hun minderwaardigheidscomplex te analyseren en te bespreken. Als jij via de politieke (en militaire) weg je minderwaardigheidsgevoelens moet compenseren, al die momenten dat je geen liefde, geen aandacht, geen vertrouwen hebt gekregen van anderen (ouders, vrienden, belangrijke

anderen) dan hoor je niet op een politieke plek thuis want je gebruikt anderen voor je eigen genoegens. Dat is precies wat we mister Trump zien doen: een narcist die nooit genoeg krijgt van aandacht en van toewijding - die zo op een handige wijze, door overtroeven van de ander, zijn diepste angsten probeert te verbergen, te ontkennen, te overschreeuwen. Waarschijnlijk is hij reddeloos verloren, daar is geen beter mens meer van te maken, zo vermoed ik. Hij zal krijgen wat hij oproept. Wind zaaien, storm oogsten, geweld prediken, omkomen door het zwaard. Een wijsheid zo oud als de mensheid. En de talloze christenen die hem steunen omwille van hun eigen politieke belangen zijn geen haar beter. Zij gaan mee in deze val. Je kunt niet God en de mammon dienen. De mammon is niet alleen het tastbare geld, maar het is ook de macht erachter, de rijkdom die van mensen slaven maakt omdat ze bang zijn en omdat ze hebzuchtig worden oog in oog met al dat geld en politieke macht.

De christenen die het hardst roepen om hun tegenstanders in het verderf te storten omdat ze tegen gedrag zijn dat niet in hun leven past (terwijl het volslagen andere en vreemde mensen zijn) (homohuwelijk etc.) vallen meestal allemaal door de mand en worden ontmaskerd als hypocriet of als degene die zich zelf gedraagt op de afgekeurde wijze. Ze zijn corrupt in hun denken en in hun gedrag. Kortzichtig. Daar kun je geen huis op bouwen.

Hoe de angst tegemoet te treden: open je ogen, open je hart, kijk naar jezelf en kijk eerlijk naar de ander, hetzelfde vlees, hetzelfde bloed, dezelfde eindigheid, hetzelfde lot: het graf. Alle verschillen zijn relatief, beperkt, en vaak op een kortzichtige wijze verdedigd, maar wat heb je nou werkelijk in handen?

John Hacking
7 oktober 2020

Poelen vol haat

Waarheid is een relatief gegeven. Relatief omdat elke vorm van waarheid berust op een perspectief. Vorm en inhoud van de waarheid zijn daarom context gebonden. De feitelijkheid van ons bestaan zou je als waarheid kunnen beschouwen maar wij mensen geven daar op een eigen wijze betekenis aan en dan zitten we al op een hellend vlak als het de aanspraak op waarheid betreft. Het is mijn betekenis. Het is mijn kijk op en die is verre van objectief. Dat ik een keer dood ga kun je als vorm van

waarheid beschouwen maar het wordt pas echt waar als het zover is. Daarvoor is het ook speculatie, een afgeleide, een vermoeden op basis van logica, zoals alle mensen zijn sterfelijk, ik ben een mens, dus... In de digitale wereld waarin we leven staat niets meer vast. Alles wat in digitale codes kan worden omgezet is daarmee per definitie veranderbaar, transformeerbaar en kan alles en niets zijn. Als we spreken over een *dark web* waar dingen gebeuren die het daglicht niet kunnen verdragen is dat eigenlijk onzin. Hoezo *dark web*? Als alles digitaal is, kun je daar ook met digitale middelen inbreken en zaken op orde stellen. Beveiliging is geen garantie dat ook deze vorm van gedrag niet aan het licht zou kunnen komen en worden aangepakt. Dat is een kwestie van politieke wil en toepassen van techniek en kennis. Elk digitaal systeem is te kraken. Als alles digitaal kan worden omgezet is niks meer veilig. En niks is meer waar want aan voortdurende verandering onderhevig. Dit aspect van onze virtuele werkelijkheid is in mijn ogen nog niet echt in het bewustzijn van de hedendaagse consument doorgedrongen.

Toch zijn er nog heel wat groepen van mensen die denken dat zij door hun handelen en hun gedrag de wereld naar hun hand kunnen zetten in een model dat hen persoonlijk aanspreekt. Extreem nationalistische groeperingen gebruiken deze crisistijd als kans om complottheorieën te verspreiden, chaos te scheppen en democratische systemen van binnen uit te ontmantelen. En minder extreem rechtse partijen die wel tegen dit gedachtengoed aanschuren zoals FVD, PVV en DENK doen daar graag in mee. Het bewijs is te vinden op Twitter en op andere sociale media waar aanhangers hel en verdoemenis afroepen over critici die dit soort partijen van repiek dient. *Demonisering van de leiders, nepnieuws van de media, het failliet van de democratie, het negeren van het volk, de ontmanteling van de natiestaat door de import van vluchtelingen*, het zijn enkele zogenaamde argumenten en beschuldigingen die worden geuit. Er is sprake van een *strijd die gestreden moet worden, een overwinning die moet worden behaald* en ondertussen wordt haat en nog eens haat gezaaid. Poelen van verderf, poelen van haat in een landschap waar mensen niet op geweld en op racisme, niet op intolerantie en onverdraagzaamheid zitten te wachten maar op solidariteit en medemenselijkheid in de omgang met corona en de zoektocht naar een vaccin.

Wat bezielt deze kleine potentaten die denken dat zij via haatcampagnes de werkelijkheid naar hun hand kunnen zetten? Wat is dit voor vorm van overmoed en van blind vertrouwen op hun zogenaamde leiders? Blaaskaken die zich verschuilen achter

woordspelletjes, het is maar ironie, och ironie, ironie, ironie....en die dus nooit achter hun woorden staan. Een vent - een woord - en verantwoordelijkheid voor wat je zegt en beweert, is niet aan hen besteed. De werkelijkheid is vloeibaar, de waarheid kneedbaar, maar o wee als ze kritisch worden aangepakt. Dan is de wereld te klein en zijn ze verongelijkt en worden de aanhangers aangemoedigd om als een trollenleger de vermeende criticaster aan te pakken en te bedreigen. Wat is de boodschap die eigenlijk wordt verkondigd: de haat moet de weg plaveien om uiteindelijk macht te verkrijgen over volk en vaderland. Lessen uit de geschiedenis zijn niet relevant want nu leven we in andere tijden, zo deze aanhangers van de populistische variant in de politiek. Er is geen strijd in de wereld waarin niet tallozen sneuvelen, meestal onschuldigen. Ook de hedendaagse burgeroorlogen laten dit zien. De prijs is hoog en de beloning zijn al die doden niet waard. Hoogmoed, overmoed en grenzeloze zelfoverschatting. Dat speelt hen parten. Overtuigd van het eigen gelijk en de eigen stompzinnigheid zoals geloven dat corona wordt bevorderd door 5 G netwerken die nog niet eens zijn aangelegd. De wereld is vol gekken en de sociale media geeft hen een wapen in handen om al die onzin in meervoud te verspreiden. En tallozen zijn zo gemakzuchtig en zo dom om dat ook nog te geloven.

De mens is er ondanks zijn vooruitgang in kennis en techniek niet echt slimmer op geworden als je deze berichten leest. En als je ziet hoevelen complottheorieën geloven en hoevelen overtuigd zijn van hun eigen gelijk. Miskend voelen velen zich, niet gezien en niet gehoord, afgunstig misschien omdat ze niet de tallenten hebben gekregen om veel geld te verdienen, niet de kansen die anderen wel hebben gehad. Slachtoffers van het systeem, en in plaats van na te denken, de hand ook in eigen boezem te steken, en te ontdekken hoe het anders en beter kan door eigen ingrijpen en onderlinge solidariteit, lopen ze achter valse profeten, valse messiassen aan die gouden bergen beloven en een wereld zoals die nog nooit is geweest. Hoe dom kun je zijn.

Argumenten helpen niet om mensen te overtuigen van hun ongelijk. Waarheid vindt nergens een ingang. Doof en eigenzinnig vertrouwen ze op hun eigen gelijk en oordeelsvermogen en zaaien haat en nog eens haat. Poelen van haat als stinkende plassen waar de geur van toekomstig bloed al in mee geurt.

Levert al die haat wat op? De samenleving wordt er alleen maar zieker door. De complexiteit is inmiddels zo groot dat geen enkele oplossing en geen enkel ingrijpen vat krijgt op de maatschappelijke en economische problemen die spelen. Ongelijke verdeling van de welvaart, machtsmisbruik, politieke corruptie en gecorrumpeerde

politici, ambtenaren, en wie al niet, die in de klauwen van de maffia en van andere organisaties belandt, het zijn problemen die niet vandaag op morgen opgelost kunnen worden.

Daarvoor is een andere instelling nodig, een andere houding, een andere attitude: niet haat zaaien maar zorg voor elkaar hebben, samen nadenken over de kwalijke uitwassen in onze maatschappij en daar oplossingen voor bedenken die breed worden ondersteund. Dan hebben we niks aan populistten en andere haatzaaiers die alleen voor eigen parochie preken en die het enkel en alleen te doen is om hun eigen positie. Wat ze ook mogen beweren - ze vallen door de mand. De haat die ze mooi verpakt en heel direct verspreiden laat hun ware gezicht zien. Daar is geen toekomst voor weggelegd, zeker niet nu een virus iedereen bedreigt en kan bedreigen.

John Hacking
22 april 2020

Tijd stilgezet

Op 14 oktober j.l. zond de NOS een documentaire uit over Jules Schelvis, overlevende van het concentratiekamp Sobibor. In 2015 trok hij door Europa samen met het Nationaal Symfonisch Kamerorkest om te vertellen over zijn 72 uur durende reis naar dit gruwelijke vernietigingskamp. Een andere overlevende Selma Engel-Wijnberg zegt in deze documentaire: “Na de oorlog bestaat niet! De oorlog duurt voort.” De tijd is voor de overlevenden van deze onmenselijke hel stilgezet.

Mij heeft altijd gefascineerd waarom mensen tot dergelijk moorden op industriële wijze in staat zijn en waarom *wij* na duizenden jaren ‘beschaving’ eigenlijk nog niks zijn opgeschoten. Dit jaar werd ook 75 jaar geleden de bevrijding van Auschwitz herdacht. Dat was voor mij aanleiding om een paar collages te schilderen. Auschwitz trekt jaarlijks veel bezoekers. Het oude kamp bestaat nog. Sobibor werd na de opstand in 1943 met de grond gelijk gemaakt en beplant met bomen. Van Sobibor zijn er nauwelijks beelden bekend. Totdat een fotoalbum opdook uit de nalatenschap van een van de moordenaars, Johan Niemann (plaatsvervangend commandant), die bij de opstand als eerste werd gedood. Het fotoalbum is met commentaar in 2020 gepubliceerd. Je ziet geen slachtoffers van deze moord op honderdduizenden Joden. Je ziet enkel de kiekjes die deze moordenaars van zichzelf hebben laten

maken bij verschillende gelegenheden. En foto's van de begrafenis na de opstand in Sobibor waarbij een flink aantal van deze nazi-moordenaars werd gedood.

Tijd stilgezet. De foto's verwijzen naar een onvoorstelbaar verleden. Maar ze laten ook zien dat 'gewone' mensen tot de meest gruwelijke moorden in staat zijn. Als ik de beelden op tv zie met strijdlustige aanhangers van bepaalde politieke groeperingen, de wapens die ze met zich mee dragen, de taal die ze spreken, dan weet ik dat er eigenlijk niks is veranderd. Wie zijn verleden vergeet loopt in dezelfde valkuilen. Vergeten is ballingschap, herinneren is verlossing.

John Hacking dec 2020

- Bildungswerk Stanisław Hantz e.V., Forschungsstelle Ludwigsburg der Universität Stuttgart (Hrsg.), Fotos aus Sobibor. Die Niemann-Sammlung zu Holocaust und Nationalsozialismus, Berlin 2020, (Metropol Verlag)
- Schelvis, J., Vernietigingskamp Sobibor, Amsterdam 2004 (De Bataafse Leeuw)

2 van de 4 collages:

75 jaar na de bevrijding van Auschwitz: 4 collages – papier 50×70 cm – inkt, sumi-e en pigmenten 2020. Foto's uit Last folio – een fotoboek over een kleine Joodse School in Hongarije die achterbleef nadat de Joodse leerlingen en hun leerkracht werden meegenomen om vermoord te worden in Auschwitz.

Toekomstmuziek

Victor Hugo said there is nothing so powerful as an idea whose time has come. In our case there was nothing so powerful as an idea that had become a necessity.

bron: <https://www.coindesk.com/new-social-contract-digital-age>

De wereld staat in brand: klimaatveranderingen en opwarming van de aarde leiden tot meer bosbranden. Ze zijn nauwelijks te stoppen. De kuststrook in California in de VS, de ondergrondse branden in Siberië, de branden deze zomer rond de Middellandse zee. Maar ook figuurlijke branden woeden zoals de pandemie veroorzaakt door covid-19, de

oorlogsbranden op tal van plekken in de wereld waar gretige legers en hun leiders alles uit de kast halen om de vijand te vernietigen, vaak via de uitroeiing van de (eigen) bevolking. Syrië, Jemen, en nu ook in de Kaukasus in Nagorno-Karabach, zijn voorbeelden. Veel landen worden door autoritaire leiders geregeerd en het volk wil wel in opstand komen maar heeft niet altijd de middelen om het brute geweld van de oproerpolitie te weerstaan. Wit Rusland is een goed voorbeeld. Autoritaire leiders beweren te spreken namens het volk maar het enige wat ze echt doen is hun zakken vullen en politieke tegenstanders laten opsluiten en vermoorden. Rusland, Turkije, Iran, Noord Korea, China, de lijst is lang, heel erg lang.

De problemen die spelen zijn complex en de wereld en haar bewoners vragen om antwoorden en oplossingen maar populistten zijn daarvoor te dom. Ze reduceren alles tot zwart-wit situaties en hun antwoorden veroordelen de anderen die niet in hun straatje passen. De neergang van de economie zou dan ook aan de 'vluchtelingen' liggen en het sluiten van de grenzen zou dan een oplossing zijn. Dat alles onder het mom van herstel van autonomie en herontdekking van de nationale identiteit. Zo redeneren ze bij de PVV en FVD. Kortzichtig, intolerant, haatdragend en de antwoorden op complexe problemen bemoeilijkend. Het is geen kwestie van de straat op gaan om je gelijk te halen, zoals in de protesten tegen de overheidsmaatregelen bij corona. Trouwens waarom zou je je lot in handen van de overheid, en vooral van politici willen leggen opdat zij voor jou de kastanjes uit het vuur halen? Alsof ze daarvoor zijn toegerust, alsof politici die veelal niet verder kijken dan hun nieuwste verkiezingsmogelijkheid, überhaupt betrappt kunnen worden op een lange termijn visie?

Welke lange termijnvisie ontwikkelt de Nederlandse overheid concreet? Alle maatregelen om een energietransitie en een klimaatgericht en duurzaam beleid te ontwikkelen worden vooral gekenmerkt door een vorm van zuinigheid en benepenheid. Het mag niet teveel kosten, er mogen niet teveel mensen slachtoffer worden van de ontwikkelingen (boeren), het moet betaalbaar blijven (burger), de grote maatschappijen die hun winsten via Nederland doorsluizen moeten ontzien worden, het mag vooral niet te duurzaam worden (KLM).

Het voordeel van onze moderne tijd is dat je ook bij anderen kunt gaan kijken. Wat stellen ze voor, waar denken ze over, en wat dragen ze aan, aan oplossingen? De nieuwsbrief (*Future affairs*) van de NRC had een goede tip. Onze digitale tijd vraagt om nieuwe contracten, hoe we met elkaar omgaan, hoe we tegen onszelf aankijken, hoe we de maatschappij willen inrichten en hoe we rekening willen houden met het

klimaat. Het zijn suggesties, maar ze wijzen in de goede richting. Vandaar dat ik uitgebreid de auteur Tapscott citeer. Don Tapscott schrijft in zijn artikel *A New Social Contract for the Digital Age* het volgende:

Inclusive models of global problem-solving.

The next era of the digital economy could bring epoch prosperity, if we rely on multi-stakeholder approaches to effect change. By that, I mean groups of independent parties who organize around the big problems we need to solve – not just health, education, and justice but social safety and environmental stability – the right to clean air, safe water, sustainable food sources, and ecologically sound homelands in perpetuity. People from government, the private sector, and civil society could forge and agree on new structures, new action plans and budgets.

Rethinking democracy for citizen engagement.

Networks enable citizens to participate fully in their own governance. Let's rethink how we achieve public safety, perhaps shifting from top-down surveillance and enforcement to grassroots prevention and intervention. We can now move to a new era of democracy based on a culture of public deliberation and active citizenship. Mandatory voting encourages active, engaged, and responsible citizens, but only if voters can cast their ballots easily, securely, and without intimidation. Technologies such as blockchain, for example, enable us to embed electoral promises into smart contracts and to secure other forms of direct democracy through the mobile platforms citizens use every day.

A new commitment to justice.

Black lives matter, just as all lives should matter. Racism, class oppression and subjugation of all peoples must be swept into the dustbin of history, along with those who perpetrate these vile relics of the past. Enough!

New models of work and education.

Our expectations of employment are shifting. People no longer anticipate doing the same job in the same company in the same field their whole career. To support transitions, we need a universal basic income that supports entrepreneurialism and investing in the potential of individuals. Workers must prepare for unprecedented lifelong learning, with the knowledge that technology will likely force them to reimagine their role in the workforce. We need to transform how we educate young people in all ZIP codes for this future.

New models of identity.

Let's move away from the industrial-age system of stamps, seals, and signatures we depend on to this day. We need to protect the security of personhood and end the systems of economic exclusion and digital feudalism. Individuals should own and profit from the data they create from the moment of their birth.

A commitment to sustainability.

It's also time for business executives to participate responsibly – for their own long-term survival and the health of the economy and the planet overall. Even – or especially – in a time of exploding information online, we need scientists, researchers and journalists to seek the truth, examine options, and inform the ongoing public conversation. We need to price carbon into everything and reduce carbon emissions 90% by the year 2050. To do this, billions of people can be mobilized to fight climate change. The planet has been mobilized before during world wars, but we were on different sides. Today we need everyone active, not just governments and corporations but parents, commuters, vacationers, employees, kids at school, consumers – everyone – from every walk of life if we are to turn the tide on global warming. These goals were not utopian. Rather, it turns out, they could only be achieved bottom up through struggle, as vested interests fought at the top fought against change.

bron: <https://www.coindesk.com/new-social-contract-digital-age>

Uit deze suggesties blijkt hoe al deze probleemgebieden met elkaar samenhangen en hoe oplossingen niet meer op een speelveld kunnen worden bedacht. Een taak voor universiteiten en anderen instellingen om eens serieus aan de slag te gaan met heuse nieuwe 'denktanks' bemenst door jonge mensen - studenten - jongeren - want hun toekomst moeten ze zelf gaan vorm geven. De oudere generatie (waar ik zelf onderdeel van ben) heeft teveel steken laten vallen en nu zitten we met de gebakken peren.

John Hacking
3 oktober 2020

Valse Hoop?

Handelaars in hoop, veel politici spelen die rol en soms heel glansrijk. Ze beloven de mensen van alles en hopen dat er op hen wordt gestemd.

Maar de glans heeft vaak een doffe uitstraling. Het zijn eerder de kleren van de keizer die in zijn nakie staat, dan de werkelijkheid die glansrijk wordt omdat er werkelijk iets ten goede verandert.

Maar hoe verspreid je hoop? En wat is hoop eigenlijk? Wie heeft hoop nodig of wie snakt naar hoop? Hoop is echter niet alleen maar positief. Er bestaat naast hoop die mensen kan ondersteunen en bemoedigen, bijvoorbeeld als de hoop op een positieve manier wordt vervuld, als mensen echt tot hun recht komen, ook valse hoop.

Valse hoop is perspectieven voorhouden die niet realistisch zijn omdat ze onhaalbaar, utopisch of gewoon leugenachtig zijn. Of ze hebben een prijs die je liever niet wilt betalen. Het ligt dus genuanceerd en hoop is daarom heel divers.

Degenen die hoop welbewust willen verspreiden hebben meestal een doel voor ogen. En ze hebben een publiek voor ogen. En soms een verborgen agenda. Daar praten ze liever niet over want dan wordt hun boodschap ongeloofwaardig of ze verpakken die agenda in lonkende frasen over hoe goed het zal gaan met het land, het volk, de toekomst van de natie. In mijn ogen allemaal manieren om hun eigen 'messias-complex' te verpakken in boodschappen die het heil voor allen beloven. Maar er schuilt een addertje onder het gras. Als je deel wilt hebben aan dit heil voor de natie, het volk, het land, moet je wel volgzaam zijn en niet teveel kritische vragen stellen. Zeker niet bij de rol van de leider, de hoop-verspreider. Want dan bederf je de pret en gaat er teveel energie zitten in de strijd om het gelijk. De verspreider van de hoop gaat er sowieso vanuit dat hij/zij het gelijk aan zijn/haar kant heeft. Want waarom zou je anders hoop willen verspreiden? En de verspreider van deze hoop heeft meestal een groep op het oog die deze hoop heel goed kan gebruiken omdat ze jarenlang hebben moeten snakken naar nieuwe perspectieven in hun leven. Ze zijn teleurgesteld geraakt, ontevreden, niet voldaan en ze komen niet tot hun recht, ze hebben niet wat anderen hebben en dat vinden ze onterecht.

Ze zijn in hun eigen ogen vooral slachtoffer van het systeem, de politiek, de omstandigheden, het buitenland, de economie, hun geschiedenis, kortom de 'anderen'. Want ze kunnen er niks zelf aan doen, (denken ze en zeggen ze). want het is nooit tot hun doorgedrongen dat ze zelf ook een aandeel in hun lot hebben. Ze zijn zelf ook speler op dit speelveld dat maatschappij heet. Het is nooit bij hen doorgedrongen dat de acceptatie van hun slachtofferschap, namelijk als slachtoffer van het systeem, van de economie en de politiek, zaken die hen beknellen, in feite een erbij neerleggen is, een vorm van aanvaarding. Dat is dan wel de meest makkelijke manier om je lot te ondergaan. Alle schuld ligt dan

bij de anderen. Jou treft géén enkele blaam. Nadenken over een strategie om met de omstandigheden om te gaan, om je eigen vrijheid in te zetten om je lot te verbeteren komt niet in hen op. Nee, liever dan een leider, die de weg uitzet, die weet waar het is fout gegaan, die hoop biedt en die de meeste ellende zal oplossen.

Dat is de boodschap die hen over de streep trekt en die hen hoop biedt: een politieke ‘messias’ die hen uit hun ellende zal verlossen, die banen schept en daarmee toekomst geeft, die veiligheid biedt tegenover allerlei bedreigingen en vijanden en die de mensen weer iets geeft om trots op te zijn, ook al is het in de vorm van een droom. Meneer Trump heeft dat heel goed aangevoeld toen hij de ingeving kreeg om mee te doen aan de race om het presidentschap in de VS. Op zijn facebook-pagina staat deze in mijn ogen ‘ronkende’ tekst. Vetgedrukt heb ik voor het gemak alle grootspraak en alle hoopvolle slogans voor zijn aanhangers die hierdoor getriggerd worden:

Donald J. Trump has always **dreamed big** and **pushed the boundaries of what is possible**. He’s **devoted his life** to building business, jobs and **achieving the American Dream** – now, that is what he is doing **for our country**.

In June 2015, Donald Trump announced his candidacy for President of the United States and started **a movement unlike anything before**. This movement, made up of millions of hard-working men and women, led to one of **the greatest presidential victories in history**. But this movement is far from over.

Today, President Trump is continuing the fight to put **America First** and **fulfilling his promises** to the American people. America is now **stronger, prouder, and safer**. The American **dream is BACK**.

Een heel grote dromer is deze president, iemand die zijn weerga niet kent.

Groot dromen, dwz de Amerikaanse droom in je eigen leven verwerkelijken: als huisjesmelker, als pandjesbaas en later als protserige bezitter van ‘Trump-towers’ (ook al zijn die gefinancierd met dubieus geld). Dat is de levende droom die uitgekomen is, ook al is de weg daarnaar toe niet transparant want inzage in zijn financiën voor de belastingen weigert deze man nog steeds.

Voor velen is dit succes echter genoeg bewijs. Ze weten dan niet of vergeten voor het gemak dat hij geboren werd in een zilver wiegje, waar aan geld geen gebrek was en waar een vader de weg had gebaand voor de carrière van zijn zoon. Ook toen hij naar Vietnam moest als soldaat

kwam hij daar onderuit. Over vaderlandsliefde gesproken. Iets wat in de VS toch bijna heilig is.

Een persoonlijke droom die nu een droom wordt van een hele natie. Hier vindt *de kortsluiting* plaats. Alsof de realisatie van die droom (en was het wel een droom) nu ook de droom wordt van het hele volk. Welke worst wordt hier aan de hond voorgehouden die de kar moet trekken? Maar hier springt ook de vonk over naar zijn aanhangers die dit als zoete koek slikken. Hier wordt hoop geboden die alle grenzen overstijgt.

De man valt hier opeens samen met zijn land, zijn streven met het heil van de natie. Het fundament van de hoop die wordt geboden wordt hier gelegd: een *Amerikaanse droom voor het hele land*. Het heil van de president is het heil van het land, zie hier een moderne farao. Het oude Egypte herleeft.

Vaag blijft wie dan tot dit hele land behoort. Zijn het ook de niet-blanken, de vluchtelingen, de mensen uit andere landen aan de grenzen die een bestaan willen opbouwen? Uit het politieke handelen blijkt inmiddels al lang wie er wel en wie er niet bij horen. Een muur aan de grens met Mexiko zegt alles. Het opzeggen van internationale verdragen, inclusief klimaatverdragen en wapenbeheersingsverdragen idem. Opkomen voor recht en rechtvaardigheid van minderheidsgroepen in de samenleving, onderdrukte groepen, de oorspronkelijke bewoners van het land, nergens wordt het genoemd. Uit wie zich aangesproken voelen door deze boodschap wordt helder hoe de vlag erbij hangt. (Extreem) rechts-radikale groeperingen, de leider van de Ku Klux Klan die openlijk deze meneer ondersteunt, en talloze anderen die abjecte ideeën hebben over de suprematie van het 'blanke ras', de wapenlobby, zij voelen zich gesteund en overschrijden grenzen in hun uitspraken en hun gedrag: zij mogen weer, zij mogen zich weer laten zien in hun bekrompen nationalisme en openlijk racisme. Dat zijn dan ook veel van de mensen die deel uitmaken van die 'grote beweging' die is ontstaan waar deze president prat op gaat en die hij een van zijn grootste prestaties noemt als president. En een zwijgende en bange meerderheid in de Republikeinse partij in het congres en het Huis van afgevaardigden kijkt toe en zwijgt, bang voor de twitter-toern van de president en bang voor hun herverkiezing want dan staan ze op straat (hoewel, ze zijn zo wat allemaal miljonair).

Je doet mee of je doet niet mee. Dat is de keuze die nu wordt gemaakt. De meesten doen mee bij de Republikeinen. Gelovig of niet, ze steunen hun 'leider', de farao in Washington. Een nieuwe farao, his 'almighty' deze keer in de VS. Nu is het wachten op de bouw van de eerste

piramide. Of is de muur op de grens met Mexico al een vorm van piramide?

Hij, deze farao zal zijn beloftes aan het Amerikaanse volk waarmaken en nu al is het land 'veiliger, trotser en sterker' geworden, zo de boodschap, maar ten koste van wie en wat en klopt dit wel?

De rellen van de afgelopen week na de dood van een zwarte burger, George Floyd, vermoordt door een politieagent (een van de 6000 slachtoffers van politiegeweld in één jaar) maken duidelijk hoe racisme een van de kernproblemen van het land is. Welke belofte heeft deze farao daarvoor in petto? Zijn allereerste reactie is tot nu toe bij elk incident: zwijgen (en golven). Daarna komt er een antwoord, waarin steevast de kant gekozen wordt van de rechtsradicalen, de racisten, de haat-verspreiders en haat-dragers. Ook nu ligt de schuld helemaal bij de betogers: zij zijn het probleem, daar moet het leger op af worden gestuurd (want het zijn linksradicale plunderaars). Ja, de Amerikaanse droom is terug, maar nu in de vorm van een nachtmerrie. Een verdeeld land, een haat-zaaiende president en een zwijgende partij die al haar waarden verloochent omdat ze gekluisterd is aan de zetels en de politieke macht.

Christenen en christelijke bewegingen die in de VS deze man steunen zijn opportunistisch: ze streven hun eigen doelen na. Een conservatieve politiek waarin vrouwen niet meetellen, waarin de man de baas is, waarin seksualiteit alleen maar mag in het huwelijk, waarin abortus uit den boze is, en ook euthanasie, en waarin iedereen recht heeft om een (halfautomatisch) wapen te dragen, allemaal hete hangijzers waarvoor zij al hun andere christelijke waarden aan de kapstok hangen. Als de president vrouwen wegzet als achterlijke wezens die je kunt aanranden, iets wat hij zelf vaker heeft gedaan, wordt er weggekeken. Als er tijdens de corona-crisis niet op de actualiteit wordt gereageerd en alle tijd wordt besteed om op twitter gouverneurs die de crisis wel goed te lijf gaan, weg te zetten, hoor ik geen christelijk tegengeluid van deze aanhangers. Als daarna alle eer en glorie worden opgeëist door het Witte Huis en als er met bijbels wordt gezwaaid nadat eerst de straat met geweld is vrijgemaakt van betogers, hoor ik nauwelijks protest van de christenen die hem steunen. Andere christenen doen wel hun mond open maar zij zijn duidelijk geen aanhangers van deze farao.

Ook in Nederland heeft deze farao adepten en volgelingen. Ze bevolken partijen die op zeggen te komen voor vrijheid en voor democratie terwijl ze zelf inzetten op rechtstatelijke ondermijning van de democratie. Partij voor de (een-mans) Vrijheid (van de dictator) en Forum voor Dictatuur weten hier over mee te praten. Zij zijn de aanstichters van roddel en

achterklap en ze presenteren vage plannen om de politieke koers van het land in andere banen te leiden. Als de zelfbenoemde zeer intelligente en welbespraakte leider van Forum voor Dictatuur opgeeft over zijn inzichten en vermogens, als hij openlijk de leiders in het Kremlin en het Witte Huis adoreert als grote voorbeeld voor Nederland, met alle bijverschijnselen, zoals het sluimerende en openlijke racisme (de 'dobbernegers' van mevrouw Nanninga) dan zit ook hij met z'n knieën op de nek van een protesterende kleurling, net zolang tot deze stikt, hoe hard hij ook om verlichting smeekt. Dat is de waarheid die deze partij aan het licht brengt. De afstand tot echte daden van geweld is slechts heel klein. Waarom ontwerpt de regering geen wet die partijen verbiedt die het rechtssysteem willen ondergraven en die via het kiesstelsel de macht willen grijpen om de democratie af te schaffen? Niet de stem van het volk (wat dat dan ook moge zijn) wordt hier gehoord en verwoord maar het ordinaire geschreeuw van de zelfbenoemde redders van dit 'volk' die meesters zijn in ophitsing en haat zaaien omdat ze er zelf beter van denken te worden.

Jonathan Sacks, een rabbijn, bespreekt het boek Exodus en daarin de rol van de farao die niet instemt met de bevrijding of het laten gaan van de Hebreërs die daar werken als slaven. Waarom was het hart van de farao verhard? De oorzaak ligt, zo luidt een antwoord in de kwade aandrift of neiging: de jetser hara. Hij illustreert dit met citaten uit de talmoed:

“Rav Assi zei: Eerst is de kwade neiging zo zwak als spinrag, maar uiteindelijk zo dik als karrentouw.

Rava zei: Eerst wordt de kwade neiging een 'reiziger' genoemd, dan een gast, en uiteindelijk een meester.”

En Sacks vervolgt:

“Het kwaad heeft twee gezichten. Het eerste - naar buiten gekeerde gezicht - is wat het met een slachtoffer doet. Het tweede - naar binnen gekeerde gezicht - is wat het doet met de dader. Kwaad is een valstrik die de dader in het ongeluk stort. Langzaam maar zeker verliest hij of zij zijn vrijheid en wordt niet de meester, maar de slaaf van het kwaad. Farao is in feite (en dat is zeldzaam in de Tenach) een tragische figuur zoals Lady Macbeth of kapitein Achab in Melville's *Moby Dick*, die verstrikt raakt in een obsessie die misschien een rationele oorzaak heeft - terecht of onterecht -, maar die hem uiteindelijk zo in de greep krijgt dat het niet alleen hem maar ook degenen om hem heen te gronde richt.

Dat wordt op eenvoudige maar treffende wijze al vroeg in de parasja geconstateerd, als Farao's eigen raadgevers tegen hem zeggen: 'Laat die Israëlieten toch gaan om de HEER, hun God, te vereren. Ziet u dan nog steeds niet in dat Egypte zo te gronde gaat?' (10:7). Maar Farao is elk gevoel van redelijkheid kwijt. Hij hoort hen niet langer.” Tot zover Sacks.

Parallellen zien we terug in het Witte Huis als raadgevers van de president allerlei voorstellen doen hoe te reageren op heikele situaties en als dan toch deze man reageert vanuit zijn onderbuik, vanuit zijn zogenaamde eigen gelijk, vanuit zijn vooronderstellingen en zijn vooroordelen. Met alle gevolgen van dien, meer verharding, meer verdeeldheid, meer woede die dit oproept (en toestemming en adoratie van de achterban). Jonathan Sacks trekt zijn analyse van de farao ook door naar onze tijd, naar een beter begrip van de rol van de dictator. Hij schrijft over de rol van de farao in Exodus (een langer citaat):

“Het is een fascinerend verhaal. Het helpt ons niet alleen om Farao te begrijpen, maar ook Hitler, Stalin en vele tirannen uit de moderne tijd. Het laat ook zien - en dat is fundamenteel om te begrijpen wat de Tora zo uniek maakt in de religieuze literatuur - waarom de Tora zijn morele waarheden onderwijst in de vorm van verhalen, en niet met filosofische en quasiwetenschappelijke redeneringen, of (wat ook mogelijk is) met mythen en parabels. Vergelijk de manier waarop de Tora de vrije wil behandelt maar eens met die van de grote filosofische en wetenschappelijke theorieën. In vrijwel alle denksystemen wordt vrijheid gezien als een of/of-kwestie: *of* we zijn vrij, *of* we zijn niet vrij. Sommige systemen kiezen voor het eerste. Veel andere - die geloven in sociaal, economisch of genetisch determinisme of in historische noodzaak - zijn overtuigd van het tweede. Beide standpunten zijn echter niet verfiend genoeg om het innerlijk leven te beschrijven zoals het werkelijk is. Het geloof dat vrijheid een alles-of-niets-kwestie is - iets wat mensen wel of niet hebben - verblindt ons voor het feit dat er verschillende gradaties van vrijheid zijn. Als onze wil niet wordt geoefend, kwijnt hij weg en sterft. Dan worden we passieve objecten. We zijn dan geen subjecten meer, maar worden meegesleept door de golven van de mode, de grillen van ons verlangen of door een hartstocht die een obsessie wordt. Alleen verhalen zijn in staat om de subtiliteiten te tonen van Farao's geleidelijke ontaarding tot zelfdestructieve waanzin. Dat is wat de Tora naar mijn overtuiging realistischer maakt in het doorgronden van het menselijk bestaan dan zijn filosofische of wetenschappelijke tegenhangers.

Farao is een zinnebeeld voor iedereen. De vorst van het grootste rijk van de oude wereld heerste over alle mensen behalve zichzelf. Hij was geen Hebreeër, maar wel een slaaf: door zijn obsessieve gedachte dat hij, en niet God, de geschiedenis bepaalde. Vandaar het diepe inzicht van Ben Zoma: 'Wie is machtig?' Niet iemand die zijn vijanden overwint, maar 'iemand die zichzelf beheerst' (Avot 4:1).

Veel dingen beïnvloeden ons - onze genen, onze ouders, onze vroege kindertijd, ons ras, ons geloof, onze cultuur, onze klasse en de verleidingen en de druk van onze omgeving. Maar invloed is geen controle. Oorzaken dwingen niet. Het was een overlevende van Auschwitz, Viktor Frankl, die in dat rijk der nachtmerries een waarheid ontdekte waaraan hij vervolgens zijn leven wijdde. Hij stelde: De nazi's beroofden ons van elk spoor van menselijkheid, maar er was een vrijheid die ze ons niet konden afnemen: de vrijheid om te beslissen hoe we reageerden.

Wij, die in concentratiekampen hebben geleefd, wij zijn de gevangenen niet vergeten die door de barakken liepen om anderen op te beuren en te troosten, die hun laatste korst brood aan een medegevangene schonken. Hun aantal was wellicht klein, toch hebben deze mannen overtuigend bewezen dat een ding de mens niet kan worden ontnomen: de allerlaatste menselijke vrijheid - de keuze om onder alle omstandigheden zijn eigen houding te bepalen, zijn eigen weg te kiezen."

Sacks en Frankl zijn boodschappers, boodschappers van hoop die ergens op slaat en die even sterk is (of misschien nog wel sterker) dan de wanhoop die spreekt uit het onheil dat mensen kan overkomen. Het is een hoop die start vanuit de concrete situatie van onderdrukking, een hoop die geen gouden bergen belooft, maar een hoop die de mens in het licht (glans) zet, die beantwoordt aan menselijke en fundamentele waarden zoals oog en oor hebben voor je naaste, welke kleur die ook heeft, ongeacht 'ras', afkomst, religie, seksuele voorkeur. De verhalen die zij vertellen al dan niet op bijbelse verhalen gebaseerd (wat heel iets anders is dan 'cultuurchristendom' meneer Baudet) geven letterlijk hoop omdat er over mensen wordt gesproken die de naaste niet in de kou laten staan ook al gaan ze daar zelf misschien aan onderdoor zoals in het voorbeeld van Frankl. Geen (onbereikbare) utopische dromen om te volgen, geen ik-eerst, geen Amerika eerst, geen zelfverheerlijking, geen faro-isme, geen materialisme als heilige koe, als gouden kalf, niet de economie op plaats een, maar de vrijheid om je leven gestalte te geven

binnen de context die je aantreft zodat jij en de mensen om je heen tot hun recht komen en kunnen stralen.

Sacks prijst de vrijheid die mensen kunnen nemen om zelf hun lot te bepalen. Een vrijheid die ook kern is in al het bijbelse spreken. Daarom het laatste woord aan Sacks over deze vrijheid:

“De kern van het jodendom is een geloof in vrijheid: ons geloof in Gods vrijheid en Gods geloof in onze vrijheid.

Het jodendom is - naast vele andere dingen - een levenslange handleiding in vrijheid: in het vermogen om nee te zeggen; om het geweten te laten heersen over de instincten; om de waanzin van de massa en hun idolen te weerstaan. Dat vraagt discipline en de moed om zo nu en dan een buitenstaander te zijn, zelfs wanneer we onze bijdrage leveren aan de samenleving. We leven in de tijd, maar we vernemen tegelijkertijd ook de roepstem van de Ene die buiten de tijd staat.

Farao werd vrij geboren, maar werd zijn eigen slaaf. Mozes werd geboren in een volk dat tot slaaf was gemaakt, maar hij leidde ze naar de vrijheid. Vrijheid is iets wat we gemakkelijk verliezen en maar moeilijk kunnen behouden. Maar het is onze kostbaarste gave. Ze moet worden beoefend als je haar wilt behouden. Haar grootste kracht is dat we Gods wil de onze laten uitdagen. Dat is het pad van de vrijheid en de genezing van de hardheid van ons hart.”

John Hacking
10 juni 2020

Citaten uit:
Sacks, Jonathan, Exodus. Boek van de bevrijding, Middelburg 2019, (Skandalon), p. 62-63

Beschaving

Soms ruim ik een groot aantal boeken op en stoot daarbij op ongelezen exemplaren die ik dan nog niet weg doe omdat ik ze eerst wil lezen. De laatste maanden heb ik diverse boeken gelezen die een interessante kijk geven op de wereld en de stand van de beschaving in die tijd. Een van de boeken die ik gelezen heb zijn de reisverhalen van Camilo José Cela, *Joden, moren en christenen. Spaanse reisverhalen*. (uit 1948) Hij beschrijft een reis door Spanje, waarin hij de rol aanneemt van een zwerver. Zo komt hij door menig dorpje een ontmoet daar veel verschillende mensen. Ook culturele bezienswaardigheden komen aan

bod. Veel oude kastelen die hij bezoekt zijn vervallen. Op een van zijn reizen komt hij ook in het dorpje Moguer van de beroemde dichter Juan Ramon Jiménez, (ook een van mijn favoriete dichters) waar zich diverse verhalen afspelen met in de hoofdrol het ezeltje Platero. Hij schrijft, ik citeer: “De zwerver, die van poëzie houdt, nadert het respectvol het huis waar Juan Ramon Jiménez geboren werd. Het is even wit als de andere huizen, er niet veel beter van kwaliteit. Met de laatste, tederste gevoeligheid die de vele kilometers in zijn vingertoppen hebben achtergelaten, streelt hij de tralies (het zijn meer gevangenistralies dan siersmeedwerk) waarachter de dichter zijn jeugd heeft doorgebracht, en die zijn eerste delicate verzen tegen het kille, geleerde keurslijf van voorschriften beschermden.

Het huis van Juan Ramon Jiménez ligt in de Calle de la Ribera, tegenover dat van *Arreburra*, de waterverkoper, hij ruste in vrede. ‘Hier in dit grote huis, waar nu de gardia civil gevestigd is, ben ik geboren, Platero.’

De zwerver - die zijn principes heeft, al zijn ze misschien verkeerd - ging het geboortehuis van de dichter niet binnen. Hij legde slechts een bosje bloemen op zijn graf, en ook op dat van Zenobia: bleekrode, blauwe en paarse verbena's, als de gekleurde sterretjes uit zijn kinderdromen.”

(pag. 133-134)

Cela beschrijft de verschillende plaatsen en de ontmoetingen met mensen met veel oog voor de gastvrijheid van de streek of het ontbreken daarvan. Zo komt de beschaving in het Spanje van de vorige eeuw beetje bij beetje aan het licht.

Een andere schrijver, deze keer uit Frankrijk, Gustave Flaubert, die samen met een vriend een reis maakt langs de rivier de Loire, in 1841, 100 jaar eerder dus, beschrijft net als Cela de plaatsen en gebouwen die hij daar aantreft. In dit geval veel kastelen. Kastelen in verval of bewoond. Flaubert probeert zich op vele plaatsen waar hij komt in te leven in de leefomstandigheden van de bewoners, vroeger en nu. Zo beschrijft hij meesterlijk de situatie van een gevangen genomen edelman die weg kwijnt in een van de kerkers van een kasteel, het kasteel van Clisson. Hij schrijft: “we zijn afgedaald naar de onderaardse kerker waarin Jan V gevangen heeft gezeten. In de mannengevangenis zagen we aan het plafond nog de grote dubbele haak waaraan opgehangen werd; en met nieuwsgierige vingers hebben we de deur van de vrouwengevangenis betast. Die is ongeveer vier duim dik, bezet met schroeven, omgeving, beplaat en als gecapitonneerd met ijzerwerk. In betralied luikje in het midden diende om dat wat nodig was opdat de veroordeelde niet dood ging, doorheen te werpen. Dat luikje werd

geopend en niet de deur die, als discrete mond van de vreselijkste vertrouwelijkheden, behoorde tot het soort dat zich altijd sluit en nooit opengaat. Dat was de goede, oude tijd van de haat. Als je toen iemand haatte, als je hem bij overrompeling ontvoerd had, of verraderlijk gearresteerd tijdens een onderhoud, in elk geval als je hem eindelijk in handen had, als hij in je greep was, kon je hem op je gemak te allen tijden, van minuut tot minuut voelen sterven, zijn angsten tellen, Zijn tranen drinken. Je daalde af naar zijn cachot, sprak tegen hem of marchandeerde over zijn terechtstelling, lachend om zijn martelingen en je besprak zijn losprijs, je leefde boven hem, van hem, van zijn leven dat doofde, van zijn goud dat je hem af pakte. Je hele behuizing, vanaf de torensplitsen tot aan de voet van de grachtmuren drukte op hem, verpletterde hem, begroef hem; en zo voltrokken zich de wraaknemingen van de familie, binnen de familie, en door het huis zelf dat er de kracht van vormde en de gedachte symboliseerde.” (pag. 50-51)

De reisontboezemingen van deze auteurs geven niet alleen een indruk van de streek en de mensen maar ook van de wijze waarop geleefd, gewoond, gegeten en geslapen wordt. Soms is het net alsof je het zelf meemaakt en of je deelnemer bent op deze reis door veelal onbekende streken. In Spanje ben ik nooit geweest maar de reis langs de Loire en het bezoek aan diverse kastelen, heb ik gedaan. Wat me opvalt, als ik over het begrip beschaving nadenk, is dat er al heel lang een vorm leven en wonen geldt waarin beschaving tot uitdrukking komt in de wijze waarop mensen hun leven in een veilige situatie gestalte geven. Misschien is dat wel al begonnen met de eerste vestigingen op het platteland, de eerste dorpen en later de eerste steden. Beschaving veronderstelt een zekere mate van veiligheid en van comfort. Anders is er alleen maar een strijd om het naakte bestaan. Is eenmaal dt bestaan op de een of andere wijze verzekerd en veilig gesteld, dan is er ook ruimte voor beschaving en cultuur. De grottekeningen van 30.000 jaar geleden geven ook al een indruk van een stukje beschaving en religiositeit. Maar hoe de toenmalige mensen met elkaar omgingen blijft grotendeels giswerk. De opkomst van grote steden in de zogenaamde oudste beschavingen heeft meer sporen nagelaten. Oude wetsteksten, getuigenissen van economisch handelen, mythes en opgetekende verhalen over goden en tenslotte ook de verzameling boeken die samen de bijbel vormen, het zijn net zoveel getuigenissen van deze beschavingen. Hoogtepunt, naast andere religieuze geschriften, vormt in deze het corpus met verhalen uit de bijbel. Ware dit niet zo, dan hadden wij dit boek al lang terzijde gelegd.

De Franse Revolutie en wat eraan vooraf ging wordt veelal beschouwd als een keerpunt in de geschiedenis van het Westen. De zogenaamde tijd van de verlichting en het begin van de emancipatie van de burger, los van religie en staat (in zoverre die een koning had als hoogste instantie), het ontstaan van de republiek en in het voetspoor daarvan de natiestaat en het nationalisme, belooft naast al die politieke omwentelingen ook een nieuw beschavingsstatuut: mensen zouden elkaar in vrijheid en gelijk van stand gaan behandelen als broeders en zusters. Een mooi ideaal dat nergens echt tot stand kwam. De romantici, dichters, filosofen, schrijvers, kunstenaars, die door de idealen van de Franse Revolutie werden geïnspireerd haakten bij grote getale af toen deze revolutie ontaarde in een bijtjesdag, beter gezegd een bijtjes-dictatuur onder leiding van de Jakobijnen en later Robespierre. Duizenden verloren letterlijk hun hoofd nadat de bestorming van de Bastille in 1789 had plaatsgevonden en tientallen jaren daarna droeg men daar de gevolgen van en de superster Napoleon vestigde op de restanten van die revolutie zijn eigen rijk als zelfuitgeroepen keizer. De uitkomst kennen we. De oorlogen die volgden brachten velen armoede en de dood. En in 1848 leek het wel alsof al die inzet voor een menselijker maatschappij van gelijkwaardige burgers niets had opgeleverd, behalve dan een nieuwe monarch. Karl Marx probeerde wel de nieuwe klasse van proletariërs te organiseren maar ook die pogingen ontaardden veel later weer in nieuwe dictaturen onder leiding van een almachtige partij en idem dito leider. Conclusie: niets geleerd van de geschiedenis. De periode van de eerste en tweede wereldoorlog laat bovendien zien dat de leiders van de toenmalige oorlogvoerende partijen meer ophadden met dood en verderf (zeker van de vijand en van de intern tot vijand verklaarde bevolkingsgroepen) dan met idealen die beschavingsbevorderend zijn, zoals het streven naar rechtvaardige verdeling van goederen en de bevordering van humaniteit (zowel nationaal als globaal).

Vandaag de dag laten veel groeperingen luid van zich horen: omdat ze het niet eens zijn met de maatregelen tegen corona, en/of omdat ze geloven in complotten: een overheid die hen wil knevelen, de pers en de media die onbetrouwbaar zouden zijn geworden, een samenzwering van machtigen die ieder naar hun hand willen zetten. Rechtsradicalisme, antisemitisme, racisme, klimaatontkenning, het gaat hand in hand. De basis hieronder is verongelijkt egoïsme, gekrenkte zelfwaarde, het ontbreken van elke vorm van vertrouwen in anderen die niet dezelfde mening delen, de wantrouwige benadering van de wetenschappelijke bevindingen op diverse terreinen (zoals corona en klimaatontwikkeling) etc. etc. Zogenaamde leiders als de huidige president van de VS

wakkeren dit aan en spinnen garen bij deze onvrede. Tegelijkertijd worden gouden bergen beloofd, bevrijding van het juk en dreiging (van de politieke plannen) van de andere partij en nieuwe messiaanse tijden waarin de natie als egotripper zal schitteren in de wereld, vooral dan economisch: iedereen rijk, behalve hen die daar geen recht op hebben zoals immigranten en de zwarte bevolking. Maar eigenlijk is dit niets nieuws onder de zon. Rüdiger Safranski schrijft in zijn boek over de (Duitse) romantiek dat eind 18e eeuw, toen het schrijven van romans een vlucht nam, complottheorieën en beschrijvingen van geheime genootschappen, volop in de belangstelling stonden. “Der reale Anknüpfungspunkt dieser Geschichten ist das Wirken der geheimen Bünde der Jesuiten, der Freimaurer, der Illuminaten und der Rosencreutzer. Die geheimbündlerischen Verschwörungstheorien waren und sind bis heute die massenwirksamste Form der Geschichtsphilosophie. Man glaubt zu wissen, wie die Geschichte funktioniert, wo ihre Drahtzieher sitzen, wie sie gemacht wird. Die Verschwörungstheoretiker von damals wussten alles über die Französische Revolution, zum Beispiel, dass sie von Ingolstadt aus gesteuert würde, denn dort befand sich bekanntlich das Hauptquartier der Illuminaten...” (pag. 55-56). Precies dezelfde onzin die nu over Bill Gates, Soros, de (mensenetende en pedofiele) elite wordt uitgestrooid op sociale media zonder een enkel bewijs te leveren.

In een ander werk van Safranski ontleedt deze auteur in een biografie over Arthur Schopenhauer haarfijn de tijdsgeest en de omstandigheden waarin deze eerst miskende filosoof optrad om pas op het einde van zijn leven een zekere roem te vinden. De tijd was toen pas rijp voor zijn donkere en soms zwartgallige pessimistische filosofie. De mens komt er in dit denken niet goed vanaf want de mens is in feite een speelbal van de “Wil” die de wereld regeert en stuurt. “Schopenhauer unternimmt es also, die Welt als ‘Wille’ zu verstehen. Der Nachdruck liegt auf dem ‘Verstehen’. Verstehen ist nicht Erklären.” (pag. 305) Het gaat Schopenhauer niet om het blootleggen van causaliteit, het vinden van oorzaken wat kenmerkend is voor het verklaren, maar het gaat hem om de vraag wat de betekenis is van deze Wil en de werkzaamheid van de Wil in de wereld. We kunnen deze Wil leren kennen bij ons zelf, niet als object, maar wij zijn zelf Wil. We moeten ons zelf leren verstaan als we de wereld willen verstaan. Safranski noemt Schopenhauers metaphysik van de Wil een hermeneutiek van het bestaan (Hermeneutik des Daseins) die niet in concurrentie is met de analyses van de empirische wetenschappen. Eigenlijk vraagt deze hermeneutiek naar het Zijn. (vgl. pag. 306) Iets wat door Martin Heidegger later weer wordt opgepakt. Schopenhauer is zich bewust van de spraakverwarring waarin wil wordt

opgevat als iets wat het individu wil, bedoeling, doel, wat ik me voorstel om te verkrijgen bijvoorbeeld. Maar zo is de Wil van Schopenhauer niet bedoeld. Het is een eerder te vergelijken met een soort van levenskracht, een dynamiek die aan alles ten grondslag ligt. Friedrich Nietzsche zal dat op zijn eigen wijze oppakken en uitwerken als Wil tot macht. Schopenhauer is een van de eersten die de lichamelijkheid van de mens ten volle betreft in zijn denken want aan en in het eigen lichaam is deze Wil ervaarbaar. “Das Denken des Kopfes ist deshalb zuletzt doch auch nur eine Aktion des Willens. Doch der Wille, der wir insgesamt sind, manifestiert sich in unterschiedliche Stärke und Wahrnehmbarkeit in unserem Körper. Schon das vegetative Leben unseres Körpers ist Wille, egal ob wir ihn bemerken, und wir bemerken ihn hier in der Regel nur bei Funktionsstörungen als Schmerz, Unbehagen usw.” (pag. 337). Het feit dat we kunnen kennen staat volgens Schopenhauer niet los van het gebeuren van de Wil aan het eigen lijf. Schopenhauer definieert het kennen (Erkennen) als een orgaan van de wil, waarmee lichamelijke gebreken gecompenseerd kunnen worden. De mens heeft weinig in te brengen tegen de machtige stem van de natuur. Ook reflectie is niet krachtig genoeg. Schopenhauer verwijst naar de menselijke seksualiteit als voorbeeld van de kracht van de Wil. (den “eigentlichen *Brennpunkt* des Willens”).

Wat de filosofie van Schopenhauer in alle duidelijkheid zichtbaar maakt is het failliet van de religieuze zekerheid die in de Middeleeuwen nog een houvast bood om de samenleving vorm te geven en de beschaving te funderen. In de tijd van de Verlichting wordt de mens helemaal op zichzelf gesteld en moet hij zijn zekerheden halen uit de werkzaamheid van zijn eigen denken en handelen. Een God van buiten die garant staat, een religieus model om te handelen, hebben afgedaan. De mens ziet zich voor een afgrond geplaatst en moet zijn zekerheid uit zijn eigen tenen halen. Maar daar is niets te vinden, net zo min als in het moeras van de baron von Munchhausen. Hoe nu verder? Leveren het streven naar humaniteit en naar meer sociale en economische rechtvaardigheid, onderlinge solidariteit, ook globaal, genoeg houvast op om onze toekomst gestalte te geven? Maar dan moeten dat geen theoretische modellen blijven à la Marx of welke andere filosoof of econoom dan ook. Concrete plannen zijn gevraagd gebaseerd op concrete ontmoetingen met concrete mensen. Helden zijn niet nodig in de politiek. Liever een Zero (nul) die zich wegcijfert voor het algemeen belang dat daardoor in volume toeneemt, dan een Hero (1) waarbij het uiteindelijk alleen maar om zelfverheerlijking, zelfverrijking en narcisme draait. Helden voegen in de politiek niets toe omdat hun gedrag alleen maar leidt tot geweld, polarisatie, vijand-denken, populisme, en wat al niet meer. Helden

denken altijd, tenminste dat beweren ze, dat ze loop van de geschiedenis kennen (en zelfs kunnen sturen): wat een hybris! Laat je rechterhand niet weten wat je linker doet. Een grote uitdaging in een tijd waarin alles lijkt te draaien om media-aandacht. In de schijnwerpers staan en vol met holle klanken. Daar is geen beschaving mee gediend. Hoe wij als samenleving omgaan met vluchtelingen, hieraan is ons beschavingspeil af te lezen. Dat is de lakmoesproef.

John Hacking
11 januari 2021

bronnen:

Camilo José Cela, Joden, moren christenen. Spaanse reisverhalen.
Utrecht Antwerpen 1989, (Veen uitgevers)

Gustave Flaubert, Langs de Loire, Amsterdam Antwerpen 1992,
(Uitgeverij Contact)

Rüdiger Safranski, Schopenhauer und die wilden Jahren der
Philosophie. Eine Biografie, Reinbeck bei Hamburg 1990, (Rowohlt)

Rüdiger Safranski, Romantik. Eine deutsche Affäre, München 2007,
(Carl Hanser Verlag)

Romantiek tegen nihilisme

SUEÑO PODEROSO

¿Cuál es la gloria de la vida, ahora
que no hay gloria ninguna,
sino la empobrecida realidad?
¿Acaso conocer que el desengaño
no te ha arrancado ese deseo hondo
de vivir más?

La gloria de la vida fue creer
que existía lo eterno;

o, acaso, fue la gloria de la vida
aquel poder sencillo
de crear, con el. claro pensamiento,
fiel eternidad.
La gloria de la vida, y su fracaso.

MACHTIGE DROOM

Wat is de luister van het leven, nu er
helemaal geen luister is,
maar slechts verarmde werkelijkheid.
Misschien het weten dat de desillusie
je niet dat diepe verlangen heeft ontnomen
om nog langer te leven?

De luister van het leven was te geloven
dat het eeuwige bestond;
of, misschien, was de luister van het leven
die simpele kracht
om met heldere gedachte,
de eeuwige trouw te scheppen.
De luister van het leven, en zijn afgang.

F. Brines,
vert. G. Droogenbroodt

Sinds Friedrich Nietzsche is het thema nihilisme meer dan actueel ook al hebben we dat misschien niet meteen in de gaten. Paul van Tongeren schrijft in zijn inleiding op het boek *“Het Europese nihilisme. Friedrich Nietzsche over een dreiging die niemand schijnt te deren”* dat Nietzsche een catastrofe voorspelt (ook voor onze tijd) die hij aanduidt met deze term. Maar Nietzsche heeft de term niet bedacht en de verschijnselen waren al lang voor hem zichtbaar in de samenleving. Van Tongeren onderzoekt nauwkeurig de vele definities en betekenissen van het begrip bij Nietzsche. Hij beschrijft de ontwikkelingsgang van Nietzsches denken en, ik citeer, *hoe deze zijn eigen en echte vraag pas ontdekt wanneer (of in de mate waarin) zijn denken zelf-referentieel wordt, dat wil zeggen: wanneer hij niet langer zelf buiten spel blijft in zijn praktijk van alles ter discussie te stellen. Zolang hij zijn kritiek nog beperkt tot de wetenschappelijke, filosofische, culturele, maatschappelijke en andere gedaanten van metafysica, moraal en religie die hij buiten zich*

waarneemt en waar hij zich tegenover plaatst, verschilt hij niet fundamenteel van allerlei andere critici, die uiteindelijk, met de tijd die ze bekritisieren, voorbijgaan en vergeten worden. Werkelijk oneigentijds en radicaal wordt zijn kritiek, wanneer ze zich ook op hemzelf en op zijn eigen kritiek richt; wanneer het vragen zijn eigen 'vraagwaardigheid' ontdekt en inziet dat het zelf ter discussie gesteld moet worden en daardoor elke grond onder zich voelt verdwijnen en alle houvast verliest. (Pag. 198)

Nietzsche staat voor een afgrond die hij zelf door zijn denken heeft geschapen. Hij kan niet meer terug, er is geen weg terug naar een veilig bestaan (bijvoorbeeld onomstotelijke waarheden buiten hemzelf waar je je aan kunt vastklampen of een God die zekerheid biedt) want dat is voor hem illusoir geworden in zijn denken. Het idee van de eeuwige wederkeer en de "Übermensch" zou je pogingen kunnen noemen om aan dit besef van de afgrond voor je voeten te ontsnappen. Hier begint, zo van Tongeren de echte tragiek: *Die tragedie bestaat erin dat de denker het strijdperk wordt waarop de 'waarheidsdrift' het gevecht aangaat met haar eigen vooronderstelling, namelijk het leven en de leugens of illusies die dat leven nodig heeft: 'de uiteindelijke vraag wordt hier gesteld [...] en voor het eerst wordt geprobeerd deze vraag experimenteel te beantwoorden. In hoeverre kun je de waarheid incorporeren? -dat is de vraag, dat is het experiment.'*

Van Tongeren noemt dat laatste ook de kernproblematiek van het nihilisme.

De denker die de waarheid zoekt, ontdekt dat die wil tot waarheid zijn oorsprong vindt in zijn eigen bewustzijn - dit streven maakt deel uit van zijn wezen en zijn denken. Maar daarmee is nog geen antwoord gevonden, geen houvast ontdekt. Want dan zou je jezelf aan je eigen haren uit het moeras kunnen trekken, als dat antwoord in je eigen denken ligt opgesloten. Integendeel, het moeras sleurt je naar beneden, steeds verder de onzekerheid in. In je denken, hoe hard je ook je best doet, is geen fundament voor je waarheid-zoeken, geen antwoord op je waarheid-streven te vinden.

Misschien is het feit dat je zoekt, en dat je streeft, dat je verlangt naar waarheid en daarmee naar houvast, de enige waarheid: de mens als verlangend wezen. Verlangend naar een bodem onder zijn bestaan, een als zinvol ervaren bestaan.

Daarmee is het nihilisme ook in onze tijd alom aanwezig want we weten steeds minder (niet alleen bij onszelf, als wij in ons eigen denken te rade gaan, maar ook in de maatschappij) wat waar en wat niet waar is, wat zinvol is en wat niet. Zeker met het oog op het vele geweld, de onzin,

het lijden, de onrechtvaardigheid in ons bestaan. Gruwelijke oorlogen, vreselijk geweld, racisme, discriminatie, egoïsme zonder voorbehoud, mensen die zich van hun slechtste kant laten zien en waar Arthur Schopenhauer over zegt:

Gobineau hat den Menschen l'animal méchant par excellence [das recht eigentlich böse Tier] genannt, welches die Leute übelnehmen, weil sie sich getroffen fühlen; er hat aber recht: denn der Mensch ist das einzige Tier, welches andern Schmerz verursacht, ohne weitem Zweck als eben diesen. (Pag. 119)

Het begrip *Fakenews* is een symptoom van de onzekerheid, het wantrouwen in uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek eveneens. De opkomst van een kunstmatige en virtuele werkelijkheid en de mogelijkheden die dat schept maken dit verlangen naar waarheid alleen maar moeilijker. Waarheid ontglipt ons, er is en er zijn geen garanties. Niet in ons eigen bestaan, niet in ons eigen denken, en niet buiten ons.

In 1847, bijna veertig jaar voor de geestelijke instorting van Nietzsche, trekt Gustave Flaubert met een vriend langs de Loire en door Bretagne. Na zijn leven is een half verslag van deze reis gepubliceerd. Flaubert verwondert zich in een dorp in de Bretagne hoe devoot mannen en vrouwen knielen en bidden in een klein kerkje. Geloof en overgave aan dat geloof geeft hen houvast. In tegenstelling tot wat Flaubert zelf gelooft en denkt. Napoleon en de Franse Republiek hebben we dan al weer een tijd achter ons. En ook de vervolging van priesters en de devaluatie van de religie en de rol daarvan in de samenleving. Maar ondanks dit verzet tegen de kerk en haar vertegenwoordigers zijn de Duitse filosofen in die tijd rond 1800 toch voorzichtig met hun kritiek op het geloof want voor je het weet ben je zonder baan. De Franse repressie van religieuze instituties en uitingen is niet in heel Europa nagevolgd.

Tijdens Napoleon maakt vooral Friedrich Hegel furore en hij trekt volle collegezalen in tegenstelling tot Arthur Schopenhauer die onbekend is en die niets moet hebben van de (abstracte) ideeën van Hegel die hij *Hegelei* noemt. Vol venijn en met een zekere ironie zegt hij, dat het resultaat van dit denken niet meer is dan een zeepbel, ik citeer: Was die Schreibung unserer Philosophaster so überaus gedankenarm und dadurch marternd langweilig macht, ist zwar im letzten Grunde die Armut ihres Geistes, zunächst aber dieses, dass ihr Vortrag durchgängig in höchst abstrakten, allgemeinen und überaus weiten Begriffen bewegt, daher auch meistens nur in unbestimmten, schwankenden, verblasenen Ausdrücken einher schreitet. Zu diesem aerobatischen [seiltänzerischen] Gange sind sie aber genötigt, weil sie sich hüten müssen, die Erde zu berühren, wo sie, auf das Reale Bestimmte, Einzelne und Klare

stossend, lauter gefährliche Klippen an Philosophen and Philosophieprofessoren treffen würden, an denen ihre Wortdreimaster scheitern konnten. Denn statt Sinne und Verstand fest und unverwandt zu richten auf die anschaulich vorliegende Welt, auf das eigentlich und wahrhaft Gegebene, das Unverfälschte und an sich selbst dem Irrtum nicht Ausgesetzte, durch welches hindurch wir daher in das Wesen der Dinge einzudringen haben - kennen sie nichts als nur die höchsten Abstraktionen wie Sein, Wesen, Werden, Absolutes, Unendliches usf., gehen schon van diesen aus und bauen daraus Systeme, deren Gehalt zuletzt auf blosse Worte hinausläuft:, die also eigentlich nur Seifenblasen sind, eine Weile damit zu spielen, jedoch den Boden der Realität nicht berühren können, ohne zu platzen. (Pag. 29-30)

Schopenhauer is bekend geworden als de filosoof van een pessimistische levensinstelling en zijn scherpe kritiek op collega's en op overheden (waaronder ook de kerk) en velen, waaronder ook Nietzsche, zijn sterk door hem beïnvloed. Schopenhauer is zelf wel nog overtuigd van het zoeken naar de waarheid maar van religie en van religieuze zekerheden moet hij niet veel meer hebben, en hij geeft dan ook af op collega's die wel nog in God geloven en die zelfs in hun filosofie bespreken:

Die Philosophieprofessoren hatten von alters her ihren speziellen Beruf darin erkannt, das Dasein und die Eigenschaften Gottes darzulegen und ihn zum Hauptgegenstand ihres Philosophierens zu machen. Daher, wenn die Schrift: lehrt, dass Gott die Raben auf dem Felde ernährt, ich hinzusetzen muss: und die Philosophieprofessoren auf ihren Kathedern. Ja, sogar noch heutigen Tages versichern sie ganz dreist, das Absolutum (bekanntlich der neumodische Titel für den lieben Gott) und dessen Verhältnis zur Welt sei das eigentliche Thema der Philosophie, und dieses naher zu bestimmen, auszumalen und durch zu phantasieren sind sie nach wie vor beschäftigt. Denn allerdings mochten die Regierungen, welche für ein dergleichen Philosophieren Geld hergeben, aus den philosophische Hörsälen auch gute Christen und fleissige Kirchengänger hervorgehen sehen. (Pag. 33)

Voor Schopenhauer is er een natuurkracht die in alles en iedereen werkt en waarvan hij zichzelf de ontdekker noemt, namelijk de Wil. De wil moeten we hier niet verwarren met "iets graag willen (hebben/zijn)", dat is slechts buitenkant, een slap aftreksel. De Wil is voor Schopenhauer fundamenteel. Nietzsche zal daar later aan toevoegen dat deze Wil een Wil tot macht is. Naast de kracht van de wil die de hele kosmos doortrekt is er het menselijk kennen, maar dat kennen berust op de

lichamelijkheid van de mens. Het is niet een manifestatie van bijvoorbeeld een abstracte Geest zoals bij Hegel. Schopenhauer schrijft: „Die Welt ist meine Vorstellung“ - dies ist eine Wahrheit, welche in Beziehung auf jedes lebende und erkennende Wesen gilt; wiewohl der Mensch allein sie in das reflektierte abstrakte Bewusstsein bringen kann: und tut er dies wirklich, so ist die philosophische Besonnenheit bei ihm eingetreten. Es wird ihm dann deutlich und gewiss, dass er keine Sonne kennt und keine Erde; sondern immer nur ein Auge, das eine Sonne sieht, eine Hand, die eine Erde fühlt; dass die Welt, welche ihn umgibt, nur als Vorstellung da ist, d.h. durchweg nur in Beziehung auf ein anderes, das Vorstellende, welches er selbst ist. - Wenn irgendeine Wahrheit a priori ausgesprochen werden kann, so ist es diese: denn sie ist die Aussage derjenigen Form aller möglichen und erdenklichen Erfahrung, welche allgemeiner als alle andern, als Zeit, Raum und Kausalität ist: denn alle diese setzen jene eben schon voraus ... Keine Wahrheit ist also gewisser, von allen andern unabhängiger und eines Beweises weniger bedürftig, als diese, dass alles, was für die Erkenntnis da ist, also diese ganze Welt, nur Objekt in Beziehung auf das Subjekt ist, Anschauung des Anschauenden, mit einem Wort, Vorstellung. (Pag. 35)

Heel mijn denken, al mijn kennen is dus *Vorstellung*, en daarmee afgeleid van datgene waartoe ik in staat ben in mijn waarneming van de wereld door mijn waarnemingsorganen en mijn verstand om woorden, betekenis te geven aan mijn waarnemingen. In Schopenhauers tijd was de “onttovering” van de wereld een feit. Er waren geen echte geheimen meer. De religie had voor velen zijn glans verloren en het middeleeuwse vertrouwen op een God die de samenleving bestuurde bestond niet meer. Het is de tijd van het begin van de industriële revolutie, de opkomst van de slavenarbeid in de fabrieken, het begin van de moderne tijd zoals wij die nu kennen als kapitalistische samenleving. Rüdiger Safranski heeft een boek over deze periode geschreven waarin hij de opkomst van de romantiek beschrijft die een vorm van verzet is tegen deze ontwikkelingen. Hij legt ook een verband met onze tijd en met het nihilisme in onze eeuw. Hij schrijft:

Aber einige war man sich darin, dass gegen die Wüste der Entzauberung nur wieder die zauberischen Geheimnisse helfen. Und so wird vollends deutlich, wogegen die Romantiker eigentlich kämpfen, wenn sie das Geheimnis verteidigen: Es ist die Gefahr des modernen Nihilismus. Über lange Zeit hin brauchte das Geheimnis keine besondere Verteidigung. Man war, solange die empirische Erforschung der äusseren Wirklichkeit noch nicht so weit entwickelt war, vom

Unerklärlichen, Dunklen, Numinosen geradezu eingehüllt. Solange die Versicherungssysteme durch Wissen, Technik und Organisation noch rudimentär waren kam es vor allem darauf an, soviel wie möglich vom Geheimnis zu lüften, im übrigen aber sich das Geheimnisvoll-Göttliche irgendwie gewogen zu machen. Wenn moderne Gesellschaften beginnen, besser für die Sicherheit zu sorgen, wird naturgemäss die religiöse Bindung schwächer. Dann erst kann das Bedürfnis aufkommen das Geheimnis verteidigen zu wollen, aus dem einfachen Grunde, weil es nicht mehr so bedrohlich ist. In dieser Situation wird etwas anderes bedrohlich, nämlich die Sinnlosigkeitsgefühle und die Langeweile angesichts eines vermeintlich taghell ausgeleuchteten, versicherten und reglementierten Lebens. Dann ist nicht mehr Gott für die Sicherheit, sondern ein Gott gegen die Langeweile gefragt. (Pag. 207)

Zinloosheid en verveling zijn volgens Safranski in de tijd van de romantiek de grote bedreigingen waar de mens aan bloot staat. Het geheim en de religieuze zekerheid hebben afgedaan en over blijft het naakte bestaan. De romantici kunnen echter niet zonder een God die de wereld niet op de een of andere wijze draagt en ons behoedt voor de leegte van ons bestaan. Alleen maar werken, eten en slapen kan niet de bedoeling zijn van dit bestaan. Wat heeft het leven dan voor zin als het enkel consumeren en verteren is?

Safranski zegt dat de romantici uit angst om uit de wereld te vallen door de ervaring van zinloosheid en van verveling - of later zoals Nietzsche waar de afgrond aan zijn voeten oprijst - een God hebben geschapen die hen hiertegen moet beschermen. Maar dat is een romantische God: Dieser Gott gegen die Langeweile ist der romantische. Die Romantiker brauchen einen ästhetischen Gott. Nicht so sehr einen Gott, der hilft und schützt und die Moral begründet, sondern einen Gott, der die Welt wieder ins Geheimnis hüllt. Nur so lässt sich das grosse Gähnen angesichts der bis zum Nihilismus entzauberten Welt vermeiden. Die Romantiker, und das macht ihre Modernität aus, waren metaphysische Unterhaltungskünstler in einem sehr anspruchsvollen Sinn, denn sie wussten nur zu genau: Unterhalten oder genauer: unter-gehalten werden müssen die Absturzgefährdeten. So aber empfanden sich die Romantiker: als absturzgefährdet, und das macht sie zu unseren Zeitgenossen. Das vormoderne Bewusstsein konnte sich nicht verstellen, aus der Welt zu fallen. Irgendein Jenseits gab es immer. Erst die Moderne sieht sich ohne metaphysischen Rückhalt mit der Endlichkeit konfrontiert, sie weiss sich nicht mehr selbstverständlich von einem sinngesättigten Kosmos getragen. Das Ungeheure der Räume, in

denen man sich selbst als Atom verliert; das Rauschen der Zeit; die Gleichgültigkeit der Materie gegenüber unserem Sinn suchenden Bewusstsein, die anonymen Mechanismen des gesellschaftlichen Lebens -alles dies gibt wenig Halt, es könnte einen lähmen oder in die Verzweiflung abstürzen lassen -wenn nicht etwas dagegen aufgeboten wird. Alltäglic sind es Arbeit und Gewohnheit, die den Blick verengen und die deshalb auch schützen. Den Romantikern ist das zu wenig, gegen die drohende Langeweile setzen sie die schöne Verwirrung, die sie das "Romantisieren" nennen.

Aber die ironische Romantik weiss auch: Das Romantisieren ist eine Verzauberung durch den Irrealis. Und darum deckt die Romantik dort, wo sie am meisten romantisch ist auch ihr Betriebsgeheimnis auf - dieses ironische >Als ob<. (pag. 207- 208)

Romantiek als poging om het nihilisme te bezweren. Maar het is een hopeloze poging die "als ob" geen verlossing brengt van de ervaren leegte in het bestaan en het ontbreken van waarheid en dus een houvast. Ik vermoed dat al die stromingen die ook politiek en maatschappelijk een antwoord willen geven op deze fundamentele onzekerheid eerder gekenmerkt worden door een zeker romantisme (verlangen naar een herstel van bijvoorbeeld een roemrijk verleden), zoals communisme (met als gevolg staatsdictatuur), fascisme en in het voetspoor daarvan het huidige rechtsextremisme, racisme en uiteindelijk genocide als uitingsvormen, dat al deze antwoorden niet voldoen. De verwerkelijking van de doelen die worden gesteld kosten miljoenen en miljoenen het leven omdat ze niet mee willen gaan in dit antwoord. Romantiek die uitloopt op zeeën van bloed en die het nihilisme alleen maar versterken. 27 januari 1945 werd Auschwitz bevrijd en dit voorbeeld van volkerenmoord en genocide maakt meer dan welk ander idee ook zichtbaar dat het opleggen van alles bepalende antwoorden als poging om waarheid te funderen uiteindelijk verkeert in het tegendeel. En velen, heel velen betalen dan een verschrikkelijke prijs. Als religieuze overtuiging en geloof in de goedheid van mensen niet vergezeld gaan van concrete daden is het een waarheid voor spek en bonen. Dat leert ons het nihilisme. Alleen een mens kan het tegendeel met zijn eigen leven laten zien. Nietzsche is dat niet gelukt. De uitdaging ligt nu bij onze voorkeur. Ook als je wel nog gelovig bent en vertrouwt op God.

John Hacking
28 januari 2021

Bronnen:

Brines, Francisco, Het geluid van de wereld. el ruido del mundo.
Gedichten van Francisco Brines. Keuze en vertaling: Germain
Droogenbroodt, Point 46, 10e jrg. 1998, (Point International)

Tongeren, Paul van, Het Europese nihilisme. Friedrich Nietzsche over
een dreiging die niemand schijnt te deren, Nijmegen 2017 (Vantilt)

Schopenhauer, Arthur, Welt und Mensch. Eine Auswahl aus dem
Gesamtwerk von Arthur Hübscher, Stuttgart 1980, (Reclam)

Safranski, Rüdiger, Romantik. Eine deutsche Affäre, München 2007,
(Carl Hanser Verlag)

Tijd die geurt

Sowohl die mythische als auch die geschichtliche Zeit besitzen eine narrative Spannung. Eine besondere Verkettung von Ereignissen gestaltet die Zeit. Die Erzählung lässt die Zeit duften. Die Punkt-Zeit ist dagegen eine Zeit ohne Duft. Die Zeit beginnt zu duften, wenn sie eine Dauer gewinnt, wenn sie eine narrative Spannung oder eine Tiefenspannung erhält, wenn sie an Tiefe und Weite, ja an Raum gewinnt.

Byung Chul Han, Duft der Zeit, p. 24

Wij zijn kinderen van onze tijd. Dat kleurt ons zelfverstaan. Dat structureert ons denken en ons handelen. Het narratief dat ons zelfverstaan richting geeft is het begrip vrijheid en de ervaring van vrijheid. Politieke partijen voeren dat in hun logo en bevestigen daarmee dat ze denken te verstaan wat de tekenen des tijds aangeven. Vrijheid op basis van autonomie. Vormen van heteronomie zoals die in religies (God als de baas) en in staatsvormen (de autoritaire staat) worden zichtbaar gemaakt, worden veelal afgewezen omdat ze deze autonomie ondermijnen en daarmee de persoonlijke vrijheid.

Maar klopt dat wel: vormt de ervaring van heteronomie een inperking van onze vrijheid, ook al berust die grotendeels op autonomie? Wat is heteronomie? Wat is autonomie en hoe wordt dit laatste verstaan of hoe wordt ze ingezet om de eigen positie te bevestigen?

Sinds de Verlichting is de zogenaamde vrije mens de heer over de tijd. Niet God bepaalt de loop van de geschiedenis, maar de mens zelf

ontwerpt een toekomst die heilzaam zal moeten zijn. De mens heeft het juk van een God die richting geeft en die alles bepaalt definitief afgeworpen. En nu moet deze mens zelf een richting kiezen, een toekomst ontwerpen. Waardoor laat hij zich dan leiden? Welke perspectieven neemt hij in?

We hebben in de geschiedenis gezien dat de verleiding om zich toch te onderwerpen aan de heteronomie van een autoritaire staat te groot was om te weerstaan. Ook nu dreigt dat gevaar voortdurend. Wachten mensen op een verlosser die hun als machtig staatshoofd van alle ellende en armoede zal verlossen. Ze lopen massaal achter een, ik noem het maar, warhoofd aan die een prachtige toekomst belooft, alsof hij die in petto heeft. En soms lijkt het alsof daar geen echte offers voor hoeven worden gebracht. En als dat wel zo is, wordt dat altijd in het kader van een groter doel, een grotere entiteit (sterven voor het vaderland) gebracht. (Strikt genomen: Wie wil er nu sterven voor het/een vaderland? Wat is dat voor vorm van absurditeit?)

De genialiteit van deze warhoofden bestaat vooral in hun manipulatietaalent. Het binden van aanhangers aan zich, aan de vergezichten die geen rekening houden met de geschiedenis en het falen van dergelijke pogingen. Adolf Hitler is een uitstekend voorbeeld ook al beschouwde hij zichzelf als een superveldheer, een strateeg van ongekeende omvang en een leider boven elke twijfel verheven. Al die goedgelovigen die hem hebben gevolgd hebben de prijs betaald. Vrijheid hebben ze er niet voor teruggekregen, hoogstens de vrijheid om zelf weerloze slachtoffers fabrieksmatig af te maken in de concentratiekampen. De geur van de verbrande lijken kleurt dit tijdperk, en die geur is nog steeds niet helemaal opgelost. Ook nu nog vallen tallozen onder de valbijl van autoritaire hedendaagse regimes en vloeit er bloed in naam van het volk, de leider, de ideologie, de toekomst van het vaderland. De geur van rotting en bederf duurt voort. Geschiedenis stinkt. Geschiedenis kan stinken.

Mia vita, a te non chiedo lineamenti
fissi, volti plausibili o possessi.
Nel tuo giro in quieto ormai lo stesso
sapore han miele e assenzio.

Il cuore che ogni moto tiene a vile
raro è squassato da trasalimenti.
Così suona talvolta nel silenzio
della campagna un colpo di fucile.

Mein Leben, ich bitte dich nicht um feste
Linien, Besitz oder glaubhafte Zeichen.
In deinem rastlosen Reigen den gleichen
Geschmack haben Honig und Wermut.

Das Herz, welches Zucken und jede Bewegung
verachtet, wird kaum noch erschüttert.
So ist's, wenn bisweilen die schweigende
Erde bei einem Gewehrschuss erzittert.

vertaling: Christoph Ferber

Dat is wat op het spel staat: vrijheid, individuele vrijheid, een zekere mate van autonomie in het krachtenspel van de politiek op diverse niveaus, van micro tot macroniveau (je woonplaats tot en met de wereld). De verworven vrijheid die de Verlichting ons heeft gebracht heeft een januskop: we blijven kinderen van onze tijd en onderworpen aan de wetmatigheden van de geschiedenis die ons leven bepaalt. Daar verandert een revolutie niets aan.

Een zekere mate van heteronomie hoort bij het leven want ze maakt meer dan duidelijk dat ons leven contingent is, er komt een einde aan door de dood. Je daartoe jezelf leren verhouden is wat dichters al eeuwenlang doen. En ook sommige filosofen die niet het spook najagen van een leven dat niet begrensd wordt door de dood. Ons leven is beperkt, ons leven heeft een zekere duur. Duur geeft echter smaak, geur aan ons leven. Zonder duur, zonder lijn in ons levensverhaal is het slechts een aaneenschakeling van momenten. Narratief gezien is ons levensverhaal ook de basis onder onze ervaringen van zin. Ons leven kan slechts zinvol zijn in het kader van dit verhaal. Anders is het slechts een verzameling losse elementen informatie.

DUM VACAT

Ma spiove, è notte, o sera;
anonima la strada,
solitaria nel suo andare tra le altre
che da lei si dipartono a ogni incrocio.
Dagli ultimi semafori
lampi, scatti metallici
aranciati. Poi macerie o depositi,

assi divelte, latrati.
Muri d'alberi neri, cespugli e rare case
illuminate? Una distesa
di freddo guarda immobile
il tuo asfalto bagnato.

Fabio Pusterla

SOLANGE ZEIT BLEIBT

Doch lässt der Regen nach, zur Nacht, am Abend;
die Straße namenlos,
einsam in ihrem Wandern zwischen den anderen,
die von ihr fortgehen an jeder Kreuzung.
Aus den letzten Verkehrsampeln
Blinken, metallisches Klicken,
orangefarben. Danach Schutt oder Abfälle,
herausgerissene Latten; Gekläff.
Mauern von schwarzen Baumen, Gebüsch und wenige Häuser,
erleuchtet? Unbewegt
blickt eine kalte Weite
auf deinen nassen Asphalt.

vertaling Hanno Helbling

Wat is de opbrengst van een leven, hoeveel inzet, hoeveel lijden,
hoeveel strijd, hoeveel liefde ontving je en kon je schenken? Dat
tezamen vormt de onderdelen van je levensverhaal, een verhaal dat kan
worden doorverteld en dat in foto's, in film kan worden vastgelegd en
bekeken. Kwetsbaar, gevoelig, emotioneel, lichamelijk geef je gestalte
aan de momenten in het hier en nu. Je hebt niet het overzicht, je hebt
niet het inzicht in het totaal van je leven. Maar soms heb je
herinneringen, zelfs geur-herinneringen die delen van je afgelegde leven
boven brengen alsof het net gebeurd is. Weemoed, melancholie,
verloren gegane liefde, vergeefse inzet, triomfen misschien,
overwinningen op jezelf, behaalde doelen, allemaal elementen uit de
narratief die jezelf bent en die zelf vormt door te leven en te reageren.
Wat blijft drukt de dichter soms zo uit in een gevoel, een ervaring, een
herinnering.

Quel che resta (se resta)

La vecchia serva analfabeta
e barbuta chissà dov'è sepolta
poteva leggere il mio name e il suo
come ideogrammi
forse non poteva riconoscersi
neppure allo specchio
ma non mi perdeva d'occhio
della vita non sapendone nulla
ne sapeva più di noi
nella vita quello che si acquista
da una parte si perde dall'altra
chissà perché la ricordo
più di tutto e di tutti
se entrasse ora nella mia stanza
avrebbe centotrent'anni e griderei di spavento.

Eugenio Montale

Was bleibt (wenn es bleibt)

Die alte, bärtige, des Lebens und Schreibens
unkundige Magd, wo liegt sie begraben?
Sie konnte meinen Namen lesen und den ihren
wie Ideogramme,
vielleicht konnte sie sich im Spiegel
nicht einmal wiedererkennen,
doch sie verlor mich nie aus den Augen.
Vom Leben, wenn sie auch nichts davon wusste,
wusste sie viel mehr als wir.
Was man im Leben auf der einen
Seite gewinnt, verliert man auf der anderen.
Warum nur denke ich heute an sie,
mehr als an alles und mehr als an alle.
Wenn sie jetzt in mein Zimmer träte, zählte sie
hundert und dreissig Jahre und vor Schrecken
würde ich auf schreien.

vertaling: Christoph Ferber

De filosoof Byung Chul Han schrijft dat wij door de digitale ontwikkelingen terecht zijn gekomen in een vorm van tijds crisis. Niet

meer duur en ontwikkeling staan centraal, ergens naar toe werken, ergens vandaan komen, en dat vastleggen in een verhaal (ook mythes zijn verhalen), maar dyschronie bepaalt ons tijdsbeeld en onze ervaringen van de tijd. Tijd is niet meer overzichtelijk en geordend. Tijd zoemt, broemt, is overal en nergens en houvast is er niet. Tijd is richtingloos geworden, tijd heeft geen basis meer die ons op een zinvolle wijze houvast kan bieden omdat er een verhaal wordt verteld waar we deelgenoot van zijn. Het is tijd die niet geurt en ook niet kan gaan geuren.

Byung Chul Han stelt dat ons leven niet meer wordt ingebed in coördinaten die ons houvast en daardoor duur verlenen. Alles is vluchtig en oppervlakkig geworden. Ook datgene waar men zich mee identificeert. Zo worden we zelf radicaal vergankelijk, zo Han. De atomisering van het leven gaat samen met een atomistische identiteit. Men heeft enkel nog het kleine ik. En dat zelf, neemt af aan tijd en ruimte, aan wereld, aan samenzijn. De wereldarmoede is een dyschronisch verschijnsel. Ze laat de mens samenkrimpen op zijn klein lichaam. Een lichaam dat hij met alle mogelijke middelen gezond probeert te houden, zo Han. Want anders heb je helemaal niets. Daarom vindt men het ook heden ten dage heel moeilijk om ziek te worden en dood te gaan. Han zegt dat men veroudert zonder oud te worden. (Voorwoord *Duft der Zeit*, pag 7). De huidige pandemie rond covid-19 brengt dit opnieuw aan het licht.

La gravità dei corpi

Le anime notturne pesano
d'una gravità di vino e sogno
liberate dalla parola
che sale e vince
la legge dei gravi.
Il bacio ehe apre la bocca
scarcera dalla memoria
e fuggono gli anni,
ridicola unità dell'infinito
dei corpi appesi
ad asciugare al tempo.

Roberto Pazzi

Die Schwere der Körper

Die Seelen der Nacht wiegen

schwer an Wein und Traum,
befreit von der Sprache,
die aufsteigt und das Gesetz
der Schwerkraft besiegt.
Der Kuss, der den Mund öffnet,
befreit von der Erinnerung,
und die Jahre fliehen dahin,
lächerliche Einheit des Unendlichen,
der Reihe von Körpern, aufgehängt
zum Trocken an der Zeit.

vertaling: Tobias Eiermann

Ons lichaam is ons houvast, ook in en door de tijd heen. Het lichaam is wereld en het verbindt ons met de wereld. Het lichaam is het element waardoor wij in de wereld kunnen functioneren en waarmee wij ons tot de wereld kunnen verhouden als zelf. Ook al is de kern van dit zelf misschien leeg, we komen nooit tot ons diepste zelf, diep in ons is er een afgrond, toch communiceren wij met de randen van dit zelf dat ons lichaam is met de wereld en worden wij door die grenzen deel van de wereld en werkt de wereld in ons. De dood maakt een einde aan deze uitwisseling van ons zelf met de wereld via het lichaam. De dood doet de wereld vergaan door het lichaam te ontdoen van het leven, of het bewustzijn dat ons zelf vormgeeft en dat zich daardoor kan manifesteren in de wereld. De dichter drukt zich zo uit als hij aan deze dood dit gedicht wijdt.

Alla morte

Se la morte fosse la mano gentile
ehe chiude gli occhi,
la coperta che avvolge un corpo
e lo protegge dal freddo,
un gesto rubato di assenso,
un sí lasciato cadere
a una muta domanda,
un patto privato, un passaggio
segreto, una tregua
rinnovata di anno in anno
fino a dimenticare l'esattore
distratto che non s'accorge
se convenga risvegliare la creatura

che gli si era affidata,
se la morte fosse una visita,
un viaggio, una vacanza
traditi da un'amnesia
delle parole per tornare a casa,
un passaporto scaduto,
un'autorità che non firma
permessi, né rinnova visti
per una rivoluzione che ha sospeso
la legge, se la morte non fosse
cattiva, se fosse buona,
la morte?

Roberto Pazzi

An den Tod

Wenn der Tod die sanfte Hand wäre,
die die Augen schließt,
die Decke, die den Körper einhüllt
und vor der Kälte schützt,
eine flüchtige Geste der Zustimmung,
ein Ja, das man fallen läßt
auf eine stumme Frage hin,
ein vertraulicher Pakt, ein geheimes
Überschreiten, ein Frieden,
der Jahr für Jahr erneuert wird,
bis man den zerstreuten Beamten vergißt,
der den Zeitpunkt verstreichen läßt,
wo er die Kreatur aufwecken müßte,
die man ihm anvertraut hat,
wenn der Tod ein Besuch wäre,
eine Reise, ein Urlaub,
wo ein Gedächtnisschwund einen die Worte
vergessen läßt, um nach Hause zurückzukehren,
ein Pass, der verfallen ist,
eine Macht, die keine Reiseerlaubnis
ausstellt und kein Visum erneuert,
aufgrund einer Revolution, die die Gesetze
aufhob, wenn der Tod nicht böse
wäre, wenn er gut wäre,
der Tod?

Voor elk lichaam, voor elk bewustzijn, voor elke mens is de dood anders en wordt de band met de wereld op een eigen wijze doorgesneden. Hoe ruikt de wereld op het moment van sterven? Een ziekenhuislucht? Hoe ruikt, hoe geurt mijn levensverhaal zo tegen het einde van mijn leven? Van heiligen is bekend dat hun dood een geur ervaarbaar maakte: sommigen ruiken naar rozen of andere bloemen. Hoe zullen wij ruiken en wat ruiken wij zelf nog van een wereld die zich langzaam terugtrekt omdat de dood ruimte nodig heeft? Zal het een vrolijk einde zijn? Dit moment waarin de levenstijd voor ons ophoudt?

L'allegria della fine

Se la vita sta finendo
è una strana allegria
che mi cattura,
le cose da fare saranno
ancora per oggi infinite,
già domani si conteranno,
poi, dopo domani verrà
dato l'orario delle partenze.
L'ansia di fare la valigia
la conosco dagli inizi
del viaggio, quando si partiva
per il mare,
combacia la valva che s'apri
col coperchio solo un poco consumato,
e forse troverò due parole
in rima per chiudere la mia vita.
Ah, preziosa calma
di questi giorni,
ei si può riposare
guardando la via percorsa
e far somme e sottrazioni
di anni, e godere
delle date misteriose stelle
di un cielo ehe ruotava
senza ehe sentissimo il vento
degli astri.
Girando co la terra,

senza sosta, occupati a riempire
la durata del viaggio,
non porgevamo orecchio
alla musica e al silenzio,
del cosmo non avevamo sentimento.

Roberto Pazzi

Fröhliches Ende

Wenn das Leben vergeht,
überkommt mich ein
eigenartiger Frohsinn,
die zu erledigenden Dinge
bleiben auch heute unvollendet,
schon morgen werden sie verrechnet
und dann, übermorgen, werden die
Abfahrtszeiten bekanntgegeben.
Den Drang, den Koffer zu packen
kenne ich seit dem Anfang
der Reise, als wir immer
ans Meer fuhren,
das Schloss schnappt zu, das aufsprang
wegen der bloss etwas abgenutzten Kappe,
und vielleicht finde ich zwei Wörter,
die sich reimen, um mein Leben zu beschliessen.
Ach, wertvolle Ruhe
dieser Tage,
hier kann man ausruhen
und zurückschauen,
Jahre addieren
und abziehen,
sich an seltsamen Daten erfreuen
Sternen eines Himmels, der kreiste
ohne dass wir den Wind
der Gestirne spürten.
Wir kreisten mit der Erde,
ohne innezuhalten, bemüht, das Ausmass
der Reise zu erfüllen,
wir vergassen, der Musik
und der Stille zu lauschen,
für den Kosmos hatten wir kein Gespür.

vertaling: Tobias Eiermann

Met de dichter het leven en de dood tegemoet treden, met de dichter en de filosoof de geur opsnuiven van onze levensverhalen, onze avonturen, herinneringen, onze memoires. Lijn aanbrengen in ons leven in deze dystopische en dyschronische tijd waar informatie tot heilige koe is gemaakt en waar allen dansen om het gouden kalf van de data.

John Hacking
6 maart 2021

Pazzi Roberto, Die Schwere der Körper, Gedichte §1966-1998.
Italienisch/Deutsch. 2001 (Tropen Verlag)

Pusterla, Fabio, Solange Zeit bleibt. Dum vacat. Gedichte Italienisch und Deutsch, Zürich 2002 (Limmat Verlag)

Montale, Eugenio, Was bleibt (wenn es bleibt). Gedichte 1920-1980.
Italienisch-Deutsch. Ausgewählt, übersetzt und mit Anmerkungen
versehen von Christoph Ferber, Mainz 2013, (Dieterich'sche
Verlagsbuchhandlung)

Han, Byung-Chul, Duft der Zeit. ein philosophischer Essay zur Kunst
des Verweilens, Bielefeld 2009, (Transcript Verlag)

Waarom ik op VOLT heb gestemd

Onze democratie is in gevaar. Deze boodschap werd gisteravond (14 mrt 2021 NPO2)helder vertolkt in het programma Tegenlicht. Ik citeer het persbericht:

De Amerikaan Caleb Cain haalde de krant als een door het Youtube-algoritme geradicaliseerde jongen. Maar ergens tussen alt-light en extreemrechts trok hij zelf aan de rem. Nu probeert hij in gesprek te gaan met mensen die in hetzelfde schuitje zitten om zo, hopelijk, de kloof in zijn land te helpen dichten. De grauwe uitzichtloosheid van het gedeïndustrialiseerde stadje waar hij opgroeide, symboliseert de gebroken Amerikaanse droom die voor hem en vele anderen aan de basis ligt van hun onvrede. Mensen in industriesteden als die van Cain zagen de fabrieken sluiten, de macht van de vakbonden afbrokkelen en de partij die normaal voor ze opkwam veranderen in een partij voor professionals. De Amerikaanse schrijver Thomas Frank spreekt

over het verraad van de werkende klasse door de partijen die van oudsher voor hen opkwamen. Partijen die betoverd raakten door het idee van bestuur door een professionele klasse van hoogopgeleide experts.

Mark Bovens van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid ziet de scheiding tussen lager- en hogeropgeleiden en het dramatische gebrek aan vertegenwoordiging in de politiek als oorzaak van de onvrede. Meer dan negentig procent van de Kamerleden heeft een hbo(+)-opleiding. Onder de bevolking is dat slechts dertig procent. Volgens Bovens is het van levensbelang voor onze democratie dat meer lageropgeleiden doorstromen naar posities met invloed en macht. Ooit speelden de vakbonden hierbij een belangrijke rol, maar ook daar zwaaien academici inmiddels vaak de scepter. Dat het ook anders kan, zien we in IJmuiden, één van de weinige plekken waar de vakbond nog groeit en waar staalarbeider Stanley Bostdorp deel uitmaakt van het bestuur van FNV Metaal.

De Vlaamse schrijver David Van Reybrouck ziet nog een andere hoopvolle weg naar een betere vertegenwoordiging in de politiek: een burgerraad. Ostbelgien - het Duitstalige deel van België - is de eerste plek ter wereld waar zo'n burgerraad met vierentwintig willekeurig door het lot aangewezen burgers een permanent onderdeel van het lokale bestuur is geworden. Raadslid Didier Lejeune is doordeweeks opzichter bij een bouwbedrijf, maar een aantal zaterdagen per jaar is hij de trotse voorzitter van deze burgerraad.

Thomas Frank (schrijver en politiek analist), David van Reybrouck (schrijver en cultuurhistoricus), Mark Bovens (hoogleraar bestuurskunde / lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid), Caleb Cain (voormalig alt-righter / deradicaliseringsactivist), Stanley Bostdorp (staalarbeider en bestuurslid FNV Metaal) en Didier Lejeune (deelnemer Burgerraad Ostbelgien).

Het programma “De weerbare democratie” geeft niet alleen via deze persoonlijke bijdragen inzicht in de stand van de democratie, ze maakt ook duidelijk dat het in democratie niet draait om de korte termijn maar om de lange termijn. Populisten die kortstondige oplossingen aanbieden zijn bij voorbaat leugenachtig bezig want de problemen waar de wereld mee worstelt zijn immens. En allemaal veroorzaakt door ingrijpen van de mens: de opwarming van de aarde, de klimaatverandering met als gevolg toenemende droogte (en het uitsterven van diersoorten), de verdeling van de welvaart en de toegenomen kloof tussen arm en rijk (met schaamteloze zelfverrijking en meritocratie), de macht van de wapenindustrie en de inzet van wapens in conflictgebieden met als

gevolg miljoenen ontheemden en vluchtelingen, uitputting van grondstoffen en de strijd om landbouwgrond en om water. Het zijn maar een paar voorbeelden van uitdagingen waar de huidige generatie voor geplaatst is. Aankomen met beweringen dat het allemaal maar onzin is, dat het klimaat niet verandert, dat covid-19 slechts een griepje is (ook al vallen er momenteel in Brazilië per dag bijna 2000 doden), dat de grenzen dicht moeten want de 'buitenlanders' pikken onze huizen en onze banen in, is ronduit misdadig.

Haat wordt gezaaid tegenover vluchtelingen/vreemdelingen alsof die de oorzaak zijn van de economische misère waarin mensen aan de onderkant van de samenleving verkeren. En ook de criminaliteit wordt op het bordje van hen gelegd, alsof de duizenden panden waar criminele activiteiten plaatsvinden (openbaar geworden door de hack van versleutelde servers die criminelen gebruiken om onbespied en veilig te kunnen communiceren) alleen maar door buitenlanders zouden worden gerund. De bovenwereld in ons land wordt voortdurend geïnfiltreerd door de onderwereld en ook de politiek blijft daar niet vrij van, zie gemeentes in Brabant waar drugsmafia en boerenmafia (die hun schuren ter beschikking stellen om bv. crystal meth te produceren en drugsafval illegaal te lozen) samenwerken om politiek invloed uit te oefenen.

Kijken we naar de talloze reclamespotjes, tv-debatten en verkiezingsleuzen, dan valt op dat maar weinig partijen de urgentie inzien van een politiek op lange termijn. Het CDA kijkt slechts vier jaar voorruit, de VVD stelt alle echte besluiten uit tot na corona, De PVDA en Groen Links (en SP), samen met D66 willen wel stappen ondernemen maar zijn veel te bang om buiten de boot te vallen en de gunst van de kiezer te verspelen en komen daarom met halfslachtige oplossingen zonder oog te hebben voor de onderkant van de samenleving. Als ik de verhalen uit Tegenlicht mag geloven betekent dit dat ook deze partijen al lang hun band met hun achterban hebben verloren: welke arbeider, welke vuilnismen, welke kassamedewerker voelt zich nog door hen vertegenwoordigd? Daarom hebben de populistische partijen succes: zij spreken zogenaamd de taal van het volk, dat wil zeggen ze sluiten aan bij de sentimenten die leven onder het volk met als hoogtepunt Zwarte Piet. Alsof dat het summum van volkscultuur is, de bonus op ons Nederlands-schap.

Waarom is er onvrede in onze samenleving en wordt de woede zo groot? Dat vragen ook de makers van Tegenlicht zich af. De burgers hebben de ervaring dat de overheid hen niet vertrouwt. Dat is niet alleen

zo bij de belastingdienst die mensen wegzet als fraudeur (toeslagenaffaire) (terwijl de verantwoordelijke politici dit in gang hebben gezet en hebben voortgezet, ook toen bleek dat het niet klopte) maar ook in het onderwijs en de gezondheidszorg. In het onderwijs moeten de opleidingen voortdurend aantonen dat ze prestaties leveren (het liefst excellent – zo de VVD), in de zorg moet elke minuut worden verantwoord alsof de medewerkers er de kantjes van aflopen. Zo ontstaat niet alleen een gigantische bureaucratie maar ook een controlestaat. Gezondheidszorg en de uitvoering ervan (zoals nu bij de bestrijding van covid-19) moet je niet in handen leggen van politici. Zij hebben niet de kennis en de kunde om hierin leiding te geven, er zijn veel anderen die dat veel beter kunnen. Dat blijkt telkens weer uit de halfslachtige en omslachtige wijze waarop dit kabinet omgaat met dit probleem van covid-19.

Politici zijn er om politiek te maken opdat de samenleving in zijn geheel er beter van wordt en de Tweede Kamer is een controle apparaat dat deze politiek tegen het licht moet houden en niet zich opstellen als klapvee omdat de minister partijgenoot is. We leven niet in China of Noord Korea (land van ja-knikkers alsof elk woord uit de mond van de partijleider rechtstreeks van God komt) , niet in Rusland of Hongarije (waar de oppositie monddood wordt gemaakt, de pers en rechtspraak gemuilkorfd en de politieke tegenstanders in kampen worden opgesloten), niet in de VS (waar de miljonairs die Congres en Huis van Afgevaardigden alleen maar aan hun eigen hachje denken en waar ze te laf zijn om een frauduleuze blaaskaak als Trump te laten vallen). Waarom zouden Baudet en Wilders, die zichzelf beschouwen als boegbeelden van 'democratie' en 'vrijheid' zo geïnspireerde zijn door Poetin, Trump en Orban? Omdat het autocraten zijn die aan iedereen en alles lak hebben, als ze er zelf maar beter van worden.

De geschiedenis laat zien dat rechts-radicalisme altijd aan schuurt tegen het groot-kapitaal. Dat was zo in Hitler Duitsland, of het Italië van Mussolini, of nu in de VS. En dat is niet anders in landen die zogenaamd niet tot het vrije westen behoren. In Rusland hebben vazallen van de overheid alle industrie overgenomen, in China bepaalt de partij de voortgang van de economie en wordt onder het mom van een Nieuwe Zijdestraatroute de poging ondernomen om zoveel mogelijk geopolitieke invloed in de wereld te verkrijgen. In mijn ogen is er niet zoveel verschil tussen dit rechts-radicalisme in de VS, de ideologie in China, Rusland, Noord-Korea, Hongarije, en de Alternative für Deutschland- partij of Front National in Frankrijk en de PVV en FVD. Het is een pot nat: egoïsme wat de klok slaat: ik eerst en de rest kan stikken. De paleizen

van Poetin en Erdogan, de Trumptower, de villa van Zuma (Zuid Afrika) spreken boekdelen. Wat ze ook roepen, hun zelfverrijking spreekt boekdelen. En daar is het ze om te doen onder het mom de stem van het volk te laten klinken.

Daarom heb ik op VOLT gestemd: een partij die niet door de kortzichtigheid van eigenbelang, vreemdelingenhaat, nationalisme en klimaatblindheid is gekenmerkt. Samen moeten we het doen in en met Europa. Want de problemen zijn te groot voor een land en de generatie die nog moet komen is het waard om ons hiervoor sterk te maken.

John Hacking
15 maart 2021

Wetenschap, religie en geloven

Wetenschappelijk waarnemen is een afgeleid waarnemen omdat de waarneming plaatsvindt via instrumenten die metingen verrichten en die daarna in een theoretisch kader worden geanalyseerd en geduid. De claim dat wetenschap zich niet verdraagt met religie (als systeem van zingeving d.w.z. een bepaalde verzameling van antwoorden op vragen die in en door onze existentie (als mens) worden opgeroepen) en zeker niet met geloven (dat dan verstaan wordt als geloven in 'iets' of 'iemand' dat of die niet kan worden bewezen) is mijn inziens te kort door de bocht. Als ik zeg 'ik geloof in God', zeg ik eigenlijk 'ik vertrouw op God'. Als ik hiermee zou beweren dat God voor mij onomstotelijk vast staat begeef ik mij op glad ijs want er zullen zeker situaties in mijn leven optreden waarin die stellige zekerheid met alle kracht zal worden ondergraven. Beweren dat ik zeker weet dat God bestaat, verabsoluteert ook mijn cognitieve vermogen, alsof ik als menselijk wezen met al zijn onmogelijkheden en fouten, al mijn gebreken en tekortkomingen, zo maar over dit laatste heen kan stappen. Als ik goed naar mijzelf durf te kijken en naar mijn levensloop moet ik eerlijk zijn. Zoveel heb ik niet in handen om dergelijke stellige uitspraken te doen.

Mijn dood is bijvoorbeeld een feitelijkheid, die ik nog niet ken en nog niet heb ervaren, maar die als mogelijkheid, die zeker zal aanbreken, mijn bestaan en mijn geloofszekerheid kan ondergraven: wat zal er met mij gebeuren ná mijn dood. Was het dat dan? Is er een opstanding uit de dood? Wat staat er dan op? In welke vorm, in welke hoedanigheid, in welke dimensie? Alleen al het stellen van deze vragen haalt de stelligheid van beweringen gedaan in het licht van bijbelse uitspraken

onderuit. In de bijbel is niet veel houvast te vinden voor een zekerheid die verder reikt dan de dood. Hemel en 'hel' zijn concepten die niet verder worden uitgewerkt en ze worden slechts vaag gedeut. God is in de bijbel ook géén eenduidig concept maar een verzameling van namen die wij door de vertaling ervan in het Grieks en Latijn weergeven met het abstractum God. De oorspronkelijke Hebreeuwse namen voor God verwijzen allemaal naar een relationeel aspect dat de betroffene heeft in het verhaal met deze God, telkens weer context en vraag bepaald. Ook in de psalmen, de liederen die op indringende wijze die relatie met God verwoorden en beschrijven, is de naam God afwezig, maar vind je een veelvoud aan Hebreeuwse varianten op zijn naam. Vanuit gelovig standpunt zou je wel kunnen spreken over God, (ook als algemene term), maar strikt gezien, vanuit de teksten zelf, zit je dan te raaskallen, omdat het Griekse/Latijnse denken de mal vormt of de bril waarmee je dan naar de geloofswerkelijkheid kijkt en de relaties die daarbinnen gestalte worden gegeven. God, de relatie met deze veelzijdige en veelkleurige God wordt zo verengd, versimpeld, geabstraheerd en eigenlijk in mijn ogen verkracht. Jezus leefde in de Joodse werkelijkheid. Achteraf is daar een Griekse tekst over geschreven met dito abstracties. Daarmee is de eerste mal gegeven waarin ons christelijk geloof gestalte aannam. Maar een teruggrijpen op de Joodse wortels kan daarom geen kwaad omdat zo een verdiepingsslag mogelijk wordt en het geloven hierbij alleen maar kan winnen.

Het is een zelfde soort abstractie die plaatsvindt in het wetenschappelijk waarnemen van de werkelijkheid. De theorie levert de begrippen, het kader en de bril. De uitkomst kan dan alleen maar worden geformuleerd binnen dit kader en met deze bril. Alles wat daar buiten valt is dan 'niet-wetenschappelijk' omdat andere formuleringen de theorie niet ondersteunen, niet passen binnen de theorie, en daarom in principe dan ook niet worden waargenomen en / of gewaardeerd. Pas een nieuwe theorie die de oude kan vervangen en die eventueel nieuwe waarnemingen en nieuwe begrippen kan inpassen krijgt dan weer de status van wetenschap. Vergeten wordt voor het gemak dat de mens niet puur en direct de werkelijkheid waarneemt maar dat deze waarneming altijd bemiddeld is. Ook het koken van water bij een bepaalde temperatuur kan niet worden waargenomen als er geen maat wordt gehanteerd waarin de warmte kan worden afgelezen. De menselijke hand in zetten om de warmte te meten is geen goed idee. En de ogen alleen als getuige gebruiken levert ook geen maat op, want je kunt het water wel zien borrelen maar dan weet je nog niet zoveel. Dus al deze waarnemingen met het etiket wetenschappelijk zijn bemiddelde waarnemingen, via instrumenten en via theoretische kaders.

Misschien zou je zelfs nog kunnen stellen dat religieuze ervaring en geloofservaringen meer direct (lichamelijk en geestelijk) zijn dan wetenschappelijke ervaringen. Maar ook in deze vorm van ervaring spelen theoretische kaders een belangrijke rol. Een zingevingssysteem, wat een religie probeert te zijn, moet het hebben van vragen en antwoorden op deze vragen die richting-wijzend kunnen zijn in het vervullen van levenstaken en het invullen van levensdoelen en levensinhoud. Meestal is dat dan ook in samenspraak met anderen, die in dit zingevingssysteem van belang zijn, en is het relationele aspect dragend. Wat we met elkaar als deelnemers aan het religieus systeem, of geloof, beleven, verwoorden, communiceren en verder uitdragen heeft gevolgen voor de inhoud van ons geloven, ons zingevingssysteem en voor de gestalte van de onderlinge relaties. In die zin is een geloofssysteem dat geen enkele transformatie toestaat vanaf het begin al dood. Het is al uitgestorven voordat het überhaupt aanhangers heeft kunnen werven. Want zingeving, zinduiding en zincommunicatie vindt plaats vanuit levende mensen die een levensweg afleggen en hiervan leren. Mensen die hun hoop en verlangen leggen in hun woorden en hun daden. Een al te strakke theorie maakt alleen maar slachtoffers en is ten dode gedoemd. Een religieus systeem dat op wetenschappelijke basis geloofszekerheden zou willen vastleggen – dat wil zeggen, dan moet het ook een instrumentarium ontwikkelen om te meten en te waarderen – is in feite een contradictie. Het kan dan nooit uitgroeien tot een levend geloof, dat bij de verlangens, de verwachtingen, de hoop, de twijfel, het verdriet en vreugde van mensen aansluit. Het zou dan eerder een harnas zijn, een doodsmasker, een ‘einde-oefening’-verhaal, want er is geen levend iets (woord, daad, voorbeeld) dat ander leven kan inspireren.

Ook wetenschap en wetenschappelijke theorieën kunnen alleen maar inspireren als er levende mensen zijn die deze begrippen zo kunnen presenteren dat anderen erdoor geraakt worden, geboeid, geïnteresseerd. Dan zijn het de vragen die nog niet zijn opgelost, de zoektocht die wordt ondernomen om antwoorden te vinden, de route die wordt afgelegd, die aanzetten tot handelen en tot verder vragen. Zo wordt wetenschap een vorm van zingeving die haar eigen kaders kan en mag overstijgen. Dogmatisme in de wetenschap is net zo dodelijk als dogmatisme in de religie. Ik zie geen enkele reden waarom wetenschap en religie, geloven en onderzoeken, niet naast elkaar zouden kunnen bestaan en door een en dezelfde persoon zouden kunnen worden beoefend. Het zijn twee verschillende domeinen van zingeving met heel veel raakvlakken. Het gaat erom om uitkomsten uit onderzoek niet als alleen zaligmakend te presenteren alsof er daarbuiten gaan andere

opties zouden zijn. Zingeving vindt op velerlei wijze plaats, wetenschap is er een van, religie is een andere.

John Hacking
25 maart 2022

Netwerken en mislukkelingen...

Het structuralisme maakte duidelijk dat we ingebonden zijn in structuren. Van de wieg tot het graf worden we o.a. bepaald door onze familiebanden, onze afkomst, onze genetische erfenis en de tradities die ons leven bepalen. We zitten als het ware gevangen in 'netwerken' waaruit moeilijk te ontsnappen valt. Onze vrijheid is dus nooit absoluut. Je moet het doen met wat je hebt, wat je gegeven is en wat je gekregen hebt.

Uit onderzoek op macroniveau, als we naar onze sterrenstelsels kijken, blijkt dat ook in het universum sprake is van netwerken: een soort spinnenwebben, daar kun je het mee vergelijken, waarin sterren met elkaar verbonden lijken en gevangen zitten. Maar daarvoor heb je wel bijzondere technieken nodig om dit te zien.

Op ons aardse niveau is inmiddels nog iets heel anders aan de gang: niet alleen onze structurele verwevenheid met elkaar speelt een hoofdrol, de virtuele verwevenheid komt daar als een nieuwe factor bij. Onze moderne communicatietechniek (eigenlijk is het een cluster van technieken en mogelijke toepassingen), schept een nieuwe wereld waarin gepoogd wordt alles en iedereen te vangen. Data verzamelen draagt de belofte in zich om ook inzicht te krijgen in diverse processen. Dus grote bedrijven zetten alles op alles om die data te verzamelen en als consument ben je overgeleverd aan hun zoekmachines en algoritmes op straffe van uitsluiting en non-existentie. Want als je niet meedoet - wat nauwelijks nog kan - besta je niet. Als er niks van je vastligt ben je een non-existentie in deze virtuele wereld - en door de bureaucratie ook in de echte wereld: een sans-papier. Virtueel en echt zijn meer en meer met elkaar verweven en vermoedelijk al niet meer te scheiden, je bent als vliegje prooi in het web van de dataspinnen. Gadgets zoals smartwatches, google-brillen, apps voor het bijhouden van je lichamelijke conditie en dus je 'gezondheid', apps om je plaats te bepalen, het weer, planten-, muziek-, wijn- determinatie, en ga zo maar door, de lijst is eindeloos, (trouwens de meeste apps hebben ook een functie voor locatie en houden bij hoe laat en waar je gebruik maakte

van de app), maken je meer en meer tot prooi in het net van de dataspin: uiteindelijk heeft die spin zoveel draden om je heen gesponnen, ben je zo ingepakt dat je helemaal niet meer weet dat er ook een leven bestond in vrijheid, een leven buiten het web.

Het leven dat je wilt leiden gaat zo meer en meer lijken op een droom. In een droom kan van alles plaatsvinden, gevoelens en emoties, opgedane ervaringen bepalen de kleur en inhoud van de droom. Alles kan, en alles kan ook van het ene op het andere moment veranderen. Soms word je wakker met flarden droomervaring en ben je gekleurd door de stemming die je in de droom meemaakte. Bijvoorbeeld het gevoel ergens te zijn geweest op een plek die je kende, met mensen die je vertrouwd waren. Net echt. In de virtuele wereld staat niks vast. Een valse beschuldiging maakt van een brave burger een crimineel of van een politieke tegenstander een terrorist. Dat zien we nu in Rusland gebeuren waar de sterke man Poetin zich als een bange muis gedraagt door de politieke tegenstanders en hun aanhangers te terroriseren en te dreigen met gevangenisstraffen in concentratiekampen die sinds Stalin nauwelijks zijn veranderd qua opzet (alleen iets meer sophisticated in bewaking en uitvoering). Leiders worden opgepakt en monddood gemaakt en langzaam (omdat de buitenlandse pers meekijkt) gedood. Of direct vergiftigd zodat iedereen weet dat je niet aan de hand van de moordenaar in het Kremlin kunt ontsnappen. Of Zoals in Wit Rusland, nog zo'n bange muis Loekasjenko, die op straat iedereen laat oppakken door zijn 'ordetroepen' lees 'terreurtroepen'. Een recept dat schijnt te werken in tal van landen. Myanmar is ook een goed voorbeeld: daar schieten ze meteen met scherp om zoveel mogelijk protesterende aanhangers van de oppositie te doden.

Eigenlijk zijn al deze 'leiders' mislukkelingen. In het dagelijkse beroepsleven niet al te geslaagd, zijn ze maar de politiek ingegaan omwille van de macht, de status en natuurlijk niet te vergeten de te vergaren rijkdom. Hun programma gebouwd op vaagheden, op het spelen van de sterke man, de redder des vaderlands, het scheppen van 'denkbeeldige vijanden' in de gestalte van vluchtelingen, asielzoekers, moslims, krijgt bijval en deze leiders / volksmenners / populisten worden gekozen. Het uiteindelijke resultaat is nooit een eerlijke verdeling van de welvaart, nooit spreiding van macht en bevordering van democratische rechten, ook van minderheden. Meestal worden er paleizen gebouwd (Rusland, Turkije, Zuid Afrika), of droomhuizen waar alleen de zeer zéér rijken wonen. Vluchtelingen worden als oud-vuil het land uitgezet, in getto's opgesloten (Denemarken dat Syrische vluchtelingen wil uitwijzen) of geweerd van de grenzen: West Europa en de VS zijn hierin

leidend door schimmige deals met regimes om vluchtelingen tegen te houden. Ook al verdrinken die vluchtelingen daardoor met duizenden in zee, of worden ze vastgehouden als moderne slaven in bijvoorbeeld Noord Afrika en verhandeld als vee.

Tot nu toe komen deze leiders er mee weg. Maar voor hoe lang? Als zal blijken dat hun macht gebouwd is op zandgrond, als hun repressie-systeem niet langer wordt gepikt door hun voormalige kiezers en als de eigen handlangers niet meer mee willen doen omdat de prijs voor de worst die voor hun neus wordt gehangen niet meer opweegt tegen de kosten, dan zal het snel zijn afgelopen met hun exorbitante macht waarin ze zwelgen en waarin ze zich onaantastbaar voelen. Maar wanneer breekt dat moment aan ? Moet er eerst een gruwelijke oorlog plaatsvinden? Vredelievendheid is hier vaak geen weg om te begaan want soms zijn de monsters zo gruwelijk dat ze alleen met grof geweld kunnen worden gestopt en verdreven. Zoals in de vorige eeuw tegenover de fascistische opponenten die Europa en de wereld in een afgrond hebben gestort. Deze periode is ook voor ons nog leerzaam. Kijk naar Wit-Rusland of Myanmar of China: vreedzame protesten worden met grof geweld gebroken. Het netwerk van tegenstanders die het goed voor hebben met het land moet worden afgebroken, vernietigd, ontkracht en de eigen netwerken moeten worden verstevigd en op het niveau van een heilsstaat worden gebracht. En dat kan alleen de leider, die zichzelf tot de Messias uitroept, die als het ware door God gezonden is. En de volgelingen gaan door het dak van enthousiasme, ze zijn niet meer te houden want redding wacht.

Adolf Hitler blijft een goed voorbeeld van een carrière die ons een spiegel kan voorhouden: mislukt als schilder en kunstenaar wordt hij maar politicus. De ene na de andere pose waarin hij optreedt als Führer/richtingwijzer wordt publiek gemaakt. In feite is hij een zeer benepen figuur (rijk geworden door de verkoop van zijn pamflet Mein Kampf) wat vooral blijkt uit al die persoonlijke gesprekken – eigenlijk zijn het preken / monologen - die zijn opgetekend in zijn Tischreden. Hij is tegelijk een product van propaganda en van volkswaanzin. De nazi's hadden waarschijnlijk ook de tijd mee om het netwerk land/Duitsland naar hun hand te zetten en alle tegenstanders monddood te maken. Houd het volk een economische beloning voor en een droom van een duizend jarig rijk– zet daarbij vooral in op egoïsme – ik eerst en ik alleen – en dan heb je zo miljoenen medestanders. En geef de zondebok de schuld van alle mislukkingen en vooral voor je eigen falen om er een fatsoenlijk land van te maken waarin iedereen tot zijn recht zou kunnen komen. Geef de

pers, de media de schuld en schilder ze af als “Lugenpresse” als ze te kritisch zijn.

Poetin heeft op dit moment geen doorslaand succes op economisch terrein, zijn programma is er een van zelfverrijking naast de ideologie van het herstel van een Groot Rusland. Tegenover elke oppositie is hij politiek aan de verliezende hand, vandaar de vlucht naar voren in het geweld. Een zwaktebod. Idem dito Loekasjenko die de uitslag van de verkiezen negeert. De kritische media is alweer de nieuwe zondebok binnen de zelf gecreëerde netwerken van deze machtswellustelingen. Als er niet aan verheerlijking van de het systeem en de leider wordt gedaan – en meegewerkt aan de verspreiding van nepnieuws – om de publieke opinie te beïnvloeden, ben je als journalist verdacht en hoor je tot het kamp van de vijand. Of zoals de volksvertegenwoordiger, namens de PVV, de enige en echte ware leider, die medepartijgenoot, de griezel Graus de hand boven het hoofd houdt, zelfs na overtuigend bewijs van het tegendeel, journalisten die kritisch onderzoek doen naar het gedrag van griezel Graus, tuig van de richel noemt.

Volksvertegenwoordigers?: welk volk? Niet in mijn naam! En is er plek voor verkrachters en oplichters in ons parlementaire bestel? Schijnbaar wel wat de meerderheid houdt angstvallig zijn mond. Waarvoor zijn ze bang? Wat hebben ze te verliezen? Of trekt er achter de schermen iemand aan de touwtjes zoals bij het CDA: die betaalt, die bepaalt? Meestal laten de partijnamen vooral zien dat de waarde die hierin wordt uitgedrukt een farce is: vrijheid, democratie, christelijk... vaak blijken het lege slogans want veel van de politici zelf handelen hier niet naar. Partij voor de Vrijheid kent geen vrijheid, Forum voor Democratie doet alles om de democratie de nek om te draaien, Christen Democratisch Appèl: laat eerst zelf maar eens zien hoe christelijk en hoe democratisch je bent voordat je anderen aan hun jasje gaat trekken.

Politieke leiders die van mening zijn dat het democratische systeem waarin ze tot nu toe functioneren niet voldoet omdat hun machtsaspiraties niet tot hun recht komen, bedenken nieuwe netwerken. Zo wil FVD een eigen staatje vormen binnen de natie, met eigen geld, eigen onderwijs, eigen cultuur en eigen gedachtegoed. (Een eigen nieuwszender is er al). Baudet, ook zo’n voorbeeld van een mislukt figuur die maatschappelijk overal te kort schiet en dan maar de politiek ingaat, komt hiermee op de proppen. Dan heeft hij tenminste een podium voor zijn onvervulbaar narcisme. Een maatje groter en succesvoller is zijn grote voorbeeld Trump. Een oplichter die helemaal leeft van leugen en bedrog. Die alles op alles zal zetten om het systeem

waarin hij is opgegroeid af te breken als hij daardoor maar zijn macht kan houden om rijker en rijker te worden. Want dat is zijn enige, werkelijk zijn enige belang. Het Amerikaanse volk is daartoe het middel. Ook een vorm van volkswaanzin en erg benepen eigenbelang (bij de meerderheid van de Republikeinse volksvertegenwoordigers) als hij hiermee weg komt. Trouwens welk volk vertegenwoordigen de miljonairs in het Amerikaanse congres en Huis van afgevaardigden?

De virtuele wereld biedt de machtigen der aarde tal van mogelijkheden om macht uit te oefenen via controle, via manipulatie en via verspreiding van propaganda. Een vrij internet blijkt inmiddels een illusie, een vergane droom, als landen de doorgifte van berichten kunnen blokkeren. Als complete diensten kunnen worden afgesloten bijvoorbeeld tijdens verkiezingstijd of als er mee gedreigd wordt (in diverse Afrikaanse landen, in Rusland, Turkije). China beheerst inmiddels de virtuele communicatie op zodanige wijze dat het hele land afgesloten is van het vrije internetverkeer. Alle in hun ogen negatieve berichten over de vernietiging en onderdrukking van de minderheden (genocide op de Oeigoeren) of over Nepal, Hongkong en alle negatieve berichten over de communistische partij worden vakkundig geweerd. Inmiddels hebben zij hun netwerk uitgespreid over de hele wereld en registreren ze elke verdachtmaking, elke opwelling, elk kritisch geluid. Reizen naar China zal er dus wel niet inzitten. Kies je als overheid voor de bevolking van Hongkong, die haar democratische grondrechten wil behouden, word je als land economisch afgestraft en bedreigd met sancties door de Chinese overheid. Zover zijn we dus gekomen dat in geopolitieke zin economie, oorlogsdreigingen (de claim op de zeeën rond China als nationaal bezit – ook al grenzen die zeeën aan andere landen die net zo goed recht hierop hebben), grondstoffenwinning, klimaat- en machtspolitiek door elkaar heen beginnen te lopen. De virtuele werelden met telkens nieuwe netwerken van beïnvloeding maken dit zichtbaar en mogelijk. Wat wordt de prijs die we gaan betalen om onze democratie (hoe gebrekkig ook) en ons systeem van menselijke waarden (zoals vastgelegd in de verklaring van de Rechten van de mens) te beschermen, in stand te houden, en te verdedigen tegen al die politieke muizen die alle kaas voor zichzelf willen opeisen. Die de baas willen spelen in muizenland en daarvoor dataspinnen inzetten om elke vlieg uit te zuigen totdat er alleen maar een leeg skeletje overblijft?

John H.
11 juni 2021

Alledaagsheid van het kwaad...

Als je zou denken dat wij als mensen vooral met redelijkheid en medemenselijkheid zijn gezegend heb je van de mens niet veel begrepen. Al bijna mijn hele leven vraag ik mij af hoe het komt dat er zoveel slechtheid in een mens kan heersen, hoeveel wreedheid en hoeveel geweld tegen medemensen. Elke eeuw kent zijn progroms, vernietiging van andersdenkenden, van zogenaamde vreemdelingen etc. De vorige eeuw spande in mijn ogen tot nu toe de kroon: Hitler, Stalin en Mao Zedong zijn drie broeders in het kwaad. Miljoenen kwamen om door hun toedoen. Concentratie- en vernietigingskampen, Goelags, arbeids- en zogenaamde heropvoedingskampen leidden tot al die doden. Ook in onze eeuw is dit onmenselijke gedrag van leiders in totalitaire landen niet gestopt. Oeigoeren als bevolkingsgroep in China, de hele bevolking van Noord Korea die gegijzeld wordt (buiten de meelopers en de medeplichtigen, moordenaars en dieven), bevolkingen in landen die bruut geregeerd worden door dictators, het zijn evenzovele voorbeelden. Je protesteert tegen je politieke leiders, je wordt gevolgd, je bent opeens een staatsvijand en je verdwijnt met een vage aanklacht zonder bewijzen voor jaren achter de tralies of in een strafkamp. In het ergste geval wordt je op straat vermoord. Niet alleen politiek actieve mensen treft dit lot, ook heel veel journalisten. De (vrije) pers is de vijand van de autocraten en moordenaars. In een mens kan een duivel schuilen.

Getuigenissen uit Kolyma (Goelag in het zuid-westen van Siberië), uit Auschwitz en al die andere kampen maken dit meer dan duidelijk. Naast goedheid van mensen (dat bestaat ook nog), hemeltergende misdaden van ontaarde individuen en collectieven. Terwijl toch iedereen opgroeide als baby, als kleuter, als kind. Hoe kan het zo ontaarden? Stefano Massini heeft hierover een tekst geschreven als inleiding op een voorbeeld uit Rusland waar in 1933 in het kamp Nasino een onmenselijk experiment werd opgezet onder goedkeuring van Stalin met heel veel slachtoffers. Ik citeer niet dit voorbeeld, dat moet je zelf maar lezen in dit prachtige boek. Maar wel de inleiding, het opstapje. In dit citaat wordt duidelijk hoe het boze aan het licht kan komen als vorm van ongeduld en intolerantie. Huidige politieke partijen, ook in Nederland, zouden zich hierop moeten bezinnen. Zeker als ze stellen dat alle andersdenkenden geen vrije ruimte meer moeten krijgen (verbod van de pers, demonisering van de pers en de persvrijheid) en als ze komen met voorstellen bepaalde mensen en groepen uit de samenleving te weren omdat ze geen Nederlander, geen christen, geen blanke zijn. De stap

naar onmenselijk geweld tegen alle anderen is snel gezet, sneller dan ik hier in woorden kan weergeven. Daarom ook dit citaat, ter overdenking:

Jeder von uns ist Satan. Ob es uns gefällt oder nicht, wir sind imstande, zu hassen, Scheusslichkeiten aller Art zu begehen und blutige Rache zu nehmen, und steigen nur zu gern in die erbärmlichsten Tiefen der Niedertracht hinab. Die Religionen sprechen davon als dem Dunkel der Sünde, das dem Licht der Offenbarung entgegengesetzt ist.

Merkwürdig, denn am Anfang von allem stand ein Wettstreit darum, wer am hellsten leuchtete. Der dritte Platz auf dem Podium, nach der Sonne und dem Mond, gebührte Venus. Sie ist der hellste Himmelskörper an unserem Himmel und nur im ersten Tageslicht sichtbar. Darum erhielt der Planet schon in der Antike den Namen Morgenstern, und die ihm verbundene Gottheit hiess Luzifer, also »Lichtbringer«. Schon in der klassischen Zeit schien dieser strahlende Stern der Sonne ihren göttlichen Vorrang streitig machen zu wollen und wurde deshalb zum Sinnbild des Zwists, der Trennung (nicht ohne Grund bedeutet das griechische Wort *diábolos*: Verleumder, nach dem griechischen *diabállein*: entzweien, verfeinden). Die jüdisch-christliche Tradition besorgte den Rest: Luzifer, später Satan genannt, war der Fürst der gegen Gott rebellierenden Engel. In seinem Umkreis sollten sich dann alle wiederfinden, die sich von Anfang an nicht hatten unterordnen wollen, beginnend mit dem Gott des Geizes Mammon (auf Hebräisch »verborgener Schatz«, siehe auch das italienische Wort »mammona« -Teufel), bis zum schrecklichen Beelzebub (dem »Herrn der Fliegen« oder auch der Krankheiten, die zum Tode führen, denn die Toten sind von Fliegen bedeckt), nicht zu vergessen die sagenumwobene Lilith, die Eva als Gefährtin Adams vorausging, von ihm aber verstossen wurde, weil sie sich weigerte, ihm gehorsam zu sein. Dieser gut sortierte Club aus Teufeln wacht also über alles, was wir mit dem allgemeinen Etikett des Bösen versehen, unabhängig davon, dass es sehr unterschiedliche, vielfältige Gesichter haben kann. Das bekannteste zeigt sich, wenn unser bestialischer Anteil die Oberhand gewinnt und sich weigert, das schrittweise Vorangehen begründeten Argumentierens und die Langsamkeit der Einsicht, also die allmähliche Herausbildung eines wechselseitigen Vergleichs zu akzeptieren. Kurz, Luzifer ist zwar kein Uhrmacher, aber es geht hier vor allem um eine Frage der Zeit. Sich dem Gegenüber verständlich zu machen, braucht Zeit, ihn sofort anzugreifen stellt dagegen eine schnelle und scheinbar einträgliche Taktik dar, weil sie als konkrete Aktion frei von Bedeutungsnuancen ist. Der Mensch hat eine aus-geprägte Neigung, Wortgefechte zu führen, Kompromisse auszuhandeln und die eigene Unversöhnlichkeit abzumildern, doch jede dieser Strategien erfordert Kraft, Mühe und

Toleranz. Darum bietet sich verlockend der satanische Weg an, bei dem man auf ein schnelles, einträgliches Ergebnis abzielt, indem man aus dem Gesprächspartner ein Hindernis macht, dessen man sich möglichst schnell entledigt. Hier entsteht das Böse: im Wesentlichen aus der Ungeduld. So wie bei den Konflikten zwischen Staaten, wenn der militärische Weg den langsameren diplomatischen Weg mit seinen zahlreichen Zwischenstufen ersetzt. Andererseits ist die Beleidigung, linguistisch gesehen nichts anderes als ein Geräusch, das benutzt wird, um komplexe Stimmungslagen in einem Konzentrat zu verdichten, ohne sich in langwierigen Beweisführungen zu ergehen. Wenn wir zu einem Schimpfwort greifen, tun wir nichts anderes, als einen Zeitverlust zu vermeiden, indem wir die Botschaft wachsenden Grolls klar und deutlich herüberbringen. Wird diese Warnung -die häufig einer Drohung gleichkommt -vom Adressaten nicht aufgenommen, bringt uns ein vergleichbarer Mechanismus dazu, Formalitäten abzukürzen und jetzt zu Taten zu schreiten. Das Böse ist nicht nur eine Degeneration, oft ist es die schnellste Methode, einen Konflikt zu lösen, und als solche stützt es sich auf eine immer gleiche Lüge: Es ist die implizite Behauptung, dass man bereits sämtliche rationalen und emotionalen Ressourcen ausgeschöpft hat, die das Schlimmste hätten vermeiden können. Hörner und Bocksfüße spielen hier keine Rolle: Mit Hass und Verleumdung will man Wartezeiten überspringen, damit man sich wieder seinen Hobbys widmen kann.

Das gilt für alle Anlässe, in denen etwas auf dem Spiel steht, was Menschen einander streitig machen, und hat einer es erhalten, führt das meist zum Ende der Feindseligkeiten. Doch was geschieht, wenn das Böse als grund-loser Vulkanausbruch daherkommt, spektakulär und zerstörerisch, aber ganz und gar nutzlos? Was geschieht, wenn die Verletzung, die du zugefügt hast, dich weder einen Krieg noch ein Turnier gewinnen lässt, sondern dir nur die Lust am Anblick rohen Fleisches verschafft? Hier wird die Sache tatsächlich kompliziert, denn wir berühren den entscheidenden Punkt des sogenannten Abscheulichen, das den Umkreis des Menschlichen endgültig verlässt. Und hier kann uns der Gotha biblischer Dämonen wirklich helfen: von Moloch über Belphegor bis Azazel. Diese Dämonen entstammen zum Grossteil heidnischen Riten der Assyrer und Phönizier, die den Zorn, den Wutausbruch, die Raserei verkörperten, weshalb ihnen zur Besänftigung Menschenopfer dargebracht wurden. Mit anderen Worten, sie waren Gesicht und Name jener grässlichen Seiten des Menschseins, des Abgrunds einer irrwitzigen, perversen Gewalt, die keinen anderen Sinn hat als das Auskosten einer vermeintlichen Allmacht. Diese Dämonen waren ekelhafte Wesen, deformierte Körper nur aus Zunge, Zähnen und Krallen, als wollten sie demonstrieren, dass sie nicht zur menschlichen

Gemeinschaft gehörten. Ihre unmenschliche Grausamkeit nährte sich von Bestialität.

Relikte antiker Barbareien, werdet ihr sagen.

Mitnichten, im Gegenteil: Unsere Strassen sind voll von Verkörperungen des Beelzebub und Asmodäus, wir begegnen ihnen im Fastfood-Lokal und im Outlet, ausserdem im Spiegel, wenn wir uns betrachten. Das Untertauchen ins Böse ist eine weitverbreitete Erfahrung im narkotisierten Alltag unserer Grossstädte. Ein stummer Teil von uns will sich von seiner schlechtesten Seite zeigen, sucht dabei aber nichts anderes als einem Adrenalinstoss, die flüchtige Illusion, sich jedem moralischen Kriterium zu entziehen und über das Schicksal anderer zu entscheiden. Was für ein köstlicher Spass. Im zügellosen Hass fühlen wir uns in den Rang von Richtern, wenn nicht von Gottheiten erhoben. Zugegeben, echtes Blut fliesst nicht, keiner sticht seinen Nachbarn zwischen den Hecken im Park an, wie Jack the Ripper. Nun gut. Aber was bedeutet das? Sich die Hände mit Blut schmutzig zu machen, wäre heute nur ein bedauerlicher Mangel an Stil, um nicht zu sagen, ein Affront gegen den heutigen Hygienewahn, wo alles sich ständig wie besessen gegen Mikroben und Bakterien desinfiziert. Nein: Menschopfer werden heute mit einem sterilen aseptischen Ritual vollzogen. Im dritten Jahrtausend, in dem jedes Wesen vor allem eine virtuelle Erzählung ist, genügt es, sich in die sozialen Medien zu begeben, um dem Blutbad beizuwohnen. Dort triumphiert der Gott Baal mit seinen Orgien grundloser Gewalt, während Moloch keine Gelegenheit versäumt, heiligen Zorn in jedem zu entzünden, der sich zufällig dem Umkreis seines Tempels nähert. Hier gibt es keinen triftigen Grund, dem eigenen Zerberus den Maulkorb abzunehmen, wir begnügen uns damit, aus einer Quelle ewigen Grolls zu trinken. Freilich merken wir dabei nicht, wie tief das Ritual uns hinabzieht (Belial, ein anderer biblischer Dämon, wurde als »der Gott des Nichtwiederaufstehens« bezeichnet). Wehe dem, der einen Lichtschimmer kritischen Geistes wagt -der Gang in die Unterwelt erlaubt keinen Wiederaufstieg.

John Hacking
27 juli 2021

bron:

Massini, Stefano, Das Buch der fehlenden Wörter, aus dem Italienischen von Annette Kopetzki, München 2020, (Carl Hanser Verlag), p. 135-140

Leren leven in evenwicht - geen excessen toestaan

...Apollo's temple at Delphi, where Socrates went to consult the oracle. On one wall were inscribed the words γνῶθι σαυτόν, "know thyself." Socrates took those words out of their original setting, where they were an admonition for visitors to "remember their place" in the presence of the god, and understood them as a life task. Less well known is an inscription on another wall which read μὴ δὲν ἄγαν, "nothing in excess." The first philosophical use of this well-known maxim had to wait until Aristotle and his principle of the "mean," which served as a way to locate true virtue at the midpoint of opposing excesses. (...) I would like to see "enough" as the high point between "too much" and "too little," namely, the point at which the fullest and liveliest level of satisfaction is reached. (James W. Heisig pag. 116)

Het kerstverhaal met de geboorte van Jezus en de herders in het veld is een en al soberheid. Jezus komt ter wereld aan de kant van de armen. Afgewezen en noodgedwongen schuilend in een stal is er geen comfort en geen luxe. Herders in het veld overweldigd door een hemelse fanfare kijken nieuwsgierig toe en gaan dan vol verbazing de wereld in. Daarna is het christendom de wereld rondgegaan en heeft hele continenten veroverd, inclusief de harten van de rijken en de machtigen. Het werd in een vorm gegoten die niemand meer echt tegen de haren in zou kunnen strijken want bezit was heilig en de grote afrekening zou toch pas na de dood komen. Niet de wereld, niet het heil van de mens als zodanig, met name de arme naaste, de mens ver weg die de dupe is van de economische ongelijkheid, maar het eigen zielenheil is het belangrijkste geworden en de concentratie op een 'zelf' dat alleen maar om zichzelf draait. De wereld is mijn wereld geworden. Onze wereld is een vreemd begrip want er is in de beleving van velen geen ons (meer), behalve als het over landen en groepen gaat in eng-nationalistische ideeën en fascistoïde ideologieën. En dat ons, dat wij heeft een zij nodig als vijand om zich tegen af te zetten.

Natuurlijk niet alle christenen, niet alle groepen christenen onderschrijven deze haat en deze leugens, niet alle christenen laten zich niets aan de wereld gelegen liggen. Velen zetten zich in, geïnspireerd door het evangelie het optreden van velen die hun leven voor deze idealen hebben gegeven. Maar hoe komt het dan dat er zoveel ongelijkheid is in de wereld, dat er velen leven in armoede, dat velen

sterven onderweg naar een hoopvolle toekomst terwijl alle tekenen erop wijzen dat ze niet welkom zijn in de rijkere delen van de wereld? Hoeveel heeft het christendom werkelijk betekend en wat betekenen deze idealen vandaag de dag als er nauwelijks ingezien wordt hoe urgent de situatie is? De paus schrijft aanmoedelingen om anders met de mens en de wereld om te gaan. Niet vanuit een houding van uitbuiting, met nonchalante miskenning van alle noden en gebreken, niet vanuit cynisme en scepticisme dat er toch niks aan te veranderen valt. Maar wie luistert en beter nog wie handelt? De machten zijn groot en sterk die een evenredige verdeling van de welvaart onmogelijk maken.

Er staan grote belangen op het spel: de rijken willen alleen maar rijker worden en worden alleen maar rijker. Hoe het met de wereld is gesteld blijkt nu uit de corona-epidemie. In plaats van er voor te zorgen dat alle inwoners op deze aarde de mogelijkheid krijgen voor een vaccinatie zodat er minder snel mutaties kunnen optreden, waardoor het dweilen met de kraan open blijft, verzamelen de rijke landen alle vaccins en gebruiken die eerst en vooral voor zichzelf. De restjes die overblijven worden dan gul geschonken aan de arme landen. Oproepen vanuit de Verenigde Naties om een eerlijke verdeling, om prijsgeving van de octrooien op de vaccins zijn aan dove oren gericht. De CEO's van de farmaceutische industrie dienen alleen hun eigen belang, ondersteund door in mijn ogen door en door corrupte politici die dit niet aan de kaak stellen en die hen dwingen om anders te handelen. Tijd om ze allemaal te vervangen: zij hebben alle goodwill verspeeld. Meer en meer, hoger en hoger de winsten op deze vaccins die maar even werken; dat is nog eens financieel binnenkomen in crisistijd. Ik noem dat een vorm van misdaad die in omvang overeenkomt met ernstige mensenrecht-schendingen, want velen in de arme landen krijgen geen enkele kans om het te overleven. De armoede neemt toe, en vooral ook vrouwen en kinderen betalen de hoogste prijs.

Voor veel mensen is het niet vanzelfsprekend dat wij hoe dan ook met allen op de een of andere wijze verbonden zijn. Als wij het Amazonegebied laten afbranden omdat we niet van onze vleesconsumptie afkomen dragen niet alleen de Brazilianen de gevolgen door de toenemende droogte. Het klimaat verandert, de hevige stormen worden er niet minder op. Het weer wordt extremer en de schade wordt groter, inclusief een toename aan gedode mensenlevens die door deze rampen worden getroffen. Elke kilowatt energie die wij gebruiken moet ergens vandaan komen. De aarde wordt uitgeput. Het lijkt alsof de toekomst er niet toe doet. De kinderen na ons worden overgeleverd aan de ondergang. In ons denken en handelen gaat het veel te veel over nu,

over hebben, over genieten, over zoveel mogelijk willen ervaren en veel minder over morgen, over wat er gaat komen en hoe het anders zou kunnen zijn. We draaien om onszelf en draaien langzaam vast. Hoeveel boosters-vaccinaties gaan we nog krijgen, hoeveel zullen we er nog nodig hebben voordat doordringt dat we samen een aarde, een wereld bewonen?

James W. Heisig die een interessante studie heeft geschreven over het Westerse en Oosterse denken met betrekking tot de thema's 'niets-heid' en begeerte, concludeert dat we veel te weinig bezig zijn met de vraag wanneer ons consumeren, ons verzamelen, ons genieten, genoeg zijn. Genieten prima, maar er is een grens. Zoals er ook een grens is aan het verzamelen van bezit, van ervaringen (vakanties), indrukken, kennis, en data die alle grenzen van de persoonlijke privacy overschrijden. Een van zijn bronnen zijn de oude teksten uit de Boeddhistische tradities, hij schrijft:

It requires what I like to call a “principle of sufficiency.” Like the maxim of love, living out the principle of sufficiency is not the application of a universal moral imperative to concrete situations, but a way of looking at things and, in particular, a way of looking at satisfaction. To explain it, I would turn to the ancient Chinese idea of “knowing how much is enough,” an idea reiterated at several points in the early Buddhist sutras.

Adjacent to a tearoom in the main temple of Ryōan-ji in Kyoto, there is a small stone slab lying atop a water basin on which four characters have been written, all sharing the central square from which water is drawn. It reads “All I need to know is how much is enough.” The oldest reference I have been able to find in ancient literature regarding the blessings of knowing how much is enough comes from the Laozi, probably from the fourth century bce. There we read “To know how much is enough is to be rich” (33) and later its negative restatement, “If you know how much is enough, you will not be disgraced” (44). The first reference I know of in the Buddhist sutras appears in the Dhammapada, dating to some eight centuries later, where we read, “The greatest wealth is to know how much is enough” (204), the Chinese translation of which is almost the same as the passage from the Laozi. The “wealth” spoken of here says nothing directly about feeling happy. Indeed, it is often accompanied by a sense of the personal sacrifice involved in finding just the right amount for full satisfaction.

A fifth-century Chinese translation of the life of the Buddha known as the Buddhacarita, “Make your desires few and stop when satisfied” (xii.47). This appeal to second-level desires—the desire to control one’s desires—is not a mere lapse into pessimism or pure asceticism. On the contrary, it brings a satisfaction that indulgence cannot. The Sutra of the Eight Great Awakenings, a short text composed in Chinese around the second century, informs us that “the mind never wearies of having enough.” The mind converted to sufficiency is clear, transparent—and enjoyable. This may be the ideal, but the frustration and repression of desires remains unenjoyable. We read in the Sutra of the Final Instruction of the Buddha, an early fifth-century Chinese translation for which no Tibetan or Sanskrit original has survived, that renunciation brings its own consolation, as a reward. The Buddha addresses his monks:

Knowing how much is enough offers a comfortable, secluded spot.... For one who can never have enough, wealth is still poverty; for one who knows what it is to have enough, there is wealth even in poverty. One who does not know how much is enough is forever pulled this way and that by the desires of the senses; one who knows finds consolation. (T.12.389, 1111c) (James W. Heisig pag. 117-118)

In Delphi ten tijde van Aristoteles en Plato gingen het ‘ken uzelf’ en ‘niets excessief’, dus alles met mate, samen. Als we ons te buiten blijven gaan in onze niets ontziende uitbuiting van de aarde en de andere mens, zoals dit op dit moment door onze economische wetmatigheden plaatsvindt, en waar we niks aan willen veranderen omdat de politieke wil ontbreekt - we zouden wel eens wat armer kunnen worden - dan zal de wal het schip keren. Zo simpel is dat en wij in het rijkere westen zullen de hoogste prijs betalen want er zal geen toekomst zijn voor onze kinderen. Het verhaal van een geboorte in een stal als toekomstig heil voor de mensheid vindt hier een einde. En daar kan geen enkele (pastor) dominee of pastoor ook maar een jota aan veranderen.

De productie van (uiteindelijk onbruikbare) kernwapens (als we willen overleven), de wereldhandel in oorlogstuig, de conflicten die hierdoor in stand blijven, het zijn allemaal tekens van een mensheid die in feite elke vorm van beschaving verloren heeft en waar de mammon de enige god is die nog telt. Dat is geen god van de toekomst, geen Ik Zal Zijn Wat Ik Zal Zijn (JHWH) maar een afgod, een weg ten dode. De wapens vormen al de voorafspiegeling van de dood die ze zullen brengen. Geen vrede

op aarde terwijl dat toch met zoveel charme werd aangekondigd door een hemel vol engelen.

John Hacking

23 december 2021

Heisig, James W., Nothingness and Desire. An East-West Philosophical Antiphony, Honolulu 2013, (University of Hawaii Press)

Mensenverachting

Vandaag is het een jaar geleden dat aanhangers van Trump het Capitool bestormden om te voorkomen dat de uitslag van de verkiezingen uitviel in het nadeel van deze volksman. Het mocht niet baten, eenmaal geteld wezen alle uitkomsten op de overwinning van Biden. De druk om de verkiezingen te manipuleren was weerstaan, Pence heeft het niet aangedurfd.

Inmiddels zijn we een jaar verder. Alle republikeinen die niet in de leugens van Trump geloven zijn op een zijspoor gezet. Alle lakeien kijken dezelfde richting uit. De verkiezingen zijn zogenaamd gestolen. Hoe meer dat wordt benadrukt hoe meer mensen dit geloven. Dat is de macht van de mediale invloed.

Op het plaatselijk niveau worden veel kiesbureaus' en de toezichthouders ontmanteld, Trumpianen nemen hun plaats in, om bij de volgende verkiezingen de uitslag naar hun hand te zetten. Zo kunnen ze niet meer verliezen. Districten om te stemmen worden zo getekend dat zwarte kiezers en andere ongewenste bewoners van het land zo weinig mogelijk kansen krijgen om te stemmen, ook niet via de post. Langzaam tekent zich een nieuwe samenleving af: een samenleving waar racisten en mensenverachters de macht willen grijpen.

Is dat te zwart-wit uitgedrukt? Ik denk van niet. Als je medeburgers niet erkent als medeburgers en hun politieke en democratische rechten inperkt voer je een racistische agenda uit. Alle liters christelijke saus hierover kunnen het verholen racisme niet verbergen. De Ku Klux Klan doet hier zijn maskers af en onder deze witte vodden zitten de schijnheilige gezichten van tal van republikeinen, ook in de Senaat en het Huis van afgevaardigden.

Als je aangeeft dat de stemmen die zijn uitgebracht niet tellen want jouw mensen zullen ze tellen, dus in feite hoef je niet te gaan stemmen, is dat

het einde van de democratie en ook het einde van alle medemenselijkheid. Want de volgende stap is na het ontnemen van het stemrecht, de vervolging, de opsluiting, de moord op de zogenaamde tegenstanders. Aanhangers van de Proud Boys, de Boogalows en al die andere fascistische en extreem rechts georiënteerde organisaties van mislukte en teleurgestelde aanhangers die het in de maatschappij niet hebben gered, en die zich enkel iemand voelen als ze met zware wapens gemaskerd door de straten kunnen paraderen, en hier en daar tegenstanders kunnen molesteren, preken openlijk de revolutie en de burgeroorlog. Zij willen de macht grijpen via geweld en zij vormen de stoottroepen van een narcistische leugenachtige ex-president die alleen maar uit is op macht en invloed. Niet goedschiks dan maar kwaadschiks.

Veel zogenaamde christen voelen zich hierbij thuis. Ze verdedigen het wapenbezit alsof hun leven ervan hangt. Ik wist niet dat Jezus van Nazareth het zwaard heeft gepredikt om het eigendom te verdedigen, ik dacht eerder dat hij iets zei in de trant van 'neem je kruis op en wandel'. Veel van die christenen denken dat de eindtijd is aangebroken en dat het einde van de wereld dreigt. Maar ze zijn hoopvol want God zal hen 'zeker en vast' redden. De Apocalypse is nabij, de onthulling van het einde. Maar denken dit soort revolutionairen nou werkelijk dat zij in staat zijn om een land te leiden, zeker in een weerbarstige wereld met andere grote wereldmachten, na het ontketenen van een revolutie? China en Rusland wachten rustig af totdat de VS zijn eigen graf heeft gegraven en wegzinkt in oorlog en onderdrukking. Een economische grootmacht zal zo haar einde op een snelle wijze beleven. Er zal zeker een vorm van 'apocalyps' plaatsvinden maar de Trumpianen zullen wakker worden aan de andere kant van de scheidslijn die getrokken is tussen de waarheid en de leugen. In de leugen gevallen zullen ze merken dat ze in een hel zijn beland waaruit geen ontsnappen meer mogelijk is. Hun mensenverachting zal tot hun eigen ondergang leiden, net zoals de nazi's ondanks hun mooie dromen al heel snel merkten dat met racisme en onderdrukking, met hoeveel oorlogen je ook wil voeren, geen toekomst kan worden opgebouwd, behalve die van uitdijende kerkhoven en bergen as uit de crematoria. Is er nog een kans om het tij te keren? Wie bekeert de Republikeinen tot medemenselijkheid?

John Hacking
6 januari 2022

Wetenschap, religie en geloven

Wetenschappelijk waarnemen is een afgeleid waarnemen omdat de waarneming plaatsvindt via instrumenten die metingen verrichten en die daarna in een theoretisch kader worden geanalyseerd en geduid. De claim dat wetenschap zich niet verdraagt met religie (als systeem van zingeving d.w.z. een bepaalde verzameling van antwoorden op vragen die in en door onze existentie (als mens) worden opgeroepen) en zeker niet met geloven (dat dan verstaan wordt als geloven in 'iets' of 'iemand' dat of die niet kan worden bewezen) is mijn inziens te kort door de bocht. Als ik zeg 'ik geloof in God', zeg ik eigenlijk 'ik vertrouw op God'. Als ik hiermee zou beweren dat God voor mij onomstotelijk vast staat begeef ik mij op glad ijs want er zullen zeker situaties in mijn leven optreden waarin die stellige zekerheid met alle kracht zal worden ondergraven. Beweren dat ik zeker weet dat God bestaat, verabsoluteert ook mijn cognitieve vermogen, alsof ik als menselijk wezen met al zijn onmogelijkheden en fouten, al mijn gebreken en tekortkomingen, zo maar over dit laatste heen kan stappen. Als ik goed naar mijzelf durf te kijken en naar mijn levensloop moet ik eerlijk zijn.

Zoveel heb ik niet in handen om dergelijke stellige uitspraken te doen. Mijn dood is bijvoorbeeld een feitelijkheid, die ik nog niet ken en nog niet heb ervaren, maar die als mogelijkheid, die zeker zal aanbreken, mijn bestaan en mijn geloofszekerheid kan ondergraven: wat zal er met mij gebeuren ná mijn dood. Was het dat dan? Is er een opstanding uit de dood? Wat staat er dan op? In welke vorm, in welke hoedanigheid, in welke dimensie? Alleen al het stellen van deze vragen haalt de stelligheid van beweringen gedaan in het licht van bijbelse uitspraken onderuit. In de bijbel is niet veel houvast te vinden voor een zekerheid die verder reikt dan de dood. Hemel en 'hel' zijn concepten die niet verder worden uitgewerkt en ze worden slechts vaag geduid. God is in de bijbel ook géén eenduidig concept maar een verzameling van namen die wij door de vertaling ervan in het Grieks en Latijn weergeven met het abstractum God. De oorspronkelijke Hebreeuwse namen voor God verwijzen allemaal naar een relationeel aspect dat de betroffene heeft in het verhaal met deze God, telkens weer context en vraag bepaald. Ook in de psalmen, de liederen die op indringende wijze die relatie met God verwoorden en beschrijven, is de naam God afwezig, maar vind je een veelvoud aan Hebreeuwse varianten op zijn naam. Vanuit gelovig standpunt zou je wel kunnen spreken over God, (ook als algemene term), maar strikt gezien, vanuit de teksten zelf, zit je dan te raaskallen, omdat het Griekse/Latijnse denken de mal vormt of de bril waarmee je dan naar de geloofswerkelijkheid kijkt en de relaties die daarbinnen

gestalte worden gegeven. God, de relatie met deze veelzijdige en veelkleurige God wordt zo verengd, versimpeld, geabstraheerd en eigenlijk in mijn ogen verkracht. Jezus leefde in de Joodse werkelijkheid. Achteraf is daar een Griekse tekst over geschreven met dito abstracties. Daarmee is de eerste mal gegeven waarin ons christelijk geloof gestalte aannam. Maar een teruggrijpen op de Joodse wortels kan daarom geen kwaad omdat zo een verdiepingsslag mogelijk wordt en het geloven hierbij alleen maar kan winnen.

Het is een zelfde soort abstractie die plaatsvindt in het wetenschappelijk waarnemen van de werkelijkheid. De theorie levert de begrippen, het kader en de bril. De uitkomst kan dan alleen maar worden geformuleerd binnen dit kader en met deze bril. Alles wat daar buiten valt is dan 'niet-wetenschappelijk' omdat andere formuleringen de theorie niet ondersteunen, niet passen binnen de theorie, en daarom in principe dan ook niet worden waargenomen en / of gewaardeerd. Pas een nieuwe theorie die de oude kan vervangen en die eventueel nieuwe waarnemingen en nieuwe begrippen kan inpassen krijgt dan weer de status van wetenschap. Vergeten wordt voor het gemak dat de mens niet puur en direct de werkelijkheid waarneemt maar dat deze waarneming altijd bemiddeld is. Ook het koken van water bij een bepaalde temperatuur kan niet worden waargenomen als er geen maat wordt gehanteerd waarin de warmte kan worden afgelezen. De menselijke hand in zetten om de warmte te meten is geen goed idee. En de ogen alleen als getuige gebruiken levert ook geen maat op, want je kunt het water wel zien borrelen maar dan weet je nog niet zoveel. Dus al deze waarnemingen met het etiket wetenschappelijk zijn bemiddelde waarnemingen, via instrumenten en via theoretische kaders.

Misschien zou je zelfs nog kunnen stellen dat religieuze ervaring en geloofservaringen meer direct (lichamelijk en geestelijk) zijn dan wetenschappelijke ervaringen. Maar ook in deze vorm van ervaring spelen theoretische kaders een belangrijke rol. Een zingevingssysteem, wat een religie probeert te zijn, moet het hebben van vragen en antwoorden op deze vragen die richting-wijzend kunnen zijn in het vervullen van levenstaken en het invullen van levensdoelen en levensinhoud. Meestal is dat dan ook in samenspraak met anderen, die in dit zingevingssysteem van belang zijn, en is het relationele aspect dragend. Wat we met elkaar als deelnemers aan het religieus systeem, of geloof, beleven, verwoorden, communiceren en verder uitdragen heeft gevolgen voor de inhoud van ons geloven, ons zingevingssysteem en voor de gestalte van de onderlinge relaties. In die zin is een geloofssysteem dat geen enkele transformatie toestaat vanaf het begin

al dood. Het is al uitgestorven voordat het überhaupt aanhangers heeft kunnen werven. Want zingeving, zinduiding en zincommunicatie vindt plaats vanuit levende mensen die een levensweg afleggen en hiervan leren. Mensen die hun hoop en verlangen leggen in hun woorden en hun daden. Een al te strakke theorie maakt alleen maar slachtoffers en is ten dode gedoemd. Een religieus systeem dat op wetenschappelijke basis geloofszekerheden zou willen vastleggen – dat wil zeggen, dan moet het ook een instrumentarium ontwikkelen om te meten en te waarderen – is in feite een contradictie. Het kan dan nooit uitgroeien tot een levend geloof, dat bij de verlangens, de verwachtingen, de hoop, de twijfel, het verdriet en vreugde van mensen aansluit. Het zou dan eerder een harnas zijn, een doodsmasker, een ‘einde-oefening’-verhaal, want er is geen levend iets (woord, daad, voorbeeld) dat ander leven kan inspireren.

Ook wetenschap en wetenschappelijke theorieën kunnen alleen maar inspireren als er levende mensen zijn die deze begrippen zo kunnen presenteren dat anderen erdoor geraakt worden, geboeid, geïnteresseerd. Dan zijn het de vragen die nog niet zijn opgelost, de zoektocht die wordt ondernomen om antwoorden te vinden, de route die wordt afgelegd, die aanzetten tot handelen en tot verder vragen. Zo wordt wetenschap een vorm van zingeving die haar eigen kaders kan en mag overstijgen. Dogmatisme in de wetenschap is net zo dodelijk als dogmatisme in de religie. Ik zie geen enkele reden waarom wetenschap en religie, geloven en onderzoeken, niet naast elkaar zouden kunnen bestaan en door een en dezelfde persoon zouden kunnen worden beoefend. Het zijn twee verschillende domeinen van zingeving met heel veel raakvlakken. Het gaat erom om uitkomsten uit onderzoek niet als alleen zaligmakend te presenteren alsof er daarbuiten gaan andere opties zouden zijn. Zingeving vindt op velerlei wijze plaats, wetenschap is er een van, religie is een andere.

John Hacking
25 maart 2022

2022 Verbeelding aan de macht ?

Jamais la raison ne surmonte l' 'imagination alors que l' 'imagination démonte souvent tout à fait la raison de son siècle.

Pascal

Al fluisterend kwam de wereld tot stand. Misschien was het spreken van God in Genesis 1 niet meer dan een zuchtje, zoals zijn voorbijgaan in het boek Koningen waar de gedesillusioneerde Elia getuige mag zijn van deze aanwezigheid. Maar zal de wereld ook eindigen in een 'spreken': "not with a bang, but a whimper" (Eliot) – een lange jammerklacht omdat het voorbij is – woorden – toonloos – enkel klank die nog overblijft...? Maar is er dan wel iemand die kan jammeren, zijn de jammeraars dan al lang niet verdwenen, blootgegeven aan het vuur, verdampt, opgelost, vernietigd door immense krachten – misschien wel door de mens ontketend? Politieke leiders die nu aan de macht zijn dreigen. Ze dreigen niet alleen met woorden maar ze houden ook een arsenaal van kernwapens achter de hand. Om wat te bereiken? Een overwinning? Ik dacht het niet. Elke vorm van overwinning (door de atomaire vernietiging van de tegenstanders) is ook zelfvernietiging. De winst is nul komma nul. Is het dan een vorm van gekozen zelfdestructie? Ik ga er aan dus de wereld mag ook met mij sterven? Zoals een Hitler op het laatst van zijn leven oreerde dat het Duitse volk hem niet waardig was, toen het rijk op instorten stond? Als het aan deze psychopaat had geleden was Parijs totaal vernietigd en ook elke vorm van voedselvoorziening in zijn eigen land. De totale oorlog werd een totale ondergang. In de ogen van deze 'leider' kon een totale ondergang er alleen in bestaan dat iedereen met hem mee de afgrond zou ingaan. Samen naar de glorie, samen naar de hel.

Dat is de kracht van de verbeelding: proberen het onvoorstelbare voor te stellen: positief en negatief. Positief: een wereld vol vrede en gerechtigheid, een wereld waar elk mens tot zijn recht kan komen. Een wereld ook waar niemand meer op de vlucht hoeft te slaan omdat het land in puin ligt, de kerken vol met burgers die het regime bekritisieren, het land onleefbaar is geworden door oorlogsgeweld, vervuiling, door droogte of door overstromingen. En negatief: een wereld vol dood en verderf, rijp voor de ondergang.

Geopolitieke ontwikkelingen leiden tot nieuwe scenario's – staten die hun plek opeisen op het wereldtoneel – soms uit ressentiment bijvoorbeeld (Rusland) – soms uit ambitie (China). De vraag die nu belangrijk is: in welke wereld willen we leven en hoe ziet die wereld eruit? Hoeveel vrijheid, hoeveel tolerantie, hoeveel onderlinge uitwisseling is er nog mogelijk, of is er noodzakelijk om een leven in welvaart te leiden? Een leven dat ook een goed leven is voor de deelnemers.

Welke dictaturen zijn we bereid te accepteren? Hoeveer moet het geweld gaan opdat we een keer in actie komen en zeggen: genoeg.

Waarschijnlijk is het zo dat zolang het in onze eigen achtertuin redelijk vredig is, zolang we niet al te veel last hebben van de conflicten in de wereld, kunnen we leven alsof er niks aan de hand is. Maar de prijzen van grondstoffen, van voedsel en van andere noodzakelijke dingen stijgen. Het 'volk' (populus) mort (wie dat dan ook moge zijn), het eist van de politieke leiders oplossingen, een herstel van de welvaart. Demonstraties alom. Populisten springen in het gat van de onvrede en denken er hun voordeel mee te doen door simpele zwart-wit oplossingen zonder enige spoortje van verbeelding aan te bieden en vooral door te verwijzen naar een vijand. Want die is de oorzaak. Vluchtelingen zijn niet welkom. Daarbij wordt vergeten dat er alleen maar vluchtelingen zijn als daarvoor een grondige reden is: oorlog en vervolging in het eigen land (Syrië, Afghanistan, Ethiopië., Myanmar etc.), droogte en honger, economische malaise, uitbuiting, onvrijheid. Niemand vertrekt vrijwillig van huis en haard. De sterke leiders die door deze populistten worden bewonderd zijn de oorzaak van het vluchtelingenprobleem. Maar dat wordt denk ik moedwillig niet gezien: nee het zijn de vage effecten van een 'omvolkingstheorie' die wordt aangehangen – zo wordt beweerd. Theoretici die hun verbeelding gebruiken om vijanden te creëren, ook al bestaan die in werkelijkheid niet. Of om kleine dreigingen (terrorisme) op te blazen tot wereldproblemen omdat de angst een goed middel is om mensen aan zich te binden. Maar hoe hard ook geroepen wordt om oplossingen, de problemen zijn te groot, de wereld is niet eenvoudig te vangen in een systeem van wetten en onderlinge afspraken.

In een globale wereld hebben politieke leiders niet zoveel invloed als ze zouden willen. Dat zie je op dit moment in het conflict tussen Rusland en Oekraïne: zolang de geldkraan voor Rusland niet resoluut wordt dichtgedraaid door het stoppen van de invoer van olie en gas, gaat de oorlog door en kunnen ze in het Europese parlement nog zo hard roepen dat het anders moet. En sommige politieke leiders maken gebruik van de situatie om daar hun voordeel mee te doen door de besluitvorming te blokkeren, te traineren, te frustreren (Orban in de EU en Erdogan in de NAVO).

Elk besluit heeft gevolgen voor de andere onderdelen in de keten. We zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden: als we voedsel invoeren, of gas, of elektronica, zijn en blijven we afhankelijk. En als het dat niet is, is er wel iets anders dat van buiten moet komen en waarvoor we flink moeten betalen. Of we willen af van het eindproduct van onze gigantische consumptie: de bergen afval. Als een groot aantal landen deze afvalstromen gaan weigeren, blijven we zelf met de rotzooi

opgescheept en moeten we nieuwe oplossingen bedenken. En als we het al kunnen afvoeren is dat geen garantie dat de residuen niet in het milieu terecht komen waardoor we uiteindelijk ook zelf weer de rekening betalen. Er is geen plek op de wereld meer waar geen microdeeltjes plastic worden aangetroffen. Ze maken inmiddels deel uit van talloze voedselketens. Langzaam worden we van binnenuit geplastificeerd. De opwarming van de aarde maakt de oceanen warmer en zuurder. Minder zuurstof, meer sterfte van essentiële dieren en planten in zee. Het tijdperk van de dinosaurussen breekt misschien weer aan: hoge temperaturen, hoge luchtvochtigheid, woeste stormen, extreme situaties. Zijn we daarop voorbereid? Kunnen we dat wel aan? Zijn onze infrastructuren voldoende veilig voor zoveel geweld? Ik dacht het niet. Politieke leiders die in hun kortzichtigheid werken aan 'wereldheerschappij' door vergroting van hun legers, hun politieke en economische invloed, denken misschien dat ze goed bezig zijn, dat ze hun land uitstekend dienen. Maar al dit nationalistische en extreem-nationalistische gedachtengoed is een vorm van domheid die een hoge prijs heeft: de dood lacht in zijn vuistje. Geweld heeft nog nooit structurele en blijvende effecten gehad omdat geweld altijd tegengeweld oproept. Je kunt nog zoveel volken proberen te onderwerpen, minderheden proberen te onderdrukken, er komt een dag dat zich dat tegen je keert, dat de kracht van het verzet overweldigend zal zijn. Want je bent geen 'god', je bent net als iedereen een gewoon kwetsbaar en gebrekkig mens, die niet kan overzien wat bepaalde daden voor consequenties kunnen hebben. Denken in vijandbeelden is ontkenning van de eigen sterfelijkheid, de eigen lichamelijkheid en de eigen beperkte geestelijke vermogens. De talloze slachtoffers in de grote oorlogen maken dat meer dan duidelijk. Een mens van vlees en bloed is in een mum van tijd een bloederig lijk. En dat met miljoenen tegelijk in de periode dat de oorlogen duren.

Maar veel politieke leiders zijn verblind, verblind door de macht die ze kunnen uitoefenen en waarmee ze het land besturen. De talloze jaknikkers, laffe meelopers, onverschilligen, de profiteurs die mee snoepen van de winsten die binnen stromen door corruptie en afdrachten om de leiders goedgunstig te stemmen. Of het nu een partij is met een partijleider met bijna 'absolute' macht (China), een president met een 'nep-parlement' (Rusland), een koning of legeraanvoerder die de macht uitoefent, het maakt allemaal niet zoveel uit. De uiterlijke tekens van die macht, meestal grote gebouwen, paleizen, dure jachten, landgoederen, juwelen, een hele hofhouding, het is een vorm van idolatrie en in de woorden van het boek Prediker: ijdelheid der ijdelheden, lucht en schijn, zo voorbij. De dood maakt aan iedereen en

aan alles een einde. Hier stopt elke verbeelding, hier wordt elk beeld op zwart gezet. De goeden en de kwaden moeten eraan geloven. Fin, einde oefening.

De verbeelding aan de macht, je zou het graag wensen – een verbeelding in dienst van het goede, een betere wereld, een mens die er toe doet. Elk mensenleven is kostbaar, in elk kind schuilt een mogelijke heilige maar ook een mogelijke moordenaar. Wat er uiteindelijk uit zal komen is van veel factoren afhankelijk. Hans Blumenberg, de Duitse filosoof pleit voor een metaphorologie die perspectieven opent naar de toekomst. Nieuwe metaforen die je aan de hand kunnen nemen naar een menswaardige toekomst waar niet macht maar empathie, waar niet onderdrukking maar begrip voor elkaar de kern vormen. Maar nieuwe metaforen zijn niet zo makkelijk gevonden. De oude metafoor, het ‘panta rei’ van Heraclitus stimuleert nog velen en is als metafoor nog altijd bruikbaar om tot zekere hoogte het vergaan van de dingen, het verstrijken van de tijd, te beschrijven. De tijd als rivier, een rivier die stroomt. Blumenberg wijst erop dat deze metafoor wel veronderstelt dat de oever vast blijft, dat het stijgen in het water vanaf de oever, het water dat voorbij stroomt, voortdurend plaats kan vinden. Een vaste oever, een beweeglijke stroom. Maar is dat wel zo met de tijd? Wat is hier het vaste punt? De tijd stroomt eigenlijk niet: je bent het zelf die transformeert. Via en door je lichaam maak je de tijd zichtbaar in de metafoor van de levensfasen. De tijd krijgt vat op jou terwijl je eigenlijk geen vat hebt op de tijd. De tijd, ook als rivier, doet de oevers uitslijten, afbrokkelen, vergaan. De rivier verplaatst zijn loop. De verandering is een zichtbaar worden van de tijd.

Tempus fugit. Wij vergaan. Niet zoveel blijft er van ons over. Maar in deze kosmos blijft alles op de een of andere wijze behouden. De kleinste onderdelen vormen weer bouwstenen voor iets groters, iets nieuws. De combinatie van atomen, bouwstenen die leiden tot een levende mens, is eigenlijk een wonderbaarlijke combinatie. Omdat de materiële elementen niet enkel in een materieel kader blijven bestaan, zoals een steen een steen is. Er komt iets wonderbaarlijks bij: leven, geest, spiritus, ziel. “En zo werd de mens een levend wezen” staat er in Genesis. God blaast de mens levensadem in. Aarde wordt bezielde aarde, aarde met een ziel. Het geheim van het leven is natuurlijk hiermee niet verklaard. Het antwoord op de vraag naar het ontstaan van het leven is hiermee niet gegeven. Maar het is een mooie metafoor ontleend aan de pottenbakker die zijn product een extra dimensie geeft. “En God schiep de mens naar zijn beeld, als evenbeeld van God”. Dat goddelijke hebben we in ieder geval al binnen. Nu is het zaak om het goddelijke

aan te wenden om mens te worden, mens naar Gods beeld. Om mens voor mensen te zijn, om menselijk te zijn en om zich niet anti-menselijk, anti-humaan te gedragen.

De metafoor van een stukje aarde met ingeschapen ziel kan ons misschien hierbij helpen. Macht is uiteindelijk grotendeels ziele-loos, absolute macht is een voorbode van de dood, geen kracht ten leven. Daarom wordt alle uiterlijkheid ingezet om deze macht te tonen. Maar ook dat vergaat. Van de oude rijken en de machtige vorsten is nauwelijks nog iets over. Alleen de ideeën, de gedachten, de woorden hebben bestand. Zij leven pas voort als er mensen zijn die deze ideeën handen en voeten geven, waarmaken in hun eigen leven. Een *verité à faire*, de metafoor als een waarheid om te doen, zoals Blumenberg stelt. Dat is aan ons. Niet de zoete broodjes van de populistten slikken – suiker maakt dik en vadsig, gemakzuchtig en onverschillig, maar kauwen op de vruchten van ons handelen, drinken van de vrucht uit onze wijngaard, die wij met veel moeite hebben onderhouden en gekoesterd. We houden dus moed, we gaan stug door – bedenken nieuwe metaforen – het rijk van God, ons voorgehouden als belofte, kan zo een rijk van mensen worden, ons rijk, onze rijkdom.

John Hacking
31 mei 2022

2022 ABSURD

De mensheid bestaat al een tijdje. Natuurlijk op de schaal van de kosmos, verwaarloosbaar. Op de schaal van het ontstaan van de aarde, ook miniem. Maar op de schaal van de homo sapiens nemen we ruimte in. Een paar honderdduizend jaar aan ontwikkeling, een paar duizend jaar aan wat we beschaving noemen omdat we in grotere verbanden zoals steden wonen. In steden kwam de kunst, de politiek, de wetenschap tot ontwikkeling. Daar plukken we nog steeds de vruchten van.

De geschiedenis van de mensheid is een roerige geschiedenis. Veel hoogtepunten, veel dieptepunten. Hoogtepunt is de welvaart en het welzijn voor velen. Dieptepunt de gruwelijke oorlogen en vernietiging van mensen. Daar komt nu nog de vernietiging van de natuur bij, de nefaste beïnvloeding van het klimaat. We veranderen langzaam onze omgeving in troosteloosheid als we geen maatregelen nemen tegen de

opwarming van de aarde en de droogte die dat tot gevolg heeft. Uit archeologisch onderzoek blijkt telkens weer hoe ingrijpend klimaatveranderingen kunnen huishouden in een samenleving. Toename van de temperatuur met enkele graden in het Romeinse Rijk rond 200 voor Christus leidde tot meer productie van voedsel, tot bevolkingsgroei en tot uitbreiding van Rome en tot nieuwe veroveringen. De kleine ijstijd uit de Middeleeuwen is een goed voorbeeld van de afname van de productie van voedsel, toename van hongersnood en ook nog daarna een alles verwoestende ziekte als de pest. De pest als een gevolg van het begin van globalisering. Ratten die via de scheepvaart de ziekte over heel Europa verspreiden. Een hedendaags voorbeeld van een dergelijke plaag is het coronavirus. Grenzen houden het niet tegen. En de wetenschappers moesten in eerste instantie alles op alles zetten om een werkzaam vaccin te ontwikkelen. Deze luxe had men eeuwen geleden nog niet.

Wat er wel al altijd is geweest is de soldaat. De horige, de slaaf, de huurling en later de burger die ingezet wordt in een leger. Er moet iets worden bewaakt, iets wat kostbaar is, of er moet iets worden veroverd, ook iets wat kostbaar lijkt en wat men graag wil hebben. Een buurland met grondstoffen, een ruimte om in te wonen, kennis die de eigen macht aanzienlijk vergroot. Dat laatste is moeilijker te veroveren. Dat veronderstelt coöperatie van de kennisdragers en middelen om die kennis over te dragen. Als je alle wetenschappers in een ander land doodt gaat ook veel kennis verloren. Als je hen dwingt tot kennisoverdracht heb je al meer resultaat. Ook via spionage kom je een eind. Of door het sturen van je studenten naar de plekken waar die kennis voorradig is. Een tactiek die nu ook door China wordt toegepast en tal van andere landen. Daarover hoef je niet naïef te zijn. In de geopolitiek waar alles draait om macht, om invloed, om manipulatie is dat een normale zaak.

Lastiger wordt het als er grondgebied veroverd moet worden. Als er claims liggen, ressentimenten leven, op basis van de geschiedenis bijvoorbeeld toen er meer eenheid was, of voordat grote landen uiteenvielen. Waarom vielen ze uiteen? Omdat het centrale gezag ontbrak. Omdat volken die deel uitmaakten van een land meer vrijheid wilden, meer zelfstandigheid. Omdat er geen centrale macht meer was die met geweld de partijen kon onderdrukken die streed voor vrijheid en een eigen verantwoordelijkheid. Als dan een veroveringsoorlog moet worden gevoerd kost dat veel doden. Soms heel veel doden. Momenteel sterven er honderden per dag in het Oosten van Oekraïne, aan beide kanten van het front. De Russen die claimen het land te

bevrijden, gesteund door separatisten, hebben niet meer tactiek in huis dan een alles verwoestend bombardement. Zo zijn de 'bevrijde' gebieden, waaronder veel steden, met duizenden burgerslachtoffers, veranderd in maanlandschappen vol puin. Kapotgeschoten beschaving. Geen infrastructuur meer, geen leef-mogelijkheid meer voor de achterblijvers, de 'bevrijde' bondgenoten. Dank je wel voor deze 'bevrijding' die eerder lijkt om een grote moordaanslag op alles wat beschaving heet.

Dat is de absurditeit van oorlog, dat het absurde aan het denken van de politici en generaals die deze beweging in gang hebben gezet en die haar willen volhouden tot het bittere einde. Maar dat einde is altijd de dood. Altijd de kist, altijd het graf. Wat is de winst: nul komma nul. Een verwoeste aarde, verschroeid, inclusief de bewoners. In 2022 een dergelijke oorlog voeren tart in feite alle verbeelding. Er zal geen winnaar uitkomen, alleen het effect van de vernietiging is ervaarbaar. Alle propaganda ten spijt, hoeveel zogenaamde heldendaden ook worden verheerlijkt, hoeveel kitsch er ook verspreid wordt over het offer dat deze soldaten hebben gebracht, het is een grote verzameling leugens, leugens die niet in staat zijn om de talloze doden met vlaggen en met spreuken te bedekken: hun grijnzende doodshoofden, hun skeletten blijven uitsteken onder deze leugens van de woordvoerders die de oorlog willen goedpraten en die allerlei maskerende uitdrukkingen bedenken om deze oorlog te verkopen aan het publiek dat zwijgt. Je kind gevallen voor het vaderland, voor de goede zaak, een 'rechtvaardige strijd', een 'bevrijdingsstrijd van een volk dat niet bevrijd wil worden', een volk dat reeds vrij is en daarvan ook getuigt. Plak ze daarom maar een ander etiket op, alsof het lijkt dat ze dan een bedreiging vormen, de noodzaak van een bevrijding zichtbaar maken. Verstrikt in leugens, gaan deze machthebbers er zelf in geloven. Dat zien we bij veel politici: de herhaling maakt de leugen tot waarheid. Als liegen mag, is in feite alles geoorloofd. Na de leugen komt de moord, na de moord de oproep om uit te roeien. We hebben het talloze keren in onze onmenselijke geschiedenis gezien en vandaag de dag is het niet anders. Wat is dat voor een soort angst bij mensen om dit soort leiders te volgen, te steunen, te ondersteunen, door mee te denken, mee uit te voeren? In documentaires over de moordenaar en psychopaat Hitler komt vaak aan het licht dat veel volgelingen al daden uitvoerden om deze 'leider' tegemoet te komen – om in zijn geest al stappen vooruit te zetten, ook al hadden ze daar geen bevel voor gekregen. Zoals bij het vervolgen en vermoorden van Joden. Hetzelfde zien we terugkeren vele eeuwen eerder bij de kruistochten. Voordat de legers richting Jeruzalem vertrokken werden de Joodse gemeenschappen in de grote Duitse

steden aangevallen, verwoest, geplunderd. Als een soort van voorproef op wat komen ging. Maar niet de Joden maakten in Jeruzalem de dienst uit, maar de moslims. Werd dat voor het gemak maar even vergeten? Ik denk het niet. Het laat zien dat het antisemitisme, dat zo oud is als het bestaan van de Joden zelf, nooit overwonnen is. Toen niet en nu niet. Het huidige Israël is voor velen in de islamitische wereld de vijand bij uitstek. Dat heeft met antisemitisme te maken maar ook met de politieke situatie en het optreden van de politici in Israël zelf, de onderdrukking van de Palestijnse bevolkingsgroep, de bevoorrechting van rechts-radicalen en orthodoxe bewegingen die telkens meer Palestijns land inpikken, de politiek van 'apartheid' tegenover de Palestijnen binnen en buiten het land. In West Europa zitten ook politici in deze spagaat gevangen: ze steunen Israël publiekelijk maar twitteren ook antisemitische teksten en verspreiden zo de haat. Zelfs in ons eigen parlement zitten deze neofascisten, want anders kan ik hen niet noemen, hoe verongelijkt ze ook kijken en spreken als ze hiervan beschuldigd worden. Ze hanteren de nazi-taal, ze ondersteunen de nazitheorieën van dubieuze zichzelf noemende wetenschappers die wijzen om de gevaren van de Islam, de emigratie van vluchtelingen, de vervanging van het 'eigen volk' door zogenaamde vreemdelingen. Op die wijze wordt het nazi-erfgoed dat tientallen jaren kritisch werd bekeken en geweerd weer onderdeel van ons spreken en ons denken. Wie had in mei 1945 kunnen denken dat deze geluiden weer 'normaal' zouden worden gevonden in een samenleving, dat jongeren die nauwelijks benul hebben van de geschiedenis, deze taal inzetten als vorm van protest, en die zich daardoor laten leiden door het organiseren van demonstraties en straat oproer, inclusief het in brand steken van opvanghuizen van vluchtelingen. Het hakenkruis is weer zichtbaar en trekt tallozen aan om de mythe van de voormalige massamoordenaars te ondersteunen. Pegida, AFD in Duitsland, FvD, PVV in Nederland, Front National in Frankrijk, Vlaams blok/belang in België, wat zij allen gemeen hebben is vreemdelingenhaat, eigen volk eerst, eng nationalistisch gedachtengoed, een volk alleen uit blanken, discriminatie van anders denkenden en anders levenden, angst voor de macht van feministen, de LHTB beweging, de anti-racisme bewegingen etc. etc. Een grote symfonie waarin angst de boventoon voert en het refrein bepaalt. Zij leven bij de gratie van opstand, chaos en onzekerheid. Want dan wordt er geroepen om een sterke man. Een sterke vrouw hoor je nooit. Een sterke man zal het klusje wel even klaren. De uitkomst is zoals meestal het concentratiekamp en daarna de bergen lijken. Dat zien we terug in de kampen voor de miljoen Oeigoeren, en al die andere plekken waar zogenaamde 'tegenstanders' worden opgesloten en (soms) dood gemarteld.

Kiezers die in deze leugens trappen verdienen eigenlijk geen respect. Misschien hebben ze er persoonlijk belang bij, zijn ze opportunistisch, of willen ze een proteststem uitbrengen. Geen slimme keuze. Dan kun je net zo goed de vos loslaten in het kippenhok. Ze roepen de ondergang over henzelf af. Wie de ogen sluit of heeft gesloten voor de geschiedenis krijgt wat de Joodse spreuk altijd al heeft gezegd: vergeten = ballingschap, herinneren = verlossing. Ondanks alle absurditeit van de oorlog, van de oorlogshitlers, de intolerante politici en burgers, degenen die nog nooit op enig empathisch vermogen zijn te betrappen, (behalve dan in de eigen achterban en het eigen gezin misschien), de verongelijken, de zich te kort gedaan voelende burgers en die daarom naar radicale middelen denken te moeten grijpen (zoals de wapenvoorstanders in de VS), ondanks al deze vormen van absurditeit en absurd gedrag is er een keuze: met de eigen dood voor ogen is je leven kort, relatief en heel beperkt. Waarom zou je naar geweld, naar onverdraagzaamheid streven als je leven in een mum van tijd voorbij is? Wat is je winst? Het levert je niets maar dan ook niets op, dan leegte, dorheid, nodeloosheid en teleurstelling. Want de ene moord leidt tot de andere totdat allen dood zijn. De slagvelden in Oekraïne maken dat elke dag weer meer dan duidelijk.

John Hacking
3 juni 2022

2022 Lege huls...

De ideologie van het communisme is een lege huls, net zo zeer als de ideologie van het fascisme. Leeg omdat de inhoud van de huls: normaal kruit en een kogel, na gebruik niet meer (het schieten) nagevuld kan worden. Na het schot blijft een lege huls over. De kogel heeft zijn doel gezocht, heeft effect of niet, en is verdwenen.

Waarom is communisme, (en fascisme) een lege huls? Omdat er met veel tam tam een vijand wordt gecreëerd om zich tegen af te zetten, om zo een eigen identiteit te ontwikkelen, een houvast. Is die vijand eenmaal gedefinieerd (het schot is afgegaan) dan blijft er niet meer zoveel over. Met een beroep op de massa, het volk, de arbeiders, de werkende klasse, de slaven in de consumptiemaatschappij, eigenen de leiders van de 'beweging' zich de macht toe om de route uit te zetten. Het volk spreekt maar het spreekorgaan van het volk is de partij. Het volk, de massa an sich is stuurloos, zonder leiding een dobberend schip

op een woelige oceaan. Daarom is er sturing nodig, met harde hand. Want ook binnen het volk, binnen de eigen gelederen is er wantrouwen, zijn er verraders, loopt niet iedereen in de pas.

Dat krijg je als je de idealen zo hoog stelt dat daar niemand aan kan beantwoorden. Bijvoorbeeld: iedereen is gelijk, iedereen belangrijk, iedereen deelt met de anderen, iedereen telt mee. En wat wordt verondersteld: de mens is in staat om tot een dergelijke ideale maatschappij op te stijgen. Vergeten wordt dat in elk mens een potentieel aanwezig is dat zich destructief kan uitwerken: dat wordt al meteen zichtbaar in wijze waarop de vijanden van het volk worden aangepakt. Elke vorm van medemenselijkheid is hier verdwenen. De dood van de vijand is de enige uitkomst als hersenspoeling niet werkt, als heropvoeding zinloos is.

Iedereen gelijk, dat dacht je. Een illusie. Er is altijd een broeder Een en een broeder Twee (zusters zijn zeldzamer in deze organisaties). En deze broeders zetten de lijnen uit, ze zweren trouw bij een vlag om de partijgeheimen niet te onthullen en om het ideaal van het communisme (fascisme) te bevorderen en zich ervoor in te zetten. Broeder Een wordt meestal tot nummer Een na een harde interne partijstrijd, dat wil zeggen, na het afserveren van andere mogelijke kandidaten. Broeder Een is meestal geen zachtzinnig type. Het is in zijn voordeel als hij niet te lezen valt, zodat concurrenten niet weten waar ze aan toe zijn. Het is ook in zijn voordeel als hij zich kan beroepen op grote prestaties, op inzichten die de partij en het ideaal verder brengen. En als hij zich kan voordoen als slachtoffer van machinaties van andere broeders, (of externe vijanden) als hij daarmee sympathie kan wekken en zijn aanhang vergroten. De werkelijke beweegredenen, de werkelijke doelen en plannen komen pas aan het licht als de macht eenmaal is verworven en Broeder Een de absolute heerser is.

Maar dit zijn in principe allemaal naweeën, als het schot heeft geklonken, als de vijand is gedefinieerd. Daar begint het mee: een medemens, een groep van medemensen afserveren als tegenstander, als vijand die moet worden vernietigd omdat deze een dreiging vormt. Een vijand die in het verleden en nu ook in het heden zorgt voor onderdrukking, voor miskenning van de eigen historische prestaties, voor onderwerping en uitbuiting van het volk. Een vijand wiens ideologie bestreden moet worden omdat ze niet past in het eigen programma. Een vijand die jou tot slachtoffer dreigt te maken van zijn streven naar macht.

Zonder vijand heb je als partij eigenlijk géén reden om zo hoog van de toren te blazen want ook de partijleden weten dat het ideaal van het communisme een hersenspinsel is, een illusie, een droom die elke dag in de praktijk van het verdeel en heers gelogenstraft wordt. Broeder Een, Twee enzovoort zijn allemaal in de woorden van George Orwell (Animalfarm) een beetje meer gelijker.

Omdat communisme en fascisme lege hulzen zijn weten de Broeders Een enzovoort dat ze het volk een worst moeten voorhouden. Die worst heet de Natie. Nationalisme wordt de inhoud van het partijprogramma. De Natie en het eigen Volk daar draait het allemaal om. Maar wat is een Natie? Historisch gezien is elke Natie er een van kort geleden, geen enkele Natie heeft een geschiedenis die heel oud is. Want naties veranderen net zo snel als er volkeren veranderen: er zijn volksverhuizingen, er zijn deportaties, mensen verkassen nu eenmaal. Soms gedwongen, soms vrijwillig, soms om ergens anders buit te halen. Zo is elke Natie een amalgaam van volken en van mensen uit alle windstreken. Een nationalisme dat zich beroept op Natie en Volk is een nep-argument omdat het gewoon historisch niet klopt.

Maar de geschiedenis wordt altijd aangepast aan de wensen van de Broeders Een enzovoort. De geschiedenis wordt nooit geaccepteerd zoals ze werkelijk heeft plaatsgevonden. Want dan wordt zichtbaar dat al deze pogingen om een ideale staat te vestigen, een Natie waarin allen gelijk zijn, allemaal mislukt zijn. Het resultaat is er meestal een van veel bloedvergieten, veel oorlogen, veel slachtoffers. Deze waarheid is onwelgevallig. Dat er miljoenen dood gaan als gevolg van partijpolitiek en beslissingen van Broeder Een enzovoort wordt verdonkermaand. Het voorgestelde geluk als de partijlijn wordt gevolgd, deze als messiaanse hoop verpakte boodschap, is een leugen want op het einde wacht altijd de dood. En de dood komt altijd. Ook voor Broeder Een enzovoort. Jonathan Sacks schrijft in zijn commentaar op het boek Genesis 12,1 waar Abraham de opdracht krijgt om weg te trekken uit het land van zijn voorvaders:

“Wij leven in wat wel de slachtoffercultuur wordt genoemd. Tegenwoordig moet je om sympathie voor je zaak te winnen jezelf overtuigend als slachtoffer positioneren. Dat heeft enorme voordelen. De mensen leven zich in jouw situatie in, steunen je en onthouden zich van kritiek op je handelwijze. Maar er zijn drie bezwaren: het klopt niet, het is immoreel en het is een ontkenning van menszijn. Een slachtoffer is een object, geen subject; hem wordt iets aangedaan, hij doet niets. Het slachtoffer ontkent stelselmatig verantwoordelijkheid, en wie wil helpen

houdt die ontkenning alleen maar in stand. De helpers worden mede-afhankelijk, ze raken verslaafd aan het helpen. De slachtoffercultuur zoekt de oorzaak van iemands situatie in externe omstandigheden en bestendigt daarmee de slachtofferrol. In plaats van de gevangene te bevrijden uit de gevangenis, sluit de slachtoffercultuur hem op en gooit zij de sleutel weg. De oproep van God aan Abraham - 'Trek weg uit je land, verlaat je familie, verlaat ook je naaste verwanten' (Genesis 12:1) - was een aansporing om een nieuwe en andere weg in te slaan, de noodlottigste en tegelijk de meest hoopvolle in de geschiedenis van de mensheid. De beste omschrijving daarvan is de titel van Mandela's autobiografie: De lange weg naar de vrijheid.”

Broeders Een, en de mindere goden hebben er een handje van om de slachtofferrol te spelen en zo anderen te betrekken in hun streven naar wraak, naar vernietiging van de vijand, naar autocratie en een totalitaire maatschappij met alle neuzen in dezelfde richting. Wijzen op de grootse eigen geschiedenis van de Natie en het Volk, de gemanipuleerde waarheden en wijzen naar de vijand die het land tot slachtoffer dreigt te maken. We zien het nu weer dagelijks gebeuren in China, in Rusland, (in het groot – daarom kunnen ze het samen goed vinden – beiden zogenaamd slachtoffer van het Westen) en op kleinere schaal in Hongarije, Italië, Frankrijk, maar ook in FVD en PVV in ons Nederlandse parlement, waar de leiders zich als hypergevoelige kleuters gedragen die niet hun zin krijgen en die zich verschuilen achter allerlei complotten – terwijl ze in feite moderne rattenvangers zijn die alleen maar macht willen. List en bedrog verkopen als vrijheid en als democratie – terwijl ze alles in het werk stellen om ondermijnend bezig te zijn, om dictators als Broeder Een uit Rusland, de nieuwe Messias, toe te juichen.

Verantwoordelijkheid dragen voor de toekomst van het land is een vies woord geworden omdat verantwoordelijkheid dragen de vrijheid veronderstelt om deze verantwoordelijkheid op je te nemen. Als je niet vrij bent, als je gevangen bent, ook in een ideologie, is verantwoordelijkheid eerder een vloek, een bedreiging die je moet afwenden. Alle dictators die zich beroepen op de wil van het Volk, die beweren de Natie te dienen, die het land een grote roemrijke toekomst voorspellen, verschuilen zich achter dit rookgordijn. Want een lege huls blijft een lege huls. De ware aard van het beestje, van Broeder Een, die trouwe eden zweert voor de vlag, is er een van machtswellust. Als er eigenlijk niks waardevols is om voor te leven, dan blijft macht over. Pure macht, alleenheerschappij. Broeder Een uit China lanceerde na zijn machtsovername in 2012 Dokument nummer 9: daarin beschrijft hij de gevaren die China bedreigen. Daarin laat de leider Broeder Een

meteen zijn ware bedoelingen zien. De vijand is het Westen met idealen o.a. als democratie, mensenrechten en vrije meningsuiting. Sinds die tijd wordt het Chinese volk gehersenspoeld om dit vijandsbeeld tot zich te nemen. 2049 moet China de wereldspeler zijn die de lakens uitdeelt in de wereld. De route is vastgelegd, de partij kan én mag niet falen. Je kunt je afvragen wat al die Chinese studenten hier in West-Europa komen doen? Dragen zij deze ideologie uit, of durven ze kritische vragen te stellen en hun eigen leiders te wantrouwen?

De Oeigoeren in de meest westelijke provincie Xinjiang betalen inmiddels de hoogste prijs van deze politiek omdat ze als interne vijand worden bestempeld. Duizenden kampen zijn er ontstaan, vrouwen worden systematisch gesteriliseerd, 'heropvoeding' is regel en 'doel' maar er wordt ook op grote schaal gemarteld. Grote groepen Han-Chinezen worden in de provincie gesetteld om de bevolkingsaantallen te manipuleren in het voordeel van de partij. Zo worden de Oeigoeren samen met hun Islamitisch geloof langzaam maar zeker letterlijk gereduceerd. En de Islamitische broedervolken? Zij zwijgen meestal vooralsnog net zoals de andere landen in de Verenigde Naties die de moties die worden ingebracht tegen China afzwakken of zelfs ontkennen. Economie is nu eenmaal belangrijker dan het recht van een etnische groepering – zelfs als deze groepering stukje bij beetje elk bestaan wordt ontnomen.

Waarom de Oeigoeren, waarom hun provincie? Omdat ze moslim zijn? Zeker dat speelt mee in een land waarin gelovigen als interne vijand worden beschouwd. Gelovigen geloven in God en niet in Broeder Een en zijn partijlijn. Omdat ze van oorsprong meer met Turkije en het Turkse volk overeenkomen? Ook dat speelt een rol, want ze worden niet als Chinezen beschouwd. Maar er is nog een belangrijke reden: in hun provincie Xinjiang begint de nieuwe Zijderoute, het prestigieuze project van de partij om China te verbinden met de rest van de wereld langs deze spoorlijn. Dat project mag onder geen enkele voorwaarde mislukken, zeker niet door verzet van de kant van de Oeigoeren die streven naar een onafhankelijk leefgebied. Dus wordt er alles op alles gezet om de Oeigoeren voorgoed de mond te snoeren en elke vorm van separatisme met grof geweld de kop in te drukken. En de provincie is heel rijk aan allerlei grondstoffen. Die wil China zeker zonder pottenkijkers exploiteren.

Wat gaat dat voor de wereld betekenen als Broeder Een en zijn medebroeders geslaagd zijn in hun opzet in 2049 om de grootste speler op het wereldtoneel te worden? Krijgen we de verwerkelijking van de

roman van George Orwell die dit scenario al in 1984 had voorzien? Jonathan Sacks schetst een andere route naar vrijheid, naar een toekomst waarin elk mens er wel toe doet en waar een abstracte ideologie van 'iedereen is gelijk' (wat flauwekul is), waarachter leiders zich kunnen verbergen om hun machtswellust uit te oefenen zonder verantwoordelijkheid te dragen. Hij schrijft en hieraan heb ik niks toe te voegen:

“De Tora kent twee fundamentele vrijheden: de vrijheid van God en de vrijheid van mensen. God is, in het jodendom, geen onpersoonlijke kracht. Hij handelt - in de schepping, de openbaring of de verlossing - niet uit noodzaak maar uit vrije keuze. Toen God ervoor koos de mensheid te scheppen naar zijn beeld, heeft Hij ons ook keuzevrijheid gegeven. Er bestaat niet zoiets als lot of voorbestemming. Mozes zei: 'Ik roep vandaag hemel en aarde als getuigen op: u staat voor de keuze tussen leven en dood, tussen zegen en vloek. Kies voor het leven' (Deuteronomium 30:19).

Alasdair MacIntyre beweerde eens dat er twee soorten atheïsten zijn: de een gelooft niet in God, de ander beschouwt het atheïsme zelf als een soort religie.(4) Onder de tweede groep atheïsten bevinden zich ook afgedwaalde, tot een andere religie bekeerde of ongelovige joden. De meest bekende voorbeelden zijn Spinoza, Marx en Freud. In plaats van de waarheden van het jodendom eenvoudigweg te ontkennen, wilden ze systematische alternatieven bieden. Alle drie probeerden ze aan te tonen dat wij niet vrij zijn: de mens is een voorspelbaar dier; onze natuur en ons karakter zijn onderworpen aan quasiwetenschappelijke wetten; er is een wetenschap van het menselijk gedrag net zoals er een wetenschap van atomen is. Geschiedenis - persoonlijk of collectief - is een vorm van onvermijdelijkheid. We zijn wat we zijn omdat we niet anders kunnen zijn.

Zonder het te beseffen leveren deze drie wetenschappers het beste commentaar bij het openingsvers van de parasja Lech Lecha. In de kern is de drievoudige oproep van God een aansporing tot een leven in radicale vrijheid, dat het levende protest van het jodendom is tegen deze benaderingen.

Marx zei dat de mens een product is van maatschappelijke krachten, die op hun beurt gevormd zijn door de belangen van de heersende klasse, de bezitters van onroerend goed waarvan land het belangrijkste is.

Daarom zegt God tegen Abraham: Verlaat je land.

Spinoza zei dat de mens wordt bepaald door aangeboren instincten en biologische driften, waarmee hij een genetisch determinisme oppert.

Daarom zegt God tegen Abraham: Verlaat de omstandigheden waarin je bent geboren.

Freud beweerde dat we zijn zoals we zijn door onze jeugdtrauma's, door de invloed van onze vroege kinderjaren, door de relatie en rivaliteit met onze ouders, vooral met onze vader. Daarom zegt God tegen Abraham: Verlaat het vaderlijk huis.

Vrijheid is geen vaststaand feit in de menselijke situatie. Net als de andere bijzondere prestaties van de geest - kunst, literatuur, muziek, poëzie - vraagt vrijheid om oefening, discipline, leerlingenschap, veeleisende routines en nauwgezette aandacht voor detail. Niemand schrijft een grote roman of componeert een symfonie zonder jaren van voorbereiding. Daarom zijn de meeste theorieën over het menselijk gedrag eenvoudigweg onjuist. Die beweren dat we vrij zijn, of juist niet; dat we óf kunnen kiezen óf dat ons gedrag causaal is bepaald. Maar vrijheid is niet of-of. Het is een proces. Het begint met afhankelijkheid. Slechts langzaam, stapsgewijs, ontstaat de vrijheid om afstand te kunnen nemen van de druk en invloed die op ons worden uitgeoefend en te kunnen handelen op grond van een gevormd geweten, van oordeel, wijsheid en morele volwassenheid. Kortgezegd: het is een reis, Abrahams reis.

Dat is de diepe betekenis van de woorden lech lecha. Meestal worden ze vertaald met 'ga, trek weg, ga op reis.' In werkelijkheid betekenen ze: reis (lech) naar jezelf (lecha). Verlaat alle invloeden van buitenaf die maken je tot een slachtoffer van de omstandigheden waarover je geen controle hebt. Maak een reis naar binnen, naar het zelf. Daar - alleen daar - wordt vrijheid geboren, beoefend en volgehouden."

Noot: (4) Alasdair MacIntyre, "God and the Theologians"; in *Against the Self-Images of the Age: Essays on Ideology and Philosophy*, (University of Notre Dame Press, 1978), 12-26

John Hacking
Oktober 2022

Bronnen:

Uit: Jonathan Sacks, *Genesis. Boek van het begin*, Middelburg 2020, (Skandalon), pag. 65-69

www.arte.tv/de/videos/078193-000-F/die-neue-welt-des-xi-jinping

Over geloven en de actualiteit

Meine Worte erwarten, dass ich Vertrauen zu ihnen wecke

Elazar Benyoëts, Sandkronen p. 71

Das Schweigen öffnet uns die Ohren
für alles in die Leere gesprochene

Ich spreche von Gott, weil ich glaube, es tun zu können,
aber warum glaube ich das, und was hat dies
mit dem Glauben zu tun.

Mein Glaube hat mit mir zu tun und nicht mit Gott.

Warum spreche ich dann von Gott und nicht von mir.

Was sagte ich aber, spräche ich von meinem Glauben oder von mir.

Elazar Benyoëts, Die Eselin Bileams p. 37

Jeder legt seine eigene
Tränensammlung an

Elazar Benyoëts, Sandkronen p. 87

Dat geldt ook voor elke vluchteling die voor 7000 euro de oversteek in de winter waagt op een woelige en onbetrouwbare Middellandse zee of die via mensenhandelaars terecht komt in de prostitutie (met 35.000 euro schuld). Mensenhandelaren verdienen goudgeld aan de angst van de West/Oost-Europeanen voor de stromen vluchtelingen. Die stroom moet kost wat kost worden ingeperkt. Geen hek te hoog, geen kosten teveel. Het gevolg van een hartvochtig asielbeleid en het ontbreken van andere wegen om Europa binnen te komen is een groot aantal doden. Verdronken, aangespoeld aan de kusten van Italië en Spanje. In plaats van een reis met de trein, het vliegtuig of de auto, een levensgevaarlijke tocht over het water in gammele bootjes. In plaats van een selectief beleid aan de grenzen waarbij gekeken wordt naar kwaliteiten van mensen, naar kennis, naar vaardigheden en naar motivatie om te werken, betaling van mensonvriendelijke regimes die tallozen opsluiten in kampen aan de Noord-Afrikaanse kusten. Niet alleen de mensenhandelaars die bootjes verzorgen, ook de overheden in Europa doen mee aan deze dodelijke mensenhandel. Ook zij maken zich schuldig aan moord. Want anders kan dit niet genoemd worden.

Mensen moedwillig in levensgevaarlijke situaties brengen is in mijn ogen een poging tot doodslag en als ze overlijden is het moord want het had voorkomen kunnen worden met een ander beleid en andere maatregelen. Talloze minderjarige meisjes verdwijnen daarnaast uit opvangplekken en asielzoekerscentra en komen via tussenpersonen in de prostitutie terecht. Voor hen is er geen bescherming, geen aparte zorg, geen opvang die recht doet aan hun situatie.

Wij wassen onze handen in onschuld want het probleem van de vluchtelingenstromen is zogenaamd onoplosbaar en voor velen een ver van mijn bed show. Wij zijn alleen maar bang, bang dat er wat kruimels van onze welvaart van de tafel vallen, kruimels die we zelf zo hard nodig schijnen te hebben. Mensen in onze samenleving met minder welvaart, meer afhankelijk van uitkeringen en van goodwill van de overheid voelen zich bekocht als asielzoekers voorrang krijgen bij het vinden van een woning. Politieke populistten spinnen daar garen bij en vergroten hun invloed door rond te bazuinen dat het land op slot moet en dat de welvaart ten eerste ten goede moet komen aan de eigen inwoners, de landgenoten. Liefst alle grenzen dicht en strenge controles. Dat zou dan de oplossing moeten zijn. Maar de welvaart die overblijft wordt door anderen verdeeld en ook de armlastigen zullen geen vinger in de pap krijgen om mee te beslissen over al dat geld. Als de vluchtelingenstromen een effect zijn van de ongelijke verdeling van goederen en welvaart in de wereld, kan een beleid en ook geen maatregel hen tegenhouden. Wat er ook geroepen wordt. Misschien moeten eerst de goede vragen worden gesteld: hoezo vluchteling, hoezo asielzoeker, hoezo armoede? Hoezo vluchtelingenstromen? Waarom offeren mensen alles op en wagen ze hun leven om hier te geraken, wat verwachten ze? En wat zou jij doen in hun situatie?

Eine gute Frage
bedient sich vieler Antworten

Eine gute Formulierung
ist eine ausweichende Antwort

Die Frage nach Gott -
was ist das Fragen ohne Gott?

Es sind die Fragen
die uns überragen

Die Antwort steht außer Frage,

darum mit einem Bein auch in den Sternen

Elazar Benyoëts, Sandkronen p. 70

Die Antworten haben keine andere Quelle als die Fragen
Beunruhigende Fragen verdienen beunruhigende Antworten

Elazar Benyoëts, Scheinhellig p. 110

Ook voor de aanhangers van een religie, mensen die op de een of andere wijze in God of in een god geloven, blijven vragen fundamenteel en zijn er geen makkelijke antwoorden op de situaties die zich in het leven voordoen. Zoals Benyoëts zegt:

Gott ist die Aussicht,
nicht die Auskunft

Daarmee is slechts heel sporadisch aangeduid welke kant het op moet. Er zijn geen makkelijke oplossingen en elk antwoord heeft zijn prijs. Maar wat is je geloof je waard, hoever wil je gaan om te investeren in een medemens? Hoe kostbaar is een medemens in jouw ogen? En als dat niet zo is, kun je jezelf dan nog wel gelovige noemen, aanhanger van een God die expliciet vraagt om oog voor de naaste te hebben? Een aantal citaten gaat hier nader op in...God, wereld, mens...Benyoëts heeft dit in diverse bundels uitgewerkt en keert voortdurend terug op de vraag naar God en het menselijk handelen. Wij wonen op deze aarde en de aarde is aan ons geschonken, om haar te behoeden, haar te verzorgen, haar te koesteren. Politieke utopieën zijn pogingen om hier een draai aan te geven, ook zonder geloof en zonder God. Politieke programma's hebben eeuwenlang het menselijk handelen bepaald en doen dat voortdurend. Maar wordt de wereld, wordt de mens, wordt de samenleving daar beter van als het onrecht blijft bestaan en de welvaart ongelijk verdeeld blijft? Hoeveel utopieën, hoeveel zogenaamde revoluties zijn niet geëindigd in een dictatuur van enkelen en daarna in een bloedbad? 50 miljoen verbannen Chinezen, 20 miljoen gedode landgenoten omdat ze niet in het plaatje van de grote leider Mao pasten, of in het plaatje van Stalin (ook miljoenen verbannen en vermoorde landgenoten), of in het plaatje van Hitler die daarnaast ook nog genocide pleegde op alles wat in zijn ogen voor 'ontaard' moest doorgaan. Nog altijd zijn er velen die dit soort leiders verheerlijken, die terug willen naar die tijd, die de geschiedenis ontkennen, die de geschiedenis in hun eigen voordeel willen kleuren. Het resultaat is

uiteindelijk een bloedbad als je hun laat begaan en ook alle ontwikkelingen die daarna hebben plaatsgevonden zijn geen garantie dat niet nooit meer zal gebeuren. de volksverdrrijvingen en moorden in Myanmar, Rwanda, Jemen, Soedan, Ethiopië, China met de opsluiting van een groot deel van de Oeigoeren in moderne concentratiekampen, het zijn evenzovele voorbeelden.

In Sicherheit -
in Zweifelhaft

Legt man sich fest,
zwingt man sich auf

Unsere Vergangenheit
geht uns nach,
und kommt uns
an jeder Ecke entgegen

Utopien wirken höchstens für ihre Zeit,
das Paradies lebt aber in allen
Vorstellungen fort

Elazar Benyoëts, Sandkronen p. 168

Die Bibel handelt nicht von Gott,
sondern vom Handeln Gottes
und ist darum auch seine Heilige Schrift

Wenn die Augen schweigen
und das Wort ganz Ohr ist,
findet Offenbarung statt

Das Gebot verankert die Schrift
in Gottes Offenbarung

Die Gebote Gottes,
in Psalmen gefasst,
sind unverrückbar

Elazar Benyoëts, Sandkronen p. 119

Gott ist in seiner Schöpfung

und kommt mit ihr
nicht zur Welt.
Wäre die Schöpfung
in der Welt,
wie das Paradies
in der Schöpfung,
dann wären Gottes Pläne
in unserer Hand

Elazar Benyoëts, Sandkronen p. 105

Meine Erkenntnis reicht aus,
Gut und Böse zu unterscheiden,
nicht aber das Wahre,
das sie beide ausmacht
und zusammenhält,
zu begreifen.
Um das zu erkennen,
hätte ich vom Baum des Lebens
kosten müssen

Nach der Vertreibung Adams,
hatte auch Gott
im Paradies nichts mehr zu suchen

Elazar Benyoëts, Sandkronen p. 106

Utopien erzeugen kein Gedächtnis
und hinterlassen keine Erinnerungen

Das Paradies war die Idee
der Verbannung
die Welt als erste Exil

Das Paradies verliert man
mit der Kindheit,
die Unschuld in der Liebe

Elazar Benyoëts, Sandkronen p. 107

Den Glaube braucht man für sich,
die Liebe für Gott,

die Hoffnung für das Ausbleibende

Des Glaubens Zweifel
ist noch Andacht,
nicht mehr Gottesdienst

Gott erweist auch dem Ungläubigen
seine Gnade:
Er entzieht sich ihm

“Es gibt sogar eine Dichtung,
die ihren Glanz
der Abwesenheit Gottes verdankt”

Charles Péguy

Auch Zweifel,
wenn sie schmecken soll
müssen zu Brot gemahlen werden

Elazar Benyoëts, Sandkronen

Alles Leben heißt Sprache;
die Existenz ist stumm,
sie heißt Tod

Elazar Benyoëts, Scheinhellig

Die Sprache bildet ein und denkt sich aus

Sprache - Gehalt des Seins
und Halt des Seienden.

Was mir die Sprache nicht zeigt,
wird mir Gott kaum offenbaren.

Die Sprache stellt den nicht abreissbaren
Zusammenhang her
zwischen Sein und Werden.

In der Sprache liegt geborgen
das helle Einst,

die Nacht von morgen.

Alles Leben heißt Sprache;
die Existenz ist stumm,
sie heißt Tod

Elazar Benyoëts, Fraglicht p. 59

Die Sprache zeigt an, was sich zeigen wird

Die Sprache beschwert die Dinge;
dadurch werden sie fassbar
und sind doch nicht aufzuheben.

Die Sprache erweitert die Sicht
und begrenzt die Ansicht.

Aus der Sprache lässt sich nichts wegdenken
darum gibt es in ihr auch nicht Udenkbares.

Die Sprache behält ihre Glaubwürdigkeit dadurch,
dass keiner sagen kann, was er sagen würde.

Die Sprache überwinden
und zugleich aus ihr schaffen,
das ist das Paradoxon,
an dem Dichtung geprüft wird

Elazar Benyoëts, Fraglicht p. 60

Waar zouden we zijn zonder taal, zonder dé taal? Zonder de wijze waarop we met elkaar kunnen communiceren met woorden, met begrippen, met inhouden die wij vastklinken aan taalvormen, taaluitingen, taal als zodanig? Zonder taal zouden we niet bestaan, zou er geen wereld zijn, geen cultuur, geen beschaving en ook geen mens die zichzelf aan de top van piramide waant als resultaat van een miljoenen jaren lang proces van ontwikkeling. Voor de gelovige die in God gelooft, die contact zoekt met God, die erop vertrouwt dat God er ook voor hem of haar is, wordt het extra moeilijk want vaak ontbreekt de taal, het contact. Bidden is dan wel een taal, maar bidden vindt plaats vanuit één kant. Bidden dat zelf halt houdt bij vragen, bij wensen, bij een verzoek om iets, is maar een half gebed, of eigenlijk is het geen gebed want waarom zou je een wensenlijstje opdreunen als je weet dat de

hemel nooit op die wijze antwoord geeft? God stuurt geen gewenste cadeautjes uit de hemel. De inzet is verkeerd, de start is vals, de verwachting die eraan gekoppeld is, zal worden teleurgesteld. Je kunt je leven in Gods hand leggen, er naar leven, dat uitspreken, maar antwoorden zul je niet krijgen, niet in de zin van een woord dat uit de hemel klinkt. Je bent het altijd zelf die de antwoorden aanreikt op je eigen vragen. Je bent het zelf die de twijfel aangaat en probeert verder te ploeteren. Dat geldt ook voor de mystiek ingestelde mens, hoewel die verder kan komen dan zo op het eerste gezicht lijkt. Benyoëtz noemt de mystieke mens realistisch. Velen zullen hem dat niet nazeggen. Maar wat is werkelijkheid eigenlijk? Wat hebben we werkelijk in handen? We hebben en we zijn een lichaam. Dat is een feit. Maar hoe we ons hierin kunnen vinden, hiermee kunnen leven, hierin kunnen bestaan is ook niet kant en klaar gegeven. Kunstmatige intelligentie die nu wordt ingezet om de mens te vervangen, om processen automatisch te laten verlopen, om creatieve stappen te zetten, om nieuwe programma's te ontwerpen om problemen op te lossen of onderzoek te doen, betekent alleen maar dat stukje bij beetje de mens los komt van zijn lichaam. Het lichaam en de vanzelfsprekendheid wordt langzaam en sluipenderwijs losgelaten. Ook de taal wordt overgelaten aan deze vorm van intelligentie. Binnenkort kunnen we nauwelijks nog onderscheiden tussen een mens en zijn artificiële gestalte. Ondanks de zegen (het leven dat ook een gelukkig leven kan zijn) en de vloek van het lichaam (de dood die een keer komt) is het maar de vraag of deze vormen van kunstmatigheid eenzelfde zegen zullen zijn en deel kunnen hebben aan de zegen van de mens. De vervanging van het lichaam zal niet zonder gevolgen blijven voor een mens die door en door lichamelijk is en die door en door lichamelijk functioneert in en op alle niveaus van zijn leven.

Der Mystiker: Realist der Existenz

Der Sprachlose und der Sprachbesessene
sind an der Schwelle Gottes

Mystik - Sprachleere

»Die Mystik ist nicht geduldig genug, um auf die Offenbarung Gottes zu warten.«

Der Mystiker kommt immer wieder auf sich zu schweigen

Will ich Gott selbst treu sein,
muss ich mir selbst treu bleiben,
denn wer ist Gott selbst?

CREDO: Auf Beschluss meiner Augen öffnen sich mir die Tore

»Ich bin nicht Gott. Ich kann nicht alles. Ich sehe nicht alles.
Ich weiß nicht alles. Ich bin nicht ewig. Ich leide nicht alles.
Ich vollbringe nicht alles. Ich nehme nicht an allem teil.
Ich kann nicht alles umfassen, alles erleben.
Meine Liebe hat wenig Macht.
Meine Ehrfurcht vermag nur wenig zu beseligen.
Meine Fürsorge bringt nur geringen Nutzen.
Meine Voraussicht reicht nicht weit
und erstreckt sich nur auf wenig.
Also kann ich selig sein in meiner Enge
und unbesorgt durch meine Werke,
Gott mit einem Lob preisen, das Gottes würdig wäre.«

Ich kenne Gott intim nur als Seufzer:
>Mein Gott! <

Er erweist sich mir natürlich und zwingend,
gnädig und grausam,
worthaltend und entsprechend;
er erhebt mich lichtvoll
und blast mich barmherzig aus

CREDO: Nichts halt den Menschen zurück, wenn Gott ihn ruft. Als seine
Sprache: Ausgelebt - nicht ausgesprochen

Gott nimmt uns bei seinem Wort

Wir erkennen den Schöpfer in seiner Schöpfung nicht, Gott aber im
Reiche Gottes

Jedes Wort muss sich täglich vor Gott stellen, damit es für sein
schöpferisches Werk taugt

Sprache macht die Schöpfung zur Welt, den Schöpfer zum Gott, für
diese Welt verantwortlich

Wir kennen das Wort Gottes nur in unserer Sprache, darum kann er uns,
nicht aber wir ihn beim Wort nehmen

Die Religionen scheiden und trennen, sie sind verbindlich; der Glaube verbindet nur, er lässt keine Unterschiede gelten, weile er keine kennt. Das sind sein Ruhm und sein Nachteil

Benyoëts, Elazar, Scheinhellig

Gott lieben - aufbegehren.

Der Glaube ist das älteste Spiel
mit dem Feuer.

Als Menschen haltlos,
sind wir als Geschöpfe
doch in einem Plan enthalten.

Es ist des Menschen Jammer,
dass er nicht fertig wird mit dem,
was der Schöpfer vollbrachte.

Endlich bin ich nur,
sofern ich abfällig bin

Elazar Benyoëts, Fraglicht p. 137

De taal van het geweld snoert velen de mond. Oorlogen woeden voort omdat er niet gesproken wordt. En als er al gesproken wordt is het niet met maar tegen de ander. De taal van de gelovige die de andere gelovige niet wil horen is gewelddadig. Er is geen sleutel die alle sloten van de werkelijkheid kan openen. Er is geen oplossing voor alle problemen, er is geen Messias die allen gaat verlossen. We blijven rondrijven in een meer van vragen, twijfels en veelal vaak valse zekerheden. Draaikolken trekken ons naar beneden, en wat ons daar wacht is slechts de dood. Verstikt in onze eigen taal sterven we op het slachteveld waar we de ander niet als mens beschouwen. Zo kleuren we ons leven en geven we ook ons geloof gestalte. Onze daden maken het zichtbaar, de prijs die we betalen laat zien op welke weg we zitten. Is het een weg ten heil, en heil voor allen, of hebben we slechts ons eigen zielenheil op het oog? Hoe werkelijk is mijn leven, mijn wereld, werkelijk in de zin van realistisch, in de zin van - niet in een bubbel-levend? Kan ik wel over mijn grenzen heen kijken? Geloven in God is de uitnodiging om dat voortdurend te doen, te praktiseren. Dat geldt ook voor de tijd, de toekomst, de handelingen in het heden. Benyoëts gaat die uitdaging op veel manieren aan. Zijn overdenkingen zijn allemaal pogingen om te

naderen, om te verkennen, om taal te vinden voor die relatie. Daarom in mijn ogen de moeite waard om bij stil te staan en in het eigen leven te verkennen. Niet dat daarmee antwoorden worden gegeven als oplossing op veel vragen; ze zijn eerder een pas op de plaats, een uitnodiging om stil te staan, te verkennen, te reflecteren op de situatie waar we ons in bevinden, ook en vooral als gelovige in een wereld die zo haar eigen gang gaat. Een wereld ook die gewelddadig met je afrekent als je kritiek durft te hebben op de gang van zaken, als je de machthebbers wijst op hun verantwoordelijkheid als die niet wordt nagekomen. In hoeveel landen wordt kritiek op de overheid niet beschouwd als vorm van terreur, of landverraad, of erger nog als opstapje naar de doodstraf? Iran, Rusland, China, de repressie neemt toe. In andere landen grijpen machthebbers naar het wapen van de censuur. De pers moet de mond worden gesnoerd zoals in Turkije, India, Hongarije, Venezuela en talloze andere landen. Hoeveel journalisten zijn er de laatste 10 jaar niet moedwillig vermoord omdat ze kritisch waren op de ontwikkelingen in hun land?

Wirklichkeit ist, was sich träumen lässt

Hoffnung - der Trugschluss aller Erwartungen.

Dass etwas 'kommen müsse', besagt nur,
das man wartet.

Metaphysik - Daseinsverliebtheit.

Existenz - das Leben in Fragestellung.

Der Messias war noch immer das Opfer
seines Verkünders.

In Erwartung vergehend,
in Hoffnung unverbleiblich.

Man träumt vom Paradies
und verschläft darüber Himmel und Erde

Elazar Benyoëts, Fraglicht p. 247

Den Glauben braucht man für sich,
die Liebe für Gott

Kein Glaube kann lebendiger sein
als der Gott, der ihm innewohnt.

Verlass ich meinen Glauben,
verlass ich mich auf Gott.

Mein Glaube verließ mich,
ich aber weiche nicht von Gott.

Eine Schöpferwelt besteht nicht
aus Gegensätzen, sondern
aus Gegenteilen.

Gott steht am Ende,
ich gelange aber ohne ihn
nicht dahin.

Das Kommen des Messias -
das schrittweise Abnehmen
der Zukunft

Elazar Benyoëts, Fraglicht p. 133

Überall stehen wir - Traum gegen Traum

Von einer Idee kennen wir
nur deren Schatten, uns

Das Wirkliche - das Möglichgewordene

Solange man zweifeln kann,
gibt es keinen Grund zu verzweifeln

Atmen, das ist immer auch staubaufsaugen

Elazar Benyoëts, Fraglicht p. 351

Dein Gott ist mit dir
auf der Suche nach ihm

Gott ist nicht das Leben,
das Leben mit Ihm ist.

Gott verlangt von dir
ein einziges Opfer:
deinen Unglauben.

Du brauchst nicht zu glauben,
nur zuzuhören,
wenn Er zu dir spricht.

Willst du deine Ruhe finden,
lass dich nicht beruhigen.

Gibst du Gott deine Liebe,
darfst du deine Zweifel behalten

Elazar Benyoëts, Fraglicht p. 262

Glaube - die Leere, in die man spricht

Der Glaube kann sich nur bezeugen,
niemals überzeugen.

Das Geglaubte bleibt nicht aus,
es ist das Ausbleibende.

Man kann nur an seinen Gott glauben;
an seinem Glauben
kann man nur zweifeln.

Der Zweifel ist eine Ablenkung
vom Glauben auf Gott hin

Elazar Benyoëts, Fraglicht p. 72

Glaube - grundloses bestehen

Der fromme Wunsch
verdunkelt den heiligen Glauben.

Die Offenbarung versandete
in allen mögliche Erscheinungen.

Gott erscheint nicht in Wirklichkeit,
er offenbart sich in Wahrheit.

Es gibt keinen Glauben
außerhalb des gläubigen Lebens

Elazar Benyoëts, Fraglicht p. 73

Das Unsichtbare
lässt sich nicht verschweigen.
So wird es offenbar

Gott erscheint.
Der Glaube kommt vor -
in der Sprache.

An Gott muss man nicht glauben.
sondern auf ihn gerichtet sein.

Wen Gott versuchen will,
über den bringt er den Glauben.

Der Glaube folgt, verzückt,
seinem Ausdruck nach

Elazar Benyoëts, Fraglicht p. 74

Der Glaube führt zu Gott,
verbürgt aber nicht die Ankunft

Der Glaube ist das Tuch,
in dem sich Gottes Antlitz verhüllt.

Im Gebet steh man nicht vor Gott,
sondern stellt sich ihm.

Gottes Ferne ist es, die den Menschen
so nahe geht.

Bei Gott! - Wie weit ist es doch.

Wer von Gott nichts weiß,
ist von ihm auch nicht entfernt

Elazar Benyoëts, Fraglicht p. 75

Der Messias war noch immer das Opfer seines Verkünders. De verwachting van de Messias en hopen op de komst van de Messias, misschien terecht als je in nood zit, als er veel geleden wordt, als de situatie onhoudbaar is geworden. Maar komt hij dan ook (of is het een zij, een het?); tot nu toe is de verlossing uitgebleven en heeft de Messias zich niet laten zien. Denken dat de Messias en zijn komst alles zal oplossen is een illusie. Een dergelijke komst van een Messias, een ingrijpen vanuit de hemel, zou betekenen dat de menselijke geschiedenis met een klap voorbij zou zijn. En alles wat daaraan vooraf is gegaan zou dan ook in een klap volslagen nonsens zijn geweest, want met de komst van de Messias is opeens alle leed geleden, alle ellende voorbij en ook de toekomst is dan afgesloten want het verleden wordt van nul en generlei waarde. Of met andere woorden: het lijden uit het verleden en het heden is voor niets geweest, zinloos, waardeloos want de hemel heeft gesproken. En daar gelden andere normen, andere waarderingen, andere oplossingen. Als idee is de komst van de Messias te begrijpen, als werkelijkheid is het absurd. Want hoe zou ooit alles wat hier op aarde tot ontwikkeling is gekomen in een proces van miljoenen jaren opeens tot stilstand moeten komen? Als mens staan we niet los van de natuur, de ontwikkeling van de aarde, de groei en transformatie van alle levende processen waar we deel vanuit maken. We zijn met alles en met iedereen verbonden. Een Messias die enkel de mens zou komen redden is een gotspe. 8 miljard mensen in één keer gered? En waarvan dan gered? Van zijn geploeter en gezwoeg, van zijn mislukken en falen, van zijn verkeerde instelling en verkeerde aannames? Van zijn hebzucht en zijn onmacht, van zijn gewelddadigheid en zijn verlangens, zijn hang naar macht en rijkdom? Zijn narcistisch egoïsme en wil tot zelfbehoud kost wat het kost? Ik geloof er niks van. De verantwoordelijkheid blijft op ons bordje liggen, ongeacht wat je nu gelooft en waar je nu voor staat. Daar moeten we het mee doen, vertrouwen als vorm van geloven is een begaanbare weg, een weg naar een toekomst waarin velen tot hun recht kunnen komen. Als we maar durven, durven op eigen benen te staan. Met wat inspiratie uit ons persoonlijk geloven en ons gedeeld geloven.

John Hacking
30 maart 2023

Bronnen:

Elazar Benyoëts, Sandkronen. Eine Lesung, Wien 2012 (Braumüller)

Elazar Benyoëts, Fraglicht. Aphorismen 1977-2007, Wien 2010
(Braumüller)

Elazar Benyoëts, Scheinhellig. Variationen über ein verlorenes Thema,
Wien 209 (Braumüller)

Elazar Benyoëts, Die Eselin Bileams und Kohelets Hund, München 2007
(Carl Hanser Verlag)

2023 Ficties

[Nach Hans Vaihinger] kann „eine Fiktion als ein ‚legitimer Irrtum‘ gelten“, welcher „das Recht seines Bestehens durch den Erfolg nachzuweisen hat“... Das erinnert ... an Nietzsches „Lehre vom bewußt gewollten Schein“; denn „Wahrheit“ ist auch nach Nietzsche - für jene „klugen Tiere“, die Menschen, die, in der hochmütigsten und verlogenen Minute der ‚Weltgeschichte‘, „das Erkennen erfanden“ - „Lüge im außermoralischen Sinn“: ein „Zurechtmachen“ der Wirklichkeit, ihre Umfälschung ins Lebensdienliche. ... Wahrheit heißt die erfolgreichste Fiktion. Odo Marquard (Antifiktion, 1983, S. 84)

Die jeweils große Mehrheit der Handlungsteilnehmer ist nicht mehr in der Lage, den Realitätsgehalt der Orientierungsdaten wirklich zu beurteilen: synchron zur zunehmenden Legierung von Realität und Fiktion verwischt sich auch der Unterschied von Realitätswahrnehmung und Fiktionsbewußtsein... Darum ist es in unserem Jahrhundert so leicht, wirkliche Schrecklichkeiten zu ignorieren und von fiktiven Positivitäten überzeugt zu sein (und umgekehrt): was in den Kram paßt zu glauben, und was nicht in den Kram paßt zu verdrängen; die Illusionsbereitschaft wächst. Odo Marquard (Antifiktion, 1983, S. 94)

We leven in de tijd van de toegenomen macht van en geloof in (de) ficties. Niet alleen een overweldigend aanbod aan complottheorieën op internet getuigt daarvan. Door de corona-pandemie lijkt het alsof dit gegeven pas echt duidelijk aan het licht is gekomen door bijvoorbeeld de ontkenning van covid en de effecten ervan door allerlei types die dit goed uitkwam. Het komt hen goed uit omdat ze of overtuigd zijn van hun eigen gelijk, omdat ze heel wantrouwig zijn ingesteld tegenover de overheid en de maatregelen die deze nam, omdat ze ‘wijs geworden’ door al die complottheorieën hun eigen gelijk zagen bevestigd op talloze forums. Of een samenspel van deze factoren. Zo raken ze steeds dieper verstrikt in hun eigen gelijk, dat als een soort van fuik, hen steeds

dichter brengt bij datgene waarvan ze overtuigd lijken te zijn, hoe onwaarschijnlijk het misschien in eerste instantie ook had geklonken. Dat eigen gelijk werkt als een vergrootglas: alles wat een beetje afwijkend is wordt niet meer toegelaten, is verdacht, moet met argwaan worden bekeken en misschien ook wel bestreden. En er zijn medestanders, broeders en zusters in combat. Samen sterk, samen tegen de rest van de wereld die hun gelijk niet deelt.

Ook politiek werkt dit geloof in ficties en worden ficties ingezet om politieke doelen te bereiken. De oorlog in Oekraïne is er een sprekend voorbeeld van. De Russische propaganda maakt er eerst een bevrijdingsstrijd van, de onderdrukten bevrijden in het Oosten, vervolgens een militaire operatie die niet oorlog mag worden genoemd, een strijd tegen een 'nazi-regiem' (terwijl de strijdgroep Wagner door en door fascistisch is en geïnspireerd op de nazi's), een verdedigingsoorlog tegen de NAVO en tenslotte een heilige oorlog waarin de waarden van het Heilige Rusland beschermd en verdedigd moeten worden tegen het atheïsme en de afbreuk van waarden door het 'goddeloze Westen'. Gedacht wordt dan ook aan de gelijkberechting voor mensen met een andere seksuele geaardheid. Want daar is men vooral bang voor, bang dat de eigen kinderen hierdoor beïnvloed worden en misschien ook wel van geslacht zouden willen veranderen of van seksuele voorkeur. Een heilige oorlog willen voeren op basis van dit soort aannames laat zien hoe bekrompen en hoe bang ze eigenlijk zijn als dit als argument wordt aangehaald. In de propaganda wordt de eindtijd aangekondigd, de komst van de anti-christ, de strijd tegen het satanisme dat in het Westen woekert etc. etc. Geen enkel weerwoord, geen enkel statement tegen deze 'kolder' in tv programma's die op geen enkel feit is gebaseerd. Op de tv zender Arte wordt dit haarfijn zichtbaar gemaakt hoe deze propaganda ingezet wordt en werkt. (Zie fake-news op: <https://www.arte.tv/de/videos/112352-001-A/track-east/>)

De eigen agressie van een zelf begonnen oorlog wordt omgebogen naar een verdedigingsoorlog waarbij het land in gevaar is en ieder die niet meewerkt aan de verdediging is bij voorbaat een landverrader en een potentieel gevaar. Soldaten worden nu digitaal geworven: verzet is niet mogelijk of er volgen draconische straffen en een vorm van uitsluiting uit de maatschappij. Ze zullen en moeten zich gaan opofferen voor het vaderland. En als ze dan zo waardeloos worden uitgerust en niet getraind kun je dat een vorm van genocide noemen, uitroeiing van het eigen volk.

Een dictatuur en een autocratisch regiem dat politieke tegenstanders opsluit, dat de persvrijheid inperkt, journalisten vermoordt, en dat nu zoals in het geval van Navalny hem langzaam laat sterven door hem dagelijks te vergiftigen met kleine dosis gift, laat zien dat deze leiders vooral bang zijn. Bang voor een tegengeluid, bang voor oppositie, bang dat het 'volk' gaat nadenken en misschien wel weerstand gaat bieden in plaats van zich als willige schapen naar de bloedbank, het slachthuis van de oorlog te laten leiden. Wat we in Rusland zien, zien we ook in China met de opzet van talloze concentratiekampen waar politieke tegenstanders en in China Oeigoeren als 'vreemde' bevolkingsgroep worden opgesloten en gemarteld. Rusland heeft een lange traditie in dit soort kampen. En voor het uitbreken van de Russische revolutie was het onder het bewind van de Tsaar niet veel anders gesteld: het arme (boeren)volk was onderhorig, telde niet mee, in feiten waren ze gewoon slaven. Slavische volken – als slaaf beschouwde mensen – je zou kunnen zeggen, tot op de dag van vandaag als je niet tot de exclusieve kliek van de Doema, de kontenlikkers van de machtigen, de extreem rijken behoort die nu het land besturen en zichzelf ten koste van het volk verrijken. Die paleizen bouwen als statussymbool, vakantiehuisen, luxejachten, voetbalclubs en weet ik wat al niet verwerven om hun rijkdom te tonen en hun invloed. De beelden van een leider die een lange gang doorloopt tussen grote vergulde deuren, met aan elke kant ja-knikkende soldaten, zo weggelopen uit de "Notenkraker" zeggen genoeg: hier wordt een sprookje opgevoerd, een nep-vertoning van een sterveling die meent een nieuwe Napoleon te kunnen spelen, een 'godheid' in deze aardse werkelijkheid op de bruine Russische grond die eeuwenlang gedrenkt is met Russisch bloed.

Vanuit menselijk oogpunt gezien, en vanuit een zeker humanisme, dat gelooft in de mens als waardevol wezen, is de geschiedenis van Rusland volslagen absurd hoe daar in de loop der eeuwen met mensenlevens is omgesprongen. In de vele oorlogen die zijn gevoerd werden de lichamen van tallozen ingezet als kanonnenvoer en omdat ze zoveel lichamen hadden kwam aan de stormloop op de vijandige linies onder luid Hurra geroep geen einde. Wereldoorlog een en twee laten dit met alle kracht zien. de strijd in het Oosten van Oekraïne is slechts een herhaling van deze tactiek waarin een mensenleven van nul en generlei waarde is. Niet alleen geronselde gevangenen worden voor de leeuwen gegooid maar ook talloze ongeoeffende rekruten en burgers die nauwelijks strijdervaring hebben. Daarbij worden kinderen uit gezinnen weggevoerd naar Rusland, ontvoerd, om daar als Russen op te groeien onder het mom van een betere toekomst. Elke rus met een narratief die in de ogen van deze propagandamachine een te kritisch geluid laat

horen wordt aangepakt door deze sprekers, schrijvers, journalisten en burgers met straffen te dreigen en met opsluiting in mensonwaardige gevangenissen. Velen vluchten het land uit maar velen blijven ook omdat ze denken dat ze geen alternatief hebben. Angst is een slechte raadgever, angst verlamt, angst maakt depressief en moedeloos. Angst benevelt het verstand. Angst laat ficties werkelijkheid worden. Hoe deze angst te bestrijden, hoe deze angst aan te pakken opdat er vrijheid gloort aan het einde van de horizon, een einde aan een zinloze en mensonterende oorlog, een einde aan de dictatuur van zelfbenoemde kleinzielige leiders die zich voortdurend verstoppen achter anderen en achter aanhangers die met elke wind meewaaien. Meer vragen dan hier beantwoord kunnen worden. Hoe bevrijden we ons van de illusies? Van de waandenkbeelden, hoe worden we wakker uit deze droom van gevaarlijke gekken en hun handlangers?

John Hacking
13 april 2023

Bron: Kunst als Antifiktio. Versuch über den Weg der Wirklichkeit ins Fiktive. Zuerst in: D. Henrich / W. Iser (Hgg.): Funktionen des Fiktiven. Poetik und Hermeneutik Bd. 10. München (Fink) 1983, 35 - 54. Wiederabgedruckt in: Odo Marquard, Aesthetika und Anaesthetika. Philosophische Überlegungen, Paderborn 1989 / München 2003, S. 82-99.

2023 Het individu – een moderne en recente uitvinding met gevolgen.

In de westerse samenleving staan de gemeenschappen onder druk: in naam van het individu en de individuele vrijheid lijkt het zo te zijn dat er steeds minder ruimte is om te kiezen voor gemeenschappelijke doelen als individuen daarbij op de tweede plaats komen. In de politiek is dat vaak nog het meest duidelijk zichtbaar. Collectieve doelen en gemeenschappelijke belangen komen onder druk te staan want keuzes worden uitgesteld of zelfs niet gemaakt. Het beleid rond het klimaat laat dit zien. In Nederland is al 30 jaar bekend dat het mestoverschot van de boeren, het gebruik van kunstmest, de productie van vlees vooral voor de buitenlandse markt heel nadelige gevolgen heeft voor de eigen natuur. Monoculturen en het boeren op industriële schaal hebben een nadelig effect op de natuur, niet in het minst door de grote hoeveelheden stikstof die vrijkomen. Hetzelfde geldt voor het niet

naleven van de regels ten aanzien van grote (chemische) bedrijven die giftige gassen uitstoten en gift verspreiden via het oppervlakte water, (PFAS), de vliegtuigmaatschappijen en de auto-industrie. Innovatie wordt nauwelijks gestimuleerd omdat de prijzen om te vliegen bijvoorbeeld kunstmatig laag worden gehouden of omdat kerosine nauwelijks wordt belast. Voedselprijzen zijn nog altijd voordelig voor de grote spelers op de markt die leven van suiker in het voedsel en de drank. De aandeelhouders zijn belangrijker dan de cliëntèle. De belastingbetaler wordt dubbel de dupe. Want de ziektekosten nemen toe en de overheid kan opdraaien voor alle negatieve gevolgen van een falend beleid dat niet de gezondheid van de burgers en hun toekomst centraal stelt, maar de werkgelegenheid, de economische groei en de beurs van de aandeelhouders. De toekomst van de komende generaties wordt zo verkwanseld omdat politici geen duidelijke keuzes durven te maken die ook het individu zullen treffen. De teloorgang van een politieke partij als het CDA is een sprekend voorbeeld. De gemeenschap, die toch centraal stond in dit denken van de Christendemocraten, komt nauwelijks in beeld. Behalve dan het proberen aan te haken bij de protesterende boeren die zich bedreigd voelen door de maatregelen van de overheid en die massaal in opstand komen, aangevoerd door een aantal radicale en niet voor rede vatbare fracties. Maar ook de boeren zijn geen echte gemeenschap, ook al niet omdat heel veel boeren ervan overtuigd zijn dat het zo niet verder kan. Maar de overheid stelt geen normen, maakt geen regels en geeft geen echt toekomstperspectief. Het zou heel goed zijn om samen met de boeren en met de financiers van de bedrijven nieuwe plannen te maken voor de lange termijn zodat ook deze boeren weer kunnen werken aan een hoopvolle toekomst. Welke politieke partij neemt het voortouw, welke overheidsdienst stapt nu echt op de boeren af en maakt met hen haalbare en concrete plannen?

Het lijkt daarom wel dat het individu belangrijker is geworden dan de gemeenschap als zelfs de volksvertegenwoordigers in het parlement nauwelijks durven kiezen voor de gemeenschap en soms tegen de individuele belangen in. Grote bedrijven hebben dat al lang begrepen. Hun lobbyactiviteiten, het in dienst treden van ex-politici bij deze bedrijven (want ze kennen de mensen die er toe doen, ze weten de weg in de politiek), en soms ook vormen van corruptie (zie het Europees parlement) zijn de voertuigen waarmee zij invloed proberen uit te oefenen op parlementariërs. Zij proberen zo hun eigen (individuele) belang veilig te stellen, vaak ten koste van de gemeenschap die andere doelen heeft en die gebaat is bij andere maatregelen. Een schrijnend voorbeeld is ook de lobby van de grote agro-firma's die voedsel leveren

voor de veestapel, kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Enkele grote bedrijven sponsoren de boerenbewegingen, drukken de prijzen voor vlees en ander voedsel en hebben soms een monopolie op de verwerking ervan (kalfsvlees). Je moet wel heel naïef zijn om te denken dat zij de boeren steunen uit solidariteit. Het gaat enkel om de eigen beurs ten koste van de natuur die zienderogen in veel gebieden achteruit gaat. Alleen maar gras is geen natuur. En ook niet alleen maar brandnetels en bramen. Imkers slaan alarm omdat deze winter talloze bijenvolken zijn gestorven bij gebrek aan voedsel. Te weinig wilde planten, teveel landbouwgif, teveel monoculturen waar bijen niks aan hebben. Nog schrijnender is het feit dat Europese gelden (ook vanuit Nederland) worden aangewend om landen zoals bijvoorbeeld Paraguay of Ghana te ondersteunen bij de teelt van eucalyptus plantages, sojateelt en andere gewassen. Daarbij worden de meest smerige landbouwgiften en onkruidverdelgers ingezet (Paraquat, haloxyfop, glyfosfaat, fipronil) die voor een groot deel in Europa (sinds 2007) zijn verboden omdat plant, dier en mens er behoorlijk ziek van worden. Parkinson is aangetoond bij de mensen die er mee in contact zijn gekomen. Kanker en ook heel veel longklachten hangen er mee samen. Zie een citaat uit het Nederlands Dagblad (18 april 2023) van Martin Dermine (Pesticide Action Network Europe): 'We verbieden pesticiden om de gezondheid van Europese burgers en het milieu te beschermen, maar dragen er tegelijkertijd aan bij dat deze stoffen in het buitenland worden gebruikt, door geld te stoppen in ontwikkelingsbanken of door onze chemische industrieën te exporteren.' (zie ook: <https://www.nd.nl/nieuws/nederland/1171511/hoe-de-nederlandse-ontwikkelingsbank-financiert-pesticiden-en>)

In het Westen is het individu op het schild gehesen en nu zijn de gemeenschappen de dupe geworden. Ook al spreekt de minister-president al jaren geleden over een 'dik ik', het beleid van de regering wijst geen andere kant uit. Niet de gemeenschap staat centraal maar het individu of het individuele (grote) bedrijf. Het moderne individu is echter een recente uitving, niet alleen gekleurd door de periode van de Verlichting en daarop gevolgd door de secularisatie, maar ook door wat eraan vooraf ging. De Duitse filosoof en scepticus Odo Marquard zegt hierover:

Das Individuum entsteht gegen den Monotheismus. Solange - im Polytheismus - viele Götter mächtig waren, hatte der Einzelne ... ohne viel Aufhebens seinen Spielraum dadurch, daß er jedem Gott gegenüber immer gerade durch den Dienst für einen anderen entschuldigt und somit temperiert unerreichbar sein konnte: Es braucht ein gewisses Maß

an Schlamperei, die durch die Kollision der regierenden Gewalten entsteht, um diesen Freiraum zu haben; ein Minimum an Chaos ist die Bedingung der Möglichkeit der Individualität. Sobald aber - im Monotheismus - nur mehr ein einziger Gott regiert mit einem einzigen Heilsplan, muß der Mensch in dessen totalen Dienst treten und total parieren; da muß er sich ausdrücklich als Einzelner konstituieren und sich die Innerlichkeit erschaffen, um hier standzuhalten; die Allmacht konterkariert er durch Ineffabilität. Darum hat nicht der Polytheismus den Einzelnen erfunden: er brauchte es nicht, weil noch kein Monotheismus da war, der den Einzelnen extrem bedrohte. Der Monotheismus seinerseits aber hat nicht selber den Einzelnen entdeckt, sondern er - freilich gerade er - hat die Entdeckung des Einzelnen nur provoziert, weil zuerst er - der Monotheismus - dem Einzelnen wirklich gefährlich wurde. Darum konnte erst nachmonotheistisch der Einzelne offen hervortreten und - unter der Bedingung des säkularisierten Polytheismus der Gewaltenteilung - erst modern die wirkliche Freiheit haben, ein Individuum zu sein. Diese Freiheit riskiert er, wo er sich - monomythisch - einer neuen Monopolgewalt unterwirft. Fasziniert durch den neuen Mythos der Alleingeschichte bleibt er dann auf jener Strecke, die nur vermeintlich die Strecke zum Himmel auf Erden ist, in Wirklichkeit aber die zur irdischen Identität von Himmel und Hölle: zur integrierten Gesamtewigkeit.

Odo Marquard (Polytheismus 1, 1978, S. 108f.) uit : Lob des Polytheismus. Über Monomythie und Polymythie (Vortrag an der Technischen Universität Berlin am 31. Januar 1978). - In: Hans Poser (Hrsg.): Philosophie und Mythos. Ein Kolloquium. Berlin / New York: de Gruyter, 1979. S. 40-58. Wiederabgedruckt in: Odo Marquard, Abschied vom Prinzipiellen. Philosophische Studien, Stuttgart 1995, S. 91-116.

De vrijheid die het moderne individu verworven heeft dreigt echter met reuzenstappen verloren te gaan. In China wordt iedereen digitaal vastgelegd en alle bewegingen in de openbare ruimte dreigen voortdurend gecontroleerd te worden met alle gevolgen van dien als mensen in de ogen van de overheid overtredingen begaan. Niet alleen het zich uiten via sociale media en andere kanalen kan nefaste gevolgen hebben voor de vrijheid maar ook verkeersovertredingen en ander gedrag zoals het deelnemen aan een protest. In andere landen is het vaak nog niet zover om de simpele reden dat er nog niet genoeg budget is om al deze bewakingsinstallaties te betalen. In Nederland neemt het cameratoezicht toe, vooral als er in een wijk of winkelgebied klachten zijn over gedrag van de bewoners of bezoekers (of als er een criminele aanslag is gepleegd). Bij veel plaatsen staan camera's aan de

gemeentegrenzen die noteren welke auto's binnenkomen in de gemeente. Overvallers van een bank kunnen zo worden gevolgd. Maar het systeem is nog niet volmaakt omdat ook in Nederland de samenwerking nog niet is opgeschaald en omdat de digitale diensten vooral bij de overheid haperen. Zelfs de belastingdienst loopt jaren achter met de implementatie van nieuwe en veilige systemen. Daarbij neemt het gevaar van 'hacks' door 'vijandige groepen', ook vaak gestimuleerd en gedoogd door andere overheden (Rusland bijvoorbeeld) alleen maar toe.

Een andere vorm van (illegaal) invloed uitoefenen buiten de bestaande diplomatieke kanalen is de inzet van huurlingen. Het huurlingenleger Wagner dat onder auspiciën van de Russische overheid (ook al ontkennen ze dat) in talloze landen grondstoffen exploiteert in samenwerking met corrupte overheden in Afrika is een voorbeeld ervan hoe de nieuwe wereldorde gaat uitzien als landen blind in deze vorm van neokolonialisme op moderne leest trappen zonder dat het eigen volk hier baat bij heeft. Afrikaanse machthebbers hebben de Westerse koloniale mogendheden het land uitgegoid en hen verruild voor Chinese en Russische uitbuiters. Wanneer wordt men echt wakker en zet men de generaals en de presidenten aan de kant die zo hun land verkwanselen? De strijd tussen de generaals in Soedan die nu is opgelaaid is een voorbeeld van eigenbelang dat de overhand heeft boven het gemeenschappelijk belang van het volk en het land. Ook hier werkt de invloed door van het huurlingenleger Wagner dat grondstoffen exploiteert. Plus de invloed van de Arabische landen die op eigen wijze een van de partijen voorzien van wapens en ondersteuning. Het zijn allemaal tekens aan de wand dat het individuele belang de overhand heeft. Corruptie als norm en als vorm van regeren in plaats van democratie en vertegenwoordiging van het volk om de noden van dit volk te lenigen. Jemen is een van de meest tragische voorbeelden ervan hoever het kan komen als het volk hongert en dreigt te sterven. Politici verschuilen zich achter 'vergezichten' als ze die al ontwikkelen, om vooral hun eigen belang te verhullen. Het maakt niet uit of je nu over Rusland, China, India, Turkije, Iran, Syrië, Myanmar, Sudan, Egypte, Hongarije, Nederland praat als het gaat over 'mooie praatjes' die worden verkondigd over de natie, de grandioze geschiedenis, de aard van het eigen volk en het belang van het eigen volk als eerste, de afkeer van vreemden, de egoïstische nadruk op de eigen mensen (vaak afgezet tegen anderen die in racistische termen worden besproken) etc. etc. helder is dat hier niet een algemeen belang wordt gediend maar dat een rookgordijn wordt opgetrokken om de eigen praktijken aan het oog te onttrekken. Wie bouwt er als leider van een land grote paleizen

(Rusland, Turkije), wie handelt bevooroordeeld bij het gunnen van grote (bouw) opdrachten aan bevriende partijen (India, Rusland, Turkije, Hongarije), wie verdient kapitalen aan wapenleveranties (bijna alle landen met wapenindustrie), wie heeft bijverdiensten als parlementariër die niet openbaar worden gemaakt en wie gebruikt zijn partij als geldmachine (Nederland FVD)? Corruptie in het groot en in het klein blijft corruptie en gaat ten koste van het algemeen belang. Hoe mooi het verhaal ook dat in het openbaar wordt opgehangen en hoe mooi de promotiefilmpjes ook zijn vormgegeven, het zijn leugens. Odo Marquard waarschuwt voor al deze kleine en grote utopieën. We dienen weerstand te bieden aan deze utopische verzoeken in een politiek jasje. Zeker als protesteren tegen de overheid je zomaar 25 jaar gevangenis kan opleveren zoals in Rusland, terwijl je alleen maar je mond hebt opgedaan. Marquard zegt, sprekend over de mens in het algemeen: Der Mensch ... ist nicht das triumphierende, sondern allenfalls das kompensierende Lebewesen: er ist nicht die „Krone“, sondern – nach der Formulierung von Stanislaw Jerzy Lec – „die Dornenkrone der Schöpfung“. Der Mensch ist nicht nur das handelnde, sondern auch das leidende Wesen; er ist stets mehr seine Widerfahrnisse als seine Leistungen, und darum ist der Mensch seine Geschichten; er ist schließlich das Wesen nicht nur der Siege, sondern auch das der Niederlagen mit dem Pensum, sie zu ertragen. Revolutionär gelingt es ihm nicht, die utopisch heile Welt herbeizuführen; evolutionär gelang es ihm weder, rechtzeitig auszusterben, noch frühzeitig jene Verfassung zu finden, bei der es hätte bleiben können. So muß der Mensch – wo alle anderen Arten längst entlassen sind in die letale oder finale Endgültigkeit – evolutionär nachsitzen; er ist nicht – sozusagen als Träger des gelben Trikots bei der tour de l'évolution – der Spitzenreiter, sondern der Sitzenbleiber der Entwicklung: das retardierte Lebewesen, das es immer noch nicht geschafft hat und niemals schaffen wird, sondern das es mit seiner Vorläufigkeit aushalten muß: seiner gewußten Sterblichkeit, seiner Hinfälligkeit, seinen Leiden als „homo patiens“ und der ewigen Wiederkehr des Ungleichen, der Geschichte, und das für diese perennierende Beweglichkeit die „offene Gesellschaft“ braucht, die bürgerlich demokratische Welt. Die philosophische Anthropologie bestimmt den Menschen – ernüchtert und skeptisch – justament so: nicht sosehr als Zielstreber, vielmehr als Defektflüchter; der Mensch ist für sie der, der – als primärer Taugenichts – sekundär etwas stattdessen tun muß, tun kann und tut: Insofern ist die philosophische Anthropologie Philosophie des Stattdessen. So ist sie – als Widerstand auch gegen die Verweigerung der Bürgerlichkeit – das Antiutopikum. Ein Gespenst ging um in Europa: das Gespenst der realisierungssüchtigen absoluten Utopie. Gegen Gespenster – gerade auch gegen solche, die ihren

nächsten Spuk vorbereiten – muß man Aufklärung setzen, und gegen die Gefahr einer ewigen Wiederkehr der utopisch absoluten Ansprüche die philosophische Anthropologie.

Odo Marquard (Utopie, 1991, S. 150f.) uit: Der Mensch „diesseits der Utopie“. Bemerkungen über Geschichte und Aktualität der philosophischen Anthropologie. Zuerst in: J. van Nispen / D. Tiemersma (edS.): The Quest for Man. The topicality of philosophical anthropology. Assen / Maastricht (Van Gorcum) 1991, 3-10 und in: P. Koslowski (Hg.): Orientierung durch Philosophie. Tübingen (Mohr/Siebeck) 1991, 21-32. Wiederabgedruckt in: Odo Marquard, Glück im Unglück. Philosophische Überlegungen, München 1995, S. 142-155.

Misschien komen we nog een keer met de voeten op de grond terecht, worden we wakker, wordt het algemeen belang boven het individuele belang gesteld. Niet in de vorm van een opoffering voor het 'vaderland' in de vorm van dienstplicht en oorlog tegenover een (gemaakte en veronderstelde) vijand. Want dat is ook een vorm van utopie, van verhulling van het eigen belang van politici die zo aan de macht willen blijven en die zich zo willen blijven verrijken. De oorlog van Rusland tegen Oekraïne maakt dit meer dan duidelijk en ook de staatsgrepen die plaatsvinden: het gaat vooral om eigen belang, eigen macht, eigen inkomsten die anders niet op dergelijke schaal mogelijk zouden zijn. Kijk maar na in de geschiedenis. Bijna alle staatsgrepen monden uit in zelfverrijking. Het volk dat dit laat gebeuren betaalt zo de rekening en is de dupe van de eigen onmondigheid. Maar kunnen we nog wel wakker worden, of moeten we eerst door elkaar worden geschud? Losgemaakt uit onze verdoving, uit onze consumptieslaap, onze wens om voortdurend te genieten, om voortdurend ook veilig te zijn, bijna 'onkwetsbaar', zeker van onze zaak, onze toekomst. Ook dat is utopie, utopisch streven: denken dat we de toekomst in handen hebben. Hoe te leren leven met onzekerheid, hoe te overleven ondanks alle dreigingen? Daarvoor hebben we de gemeenschap nodig en moeten we gemeenschap zijn, gemeenschap vormen en opkomen voor gemeenschappelijke belangen. Het is aan ons: durven we onszelf ook te geven, te schenken aan de gemeenschap, het gemeenschappelijk belang, of durven we dat niet, willen we dat cadeau niet geven. Aan alles zit een prijs, het komt erop aan die prijs te betalen die nodig is, en wel van harte.

John Hacking
18 april 2023

Digitale blikvernaauwing

Door de toepassing van de digitale technieken zoals AI (Artificiële Intelligentie) en het vertrouwen op de uitkomsten van allerlei algoritmen in de programma's die we inzetten krijgt onze kijk op de werkelijkheid en de ervaring van de werkelijkheid een nieuwe wending. Nieuw in de zin dat het gebruik van digitale middelen niet alleen ons leven gaat veranderen, maar vooral nieuw in de zin dat onze waarneming zelf onderhevig is aan invloeden die wij niet meer in de hand hebben. Invloeden die groter zijn dan we misschien ooit hadden gedacht. Een voorbeeld: als we (blind) vertrouwen op de uitkomsten van allerlei onderzoek dat digitaal is opgezet en waarbij algoritmen de uitkomsten kleuren (en dat is nooit objectief – want de algoritmen zijn (op)gevoed met tal van data door mensen met voorkeuren en met een afkeer van sommige verschijnselen) dan betekent dit dat wij als het ware in het stramien van deze uitkomsten gaan handelen. We relativiseren niet meer de uitkomsten, er is dan nauwelijks nog ruimte voor grijs – voor het schemergebied tussen zwart en wit, voor het waarderen van de complexiteit en ondoorzichtigheid van veel problemen en vragen en we varen dan blind op de uitkomsten van ons onderzoek. De mens is dan slachtoffer want deze mens wordt in een hokje geplaatst, krijgt een etiket en is digitaal gevangen in deze beschrijvingen die er zijn gemaakt. En als die gegevens nooit worden vernietigd kan dat een digitale ketting worden waarmee hij is vastgelegd aan het systeem waarin de informatie van alle burgers wordt bewaard en soms verhandeld, dat wil zeggen, uitgewisseld met andere instanties en systemen.

De data die er over ons zijn verzameld en die wij vaak vrijwillig afstaan door deelname aan digitale informatievoorzieningen, gaan ons definiëren. Als de gebruiker van die data niet verder kijkt dan zijn neus lang is, vaak is die gebruiker ook weer een computer, een digitaal systeem, dan zijn we 'voorgoed' in de aap gelogd – want dat kleefte die informatie over ons vast aan ons als een niet afwasbare teerlaag op onze huid. Voor iedereen zichtbaar, voor iedereen beoordeelbaar, voor iedereen bruikbaar om zich een mening of een oordeel over ons te vormen. Dat is een kant van de zaak. Een andere kant van deze ontwikkeling is het feit dat wij misschien meer en meer vanuit en met een digitaal gekleurde bril naar de werkelijkheid gaan kijken en dat we

verleren vanuit onze eigen zintuigen, ons denk- en oordeelsvermogen en al het andere dat ons tot beschikking staat te zien en te handelen. We laten het als het ware afhangen van wat de techniek laat zien en gaan minder vertrouwen op ons eigen oordeelsvermogen, onze kritische nuanceringen, ons relativeren van de situaties en gebeurtenissen, inclusief de actoren. In feite zijn we dan een levend verlengstuk, een levend handelingsorgaan, van de computer geworden. We hoeven niet bang te zijn dat de apocalyptische situatie aanbreekt waarin artificiële intelligentie het van ons overneemt – we moeten er eerder bang voor zijn dat wij zelf die uitvoerders worden van de uitkomsten die de computer ons voorschotelt. Wij zijn het zelf die in het spoor van de digitale realiteit de werkelijkheid naar onze hand willen zetten, dat wil zeggen, aanpassen aan de uitkomsten van allerlei digitale data. De realiteit wordt dan stapje voor stapje aangepast aan de data die erover bekend zijn. Zeker als we niet kritisch genoeg zijn en doorhebben dat hoe groot de dataverzameling ook is, ze nooit, maar dan ook nooit de (hele) werkelijkheid kan bevatten. Elke digitale uitkomst is een uitkomst die in zekere mate waarschijnlijk is, of kan zijn. Maar waarschijnlijkheid, gebaseerd op grote hoeveelheden data en de analyses daarvan – het doorrekenen van de mogelijke uitkomsten – is niet ‘de waarheid’ dat wil zeggen, valt niet samen met de werkelijkheid zoals die zich complex en ondoorzichtig, als een netwerk van relaties en verbindingen aan ons manifesteert.

Hoe gemakzuchtig gaan we worden? Durven we ook de grote analyses van data te weerspreken, er iets anders tegenover te zetten? Ons ‘gezond’ verstand, of misschien een vorm van ‘boerenslimheid’, of onze alledaagse ‘wijsheid’ gebaseerd op persoonlijke ervaringen, spirituele inzichten al dan niet gefundeerd vanuit religies en spirituele systemen, en weet ik wat al niet om alleen maar te laten zien dat data die bepaalde waarschijnlijkheden voorspellen niet het laatste woord hebben? Nu lijkt het misschien alsof dit een pleidooi is voor allerlei complottheorieën die uitkomsten van hedendaagse wetenschap in twijfel trekken, maar niets is minder waar. Maar ook de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek hebben niet het laatste woord, want het is nooit af. Je bent er nooit, hoeveel onderzoek je ook doet, de werkelijkheid is te weerbarstig voor definitieve antwoorden op vragen.

Veel complottheorieën staan niet open voor nieuwe ontwikkelingen en nieuwe vragen want de waarheid is inmiddels bereikt en vastgelegd door de aanhangers. Die weten van geen wijken. In mijn ogen is het populisme dat opgeld doet in veel politieke stromingen ook een vorm van complottheorie. De vijand is vooraf gedefinieerd als bedreiging, als

gevaar, als entiteit om te bestrijden. Dat het mensen zijn die hiermee worden afgeschilderd als vijand doet eigenlijk niet ter zake want de mens achter het vijandbeeld doet niet mee, wordt niet gezien, mag gerust in extreme situaties worden gedood, of aan zijn lot overgelaten als hij op een wankel bootje de grenzen van Europa of de VS probeert te bereiken, op weg naar het in zijn ogen 'beloofde land'. Populistische theorieën varen wel bij het verspreiden van angst, het aanwakkeren van vrees voor het onbekende, het niet eigene, maar vaag blijft wat dit eigene dan precies is. Teruggegrepen wordt vaak op recente historische constructen zoals de natie, het verheerlijken van die natie door het nationalisme, de eigen huidskleur, culturele gebruiken, man-vrouwbeelden gebaseerd op religieuze bronnen die meestal nergens zo definitief hierover spreken. De angst voor homoseksualiteit, voor transgenders, voor afwijkende leef- en denkgewoontes van de eigen groep, vormen de brandstof om aanhangers op te stoken. Een makkelijk doelwit want de aldus getekenden zullen waarschijnlijk niet zo snel naar de wapens of de middelen grijpen om deze aanvallers een kopje kleiner te maken.

En wat ook blijkt: al die populistische politici zijn in feite allemaal corrupt, het draait enkel om de macht – politiek – en daarna ook financieel: zelfverrijking zien we overal – zonder uitzondering. Want waarom zou je jezelf niet verrijken als je daar nu eenmaal de kans voor krijgt als je zoveel politieke macht hebt verzameld. Kerkleiders niet uitgezonderd. De aanhangers van dergelijke bewegingen en dergelijke valse leiders, wacht uiteindelijk allemaal de dood: want het eindresultaat is meestal een moordpartij. Eerst de tegenstanders intern, dan de tegenstanders extern – een ander land, een andere natie, een ander volk. Sterven voor het vaderland is de grootste leugen uit de geschiedenis van de mensheid. Sterven voor je eigen vrijheid, als verdediging daarvan klinkt een stuk eerlijker, maar het vaderland als enige notie, is bedrog van het zuiverste water. De doden doen niet meer mee, ze kunnen ook niet meer in opstand komen tegen hun valse gemene corrupte verleiders die alleen maar aan zichzelf denken en die op geen enkel spoortje van menselijkheid, humaniteit, zijn te betrappen. En er lopen heel wat van dit soort types rond in de politiek, in de diverse politieke arena's in diverse landen. Elk land telt er velen, in elk land hebben ze of krijgen ze aanhangers als ze maar hard genoeg op de trom slaan. En velen hebben oren naar dit simpele verhaal (zonder oog voor de complexiteit van de wereld en haar mensen). Simpele oplossingen trekken altijd aanhangers aan want zo wordt de wereld hanteerbaar, net zo hanteerbaar als het uitvoeren van de digitale uitkomsten van de grote dataverzamelingen die zijn aangelegd. Dan hoef je niet meer na te

denken. Dan hoef je er niet bij stil te staan dat je handelen onderdeel uitmaakt van een grote moordpartij waarin duizenden door jouw toedoen mogen verdrinken als ze op weg zijn naar een betere toekomst. Het is net zo funest om zo zonder moreel besef te handelen als het grijpen naar de wapens om met geweld jouw zin en jouw belang door te drijven. En toch gebeurt dat op veel plaatsen in deze wereld. Waarom laten politici criminele organisaties en illegale legereenheden begaan bij het leegroven van hun land, zoals in tal van Afrikaanse landen, door een Russische club als Wagner? Waarom tolereren ze moordpartijen, martelingen en verkrachtingen door deze zogenaamde soldaten die alleen maar uit zijn op zelfverrijking? Omdat ze corrupt zijn, niet alleen in financiële zin, maar ook in morele zin – ze verdienen het niet om het land te vertegenwoordigen in naam van hun kiezers (als ze tenminste al gekozen zijn.) Waarom kijkt de wereld toe en laat hen maar begaan als of een mensenleven in Afrika van nu en generlei waarde is? Waar zijn de Verenigde Naties – waar zijn de sprekers die al dit geweld veroordelen en die actie willen ondernemen tegen deze criminele organisaties? Waarom sluiten Europese regeringsleiders contracten met corrupte dictatoriale staatshoofden om vluchtelingen tegen te houden? Omdat ze in het kielzog van het populisme bang zijn om verkiezingen te verliezen. In plaats van een positief verhaal, een verhaal waarin de vluchteling een positieve rol krijgt, een verhaal waar kansen en mogelijkheden worden geschetst, een verhaal waarin menselijkheid doorklinkt, een verhaal waarin de eigen rug recht wordt gehouden tegenover de eigen kiezers die misschien andere opvattingen hebben, kortom een pleidooi voor humaan gedrag voor een betere wereld. Je verschuilen achter christelijke idealen en inspiratiebronnen en in je handelen daar niets van laten merken is niet alleen hypocriet maar een vorm van leugenachtigheid van het ergste soort. Je bent niet alleen oneerlijk, je bent een vorm van onwaarheid in levende lijve. Een mislukt mens die de buitenkant belangrijker vindt dan de binnenkant, en dus daarom rijp voor de hel. Een hel die je zelf met je gedrag en je hypocrisie bevordert en realiseert in deze wereld want veel onschuldigen betalen de hoogste prijs met hun leven.

Als we zwart-wit blijven denken en handelen, digitaal dus, als makkelijkste manier om in dit leven te staan en je veiligheid te garanderen, kom je bedrogen uit, want zwart-wit is een illusie. Al is de digitale macht en zijn de digitale krachten machtig, ze zullen nooit in staat zijn om de diversiteit, de rijkdom, de veelzijdigheid en complexiteit, de kracht van de hoop, van de liefde, de overgave, het onmogelijke te vangen en te bevatten. In plaats van 'ik haat je' zeggen 'ik houd van je', ik geef je alle kansen, in plaats van 'ik wil alles controleren, ik wil voor

alles veilig zijn, ik wil voor alles de baas blijven' zeggen 'niets hebben wij in onze hand, ons leven is een waagstuk, een mogelijkheid waarvan we de uitkomst niet weten en niet kennen, een uitkomst die uiteindelijk altijd eindigt met de dood', als we zo zouden denken, praten en handelen, misschien breekt er dan meer licht door in onze zelf geschapen duisternis. Dan is er ook ruimte voor anderen, en niet alleen voor mezelf en mijn 'soortgenoten', die op dezelfde negatieve golflente zitten. Dan geldt zoals de dichter Luis Cernuda schrijft – dat de duisternis, het ontbreken van licht nog erger is dan de dood. De keuze is aan ons: willen we in duisternis blijven leven of werken we aan een wereld waarin er steeds meer licht *****gaat schijnen, voor iedereen.

Cuán hermosa la luz parece ahora
Temblando en halo azul tras de las ramas
Pardas de invierno donde brilla el hielo.
La renuncia a la luz más que la muerte es dura.

Wie schon erscheint das Licht jetzt,
zitternd in blauem Schein hinter den dunklen
Zweigen des Winters voll glitzerndem Eis.
Auf das Licht verzichten ist noch harter als der Tod.

Luis Cernuda, uit: Apologia pro vita sua

John Hacking
27 juni 2023

Een Aarde

We leven allemaal op dezelfde aarde. Alle volken, alle groepen van mensen, alle mensen van verschillende komaf, religie, ideologie. Zolang we niet kunnen ontsnappen aan deze aarde via nieuwe vormen van ruimtevaart zullen we het hier samen moeten zien te rooien. Vaak is de mens als onderdeel van de mensheid geen zegen voor deze aarde. Zonder respect en waardering voor de andere bewoners van deze aarde, de dieren, en de planten, worden grote delen van deze aarde verwoest met het oog op het maken van winsten door grondstoffenwinning (inclusief fossiele brandstoffen en zeldzame metalen), de houtindustrie, de industriële veehouderijen, de agrarische grootbedrijven die na elke oogst de grond weer vervuilen met grote hoeveelheden mest en als de gewassen groeien met pesticiden. Dat

laatste gebeurt zelfs onder onze ogen voor onze deur. Chemische bedrijven lozen ongestraft hun afvalstoffen in de rivieren terwijl ze kennis hebben genomen van de gevolgen hiervan. Het wordt langzamerhand tijd om dit gedrag van deze concerns aan te pakken via de rechter - en niet alleen het bedrijf zelf, maar ook de leidinggevenden. Zij zijn moordenaars in spé, moordenaars van de toekomstige generaties die met de gevolgen zitten opgescheept. Moord is hier geen te groot woord. Het dekt precies de lading, net zoals het begrip 'biozide' volgens Rachel Carson (biologe en schrijfster die aan de wieg stond van de ecologische beweging) een betere omschrijving is dan het woord 'pesticide', voor het vernietigen van alle insecten op gewassen: de pest is iets uit de middeleeuwen - het bestrijden van insecten is van een andere categorie. Als deze uiteindelijk zijn uitgeroeid zullen de andere soorten in de voedselketen hier de gevolgen van dragen. Een grote kringloop van dood en verderf. De mens zal niet gevrijwaard blijven van de gevolgen hiervan. We hebben het dus over het zaaien van dood en verderf, vanuit een kortzichtige blik op de toekomst en gemotiveerd vanuit het verlangen om grote winsten te behalen ongeacht de gevolgen voor mens en natuur. Ik kan dat niet anders dan moorddadig noemen en volgens de wet moeten moordenaars worden bestraft en moet voorkomen worden dat zij hun werk kunnen blijven voortzetten.

Overheden die dit soort bedrijven de hand boven het hoofd houden zijn medeschuldig en delen in het moorddadig gedrag. Als evangelische christenen in Brazilië de ontginning van de Amazone willen doordrijven ten koste van de oorspronkelijke bevolking, het verlies van de natuur, en alles wat hier mee samenhangt (goudwinning, aardoliewinning, een ontzettende vervuiling van rivieren en grond), dan zijn zij in mijn ogen moordenaars. Hoe hard ze ook halleluja roepen, psalmen zingen, de vrome ziel uithangen, het blijven schoften die gestraft moeten worden. Dat vind ik trouwens ook ten aanzien van de Amerikaanse christenen die de strijd tegen abortus als politiek wapen inzetten terwijl zij thuis zware wapens in huis hebben, zich racistisch uiten en een oplichter als meneer Trump ondersteunen. Hun strijd is een racistische strijd want de zwarte bevolking wordt de dupe van hun gedrag. Gezondheidszorg is voor de zwarte bevolking veel minder goed geregeld en tal van vooroordelen spelen een rol als het om de behandeling van zwarte patiënten gaat door witte artsen. Het NOS journaal maakte daar vandaag weer uitgebreid melding van. Dat dit klopt bewijzen de sterftcijfers in de VS overduidelijk. Klassenjustitie is er schering en inslag. Op sociale media is meteen duidelijk hoe moordlustig dit witte deel van de bevolking is als het gaat om de andere bevolkingsgroepen die in hun ogen er niet toe doen of die een bedreiging vormen voor hun welvaart. Maar Europa is

wat dit betreft geen haar beter. Ons vluchtelingenbeleid maakt ons medeplichtig aan het vermoorden van onschuldigen die de reis naar het 'beloofde land' met de verdrinkingsdood moeten bekopen. Maria Popova, die een prachtig boek geschreven heeft over vrouwen die ondanks tegenwerking en mannelijk verzet en kortzichtigheid erin zijn geslaagd om grote literaire en wetenschappelijke prestaties te leveren (in de vorige eeuw) haalt het voorbeeld en de woorden aan van Carl Sagan die reflecteert op de eerste foto's van de aarde vanuit de ruimte: de blauwe planeet. Zij citeert Sagan als volgt, een les om ter harte te nemen:

Dieses bahnbrechende Photo sollte als Pale Blue Dot (»Blassblauer Punkt«) bekannt werden, ein Geschenk Carl Sagans, dessen bewegende perspektivische Überlegungen dazu bis heute unerreicht geblieben sind:

Von dieser Entfernung aus betrachtet, mag die Erde nicht besonders interessant erscheinen. Wir sehen das natürlich völlig anders. Sehen Sie sich diesen Punkt noch einmal an. Hier leben wir, hier sind wir zu Hause und mit uns alle Menschen, die wir kennen und lieben. Hier durchleben wir unsere Freuden und Leiden. Alles an Religionen, Ideologien und Wirtschaftsformen ist hier versammelt, alle Jäger und Sammler, Schöpfer und Zerstörer, Könige und Bauern, Eltern und Kinder, Erfinder und Entdecker, Heilige und Sünder in der Geschichte der Menschheit lebten hier - auf diesem Staubkörnchen, das im Sonnenlicht tanzt. Die Erde ist eine kleine Bühne im großen Theater des Kosmos. Man denke nur an die Ströme von Blut, die von Generälen und Feldherrn vergossen werden, um für einen winzigen Augenblick zu Herrschern über den Bruchteil dieses Punktes aufzusteigen. Man denke an die endlosen Grausamkeiten, die die Bewohner eines Winkels auf diesem Pixel den kaum anders gearteten Bewohnern eines anderen Winkels auf diesem Pixel zufügen, wie glühend ihr Hass ist. Unsere Anmassung, unsere eingebildete Wichtigkeit, die wahnwitzige Vorstellung, dass wir im Universum einen besonderen Platz einnehmen, wird von diesem schwachen Lichtpunkt in Frage gestellt. Unser Planet ist ein einsames Körnchen im großen Dunkel des Weltalls. Und es ist nicht wahrscheinlich, dass von draußen jemand kommt, um uns vor uns selbst zu schützen. Die Erde ist unserem Wissen nach bis heute die einzige bewohnte Welt. Es gibt keine andere Welt, zu der die Menschheit aufbrechen konnte - zumindest nicht in näherer Zukunft. Besuchen, ja. Besiedeln, noch nicht. Ob es uns gefällt oder nicht, derzeit ist die Erde unser einziger Lebensraum. Astronomie ist bekanntlich eine charakterbildende Beschäftigung. Vielleicht gibt es keinen besseren Beweis für die Aberwitzigkeit menschlicher Vorstellungen als dieses aus

großer Entfernung aufgenommene Bild von unserer winzigen Erde.
Dieses Bild unterstreicht nur, dass wir freundlicher miteinander umgehen
und den kleinen blauen Punkt bewahren, lebenswert erhalten müssen -
er ist unser einziges Zuhause.

Popova, Maria, Findungen, pag. 629-630

John Hacking
17 augustus 2023

bron:
Popova, Maria, Findungen. Aus dem Amerikanischen von Stefanie
Schäfer, Heike Reissig und Tobias Rothenbücher, Zürich 2022,
(Diogenes)

Mens en on-mens

Ich werde sterben.
Du wirst sterben.
Die Atome, die sich für einen kosmischen Wimpernschlag um den
Schatten eines Ichs versammelten, werden in die Meere zurückkehren,
die uns geschaffen haben. Was von uns bleiben wird, sind uferlose
Samen und der Staub der Sterne.

Maria Popova, Findungen, pag. 844

Wij zijn met allen en met alles verbonden. Dit inzicht kan opeens
doorbreken als wij in onze tuin mooie bloemen bewonderen, of als ons
opvalt hoe mooi en sierlijk een bloem gevormd is. Virginia Woolf heeft
een dergelijke ervaring als zij op een middag door haar tuin wandelt.
Opeens is haar helder waartoe een kunstenaar geroepen is. Woolf wordt
bij de aanblik van de bloem overweldigd door het plotselinge inzicht dat
de bloem deel van de grond is waaruit ze ontluikt, de grond deel van de
aarde is die haar omgeeft, en de aarde deel van een planeet in een
oneindige kosmos. Woolf ziet dat al deze fragmenten, die deel zijn van
een grote waarheid, zich kunnen laten verbinden tot een zinvolle
eenheid. Maria Popova, waaraan ik deze passage ontleen, schrijft dat bij
Woolf helder werd wat ze als kunstenaar te doen had: de opgave van de
kunstenaar bestaat erin deze zinvolle betekenissen, deze verbonden
waarheids-fragmenten, aan het licht te brengen. Woolf schrijft:

Unter der Watte verbirgt sich ein Muster (...); die ganze Welt ist ein Kunstwerk(...). Hamlet oder ein BeethovenQuartett verkörpern die Wahrheit dieser riesigen Masse, die wir die Welt nennen. Aber es gibt keinen Shakespeare, es gibt keinen Beethoven; und gewiss und absolut gibt es keinen Gott; wir sind die Sprache; wir sind die Musik; wir sind die Sache selbst.

Maria Popova, Findungen, pag. 634

Wij zijn de zaak zelf. Als wij de zaak zelf, de taal zelf zijn, betekent dit dat alles wat wij over God zeggen en zeggen kunnen voortkomt uit wie en wat we zijn. Los van het feit of er wel of niet een eigenstandige autonome eenheid als God existeert, als een begin van alles, (wat is dit begin dan vanuit astronomisch en evolutionair perspectief), betekent dit dat de mens een wezen is dat zelf zin geeft aan zijn en aan het leven. De existentie van God, die ook in mijn ogen een mysterie is, een geheim dat we niet met menselijke taal kunnen benoemen, wil ik hier niet ter discussie stellen. Maar wel het feit dat wij mensen zelf aan de basis liggen van de wijze waarop wij zin geven aan ons bestaan.

Hoe blijven we menselijk en hoe houden we het vol in een wereld die zo vaak ontaardt in onmenselijkheid? Maria Popova beschrijft het leven van de biologe en schrijfster Rachel Carson die er in slaagt haar waarnemingen van de dieren in de zee en het leven in de zee poëtisch te verwoorden. Bij haar komen wetenschap en poëzie samen en is er geen scheidslijn tussen beiden gebieden. Als Carson later stelling neemt tegen het gebruik van DDT en de chemische bedrijven en de hiermee verbonden agrarische industrie die dit middel propageren ook al zijn ze op de hoogte van de negatieve effecten ervan, doet ze dat op een eclatante wijze zonder zelf te vervallen in platte afwijzing en beschuldigingen. Op een menselijke manier, met behoud van haar eigen menselijkheid, stelt ze aan de kaak hoe DDT leidt tot het sterven van planten, insecten, vogels en uiteindelijk ook mensen die kanker krijgen. Ze zwijgt niet. Ze zet haar wetenschappelijke kennis in als argument en jarenlang heeft zij minutieus feiten verzameld om haar betoog te staven. De leiding van de chemische industrie en aanverwanten partijen die profiteren van de opbrengsten van deze gifproductie en verspreiding ervan als pesticiden, (Carson zegt dat deze eerder ecociden genoemd moeten worden, die naam dekt beter de lading), doen er alles aan om haar in een kwaad daglicht te stellen. Maar Carson blijft bij haar standpunten en brengt deze op een heldere, vriendelijke en duidelijke wijze aan het licht in openbare gesprekken. Zij is een voorbeeld hoe je met wetenschappelijke discipline, met literaire vaardigheid en talent,

kunt opkomen voor een bedreigde natuur met behoud van eigen waardigheid en menselijkheid.

In onze samenleving hebben veel vormen van onmenselijkheid soms het hoogste woord. Het meest duidelijk komt dit aan het licht in het debat en de stellingnames rond immigratie van mensen naar Europa en de VS (nog los van Saoedie Arabië waar ook tallozen uit Ethiopië e. n Soedan naar toe willen voor werk en een betere toekomst - maar waar zij aan de grenzen vaak worden onthaald op kogels van de grenswachten). Politici hanteren hierbij een versmalde definitie van wat een mens is (net zoals de nazi's in de vorige eeuw). De immigrant is geen mens, want ongewenst, bedreigend voor...(vul maar in), mag worden geweigerd, teruggestuurd, opgesloten, hij mag verdrinken (want hulp aan vluchtelingenbootjes door organisaties wordt voortdurend gefrustreerd en in een kwaad daglicht gezet). Immigranten, uit welk land dan ook, met welke motieven dan ook, blijven mensen en verdienen een menselijke behandeling en menselijke benadering ook in het politieke discours. Dat het hieraan ontbreekt zegt alles over de politici zelf. Als een immigrant niet de behandeling krijgt die hij als mens zo moeten krijgen, humaan en recht doend aan zijn positie, kunnen we spreken van onmenselijkheid. Politici die akkoorden sluiten met dictators in landen om immigranten, vluchtelingen, mensen tegen te houden zodat zij niet naar Europa kunnen komen krijgen bloed aan hun handen: het bloed van de onschuldigen die sterven in dit geweld schreeuwt als het bloed van Abel vanuit de aarde naar de hemel.

Op internet verdienen velen geld aan het verspreiden van racistisch rechtsextreem gedachtengoed. Vaak vanuit een soort vrees dat 'het blanke ras' (wat dit dan ook moge zijn), vervangen gaat worden door andere groepen die vooral niet blank, niet westers, niet christelijk zijn. In feite hebben ze zichzelf al vervangen: hun menselijke kant, hun humaniteit, die zij misschien als kind bezaten, is vervangen door vooroordeel en door haat. Een ex-lid van de Ku Klux Klan schildert het zo: aan de basis staan vooroordelen. Die stapelen zich op en helemaal aan de top gloeit de pure haat tegenover alles wat anders is als waar zij voor staan. Deze haatpiramide heeft en krijgt velen in zijn greep. Aanslagen in de VS door individuen op diverse groepen waarbij jong en oud slachtoffer worden, zijn vaak door deze haatpiramide gemotiveerd en aangestuurd. Politici die bewust deze haat aanwakkeren, die vooroordelen propageren, die zich hierbij ook beroepen op hun christelijke traditie (ze weten helemaal niet waar het over gaat) dragen bloed aan hun handen, bloed van onschuldige slachtoffers dat uit de aarde schreeuwt naar de hemel. Abel in veelvoud.

Hoe ga je om met de woede die al deze onmenselijkheid en dit onmenselijk gedrag oproepen? Dat is een belangrijke vraag want hoe behoud je je eigen menselijkheid tegenover al dit geweld? Macht roept tegenmacht op. Het inzetten van macht, het voeren van acties, roept reacties op. Misschien is het woord, de kracht van de poëzie, de macht van de dichter, een begaanbare weg waarbij je de eigen menselijkheid kunt bewaren. Dichters worden niet voor niet als eerste opgesloten en monddood gemaakt in dictaturen. De dictator vreest niets zo erg dan het vrije woord. De Russische regering, het Kremlin, geeft miljoenen uit om de politieke opinie te beïnvloeden en de onrechtvaardige onmenselijke oorlog goed te praten. Propaganda en reclame voor de eigen natie om het bloedige geweld en de prijs die moet worden betaald hiervoor te verhullen, te ontkennen, te bagatelliseren. Schoolkinderen krijgen speciale lessen om wapens te leren hanteren, zij worden gehersenspoeld om maar vooral goede burgers te worden en een goede burger is een soldaat die zonder nadenken alle bevelen van hogerhand opvolgt, ook al komen die van een moordenaar die zich president noemt. Het bloed uit de aarde van al die gevallen schreeuwt naar de hemel. Kain en Abel onder hetzelfde juk van geweld - de een als dader, de ander als slachtoffer.

Maria Popova schrijft ook over andere grote vrouwen in haar boek 'Findungen'. Grote vrouwen die in een wereld gedomineerd door mannen konden doorbreken in de wetenschap en in de literatuur. Een van hen is Emily Dickinson. Zij schrijft dat het besef van de dood en de urgentie die het bestaan van de dood aan het leven geeft, een groot deel van de basis is onder de gedichten van Dickinson. Ook het leven dat deze grote dichteres kiest - een bestaan in eenzaamheid en isolatie - komt uitgebreid ter sprake. Popova probeert aan de hand van brieven, dagboeken en gedichten haar leven te reconstrueren. Haar gedichten zijn tot op heden een inspiratiebron voor velen, niet in het minst omdat ze op veel manieren aan ons leven kunnen raken. Daar kom je pas achter als je haar werk ter hand neemt. Daarom als slot een gedicht van haar hand en een aanmoediging om onze menselijkheid te behouden ongeacht de verzoeken die op onze weg komen.

What is—"Paradise"—
Who live there—
Are they "Farmers"—
Do they "hoe"—
Do they know that this is "Amherst"—

And that I—am coming—too—

Do they wear “new shoes”—in “Eden”—
Is it always pleasant—there—
Won’t they scold us—when we’re homesick—
Or tell God—how cross we are—

You are sure there’s such a person
As “a Father”—in the sky—
So if I get lost—there—ever—
Or do what the Nurse calls “die”—
I shan’t walk the “Jasper”—barefoot—
Ransomed folks—won’t laugh at me—
Maybe—”Eden” a’n’t so lonesome
As New England used to be!

Emily Dickinson

John Hacking 4 augustus 2023

bron:

Popova, Maria, Findungen. Aus dem Amerikanischen von Stefanie Schäfer, Heike Reissig und Tobias Rothenbücher, Zürich 2022, (Diogenes)

Dickinson, Emily, Verzamelde gedichten. Vertaald en van commentaar voorzien door Peter Verstegen, Amsterdam 2011, (Uitgeverij van Oorschot)

Schemergebied

Toen Rusland Oekraïne binnenviel omdat het land volgens de ‘Maffia’ in het Kremlin gewoon bij Rusland hoort stonden velen versteld. Hoe is het mogelijk dan een land een ander land binnenvalt zonder dat de ‘wereld’ dat had zien aankomen? En kan dat wel, een dergelijke vorm van onbeschaafdheid door een nieuwe oorlog te ontketenen. Het Russische volk, jarenlang bestookt met propaganda vanuit het Kremlin, ging op uitzonderingen na, nauwelijks in verzet tegen deze nieuwe vorm van geweld waarvoor velen zelf een hoge prijs moe(s)ten betalen omdat zij

zouden (en zullen) sneuvelen aan het front. Inmiddels is de oorlog een flink eind op weg om te ontaarden in een lange strijd.

Wat waren de voortekenen voor deze oorlog, welk beeld hebben wij van de Russen en van Rusland, welk beeld van de politieke leiding, welk beeld van de rechtsstaat die Rusland zegt te willen zijn? Interessant is het om eens bij Russische schrijvers te kijken wat zij nou over hun eigen land schrijven en vooral hoe kritisch zij hierop zijn. Getuigenverslagen over de Russische kampen (ook de goelag genoemd) van de hand van Varlam Shalamov, Michael M. Solomon, Vladimir Nikolayevich Petrov, Ayyub Baghirov, Brother Gene Thompson en Vadim Kozin zijn misschien bekend. Maar dat zijn veelal verhalen van jaren geleden. Hoe zit het met hedendaagse getuigen? Peter Sloterdijk noemt in een voetnoot in zijn boek 'Wer noch kein Grau gedacht hat' de auteur Viktor Jerofejew die spreekt in zijn roman over der Graue, 'de Grijze', een soort anonieme macht, een 'persoon' die Rusland gekneveld houdt in een dwangbuis van geweld, zedenloosheid, onderdrukking en leugens. Het is interessant om Jerofejew te citeren omdat hij een heel kritische en een heel eigen kijk geeft op zijn land. Zo schrijft hij bijvoorbeeld over de Russische waarheid:

Respektierst du den anderen nicht, wird er dich nicht respektieren. So das Credo des Westens seit zweihundert Jahren. Mit dem Resultat dieser banalen Botschaft lässt es sich leben.

Die grundlegende Abscheulichkeit des russischen Lebens ist nicht der grobe Umgang miteinander, nicht einmal die Tatsache, dass der Mensch wie ein Haufen Scheiße behandelt wird, sondern das unausgesprochene Einverständnis, dieses unwürdige Leben fortzusetzen, und das Bemühen, dieses auch noch zu rechtfertigen. Alles zu rechtfertigen, in dieser Fähigkeit besteht die russische Wahrheit.

Viktor Jerofejew, pag. 49

Jerofejew start zijn roman met een uitgebreide inleiding. Geschreven een jaar nadat hij zijn boek had voltooid. Hij is uit Rusland weg moeten vluchten want anders was hij opgesloten of misschien wel vermoord. Het is een typisch boek geworden, anekdotisch, met verschillende verhaallijnen, humoristisch, cynisch en soms heel zwartgallig, zeker hij schrijft over Rusland en het Russische volk. Een volk waar hij tenslotte zelf deel van uit maakt. Hij schrijft in zijn voorwoord om de roman in te leiden:

Nichtsdestoweniger liegt hier ein ungewöhnlicher Roman vor Ihnen. Es ist ein gnadenloses Buch. Für mich ein Wendepunkt. Bevor ich mit dem Schreiben begann, glaubte ich aufrichtig an die Möglichkeit einer

multikulturellen Zivilisation, einer universellen Idee der Menschlichkeit. Ich träumte von einer multikulturellen Welt und negierte die religiös geprägte ideelle Dominanz einer nationalen Mentalität. Auch jetzt noch mochte ich zu dem romantischen Projekt zurückkehren, in dem gemeinsame Werte triumphieren, doch die Welt ist dafür nicht bereit, und ob sie überhaupt je dazu fähig sein wird, weiß ich nicht. Dieses Buch hat seinen Autor zerrissen. Daher ist es auch in formaler Hinsicht ungewöhnlich: fragmentarisch, mosaikhaft, »zerrissen«, streckenweise scheinbar formlos. Doch es ist eine trügerische Formlosigkeit. In Wahrheit reflektiert die Form des Buches den Aufstand des Autors gegen seine Illusionen. Es ist eine lyrische Erzählung über Russland nach dem Zerfall der Sowjetunion, aber das ist nicht alles. Der Held meines Romans erkennt, dass der Untergang des kommunistischen Totalitarismus den Menschen nicht von der Unvollkommenheit seiner Natur befreit. Der Staat geht unter mit der Illusion, alles sei seine Schuld und wir seien seine Opfer. Dabei haben die Opfer ja selbst diesen Staat geschaffen, und nun, da er zerfallen ist, müssen wir die Verantwortung für unser Leben übernehmen. Doch wir erweisen uns als unfähig dazu. Schließlich haben wir seit jeher keinerlei Erfahrung damit, und außerdem setzen sich allzu oft die schlechten Eigenschaften durch.

Viktor Jerofejew, pag. 5-6

Om een beter begrip te krijgen van wat zich momenteel in Rusland afspeelt en waarom het Russische volk een dictator als leider accepteert en waarom het zich neerlegt bij datgene wat nu in Oekraïne gebeurt is het interessant om Jerofejew te citeren als hij hierover in deze citaten het volgende opmerkt:

Das russische Wort für »Volk« - »narod« - ist einer der präzisesten Begriffe der russischen Sprache. Er impliziert eine zweifache Übertragung der Verantwortung: vom »ich« auf das »wir« und vom »wir« auf (na) den Stamm, das Geschlecht (rod): »wir-sie«, Außen-Innen-Faktor, ewige Suche nicht nach Selbsterkenntnis, sondern nach Selbstrechtfertigung. Das Wort „narod“ hat das russische Volk auf ewig zementiert.

Ungeachtet aller Unterschiede zwischen den sozialen Schichten und Generationen, Geschlechtern und Regionen sind die Russen eine Gemeinschaft mit Knute und Peitsche geprägelter Nachfahren. Die Russen sind Kinder der Folter. Dort, wo die Besonderheiten individuellen Lebens auf Kosten des gemeinschaftlichen Lebens gedeihen, ist »Volk«

eine Metapher oder überhaupt ein nicht existierendes Wort. In unserem Land transportiert es die Essenz der Ungerechtigkeit.

Viktor Jerofejew, pag. 20-21

Man muss das russische Schwein lobpreisen. Volk - das ist ein unkontrollierter, ein unentspannter Begriff. Ungefähr 75% der russischen Bevölkerung stellen das Volk dar. Das Volk besitzt seine besonderen Informationsmethoden. Es hakt sich ineinander fest mit Stacheln und Wurzeln. Ein Stromzähler summt neben seiner Tür. Sein Essen kocht auf zwei Gasherden. Im Kopf hat es permanent Albtraumszenen. In allem sieht es Verschwörungen. Gegen sich. Das Volk stellt gelegentlich Fragen. Hört nur das, was es hören will. Man kann aus dem Volk austreten. Bis zum Knöchel. Bis zum Knie. Bis zur Taille. Sprichwörter reichen nicht. Schüttelreime helfen nicht weiter. Es gibt vieles, was an den Nerven zerzt. Das Volk kann aus eigener Kraft nicht Überleben. Es braucht einen Blindenführer. Zarismus Und Kommunismus vereint der Drang hin zum Element Volk. Die einen gingen ins Volk hinein, die anderen aus ihm heraus. Ins Volk ging man hinein wie in die Pilze. Volkstümlichkeit ist eine Art Pilzlager. Unser Volk hat sich anders als die Franzosen nicht entpopularisiert. Wie zum Beispiel auch das mexikanische Volk. Das russische Volk ist irgendwie irritierend unoriginell. Es ähnelt anderen archaischen Völkern Asiens, Lateinamerikas, Afrikas durch seine Nähe zur Tierwelt.

Viktor Jerofejew, pag. 33-34

Jerofejew schrijft een roman. Het argument dat een roman soms grotendeels verzonnen is, gaat hier niet op. De auteur gebruikt de roman om op een specifieke wijze zijn visie op land en burgers naar voren te brengen. Zoals ook romans, ontstaan na de wereldoorlogen en die verslag doen van de belevenissen aan het front, erin slagen om de lezer toch een indruk te geven van de situatie ter plaatse. Je bent er dan wel niet bij geweest maar door het verhaal, door de getuigenissen, ontwikkel je een beeld, raak je een klein beetje op de hoogte. Roman staat niet gelijk aan onwaarheid, of aan verzinzel. Deze roman bevat veel fictieve passages in de dialogen, maar daarnaast geeft Jerofejew zijn persoonlijke kijk op het land en het volk. Het is niet voor niets dat de nationalistische groeperingen hem het liefst dood willen hebben omdat ze zijn werk als een vorm van landverraad zien. Zijn roman ontkracht alle romantische beelden die een buitenstaander van Rusland kan hebben. Zo schrijft hij over de wettenloosheid in Rusland, een land waar vaak het oordeel van de rechtbanken erger is dan het oordeel tijdens het 'laatste

oordeel' zelf. Gevangen oppositieleiden worden zonder pardon voor jaren achter de tralies gezet in strafkampen met een onmenselijk regiem. Alleen al omdat ze openlijk tegen de regering protest hebben aangetekend, zoals nu velen achter slot en grendel zijn verdwenen omdat ze deze oorlog afkeuren. Jerofejew schrijft:

Gesetzlosigkeit, das ist die erweiterte Interpretation von Möglichkeiten. Man muss das philosophisch betrachten. Die Ehre zerstört etwas sehr Wesentliches im Menschen. Vergreift sich zum Beispiel an der Unvorhersehbarkeit. Aber der vorhersehbare Mensch - das ist des Russen Sache nicht.

In Russland gibt es per definitionem keinen einzigen ehrlichen Menschen. Das ist es, worauf das gemeinschaftliche Leben aufgebaut werden muss. Es ist die Grundlage der Kolchose. Es ist aber auch die Grundlage der Poesie. Russland besteht aus sanftmütigen Menschen, die zu allem fähig sind. In diesem Land muss eine umfassende Versöhnung mit der Wirklichkeit stattfinden.

Viktor Jerofejew, pag. 39

Vanuit onze eigen positie in het Westen is het misschien moeilijk voorstelbaar wat het wil zeggen om te moeten leven in een soort dictatuur waar één leider het in principe voor het zeggen heeft. Het Russische volk is eeuwenlang onderdrukt geweest. Het is dus ook eigenlijk vanzelfsprekend dat democratische tradities zoals die in West Europese landen zijn gegroeid niet vanzelfsprekend ook zo zijn gegroeid in andere landen. Trouwens hoe lang is het geleden dat in bijvoorbeeld Duitsland, Italië, Griekenland en Spanje elke vorm van democratie met voeten werd getreden? Een voorbeeldfiguur om te noemen is Lenin. Volgens Jerofejew wist deze precies wat hij moest doen met het Russische volk en ook de volgende twee citaten wijzen hierop:

Lenin

Iljitsch wusste, was er zu tun hatte. Eine Verschwörung gegen die Bevölkerung tat dringend not. Alle Veränderungen in Russland müssen unbedingt konspirativ vorbereitet werden. Nur Gewalt vermag unser Land aufzurütteln. Auf die Bevölkerung braucht man keine Rücksicht zu nehmen. Bringt man die eine Hälfte um (nicht schade drum, unser Volk ist groß), wird die andere spüren. Unserer Bevölkerung mangelt es an Bewusstsein. Nichtsnutzigkeit und Demokratie sind inkompatibel. Die Russen muss man unter Druck setzen.

Die Konservativen meinen, Russen seien anders als die anderen, und nur ein starker Staat sei imstande, sie zu bändigen. Je unmenschlicher der Staat, desto besser. Meiner Ansicht nach kennen die Konservativen

das russische Leben bis ins Kleinste. Die Russen muss man fest im Griff haben, in steter Angst halten, unter Druck setzen, man darf ihnen keine Verschnaufpause gönnen. Dann bilden sie ein Volk und Überleben irgendwie. Die Konservativen haben immer dazu aufgerufen, Russland ein wenig einzufrieren. Die Russen muss man prügeln. Besonders die Jungs und Mädchen. Junge Popos zu versohlen ist angenehm. In Russland muss man öffentliche Hinrichtungen veranstalten. Im Fernsehen übertragen. Die Russen gucken sich gern ab und zu Gehenkte an. Leichen. Die Russen finden das anregend. Die Russen leben ohne Prinzipien. Sie können nicht für sich selbst einstehen. Sie können überhaupt nichts. Sie haben nichts. Man kann sie übers Ohr hauen. Der Russe ist sehr misstrauisch. Der Russe ist mürrisch. Er weiß sein Glück nicht zu schätzen. Jeden Sieg verwandelt er in eine Niederlage. Er schießt den Sieg zu. Macht nichts daraus. Dafür verwandelt er jede Niederlage in eine Katastrophe. Für den Russen ist jeden Tag Apokalypse. Er ist daran gewöhnt. Er hält sich für tiefgründiger als andere, aber die Philosophie hat in Russland keine Wurzeln geschlagen. Wozu braucht man nichtsnutzige Menschen? Wenn Beschränktheit Spiritualität ist, dann sind wir spirituell. Im Grunde brauchen wir nichts. Lasst uns bloß in Ruhe. Der Russe ist unzurechnungsfähig. Nie weiß man, was er verstanden hat und was nicht. Spricht man mit einfachen Russen, muss man sehr einfache Worte finden. Das ist keine Krankheit, sondern ein historischer Zustand. Russland kann man betrogen, und wenn es dahinter kommt, ist es zu spät. Es ist schon unter Kontrolle. Russland muss man kontrollieren. Dann kann es halb betäubt weiter träumen. Das Volk weiß, was es will, aber in sozialer Hinsicht ist das unrealisierbar. Es will nichts tun, aber alles haben. Die Russen sind ausgemachte Parasiten.

Viktor Jerofejew, pag. 68-69

Despot

Wenn der Russe alles hat und keinen Finger rührt (der Russe ist historisch gesehen Gutsbesitzer), ist er trotzdem unzufrieden und wird zum Despoten. Despot sein - das ist das höchste Ziel menschlichen Strebens in Russland, so wie bei der Armee der Generalissimus. Jeder russische Vorgesetzte ist ein Despot. Nur gibt es lasche Despoten, wohingegen andere über eine unbändige Fantasie verfügen. Man weiß nie, was ihnen in der nächsten Sekunde einfällt. Der Vorgesetzte scheint zu absurden Handlungen zu neigen, aber die haben immer ihre eigene Logik - Grobheit. Aus Prinzip respektiert er niemanden, der schwächer ist als er. Mit Ausnahme einiger Jugendfreunde, die er durchaus auch beleidigen kann, demütigt der

Despot gern alle um sich herum. Der russische Vorgesetzte duzt gern Leute, die ihn siezen. Er genießt seine Straflosigkeit. Hin und wieder bereut der Despot, nur um hinterher noch vergnügter zu leben. Der Despotismus ist auf nationalem Sadismus gereift.

Viktor Jerofejew, pag. 69-70

Die Verwestlichung ist ein weniger blutiger Weg, aber sie kastriert die Russen. Das würde niemand bestreiten. Bloß die einen wollen es nicht, und die anderen haben Angst davor. Man muss ganz bewusst die Kastration des russischen Elements in Kauf nehmen. Das Volk steht auf billige Demagogie. Man braucht sich gar nichts Besonderes auszudenken. Man muss nur auf freche Art und Weise betrügen. Die Autokratie - »unser« Weg - bewahrt die russische Wesensart, aber es wird schwierig werden, sich bei irgendjemandem was zu pumpen. Zunächst jedenfalls. Und später werden sie uns schon von selbst was geben. Sie eröffnen wieder ihre Botschaften. Russland kommt aufs Neue in Mode. Weil sie es mit der Angst zu tun kriegen.

Viktor Jerofejew, pag. 71

Als autocratie een weg is die Rusland bewandelt zal de politiek in het Westen hopelijk nooit samen gaan vallen met deze vorm van besturen. Zolang er tenminste mensen zijn en politieke partijen die blijven instaan voor de gevestigde democratie en die blijven opkomen voor de vrijheid van het individu en de groep. Politieke groeperingen die aan de poten zagen van de democratie, die de handelingen van de leiders in het Kremlin goed praten, die er begrip voor hebben dat Oekraïne bijvoorbeeld wordt aangevallen en ingepalmd, die goedkeuren dat oppositieleiden voor lang in strafkampen worden opgesloten omdat ze een tegengeluid laten horen, kortom die vriendjes willen zijn met deze maffiadictator en die willen profiteren van zijn financiële en andere ondersteuning zijn een gevaar voor onze samenleving. Niet alleen het politieke bestel, maar ook onze gedragingen, onze vormen van tolerantie en medemenselijkheid staan op het spel. Peter Sloterdijk ziet dit heel scherp als hij het gedrag van de leiding in het Kremlin gelijkstelt aan de maffiose praktijken van andere criminelen. Als de hele Doema als een man achter de president staat, zegt dat genoeg – ook als het een oorlog betreft die vele honderdduizenden onschuldigen in het verderf stort. Sloterdijk schrijft:

Um aus der Geschichte der real gewordenen Alpträume eine politologische Bilanz zu ziehen: Die zeitweilig reale Existenz eines NSDAP Staats (1933-45) wie die eines KPdSU-Staats (1922-91) - um

von dessen Satelliten hier nicht zu reden - drängt dem Betrachter das Urteil auf, wonach ein von einer parteiförmig agierenden Sekte gekidnappter Staat die Höchstform organisierter, obschon zumeist unter korrekten Formen dissimulierter Kriminalität bildet - eine Einsicht, die schon in der Sentenz des Kirchenlehrers Aurelius Augustinus (354- 430) aufscheint, wonach bei Ausfall der Rechtspflege die Staaten (regna) nichts anderes seien als große Räuberhöhlen. Dass die Geiselnahme eines Staats durch eine selbstlegitimierende Clique sich zumeist durch die Aushöhlung der Justiz ankündigt oder manifestiert, ist keine Einsicht, bei der man sich beruhigen dürfte.

Nimmt man zur Kenntnis, dass von den gegenwärtig 193 in der United Nations Organisation versammelten Staaten selbst bei toleranter Zahlung kaum als ein Drittel als Demokratien gelten dürfen, während die übrigen je zur Hälfte als autoritäre Systeme bzw. Diktaturen unter Verfassungen oder als kurz- und mittelfristig stabilisierte, konstitutionell maskierte, von der Weltmeinung ignorierte, staatsförmig camouflierte Clanwirtschaften and Bandensysteme gelten müssten, so begreift man, dass die Untergänge des »Dritten Reichs« 1945 und der Sowjetunion 1991 keine Präludien zur globalen Ausbreitung rechtsstaatlicher oder gar zivilgesellschaftlich-demokratischer Verhältnisse bedeuteten. Seit das Mafia-Phänomen öffentliche Sichtbarkeit erlangt hat, weiß man, in welchem Ausmaß kriminelle Syndikate zuweilen ihren bandenimmanenten Gesetzen folgen. Verbrecherehre ist nicht nichts, und ideologische Beharrung muss nicht immer schimärisch sein. Ware aber das Phänomen Sowjetunion nicht auf der Weltbühne erschienen, hatte man nie beobachtet, das, es, einmalig unter dem Himmel der Geschichte, eine staatsförmige Mafia mit Klassikern gegeben hat, samt Geheimdiensten, die gegen alles ermittelten außer gegen sich selbst. Sloterdijk pag. 96-97

Onze wereld is geen paradijs, het is ook geen speeltuin waar 'would-be' leiders en dictators maar ongehinderd hun gang kunnen blijven gaan. Alertheid is niet genoeg. Openlijk verzet is nodig, weerstand tegen al die elementen die vrijheid, menselijkheid en menswaardigheid bedreigen, te beginnen met politieke stromingen die daartoe oproepen en die met valse praatjes en onrealistische beloften kiezers proberen te winnen. Wat is je leven je waard, wat je is leven in een vrije democratie je waard?

John Hacking
2023

Bronnen:

Sloterdijk, Peter, Wer noch kein Grau gedacht hat. Eine Farbenlehre, Berlin 2022, (Suhrkamp)

Jerofejew, Viktor, Enzyklopädie der russischen Seele. Aus dem Russischen übersetzt von Beate Rausch, Berlin 2021, (Matthes & Seitz)

Straffeloosheid

Wreedheden zijn van alle tijden en mensen die ze begaan komen in elke samenleving en in elke geleding voor. Foltering, mishandeling, moord, slechts enkele voorbeelden uit een lange rij van onmenselijk gedrag ten aanzien van een medemens. Bewakers in gevangenissen en in concentratiekampen leven zich uit op de gevangenen omdat ze weten dat ze hiervoor niet bestraft worden. De getuigenissen van gevangenen over hun leven in dergelijke omstandigheden beslaan hele bibliotheken. Straffeloosheid maakt van mensen monsters. Viktor Jerofejew die een roman over Rusland en de Russische ziel heeft geschreven, noemt als voorbeeld onder andere de despoot en het streven om een despoot te worden. Hij schrijft:

Despot sein - das ist das höchste Ziel menschlichen Strebens in Russland, so wie bei der Armee der Generalissimus. Jeder russische Vorgesetzte ist ein Despot. Nur gibt es lasche Despoten, wohingegen andere über eine unbändige Fantasie verfügen. Man weiß nie, was ihnen in der nächsten Sekunde einfällt. Der Vorgesetzte scheint zu absurden Handlungen zu neigen, aber die haben immer ihre eigene Logik; - Grobheit. Aus Prinzip respektiert er niemanden, der schwächer ist als er. Mit Ausnahme einiger Jugendfreunde, die er durchaus auch beleidigen kann, demütigt der Despot gern alle um sich herum. Der russische Vorgesetzte duzt gern Leute, die ihn siezen. Er genießt seine Straflosigkeit. Hin und wieder bereut der Despot, nur um hinterher noch vergnügter zu leben. Der Despotismus ist auf nationalem Sadismus gereift.

Bandietenbendes die in naam van de Russische regering nu in Syrië en in tal van Afrikaanse landen thuishouden – (ook al zijn gisteren hun maffialeiders tijdens een vliegtocht vermoord) – maken furore door hun tomeloos geweld, hun onbarmhartig optreden tegen tegenstanders, het afslachten, verkrachten, vernederen van burgers in deze landen. Als beloning delen ze mee in de winsten van de grondstoffenwinning. En de wereld kijkt toe. De wereld laat ze begaan. De wereld vindt het prima als

Afrikaanse landen hun voormalige koloniale mogendheden (heersers) inruilen voor bandietengespuis. Hoever is het gekomen dat criminele bendes de wet voorschrijven en dictators ondersteunen die hun eigen volk afknippen door corruptie en machtsmisbruik? Dat kan alleen maar omdat ze zich vrij wanen, omdat ze denken dat ze nooit gestraft zullen worden. De dictators denken dat, omdat ze weten dat hun grondstoffen gewild zijn, de bandietenhuurlingen denken dat omdat de grote leider in het Kremlin en zijn misdadige kliek hen de hand boven het hoofd houdt want het geld stroomt binnen. Sentimenteel gedoe over de dood van een leider is hier niet op zijn plaats. “Alsof ik een vader heb verloren”, melde een van deze huurlingen over de dood van deze crimineel, zijn leider, die met vliegtuig en al uit de hemel stortte. Aan alles komt een einde, ook aan dit soort mensen die te veel en te vaak veel te laat aan hun einde komen. Maar dat is mijn persoonlijke mening.

Straffeloosheid kennen we ook in minder gewelddadige situaties, ten minste op het eerste gezicht. Het betreft dan nog geen moord of verkrachting, maar elkaar afzeiken in het parlement, elkaar voor rotte vis uitmaken, zonder dat de voorzitter ingrijpt is een vorm van gedrag die in feite bestraft moet worden. Parlementariërs die zich niet aan de fatsoensnormen houden moeten het woord worden ontnomen – zo nodig een maand of langer. Parlementariërs die geen openheid van zaken geven over hun neveninkomsten en die obstructief gedrag vertonen moeten uit de kamer worden verwijderd. Misschien om te beginnen voor een jaar. Als zij denken dat ze straffeloos hun daden kunnen voortzetten moet hier paal en perk aan worden gesteld. Geen pardon, geen verzachtende omstandigheden. Want ze vormen een uithangbord voor de beschavingsnormen in een land en in een samenleving.

Een andere vorm waarin mensen zich straffeloos wanen is in het gebruik van pesticiden. De productie ervan, de verspreiding en het gebruik ervan leiden tot grote schade. Het uitroeien van in hun ogen schadelijke planten en insecten heeft consequenties op de middellange en lange termijn. Doen alsof jouw stukje land los staat van de rest van de wereld is niet alleen dom en naïef, kortzichtig en egoïstisch (als ik maar geld verdient), het is ook in mijn ogen een vorm van moorddadig gedrag. Het is moord op de lange termijn, insecten verdwijnen, de voedselproductie komt onder druk te staan, de boeren die de pesticiden inzetten komen als parkinsonpatiënt aan hun einde (inclusief gezinsleden die met deze giftige materie in aanraking komen). Momenteel woedt de discussie (maar niet echt) in het Europese parlement over de toelating van glyfosfaten in de landbouw – het heeft er alle schijn van dat de grote

producenten van landbouwgif, veredelde zaden en andere producten – het al lang op een akkoordje hebben gegooid met de verantwoordelijke commissies in het parlement om zo een publieke discussie te voorkomen. Het Pesticide Action Network schrijft in haar persbericht:

On 6 July, the EFSA published a summary of the main findings of its conclusions on the peer review of the risk assessment of glyphosate⁴. EFSA indicated that they found no 'Critical Areas of Concerns', meaning that no major toxicity findings would prevent the reapproval of the substance. To our concern, however, the Authority indicated that the risk assessment could not be finalised for a series of major endpoints, while it acknowledged there is evidence linking the use of the herbicide to neurotoxicity, damage to the microbiome and harm biodiversity. PAN Europe wrote a letter⁵ to EFSA's executive director to denounce the fact that they artificially kept the list of Critical Areas of Concerns empty, and thus presented major risks for human health and the environment as acceptable, while not acting within the boundaries of the law and the case law. (zie: EFSA explains the scientific assessment of glyphosate | EFSA (europa.eu) De tekst van de commissie vind je hier: Peer review of the pesticide risk assessment of the active substance glyphosate (wiley.com)

Politici die hieraan meewerken en die het gebruik blijven toestaan zijn in mijn ogen ook medeverantwoordelijk voor een moorddadige manier van optreden. Het is een vorm van geplande moord op lange termijn want de gevolgen voor onze aarde zijn desastreus. Maar winstoptimalisatie, het belang van de aandeelhouders gaat boven alles. Als bij de komende verkiezingen velen gaan stemmen op partijen die de belangen van de boeren behartigen (en daarachter de grote concerns die de boeren inzetten voor hun eigen belang) (ook al noemen ze zich verdedigers van de boeren FDF) dan is dat een domme zet. Wanneer kunnen boeren een land besturen, waar hebben ze de kennis vandaan gehaald omdat te kunnen? Blijf bij je leest, zou ik zeggen. Iedere boer heeft recht op een goed bestaan maar niet ten koste van de natuur, het milieu en de eigen gezondheid en die van de medemens. Ook hier denken velen er mee weg te komen want na ons de zondvloed.

In onze samenleving wordt iets pas strafbaar als er wetten zijn gemaakt die het delict benoemen en die richting wijzen hoe dit te bestraffen. Maar voor veel problemen kun je dan nog lang wachten. In een aantal landen is het gebruik van bepaalde pesticiden verboden omdat bewezen is dat ze heel schadelijk zijn. Waarom dan nog niet in Nederland? Wie draagt hier de verantwoordelijkheid voor? Als je als

buur en niet-boer zijnde naast een stuk boerenland woont en daar wordt regelmatig gesproeid met pesticiden ben je niet echt blij. Misschien moeten die politici die voor het gebruik van glyfosfaten zijn daar maar gaan wonen. Dan kunnen ze aan den lijve ervaren wat het zeggen wil 'besproeid te worden' met pesticiden.

De Europese commissie voor landbouw en voedselveiligheid publiceert elke dag rapporten Publications | EFSA (europa.eu) die vrij toegankelijk zijn over allerlei thema's waaronder ook pesticiden. Je vind daar alle informatie: <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/journal>. Daar verschijnen ook de resultaten van de onderzoeken naar het gebruik ervan. Een Nederlandse kritische bijdrage aan het onderzoek naar glyfosfaten en de gevolgen daarvan stelt in 2021:

Glyphosate is the most common broad-spectrum herbicide. It targets the key enzyme of the shikimate pathway, 5-enolpyruvylshikimate-3-phosphate synthase (EPSPS), which synthesizes three essential aromatic amino acids (phenylalanine, tyrosine and tryptophan) in plants. Because the shikimate pathway is also found in many prokaryotes and fungi, the widespread use of glyphosate may have unsuspected consequences for the diversity and composition of microbial communities, including the human gut microbiome (Leino, 2021). This makes it clear that glyphosate also affects non-target species such as even ourselves.

Het NOS journaal maakt vandaag melding van het feit dat het oppervlakte water in sommige gebieden vervuild is met pesticiden – zelfs honderd keer boven de toegestane waarde. Een andere organisatie Frontiers in Environmental Science beschrijft in 17 artikelen het gebruik en de effecten van glyphosate op de gezondheid en het milieu. Ook deze zijn vrij toegankelijk. Een politicus die zich een beetje op de hoogte wil stellen kan hier makkelijk terecht. Er is geen excuus voor het feit dat je niet op de hoogte zou zijn – zeker niet als je zelf beslissingen moet nemen over deze materie. We hebben maar een aarde – er is al te veel vernield en verwoest omdat mensen hun financiële belangen voorop stellen ten koste van de natuur, de omgeving en uiteindelijk ook de mensen die er wonen.

John Hacking
25 augustus 2023

Bron:

Jerofejew, Viktor, Enzyklopädie der russischen Seele. Roman. Aus dem Russischen übersetzt von Beate Rausch, Berlin 2021, (Matthes &Seitz)

EFSA: <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/>

2023 Grensland

Aan de grens. De grens van en aan het leven, dat is de dood. Maar wat is de dood als grens? Hoe begrenst de dood het leven? Wat haalt hij weg en is er iets weg te halen? Een levend iets, plant, dier, mens, is na contact met de dood, leven-loos. Het leven is loos geworden, het leven is eruit. Voorgoed vertrokken. Al is het eigenlijk geen vertrek want 'niets' vertrekt. Er is geen treinstation met sporen zoals in een roman van Simon Vestdijk waar de doden worden opgewacht en weggebracht. Of een stad achter de rivier (Die Stad hinter dem Strom) zoals in de roman van Hermann Kasack.

Is de dood wel een grenservaring, is de dood op die wijze een grens als er eigenlijk niets meer te ervaren is, want er is geen (levend) iets dat nog iets zou kunnen ervaren. De dood kun je als grens beschouwen vanuit het perspectief van de andere levende, de niet gedode, niet gestorvene, die dan de ander bekijkt die sterft en die het gebeuren van de dood dus bekijkt vanaf een afstandje. Maar ook dat blijft wezensvreemd, want de dood onttrekt zich aan elke vorm van begrip, van de mogelijkheid om er in mensentaal iets zinnigs over te zeggen. Is de dood dan een 'niets', een soort leegte die de volheid van het levende, het bestaande omgeeft en zo op die wijze begrenst? Omgeven door de dood staan we in het leven...

Misschien moeten we bij de dichters te rade gaan, die intuïtief met hun taal de wereld verkennen en zo soms in de buurt komen van de dood en van de betekenis die de dood wordt toegedicht. Rutger Kopland doet een poging en blijft daarbij in de buurt van zijn religieuze achtergrond die hij als kind heeft meegemaakt en die zijn opvattingen daarmee kleurt. Hij dicht:

AAN HET GRENSLAND

I

Je kijkt over het land de ontelbaarste keer
in je leven naar waar het ophoudt

je zegt tegen ons dit is het grensland
het laatst van de aarde hier om ons heen

je zou willen weten wat voorbij daar is
voorbij het steeds maar weer zichtbare zelfde

je zoekt in de schimmige einder naar iets als
een gezicht maar van wat of van waar

je denkt aan je jeugd aan 1 Korintiërs 13
nu kijken we nog in een wazige spiegel

maar straks staan we oog in oog

II

Je kijkt in je hoofd en daar ligt het land
waar je vandaan komt en nooit meer naar terugkeert

je ziet de psalm uit je jeugd met de weiden
de waatren het vee - ja dit is het grensland

daarachter moet zijn wat er was voor je er zelf was
het onzichtbaarste het vroeger dan vroegste

je verlangt naar een wat naar een waar
iets misschien iets dat je nooit hebt begrepen

je leest bij Pessoa: het is vreemder dan alles
wat vreemd is dat de dingen werkelijk zijn

wat ze lijken te zijn en dat er niets
valt te begrijpen

III

Je kijkt over het land en je noemt het
het grensland maar dit land heeft geen naam

je denkt dat het land daar voor jou bedoeld is
maar je weet het is voor niemand bedoeld

je wilt dat dit land er altijd al was
er altijd zal zijn maar er is geen altijd

je weet het toeval heeft je gemaakt en breekt je
ergens weer af waar en wanneer in dit land

je leest: dit uitzicht is het geval
en: het geheim van de wereld is het zichtbare

niet het onzichtbare

1. Citaat 1 Korintiërs 13: nieuwe bijbelvertaling 2004.
2. Citaat Pessoa: Alberto Caeiro, De hoeder van Kudden, gedicht XXXIX. In Fernando Pessoa, Gedichten, De Arbeiderspers, Amsterdam, 1978.
3. 'dit uitzicht is het geval': Tonnus Oosterhoff. Uit: 'Ook de schapen dachten na', De Bezige Bij, Amsterdam, 2000.
4. 'het geheim van de wereld is het zichtbare, niet het onzichtbare': mijn vertaling van The mystery of the world is the visible, not the invisible. Oscar Wilde.
5. Deze gedichten zijn opgedragen aan Gwij en Agnes Mandelinck

Rutger Kopland

uit: Kopland, Rutger, Verzamelde gedichten, Amsterdam 2007 (Uitgeverij G.A. van Oorschot)

“Dit uitzicht is het geval” - verder dan dit uitzicht kunnen we niet zien - niet kijken - niet weten. Deze verwijzing ook naar de uitspraak van de filosoof Ludwig Wittgenstein, in Tractatus logico-philosophicus, “Die Welt ist alles, was der Fall ist”, gekoppeld aan een grensland in het gedicht dat niet waarneembaar noch ervaar is, (hoogstens is het een ‘vrome wens’ of een stil verlangen), maakt duidelijk dat het transcendente onzichtbaar blijft en dat de dood absoluut geen garantie biedt dat we dit transcendente ooit zullen betreden. Als aardse stervelingen moeten we halthouden aan de grens van het zichtbare en het onzichtbare kunnen we hoogstens vermoeden of fantaseren. Achter de horizon, geen pot met goud, geen regenboog, geen luilekkerland, geen eeuwige vrede...

De wereld en ons leven hier en nu bepalen daarmee meteen de grenzen van het ervaarbare voor ons. Het onzichtbare valt buiten het ervaarbare, buiten het geheim dat we misschien vermoeden, maar als geheim is het niet waarneembaar of ervaarbaar. We kunnen er hoogstens over fantaseren en met menselijke categorieën er een invulling aan geven zoals we dat ook doen met het abstractum God. We vergeten misschien te vaak dat we mensen blijven en dat wij meestal niet de sleutel in handen hebben om de werkelijkheid te openen als een schatkamer vol betekenissen. Dat geldt extra voor ons als mens, met onze menselijke beperkingen en ons beperkt waarnemingsvermogen. Insekten bijvoorbeeld, walvissen, bomen, grassen ervaren de werkelijkheid vanuit hun eigen perspectief, hoewel het woord perspectief (dat met (goed) kijken te maken heeft) eigenlijk niet op zijn plaats is als het over bomen en grassen gaat, zo vermoed ik. Als we zeggen dat wij de werkelijkheid vanuit ons eigen perspectief bekijken en ervaren wil dat eigenlijk ook al zeggen dat we gevormd zijn in ons kijken en dat datgene wat we zien en benoemen misschien wel ook resultaat is van eerdere benoemingen en betekenisgeving (semiose). We kijken dus vanuit onze taal, dat wil zeggen, met de hulp van de begrippen die wij al hebben leren kennen en die vaak maatgevend zijn in hoe we de werkelijkheid waarnemen. De taal effent het kijken, de taal verkent voor ons de weg naar datgene wat we waarnemen.

Als we in onze ontwikkeling taal ontvangen die al door anderen is vormgegeven, beelden die wij leren in onze jeugd, betekenissen die we van huis uit mee krijgen, die we opdoen in boeken, via kunst en wetenschap en ga zo maar door, dan zijn we geen onbeschreven blad. Dan is er veel preoccupatie in wat we waarnemen en wat we duiden. Ook een begrip als ziel heeft zo z'n geschiedenis en zijn oorsprong. De ziel die blijft na de dood is een vooronderstelling die we door anderen krijgen aangereikt. Maar wat is de ziel? Staat ze aan de kant van de dood, (als ze door de dood heen kan gaan) of staat ze aan de kant van het leven? Kortom is de ziel begrensd of kan ze over grenzen heengaan? Zelfs de dood overwinnen die dan zijn angel is verloren...

De filosoof Ludwig Wittgenstein schrijft in zijn "Philosophische Untersuchungen II, iv,": "Der menschliche Körper ist das beste Bild der menschlichen Seele." Dat zou betekenen dat het lichaam grotendeels bepalend is voor de ziel - ook al is dit lichaam in dit denken een beeld, een manier van betekenisverlening aan een werkelijkheid waarvan we het fijne niet weten.

Daaraan vooraf schrijft Wittgenstein als hij nadenkt over wat dan beelden zijn en hoe deze beelden in gedachten kunnen binnendringen; daarbij vraagt hij ook: “Die Religion lehrt, die Seele könne bestehen, wenn der Leib zerfallen ist. Verstehe ich denn, was sie lehrt? — Freilich verstehe ich’s — ich kann mir dabei manches vorstellen. Man hat ja auch Bilder von diesen Dingen gemalt. Und warum sollte so ein Bild nur die unvollkommene Wiedergabe des ausgesprochenen Gedankens sein? Warum soll es nicht den gleichen Dienst tun wie die gesprochene Lehre? Und auf den Dienst kommt es an.

Wenn sich uns das Bild vom Gedanken im Kopf aufdrängen kann, warum dann nicht noch viel mehr das vom Gedanken in der Seele?”

En dan zegt hij dat het menselijk lichaam het beste beeld is van de menselijke ziel. Beelden en in taal gegoten beelden, betekenissen en verwoorde ervaringen helpen ons in de wereld opdat wij ons thuis gaan voelen. Dat kan troostrijk zijn, en velen vinden er troost in, maar is het ook waar? In het aangezicht met de dood valt veel weg. Wat blijft er nog over, wat heeft dan bestand?

In mijn essay “Wereldbeeld en zelfbeeld” probeer ik te begrijpen hoe wij met ons lichaam de werkelijkheid waarnemen en proberen te duiden. Daarbij komen ook zeer extreme situaties aan het licht waarin mensen gruwelijk worden gedood en waarin mensen zich niet thuis (kunnen) voelen in de wereld. De menselijke geschiedenis is naast de grandeur ook een voortdurend bloedbad.

Datzelfde speelt nu op de een of andere wijze ook in de Gazastrook die voortdurend onder beschietingen en bombardementen ligt. Een menselijk lichaam en ook de menselijke geest is niet bestand tegenover dergelijk immens geweld. Daar is ons lichaam niet voor gemaakt. Onze huid kan al dat geweld niet afweren - kogels gaan er dwars doorheen. Een mens van vlees en bloed is niet voor de oorlog gemaakt. Hoeveel staal er ook om hem heen wordt gebouwd. Bommen dringen dwars door muren heen. Niets is bestand tegen zoveel wapengeweld. En dan spreek ik nog niet over atoomgeweld, over de onvoorstelbare krachten die dan vrijkomen.

De huidige ervaringen van de bewoners van de Gazastrook zullen dan ook nog jaren een zeer negatieve invloed hebben op de ervaring van de werkelijkheid waarin zij moeten leven, ook in de toekomst. De spiraal van geweld en dood leidt letterlijk naar de afgrond. Er lijkt nauwelijks aan te ontkomen als je de persberichten mag geloven. De dood is hier volop aanwezig en houdt huis in de gevangenis die de Gazastrook al

lang is. Een dood uit de wapens van militairen en uit de wapens van een organisatie die zegt op te komen voor de bewoners maar die het zaaien van dood en verderf door terreur belangrijker vindt dan het welzijn van de eigen bevolking. Die het 'verzet' tegen de vijand, door het plegen van aanslagen, verkoopt als bevrijdingsstrijd, wetende dat het einddoel, de vernietiging van die vijand (de staat Israël) nooit gehaald zal kunnen worden. Zeker niet als ze alleen blijven en niet worden gesteund. Ze gooien de lont in het kruidvat in de hoop dat dan de strijd voorgoed zal losbranden en dat de eindoverwinning in zicht komt omdat velen met hen de strijd en de marteldood verkiezen boven de huidige situatie. Het is een vorm van 'messianisme' - denken dat ze zelf de 'messias' zijn, die doormiddel van de wapens denkt de geschiedenis te kunnen bepalen. 'Hemeltirannen' noemde de Joodse filosoof Franz Rosenzweig dit soort mensen die de eindtijd met alle geweld willen bespoedigen. Het resultaat is, zoals bij elke oorlog, een opeenhoping van lijken, dode mensen, veelal onschuldig, zover het oog reikt...

De doden keren niet weer, zij hebben de grens van het levenseinde definitief overschreden en de nabestaanden blijven achter met hevige gevoelens van verdriet, haat, machteloosheid. Nabestaanden van de slachtoffers van de aanslagen tegen Joodse burgers en gegijzelden en nabestaanden van de Palestijnse slachtoffers die sterven in dit geweld. De Poolse dichteres Wyslawa Zsymborska schrijft in haar gedicht Utopia hoe verblinding werkt als er ideologische doelen worden gesteld die onhaalbaar zijn en die offers kosten die onbetaalbaar zijn:

UTOPIA

Het eiland waar alles wordt opgehelderd.

Hier kan men op vaste bewijsgrond staan.

Er zijn geen andere wegen dan de toegangsweg.

De struiken buigen door van alle antwoorden.

Hier groeit de boom van het Juiste Vermoeden
met eeuwig ontwarde takken.

De verblindend simpele boom van het Begrijpen
bij de bron die Ah Dus Zo Zit Het heet.

Hoe dieper het bos in, des te breder

het Dal der Vanzelfsprekendheden.

Rijzen er twijfels, dan verjaagt de wind ze.
De Echo neemt ongeroepen het woord
en verheldert graag de geheimen van de werelden.
Rechts de grot waar de Betekenis ligt.
Links het meer van de Diepe Overtuiging.
De Waarheid maakt zich los van de bodem en drijft zachtjes omhoog.

Boven het dal torent de Onwankelbare Zekerheid op.
Vanaf haar top strekt zich het Wezen der Dingen uit.

Ondanks al deze verlokkingen is her eiland onbewoond
en de vage voetsporen die je op de kusten ziet
wijzen zonder uitzondering in de richting van de zee.

Alsof men hiervandaan alleen vertrekt
en onherroepelijk in het diepste onderzinkt.

In een leven dat niet te doorgronden is.

Ook hier geldt wat de dichter Kopland verwoordt met een verwijzing naar de dichter Oscar Wilde: "het geheim van de wereld is het zichtbare - niet het onzichtbare". De wereld is complex en de mens is complex. De problemen huizenhoog en de antwoorden vaak ver te zoeken. Het zichtbare levert genoeg vragen en problemen op. Het onzichtbare verkiezen boven het zichtbare, het najagen van een utopie - een niet-plaats - heeft consequenties voor de houding ten aanzien van het zichtbare. Denken dat jouw geweld en dood een plaats in de hemel oplevert, dat je in het onzichtbare wordt beloond, is een fictie met een hoge prijs. Degenen die je achterlaat zijn de dupe en de wereld komt geen stap dichterbij een samenleving waarin mensen elkaar niet naar het leven staan.

De wereld is complex en de mensen zijn van elkaar afhankelijk want ze zijn allen met elkaar verbonden in onontwarbare kluwen. Onontwarbaar, dat wil zeggen, dat er geen antwoorden zijn die alles oplossen, dat elk antwoord op een probleem weer nieuwe vragen en nieuwe verwickelingen oproept.

Een beroep doen op het 'gezond verstand' en dan denken dat het geconstateerde probleem hiermee is opgelost is 'volksbedrog' als dit in verkiezingscampagnes naar voren wordt gebracht. Populisme = volksbedrog - het is niet alleen het 'volk' (wat dit dan ook moge zijn)

naar de mond praten, maar het is ook denken te kunnen weten wat er onder mensen leeft en waar men naar verlangt, ongeacht de prijs die moet worden betaald om dat verlangen te vervullen. Die prijs echter staat bijna nooit ter discussie om de doodeenvoudige reden dat de prijs niet wordt genoemd, hij wordt of moedwillig verzwegen, of is meestal onbekend omdat er geen makkelijke rekensommen zijn op dit terrein.

Met zogenaamd 'gezond verstand' hoef je niet meer na te denken en je te verdiepen in de complexiteit van de werkelijkheid en de onderlinge verstriktetheit van de dingen, de gebeurtenissen en de mensen die proberen betekenis te geven aan hun leven. Misschien is dit beroep op het 'gezond' verstand wel heel ongezond voor de uiteindelijke resultaten die worden behaald want als de dingen niet lopen zoals ze worden voorgesteld is geweld vaak niet ver weg. De verzoeking is dan groot om andere middelen dan het 'gezonde' verstand in te zetten om de doelen te halen.

Ik heb nog geen populisten leren kennen die onbaatzuchtig handelen, die niet profiteren van hun machtspositie, die niet wetten met voeten treden, die niet elke ethische grens aan hun laars lappen als het hen goed uitkomt, die niet liegen om de volgelingen een worst voor te houden, die echter nooit genuttigd zal worden omdat de worst nep is. Ze beloven het paradijs en het eindresultaat is de hel (op aarde) in de vorm van oorlog en onderdrukking. Het zijn herauten van de dood...

De dood blijft een onbekende grens. Maar het is een grens. De levenden die iemand die dierbaar is hebben verloren weten er alles van. En de oorlog kent vaak geen grenzen, de dood gaat zich als het ware te buiten. Ralf Hochhut laat de dood in zijn 'treurspelen' vaak optreden als een volgevreten figuur die geniet van zoveel menselijke overmoed en domheid. Grenzen stellen kan de mens. Ook aan zijn eigen verlangen, zijn eigen begeertes, zijn eigen haat.

Zelfbegrenzing als optie, als weg naar een doel waarin het geweld niet het laatste woord heeft. Zelfbegrenzing ook in het complotdenken, het utopisch verlangen, het fabuleren dat jijzelf de weg bent naar een rijk van goden waarin jij op de toon mag zitten als ster, heerser, koning, president. Waarin alle andersdenkenden en alle anderen die anders uitzien en die het niet met je eens zijn voorgoed vernietigd zijn of onschadelijk gemaakt door hen te verbannen en op te sluiten.

DE LAATSTE BEVINDINGEN

Er waren zoals we dachten te weten

twee werelden – de echte en die andere
dit onderscheid is onlangs bij nader onderzoek
een overbodige illusie gebleken:
deskundigen hebben in menselijke hersenen gezocht
en geen verschillen gehoord of gezien
integendeel, wat zij vonden
was met geen pen te beschrijven,
zo ongelooflijk eenvoudig zo mooi
zij noteerden:
'De nacht viel in de ramen van ons instituut,
maanlicht streek over de jonge borsten
van onze vrouwelijke proefpersoon
en ja, de door haar hersencellen aangedreven
apparaten
zuchtten en in onze microscopen zagen we
in haar moleculen melkwegen van verlangen.
Wij zoeken nog koortsachtig naar formules.'

Rutger Kopland

De inhoud op (a)sociale media is langzaam aan een totale onbegrensde chaotische verzameling van indrukken geworden waarin de beheerders totaal geen moeite doen om waar van onwaar, om vredelievend van haatdragend te scheiden. De eigenaar die nu X bezit, gebruikt het medium voor eigen gewin: als bliksemafleider waarmee hij eigen snode plannen kan verhullen (hoe meer chaos - hoe minder helderheid - hoe beter). Ik vermoed dat hij via de kinderen van de oplichter-(ex)president veel meer macht wil grijpen dan het Amerikaanse volk hem zal toestaan - bij volgende presidentsverkiezingen ver na 2024. Al zijn contacten wijzen in die richting. Hij is een 'visionair' die zegt te handelen voor het welzijn van de wereld maar ook dat is een masker dat zijn ongebreideld streven naar macht alleen maar moet verhullen. Waarom zou je anders humanide robots willen bouwen die ingezet kunnen worden in een oorlog tegen mensen?

De dood is een grens, de grens kan een plek zijn waar je nieuwe inzichten op kunt doen. Wat leren we van de dood? Dat het leven kostbaar en dat het leven onvervangbaar is. De mens is het wezen dat zijn daden en dat zijn driften kan begrenzen, de mens is in staat om grenzen te stellen opdat het leven voor de dood kwaliteit behoudt en menswaardig is. Maar halen we samen de avond als de dood zo alom aanwezig is in ons handelen?

Abend

Der Abend wechselt langsam
die Gewänder,
die ihm ein Rand von alten Bäumen hält;
du schaust: und von dir scheiden sich
die Länder,
ein himmelfahrendes und eins, das fällt.

Und lassen dich,
zu keinem ganz gehörend,
nicht ganz so dunkel wie das Haus,
das schweigt,
nicht ganz so sicher Ewiges beschwörend
wie das, was Stern wird jede Nacht
und steigt.

Und lassen dir
(unsäglich zu entwirrn)
dein Leben bang und riesenhaft
und reifend,
sodaß es, bald begrenzt
und bald begreifend,
abwechseln Stein in dir wird und Gestirn.

Rainer Maria Rilke

John Hacking
31 oktober 2023

bronnen:

Kopland, Rutger, Verzamelde gedichten, Amsterdam 2007 (Uitgeverij
G.A. van Oorschot)

Wittgenstein, L., Philosophische Untersuchungen, Frankfurt am Main
1977 (Suhrkamp)

Hacking, John, Wereldbeeld en zelfbeeld. Het lichaam als auto-topie.
een zoektocht naar God in het lichaam. Een onderzoek in stappen naar
de betekenis van het feit dat wij de werkelijkheid lichamelijk waarnemen
en duiden, Nijmegen 2011

ook op internet te lezen (en te downloaden):
<https://levenshorizonten.com/4-essays-over-god/>

Wyslawa Zsymborska, Einde en begin, Gedichten 1957-1997,
Meulenhoff, Amsterdam, 1999. Vertaald uit het Pools door Gerard
Rasch. p. 193-194

Hochhut, Rolf, Der Stellvertreter. Ein christliches Trauerspiel, Reinbeck
bei Hamburg 1982, (Rowohlt)

Rilke, Rainer Maria, Gesammelte Werke, Stuttgart 2015 (Reclam)

Gedichten over Rouw, afscheid en verdriet - nieuwe series vanaf
gedichten rond de dood 4 (t/m 7): <https://levenshorizonten.com/het-nemen-van-afscheid-van-een-dierbare/rouw/gedichten-rond-de-dood-4/>

Moorddadig populisme Anno 2023

Inertie en passiviteit - een kans voor populist

Uit de politieke geschiedenis ken ik nauwelijks populist

en die niet hebben geprofiteerd van hun toegenomen politieke macht en die niet aan zelfverrijking hebben gedaan. Hitler werd steenrijk door de verkoop van zijn pamflet 'Mein Kampf' dat iedereen door de strot werd geduwd en waarin hij al zijn snode plannen met de natie bijeen had gezet. Mussolini in Italië, Franco in Spanje, Pinochet in Chili, en tal van andere figuren die later president werden op basis van populistische praatjes. Nu dreigt in Argentinië weer een socio-pathische clown veel te veel macht te krijgen. In Turkije, in Hongarije, in Rusland zitten al profiteurs die rijk worden door hun politieke macht en die zoals in Rusland die macht voortdurend misbruiken, zelfs door oorlogen te voeren. De lijst is eindeloos, de geschiedenis spreekt boekdelen.

Maar hoe komen populist

leek? Armoede is een factor, mensen die aan de rand van de samenleving moeten zien te overleven en merken dat de heersende klasse geen oog voor hen heeft. Zij zijn geneigd om de praatjes van de populist te volgen want die belooft een einde aan de ellende en

daarnaast gouden bergen. Een andere factor is het falen van de zittende politici die er niet in slagen iedereen te laten delen in de welvaart: een groep wordt veel te rijk, een andere veel te arm. Als de politici die een land moeten besturen niet genoeg oog hebben voor de noden van de bevolking krijg je opstand, verzet en spinnen populisten daar garen bij. Een andere factor is misschien het feit dat waarden en idealen niet meer in de belangstelling staan van de kiezers omdat hun gedachten zijn afgeleid door andere zaken. Populisten komen opzetten nieuwe ideeën, meestal niet echt nieuw, maar ze bieden het volk een kans om weer ergens in te geloven.

De Italiaanse filosoof Umberto Galimberti schrijft in 2009 in zijn boek 'Mythen van onze tijd' dat veel westerse waarden als het ware zijn geïmplodeerd in de inertie en passiviteit van de massa. Wat we overhouden zijn grote groepen consumenten die zich voortdurend laten bezighouden en daarmee afleiden van de grote problemen in deze wereld en van de waarden en idealen die er echt toe doen. Het is eigenlijk geen 'brood en spelen' meer zoals in de Romeinse tijd, maar alleen maar 'spelen, amusement, vertier'. Elektronische apparatuur zoals de smart-phone en tal van andere gadgets, sportwedstrijden, populaire goederen aangeprezen door influencers en vakantie-reizen bijvoorbeeld, houden onze aandacht vast waardoor we ons niet meer bezig hoeven te houden met de zaken die er echt toe doen. Vrijheid bijvoorbeeld, of democratie, of solidariteit om maar enkele begrippen te noemen die meer en meer op het spel staan.

Het loont de moeite om Umberto Galimberti aan het woord te laten om zijn visie op onze Westerse samenleving te geven, ook al is het alweer jaren geleden dat hij dit boek schreef. Ik vermoed dat zijn woorden nog niet veel van hun actualiteit hebben verloren. Vandaar dit lange citaat. Hij schrijft:

Er zijn geen ideeën meer. Er zijn geen waarden meer. Ze worden niet meer geproduceerd. Passiviteit en inertie lijken de sfeer van onze tijd te karakteriseren. De indruk bestaat dat in onze tijd niemand een geschiedenis heeft om op te schrijven, geen voorbije en geen toekomstige geschiedenis. Men heeft slechts energie die moet vrijkomen in een soort onbehouden spontaneïteit waar geen enkele betekenis in zit, maar die volledig opgaat aan fascinatie voor het spectaculaire.

Hoe is het mogelijk? Er waren zoveel revoluties, we hebben een eeuw of twee politieke leertijd achter de rug. Er zijn kranten, vakbonden, partijen en intellectuelen. Er is een hoop energie gestoken in het ontvankelijk

maken van de mensen voor hun eigen geschiedenis. En toch zijn er maar duizend mensen die daarop reageren, waartegenover miljoenen mensen passief blijven en volkomen te goeder trouw, met plezier en zonder zich zelfs maar af te vragen waarom, liever een voetbalwedstrijd zien dan een menselijk of sociaal drama.

Het antwoord moet wellicht worden gezocht in het feit dat onze hoofden, gebombardeerd als we worden door prikkels, boodschappen, tests en enquêtes, de plaats zijn geworden waar ideeën en waarden rondgaan die we niet zelf hebben geproduceerd maar eenvoudigweg hebben geabsorbeerd. Onze hoofden en harten uiten zich niet maar peilen zichzelf. Niet om hun eigen ideeën en waarden te leren kennen maar om na te gaan hoe doeltreffend de media zijn in het inprenten van een idee of een vermeende waarde om er vervolgens een tevredenheidsindex aan toe te kennen.

Zo worden onze hoofden gereduceerd tot afleesschermen. Ze zijn niet meer de plaats van ideevorming en verbeeldingskracht, maar een plaats van absorptie en implosie waar elke stuwende kracht in verzinkt en elke verworven betekenis zich voegt naar het ideaal van uniformiteit: de inertie van het conformisme.

Hoe krijgen we deze inertie, deze passiviteit in beweging? Ik ben bang dat met ideeën en waarden zal gebeuren wat al is gebeurd met goederen. Lange tijd was het voldoende om goederen te produceren, de consumptie liep vanzelf. Vandaag is het nodig om consumenten te produceren, is het nodig om de vraag zelf te produceren en productie daarvan is oneindig meer gecompliceerd dan die van goederen.

Precies zo, merkt Baudrillard op, was het tot dertig jaar geleden 'voldoende om (politieke, ideologische, culturele, seksuele) betekenis te produceren en de vraag volgde op een natuurlijke manier, absorbeerde het aanbod en overtrof het. Tegenwoordig is de vraag naar ideeën en waarden verminderd en de productie van deze vraag is, lijkt mij, het cruciale probleem dat de westerse beschaving zal moeten aanpakken, als ze het nog kan en als ze nog de wilskracht heeft om haar eigen geschiedenis de baas te kunnen.

Zonder deze vraag, zonder verbeelding en nieuwsgierigheid, zonder minimale deelname aan de wereld van ideeën en waarden, wordt de maatschappij tot massa die als een zwart gat 'sociale energie opzuigt en die niet meer teruggeeft'. De massa absorbeert weliswaar alle ideeën, maar werkt er geen een uit. Ze neemt alle waarden op en verteert ze simpelweg. 'Ze geeft op alle vragen een tautologisch antwoord' dat ze in feite overneemt van de tv. Omdat het niet haar eigen antwoord is, hoeft de massa er niet bij betrokken te zijn. In zekere zin, schrijft

Baudrillard, 'maakt het massa': en waar massa wordt gemaakt implodeert alle sociale energie.

(uit: Umberto Galimberti, Mythen van onze tijd, pag. 345-346)

In dit vacuüm waar over waarden en idealen niet meer echt wordt gereflecteerd, waarin het lijkt alsof het alleen maar om de buitenkant gaat, het consumeren, het genieten, en daarmee ook de ervaring van de leegheid van het bestaan, zien populistten een kans om het volk een nieuwe toekomst voor te houden. Misschien is de ervaring van de leegte van het bestaan voor velen voor een deel een goede analyse van de situatie waarin velen verkeren maar de antwoorden die gegeven worden door populistten om die leegte op te vullen met nieuwe idealen en waarden deugen meestal niet. Ze deugen niet als die ten koste gaan van andere geledingen in de samenleving, als er een vijandbeeld wordt gecreëerd om zich tegen af te zetten, als grote groepen in de samenleving buiten spel worden gezet. Denk aan emancipatoire groepen als de lhtbq, de feministen, de mensen die opkomen voor minderheden, tegen het slavernijverleden, voor de opvang van asielzoekers, voor vrede tussen radicalere delen van bevolkingsgroepen die soms vijandig tegenover elkaar staan zoals nu concreet Joden en Palestijnen, etc. etc. Overal waar populistten hun vijanden scheppen om zelf te kunnen schitteren gaat het op den duur fout. Het begint met bedreigingen en het eindigt met moord en doodslag.

Populistische dwaallichten

Populisten claimen met de begrippen als vrijheid, democratie en solidariteit een invulling te geven aan hun partijprogramma maar die invulling geldt slechts voor een klein deel van de bevolking. Vrijheid alleen voor de eigen mensen, democratie alleen als de volgeling ook de leider volgt, solidariteit hoogstens met de achtergesteld achterban die het niet zo breed heeft omdat anderen voorgaan bij het uitdelen van de 'welvaartsgoederen' door de overheid. Die anderen zijn dan altijd die anderen die niet bij de 'club' horen en die als vreemd worden beschouwd. Daaronder vallen meestal buitenlanders die in hun ogen ongewenst zijn zoals immigranten die hier naar toe komen op basis van existentiële motieven omdat hun leven in hun eigen land niet meer zeker is, of die om economische motieven de gok wagen om in fort Europa of fort de VS binnen te komen.

Voor de laatste verkiezingen op 22 november 2023 in Nederland zijn daar ook nog de internationale studenten en arbeidsimmigranten bij gekomen. Zij vormen opeens volgens sommige politieke leiders een probleem omdat er geen huisvesting is voor deze groepen en zij 'kapen

de huizen' weg voor de eigen bevolking. Er worden in de partijprogramma's maxima aangegeven hoeveel mensen er eigenlijk nog binnen mogen komen. Of dat in strijd is met internationale verdragen en regels wordt er niet bij gezegd. of het überhaupt haalbaar is, ook niet. Maar daarover straks meer.

De Partij voor de Vrijheid geeft vooral de Islam de schuld - de moslims moeten worden geweerd want zij bedreigen onze cultuur (wat dat dan ook moge zijn). De partijleider beweert dat hij zich toleranter wil opstellen maar in de verkiezingsspotjes is daarvan niks te merken. Op zijn oude dag wil deze bijna gepensioneerde nog even genieten van regeringsdeelname - iets wat hij zijn hele leven heeft nagestreefd - maar wat op een uitzondering niet is gelukt. En die keer dat het lukte gooide hij zelf de handdoek in de ring.

Partijen die met deze 'semi-racistische' leider in zee willen verkwanselen hun eigen waarden en idealen. Als er ook al miljoenen op deze partij stemmen wil dat niet zeggen dat ze ook gelijk hebben en dat je hun gedrag daarom maar moet goedkeuren. In Nazi Duitsland stemden ook miljoenen op een psychopathische leider en het resultaat was een wereldoorlog.

Forum voor Democratie is alleen opgericht om onder het mom van democratie de partijleiding rijk te maken door de verkoop van boeken en andere zaken (maaltijden bv) zonder dat zij die lucratieve handel openbaar willen maken (ondanks het feit dat de Tweede Kamer dit eist). Zij zoeken voortdurend de controverse en hangen de meest idiote complottheorieën aan want dat is heel goed voor de handel. Daarbij zijn ze idolaat van de dictator in Rusland (die zijn eigen volk naar de slachtbank in de oorlog in Oekraïne leidt, ongeacht het aantal doden) en de voormalige semi-diktator in de VS die zich nu al voorbereidt op de verkiezingen in 2024/2025 om weer de macht over te nemen namens de Republikeinse partij. Dit soort mensen aan de macht door hen te kiezen belooft alleen maar ellende en geweld. Ook daarover straks meer.

Als we niet van de geschiedenis leren, als we ons niet aantrekken wat er in het verleden fout ging kiezen we telkens weer dezelfde idioten die met de macht aan hun zijde miljoenen de dood in jagen in zinloze oorlogen en utopische vergezichten die niemand iets brengen dan dood en verderf. Hoe mooi ook verpakt als 'volk', als 'vaderland', als 'toekomst', als "Lebensraum" om maar eens een besmet begrip uit het verleden te gebruiken, het zijn allemaal 'worsten' die ons worden voorgehouden die we nooit echt zullen verorberen want die weg er naar toe is bezaaid met lijken. De mens blijft onverbeterlijk en daarom is het nodig om te blijven

reflecteren op ons gedrag, op ons samenleving en vooral ook op onze waarden en idealen.

Terreur en terrorisme lijken het nieuwe wapen te zijn, (maar ook dat is al oud), om de huidige samenleving op haar voegen te doen trillen. Maar die samenleving en haar leiders zouden beter moeten nadenken over de gevolgen van terroristische acties en de oorzaken ervan zonder zich meteen in wraakcampagnes te verliezen want daarmee speel je in de kaart van deze terroristen. Dan krijgen ze precies wat ze wilden uitlokken en presenteren zij zich als het slachtoffer. Ondersteun je deze terreur dan krijg je als aanhanger ook de rekening gepresenteerd. De poging om een 'Islamitische' staat te vestigen en allen vervolgen hierop in andere landen maken dit meer dan duidelijk.

Veel landen in Afrika zijn in de ban van de terreurbewegingen die deze landen willen overheersen en de politieke (vaak corrupte) leiders weten dan geen andere oplossing te kiezen dan anti-terreur - gretig voorzien door de moordenaar in Moskou die zijn huurlingen stuurt en er zelf rijker van wordt, want alles heeft zijn prijs.

Hamas in Gaza ontketent met zijn terreur de volkswoede van de zogenaamde vijand Israel en (want die moet in hun ideologische verdwazing van de aardbodem verdwijnen) en het Palestijnse volk betaalt de prijs voor dit handelen door een oorlog die vooral ook veel onschuldigen treft omdat die nu eenmaal in het gebied wonen dat van Hamas-leden moet worden gezuiverd.

Deze spiraal van geweld en tegengeweld is in mijn ogen zinloos. Er is geen andere uitweg dan een radicale keuze tegen het gebruik van geweld: dat wil zeggen werken aan vreedzame oplossingen en de ander niet meer als vijand zien. Maar ik vermoed dat de pijn en gevoelens van verdriet, lijden, wraak en wat al niet meer, nog zeker deze generatie (en de volgende) de boventoon zullen voeren in Israel en Gaza en dat een uitweg uit dit geweld zonder radicale stappen en radicale herbezinning onmogelijk is. De volksmenners en radicale politici zal de mond moeten worden gesnoerd want aan hun handen komt alleen maar meer bloed.

De immigrant als zondebok

Op zaterdag 18 november 2023 schrijft de journalist Derk Walters in het NRC een recensie over een boek van de socioloog Hein de Haas, die korte metten maakt met de anti-immigratieretoriek van sommige politici. Walters schrijft over de huidige Nederlandse politieke situatie, ik citeer:

‘De overheid moet grenzen stellen en handhaven en zo weer grip krijgen op migratie’, vindt de VVD. Migratie, zegt ook GroenLinks-PvdA, is geen natuurverschijnsel dat ons overkomt. ‘Door er grip op te krijgen en te houden voorkomen we dat onze bestaanszekerheid in het geding komt: met een eerlijk en tevens realistisch migratiebeleid.’

Afgelopen zomer liet premier Mark Rutte zijn vierde kabinet klappen vanwege onenigheid over gezinshereniging, en ook in deze verkiezingscampagne speelt migratie een doorslaggevende rol. Van links tot rechts menen partijen dat ze toch vooral ‘grip’ moeten krijgen op het aantal buitenlanders dat Nederland binnenkomt.

Hierin schuilt precies de leugen die aan de kiezers wordt voorgehouden: politici doen alsof zij, als ze het eenmaal voor het zeggen hebben, de immigratie zullen terugdringen. Dat in naam van het ‘volk’, hun eigen achterban die braaf na-aapt wat deze politieke ‘leeghoofden’ hun voorhouden. In plaats van zelf na te denken en af te gaan op fatsoenlijk onderzoek naar oorzaken, gevolgen, effecten van deze immigratie, papegaaien ze na wat hen via media en andere kanalen bereikt, roepen ze dat ze zijn achtergesteld en dat hun stem niet meetelt. Ze zijn eerder bereid om in de leugenachtige makkelijke oplossingen te geloven die populisten hen voorhouden dan om zelf na te denken. Als de gevaren van bijvoorbeeld de klimaatverandering die aanstaande is, niet passen in het politieke praatje van de populist omdat er ingrijpende keuzes moeten worden gemaakt, dan wordt die eenvoudig weg als sprookje terzijde geschoven. Hoef je er ook niet over na te denken. Wat je niet erkent bestaat niet.

Migratie is van alle tijden, wie kent niet het begrip ‘Grote Volksverhuizing’, weliswaar lang geleden na de val van het Romeinse Rijk, maar daarvoor en daarna telkens weer herhaald. Als we dachten in een samenleving te wonen waar alles op zijn plaats blijft en waar wij als het ware ‘eeuwig’ recht hebben op onze huidige woon- en werksituatie, dan kom je bedrogen uit. De samenleving is voortdurend in verandering, en daar heb je mee te leren leven. Oorlogen met als gevolg grote volksverhuizingen maken dat alleen maar erger, de nood alleen maar groter en de trek naar veilige gebieden alleen maar urgenter. Hoeveel doden vallen er elk jaar bij de oversteek naar Europa, naar andere plekken in de wereld, om een veilig en beter heenkomen te zoeken? Welke politicus trekt zich dit lot aan? Ik heb er nog niks in deze verkiezingen over gehoord. Walters schrijft in zijn artikel:

Migratie, zo toont De Haas onomstotelijk aan, is iets onvermijdelijks. Toch blijven politici ferme anti-immigratieretoriek uitslaan en

grootspreken over het bouwen van muren en hekken. Tegelijk knijpen diezelfde politici consequent een oogje toe wat betreft de grootschalige tewerkstelling van illegale arbeidsmigranten. En de media falen hardnekkig om de kloof op te merken tussen wat politici over immigratie zeggen en wat ze er daadwerkelijk aan doen.

(...)

Het is misschien lastig voor beleidsmakers, maar De Haas concludeert dat het overgrote deel van het migratiebeleid simpelweg niet functioneert. Bouwt Europa hekken en muren om het continent? De meeste migranten komen legaal binnen en laten dan hun visum verlopen. Bedenkt Europa campagnes om potentiële migranten af te schrikken om naar Europa te komen? Migrantenvragen lachen erom: waarom zouden ze hekken bouwen als ze niet iets kostbaars te beschermen hadden? Richt Europa zijn pijlen op mensensmokkelaars? Totaal nutteloos: mensensmokkel is een reactie op grenscontroles, geen oorzaak van migratie.

Als populisten de migranten als zondebok gebruiken maken zij zich er makkelijk van af. Grenzen dicht en probleem opgelost! Als het zo makkelijk zou zijn zou er geen 'ongewenste vreemdeling' meer in Europa vertoeven. Maar migranten komen niet om hier te profiteren van 'onze' sociale voorzieningen, zoals wordt voorgesteld door sommige politici. Zij komen voor een beter bestaan, voor een nieuw leven met nieuwe kansen. Ze komen om ook op die manier een bijdrage te leveren aan hun nieuwe woon- en leefomgeving. Maar dat aspect wordt volgens De Haas teveel verwaarloosd omdat men alleen vanuit de eigen bubbel naar de situatie kijkt en niet vanuit de ogen van de immigrant. Walters schrijft dan ook:

Wat pas echt dom beleid is, aldus De Haas, is het verhinderen dat migranten en vluchtelingen aan het werk kunnen. 'Niets lijkt schadelijker voor het individuele welzijn én de economische bijdrage van migranten en vluchtelingen dan wanneer ze jarenlang door bureaucratische achterstanden en eindeloze beroepsprocedures in een juridisch limbo worden gehouden. Ze krijgen dan niet de kans te werken, wat trauma's en isolement verergert en mensen vaak in een situatie van uitkeringsafhankelijkheid duwt.'

Op die manier creëren politici een self-fulfilling prophecy: migranten krijgen weinig kansen, waardoor ze zich isoleren en van een uitkering afhankelijk worden, waarna politici hen weer kunnen afschilderen als nietsnutten die de samenleving bedreigen. Ander voorbeeld: door een gebrek aan maatschappelijke kansen worden migranten gedwongen om

zich in achterstandsbuurtten te vestigen, waarna het achtergestelde karakter van die wijken aan hun aanwezigheid wordt geweten. In een moeite door ontmantelt De Haas de mythe dat migranten banen afpakken en de lonen drukken. Dat lagere en middeninkomens in toenemende mate onzeker zijn over hun levensstandaard, is 'het gevolg van bewuste beleidskeuzes die arbeidsmarkten dereguleerden, de baan zekerheid verminderden, vakbonden verzwakten, werknemers rechten afnamen, lonen drukten en de inkomensongelijkheid vergrootten'. Met immigranten heeft dit niets te maken, aldus De Haas – maar zij vormen voor politici nu eenmaal de ideale zondebok om de aandacht van de door henzelf gecreëerde problemen af te leiden.

Politici die niet hun verantwoordelijkheid nemen voor een rechtvaardig en humaan beleid waarin lusten en lasten eerlijk worden verdeeld en waarin de meest daad-krachtigen de grootste bijdrage mogen leveren maken zo de weg vrij voor populistten die profiteren van de onvrede onder het volk. Ze springen in het gat dat partijen en hun leiders achterlaten.

Moorddadig populisme

Een extreem voorbeeld is en blijft nog altijd de ex-president van de VS. Zijn achterban beraamt plannen om in 2025 schoon schip te maken met de politieke tegenstanders als ze eenmaal weer aan de macht zijn. De journalist Bert Lantink schrijft op 7 november in het Nederlands Dagblad hierover, onder de naam Project 2025, ik citeer:

(...) 'Project 2025', (is) een netwerk van medewerkers van conservatieve denktanks die bezig zijn een ingrijpende hervorming voor te bereiden voor het geval Trump in 2025 weer aan de macht komt. Volgens hen moet de president veel meer grip krijgen op het federale overheidsapparaat, inclusief het ministerie van Justitie en de FBI. Ook de onafhankelijke Federal Communications Commission, die toezicht houdt op de televisie- en internetbedrijven, moet direct onder controle van de president komen te staan.

Daarnaast moet het volgens de groep Trump-getrouwen eenvoudiger worden overheidsambtenaren te ontslaan als zij een belemmering vormen voor de politieke agenda van de president. Op die manier willen de 'Project 2025'-leden de 'deep state' uitroeien die Trump volgens hen steeds heeft dwarsgezeten.

Maar dat is nog niet alles, het kan nog veel erger. Deze haatdragende kleinzielige narcistische persoonlijkheid wil afrekenen met iedereen die

hem dwars zit en die hem in de vorige verkiezingen in de steek heeft gelaten. Zijn uitlatingen grenzen aan moordlust. En ik vrees dat je hem bloedserieus moet nemen in wat hij zegt. Dat niet doen zou wel eens een heel hoge prijs kunnen kosten. De journalist Jan van Benthem schrijft op vrijdag 17 november 2023 in het Nederlands Dagblad:

Trump is, een jaar voor de presidentsverkiezingen en twee maanden voor het begin van de Republikeinse voorverkiezingen, op het politieke oorlogspad.

Zijn taal is radicaler dan ooit. Zijn plannen ook.

In zijn toespraak van afgelopen zaterdag deinsde Trump er niet voor terug om zijn Democratische tegenstanders 'ongedierte te noemen' dat moet worden uitgeroeid. 'We zullen de communisten, Marxisten, fascisten en het radicaal linkse tuig dat als ongedierte binnen de grenzen van ons land woont, uitroeien', beloofde hij zijn aanhangers. De Marxisten, dat is de regering van Joe Biden, zo blijkt uit Trumps e-mails. Of, in Trumps taal, uit een e-mail van woensdag die wij ook kregen: 'Corrupte Joe en zijn Radicale Democraten die onze natie richting een Marxistische derdewereldlandtirannie duwen.' De Amerikanen zijn volgens Trump beland in 'de eindstrijd om het hart en de ziel van de VS en het pure overleven van onze vrije republiek'.

Door deze politieke strijd voor te stellen als een soort strijd in de 'eindtijd', een apocalyptisch fenomeen, zijn veel christenen die dergelijke ondergangs-fantasieën aanhangen geneigd om op deze psychopaat te stemmen om zo hun eigen politieke agenda (anti-abortus bijvoorbeeld) vol met in hun ogen 'christelijke idealen en waarden' door te drijven ook al staat driekwart van de Amerikaanse samenleving niet hierachter. Benthem schrijft dan ook:

Veel aandacht gaat daarbij uit naar de steun voor Trump onder witte evangelicale christenen, ondanks de moeite die ze vaak hebben met zijn immorele gedrag. Maar hun steun is niet onvoorwaardelijk. Het is een 'contractuele relatie', stelt John Fea, hoogleraar Amerikaanse geschiedenis in Christianity Today. 'Ze zullen zijn morele fouten en de criminele aanklachten negeren in ruil voor meer rechters in het hooggerechtshof, antiabortuswetgeving, antiwoke scholen en religieuze vrijheid zoals zij die zien.'

Waarom zou je een dergelijke psychopaat aan de macht laten komen? Welk weldenkend mens kan tolereren dat een democratisch stelsel zo wordt afgebroken en vervangen door een nieuwe dictatuur? Dit soort populisme kan ik niet anders dan moorddadig noemen want ik neem

deze psychopaat bij zijn woord. In de middeleeuwen en in andere tijden werd de tegenstander inclusief familie gedood als deze de macht bedreigde van de zittende machthebber. Welke wetten - welk handelen wordt hier tegenover gesteld? Of blijft men maar afwachten tot het misschien te laat is? En hoe denken Europese en Nederlandse politici over zo'n gek die zich zo mensonwaardig uit en die niets anders dan wraak wil voor zijn zielige nederlaag? Ik heb er in deze verkiezingscampagne nog niks over gehoord.

Trump steunen is hetzelfde als Putin steunen en al die andere dictators die zich ontpoppen tot massamoordenaar als ze eenmaal de kans krijgen. Ik kan en wil er geen begrip voor opbrengen.

John Hacking
19-11-2023

bronnen:

Zie ook plannen van Trump en consorten:

<https://www.reuters.com/world/us/payback-time-trump-plans-mass-firings-deportations-second-term-2023-11-14/>

<https://edition.cnn.com/2023/11/14/politics/trump-extreme-rhetoric-analysis/index.html>

De reactie van christenen in de VS:

<https://www.christianitytoday.com/news/2023/august/trump-indictments-evangelical-support-2024-georgia.html>

Umberto Galimberti, Mythen van onze tijd. De mens in het tijdperk van vooruitgang en techniek. Vertaald uit het Italiaans door Jeanne Crijns en Wilfried Dabekausen, Amsterdam 2011, (Ambo)

Hein de Haas: Hoe migratie echt werkt. Het ware verhaal over migratie aan de hand van 22 mythen. Spectrum, 519 blz.

Freedom Freedom Freedom....

https://youtu.be/rynxqdNMry4?si=pdp_emeQoNBat7f9

Vrije baasjes

Wat is vrijheid anno 2023? Sommige partijen beweren ervoor te gaan maar de werkelijkheid is anders. Vrijheid wordt hier als een uithangbord gebruikt maar als je binnenkomt zit er een baasje aan tafel en heel veel hielenlikkers. Het baasje verdraagt geen weerwoord en van aanvallen in de pers wordt hij helemaal laaiend. Die journalisten zou men dan het handwerk moeten verbieden. Het baasje denkt dat hij een punt heeft: hij weet het antwoord op alle problemen in het land. Het zijn de anderen, zij die niet 'welkom' zijn, de vreemdelingen, de mensen van buiten. Het baasje vindt dat hij en de zijnen voorrang hebben, het belangrijkste zijn, het meest waardevol. En al die anderen, die 'geïmporteerden', (ook al ware ze nodig om de baantjes te vervullen waarvoor het eigen volk de neus ophaalt) - voor hen de kruimels die van de tafels vallen; dat is misschien wel genoeg en ook dat wordt hen eigenlijk niet gegund. Stel dat al die vreemdelingen niet meer zouden komen, zijn dan alle problemen opgelost? Natuurlijk, stelt het baasje en zijn hielenlikkers in koor. En velen trappen daarin want de oplossing is simpel en het belooft een snel resultaat. Het 'volk' heeft gesproken - zie de verkiezingsuitslag - en veel andere kiezers die op andere baasjes hebben gestemd zijn het er ook mee eens. De 'zwevende' kiezer, dat is de kiezer die wel wil kiezen maar niet weet waarop, de kiezer die niet genoeg nadenkt, de kiezer die emotie en uitstraling belangrijker vindt dan inhoud, de kiezer die niet verder kijkt dan zijn neus lang is, de kiezer die in baasjes gelooft die zoete praatjes houden om hun eigenlijke boodschap te verhullen, kortom de heel heel domme kiezer, gaat voor het praatje van het dictatoriale baasje. En gelooft hem op zijn blauwe ogen dat het allemaal goed gaat komen.

Rijke baasjes

Dit soort baasjes heb je in alle soorten en maten: mannelijk en vrouwelijk vooral. Transgenders heb ik nog niet gezien in het politieke baasjes-land. Trouwens de baasjes moeten helemaal niets hebben van mensen die geen vrouw of geen man zijn, die tussen de geslachten zweven, of die vallen op hetzelfde geslacht etc. Dat vinden ze maar heel heel bedreigend. Waarom zijn ze daar zo bang voor? Ze zeggen dan dat het niet overeen komt met 'hun' waarden, met 'hun' cultuur, met de wensen van het 'volk', met 'hun' kerk, met 'hun' God, want dat heeft deze hen persoonlijk laten weten via zijn vertegenwoordigers.

Dit soort baasjes heeft ook een voorkeur voor dikke auto's, grote huizen, als het effe kan een waar paleis, voor lakeien, en voor knikkende

soldaten bij elke deur, wierook in hun snuit als ze 'hun' kerk betreden om hun (goddelijke) baasjes-status te onderstrepen, en heel heel veel geld op de bank om elke wens in vervulling te laten gaan. Zeggen dat het niet zo is, dat ze niet het geld willen, is nog nooit bewezen. Ik heb het nog nooit nooit gehoord of gezien. Er bestaan geen baasjes die níet uit zijn op geld, geld van anderen, geld dat ook veel beter voor andere doeleinden kan worden ingezet. Zij vinden dat zij het belangrijkste doel zijn. Dat vinden ook hun hielenlikkers want dan profiteren ze mee.

Boze baasjes

De hele wereld raakt langzaam vol van dit soort baasjes. En ze zijn ook heel wraakzuchtig en gewelddadig. Je hoeft hun praatjes er maar op na te lezen. Wat ze willen is wraak als ze een verkiezing hebben verloren, (wat ze vervolgens niet erkennen want dat was fraude van de tegenpartij), ze willen winnen om daarna het systeem aan te passen, dat wil zeggen, dat ze eeuwig aan de macht kunnen blijven als baasje. De pers kun je daarbij niet gebruiken want die stellen te moeilijke vragen behalve dan die gluiperds die hetzelfde denken, die zich niet 'gehoord' voelen en daarom maar met 'ongehoord' zich profileren door de opsomming van de ene na de andere leugen, en giftige beschuldigingen. Ronduit zielig, en tragisch, maar de aanhangers smullen ervan, en geloven alles wat uit hun mond en zwarte ziel komt.

Gekke baasjes

Er zijn baasjes die met kettingzagen zwaaien, anderen met hun vingertje, weer anderen met 'mugshots' om die meteen te vermarkten, weer anderen met weigeringen om oorlogen te veroordelen omdat hun vriendje die aan het voeren is, of met een uitgestreken gezicht omdat er ook aan een oorlog veel te verdienen valt. De uitgestreken gezichten hebben een voordeel, denken ze zelf. De tegenstanders weten niet waar ze aan toe zijn en beschuldigen van schendingen van mensenrechten, het opsluiten van hele bevolkingsgroepen in 'heropvoedingskampen' inclusief dwangarbeid, worden glashard ontkend. De baasjes doen alsof hun neus bloedt, ook op het wereldtoneel.

Feit is dat al die baasjes elkaar heel leuk vinden want ze zijn van mening dat zij nu krijgen waar ze al heel heel lang recht op hebben: macht!

Macht op baasje te zijn en te spelen, macht om rijk te worden.

Ongehoord belachelijk rijk. En naar buiten toe gaan ze alle, maar dan ook alle problemen oplossen, oplossingen waar het 'volk' naar smacht.

Maar wat wil het volk in diepste wezen? Waar is het hart helemaal vol van? Natuurlijk: geld. Ze willen ook een stuk van de taart en niet het

kleinste. Ze willen kunnen slokken en schrokken zonder zorgen voor morgen. En ook hun kinderen en kleinkinderen.

Eerlijke baasjes

Daarvoor hebben de baasjes een mooi systeem bedacht dat helemaal om het geld draait, het kapitaal als basis voor alles. En dan maar zeggen en hopen dat de 'markt' voor een eerlijke verdeling zal zorgen. Maar de 'markt' dat is niemand, dat zijn ook niet alleen de kooplui en de klanten. Op de 'markt' maakt de slimste de meeste kans - op de 'markt' maakt het baasje dat al heel veel heeft, de meeste indruk en anderen steunen hem dan met het kopen van papier op de 'beurs', zodat de beurs van het baasje (zijn portefeuille) goed gevuld blijft en hij maar rijker en rijker wordt. De anderen hebben dan het nakijken en zijn boos. En stemmen dan op een ander baasje die belooft om hen ook te belonen want zij zijn toch nummer EEN! Nederland op EEN, America First, Rusland boven alles want het land is heilig, China de allerallerbelangrijkste, Turkije voor alles, Hongarije het mooiste, Slowakije het fijnste, Italië het lekkerste, Israël het vrede-lievendste, Argentinië het smakelijkste, als het maar op EEN komt. Met minder wordt geen genoeg genomen.

Dode baasjes

Hoe moet het nou verder met al die baasjes. Ze hebben elkaar gevonden en zij zijn heel blij. Vrijheid is nu 'hun' vrijheid, ze kunnen doen en laten wat ze willen. Ze kunnen helemaal hun zwarte hartje volgen. En iedereen die het baasje iets in de weg legt kan rekenen op een fikse beloning: een nieuw bed in de gevangenis of in een strafkamp waar hard moet worden gewerkt. Zolang er zwevende kiezers zijn die op die baasjes stemmen hoeven ze niet bang te zijn dat er een einde komt aan hun bewind. Dan gaan de zaken voor de wind en komt het geld vanzelf binnen. Maar met een klein feitje hebben ze echter niet gerekend: het handwerk van de knekelman. Die zwaait met zijn zeisje hier en daar en soms onverwacht en maakt zo een einde aan menig levensreisje. Ook een staatsbegrafenis is dan een schrale troost. De nabestaanden storten zich op de buit die achterblijft, de hielenlikkers hebben het nakijken, het 'volk' is niks wijzer en een paar illusies armer als daarvoor. Zo gaat dat nu eenmaal en dat al duizenden jaren lang. Vrijheid is niet te koop zeker niet in de winkel van de baasjes en ook niet op Black Friday!

https://youtu.be/rynxqdNMry4?si=pdp_emeQoNBat7f9

John Hacking
24 november 2023

De mens een zuchtje in de wind of een bundeltje electronen?

2

Wir, die wir schneller noch als unser Wort verblassen,
Und sind wir auch der Schöpfung Ziel und Sinn –
All unsre Fantasie kann wohl die Schöpfung fassen,
Doch nicht den letzten, unsern Urbeginn.

In jedem Worte atmest du das Leben kühl, gelassen,
Und siehst doch: auch die Sterne gehn dahin.
Von Liebe ist dein Geist beflügelt und vom Hassen,
Kannst doch nicht sagen so wie Gott: Ich bin.

Wir sind nur Spiegel seiner schweigenden Gestalt.
Durch uns will er das Leben mit dem Tod verbinden.
Wenn unser Leib in Staub zerfällt, alsbald

Sieht man ein neues Flämmlein sich entzünden.
So gehn wir auf in Wunden und – verschwinden
Und leben ewig heiß und sterben ewig kalt.

Lajser Ajchenrand

uit: Die 24 Sonette für Regi und Charles Aukin

De mens kan zich als een 'god' gedragen en hij is al ver op weg om heel wat hindernissen te overwinnen die 'de natuur' hem in de weg legt. Vooreerst natuurlijk de dood, daar kan hij nog niet zoveel aan veranderen. Maar door de nieuwe computertechnologieën, waaronder de resultaten op het terrein van 'kunstmatige intelligentie' (AI), komt hij een heel eind. Het grote geld - dat wil zeggen - de grote technologie-maatschappijen die nu al een monopolie hebben op het gebied van computerontwikkeling en internet - is op deze voortrazende trein gesprongen en de wetgeving in de wereld komt zoals altijd achteraan (en vaak te laat). De meeste politici die wetten moeten ontwerpen en

goedkeuren weten nauwelijks nog wat er allemaal speelt op dit terrein. Een enkele filosoof waarschuwt, maar dan moet je al weten van de hoed en de rand.

Als de mens voor 'god' wil spelen is het ook interessant wat AI via Chat GPT bijvoorbeeld zegt over die God. Chat GPT geeft als antwoord op de vraag 'geef mij een bewijs dat God bestaat en voer argumenten aan' het volgende:

Het bestaan van God is een kwestie van geloof en kan niet wetenschappelijk worden bewezen op dezelfde manier als andere natuurlijke fenomenen. Er zijn echter verschillende filosofische en theologische argumenten die worden aangevoerd ter ondersteuning van het bestaan van God. Hier zijn enkele van de meest bekende argumenten:

1. Het kosmologische argument: Dit argument stelt dat het bestaan van het universum een oorzaak moet hebben, en dat deze oorzaak God is. Het universum kan niet zichzelf hebben geschapen of uit het niets zijn voortgekomen, daarom moet er een onveroorzaakte oorzaak zijn.

2. Het teleologische argument: Dit argument wijst op het ontwerp en de complexiteit van het universum en stelt dat dit alleen kan worden verklaard door een intelligent ontwerp. De complexiteit van het leven op aarde, de precisie van de natuurwetten en het feit dat het universum de voorwaarden bevat die nodig zijn voor leven, worden vaak aangehaald als bewijs van een Goddelijke Ontwerper.

3. Het morele argument: Dit argument stelt dat het bestaan van objectieve morele waarden en verplichtingen ons leidt tot de aanname dat er een morele wetgever, oftewel God, is. Het idee is dat als er geen God is, er geen basis is voor absolute morele waarden en alles subjectief wordt, maar objectieve morele waarden lijken wel te bestaan.

4. Het argument van religieuze ervaring: Velen geloven dat hun persoonlijke ervaringen van God bewijs vormen voor Zijn bestaan. Dit kan variëren van emotionele ervaringen tijdens gebed of meditatie tot diepgaande spirituele ervaringen.

Het is belangrijk op te merken dat deze argumenten individuele overtuigingen en interpretaties vertegenwoordigen en dat geen enkel argument algemeen aanvaard is als een definitief bewijs voor het bestaan van God. Geloof en religiositeit zijn persoonlijke

aangelegenheden die voortkomen uit een combinatie van persoonlijke ervaringen, gevoelens en intellectuele overtuigingen. Iedereen heeft het recht om zijn eigen standpunt in te nemen over de kwestie van het bestaan van God, gebaseerd op zijn of haar eigen overtuigingen en ervaringen. (einde antwoord)

Er zijn vast nog wel meer teksten te verzamelen en te combineren door dit programma om een antwoord op deze vraag nog wat uit te breiden en te verdiepen. Maar Dat is hier nu niet aan de orde.

De NRC van 18 november kopt (tekst door Colin van Heezik):

Éric Sadin techfilosoof - In zijn nieuwe boek beschrijft de Franse techfilosoof Éric Sadin een zorgwekkende toekomst: de mens beweegt zich als een zombie door een alomtegenwoordige digitale wereld, voortgestuwd door een spookachtig algoritme. „Het leven in ons dreigt gedooft te worden.”

Dat klinkt apocalyptisch en dat is het ook. Techmiljonairs zetten nieuwe technieken in om nog rijker te worden en natuurlijk niet in het minst om zoveel mogelijk data te verzamelen om hun algoritmes te voeden. Ik denk ook dat ze uit zijn op controle. Een vorm van macht die zelf kan worden aangewend om de consument te sturen en te beïnvloeden maar ook om in samenwerking met sommige politici macht te krijgen over kiezers, burgers, kortom alle subjecten in hun systeem. Die subjecten zijn dan meteen gedegradeerd tot object. De digitale samenleving loopt volgens Sadin uit op een ‘totale digitalisering van het leven’. De commerciële belangen van de grote spelers op dit terrein kennen geen grenzen. Toepassing van AI in de medische wereld wordt als vooruitgang voor de mensheid gepresenteerd maar is eigenlijk slechts het voorspel van een totale commercialisering van de medische wereld waarin de farmaceuten zich presenteren als redder van de mensheid maar intussen steenrijk worden.

Het artikel in de NRC stelt (het hele artikel staat op het einde) dat in het bedrijf Amazon bijvoorbeeld de mensen al gerobotiseerd zijn. Het algoritme bepaalt hun werkzaamheden. Sadin zegt in het interview: „Daarna komt de volgende fase, de integratie van die nachtmerrie in onze hersenen, wanneer die via breinchips verbonden worden met technologie. Daar werkt het bedrijf Neuralink van Elon Musk aan, en veel andere bedrijven. Dat is de volgende stap in de immer groeiende automatisering, pixelisatie en spectralisering van menselijke aangelegenheden.”

Het Amerikaanse “Physicians Committee” beschrijft in mei 2023 in een artikel hoe het bedrijf Neuralink van Elon Musk ongebreideld dieren gebruikt om mee te experimenteren. Ze krijgen elektronische chips ingeplant en veel dieren gaan eraan onderdoor. De volgende stap is de mens. Neuralink maakt reclame door verlamde mensen hoop te bieden maar het rapport van deze natuurkundigen liegt er niet om. (Ook dit rapport staat op het einde)

Wat precies de effecten zullen zijn op ons als mensen is op dit moment nog niet helder, maar de gevolgen zullen groot zijn. Voor onze interacties en daarmee onze gemeenschappen en samenleving, maar ook voor ons individueel welbevinden en ons gedrag, onze opvattingen en onze emoties.

Schuilen kan niet meer. Losgekoppeld worden van het net, de digitale wereld maakt je in feite in-existent - je bestaat niet meer. Fabio Pusterla schrijft in zijn gedicht ‘de blauwe bunker’ nog een poging om het vol te houden (in een soort sfeer zoals in de Koude Oorlog). Maar zijn er nog bunkers om in te schuilen als onze hoofden vol zitten met elektronica? Zijn er nog bunkers om in te schuilen voordat types als Musk ons opzadelen met een onomkeerbare ontwikkeling waar niemand op zit te wachten? Macht en geld corrumpeert, absolute macht en ontzettend veel geld corrumpeert absoluut. Hoeveel mooie praatjes er ook worden gehouden: het zijn leugens om de echte bedoelingen te maskeren. Als je nog steeds dit soort lui blijft steunen (op X voormalig Twitter) ben je in mijn ogen niet goed snik. Lever je maar over, gratis, aan/op de slachtbank van de technoslagers.

DER BLAUE BUNKER (ipotesi sul nemico)

Letti blu, pareti blu.
Geometria perfetta di forme.
Calcolata volumetria degli spazi
sotterranei. Ombre verticali,
perennemente immobili, simmetriche
alla tangibilità reale.
Incroci di linee rette, tubi neri,
dall'alto al basso, condotti d'alluminio
orizzontali. Pochi gomiti, mai casuali.
Tutto previsto, prevedibile, funzionale.
....

Letti blu, pareti blu. Silenzio

irreale.Appena percepibile ronzio,
vortichio dell'aria nel condizionatore.
A tratti un lieve crosciare d'acqua
nei tubi neri.

...

Rilàssati sei nel centra del cristallo
(quarzo rosa, quarzo occhio di tigre,
ametista prisma durissimo) circondato
da spalti di granito (quarzo feldspato e mica)
al sicura dietro porte blindate.

....

Tutto è pronto. Da tempo.Vengano pure ora.
Attenderemo gli eventi nel cuore delle montagne.

....

Letti blu, pareti blu. Echi di passi
(ma pochi) metallici in corridoi paralleli.
Locali comunicanti, labirinti,
prospettive ingannevoli.

....

I defolianti, gli aggressivi
chimici (nervini), lo strisciante
napalm, gli allarmi atomici.
La guerra tradizionale, il confutto nucleare,
gli scontri stellari: tutto previsto.

....

Monitor on, light off. Immagine:
macerie fumanti, carri armati,
cingolati leggeri con sopra granatieri
dal volto nero. Buio. Clic.
Nuova immagine: elicottero
solitario sulla valle. Si stacca
una nuvola bianca, vischiosa,
come a spegnere un incendio immaginario.
Poi: volti deformi, cadaveri nerastri,
gonfi; braccia e gambe puntinate
di colori vari. «E anche questo -
- fa lo speaker - potrebbe succedere.»

....

Il nemico (pare)
arriverà all'alba
(inutilmente inatteso)
o giù di lì.
L'importante
è chiudere sempre bene la porta.

....

Nell'immobile notte il sogno.
Di scivolare fuori, di aggirarsi
all'aperto. Richiudere il loculo.
Camminare opalescenti.
Sdraiarsi su luc cic anti erbette.

....

Letti blu, pareti blu. Formiche
bianche. Convergenza di linee,
incroci d' ombre. Silenzio.
Immobilità. Ronzio.
Temperatura costante.

....

Non no stro questo luogo certo.
Altri magari: filiformi, raggi
di luce mobili, intelligenze angeliche
o perfette si muoveranno qui.
Amianto e nichelio saranno le insegne del re.

....

Coprire di scritte le pareti, sventrare
i materassi, scardinare i bulloni.
Svellere gli infissi, forare i tubi.
Le coperte, le lenzuola: brandelli.

....

Poi un giorno sarà riscoperto.
Come i denti
dell' ominide di Agrigento, o le mura di Troia.
Si faranno ipotesi, indebite illazioni.
Qualcuno dirà qui viveva
una volta eccetera eccetera.

(Oppure con un po' di fortuna
ci penserà un terremoto a cancellare tutto.)

Fabio Pusterla

DER BLAUE BUNKER (Theorie über den Feind)

Blaue Betten, blaue Wände.
Perfekt geometrische Formen.
Errechneter Rauminhalt

der Untergeschosse. Senkrechte Schatten,
fortdauernd unbeweglich, symmetrisch
zur greifbaren Realität.
Kreuzungen grader Linien, schwarze Röhren
von oben nach unten, horizontale
Aluminiumrohre. Biegungen selten, nie zufällig.
Vorgesehen, vorausszusehen, funktionsgerecht alles.

.....

Blaue Betten, blaue Wände. Irreale Stille.
Kaum vernehmbares Summen,
Luftströme in der Klimaanlage.
Leises Wasserrauschen dann und wann
in den schwarzen Röhren.

.....

Sei ruhig, du bist in der Mitte des Kristalls
(Rosenquarz, Tigerauge, härtestes Prisma
des Amethysts) und umschlossen
von lauter Granit (Quarz, Feldspat und Glimmer)
in Sicherheit hinter gepanzerten Türen.

.....

Alles bereit. Schon länger. Sie sollen nur kommen.
Wir harren der Dinge im Herzen der Berge.

.....

Blaue Betten, blaue Wände. Widerhall (selten)
von metallischen Schritten durch parallele Gänge.

Kommunizierende Räume, Labyrinth,
irreführende Perspektiven.

....

Entlaubungsmittel, chemische Kampfstoffe
(Nervengas), schleichendes Napalm,
Atomalarm.
Konventioneller Krieg, Nuklearangriff,
Zusammenstoß im Weltraum: alles vorgesehen.

....

Monitor on, light off. Im Bild:
rauchendes Trümmerfeld, Panzerwagen,
leichte Raupenfahrzeuge mit schwarzgesichtigen
Grenadieren. Dann Dunkel. Klick.
Neues Bild: Hubschrauber
einsam über dem Tal. Eine Wolke
löst sich, weiß, schleimig, wie um
ein nichtexistentes Feuer zu löschen.
Danach: entstellte Gesichter, geschwollene
schwärzliche Leichen; Arme und Beine
verschiedenfarbig gepunktet. "Auch das",
sagt der Sprecher, "könnte passieren."

....

Der Feind kommt (scheint es)
am frühesten Morgen (unnötig unerwartet)
oder so ungefähr.
Wichtig ist, dass die Tür
immer gut zugemacht wird.

....

Der Traum in der reglosen Nacht.
Hinauszugleiten, im Freien
herumzustreifen. Die Grabnische
hinter sich schließen. Durchscheinend hingehn.
Sich betten auf funkelnden Gräsern.

....

Blaue Betten, blaue Wände. Weiße
Kunststoffplatten. Linien, die sich treffen,
Schatten, die sich kreuzen. Stille.
Keine Bewegung. Ein Summen.

Gleichmäßige Temperatur.

....

Gewiss nicht unser der Ort.
Anderer, ja: Lichtstrahlen fadenförmig
beweglich; Intelligenzen, engelhaft oder
vollkommen, werden hier umgehen,
Asbest und Nickel die Königsinsignien sein.

....

Die Wände mit Wörtern bedecken,
die Matratzen aufschlitzen, die Bolzen herausziehen.
Die Türen ausheben, die Röhren durchlöchern.
Die Decken, die Laken: in Fetzen.

....

Und eines Tages wird man ihn wiederentdecken.
So wie die Zähne
des Hominiden von Agrigent, wie die Mauern von Troja.
Man wird aus Theorien falsche Schlüsse ziehen.
Jemand wird sagen, hier lebte
einstmals - etcetera.
(Oder wenn alles gut geht,
lässt ein Erdbeben alles verschwinden.)

Fabio Pusterla

uit: Pusterla, Fabio, Solange Zeit bleibt. Dum vacat. Gedichte Italienisch
und Deutsch, Zürich 2002 (Limmat Verlag) - vertaling Hanno Helbling

John Hacking 27 november 2023

bijlages:

* NRC 18 nov 2023

‘De sleutel tot de toekomst van de mensheid zou niet in handen moeten
zijn van zo’n klein clubje techmiljardairs’

MACHINEMENSEN

Éric Sadin techfilosoof

In zijn nieuwe boek beschrijft de Franse techfilosoof Éric Sadin een zorgwekkende toekomst: de mens beweegt zich als een zombie door een alomtegenwoordige digitale wereld, voortgestuwd door een spookachtig algoritme. „Het leven in ons dreigt gedooft te worden.”

Tekst: Colin van Heezik

Tien boeken schreef de Franse filosoof Éric Sadin over de impact van technologie op de samenleving. De rode draad die hij daarbij observeert is, zoals hij dat noemt, een „totale digitalisering van het leven”, zo ongeveer sinds de komst van de smartphone in 2007 – een ontwikkeling waar volgens Sadin eigenlijk niemand om gevraagd heeft, en die vooral gedreven wordt door de commerciële belangen van Big Tech.

Zijn nieuwe boek *La vie spectrale. Penser l'ère du métavers et des IA génératives* (Grasset, 2023 – ‘Het spectrale leven. Een bespiegeling op het tijdperk van metaverse en generatieve AI’) verscheen 18 oktober en staat nu al hoog in de Franse bestsellerlijsten. Sadin beschrijft erin hoe het leven in de 21ste eeuw zich in zijn ogen verder zal ontwikkelen, met de AI-revolutie die gaande is: steeds vaker zullen algoritmes ons als spoken begeleiden in het leven, ons aanbevelingen influisterend voor een optimaal aangenaam en gezond bestaan.

De digitalisering van het leven zal steeds verder gaan, denkt Sadin, wordt alomtegenwoordig, steeds ‘spectraler’. „Spoken in immersieve omgevingen gaan ons meevoeren naar een soort algoritmisch surrealisme”, zegt hij via Zoom vanuit een hotelkamer in Medellín, Colombia – hij geeft er in twee dagen drie lezingen, dan vliegt hij door naar Italië, ook weer voor een lezing. „Ze zullen ons overal volgen om ons gedrag te interpreteren en ons continu diensten en producten aan te bevelen. Dat is het spectrale leven dat ik beschrijf in mijn nieuwe boek. Ik bedoel daarmee ook dat we andere mensen steeds meer ervaren als spoken die komen en gaan via schermen.”

In ‘La vie spectrale’ analyseert u ook de opkomst van de metaverse. Was dat laatste niet een mislukt idee van Meta-topman Mark Zuckerberg?

„Wat ik onder metaverse versta, is een ontwikkeling die allang gaande is, al zo’n vijftien jaar, en vooral sinds de pandemie. Menselijke relaties verliezen hun fysieke dimensie, en we belanden in wat ik noem een collectief isolement: ieder achter zijn scherm. Zuckerbergs grote onhandigheid was de metaverse een nog angstwekkender dimensie te geven, met helmen en avatars. Net op het moment dat we uit de

pandemie kwamen, toen we hadden geleden onder de fysieke afwezigheid van andere mensen, kwam Zuckerberg vertellen dat hij de zaken nog eens wilde versnellen.”

Dat was een strategische misstap, volgens Sadin. „Wat niet wegneemt dat we allang in een soort metaverse leven, namelijk in een virtuele wereld, en dat gaat steeds verder. Wat we hebben ontdekt tijdens de lockdowns, met WhatsApp-borrels, topontmoetingen van staatshoofden, online interviews, virtuele doktersconsulten enzovoort – die ontwikkeling is in gang gezet en zal alleen maar sterker worden.”

In de 21ste eeuw, ziet Sadin, is technologie altijd verbonden met commercie. Als voorbeeld geeft hij vaak de zelfrijdende auto. „Zo’n auto brengt je niet alleen van Amsterdam naar Parijs, maar gaat je ook adviseren op een bepaalde plek te stoppen, bij een apotheek als je er moe uit ziet, of bij een restaurant afhankelijk van je budget. Die zelfrijdende auto past in een bredere ontwikkeling: de volledige commercialisering van het leven, al gaande zolang er kapitalisme is en versterkt sinds de komst van marketing in de 20ste eeuw. Alleen zijn er nu nieuwe hulpmiddelen, zoals AI. De systemen weten steeds meer over jou, en gaan jouw gedrag steeds meer sturen.”

Sadin plaatst zichzelf in de traditie van de Franse denker Michel Foucault, die een diagnosticus van het heden wilde zijn. „Maar dat is nu niet meer genoeg”, aldus Sadin. „Technologie ontwikkelt zich zó snel. De techindustrie heeft altijd een voorsprong en we worden altijd te laat wakker. We zien de maatschappelijke gevolgen te laat. We komen te laat met wetgeving. Dus je moet proberen te zien wat zich aandient in de nabije toekomst.”

Sadins ster is rijzende, vooral nu zijn bezorgdheid steeds breder gedeeld wordt. Zijn boeken, opiniestukken en interviews verschijnen internationaal, niet zozeer in de Engelstalige wereld, maar vooral in Latijnse landen: Spanje, Italië en Zuid-Amerika. De helft van het jaar werkt hij aan een boek, de rest van de tijd reist hij de wereld over voor optredens, van Rome tot de Chileense hoofdstad Santiago.

U bent geen fan van de term ‘kunstmatige intelligentie’ – waarom niet? „De term kunstmatige intelligentie suggereert: er is menselijke intelligentie en er is kunstmatige intelligentie, alsof AI op een natuurlijke manier de plaats van onze menselijke intelligentie zou kunnen innemen. Maar het is geen nabootsing van menselijke intelligentie. Het is een andere vorm van rationaliteit, die voornamelijk gebaseerd is op de wil om menselijke situaties te optimaliseren en het grootste deel van het bestaan te commercialiseren. Natuurlijk zijn er ook niet-commerciële

toepassingen, maar wat mij interesseert, is de bredere structuur. De hele 20ste eeuw wordt gekenmerkt door rationalisering: alles beter organiseren, efficiënter maken, optimaliseren. Digitale technologie, dus ook AI, ligt in het verlengde daarvan. Het zijn geen onafhankelijke wetenschappers aan universiteiten die proberen iets te bouwen dat lijkt op menselijke intelligentie. AI wordt ontwikkeld door de techindustrie, met een winstoogmerk. Het dient geen publieke, maar private belangen.”

Ziet u geen positieve toepassingen, zoals AI die artsen kan helpen een betere diagnose te stellen?

„Medische AI past in een gigantische operatie, de privatisering van de medische sector, waar ook de farmaceutische industrie belang bij heeft. Want als de AI een diagnose gesteld heeft, wordt natuurlijk meteen het beste geneesmiddel aanbevolen. De context is dat de techindustrie probeert de medische sector te veroveren, wat haar trouwens al aardig lukt. Alle grote techbedrijven zijn ermee bezig. In de jaren 2016-2017 is enorm veel geïnvesteerd in medische AI, alle ziekenhuizen moesten het hebben. En wat bleek tijdens de pandemie? Er was gebrek aan zorg, aan bedden, aan zuurstofapparaten, aan artsen en verplegers! Niet aan AI.”

U beschrijft in uw boeken dat de functie van technologie de laatste tien jaar volledig veranderd is.

„Tot de vroege jaren 2010 beperkten digitale technologieën zich vooral tot verzamelen, opslaan en verwerken van informatie. Dat veranderde vanaf 2010, met de komst van neurale netwerken: op de werking van het menselijk brein geïnspireerde, zelflerende informatiesystemen die getraind worden op steeds grote hoeveelheden data, met steeds grotere rekenkracht, en zichzelf continu verbeteren. Sindsdien wordt technologie vaker ingezet om de werkelijkheid te analyseren en interpreteren, als een expert die dat beter en sneller kan dan wij. En die ons bovendien adviezen gaat geven.”

In zijn lezingen noemt Sadin vaak het voorbeeld van de navigatie-app Waze. „Dat is een app die de actuele verkeerssituatie in real time analyseert, met behulp van AI, satellieten en data van gebruikers, op een manier die onze cognitieve capaciteiten volledig te boven gaat. Op basis van die expertise vertelt die app ons links- of rechtsaf te slaan.”

Techniek die ons de weg wijst, letterlijk en figuurlijk. Die trend zet door, verwacht Sadin. „Steeds vaker zullen we beslissingen overlaten aan algoritmes. Zo zijn er AI-systemen in de human-resourceswereld die de competenties van sollicitanten beoordelen en uit duizend kandidaten de

beste drie of vier selecteren. Nu komen er nog mensen aan te pas om met die drie of vier kandidaten een sollicitatiegesprek te voeren. Maar typisch voor AI-systemen is dat ze zich voortdurend en razendsnel verbeteren. We laten steeds meer aan ze over, dus ik kan me voorstellen dat er over vijf of zes jaar geen mens meer bij betrokken is.”

Sadin onderscheidt grofweg twee manieren waarop AI menselijk gedrag begint te sturen: vrijblijvend advies, zoals een sport-app die met AI een trainingsschema maakt. En een meer dwingend niveau, waarin AI bijvoorbeeld wordt ingezet op de werkvloer.

„Kijk naar de managementmethoden in de distributiecentra van Amazon, die gebaseerd zijn op AI-systemen. Werknemers worden aangestuurd via koptelefoons en systemen die hun vertellen wat te doen, die dwingende instructies geven. ‘Haal dit artikel uit die kast en leg het met deze snelheid op die pallet.’ Zo worden mensen in de Amazon-depots gereduceerd tot robots van vlees en bloed.”

Dat is het spectrale leven volgens Sadin, waarin algoritmes in toenemende mate de mens aansturen. „Daarna komt de volgende fase, de integratie van die nachtmerrie in onze hersenen, wanneer die via breinchips verbonden worden met technologie. Daar werkt het bedrijf Neuralink van Elon Musk aan, en veel andere bedrijven. Dat is de volgende stap in de immer groeiende automatisering, pixelisatie en spectralisering van menselijke aangelegenheden.”

Generatieve AI-systemen als ChatGPT werken met een ‘prompt’: een tekstopdracht of vraag die je invoert en waar het AI-systeem mee aan de slag gaat. Hoe denkt u dat dit zich verder ontwikkelt?

„Wat ik zie ontstaan, is een soort gegeneraliseerd ‘promptisme’. In plaats van dingen zelf te doen, gaan we instructies geven aan het AI-systeem. Bestel mijn boodschappen, vind een geschikte partner voor me, vertel me wie ik moet aannemen voor deze baan, ontwikkel een strategie voor mij, schrijf een versie van mijn lezing speciaal voor mijn publiek hier in Colombia, enzovoort. Het grote promptisme betekent: we doen nergens meer moeite voor, we hoeven onze intellectuele capaciteiten niet meer te gebruiken.”

Sadin geeft een voorbeeld uit het onderwijs. „Je ziet nu al dat leerlingen van tien jaar oud geen opstellen meer schrijven, maar een opdracht aan een AI-systeem geven – om een werkstuk te produceren dat het resultaat had moeten zijn van inventieve, creatieve activiteit. Het leren van de taal, het inspannen van de geest, ergens moeite voor doen. Zweten, ploeteren, lijden. Schrijven is niet makkelijk, maar het is ook de weerslag van onze individualiteit, van ieder wezen: spreken in de eerste

persoon, ons uitdrukken op onze eigen manier, op ons eigen niveau, zowel in het dagelijkse leven als in grote romans. Daarom vind ik dat generatieve AI een bedreiging vormt voor menselijke expressie, een van de meest fundamentele aspecten van het mens-zijn.”

Met generatieve AI doelt Sadin niet alleen op chatbots als ChatGPT die tekst genereren, maar ook op AI-gegenereerde video en audio: voiceclones, deepfakes, beelden gemaakt door image generators zoals DALL-E en Midjourney.

Wat voor gevolgen ziet u voor de democratie, nu zulke technologie voor iedereen toegankelijk wordt?

„We gaan naar een wereld waarin ieder zijn eigen waarheid heeft. Maak een video speciaal voor mij, waaruit blijkt dat Trump een geweldige kerel is. Maak er eentje waarin zwarte mensen een vrouw wurgen in het 16de arrondissement. Je krijgt dus prompts die gevoed worden door menselijke boosheid of domheid, en die in het publieke domein belanden.”

Hij verwijst naar zijn boek Het tijdperk van de ik-tiran uit 2020. „Zoals ik in dat boek heb geanalyseerd, heeft de samenleving steeds minder een gemeenschappelijke basis, in de zin van gedeelde waarden en principes. Dat draagt bij aan een gevaarlijke versplintering van de samenleving. Als dan ook nog eens allerlei beelden gefabriceerd kunnen worden door grillige en krankzinnige individuen, om anderen te overtuigen van een politieke boodschap, of om haat te zaaien, dan zie je naar wat voor samenleving dat toegaat: eentje waarin iedereen doof is voor elkaar, met alle gevaren van dien.”

Ja, Sadin is diep bezorgd – maar hij gelooft niet in „existentieel risico”: de kans op uitsterven van de mens door toekomstige superintelligentie. „Sommigen hebben het over het einde van de mensheid, maar dat is het niet, dat is onzin. Wat op het spel staat, is niet het overleven van de menselijke soort, maar dat wat ons tot mens maakt: onze levenskracht, ons vuur. Het is onze levendigheid, het leven in ons dat gedoofd dreigt te worden.”

Is daar nog wat aan te doen?

„We zouden generatieve AI moeten verbieden. Want waar komt deze AI-revolutie eigenlijk vandaan? Het is geen maatschappelijk project, het is niet dat een meerderheid van de samenleving zegt: laten we dit doen, laten we met elkaar deze kant op gaan. Het is een handjevol ingenieurs, de techindustrie, een paar duizend mensen, die opeens dit soort systemen maken en op de markt gooien, die het menselijke leven

volledig gaan veranderen. Dat zouden we gewoon niet moeten accepteren. De sleutel tot de toekomst van de mensheid zou niet in handen moeten zijn van zo'n klein clubje techmiljardairs.”

Over deze serie

Dit is de vierde aflevering van Machinemensen , een interviewserie over de invloed van kunstmatige intelligentie (AI) op de samenleving.

Cv Essayist en filosoof

De Franse essayist Éric Sadin (1973) was oorspronkelijk docent filosofie aan een Parijse kunstacademie. Zijn fascinatie voor technologie ontstond tijdens een studieverblijf in Japan rond het jaar 2000. Gaandeweg heeft hij zich ontwikkeld als een criticus van Big Tech. Hij schreef tien boeken over de impact van technologie op de samenleving .

In zijn oeuvre analyseert hij de opeenvolgende fasen in de recente, exponentiële ontwikkeling van digitale technologie: na het verzamelen van data en voorspellen van gedrag gaan AI-systemen ons begeleiden en adviseren. Zijn boeken en opiniestukken verschijnen wereldwijd. Hij geeft lezingen voor bedrijven, overheidsinstellingen en universiteiten.

Bijlage:

Physicians Committee's Statement on Neuralink Reportedly Receiving Approval for Human Clinical Trials From the U.S. Food and Drug Administration

<https://www.pcrm.org/news/news-releases/physicians-committees-statement-neuralink-reportedly-receiving-approval-human>

On May 25, 2023, Elon Musk's brain-computer interface company Neuralink shared via Twitter that it had received approval from the FDA to begin human clinical trials. It is important to remember that such FDA approval is not an acquittal of Neuralink's well-documented track record of animal cruelty and sloppy scientific studies. The approval is also not a guarantee that a Neuralink device will someday be commercially available as a significant number of medical devices that begin clinical trials never reach the market. In addition, Neuralink will likely continue to conduct experiments on monkeys, pigs, and other animals even after

clinical trials have begun. Past animal experiments revealed serious safety concerns stemming from the product's invasiveness and rushed, sloppy actions by company employees. As such, the public should continue to be skeptical of the safety and functionality of any device produced by Neuralink.

According to a March 2023 news report, which cited Neuralink employees, the FDA itself "raised safety concerns" related to "device's lithium battery; the potential for the implant's tiny wires to migrate to other areas of the brain; and questions over whether and how the device can be removed without damaging brain tissue."

The Physicians Committee continues to urge Elon Musk and Neuralink to shift to developing a noninvasive brain-computer interface.

Researchers elsewhere have already made progress to improve patient health using such noninvasive methods, which do not come with the risk of surgical complications, infections, or additional operations to repair malfunctioning implants. Noninvasive devices are already demonstrating the ability to improve quality of life for older adults and elderly patients, translate brain activity into intelligible speech, and assist paralyzed patients.

The Physicians Committee was the first group to obtain internal records detailing painful, deadly experiments conducted on monkeys by Neuralink in partnership with the University of California, Davis. Since those records were released, three federal agencies have launched investigations into the company and additional botched experiments were revealed by reporters. Most recently, in February 2023, the U.S. Department of Transportation (DOT) began investigating Neuralink for violations of federal hazardous material laws after documents obtained by the Physicians Committee revealed that untrained company employees transported "contaminated" devices that had been removed from the brains of "infected" monkeys without safely packaging them.

One of the infected monkeys mentioned in the complaint to the DOT was a rhesus macaque labeled "Animal 11" by UC Davis. In December 2018, Neuralink staff drilled two holes in her skull and implanted electrodes in her brain. They attached metal plates to her head with bone screws and stitched up her skin around the implants. Quickly, the surgical sites became infected and her "skin was eroded." Finally, three months after they put her under the knife, as the infections persisted, they killed her. A necropsy revealed that she had been suffering from "acute" bleeding in her brain and her cerebral cortex had been "tattered" by Neuralink's devices.

In December 2022, the Physicians Committee requested that the FDA investigate Neuralink for violations of the agency's "good laboratory practices" regulations, which are designed to assure the quality and integrity of nonclinical laboratory studies. As of March 31, 2023, according to the FDA's website, the agency had not inspected Neuralink.

"Musk needs to drop his obsession with sticking a device in our heads," says Ryan Merkley, director of research advocacy with the Physicians Committee. "If he cared about the health of patients, he would invest in a noninvasive brain-computer interface."

Vertaling via Google Translate:

Op 25 mei 2023 deelde Neuralink, het brein-computerinterfacebedrijf van Elon Musk, via Twitter dat het goedkeuring had gekregen van de FDA om klinische proeven op mensen te starten. Het is belangrijk om te onthouden dat een dergelijke goedkeuring door de FDA geen vrijspraak betekent van Neuralinks goed gedocumenteerde staat van dienst op het gebied van dierenmishandeling en slordige wetenschappelijke studies. De goedkeuring is ook geen garantie dat een Neuralink-apparaat ooit commercieel verkrijgbaar zal zijn, aangezien een aanzienlijk aantal medische apparaten waarmee klinische tests zijn begonnen, nooit op de markt zullen komen. Bovendien zal Neuralink waarschijnlijk doorgaan met het uitvoeren van experimenten op apen, varkens en andere dieren, zelfs nadat de klinische proeven zijn begonnen. Eerdere dierproeven brachten ernstige veiligheidsproblemen aan het licht als gevolg van de invasiviteit van het product en de overhaaste, slordige acties van werknemers van het bedrijf. Als zodanig moet het publiek sceptisch blijven over de veiligheid en functionaliteit van elk apparaat dat door Neuralink wordt geproduceerd.

Volgens een nieuwsbericht uit maart 2023, waarin werknemers van Neuralink werden geciteerd, heeft de FDA zelf "veiligheidsproblemen geuit" met betrekking tot "de lithiumbatterij van het apparaat; de mogelijkheid dat de kleine draadjes van het implantaat naar andere delen van de hersenen migreren; en vragen over de vraag of en hoe het apparaat kan worden verwijderd zonder hersenweefsel te beschadigen."

De Physicians Committee blijft Elon Musk en Neuralink aansporen om over te stappen op de ontwikkeling van een niet-invasieve hersen-computerinterface. Onderzoekers elders hebben al vooruitgang geboekt bij het verbeteren van de gezondheid van patiënten met behulp van dergelijke niet-invasieve methoden, die geen risico met zich meebrengen op chirurgische complicaties, infecties of extra operaties

om defecte implantaten te repareren. Niet-invasieve apparaten demonstreren nu al het vermogen om de levenskwaliteit van oudere volwassenen en oudere patiënten te verbeteren, hersenactiviteit te vertalen in begrijpelijke spraak en verlamde patiënten te helpen.

De Physicians Committee was de eerste groep die interne gegevens in handen kreeg met details over pijnlijke, dodelijke experimenten die Neuralink in samenwerking met de Universiteit van Californië, Davis, op apen had uitgevoerd. Sinds deze gegevens zijn vrijgegeven, zijn drie federale instanties onderzoeken naar het bedrijf gestart en zijn er nog meer mislukte experimenten aan het licht gekomen door verslaggevers. Recentelijk, in februari 2023, begon het Amerikaanse ministerie van Transport (DOT) Neuralink te onderzoeken wegens overtredingen van de federale wetgeving inzake gevaarlijke stoffen, nadat uit documenten verkregen door de Physicians Committee bleek dat ongetrainde werknemers van het bedrijf 'besmette' apparaten vervoerden die uit de hersenen van mensen waren verwijderd. "geïnfecteerde" apen zonder ze veilig te verpakken.

Een van de besmette apen die in de klacht bij de DOT werd genoemd, was een resusaap met het label 'Animal 11' door UC Davis. In december 2018 boorden medewerkers van Neuralink twee gaten in haar schedel en implanteerden elektroden in haar hersenen. Ze bevestigden metalen platen op haar hoofd met borschroeven en hechtten haar huid rond de implantaten. Al snel raakten de operatieplekken geïnfecteerd en haar 'huid erodeerde'. Uiteindelijk, drie maanden nadat ze haar onder het mes hadden gelegd, omdat de infecties aanhielden, hebben ze haar vermoord. Uit een necropsie bleek dat ze last had van 'acute' bloedingen in haar hersenen en dat haar hersenschors 'aan flarden' was geraakt door de apparaten van Neuralink.

In december 2022 verzocht de Artsencommissie de FDA een onderzoek in te stellen naar Neuralink wegens schendingen van de voorschriften voor 'goede laboratoriumpraktijken' van het bureau, die bedoeld zijn om de kwaliteit en integriteit van niet-klinische laboratoriumonderzoeken te waarborgen. Volgens de website van de FDA had het bureau op 31 maart 2023 Neuralink niet geïnspecteerd.

"Musk moet zijn obsessie met het in ons hoofd steken van een apparaat laten varen", zegt Ryan Merkley, directeur onderzoeksbehaartiging bij de Physicians Committee. "Als hij om de gezondheid van patiënten gaf, zou hij investeren in een niet-invasieve hersen-computerinterface."

2023 Ik-dicatuur

Wij snellen onbekommerd de afgrond tegemoet, nadat wij iets voor ons gezicht hebben gedaan, dat ons belet hem te zien.

Blaise Pascal 111 [183]

»Das Spielfeld ist die Sprache, und seine Grenzen
sind die Grenzen der fraglos geschauten,
der enthüllt und genau gedachten,
der im Schmerz erfahrenen und
im Glück gelobten und gerühmten Welt.«

INGEBORG BACHMANN

Antikerst

Een anti-kerstverhaal, dat is het, dat afgelopen maanden werd verspreid in de Nederlandse politiek en in de pers. Een verhaal waarmee één partij vooral, de verkiezingen heeft gewonnen. Niet liefde, niet barmhartigheid, niet solidariteit, maar uitsluiting, vermomde haat, onbarmhartigheid zijn de werkelijkheden verborgen onder de slogan "Nederland op een". Het eigen land (wat dat dan ook moge zijn), het eigen ik centraal en 'boven alles'; op EEN gezet alsof er een wedstrijd moet worden gewonnen. Maar als er wedstrijden moeten worden gespeeld zijn er naast de overwinnaars ook altijd verliezers. En die verliezers zijn niet meer welkom, zij zijn overbodig, lastig, ongewenst. Alles wat niet in het eigen straatje van de winnaar past moet eruit. Herodes in het klein. We weten dat dit 'alternatieve kerstverhaal' van de overwinnaar(s) lang geleden eindigde met de kindermoord in Bethlehem.

Velen willen deze Herodes en haat-verspreider aan de macht, ze geloven hem op zijn woord want hij belooft gouden bergen voor hen die niets hebben. De toekomst zal helemaal anders zijn en zij die nu het geld uitgeven aan zogenaamde 'zinloze hobby's' moeten ervoor opdraaien. De 'have-nots' zullen gaan smullen, er rijzen huizen uit de grond, vergunningen doen er even niet toe, kritische pers is er niet meer, en de opwarming van de aarde is opeens gestopt. En ook de oorlogen die nu spelen, ach dat is ver weg en waarom zouden we ons daarmee bezig houden?

Niet het kindje Jezus is geboren, geen herders en wijzen uit het oosten, maar een kerstboom vol cadeautjes want de nieuwe 'Herodes' heeft het zo bedacht. Dat is zijn geschenk voor al dat vertrouwen. Maar hoe is de werkelijkheid werkelijk? Een kinderhand is snel gevuld, zo luidde het spreekwoord, maar de kinderen zijn verwend en ze zijn vergeten dat de kindertijd voorgoed voorbij is. Sprookjes zijn leuk en aardig maar eenmaal volwassen is het slechts een nostalgisch gevoel dat overblijft, of melancholie of zoals de dichter Ungaretti schrijft na zijn ervaringen in de Eerste Wereldoorlog aan het front: Alles heb ik verloren...

Tutto ho perduto

Tutto ho perduto dell'infanzia
E non potrò mai più
Smemorarmi in un grido.

L'infanzia ho sotterrato
Nel fondo delle notti
E ora, spada invisibile,
Mi separa da tutto.

Di me rammento che esultavo amandoti,
Ed eccomi perduto
In infinito delle notti.

Disperazione che incessante aumenta
La vita non mi è più,
Arrestata in fondo alla gola,
Che una roccia di gridi.

Giuseppe Ungaretti

Alles habe ich verloren

Alles habe ich verloren von der Kindheit
Und nie mehr werde ich
In einem Schrei mich verlieren.

Die Kindheit habe ich begraben
In der untersten Nacht,
Und jetzt, ein unsichtbares Schwert,
Trennt sie mich von allem.

Ich erinnere mich meiner, wie ich, dich liebend
Jubelte, und da bin ich nun
Verloren ins Unendliche der Nächte.

Verzweiflung, die unaufhörlich steigt
Das Leben ist für mich
Nur mehr ein tief in der Kehle
Gefangener Fels von Schreien.

Vertaling Ingeborg Bachmann

Ijdelheid

Blaise Pascal, een filosoof van al een tijdje geleden, was gestorven en postuum werden zijn aantekeningen uitgebracht onder de titel 'Gedachten'. Een verzameling losse fragmenten die hij jarenlang had opgeschreven toen hij nadacht over de mens, over het geloof, over de wijsheid, de filosofie en over ethiek en gedrag. Geen A4tje met een partijprogramma waarin alles is samengevat alsof de politieke werkelijkheid niet meer is dan een velletje papier. Het loont de moeite om enkele van de gedachten van Pascal te citeren omdat ze nog altijd actueel zijn. Ook omdat de valkuilen die er in het leven opdoemen nog steeds dezelfde zijn. Zoals het volgen van een moderne 'Herodes', die wel even denkt het te kunnen regelen, want alles is maakbaar, als je dat maar hard genoeg roept. Een gelovige aanhang die op zoek naar geluk de eerste en beste 'volksmenner' achterna loopt. Want aan het einde van de horizon, morgen dus, wacht de pot met goud. Pascal schrijft over deze ijdelheid en over het zoeken en verlangen naar geluk het volgende:

99 [164] Wie de ijdelheid der wereld niet inziet, is zelf volkomen ijdel. Wie ziet ze dan ook niet in, behalve de jongelui, die zich allen in de drukte en de verstrooiing storten en aan de toekomst denken? Maar ontnem hun de verstrooiing, en Je zult ze zien verdorren van verveling; dan voelen zij hun nietigheid zonder ze te kennen. Want men is een ongelukkig mens, wanneer men tot een ondraaglijke droefgeestigheid vervalt, zodra men wordt gedwongen na te denken over zichzelf en er niets is dat de aandacht afleidt. 100 [168] Verstrooiing. Daar de mensen de dood, de ellende, de onwetendheid niet konden genezen, zijn zij op de gedachte gekomen, om gelukkig te worden, er niet aan te denken. 101 [169] Ondanks deze ellenden wil hij gelukkig zijn en enkel gelukkig zijn, en het is hem onmogelijk het niet te willen zijn, maar hoe zal hij het

aanleggen? Om zijn doel te bereiken, zou hij zich onsterfelijk moeten maken, maar daar hij dat niet kan, is hij op de gedachte gekomen er maar niet aan te denken.

102 [170] Verstrooiing. Als de mens gelukkig was, zou hij het des te meer zijn naarmate hij minder werd afgeleid, zoals de heiligen en God. - Ja, maar is het dan geen geluk dat men zijn genoeg in de verstrooiing kan vinden? Nee, want die komt van elders en van buiten, zij is dus afhankelijk en kan bijgevolg verstoord worden door duizenden toevalligheden, die onvermijdelijk narigheden brengen.

103 [171] Ellende. Het enige 'dat ons troost in onze ellende is de verstrooiing, en toch is dat de grootste van onze ellenden. Want zij is het die ons voornamelijk belet aan onszelf te denken en die ons ongemerkt in het verderf stort. Anders zouden wij ons vervelen en die verveling zou er ons toe brengen een doeltreffender middel te zoeken om er uit te geraken. Maar de verstrooiing vermaakt ons en voert ons onmerkbaar naar de dood.

104 [172] Wij houden ons nimmer aan het heden. Wij lopen de toekomst vooruit alsof deze te langzaam komt en wij haar gang willen verhaasten, of wij roepen het verleden terug om het te stuiten in zijn te snelle vaart. Zo onverstandig zijn wij, dat wij ronddwalen in tijden die de onze niet zijn en niet denken aan de enige die ons toebehoort; en zo ijdel dat wij denken aan die welke niet meer zijn en onnadenkend de enige die over is, laten glippen. Dat komt omdat het heden ons doorgaans pijn doet. Wij verbergen hete voor ons oog opdat het ons leed berokkent, en als het ons aangenaam is, spijt het ons het te zien wegglijden. We trachten het dan te schragen door de toekomst en verbeelden ons te kunnen beschikken over dingen, die niet in onze macht zijn, en voor een tijd waarvan wij geen enkele zekerheid hebben of wij hem ooit zullen beleven.

Laat ieder zijn gedachten maar eens onderzoeken, hij zal ze alle vervuld vinden van het verleden en de toekomst. Wij denken nauwelijks aan het heden en als wij eraan denken, doen wij dat alleen om er het licht te ontdekken, waardoor wij over de toekomst kunnen beschikken. Het heden is nimmer ons doel: het verleden en het heden zijn onze middelen, alleen de toekomst is ons doel. Op die wijze leven wij nooit, maar hopen wij te leven; en doordat wij ons steeds voorbereiden op het geluk, is het onvermijdelijk dat wij nooit gelukkig zijn.

Blaise Pascal (pag 61-62)

Het ik als relatief houvast

Nederland op een komt overeen met ik op een. Het valt bijna helemaal samen. Want allen die vinden dat Nederland op een moet komen willen

eigenlijk dat zij op een moeten staan, want zij zijn deel van Nederland, zij zijn Nederland. Net zoals de beweging onder de naam Pegida roept: 'Wir sind das Volk, Wir sind das Land'. Als jij het volk bent en het land, dan heb je het voor het zeggen. Beter, dan wil je het voor het zeggen hebben, want zover is het nu nog niet, want anders hoef je niet massaal te demonstreren achter de spandoeken met deze loze spreken. De dichter Durs Grünbein schrijft dat ons bestaan ingeklemd zit tussen liefde en angst, hij schrijft:

Liebe und Angst: In dieser Grundspannung steht das Dasein eines jeden einzelnen Menschen. Dabei gibt es diesen Einzelnen strenggenommen nicht. Jeder ist ein Kompositum, ein Kreuzungspunkt vieler Stimmen. Auch wenn er ich sagt (...) und es klingt, als spräche er aus der innersten Zelle, aus der lebenslänglichen Einzelhaft mit sich selbst. Aber dieses Ich ist keine Festung, instinktiv weiss das jeder. (Aus der Traum (Kartei), pag. 424)

Het ik en spreken alsof jij er alleen maar toe doet als ik, is dus eigenlijk een illusie, een hersenspinsel dat meer zegt over je verlangen dan over hoe het werkelijk zit. Als samenspel van meerdere stemmen en van heel veel invloeden ben je een amalgaam - een verbinding die niet onder één persoonlijkheid valt te vatten. Je bent een meervoudig zelf, een meervoudige persoonlijkheid. Doen alsof jouw 'ik-je' er alleen toe doet is een eenvoudige vorm van zelfbedrog. En het maakt eenzaam, verschrikkelijk eenzaam. Velen kunnen daarvan getuigen in en na de corona-epidemie. Grünbein die zich door Pascal heeft laten inspireren schrijft over de afkeer van Pascal van dit ego, dit ik:

Pascal war einer von den seltenen Menschen, denen es als Anmassung erscheint, wenn sie ich sagen. Niemals verliess ihn beim Gebrauch dieses lästigen Personalpronomens ein gewisses Unbehagen. Dass es unvermeidlich war beim Sprechen und Denken, war ihm früh aufgefallen. Der Philosoph in ihm aber rebellierte dagegen. Er wusste nicht, was schlimmer war, dies ewige je, je, je, das ihn an das Blöken von Schafen erinnerte, oder das dauernde moi, moi, moi, bei dem er immer an Kühe denken musste, ihr Mampfen und Wiederkäuen. So kam es, dass ihn ein starker Ekel packte davor, wie dieses Ich sich in jeden Satz drängte und dass es einem so leicht herausschlüpfen konnte, wenn man nicht auf der Hut war. Überhaupt lag darin die eigentliche Schwierigkeit. Nicht die Verworfenheit des Ichs war weiter bedenklich (sie stand ausser Frage), das Problem war vielmehr, wie man es in der Rede vermeiden könnte, ohne zugleich Unsinn zu schwatzen. Wie müsste ein Satzbau

beschaffen sein, in dem man an der Sireneninsel des Ichs vorbeikäme, unbeschadet und mit voller Bedeutungsfracht? Es war ein Gedankenexperiment, und Pascal verwendete manche Stunde auf seine Lösung. In seinem Studierzimmer sass er, an demselben Schreibtisch, an dem er sonst Kegelschnitte berechnete und Glasröhren entwarf zur immer genaueren Messung des Luftdrucks, sass dort und dachte über das Ich nach, diese Störgrösse im Universum. So gewiss wie es ein Vakuum gab, einen nahezu luftleeren Raum - er selbst hatte es gegen Aristoteles' kategorische Verneinung bewiesen, genauso musste es ein Denken geben, das von allem Ich denke frei war. Wer das beweisen könnte, dachte er, hätte einen grossen Schritt auf Gott zu getan. (Aus der Traum (Kartei), pag. 514)

Pascal probeert dus zoveel mogelijk dit 'hatelijke' woordje 'ik' te vermijden omdat het een hindernis kan vormen in zijn relatie tot God. Toen Pascal was gestorven vond men in een van zijn jassen ingenaaid een stukje tekst met een soort geloofsbelijdenis. Bekend is de uitspraak van Pascal dat het hart zijn eigen redenen heeft die het verstand niet kent. Op het gebied van het hart (en de emotie) gelden andere wetten en volgt het subject een andere route dan de ratio of het denken. René Descartes, een andere filosoof en tijdgenoot van Pascal fundeerde het eigen bestaan in het denken zelf: ik denk (dus dat valt niet te betwijfelen, want ook al twijfel ik, dan denk ik nog steeds) dus ik besta. Mijn twijfel en mijn denkende twijfel kan ik niet ontkennen, dus ik ben er. Elke ontkenning is meteen een bewijs van mijn bestaan. Pascal gruwde van dit concept omdat het de mens centraal stelt in het heelal - alsof de mens het hoogtepunt is, een summum aan ijdelheid in zijn ogen, absolute Hybris. Grünbein schrijft over Pascal:

Er dachte an einen gewissen Philosophen, und wie einfach es jener sich machte mit seinem Cogito ergo sum. Descartes, murmelte er: »überflüssig und unschlüssig«. Wer das Sein im Denken verankerte und dazu ein Ich als Halteseil brauchte, dem war nicht zu helfen. Bestritt dieser vielgelobte Gelehrte am Ende nicht sogar die Existenz eines Vakuums? Der Arme, für ihn gab es nur dieses menschliche Sein, das niemals Ruhe fand, aber auch niemals den Grund seiner Unruhe. Was war denn der Mensch in der Unendlichkeit? Zog man sein Ich von ihm ab, war er ein Nichts im Angesicht der unendlichen Räume. Schlug man es grosszügig drauf, war er selbst ein All gegenüber dem ewigen Nichts. (Aus der Traum (Kartei), pag. 515)

Hetzelfde hield de filosoof Friedrich Nietzsche vast: in een oneindig heelal is de mens helemaal niks en als God er niet meer toe doet, is alles

maar dan ook alles losgemaakt van zijn 'Grond'. Dan moet de mens het helemaal zelf uitzoeken en is de aarde de plek waar hij zich dan ook definitief moet verwezenlijken. Alleen een soort Übermensch kan deze grote uitdaging aan. Dat is niet voor gewone stervelingen weggelegd. Populisten zetten het verlangen en de begeerte van de mensen in, om hen lekker te maken voor de toekomst: de stok waar ze mee zijn geslagen kunnen zij nu zelf ter hand nemen om al die anderen te slaan - eindelijk wraak, eindelijk genoegdoening. Deze belofte is de voedingsbodem voor veel ellende. Het facisme is het ware gezicht van deze politiek. Grünbein schrijft dan ook:

Man hat sich, so gut man konnte, der Begierde bedient, um sie für das Gemeinwohl nutzbar zu machen, aber das ist nur Heuchelei.« Und fährt fort: »Das Ich ist an sich darin ungerecht, dass es sich zum Mittelpunkt von allem macht. Es ist den anderen dadurch lästig, dass es sie unterjochen will, denn jedes Ich ist ein Feind und möchte Tyrann aller übrigen sein.« Eine Erkenntnis, die sich immer sehen lassen kann. Sie erklärt den Faschismus.

(Aus der Traum (Kartei), pag. 538)

Als je het ik centraal stelt, een ego dat lekker egoïstisch zijn gang mag gaan krijg je de strijd van allen tegen allen, de mens als 'wolf', die zijn soortgenoten opvreet (hoewel dat een belediging is voor de wolf). Maar misschien is het ik, het ego an sich niet het probleem maar de manier waarop dit ik, dit ego zich manifesteert. Als het zich verbonden weet en erkent dat het samen moet leven met anderen kan het zelfbesef ook een begin zijn van een strijd voor het goede, de vrijheid, de democratie bijvoorbeeld. Zonder krachtige ego's die zich tegen onrecht en tegen 'Herodessen' durven te verzetten is er weinig hoop voor de maatschappij.

Het ik als begin van iets groters

Ingeborg Bachmann, schrijfster en dichteres in een roerige tijd tijdens het einde van Tweede Wereldoorlog én daarna, kind van nazi-ouders uit Oostenrijk en later geliefde van de Joodse schrijver en dichter Paul Celan die de oorlog had overleefd, schreef een gedicht over het ik, toen ze nog jong was en vol vuur:

“Ich.”

[...]

Sklaverei ertrag ich nicht
 Ich bin immer ich
 Will mich irgend etwas beugen
 Lieber breche ich.

Kommt des Schicksals Härte
 oder Menschenmacht
 Hier, so bin ich und so bleib ich
 Und so bleib ich bis zur letzten Kraft.

Darum bin ich stets nur eines
 Ich bin immer ich
 Steige ich, so steig ich hoch
 Falle ich, so fall ich ganz.

Ingeborg Bachmann (1942-1945)

Buigen of barsten. Bachmann kiest voor het 'barsten' en in haar koppigheid had ze al heel vroeg in de gaten (zie haar dagboekfragmenten) dat de vrijheid met voeten werd getreden door de nazi's. In haar dagboek beschrijft ze hoe ze in de laatste maanden van de oorlog absoluut niet mee wil doen aan de waanzin ervan en aan de verdediging tegen de oprukkende geallieerde troepen. Liever sterven in de zon, in de tuin, lezend in een boek, sterven door een bom die valt, dan meegraven aan een loopgraaf tegen een vijand die niet tegengehouden kan worden. Haar leerkrachten, degenen die eigenlijk de leerlingen zouden moeten behoeden, zijn oorlogshitlers en zij geven helemaal niets om het leven van hun leerlingen. Net zoals de Russische leiders niets geven om het leven van hun soldaten die naar een zinloze oorlog worden gestuurd om daar als kanonnenvoer het loodje te leggen. Haar vader is op dat moment nog in het Oosten, vechtend als soldaat. Pas veel later zal deze terugkeren en haar relatie met hem zal voor altijd gespannen blijven.

Bachmann zal in haar leven veel gedichten van Giuseppe Ungaretti uit het Italiaans vertalen. Ik heb twee korte gedichten gekozen die iets uitdrukken van een eeuwigheid buiten de ervaring van het ego. Daarmee komt een totaal nieuwe dimensie aan het licht die de topos, de plaats van het ego ver overstijgt:

Mattina

M'illumino
d'immenso

Giuseppe Ungaretti

Morgen

Ich erleuchte mich
durch Unermessliches

Eterno

Tra un fiore colto e l'altro donato
l'inesprimibile nulla

Giuseppe Ungaretti

Ewig

Zwischen einer gepflückten Blume und der geschenkten
das unausdrückbare Nichts

De Franse filosoof François Cheng heeft veel nagedacht over het begrip schoonheid, de ervaring van de dood en de existentie van de ziel. In een van zijn boeken, waar een aantal brieven staan aan een vriendin, spreekt hij over de kracht van de ziel, de 'zielensterkte' van een mens. Ik vermoed dat Ingeborg Bachmann hiermee zou kunnen instemmen als Cheng schrijft over Kierkegaard die ontdekt dat hij niet voor zichzelf alleen leeft, maar dat hij een 'hogere' bestemming heeft. Een bestemming waarin zijn ziel zich kan ontplooien en waarin zijn ziel krachtig kan zijn, zoals in je inzet voor een ideaal:

Ich denke an den so treffenden Ausdruck «Seelenstarke». Denn die Seele ist sehr wohl eine Starke, dank derer so viele Heldentaten in der Menschheit vollbracht worden sind.

Ich denke an Kierkegaard, für den der Mensch das Wesen ist, dessen endliches Fleisch vom Schwert der Unendlichkeit durchbohrt ist. Er gesteht in seinem Tagebuch, wie ihn eines Tages die Verzweiflung packte, nachdem er einen ganzen Nachmittag öffentlich gegläntzt hatte: Er hatte der Gesellschaft mit seinen geistreichen Worten imponiert,

«aber ich ging fort», so schreibt er, «und der Strich, der hier zu ziehen ist, muss so lang sein wie der Erdradius ... und ich wollte mir eine Kugel durch den Kopf jagen». Seine Seele erinnerte ihn daran, dass das wahre Leben in der demütigen Hingabe an etwas Grösseres, Höheres, Unbegrenzteres als das eigene Ich besteht. Und eben weil er inmitten seiner Verzweiflung diese Hingabe schliesslich gefunden hat, erwähnt er später «eine unbeschreibliche Freude [...] nicht eine Freude über dieses oder jenes, sondern der kräftige Ausruf der Seele <mit Zung' und Mund aus Herzens Grund>: <ich freue mich an meiner Freude, aus, in, mit, bei, auf, an und mit meiner Freude>». (Über die Schönheit der Seele, pag. 78)

Soren Kierkegaard vindt zo een diepe vreugde omdat hij weet en voelt dat hij niet alleen op de wereld is en dat het niet om hem draait. Opeens is hij verbonden en dat gevoel van verbondenheid is existentieel en geeft hem een basis, een reden om verder te leven. Niet roem, niet aanzien, niet politieke invloed, niet macht zijn de bouwstenen voor het leven, maar overgave aan iets groters dat groter is dan natie, volk, roem, overwinning, ego.

François Cheng ontdekt in zijn eigen leven, ook in confrontatie met de grote werken van Chinese en Japanse schilders, die de mens vaak heel klein afbeelden in een immens landschap, dat wij allen deel zijn van een groter geheel, een soort van 'Wereldziel' die alles iedereen doorstroomt. Veel autochtone volken in Zuid Amerika, Afrika Australië en Azië die nog oorspronkelijke banden hebben met de natuur kunnen hierover meepraten. Hier geen houding van uitbuiting en exploitatie van de aarde, slaaf van de winsten die kunnen worden gemaakt, maar een houding van respect en eerbied, van zorg voor de natuur en het landschap. Cheng schrijft hierover en ik citeer hem helemaal omdat het een prachtige beschrijving is van die ervaring:

Ich erinnere mich an den unvergesslichen Besuch bei einem grossen, hochbetagten Maler, der als Einsiedler in einem abgeschiedenen Tal lebte, in einer notdürftigen Unterkunft inmitten einer Welt im Umbruch. Er gedachte, den grossen Meistern der Song- und der Yuan-Dynastie treu zu bleiben, die auf einem geistigen Höhepunkt der chinesischen Tradition eine aufrichtig angemessene Sicht des menschlichen Schicksals inmitten des lebendigen Universums erfasst und gelebt hatten. Diese Sicht, so erklärte er mir, ist nur möglich, wenn die menschliche Seele in vollem Einklang mit der WELTSEELE ist, ein Zustand, den man in alter Zeit shen-yun nannte, den höchsten Zustand des künstlerischen Schaffens. Die erwähnte Weltseele steht über der Natur, sie ist die Seele des DAO, des WEGES, in welchem fortwährend

die URSPRÜNGLICH LEERE und der UR-HAUCH anwesend sind. Was die Natur im eigentlichen Sinne angeht, kann sie uns nicht direkt antworten, denn wir sind ihre offenen Augen und ihr schlagendes Herz. Daraufhin in entrollt der Meister die kostbaren Bildrollen, die er besitzt. Vor unseren Augen entfalten sich gewaltige Berg- und Wasserlandschaften von sakraler Grösse und bewegender Tiefe, durchzogen von unsichtbaren rhythmischen Lufthauchen. Inmitten der Landschaften eine oder mehrere kleine, in Meditation versunkene Figuren. Kommentar des Meisters: «Für ein westliches Auge, das an die klassische Malerei gewohnt ist, wo die Figuren im Vordergrund angeordnet sind und die Landschaft in den Hintergrund gedrängt ist, erscheint die Figur auf dem chinesischen Bild völlig verloren, versunken im endlosen Nebel des GROSSEN GANZEN. Aber wenn man mit ein wenig Geduld und Losgelöstheit bereit ist, die Landschaft zu betrachten und tief in sie einzudringen, konzentriert man schliesslich die Aufmerksamkeit auf die kleine Figur und identifiziert sich mit diesem empfindsamen Geschöpf, das, an einer dafür besonders günstigen Stelle platziert, gerade dabei ist, die Landschaft zu geniessen. Man gewahrt dann, dass es tatsächlich das Auge und das Herz eines grossen Körpers ist. Es ist gewissermaßen der Drehpunkt, um den sich ein organischer Raum entfaltet und auf diese Weise nach und nach zu seiner inneren Landschaft wird.» Tatsächlich habe ich an jenem Tag begriffen, dass man aus dieser Haltung heraus annehmen kann, dass innerhalb des WEGES der Mensch gemacht worden ist, um, wie ich schon sagte, das offene Auge und das schlagende Herz des lebendigen Universums zu sein. Er ist dann nicht mehr dieses entwurzelte, einsame Wesen, das das Universum von einem separaten Ort aus betrachtet. Eigentlich können wir das Universum nur deshalb denken, weil das Universum in uns denkt. Vielleicht ist unser Schicksal Teil eines Schicksals, das grösser ist als das unsere. Das macht uns keineswegs kleiner, sondern grösser: Unsere Existenz ist dann nicht mehr diese absurde, flüchtige Episode zwischen zwei Staubkörnern, sondern sie erfreut sich einer offenen Aussicht.

Diese besondere Begegnung und noch andere haben mich davon überzeugt, dass die menschliche Seele fähig ist, sich zu erheben, dass sie die göttliche Seele erreichen kann. Neben der Schönheit des Körpers gibt es sehr wohl eine Schönheit der Seele. Sie wird "Güte" genannt und besitzt tatsächlich das Wesentliche der wahren Schönheit. Die Schönheit des Körpers ist vergänglich, sie kann auch durch Perversion verdorben werden. Die Gute ist, sofern sie echt ist, nicht durch die Zeit begrenzt, sie ist von einer ungetrübten Schönheit. (Über die Schönheit der Seele, pag. 90-92)

Het eindige lichaam

Het lichaam is de werkplaats van de ziel. In het lichaam en door het lichaam uiten wij onszelf, maken we ons kenbaar, zijn we zichtbaar en benaderbaar. Met en via ons lichaam kunnen we van elkaar houden maar kunnen we elkaar ook vermoorden. Oproepen tot haat maken van ons lichaam een moordmachine, als we hieraan toegeven en de ander als vijand zien. Ons lichaam kan veel verdragen: honger, armoede, geweld. Ons lichaam onthoudt wat het is aangedaan. Die ervaringen kleuren ons zelfverstaan en het verstaan van de wereld. De oorlogen in Gaza, Oekraïne, Soedan, Myanmar en waar al niet, zal nog jaren en waarschijnlijk generaties voortduren in de geesten en lichamen van de mensen. Cheng stelt, maar dat weten we ook zonder hem, dat de menselijke fantasie en gruwelijkheden die worden begaan, geen grenzen kent. Was de mens maar een 'wolf' voor elkaar, dan zouden we in 'kuddes' leven die elkaar níet naar het leven staan.

De dood maakt aan alles een einde, ook aan het lichaam, ook aan al onze wensen. De dood kan een zegen zijn als de 'kwaden' worden weggevaagd en zo hun onheil niet meer kunnen verspreiden. De dood is echter ook een pijnlijk afscheid van wat ons dierbaar is. De dood kan ons ook doen leren hoe kostbaar het leven is, zoals de dichter Ernst Meister stelt:

Wir leben
von den Entfernungen.

Der Tod
kommt uns vor wie der höchste
Stern.

Ein Geschäftiges der Natur
setzt Maße in uns.

Ernst Meister

Cheng is zich bewust van het feit dat het niet om ons ego draait. We zijn niet het middelpunt van de wereld, een zonnetje in huis waarnaar alle planeten zich schikken. Geen Nederland op een en de rest van Europa moet dat maar slikken. Dat is niet alleen een vorm van demagogie en volksbedrog, het is ook een onwaarheid die de werkelijkheid miskent. Namelijk dat wij slechts bestaan als we delen, als we uitwisselen als we elkaar respecteren zoals wij zijn. In voor- en vooral in tegenspoed. Delen

van onze vreugde maar zeker ook van ons lijden. Cheng schrijft daarom, en het zijn woorden om ter harte te nemen:

Ich vergesse keineswegs, dass nicht nur die Freude zum Teilen aufruft, sondern auch das Leiden. Angesichts des rätselhaften oder empörenden Schweigens erhofft der Leidende Hilfe und Verständnis. Ihm offenbart sich eine grundlegende Wahrheit: Die Tatsache, dass jeder Mensch einzigartig ist, isoliert ihn keinesfalls in einem außergewöhnlichen Schmuckkästchen.

Ein Mensch konnte nicht einzigartig sein, wenn die anderen es nicht auch wären. Der betreffende Mensch wäre sonst nur ein bizarres Exemplar. Die Einzigartigkeit jedes Menschen setzt voraus, dass sie eine universelle Tatsache ist. Wir müssen folgendes Paradoxon feststellen: Die Einzigartigkeit ist an die Universalität gebunden. Dieses Paradoxon ist keines, im Gegenteil, es liegt in der Logik der Dinge, denn je einzigartiger man selber ist, desto mehr Sinn muss man für die Einzigartigkeit des anderen haben, desto fähiger muss man sein, dem anderen Achtung und Wert beizumessen.

Das ist sogar die Grundlage, von der aus die Möglichkeit der Liebe entsteht. Derjenige, der im Bewusstsein seiner Einzigartigkeit sich in eigensüchtigem Stolz einschliesst, ist nur ein widernatürliches Ungeheuer. Allein das Leiden kann ihn eventuell seiner illusorischen Eitelkeit entreißen.

Auf moralischer Ebene kann das Leiden uns eine weitere Lehre erteilen. Im Laufe eines Lebens kann man Verletzungen empfangen, so wie man, absichtlich oder nicht, anderen Verletzungen zufügen kann, wie man auch schwere Fehler anderen gegenüber begehen kann. Verletzungen oder Fehler mit bisweilen schrecklichen, nicht wiedergutzumachenden Folgen, die uns in die Reue oder das Bedürfnis stürzen, um Verzeihung zu bitten. Im Allgemeine ist es dann dazu zu spät, oder es liegt ausserhalb der menschlichen Macht. Auch hier wieder stehen wir vor einem Paradoxon: Derjenige, dessen Seele derart gezeichnet und versucht ist, Vergebung zu erbitten, ist in der Lage, in das Reich von universeller Grosse vorzudringen, in das Reich des grenzenlosen Erbarmens, in dem die Seelen aller unschuldigen, in Schrecken totaler moralischer Verlassenheit verschwundenen Opfer eins sind.

Ich laufe nicht Gefahr, all diejenigen aus meinem Gedächtnis zu verbannen, die diese Welt verlassen haben, die Menschen, die ich kennengelernt habe, die mir lieb geworden waren, wie auch die mir unbekannten Menschen, von deren Existenz ich erfahren habe. Allen ist die glühende Liebe zum Leben gemein. Nachdem sie mit Begeisterung

gelebt haben, haben sie diese Welt verlassen, die einen in versöhnlichem Einverständnis oder mit einem an die Ihnen gerichteten, herzerreissenden Lächeln, die anderen in furchtbarer Verlassenheit oder in entsetzlichem Leid. Alle rufen bei ihrem Weggehen in den Lebenden Kummer und ein unbezähmbares Bedürfnis nach Einssein hervor. Es geschieht etwas Seltsames: Der Tod grabt nicht nur eine gewaltige Brache der Trostlosigkeit, er eröffnet gleichzeitig eine gewaltige Flur des Einsseins, so wirklich wie der Sternenhimmel. Einssem liebender und magnetisierender Seelen, Einssem der Heiligen. Ja, Einssein der Heiligen, diese angemessene Formulierung enthält wahrscheinlich den geheimnisvollen Schlüssel des LEBENS, denn inmitten dieses grenzenlosen und unendlichen Einsseins hat sich der Tod aufgelöst, abgeschafft.

(Über die Schönheit der Seele, pag. 115)

Hier kan geen politicus tegenop, met welke beloftes hij ook komt. Hier kan geen vertegenwoordiger van een religie tegenop met welke beloningen hij ook komt voor een leven na de dood. Ik heb hier niets aan toe te voegen, en ik weet, dat ik deel ben van dit oneindig eenzijn dat grenzenloos is.

John Hacking
3 december 2023

bronnen:

Bachmann, Ingeborg, Werke, (4 Bd.) Herausgegeben von Christine Koschel, Inge von Weidenbaum, Clemens Münster, München Zürich 2010, (Piper Verlag) (Bd 1)

Pascal, Blaise, Gedachten. Ingeleid, vertaald en uitgelegd door Drs. J.A.C. Lenders, Utrecht Antwerpen 1967 (Spectrum)

Grünbein, Durs, Aus der Traum (Kartei). Aufsätze und Notate, Berlin 2019 (Suhrkamp)

Cheng, François, Über die Schönheit der Seele. Sieben Briefe an eine wiedergefundene Freundin, München 2018, (C.H. Beck)

Vrijheid wordt een schaars goed

Als er iets is waarvoor facistische of communistische regimes of politieke groeperingen met facistische en communistische inslag bang zijn dan is het een vrij individu met een eigen mening. In Rusland – wat steeds meer een facistische staat geworden is – wordt elk protest met grof geweld onderdrukt, idem in Wit-Rusland, de vazalstaat.

Verkiezingen zijn een farce want oppositieleiders mogen niet meedoen. In China bepaalt de partij en het partijbestuur wat waar is en wat niet en hoe men tegen de geschiedenis moet aankijken. In Italië wordt het facisme met al zijn symbolen meer en meer getolereerd en is Mussolini opeens geen crimineel meer. Meer dan tweederde van alle landen worden bestuurd door autoritaire of autocratische regimes. Journalisten die onderzoek doen naar corruptie en machtsmisbruik belanden in de gevangenis en in het ergste geval worden ze vermoord. In Rusland zijn zo al heel wat journalisten monddood gemaakt of vermoord. In China sluit men hele bevolkingsgroepen op omdat die niet in het plaatje van de staat passen, omdat ze moslim zijn (Oeigoeren), omdat ze in de weg staan bij de aanleg van de nieuwe zijderoute of bij het ontginnen van grondstoffen in hun woongebied. Concentratiekampen zijn er te over en velen slijten daar hun tijd met dwangarbeid. Dat levert goedkope producten op die weer in het Westen gretig aftrek vinden.

Moderne opium verkocht als pijnstiller: fentanyl

Op 9 januari 2024 zond de TV zender Arte een boeiende documentaire uit over de macht en de invloed van de Chinese Triades, de Chinese Maffia. Zij hebben contacten over de hele wereld en werken vaak samen met corrupte politici en andere omkoopbare dienaren van de overheden, waaronder politieagenten. Een aantal leiders spreken openlijk over hun betrokkenheid en hun werkzaamheden in Taiwan en in China en de door China gesteunde landen. Dat is in Europa en de rest van de wereld niet anders.

Ook de huidige Chinese overheid zet triadeleiders en hun achterban in om zaken te regelen in landen waar de plannen van de partij niet zo soepel kunnen worden uitgevoerd zoals bij de aanleg van de nieuwe zijderoute in andere landen waar er tegen geprotesteerd wordt. Ook zorgen triades ervoor dat de Verenigde Staten momenteel overspoeld worden met een 'pijnstiller' Fentanyl, die zeer verslavend is en die in combinatie met andere middelen de effecten van heroïne doet verbleken. Gesprekken tussen de Amerikaanse en Chinese overheid over het beperken of verbieden van de toevoer van grondstoffen om deze drug te maken in Mexico en Canada hebben tot nu toe niet veel

opgeleverd. Het heeft er alle schijn van dat de Chinezen een vorm van verlate wraak willen nemen voor het verlies van de twee opiumoorlogen die tussen 1839 en 1860 plaatsvonden toen de Engelsen het land overspoelden met opium, aangevoerd vanuit India. Grote delen van de bevolking (miljoenen) raakten toen verslaafd. Maar misschien gaat het niet echt over wraak.

De inzet van drugs is een probaat middel en een sterk wapen om de tegenstander te verzwakken, zeker als nauwelijks een kruid gewassen is tegen deze sterke verslaving. Velen gaan eraan onderdoor. Het is dan ook naïef om te denken dat het niet zo'n vaart zal lopen of dat de gebruikers het zelf schuld zijn dat ze verslaafd raken. De maffia-organisaties zijn meedogenloos en alleen winst en macht zijn voor hen belangrijk. Hoe ze aan het geld komen speelt geen enkele rol – elk middel is geoorloofd. Elke vorm van ethiek is uit den boze ten aanzien van de slachtoffers. Intern hangen ze een dubieus waardensysteem aan waarvan trouw, loyaliteit en gehoorzaamheid (aan de leider en de organisatie) – net zoals in een autoritair systeem – de belangrijkste peilers zijn. Uit de club stappen is nauwelijks mogelijk.

Verrechtsing van de samenleving

Meer dan 50 jaar geleden werd er al voor gewaarschuwd dat bendes en organisaties met een terroristisch oogmerk veel invloed zouden gaan verwerven in de samenleving en in de landen van de wereld. Inmiddels is het al lang zover. De hevige strijd in Soedan is een goed voorbeeld. Hier worden onder het mom van een islamisering van het land honderdduizenden vermoord, verkracht en verdreven, allemaal bewapend en gefinancierd door enkele golfstaten die zo hun invloed uitbreiden in de regio. Arabische milities trekken door het land en moorden er op los, aan geen enkele wet gebonden. Allemaal met de zegen van de Allerhoogste, zo beweren ze. Walgelijk. Al Qaida, Islamitische Staat en tal van andere groeperingen proberen zoveel mogelijk aanhangers en medestanders te winnen. Sterven wordt verheerlijkt als martelaarschap, alsof Allah zit te wachten op al die idioten. Verblinding alom, zo lijkt het, maar de realiteit is enkel het streven naar macht en invloed en geen enkel land is hiertegen beschermd. Religie als legitimatie.

Strijd, revolutie is het adagium. Zelfs bij een op het eerste oog onschuldige groep zoals de jongerenbeweging van Forum voor Democratie in Nederland. Men bereidt zich voor op een toekomstige strijd om de macht. Rechts-extreme groeperingen oefenen al jaren in het geheim om zich te bekwamen in de strijd. Chinese Triades

onderdrukken mede het democratische protest (zoals ook eerst in Hongkong) in Taiwan tegen de invloed van China. Uitgesproken tegenstanders van dergelijke regimes worden ook in het buitenland vermoord. De voorbeelden zijn talrijk. Nergens ben je veilig voor de moordenaars van de dictators en hun aanhang. Executies vinden allereerst plaats in het publieke domein door propagandistische berichtgeving en zwart-makerij. De echte kogel of het dodelijk gif volgt vaak snel daarna. Doen alsof dit allemaal niet zo erg is en dat er in gesprek moet worden gegaan met dergelijke groeperingen is hen een vorm van legitimiteit geven waar ze met graagte gebruik van maken want zo kunnen ze hun leugenachtige ideologie des te beter verspreiden. Spreken in naam van het 'volk' als buitenkant om zich te profileren, de binnenkant is echter pure machtswellust, pakken wat je krijgen kan, de macht veroveren tegen elke prijs. Geen enkele autoritaire regering met facistische of communistische trekken heeft in de geschiedenis tot een humane en vreedzame samenleving geleid. Miljoenen betalen meestal de prijs van dergelijk machtsstreven en het geweld (niet in het minst oorlog) dat daaruit voortvloeit. Dat is nu niet anders en zij die het tegendeel beweren liegen.

Interne politiek strijd

In de VS schilderen de radicaal rechtse Republikeinen de verkiezingen af als een strijd tussen goed en kwaad en tussen licht en duisternis. De politieke tegenstander is niet alleen de vijand die verslagen moet worden, nee hij moet vernietigd worden. Dat is de teneur en dat is de boodschap van alle retoriek. Op 7 januari 2024 zond de VPRO een documentaire uit die de sfeer in deze situatie heel goed weergaf. De aankondiging van het programma zegt:

“Roger Stone wordt op de voet gevolgd tijdens zijn spraakmakende carrière als politiek adviseur van Donald Trump tijdens diens presidentiële periode. Stone was onder meer aanjager van de ‘Stop the Steal’-campagne met als climax de Capitoolbestorming van 6 januari 2021.”

Het effect van het optreden van deze Stone is, dat zijn campagne waarin beweerd wordt dat de Amerikaanse verkiezingen in 2020 zijn gestolen, omdat Trump niet heeft gewonnen, heel veel resultaat heeft gehad: 80% van het Republikeinse kiezersvolk gelooft momenteel deze leugen. Hoe moet je met deze mensen communiceren als ze niet open staan voor de waarheid van de uitslag en alleen geloven in hun eigen gelijk? Hoe sowieso kun je nog communiceren met mensen die geloven

in een complottheorie en die elk tegenargument resoluut van tafel vegen? Als een leugen maar vaak genoeg wordt herhaald wordt het voor velen vanzelf een waarheid. Tragisch.

Een dergelijke interne strijd in de VS en elders waarin niet het landsbelang maar het eigen belang voorop staat, doet dictators in Rusland en China veel plezier. Verdeeldheid wordt zoveel mogelijk gezaaid in al die landen waar nog democratische processen kunnen plaatsvinden. Waar nog vrije individuen rondlopen met een eigen mening en met eigen waarden en normen die haaks staan op corruptie, machtsmisbruik en eigenbelang. Ook in Europa worden de partijen tegen elkaar uitgespeeld en wordt het democratisch proces systematisch ondermijnd. Het vele geld dat omgaat door de verkoop van drugs en de opbrengst van andere maffia-activiteiten (o.a. mensenhandel) vormt het smeergeld waarmee de overheid en het openbare gezag wordt ondermijnd. Naïviteit is hier op termijn dodelijk. Niet alleen voor het belang van de burger maar vooral ook voor elke vorm van vrijheid.

Vrijheid én Gelijkheid én Broederschap

Het vrije individu, de politieke vrijheid om te kiezen en de vrije meningsuiting zijn als een soort van definitieve verworvenheid in de menselijke geschiedenis nog niet echt oud. Sinds de Verlichting waarin filosofen en schrijvers ging pleiten voor besluitvorming in de politiek op basis van rationele argumenten i.p.v. een hiërarchische besluitvorming op basis van afkomst en stand – de koning, de adel en de kerk die alles bepaalt – heeft het idee van vrije meningsuiting en een vrij individu langzaam voet aan de grond gekregen in de samenleving. Maar ook dat niet overal en niet overal gelijk gespreid over de wereld. Vrijheid, gelijkheid en broederschap, de slogan uit de Franse Revolutie waarmee koning en kerk terug hun hok in werden gejaagd – tenminste dat dacht men – heeft velen geïnspireerd. Maar (communistische) broederschap ontaarde in Rusland in gevangenschap in de Goelag, gelijkheid ontaarde overal ter wereld, in een toename van de tegenstelling arm-rijk (superrijk) en vrijheid ontaardt maar al te vaak in consumentenvrijheid – behoeftes en verlangens aangepraat door de reclame van de liberale kapitalistische grootindustrie. Dat is natuurlijk heel zwart-wit gesteld maar zelfs de slavernij is niet echt de wereld uit, ondanks alle mooie voornemens en beloftes. Nederland bijvoorbeeld: goedkope arbeiders die worden gehuisvest in smerige gebouwen, en die alles kwijt zijn als het werk gedaan is (6000 dakloze arbeidsmigranten), asielzoekers op een hoop in één centrum omdat de politiek denkt zo een vorm van

afschrikking te moeten bedrijven voor nieuwkomers, de productie en export van allerlei soorten drugs waarbij de onderwereld langzaam de bovenwereld begint over te nemen...Genoeg voorbeelden van een maatschappij die aan het ontaarden is en die meer en meer opschuift naar rechts en naar de leugens die daar verkondigd worden over een betere toekomst. Dat het leugens zijn die verkondigd worden bewijst Hongarije bijvoorbeeld: de grenzen dicht voor vluchtelingen maar ondertussen profiteren van goedkope arbeid van illegaal ingevoerde moderne slaven omdat anders de economie stagneert. Maar het is uiteindelijk een toekomst waarin maar weinigen zullen profiteren want alle anderen die niet instemmen hebben daar geen recht op. Niet het landsbelang, niet de bevolking staat dan centraal maar de wraak. De afrekening die zo lang werd verwacht en gehoopt. Meneer Trump is er helemaal vol van en wentelt zich in wraakfantasieën die in niks verschillen met die van de nazi's.

De geschiedenis herhaalt zich

Op 16 juli 1942, midden in de Tweede Wereldoorlog in het nog niet bezette deel van Frankrijk door de Duitsers, schrijft de auteur Roger Martin du Gard in zijn dagboek over de situatie. Hij heeft zelf mee gevochten in de Eerste Wereldoorlog en daarover gepubliceerd. Iets wat hem niet door iedereen in dank werd afgenomen omdat de tekst te kritisch was. Zeker nu niet midden tussen de vijand die alles en iedereen vernietigt die niet in het systeem past. Over de effecten van deze situatie schrijft du Gard:

In Frankrijk neemt de onderwerping aan de overwinnaar op alle gebied toe. Je moet die jaren van onderdrukking, die voortdurend terugkerende nederlaag van dag tot dag hebben meegemaakt, om het gewicht ervan te begrijpen, om je een idee te vormen van de verstikkende sfeer van vernedering waarin we gedwongen zijn te leven.

Ik zeg dit werk, dat me dagelijks de weldadige illusie verschaft erbuiten te staan, mijn onaantastbaar toevluchtsoord te hebben en een reden van bestaan (in deze wereld waarin de besten die niet meer hebben!).

Wanneer komen we uit deze afschuwelijke instabiliteit, deze duik in de wrede waanzin en het megalomane fanatisme? Hoeveel decades zijn er nodig om de beschaafde maatschappij van de Europeanen van 1900 te herstellen, en ons weer tussen 'fatsoenlijke' mensen met kennis en beschaving te bevinden?

We blijven 'toeschouwer', zonder te zien, zonder te begrijpen. Zo blijven we herhalen dat 'twee werelden met elkaar in botsing komen: de democratische en de totalitaire wereld'. Een kortzichtige mening, door de werkelijkheid achterhaald. In feite heerst er extreme verwarring. Om met doeltreffende wapens te strijden sluiten de democratieën zich noodgedwongen elke dag een beetje meer bij de fascistische methodes aan; de ideologische verschillen leven voort in de geesten en de betogen; maar de echte, concrete verschillen, politiek en economisch, vervagen heel snel. Dusdanig dat in het 'democratische' kamp de meest ervaren mensen beginnen te beseffen dat de toekomst de structuur van de oude regimes zal veranderen en dat, welke partij ook overwint, de gebeurtenissen met zich mee zullen brengen dat overal een staats-socialisme wordt ingesteld, nauw verwant aan de zo bekritiseerde totalitaire regimes ... Wat zal er overblijven van de oude democratische wereld op de dag dat het kapitalisme en het liberalisme, dat dit kapitalisme mogelijk (en voor verbetering vatbaar) maakte, volkomen zijn verdwenen? En wat zal dit neo-staats-socialisme zijn, als het niet een kopie is van de regimes waartegen de democratieën de wapens hebben opgevat om ze te overwinnen en af te schaffen? Wat zal er overblijven van het oude kapitalistische bezit, op de dag dat degenen die ervan profiteerden er nog slechts een gecontroleerd vruchtgebruik van zullen hebben dat onder druk van de omstandigheden onvermijdelijk zal afnemen en langzaam aan verdwijnen? De staat zal overal het bezit beheren en de bezitters verdrijven. Wat is dan het verschil met het nazi- of het Italiaanse regime?

[...] Het gevaar van dit soort commentaar is dat je je eigen weergave in de spiegel aanziet voor het bewijs van een algemene toestand, en dat je je tijdgenoten je eigen gemoedsstemming toedicht... [pag. 283-284]

Deze laatste constatering maakt duidelijk dat du Gard heel goed in de gaten heeft dat hij ook vanuit zijn eigen (pre)occupaties spreekt want hij is nakomeling van een geslacht dat bezit had in de vorm van landhuizen etc. Hij heeft in zijn jeugd nauwelijks te lijden gehad van armoede en andere ellende want hij behoorde tot de gegoede burgerij.

Maar wat hij duidelijk ziet, ook al is het midden in de situatie zelf, dat de mensen zich aanpassen aan de heersende situatie van onderdrukking en tirannie. Dat het heel moeilijk is om de idealen van vrijheid, menselijkheid, solidariteit en compassie overeind te houden als men moet leven onder een dictatoriaal regime. Politiek en economie passen zich als eerste aan. Er moet brood op de plank.

Toekomst?

Ook nu staat de democratie onder druk – nadat de vijand uit de Tweede Wereldoorlog verslagen is – maar nu is het niet alleen de vijand van buiten die de democratische processen dwarsboomt en die verkiezingen wil beïnvloeden en beïnvloedt (VS bijvoorbeeld), maar zijn het ook de anti-democraten die zich als een wolf in schaapskleren voordoen als parlementariërs en die stukje voor beetje met het indienen van wetsvoorstellen de democratie proberen te ondergraven omdat ze zelf zo graag aan de macht willen komen. Als Nederlandse parlementariërs openlijk de Russische moordenaar en dictator prijzen, de monsterlijke optredens van een Trump bewonderen, dan weet je hoe het ervoor staat. Ik noem dat landverraad en een verraad aan de democratie en aan de humane waarden waar het land voor staat. Hier past geen relativering. Het getuigt van veel kortzichtigheid en domheid als dit niet serieus wordt genomen omdat men geilt op politieke macht.

Wat du Gard vreest, dat de invloed van de dictatuur zal ontaarden in een totale verandering van de maatschappij waarin geen individuele vrijheid meer bestaat, zou wel eens dichterbij kunnen zijn dan we vermoeden. De inzet van bewakings- (en dus persoonsherkenning -) apparatuur, de inzet van controlerende algoritmen bij allerhande (financiële en andere) acties door de burger, toename van (zelfgekozen en zelf opgelegde) censuur in de (sociale) media en het publiek optreden uit angst voor heftige negatieve reacties, etc. etc. Het is slechts een klein topje van de ijsberg waarmee een samenleving steeds meer een totalitair gezicht krijgt. Het individu wordt vermalen in de raderen van het systeem als het niet precies past als een miniradertje in de machine die wordt voorgesteld en gepropageerd. Alle neuzen dezelfde kant uit, in extremis is dit facisme in optima forma.

Het toeslagenschandaal in Nederland of het postschandaal in Groot Britannië is een bewijs voor deze ontwikkeling. Het feit dat de mensen in Nederland nog steeds niet gecompenseerd zijn, – (zelfdodingen en verwoeste relaties vallen niet meer te compenseren) – laat zien dat argwaan en controledrift nog steeds de overhand hebben en dat de overheidsdienaren nog steeds aan de leiband lopen van een onbarmhartige overheid die het naleven van regels belangrijker vindt dan de (psychische) gezondheid van de benadeelden. Ook regels kunnen op een menselijke manier worden toegepast – oog in oog met het slachtoffer, in een open gesprek, en niet via allerlei formulieren die weer hun eigen waarheid hebben en die dus ook weer op een eigen wijze kunnen worden geïnterpreteerd waarbij het belang van het slachtoffer niet voorop staat.

Vrijheid is een groot goed, persoonlijke en collectieve vrijheid, politieke en religieuze vrijheid, vrijheid van gaan en staan waar je wilt, van je kunnen uiten waar en wanneer je maar wilt, over alles wat je ter harte gaat en waar je vol van bent. Als we die vrijheid verliezen, verliezen we niet alleen een belangrijke waarde en een belangrijk middel om ons leven gestalte te geven, maar we verliezen ook het zicht op een samen vormgegeven zinvol bestaan. De hel op aarde is dan heel dichtbij – niet alleen voor de mensen die nu al in een dergelijke hel moeten zien te overleven. En die door laksheid vanuit onze kant nog steeds in stand wordt gehouden, omdat we meer van onszelf houden dan van anderen.

John Hacking
11 januari 2024

bronnen:

Triades in China als politiek instrument:

Arte: <https://www.arte.tv/de/videos/108945-003-A/triaden-die-chinesische-mafia-auf-dem-vormarsch-3-3/>

Amerikaanse verkiezingen en de negatieve publiciteit over de tegenstander:

<https://www.2doc.nl/documentaires/2024/01/a-storm-foretold.html>

Waarom overheden drugs propageren:

<https://www.mo.be/opinie/dit-waarom-landen-zoals-rusland-de-illegale-drugshandel-ondersteunen>

Du Gard, Roger Martin, Kijken door een sleutelgat. Dagboeken en herinneringen. Vertaald door Anneke Alderlieste, Amsterdam – Antwerpen 2022, (Arbeiderspers)

Verhaal van de moordenaars

De melodie is altijd hetzelfde: het land moet gered, de onderdrukker verslagen, de nieuwe vrijheid breekt aan. Dat is het verhaal dat wordt verspreid als blijde boodschap. In de geschiedenis wisselen alleen de personages. Het verhaal blijft meestal hetzelfde. De helden worden vaak, lang nadat ze de overwinning hebben behaald, ingehaald door de tijd: in de nieuwe generatie ontpoppen ze zich tot hinderlijke sta in de weg; of beter, ze hebben hun heldenstatus verloren en staan nu in een

ander licht. Overwinningen in het verleden zijn vergeten, of worden veronachtzaamd. De held van toen is de vijand van morgen, want een nieuw (oud) verhaal in een ander nieuw (oud) jasje trekt nu alle aandacht.

Politici vinden hier een houvast om hun eigen ambities gestalte te geven onder het mom van altruïsme, het landsbelang, de vertegenwoordiging van de stem van het volk etc. etc. Een lawine aan platitudes, nietszeggende slogans en veelal halve waarheden (dus leugens) wordt over het kiezersvolk uitgestrooid. En, niet te vergeten, de camera voortdurend op hen gericht. Het is een soort volksvermaak dat eerder op de kermis thuishoort dan in de politieke arena, Verslapt de media-aandacht omdat er niks te melden valt (trouwens de media (omroep. krant etc.) zijn toch het medium dat het meest veracht wordt door deze volksmenners), o paradox, dan bedenkt men wel een nieuw item dat de aandacht trekt, of men doet een rare en radicale uitspraak, of men gelooft in een nieuw complot, en als vliegen op de stroop - staat men weer voor je neus om elke scheet op te tekenen.

Helden en moordenaars - stuivertje wisselen

De helden zijn altijd dezelfde. De moordenaars idem. Maar wie held en wie moordenaar wordt, wie zich als zodanig ontpopt is een geheim. De schrijver Georg Steiner stelde al eens dat in elk kind een heilige maar ook een moordenaar kan schuilen. Wat er uiteindelijk van terecht komt staat niet in de sterren geschreven maar is waarschijnlijk een mix van context, geluk, pech, aanleg en wat al niet meer. Complex dus, zoals het leven zelf complex is. En moordenaars kunnen helden worden en helden moordenaars. Niets staat vast. In een oorlog is de een een held en de ander wordt als moordenaar gezien, vaak een kwestie van perspectief en van wie de waardering uitspreekt. Als in een samenleving veel onvrede leeft over de gang van zaken en de politici aan de macht hebben geen goed verhaal dat leidend kan zijn in hun beleid en dat mensen bindt en verbindt, komen er anderen die deze ruimte inpikken met hun visie en hun verhaal. Zij pretenderen dan een betere toekomst voor de ontevredenen.

En als er genoeg ontevredenen zijn die in deze praatjes geloven, in plaats van eerst zien en dan geloven, krijgen deze anderen (de tegenpartij) de wind in de rug en denken ze dat ze op de goede weg zitten. Want de kiezer heeft gesproken. De ontevredenen ruiken hun kans. De stok waarmee ze werden geslagen kunnen ze nu zelf ter hand nemen om te slaan: eindelijk wraak. Een moordenaar is zo geboren, er is niet veel voor nodig. Dat leert ons de geschiedenis en dat leert ons het

heden, overal waar conflicten woeden en waar rekeningen worden vereffend.

Gevangenissen zitten daarom vol met politieke tegenstanders, politici, schrijvers, journalisten en dichters. Hun woord wordt gevreesd en daarom worden ze 'kalt gestellt'. Letterlijk in strafkampen ver in Siberië, in plaatsen waar menselijkheid niet telt en waar alles wat je dierbaar is als

Oorlog als vlucht naar voren

Kenmerkend voor de nieuwe leiders, de nieuwe messiassen - zeker als blijkt dat hun oplossingen niet werken - dat ze de mensen een broodje aap hebben verkocht - is de vlucht naar voren: de vijand niet alleen benoemen (en zoveel mogelijk terroriseren en aanklagen) via alle propaganda die ter beschikking staat - maar hem ook de oorlog verklaren. Oorlog als antwoord op alle interne problemen van het land want dan wordt de aandacht afgeleid en biedt het de messias nieuwe kansen om zijn talenten als moordenaar in het landsbelang te ontplooien. Dat zagen en zien we in Rusland gebeuren en op tal van andere plaatsen in de wereld.

Het facisme als beweging kent geen andere route. Een grote leider en een volk van geselecteerden: de aanhangers, die recht hebben op het land en op de toekomst. De anderen moeten zwijgen, zich aanpassen en vooral niet dwarsliggen. Ze houden van marsen, achter vlaggen aanlopen en van het zingen van liedjes die daarbij horen. De cultuur die ze waarderen moet hun smaak zijn, anders vinden ze het maar niets. Groepen in de samenleving die afwijken van hun norm, omdat ze strijden voor bijvoorbeeld seksuele gelijkheid, voor gelijke rechten, voor een menselijke behandeling, voor diversiteit, voor een eigen vorm van vrijheid om zich te kunnen uiten, worden of verboden, of gecriminaliseerd, of hevig onderdrukt (Rusland) met zegen van de (Russisch orthodoxe) kerk en andere conservatieve groepen die zich bedreigd voelen door al die zogenaamd 'Westers geïnspireerde nieuwlichterij'. Een vijand die zwak is, die zich niet echt goed kan verdedigen is een makkelijke prooi. Ook in Polen en Hongarije weten ze dit en in tal van Afrikaanse landen waar homoseksualiteit bijvoorbeeld verboden is.

De afgrond wenkt

Het heilige moederland (zoals Rusland wordt gezien en tal van andere landen) moet puur en rein blijven, vasthoudend aan de tradities, vasthoudend aan normen en waarden die de kerk etc. heeft vastgesteld.

Dat er dagelijks honderden een zinloze dood in een agressie-oorlog tegen een ander land vallen, daar hebben deze heersers en hun aanhang lak aan. Zolang het maar niet hun eigen kind is en als dat al zo is, dan is het meteen een martelaar, een dood voor de goede zaak. Traditie, waarden en normen worden hier verward met eigen belang, hebzucht, machtswellust en narcisme. Men wordt rijk over de rug van de eigen bevolking, men voert oorlog ten koste van de toekomst van het eigen volk en land. Waarom pikken moeders deze zinloze acties? Kinderen niet meer dan kanonnenvoer?

Facisme heeft geen andere uitkomst dan dood en verderf, oorlog, de vernietiging van velen. Racisme is een van de vele jassen die de leiders en hun aanhang aantrekken. Zo gauw er racistische geluiden klinken weet je hoe laat het is, ondanks de mooie praatjes over waarden en normen.

De geschiedenis heeft dat telkens weer aangetoond en dat is op de dag van vandaag niet anders. De interne vijanden bestrijden vormt het opstapje naar de oorlog met de externe vijanden.

In de gehele geschiedenis van de mensheid zien we dezelfde patronen. Daarom is het goed om nog eens stil te staan bij getuigenissen van hen die deze ellende van de oorlog aan den lijve hebben ervaren opdat we niet weer achter de rattenvangers van Hamelen aanlopen die zich als redder denken te manifesteren - rechtstreeks de afgrond in. De schrijver Roger Martin Du Gard schrijft in 1915 - midden in de oorlog - de eerste die later als wereldoorlog door ging - een brief aan een vriend. Hij schrijft deze brief om de verschrikkingen van deze oorlog vast te leggen vanuit een persoonlijk getuigenis. Daarom dit lange citaat waaraan ik niets heb toe te voegen, dan dat we niet in sprookjes moeten geloven die politici ons voorhouden, als ze ons een einde van alle ellende beloven, als zij aan de macht komen. Hij schrijft:

AAN MARCEL DE COPPET

Auxi-le-Château, 22 december 1915

Mijn beste,

Ik wil aan mijn laatste lange brief een postscriptum over de oorlog toevoegen.

Je denkt er de hele dag aan, je praat er overal voortdurend over; en het beeld dat je je ervan vormt verandert onophoudelijk.

Zo is het aan het eind van dit jaar met me gesteld.

Ik voel dat er iets is veranderd -en iets ernstigs -sinds de septemberoffensieven. Na het mislukken van die offensieven zijn er een

paar weken van krankzinnige verwarring geweest, waarin sommigen beweerden, vaak zonder erin te geloven, dat we belangrijke successen hadden geboekt en anderen dat het met ons gedaan was, en dat het 't einde van de oorlog was, een erkenning van onmacht, een definitieve nederlaag.

Ik begrijp het nu veel beter en wat ik opmerk, niet alleen in mijn omgeving, maar aan het front (waar ik sinds een maand voortdurend heen ga) en in het achterland tijdens mijn verlof, is dat er geen ontreddeking meer is, of illusie. Er is iets nieuws en tragisch: een sombere, defensieve houding, een woedende vastberadenheid vol wanhoop, die geen moed is; die net zomin moed is als de volharding van een drenkeling die in het water is gevallen en zwemt in plaats van zich te laten zinken. Integendeel, de Franse soldaat heeft alle moed verloren. Hij ziet het totaal niet meer zitten, men begint het overal te bespeuren, het zelfs in de kranten te laten doorschemeren. Het moreel van de infanterie is erbarmelijk. Het lijden van de mannen is ongekend, het gaat iedere beschrijving te boven, is absoluut bovenmenselijk (niet vanwege de oorlog en de bombardementen, maar vanwege de kou, de modder en het donker). Ze verdragen het zonder enige moed, want dat woord roept stompzinnig een soort branie, bijna enthousiasme op. Ze verdragen het omdat ze niet anders kunnen, net als de drenkeling in de zee. Ze houden de heftigste antimilitaristische praatjes: ze zweren af te zullen rekenen met de officieren van het beroepsleger, met het militair bestuur, met de generaals van de staf. Ze schelden zelfs straffeloos op hun officieren. Ze heffen hun vuist niet tegen de 'moffen' -absoluut niet-, maar tegen de regeringen die de oorlog hebben uitgelokt, en tegen de Duitse regering die hem misschien, in haar eentje, heeft gewild. Ze keren zich tegen de mensen, tegen de gebeurtenissen, en met een enorme rancune, die bang maakt, keren ze zich tegen de oorlog, vol opgehoopte haat die ongetwijfeld tot hun dood de sterkste drijfveer zal zijn die ze in zich zullen hebben. Maar al die manschappen geven geen kik, eisen geen vrede. Afgezien van bepaalde flauwtes die te wijten zijn aan oververmoeidheid en fysieke ellende blijft de meerderheid, het geheel, stevig op de been, woest, en wil ze zich eens en voor al allereerst bevrijden van de oorlog, en vervolgens van degenen die de macht hebben om hem te ontketen.

Deze oorlog is met geen enkele andere te vergelijken omdat hij niets - of eerder omdat hij sinds enkele maanden niets strijdlustigs, dappers, geestdriftigs meer heeft of op verovering belust is. Er zijn eigenlijk nauwelijks nog jonge mensen; ze zijn gedood of verdwaald tussen de oudjes. Vandaag de dag is een compagnie infanteristen een troep oude mannen met een grijzende baard en vermagerde, gerimpelde, grauwe gezichten; onder de blauw-grijze pet een oude, vermoeide blik, hatelijk

en triest, triest. Ik heb gehuild toen ik sommige van die troepen tegenkwam, zich voortslepend in die modderpoelen. Je hebt geen idee hoe beklemmend dat is. Al die oude mannen zitten vol haat, ze kunnen niet meer, hun geduld is op, en toch denkt niemand aan de mogelijkheid van een vrede op dit moment, zonder dat het eens en voor al is afgelopen. Ze verwachten geen overwinning te behalen. Ze zullen daar niets meer voor doen. Sinds september is hun elan definitief gebroken, zelfs volgens de aanvoerders. Ze willen niet naar de slachtbank. En ik denk niet dat men het hun ooit nog durft te vragen. Maar ze houden stand. Ze wijken geen duimbreed. Ze zullen nooit wijken. Ze hebben het gevoel dat standhouden volstaat. Dat de tijd zijn werk doet. Dat ze verzwakken, maar dat de Duitser nog veel meer verzwakt; en dat hij ten slotte zal creperen in zijn uitgerookte hol, voordat hun verbeten wacht hen tot stervens toe heeft uitgeput. Ze hebben het gevoel dat als Duitsland zal zijn verstikt, gesmoord, dat zij dan heel ziek zullen zijn, maar nog levend tegenover een kadaver. Het kadaver is militair Duitsland en voor hen is het meer, het is eenvoudigweg het militarisme, waar dan ook en in welke vorm dan ook, met inbegrip van het onze uiteraard. Het is een oorlog van burgers. Het zijn allemaal bijeengebrachte, gewapende burgers, die eens en voor al een einde maken aan de militair, die hem zullen laten creperen om de wereld er voor altijd van te bevrijden.

Péguy zou hebben gezegd: 'Dat is de mystiek van deze grote oorlog.' Ik denk dat ik me niet vergis, dat het geen mooischrijverij is. Ik denk dat dit precies het kenmerk van deze oorlog is, de tragische grootsheid, de nieuwheid ervan, en de eruit voortvloeiende enorme maatschappelijke consequenties als de soldaat waarover ik spreek overwint, dat wil zeggen als onze volharding, onze pijnlijke verstarring echt voortduurt tot militair Duitsland sterft in onze greep.

Dat wacht ik af: ik weet het niet; er zijn dagen dat ik ook denk dat we er mettertijd in zullen slagen de oorlog teniet te doen; en vervolgens zijn er dagen waarin de gedurfde aanvallen van Duitsland me imponeren, waarop ik bij mezelf zeg dat zij het sterkst zijn, dat al onze fouten, traagheden, aarzelingen, discussies, schandelijke wanorde, ons beletten te vechten, ons bij voorbaat kansloos maken. Ik weet het niet. Niemand weet het. De geschiedenis zal het zeggen. Voorlopig kan niemand het weten. Men verzint evenveel argumenten voor als tegen. Tegenover ons een vraagteken: hoe hoog is het Duitse bluffgehalte? Hoe staat het werkelijk met Duitsland? Valt het plotseling, na de dag ervoor nog een slimme en goed voorbereide aanval te hebben gewaagd? Of heeft het reserves, kan het elders manschappen en proviand vinden, en put het ons uit door een ontzaglijke vitaliteit van ons te eisen? Ik weet het niet. Niemand kan het nog weten.

Over het lijden van onze manschappen, de onze en die van hen (want ze zijn burens, ze maken afspraken over duizend kleine details inzake verdraagzaamheid en ontroerende regels, ze beklagen elkaar en onze soldaten zeggen nu: 'Die arme rotmoffen', zonder enige echte haat, dat zweer ik), over hun lijden raak ik nooit uitgepraat. En dan nog weet ik niets; ze zeggen me allemaal, en dat is waar: 'Je kunt het niet weten als je het niet hebt meegemaakt, je kunt het wel vertellen, maar niemand kan zich voorstellen wat je ondergaat.' Ze zeggen dat met een angstig, vermagerd gezicht, koortsige ogen, een droeve mond, een mond van zuiver menselijk verdriet. Het is vreselijk om te zien, het is onmogelijk je ogen niet vol tranen te hebben. Die verhalen zijn voor mij een echte fysieke pijn en ik heb sinds de oorlog, en vooral deze laatste maand alle kwellingen van een machteloos medelijden doorstaan. Het is vreselijk. Een paar echte details. Probeer het je voor te stellen. Een zee van modder. Drie kilometer in een smalle gang met modderig, zwaar water tot aan je middel. De loopgraaf overal verzakt, ingestort, verdwenen; cagnats (ondergrondse schuilplaatsen) overal ingezakt en ondergelopen. Vier dagen in de loopgraven, dat wil zeggen vier dagen en vier nachten tot je dijen in de modder. Dat is niet te doen. Ik heb eergisteren een regiment gezien dat uit de loopgraven terugkwam: in vier dagen, honderd bevroren voeten, waarvan tenen geamputeerd moesten worden. Na vier dagen valt het schaamhaar uit, zo verrot is het vlees, en er zijn veel manschappen die zulke kloven in hun penis hebben dat ze besneden moeten worden! Een man vertelde me dat tegen de avond van de derde dag zijn schoen, half vergaan in het water, door het opzwellen van zijn voeten was opengebarsten en in de modder was verdwenen, en dat hij ruim tien minuten in de modder had geroerd voor hij hem terugvond, hoewel hij niet van plaats was veranderd. Ze zeiden: 'Je lijdt zo, dat je geen zin meer hebt in eten.' Ze hebben wel pompen om het water weg te pompen, maar niets werkt, er is niets, niets aan te doen. Als het water tot de borst stijgt, zoals ook aan de overkant, bij de moffen, hijsen ze zich bij stilzwijgende afspraak aan weerszijden op de borstwering, twee-of driehonderd meter van elkaar, en blijven ze soms drie dagen tegenover elkaar zitten, ze zien elkaar en geven elkaar tekens, zonder een schot te lossen.

Denk goed na over die paar details. Zie wat het aan het licht brengt! Het gaat de menselijke krachten te boven.

Ik omhels je, mijn beste. Oorlog aan de oorlog! Na de vrede, over twee of over tien jaar, als de mensen tijd hebben gehad om uit te rusten en zich te hernemen, zullen we geweldige maatschappelijke veranderingen beleven en misschien het begin van de Verenigde Staten van Europa, voor we sterven. Maar wat is het zwaar, wat is het zwaar!

Roger

John Hacking

4 januari 2024 - een nieuw jaar met nieuwe kansen

bron:

Du Gard, Roger Martin, Kijken door een sleutelgat. Dagboeken en herinneringen. Vertaald door Anneke Alderlieste, Amsterdam - Antwerpen 2022, (Arbeiderspers), pag. 111-115

2024 Democratie en volk

“De dood is daar, onontkoombaar staat hij aan het eind van de weg en hij tart ons: onmogelijk om aan hem te denken zonder onmiddellijk de nietigheid van onze pogingen te zien, de grote, vergeefse, absurde illusie die het leven is.”

Roger Martin du Gard (geschreven tien dagen voor zijn dood) (pag. 365)

Het blijft een vreemde situatie in Nederland. Een ‘partij’ met één lid die de verkiezingen wint en dus het voortouw neemt bij de besprekingen voor een nieuwe regering. Een lid slechts! Wat als dit lid plotseling komt te overlijden? Wordt de partij dan opgeheven, of is ze bij deze opgeheven?

Waarom staat het Nederlands democratisch bestel een deelname van een dergelijke ‘partij’ toe bij de verkiezingen?

Een ‘partij’ met één lid heeft geen ledenraad, geen stemrondes, geen interne verkiezingen en geen raadpleging van de leden. De leider van de partij, het enige lid, is de baas. Wat hem niet zint heeft repercussies voor de deelname in de kamer. Of je komt niet (meer) op de te verkiesbare plaatsen. Oudleden van de partij, uitgetreden leden, klagen over de niet-democratische structuur van de ‘partij’ en het optreden van de leider. Ook de thema’s waar men mee naar buiten treedt worden door de leider voorgekauwd en daar mag men niet van afwijken. Ook al gaat het in gemeentes of in de provincie om een heel andere context waar die thema’s niet of nauwelijks spelen. Bijvoorbeeld het negatief benaderen van alles wat met de Islam te maken heeft of met de vluchtelingen- en asielproblematiek, dat moet op een blijven staan - alsof de wereld

hierom draait. Veel van die thema's zijn voor de landelijke politiek bedoeld en vooral voor de 'bühne': zo van 'kijk eens waar wij voor staan'. Door ze zo te verabsoluteren ben je in feite hard aan het liegen, want de werkelijkheid is heel wat complexer. Dat de leider door zijn uitspraken stevig moet worden beveiligd, en dat al bijna 20 jaar lang, allemaal op kosten van de belastingbetaler, heeft hij aan zichzelf te danken door zijn radicale uitspraken. Geen echt privéleven meer en dat omdat hij niet zijn mond kan houden noch zijn gedrag op sociale media kan inperken.

Dictatorschap

De leider is de alleenheerser in die 'partij'. Dat heet met andere woorden een dictator in zijn eigen partij. Hij bepaalt en wil alles onder controle houden. Een onmogelijke taak. Maar gelukkig heeft hij geen leden die een eigen mening hebben maar volgelingen, lakeien en ja-knikkers die de slippen van zijn mantel dragen. Die namaak-leden zitten nu ook in de Eerste en Tweede Kamer, 'would-be' leden want zij zijn door de verkiezingen gekozen om het volk dat hen heeft gekozen te vertegenwoordigen. Velen zelfs totaal onverwacht omdat de uitslag beter was dan voorspeld.

Kan een partijdictator - ook al zet hij sommige (onhaalbare - want in strijd met de grondwet) plannen even 'on-hold' - een goede vertegenwoordiger zijn in een democratisch bestel, kan hij en goede premier zijn voor alle landgenoten, kan hij water bij de wijn doen en samenwerken? In principe kan een partijdictator dat niet want dan is het geen alleenheerser meer. Zijn optreden tot nu toe onder het mom van 'vrijheid', iets wat de partijnaam versiert, maar wat zeer twijfelachtig is omdat het een zeer beperkte opvatting van vrijheid is, getuigt niet van enige tolerantie en wil tot samenwerking. Integendeel, hij blinkt uit in de demonisering van andere democratisch gekozen leden van het kabinet en de kamer, hij zet de toon bij het aanvallen van andersdenkenden, hij is een voorbeeld voor veel radicaal denkende racisten en ander tuig dat zich hierdoor gelegitimeerd voelt om op internet helemaal los te gaan. Hij is een voorbeeld hoe de vrije pers, de rechtspraak, de cultuur en de kunst monddood wordt gemaakt als het aan hem ligt. Hij is een smet op het blazoen van de democratie en dat wil het land besturen?

Partijen die met hem samen willen werken zijn machtsgeil en gooien hun (democratische) principes voor de leeuwen. Ze kijken niet verder dan hun neus lang is. Zwart-wit: over 25 jaar is half Nederland onder water gelopen en het andere deel ervan bezet door Rusland. Dat is natuurlijk een vorm van cynisch zwartkijken - iets voor een striptekenaar, maar het

schetst wel de gevaren die in de toekomst op de loer liggen als meegegaan wordt in het discours van een dergelijke partijdictator. De ene alleenheerser spiegelt zich in de wereld aan de andere alleenheerser. Zo komt de een na de andere dictator aan zijn inspiratie: In de VS, Brazilië en Argentinië, Hongarije, China, Wit-Rusland en Rusland zelf, Turkije, Syrië en tal van andere landen waar tragische figuren de macht grijpen en waar geen echte democratie heerst. En hun lakeien lachen in hun vuistje want de toekomst belooft dat ze slapend rijk gaan worden. Er is geen dictator bekend die daar niet van heeft geprofiteerd. Paleizen in sommige landen maken dat meer dan duidelijk. In Afrika hebben de politieke leiders de neokoloniale Fransen verruild voor de Russische moordenaars die hier profiteren van de rijkdom van de landen. Tevens kunnen ze dan de corrupte politieke bovenlaag beschermen die rijk wordt over de rug van de bevolking. Wanneer wordt het volk echt een keer wakker?

Staat (en politiek) tegenover individu

Momenteel protesteren de boeren bijna overal in Europa tegen hun regeringen en de Europese Unie. Sinds de oprichting van de Europese Unie gaat het meeste geld naar de boeren. Dat heeft tot uitwassen geleid. Eenheidsworst in de productie van vlees en landbouwgoederen, grote bedrijven die de kleine hebben opgeslokt, goedkope prijzen voor voedsel omdat de inkopers niet meer willen betalen en het juk van de agro-industrie die pesticiden, kunstmest en veredeld zaaigoed levert. Allemaal voor een hogere opbrengst. En de banken hebben er veel geld in gestopt. Veel boeren kijken nu tegen een schuldenberg aan. Maar wie is nu de echte schuldige in dit verhaal? Moeten de subsidies maar stoppen? De prijzen omhoog zodat de klant de echte kostprijs moet betalen met als gevolg eens per week slechts vlees, zuivel en veel meer vegetarisch? Nu het klimaat gaat veranderen met grote gevolgen voor de landbouw (droogte en wateroverlast) worden er nieuwe eisen aan de boeren gesteld. Het water staat hen financieel aan de lippen, zeggen ze. Dat klopt als je door wilt gaan op de ingeslagen weg en als er niks verandert. Hoe kan de overheid hier positief in sturen? Ik vermoed niet met platitudes en schijnoplossingen waar de koe en de geit worden gespaard. Wie en wat zijn de dragende krachten in en van de maatschappij? Dat zijn de mensen, de individuele mensen. Roger Martin Du Gard schrijft op het einde van zijn leven nadat hij twee wereldoorlogen heeft meegemaakt in oktober 1957 over het individualisme het volgende:

“Steeds meer keren we de gedachte (die ik essentieel acht voor het welzijn en het innerlijk geluk van mensen) de rug toe dat de maatschappelijke structuur zich moet aanpassen aan het individu en niet andersom. De gemeenschap is slechts een groep individuen; op zich is ze niets; de maatschappij is afhankelijk van het individu, en het is absurd te hebben bedacht dat het individu deze entiteit moet aanvaarden; vanwege haar moet lijden en zich moet opofferen voor een zogenaamd 'algemeen welzijn', een 'algemeen belang', dat slechts een abstractie is. De beschaving, de menselijke vooruitgang, zijn niet het resultaat, de vruchten van de maatschappij, maar altijd de inbreng van individuen, van het individuele genie. En het oppergezag van de maatschappij over het individu leidt tot een onvermijdelijks nivellering van individuen die de vermogens van het individuele genie zal uitputten. (...)” pag. 355-356

De staat, de overheid, de politiek die zich verschuilt achter algemene termen zoals bijvoorbeeld de inflatie, de overheidsbegroting of het tekort, de gelijke verdeling van de lasten (maar in feite niks daaraan doet), het opheffen van tekorten in zorg, onderwijs, ict, beveiliging etc. (maar niet vertelt hoe dan) is bezig met een toneelspel, een maskerade, een ideologisch luchtgevecht. Als partijleiders roepen dat ze de armoede gaan aanpakken, de rijken hogere belastingen willen laten betalen, de kapitaalvlucht naar de belastingparadijzen willen voorkomen, etc. etc. maar er ligt geen concreet (en betaalbaar haalbaar plan) dan zitten ze in feite te liegen. Als een alleenheerser van een ‘partij’ roept dat hij voor het ‘volk’ zal gaan zorgen liegt hij want hij vertelt er niet bij op een a4tje hoe dat dan zou gaan moeten en wie er uiteindelijk de rekening betaalt. Zondebokken heeft hij genoeg op het oog maar die kosten in principe niet zoveel dat hij zich daar rijk aan kan rekenen.

En dan is er nog de oorlog en de oorlogen

De angst groeit dat de wereld steeds meer een gevaarlijke plek aan het worden is en dat ook Nederland niet buiten schot blijft. Kernwapens kunnen een snel einde maken aan elke vorm van leven in Europa. En gekken aan de macht (ook in de Russische Doema) kun je alles toe vertrouwen, zeker als er een einde dreigt te komen aan hun macht en aan hun alleenheerschappij. DE verkiezingen in de VS beloven niet veel goeds, zeker niet als een narcistische op wraak beluste sociopaat een nieuwe dictatuur wil vestigen en afrekenen met het oude democratische bestel. Een proeve hiervan hebben we nog niet zo lang geleden gezien bij de bestorming van het Capitool. Miljoenen wapens - van handvuurwapens (meer dan 100.000.000 in omloop) tot

halfautomatische wapens - bevinden zich in de gezinnen in de VS. Omdat de grondwet dat goedkeurt. In welk land vinden we nog dergelijke idiote regels die getuigen van wantrouwen en het geloof in privé toegepast geweld (om eigen hebben en houden te verdedigen)? Ik blijf me verbazen over het zogenaamde 'christelijke' gehalte in een dergelijk land. Een farce is het. Er wordt een interne oorlog gevoerd tegen alles wat in hun ogen afwijkt (de gender-kwestie, de betogers die racisme en het Amerikaans verleden van slavernij en uitbuiting bekritisieren, abortus als recht van elke vrouw etc.). In plaats van actie tegen de rassenongelijkheid, het racisme, de discriminatie van grote groepen (door politici en politie) en de graaiende hebzucht van de rijken die de armen aan hun lot overlaten (drugs, geen onderwijs, geen woning, geen sociale ondersteuning). In feite is dit allemaal een vorm van geweld en een vorm van oorlog in het klein. De haat regeert en de wereld kleurt langzaam zwarter en zwarter. Roger Martin Du Gard schrijft in 1957 over het oorlogsvraagstuk dat hem zijn hele leven heeft bezig gehouden het volgende:

“(…)

Beslist 'tegenstander van oorlog' vanaf mijn geboorte ... Als kind heb ik nooit de bedwelming van heroïsche verhalen gekend. De geïllustreerde biografieën van grote veroveraars lieten me koud. De overtuiging dat elke oorlog een misdadige onderneming is, dat de wederzijdse moordpartij van twee menselijke groeperingen een niet goed te praten waanzin is, heeft zich vanaf mijn eerste contact als scholier met de geschiedenis aan mijn vreedzame, dromerige en zelfs vreesachtige natuur opgedrongen, ver voor de leeftijd waarop ik de ernst van het probleem, de omvang en de complexiteit ervan kon beseffen. Toen ik tijdschriftartikelen begon te lezen en boeken over de oorlog in het algemeen, ben ik blijvend geïnteresseerd geraakt in dit probleem, erop belust argumenten te verzamelen die mijn ingeboren afkeer konden legitimeren. Ik was niettemin nieuwsgierig om ook de omgekeerde stellingen te bestuderen, en ik probeerde onpartijdig te zijn. Maar ik was niet gevoelig voor de redeneringen en nog minder voor de chauvinistische beweringen van degenen die, denkend dat oorlogen voor altijd onvermijdelijk waren, niet aarzelden te verkondigen dat ze waarschijnlijk noodzakelijk waren voor de evolutie van de menselijke gemeenschappen die naast elkaar bestonden op de planeet en met elkaar wedijverden. Ik koesterde tegengestelde verwachtingen. Ik wilde geloven dat de vooruitgang van de beschaving-en met name van de dappere, verstandige generatie waartoe ik de illusie had te behoren - deze schandelijke nawerkingen van de primitieve barbarij spoedig zou overwinnen. Het is overduidelijk, zei ik bij mezelf, dat elke beschaafde

natie de oorlog als een ergste ramp beschouwt: het is onbegrijpelijk dat oorlogen elkaar in loop der eeuwen zijn blijven opvolgen en dat de ene generatie na de andere erin heeft toegestemd de beste van haar kinderen op te offeren, alsof de mens weerloos is overgeleverd aan de wreedheid van een onontkoombare biologische wet. We droomden al van internationale arbitrage, van wereldvrede.(...)” pag. 353-354

Die wereldvrede is er na de Tweede Wereldoorlog niet gekomen. Het probleem van de oorlog en de haat blijft ook voor Du Gard onoplosbaar en een mysterie. Je zou willen wensen dat er meer jongeren zijn zoals hij in zijn jeugd, die absoluut ongevoelig zijn voor de haat die gepredikt wordt tegenover anderen, ongevoelig voor de oorlogshitserij en het geweld daarbij in naam van volk en vaderland. Maar dat zal waarschijnlijk een vrome wens blijven. We zullen zien wat de toekomst brengen zal.

John Hacking
30 jan 2024

Du Gard, Roger Martin, Kijken door een sleutelgat. Dagboeken en herinneringen. Vertaald door Anneke Alderlieste, Amsterdam - Antwerpen 2022, (Arbeiderspers)

In de Hel is het altijd feest

De dichter — de contemporain — moet zijn blik strak op zijn tijd houden. Maar wat ziet hij die zijn tijd, die de gedementeerde glimlach van zijn eeuw ziet? Ik zou hier een tweede definitie van contemporaneïteit willen voorstellen: contemporain is diegene die zijn blik strak op zijn tijd houdt om niet de lichtpunten, maar het donker waar te nemen. Voor hem die ermee contemporain is zijn alle tijden donker. Contemporain is juist diegene die in staat is deze duisternis zien, die kan schrijven door zijn pen in de duisternis van zijn tijd te dopen. Maar wat wil 'een duisternis zien', 'het donker waarnemen' zeggen?

Giorgio Agamben, in Wat is het contemporaine? in: Agamben, Giorgio, Naaktheden, Amsterdam 2011 (Sjibbolet), pag. 26

“Contemporain is hij die vol in het gezicht geraakt wordt door de bundel van duisternis die zijn tijd uitstraalt” schrijft Girogo Agamben. In Wereldoorlog Twee waren er rond de 3600 vrouwen die dienst deden in concentratiekampen als bewaakster en bij andere taken waarbij mensen werden gemarteld en vermoord. Ook het typen van de dodenlijsten valt daaronder. Na de oorlog werden er slechts 40 veroordeeld, veelal met lage straffen. De documentaire op History Channel over de vrouwen onder Hitler en in de nazi-partij vermeldt dit. Daarnaast waren er veel vrouwen actief in het oosten van Europa, in de door de Duitsers bezette gebieden, ook als verpleegster en als nieuwe eigenaar van het land. Velen hebben deelgenomen aan jacht op de Joden en op de executies van hen. Ook daar is bijna niemand voor veroordeeld na de oorlog. Vrouwen werden niet in staat geacht zulk brutaal en onmenselijk geweld te kunnen toepassen.

Welke duisternis straalt onze tijd uit? Hoe donker is het om ons heen, dat het licht nauwelijks nog een kans krijgt? Ik denk dan meteen ook aan de hel die een gepaste straf zou zijn voor deze monsters van mensen, want zij verspreiden de duisternis, zij maken de aarde al tot een hel voor velen. Maar de dichter Borges schrijft:

DEL INFIERNO Y DEL CIELO

El Infierno de Dios no necesita
el esplendor del fuego. Cuando el Juicio
Universa! retumbe en las trompetas
y la tierra publique sus entrañas
y resurjan del polvo las naciones
para acatar la Boca inapelable,
los ojos no verán los nueve círculos
de la montaña inversa; ni la pálida
pradera de perennes asfodelos
donde la sombra del arquero sigue
la sombra de la corza, eternamente;
ni la loba de fuego que en el ínfimo
piso de los infiernos musulmanes
es anterior a Adán y a los castigos;
ni violentos metales, ni siquiera
la visible tiniebla de Juan Milton.
No oprimirá un odiado laberinto
de triple hierro y fuego doloroso
las atónitas almas de los réprobos.

Tampoco el fondo de los años guarda
un remoto jardín. Dios no requiere
para alegrar los méritos del justo,
orbes de luz, concéntricas teorías
de tronos, potestades, querubines,
ni el espejo ilusorio de la música
ni las profundidades de la rosa
ni el esplendor aciago de uno solo
de sus tigres, ni la delicadeza
de un ocaso amarillo en el desierto
ni el antiguo, natal sabor del agua.
En su misericordia no hay jardines
ni luz de una esperanza o de un recuerdo.

En el cristal de un sueño he vislumbrado
el Cielo y el Infierno prometidos:
cuando el Juicio retumbe en las trompetas
últimas y el planeta milenario
sea obliterado y bruscamente cesen
¡oh Tiempo! tus efímeras pirámides,
los colores y líneas del pasado
definirán en la tiniebla un rostro
durmiente, inmóvil, fiel, inalterable
(tal vez el de la amada, quizá el tuyo)
y la contemplación de ese inmediato
rostro incesante, intacto, incorruptible,
será para los réprobos, Infierno;
para los elegidos, Paraíso.

1942

OVER HEL EN HEMEL

Gods Hel heeft de schittering van het vuur
niet nodig. Als het Laatste Oordeel schalt
in de bazuinen en de aarde haar
ingewanden ontbloot en uit het stof
de volkeren verrijzen om de Mond
te eren die geen tegenspraak gedooft,
zullen de ogen niet de negen kringen
ontwaren van de omgekeerde berg

en niet de vale weide van gedurige
affodillen waar de schim van de boogschutter
voor immer de schim van de hinde volgt;
en geen wolvin van vuur die op de laagste
verdieping van de hel der muzelmannen
voortijdig is aan .Adam en de straffen;
en geen kwellende metalen, en zelfs niet
de zichtbare duisternis van John Milton.
Geen afschrikwekkend labyrint van driewerf
ijzer en pijnlijk vuur zal de verblufte
zielen van de verworpenen vermorzelen.

Al evenmin wacht op het eind der jaren
een verre hof. Om de verdiensten van de
gerechte op te luisteren behoeft God
geen werelden van licht of concentrische
theorieën van tronen, machten, cherubijnen
of de fictieve spiegel van de muziek
of de peilloze diepten van de roos
of de onheilspellende pracht van één
enkele zijner tijgers, of het tedere
geel van een westerzon in de woestijn
of de oorspronkelijke smaak van 't water.
In zijn erbarmen gaat het niet om tuinen
of licht van hoop of van herinnering.

In een heldere droom heb ik een glimp
van de beloofde Hemel en Hel opgevangen:
Als straks het Oordeel weergalmt in de laatste
bazuinen en de duizendjarige planeet
vervalt en plotseling, oh Tijd!, jouw eendags-
piramiden ophouden te bestaan,
zullen de kleuren en de lijnen van
't verleden in het duister de vorm aannemen
van een slapend, sereen, waarachtig, eeuwig gezicht
(wellicht van je geliefde, wie weet van jezelf)
en het aanschouwen van dat onverwilde,
blijvende, ongerepte, onverwelkbare
gezicht zal voor de verworpenen Hel
en voor de uitverkorenen de Hemel zijn.

Borges, Jorge Luis, Werken in vier delen, Amsterdam 2003 (De Bezige Bij)

Deel 4 Het geheimschrift en andere gedichten. Ingeleid, gekozen, vertaald en van noten voorzien door Robert Lem, pag. 82-85

Het blijft echter vanuit het gevoel van rechtvaardigheid een diep verlangen dat er straf zal zijn voor hen die duisternis verspreiden. De hel als antwoord.

In de Hel is het altijd feest, waarom? Omdat er nooit een gebrek aan aanvoer is, nooit een tekort aan nieuw vlees waar de 'duivels' met veel genoeg hun tanden en hun klauwen in kunnen zetten. In de Middeleeuwen waren de afbeeldingen van schilders die Hemel en Hel in felle kleuren schilderden een bron van 'inspiratie': voor de kopers van deze afbeeldingen (bijvoorbeeld het Spaanse koningshuis dat talrijke werken van o.a. Jeroen Bosch kocht) en voor de beschouwers die naast de kopers leerden huiveren door zoveel fantasie van de kunstenaar en de predikant die maar al te graag kwellingen en straffen schilderden om het volk aan te manen om op de rechte weg te blijven. De voorstellingen losjes gebaseerd op de bijbel (eeuwig vuur in Jesaja) en aangevuld met beelden uit de Griekse mythologie riepen emoties op bij de toeschouwer, waaronder ook waarschijnlijk angst voor het aanstaande 'leven' na de dood. Vandaar veel gulle schenkingen aan kerken en kloosters door rijke adellieden die op het eind van hun leven nog iets goed te maken hadden en die hoopten zo bespaard te blijven van al te helse kwellingen.

De Hel en de Hemel: elke religie heeft zo z'n eigen voorstellingen maar in de geseculariseerde wereld spelen ze nauwelijks nog een rol. Toch zo het fijn zijn als er een soort van Hel zou bestaan om de ergste exemplaren van het menselijke soort te straffen voor hun daden tijdens hun aardse existentie. Voor het leed dat zij tallozen hebben bezorgd, voor het verdriet dat zeer velen hebben ervaren door hun handelen. In de menselijke geschiedenis een ellenlange en eindeloze reeks van namen en van gebeurtenissen. Ontelbaar de slachtoffers van deze menselijke beulen, de oorlogen die gevoerd zijn om een beetje land, wat meer bezit, om prestige en andere vormen van waanzin. Want met de menselijke ratio valt het niet te verklaren waarom er miljoenen moeten sterven in een oorlog. Wat is dat voor rare berekening om miljoenen weg te strepen tegenover de te behalen oorlogsdoelen? Of nu actueel: Soedan, de Gazastrook, Myanmar, Kongo, Jemen, hoeveel doden, hoeveel behaalde doelen? Een absurditeit die niet valt goed te praten

hoe overtuigd je ook bent van je eigen gelijk. De dood is definitief voor de slachtoffers, de hel wacht de moordenaars met en zonder uniform.

SON LOS RIOS .

Somos el tiempo. Somos la famosa
parábola de Heráclito el Oscuro.
Somos el agua, no no el diamante duro,
la que se pierde, no la que reposa.
Somos el río y somos aquel griego
que se mira en el río. Su reflejo
cambia en el agua del cambiante espejo,
en el cristal que cambia como el fuego.
Somos el vano río prefijado,
rumbo a su mar. La sombra lo ha cercado.
Todo nos dijo adiós, todo se aleja.
La memoria no acuña su moneda
y sin embargo hay algo que se queda
y sin embargo hay algo que se queja.

WIJ ZIJN DE RIVIEREN

Wij zijn de tijd. Wij zijn de onvermijdelijke
parabel van Heraclitus de Duistere.
Het harde diamant is niet ons thuis,
maat 't water; niet dat rust doch dat verglijdt.
Wij zijn de stroom, doch tegelijk die Griek
die zich in de rivier beziet. Zijn beeld
verandert in het water van de spiegel
welks glas als vlam verandert. De futiele
rivier die voor haar zee is voorbeschikt
zijn wij, op weg door duisternis omgeven.
Alles zei ons vaarwel, alles verdwijnt.
't Geheugen heeft geen boodschap aan de tijd.
Maar ondanks alles is er iets dat blijft
en ondanks alles is er iets dat treurt.

Borges, Jorge Luis, Werken in vier delen, Amsterdam 2003 (De Bezige Bij)

Deel 4 Het geheimschrift en andere gedichten. Ingeleid, gekozen, vertaald en van noten voorzien door Robert Lem, pag. 310-311

Als je een wensenlijstje zou mogen opstellen in de trant van een Middeleeuws schilderij waarin de gestraften naar de Hel worden gesleept, bij wie zou je dan uitkomen? Welk soort opsomming zou dat dan worden? Waar denk je dan aan? Het blijft natuurlijk een persoonlijke invulling, gekleurd door een persoonlijk en meestal toch kortzichtig beperkt perspectief want we zijn gewoon te dom en te beperkt om het universum en de wetten van de kosmos te doorschouwen - zoals Jorge Luis Borges een paar keer vermeldt in zijn verhalen.

Maar laten we eens een lijstje maken, ook om de eigen boosheid over de gang van zaken in de wereld wat lucht te geven en zo licht te werpen op de kwaden uit onze tijd. In willekeurige volgorde van belangrijkheid: We kunnen onderscheiden tussen directe en indirecte moordenaars, directe moordenaars zijn zij die de bevelen geven om oorlog te voeren, de ophitsers en vijandbeelden-verspreiders, de propaganda-ambtenaren die de vijand verketteren en aanzetten tot moord en erger... De macht rust altijd op handlangers, uitvoerders van bevelen, zij die de mensen oppakken, gevangen zetten en martelen. Zij die de kritische geesten monddood proberen te maken, zij die wetten uitvaardigen om vrouwen te onderdrukken, minderheden weg te zetten, op te sluiten concentratiekampen. Ook zij hebben bloed, veel bloed aan hun handen. De indirecte moordenaars zijn zij die toestemmen met het beleid van de directe moordenaars, de mensen aan de kant die goedkeurend toekijken, de zwijgenden omdat het hen geen barst interesseert...

Wij kunnen onderscheiden tussen bewust handelende subjecten en domme subjecten die de productie en de toepassing van pesticiden/ecociden voorstaan, de aandeelhouders die er geld aan verdienen, de concerndirecties en besturen die bewust de risico's verzwijgen en wegmoffelen en die ondanks hun kennis toch gif, Pfas en andere dodelijke stoffen in het oppervlaktewater blijven lozen; zij horen tot de bewuste types. De domme types zijn vooral de gebruikers waaronder heel wat boeren die zonder nadenken geloven wat hen wordt

voorgehouden en zonder scrupules het land met dit gif besproeien...zo worden zij ook langzaam moordenaar...

Dan de politici die willens en wetens anderen misbruiken voor hun politieke machtsspel: anderen als zondebok, als oorzaak van alle ellende in het land etc. zoals de vluchtelingen worden ingezet als bliksemafleider voor de werkelijke problemen, alsof de luchtbel, de ballon van de immigratie het ergste is wat een land kan overkomen. 120 miljoen vluchtelingen telt de aarde momenteel. Hoeveel daarvan komen een land binnen? En hoeveel rijkdom is er wel niet om te verdelen? Alleen dat laatste is lastig want verdelen is een begrip dat in de woordenboeken van de meeste rijken en grootindustriëlen niet voorkomt. Daarom komen alle rijken die niet willen delen sowieso in de Hel, voor hen geen genade.

Het immigratieprobleem los je alleen op als de mensen in het land van herkomst worden ondersteund zodat ze daar een leefbaar leven kunnen voeren. Als minipotentaten geen wapens krijgen en als democratische structuren van binnenuit sterker worden gemaakt door onderwijs en opvoeding.

De gelovigen die afgeven op anderen omdat ze niet hun overtuiging aanhangen met betrekking tot gezin, familie, man-vrouw-verhouding, geboorte en dood, die geloven in de macht van het wapen, die vol haat anders gekleurden bespotten en mishandelen, die geloven in eigen superioriteit en macht, voor hen staat de Hel wijd open, inclusief en vooral voor de aanjagers van dit soort 'geloof' dat eerder een vorm van racisme is op religieuze gronden.

Tenslotte voor ons allen is de Hel bereid ons met open armen te ontvangen als we telkens weer in de leugens trappen van corrupte politici (want macht en geld zijn hun echte drijfveren), industriëlen, ambtenaren, die het kwaad dienen onder het mom van geld verdienen, economische groei ongeacht de kosten en de nadelen, de prijs die moet worden betaald voor het milieu, de natuur, de gezondheid...

Maar Borges, de eeuwen overziend, schrijft:

EL INSTANTE

¿Dónde estarán los siglos, dónde el sueño
De espadas que los tártaros soñaron,
Dónde los fuertes muros que allanaron,
Dónde el Arbol de Adán y el otro Leño?
El presente está solo. La memoria

Erige el tiempo. Sucesión y engaño
Es la rutina del reloj El año
No es menos vano que la vana historia.
Entre el alba y la noche hay un abismo
De agonias, de luces, de cuidados;
El rostro que se mira en los gastados
Espejos de la noche no es el mismo.
El hoy fugaz es tenue y es eterno;
Otro Cielo no esperes, ni otro Infierno

HET OGENBLIK

En waar zijn de eeuwen heen, waar is de droom
Gebleven die Tartaarse zwaarden droomden
En waar de zware muren die zij sloopten,
Waar is het Hout en waar is Adams Boom?
Het heden is alleen. De heugenis
Bewerkt de tijd. Opeenvolging, bedrog
Is de routine van de klok. Zo hol
Het jaar, zo hol is de geschiedenis.
Tussen ochtend en avond ligt een spanne
Van zieltogen, van lichten en van angsten;
Het gezicht dat zich ziet in de versleten
Spiegels van de nacht is niet meer hetzelfde.
Het vluchtig nu is even ijl als eeuwig;
Verwacht geen andere Hel, geen andere Hemel.

Borges, Jorge Luis, Werken in vier delen, Amsterdam 2003 (De Bezige Bij)

Deel 4 Het geheimschrift en andere gedichten. Ingeleid, gekozen, vertaald en van noten voorzien door Robert Lem, pag. 100-111

Dit betekent dat de contemporain niet alleen hij is die, het duister van het heden waarnemend, er het licht in waarneemt dat zijn doel niet bereiken kan; hij is ook degene die, de tijd verdelend en interpolerend, in staat is hem te transformeren en in verbinding te stellen met andere tijden, op nieuwe wijze de geschiedenis te lezen, te 'citeren' volgens een noodzaak die op geen enkele wijze voortkomt uit de eigen willekeur, maar uit een oproep waarop hij niet niet kan antwoorden. Het is alsof het onzichtbare licht dat de duisternis van het heden is zijn schaduw op

het verleden werpt, en het verleden, geraakt door deze schaduwbundel, het vermogen krijgt op het donker van het heden te antwoorden.

Giorgio Agamben, in Wat is het contemporaine? in: Agamben, Giorgio, Naaktheden, Amsterdam 2011 (Sjibbolet), pag. 34-35

John Hacking
20 juni 2024

Wereld-vluchtelingen-dag

Onmogelijkheden

Die Gedankenlosigkeit ist ein unheimlicher Gast, der in der heutigen Welt überall aus- und eingeht. Denn man nimmt heute alles und jedes auf dem schnellsten und billigsten Weg zur Kenntnis und hat es im selben Augenblick ebenso rasch vergessen. [...] Die zunehmende Gedankenlosigkeit beruht daher auf einem Vorgang, der am innersten Mark des heutigen Menschen zehrt: Der heutige Mensch ist auf der Flucht vor dem Denken. Diese Gedanken-flucht ist der Grund für die Gedanken-losigkeit. Zu dieser Flucht vor dem Denken gehört es aber, dass der Mensch sie weder sehen noch eingestehen will.

Martin Heidegger, Gelassenheit, in: Heidegger, Martin, Kleine Schriften, Stuttgart 2022, (Klett-Cotta), pag. 13

De mens denkt, tenminste hij denkt te denken. Maar veel van zijn denken is nauwelijks denken te noemen omdat denken niet piekeren is, niet mediteren, niet de hele tijd je verhouden tot de berichten op sociale media, en ook niet het lezen van een boek, zelfs al is het een filosofisch boek. Denken vraagt een bijzondere houding en bijzondere inspanning. Tenminste als we de filosoof Martin Heidegger mogen geloven. Hij onderscheidt tussen een calculerend denken, denken met een doel, het oplossen van een (vaak mathematische) puzzel, een wetenschappelijk vraagstuk, een economisch vraagstuk, kortom altijd iets dat met het bereiken van een oplossing op een vraagstuk gepaard gaat; en hij noemt een andere vorm van denken, het bezinnende (na)denken, waar de zin van een verschijnsel, een gebeurtenis, een fenomeen centraal staat en waar de denker dieper probeert door te dringen in het vlechtwerk van betekenissen. Dit bezinnend nadenken heeft hij op het oog als hij zegt (in het citaat boven) dat de mens op de vlucht is voor het

denken. Want zo wordt gesteld, dit nadenken heeft geen praktisch nut, het levert geen bijdrage aan de oplossing van problemen op het terrein van de economie bijvoorbeeld, en het wordt ervaren als 'te hoog'. Maar zo stelt Heidegger, het bezinnende denken ontstaat niet vanzelf, zoals ook het berekende denken niet vanzelf plaatsvindt. Het bezinnende denken veronderstelt oefening en vooral veel geduld, net als de boer die wacht op het ontkiemen van het zaad.

Ik kreeg dit lichaam - wat te doen ermee,
Zozeer uniek en zo volstrekt van mij?

Wie moet ik danken voor de stille vreugd
Van ademen, leven, liefde, jeugd?

Ben de tuinier, maar ook een bloem naast steen,
'k Sta in de wereldkerker niet alleen.

En op de ruiten van de eeuwigheid
Heeft reeds mijn warme adem zich gevlijd.

Daarop wordt, onherkenbaar sedert kort,
Een tekening verbeeld, die nu verstart.

Ook al vervliet het wazige moment -
Niet uit te wissen is die tere prent.

O. Mandelstam 1909

(Vertaald door Peter Zeeman)

Heidegger vreest dat het gevaar dreigt dat het berekende denken langzaam de overhand krijgt want de wereld wordt door wetenschap en techniek totaal veranderd. Heidegger vraagt dan ook of de mens daar klaar voor is en of deze technische wereld uiteindelijk alles gaat bepalen. Een niet ongegronde vrees, als je kijkt hoe jongeren (en ouderen) nu beheerst worden door de mogelijkheden van hun smart-phone en aanverwante apparatuur. Heidegger hield zijn rede waar ik uit citeer in 1955. De digitale revolutie had toen nog niet zijn intrede gedaan.

Hij zelf pleit voor een vorm van 'gelatenheid' ten aanzien van de dingen bij de verworvenheden van de techniek, er wel gebruik van maken, maar

je er niet volledig door laten bepalen. Maar waar ligt hier de grens, en is 'gelatenheid' vanuit het huidige perspectief wel een goede houding? Gelatenheid definieert hij als ja en nee tegenover de technische wereld. De techniek die wordt ingezet is niet zinloos, maar onze verhouding tot de wereld verandert er wel fundamenteel door. Wat dit laatste betekent en hoe zinvol dit is, blijft echter volgens Heidegger donker en niet opgehelderd. Daarvoor is ook het bezinnende (na)denken noodzaak. De zin van de technische wereld verbergt zich, volgens Heidegger. Maar deze verborgen zin raakt ons wel, en zo zijn we ermee verbonden, ondanks dat de verborgenheid en de betekenis ervan blijft bestaan. Heidegger noemt dat het kenmerk van het 'geheim'. Een geheim is dat wat zich toont en wat zich onttrekt. Hij noemt de open houding waarmee wij de technische wereld tegemoet kunnen treden en de verborgen zin ervan, de openheid voor het geheim. Gelatenheid en openheid voor het geheim horen bij elkaar en kan de mens een nieuwe bodem onder de voeten geven in deze nieuwe wereld waarin de oude bodem en de oude zekerheden zijn weggevallen.

MAN GAB MIR einen Körper — wer
Sagt mir, wozu? Er ist nur mein, nur er.

Die stille Freude: atmen dürfen, leben.
Wem sei der Dank dafür gegeben?

Ich soll der Gärtner, soll die Blume sein.
Im Kerker Welt, da bin ich nicht allein.

Das Glas der Ewigkeit -- behaucht:
Mein Atem, meine Wärme drauf.

Die Zeichnung auf dem Glas, die Schrift:
Du liest sie nicht, erkennst sie nicht.

Die Trübung, mag sie bald vergehn.
Es bleibt die zarte Zeichnung stehn.

O. Mandelstam 1909

Deutsch von Paul Celan

Mandelstam, Ossip, Gedichte. Aus dem Russischen übertragen von
Paul Celan, Frankfurt am Main 1983 (Fischer)

Martin Heidegger spreekt over hedendaagse 'Bodenlosigkeit', de grond, de basis is weggefallen onder de voeten, er is geen houvast meer. Geen houvast in de traditionele zin van het woord: 'Heimat', het land waar je thuis bent en waar je uit voortkomt, de grond waarop je bent opgegroeid, later ook de natie genoemd, zoals de boer thuis is op zijn land en de handwerker in zijn werkplaats. Maar dit zijn allemaal beelden die voor velen stammen uit een ver verleden, iets van vorige generaties, een leven dat nu totaal anders is geworden omdat wij in steden leven, globetrotters zijn, digitale nomaden. In de woorden van Heidegger hoor je het verlangen terug naar een tijd die eigenlijk in West-Europa voorgoed voorbij is. Het is een teneur die ook bij (meestal rechts-extreme) politici naar voren komt als ze het hebben over waarden en normen, traditie, de gezinsstructuur en de man-vrouw-verhouding, de autoriteitsinflatie, allemaal als gevolg van de 'moderniteit'. Ze willen terug naar een helder onderscheid tussen man en vrouw, een duidelijke rolverdeling (de man de baas - de vrouw aan het aanrecht en als moeder), vaste landsgrenzen, trots op het verleden en de behaalde prestaties ook al gingen die met slavernij en uitbuiting gepaard. En de vrije pers moet de mond worden gesnoerd omdat deze veel te kritisch is, veel te 'woke', veel te veel op de hand van de modernisten, en een gevaar voor de eigen opvattingen die op los zand zijn gebouwd, namelijk het zand van de heimwee en het zand van het verlangen naar de macht van blanke sterke mannen.

Ik kreeg een lijf - wat zal ik ermee zijn,
met dit zo zeer zichzelf en zo het mijn?

De stille vreugd van ademen, bestaan -
zeg mij naar wie mijn dank daarvoor moet gaan?

En bloem ben ik en hovenier ineen,
in 's werelds kerker ben ik niet alleen.

Mijn vochte adem die zijn warmte blaast
heeft reeds het glas der eeuwigheid bewaasd.

Het glas waarop zich ingrift mijn schriftuur,
ononderkenbaar nog op korte duur.

Laat het; de troebeling trekt op temet, -

de tedere schriftuur blijft onverlet.

O. Mandelstam 1909

(vertaling Marko Fondse)

Wat we veel zien in de politiek en de politieke besluitvorming, vooral ook voor de bühne, als de camera op hen gericht is, is het calculerende denken.

Niet zo zeer calculerend met betrekking tot het oplossen van grote problemen, eerder een calculerend denken met betrekking tot de beeldvorming: hoe kom ik over, gaan ze nog op mij stemmen?

In de kennismakingsgesprekken met (of ondervraging van) de nieuwe bewindvoerders was er van bezinnend denken geen snars te merken.

Een visie op de samenleving en de toekomst ontbrak, de echte problemen waar de samenleving mee worstelt werden nauwelijks aangestipt en al helemaal niet behandeld.

Oude jasjes werden moeiteloos ingeruild voor een nieuwe pels. Het oude vel, de onwelgevallige opvattingen en uitspraken, publiekelijk afgestroopt en een nieuwe huid aangetrokken: het uniform van de minister of staatssecretaris. Alsof woorden er niet toe doen, alsof elke dag begonnen kan worden met een schone lei. Alsof de mens achter de woorden, eigenlijk niet belangrijk is, in ieder geval niet belangrijk genoeg om gestraft te worden voor woorden en daden.

Nieuwe plannen en voornemens werden bezwerend keren herhaald zonder concrete invulling want het is een hoofdlijnenakkoord. Nada, niets, werd echt duidelijk - nada, niets is volgens mij waar van al die plechtige beloftes van de leden van de Partij voor Verdraaiing. Het was een herhaling van retorische zetten - of eerder een herhaling tot vervelens toe van dezelfde platitudes: ik zal een streng maar rechtvaardig asielbeleid gaan voeren...Wat rechtvaardig dan inhoudt werd niet nagevraagd en kwam ook niet aan het licht. Van bezinning, van diepgang, van inhoud geen spoor. Alleen: het volk wil dit zo, alsof zij tot stem van het volk zijn getransformeerd, terwijl ze alleen maar 'his masters voice' lieten tetteren.

We bestaan, maar we voelen geen grond, in een land
Waar een woord in een straal van tien meter verzandt

En dan nòg alle aandacht zal vergen

Van het Kremlin, de man uit de bergen,
Met zijn vingers als aardwormen, glibberig, vet,
En zijn zinnen per poed waar hij alles mee plet,
Die de schacht van zijn laarzen laat glimmen,
En zijn kakkerlaksnorren laat grimmen,
Die gespuis van dunhalzige leiders vergaart
En als speelgoed gediensstige halfmensen spaart.
Jij mag fluiten en grienen en mauwen,
Terwijl hij maar blijft hakken en houwen.
Zijn oekazen zijn hoefijzers, recht voor je raap,
Op je bek, in je kruis, in je oog, op je slaap.
Zijn Ossetische borst is gezwollen,
Als hij hoofden als bessen laat rollen.

O. Mandelstam

(Vertaling Hans Boland)

Wat mij bij een van de ondervragingen opviel was de uitdrukking die voor bezuinigen werd gebruikt: “In eigen vlees snijden...” eigenlijk een heel vreemde uitdrukking, zeker als je deze letterlijk zou nemen. Dat doet waarschijnlijk niemand echt in de politiek, waar deze uitdrukking vaker naar voren komt. En figuurlijk? Ook dan blijft het vreemd want wat is de uitkomst, wat het resultaat van een dergelijke actie? Bezuiniging? Minder geld om bepaalde doelen te halen of doelen ‘gewoon’ schrappen? Politieke doelen zijn sowieso aan verandering onderhevig. Een nieuwe coalitie, een nieuw kabinet en veel van wat eerder werd afgesproken verdwijnt in de la, wordt ‘kaltgesteld’ of als ‘niet haalbaar’ beschreven, en navenant wordt gehandeld. Klimaatdoelen ‘worden kind van de rekening’. Nog zo’n rare uitdrukking. Terugdringen van de ongelijkheid en onrechtvaardigheid in de verdeling van de rijkdom wordt met een knipoog naar de ‘rijken’ weggezet als een gevaar voor de ‘economische groei’. Maar precies hier ‘wringt de (echte) schoen’. (zie ook de bijlage over armoede en achterstelling uit het Nederlands Dagblad).

Een coalitie die gebaseerd op leugens van de Partij voor Verdraaiing gaat mee in het populistische beloven van een nieuwe toekomst waarin de zon voortdurend schijnt voor de 'witte' 'blanke' en van oorsprong originele 'Nederlander', alsof die laatste bestaat.

Maar heel Nederland is in feite import want onze voorouders komen van over de hele wereld. Ook de dictator van de Partij voor Verdraaiing heeft indonesische wortels die hij met zijn kapsel verdoezelt.

Giorgio Agamben die vaker treffende analyses maakt van de processen in de samenleving stelt in de bundel Naaktheden dat de onmachtige burger (de armen, de uitgebuitenen, de mensen die vaak 'aan het kortste eindje trekken'), zij die afhankelijk zijn van de uitkeringen van de overheid en vaak van de 'goodwill' van de ambtenaar die zijn oren teveel naar de politiek laat hangen (Toeslagenschandaal bijvoorbeeld) onmachtig wordt gehouden.

Hij verwijst naar de Franse filosoof Deleuze, ik citeer:

Deleuze heeft eens het opereren van de macht gedefinieerd als het scheiden van mensen en datgene wat zij kunnen, dat wil zeggen hun potentie. Actieve krachten worden in hun uitoefening gehinderd, ofwel omdat ze verstoken zijn van de materiële voorwaarden die deze uitoefening mogelijk maken, ofwel omdat een verbod de uitoefening formeel onmogelijk maakt - In beide gevallen scheidt de macht - en dit is haar meer onderdrukkende en

gewelddadige verschijning de mensen van hun potentie en maakt hen op deze wijze impotent. Er is echter een ander, meer sluipend opereren van de

macht, dat niet direct inwerkt op wat mensen kunnen doen - op hun potentie - maar juist op hun impotentie, dat wil zeggen op datgene wat zij niet kunnen doen of, beter gezegd, niet doen kunnen. (bron: Giorgio Agamben, in Over datgene wat wij niet kunnen doen, in: Agamben, Giorgio, Naaktheden)

De heerser

Wij Leven zonder onder onze voeten ons land te voelen,
Onze woorden zijn niet verder dan op tien pas te horen,

Maar waar nog geen half gesprekje plaatsvindt,
Wordt de Kremlin-bewoner uit de bergen vermeld.

Zijn dikke vingers zijn vet als wormen
En zijn woorden zijn onwrikbaar als loden gewichten.

Zijn kakkerlakkensnor lacht
En zijn beenkappen glanzen.

Hij is omgeven door een bende slankhalzige leiders
En hij maakt gebruik van de slavendiensten van halfmensen.

Zij fluiten, miauwen of janken,
Alleen hij oreert en port met zijn vinger.

Hij smeedt series dekreten, als hoefijzers
Die hij mikt op je voorhoofd, je kruis of je oog.

En iedere terechtstelling is een traktatie
Voor de Osseet met de brede borstkas.

Ossip Mandelstam

(Vertaling: Kees Verheul)

In opstand kunnen komen, het niet meer langer pikken, dat gebeurt meestal pas echt als het 'water aan de lippen staat'. Zoals in veel Afrikaanse landen waar het brood onbetaalbaar wordt, (broodopstanden in Egypte bijvoorbeeld) of waar door de onbetaalbaarheid van andere essentiële voorzieningen (olie, gas, benzine, zaaigoed, gezondheid, onderwijs) door overheidsbeleid (onder aanmoediging (of dwang) van het IMF) mensen in armoede stort. Zolang gezwegen wordt 'wiegen' de overheidsdienaren en zij wiens slippen zij dragen zich in een 'soort van zekerheid'. Maar die zal weldra vals blijken als de ramen sneuvelen en de winkels worden geplunderd, het parlamentsgebouw bestormd en de (corrupte) politici die zich verrijken, bedreigd worden, door een woedende menige, zoals nu bijvoorbeeld in Kenia. Agamben schrijft:

Dat potentie altijd ook in constitutieve zin impotentie is, dat ieder doen kunnen ook altijd al een niet doen kunnen is, is de beslissende stap in de theorie van de potentie die Aristoteles ontwikkelt in boek IX van de Metafysica. 'De impotentie [adynamia],' schrijft hij, 'is een privatie tegengesteld aan potentie [dynamis]. Iedere potentie is impotentie van

hetzelfde en met zicht op hetzelfde [waarvan het potentie is]' (Met. 1046a, 29-31).

'Impotentie' wil hier niet alleen afwezigheid van potentie zeggen, niet kunnen doen, maar ook en vooral 'niet doen kunnen', de mogelijkheid de eigen potentie niet uit te oefenen. En het is juist deze specifieke ambivalentie van de potentie, die altijd potentie is van zijn en van niet zijn, van doen en niet doen, die de menselijke potentie definieert.

Daarom is de mens het levende wezen dat, existing op de wijze van potentie, zowel het ene kan als het tegenovergestelde, zowel doen als niet doen. Dit stelt hem, meer dan elk ander levend wezen, bloot aan het risico van fouten, maar stelt hem ook in staat zijn eigen vermogens te verzamelen en vrijelijk te beheersen, ze te transformeren tot zijn krachten. Niet alleen de maat van wat iemand kan doen, maar ook en in de eerste plaats het vermogen een relatie te onderhouden tot het eigen vermogen niet te doen, definieert het gebied van zijn handelen. Terwijl vuur alleen kan branden en andere levende wezens alleen hun eigen specifieke potentie, alleen een zeker in hun biologische roeping gegrift gedrag hebben, is de mens het dier dat zijn eigen impotentie heeft. (bron: Giorgio Agamben, in Over datgene wat wij niet kunnen doen, in: Agamben, Giorgio, Naaktheden)

In de politieke discours is datgene wat we niet kunnen doen, dat buiten onze potentie ligt, dat onmogelijk is, vaak buiten beeld. Iedereen presenteert zich als een 'problem-solver', met het 'juiste antwoord' op de geschetste problemen. Of er wordt geroepen dat bepaalde oplossingen de juiste zijn terwijl dat helemaal niet zeker is. Het huiswerk wordt niet gedaan, en daarna moet de rechter beslissen wat er van deze slordige vorm van wetgeving stand kan houden. De wetgeving rond de klimaattransitie maakt dit meer dan duidelijk. Het makkelijkste is gewoon alles ontkennen zoals Forum voor Demagogie elke dag weer laat zien.

De boeren dwingen hun gelijk af met hun tractoren, de politici gaan mee in hun eisen en pesticiden bijvoorbeeld mogen nog heel lang worden gebruikt, allemaal onder het mom van economische groei, te zware lasten voor de 'arme' boeren en onschadelijkheid van de gebruikte rotzooi, bevestigd door bevooroordeelde wetenschappers van organisaties die niet echt doorpakken in hun onderzoek. Bijzonder Boeren Bedrog hijst de vlag: weer een overwinning binnen voor boerenman, boerenvrouw, visserman en visservrouw. Alternatief boeren wordt weggezet als hobbyisme. Maar de sloten zijn zwart en doods door het gif dat er dagelijks instroomt van de overbemeste weilanden en akkers, doodgespoten met glyfosaat, want dat werkt wat sneller en effectiever.

Wind strijkt door mijn schaarse haren,
Nu nog biechten geeft geen pas,
Hakken slijten met de jaren -
Zo deed tijd met wat ik was.

't Leven komt zichzelf te boven,
Klank verliest zijn helderheid,
Iets ontbreekt onafgebroken,
Voor herinnering geen tijd.

Neergang kun je niet ontkomen,
En ik merk het keer op keer,
Hoe jij vroeger placht te stromen,
Bloed, zo
stroom je nu niet meer.

Het bewegen van mijn lippen
Is dus niet voor niets geweest.
Niet in staat de bijl t'ontglippen,
Viert een boomtop moedig feest.

1922

O. Mandelstam

(Vertaald door Peter Zeeman)

Jongeren en ouderen staren zich blind op de successen die in de samenleving door anderen worden behaald, de luxe, het grote geld, de overvloed. Dat willen zij ook. En als dat niet lukt, eigen schuld, had je maar beter je best moeten doen. Influencers, beter betaalde en gesponsorde manipulators, spiegelen je een wereld voor binnen handbereik. Maar het kost alleen maar geld en teert op je goedgelovigheid. Agamben stelt dat de moderne mens blind is geworden voor zijn eigen 'onvermogen':

Het is op deze andere en minder bekende zijde van de potentie dat vandaag de dag de macht die zich ironischerwijze 'democratisch' noemt verkiest in te werken. Deze macht scheidt mensen niet uitsluitend en niet primair van wat zij kunnen doen, maar ten eerste en ten sterkste van

wat zij niet kunnen doen. Gescheiden van zijn impotentie, ontdaan van de ervaring van wat hij niet doen kan, denkt de mens van vandaag zichzelf in staat tot alles en herhaalt zijn joviale 'geen probleem' en zijn onverantwoordelijke 'dat kunnen we doen', juist wanneer hij er zich rekenschap van zou moeten geven dat hij in ongehoorde mate uitgeleverd is aan krachten en processen waarover hij iedere controle verloren heeft. Hij is blind geworden, niet voor zijn eigen vermogens, maar voor zijn onvermogens; niet voor wat hij kan doen, maar voor wat hij niet kan doen of niet doen kan.

In de politiek zien we dit dagelijks voorbijkomen. Calculeren, maar bezinning hò maar! Bezinnend denken, leren van je fouten, leren dat veel onmogelijk, onhaalbaar, niet realistisch is, het wordt met opportunisme onder tafel geveegd. Wetgeving van het Europese Parlement, 'daar hebben we geen boodschap aan', 'we gaan naar Brussel en eisen een uitzondering voor onze boeren en vissers, voor ons asielbeleid, voor de hoogte van onze afdracht'. Nederland op één, is ik op één en de rest kan stikken. Solidariteit, nooit van gehoord en overbodig. Geldverspilling. Niet effectief. Ja niet voor de beurzen van de rijken en de corrupte politici die hen steunen. Niet voor de grote industrieën die leven van misleiding: octrooien op zaaigoed, medicijnen, kunstmest en pesticiden - allemaal goed voor de mens, goed voor de boer, goed voor de consument...en vooral voor de beurs van de aandeelhouders. Misleiding, verdraaiing, egoïsme in optima forma. Dat houdt geen stand! Daar komen we heel snel achter....

Wij leven en hebben geen voet aan de grond,
Wij spreken alleen met een blad voor de mond,

En waar wij vertrouwelijk raken
Komt de man in het Kremlin ter sprake.

Zijn vingers zijn dik en als wormen zo vet,
En onder zijn woorden wordt alles geplet.

Zijn kakkerlaksnorren smalen,
Zijn laarzenschachten stralen.

Om hem heen het gespuis dat beweegt op zijn wens,
Dunhalzige leiders, half monster, half mens.

Zij hinniken, blaffen, miauwen,
En hij alleen trekt aan de touwen.

Als hoefijzers smeedt hij bevel op bevel:
Jij moet zus, jij moet zo, jij moet niet, jij moet wel!

Hangop is zijn lievelingseten
En breed is de borst der Osseten

O. Mandelstam

(Vertaling Werkgroep Slavistiek Leiden)

Als we niet meer in staat zijn na te denken over onze krachten en onze gebreken, als we alleen maar ons zelf voorhouden wat we allemaal willen en kunnen, zogenaamd omdat de kiezer heeft gesproken, vallen we in de afgrond die door ons handelen steeds dieper en dieper wordt. We zien het telkens terugkeren, in elke oorlog die wordt begonnen. Het eindigt altijd in een fiasco want wat heb je aan een paar kilometers grond als daarvoor duizenden en duizenden hun leven moeten opofferen? Onze parlementariërs die opeens bevorderd zijn tot minister van de Partij voor Verdraaiing en hun opperste leider, nummer een in het voorliegen van mensen, haat-zaaien en racisme ten aanzien van alle in zijn ogen niet deugende types: zwart, moslim, etc. hebben zich getoond als 'meester' in het rollenspel. De hoorzittingen maken dit meer dan duidelijk. Agamben ziet dit als volgt:

Vandaar de definitieve verwarring van beroepen en roepingen in onze tijd, van professionele identiteiten en sociale rollen. Al deze worden nagedaan door een verschijning waarvan de arrogantie omgekeerd evenredig is aan de provisorische aard en de onzekerheid van haar voorstelling. Het idee dat een ieder wat ook maar kan doen of zijn zonder onderscheid, het vermoeden dat de arts die mij onderzoekt morgen een videokunstenaar zou kunnen zijn, maar dat ook de beul die mij doodt in werkelijkheid, zoals in Kafka's *Der Prozess*, een zanger is, zijn niets dan de weerspiegeling van het bewustzijn dat allen moeten buigen voor de flexibiliteit die tegenwoordig de belangrijkste kwaliteit is die de markt eist.

Als we maar flexibel zijn komen we een eind. Maar het vreemde is dat men zich dan tegelijkertijd beroept op traditie, volk, eer, vaderland, waarden en normen als houvast in woelige tijden, een anker tegen alles

wat wordt afgedaan als moderne verdwazing. Grote gevaren worden geschetst, de cultuur wordt bedreigd, het 'volk' vervangen, de pers moet onschadelijk worden gemaakt want die schetsen een heel ander beeld: dat van de complotdenker, de gek die gaat voor zijn eigen gelijk, zijn eigen gewin. Kritiek is niet gewenst, en is niet geoorloofd, je bent voor of je bent tegen en als je tegen bent, ben je de vijand. En als je de vijand bent is alle geoorloofd want jij bent een gevaar voor 'volk en vaderland'. Maar de steun aan de dictator in het Kremlin maakt duidelijk wie de echte verrader is en waar het 'echte gevaar' voor de 'democratie' vandaan komt. Agamben heeft het scherp gezien als hij stelt:

Niets maakt zo arm en zo weinig vrij als deze vervreemding van de impotentie. Wie gescheiden is van wat hij kan doen, kan tenminste nog weerstand bieden, kan nog niet doen. Wie gescheiden is van eigen impotentie verliest daarentegen bovenal het vermogen weerstand te bieden. En zoals het alleen het brandende bewustzijn is van wat wij niet kunnen zijn dat de waarheid garandeert van wat wij zijn, zo is het ook slechts het heldere beeld van wat wij niet kunnen doen, of niet doen kunnen, dat consistentie geeft aan ons handelen.

MEINE ZEIT, mein Raubtier, deinem
Aug - hält ihm ein Auge stand?
Wer, Jahrhunderte zu einen,
knüpft mit seinem Blut das Band?
Erdendinge. Blut, in jedem:
Blutstrahl, der zu bauen wagt.
Nur wer ass, was andre säten,
strauchelt, wo das Neue tagt.

Das Geschöpf, bis hin zum Ziele
schleppts sein Rückgrat, Jahr um Jahr.
Und die Wellenhände spielen
mit den Wirbeln unsichtbar.
Weich, ein Kindesknorpel, dieser
jugendlichen Erde Zeit.
An des Lebens Schädel, wieder,
legen sie das Opferscheit.

Dies es Leben freizuschlagen,
dass hier neu die Welt beginnt,
heissts die knotigen, die Tage
fügen, bis sie Flöten sind.

Sie, die Zeit, bewegt die Welle,
schaukelt sie mit Menschenleid.
Dort im Gras die Ottern schnellen
nach dem goldnen Mass der Zeit.

Blatt und Schössling treiben, eine
Knospe, eine zweite schwellt.
Doch du, Zeit, die mein ist, deine
Wirbel liegen da, zerschellt.
Stumpf, so lächelst du, die kranken
Glieder schleppend — du, das Tier!
Äugst, äugst rückwärts: jene Pranken,
jene spur dort, hinter dir...

Ossip Mandelstam

(Vertaling Paul Celan)

John Hacking
28 juni 2024

bronnen:

Martin Heidegger, Gelassenheit, in: Heidegger, Martin, Kleine Schriften,
Stuttgart 2022, (Klett-Cotta), pag. 11-25

Giorgio Agamben, in Over datgene wat wij niet kunnen doen, in:
Agamben, Giorgio, Naaktheden, vertaling Martijn Buijs, Amsterdam
2011 (Sjibbolet) pag. 73-76

Mandelstam, Ossip, Gedichte. Aus dem Russischen übertragen von
Paul Celan, Frankfurt am Main 1983 (Fischer)

Bijlage uit het Nederlands Dagblad
door Jan Blacquièr

woensdag 26 juni 2024 om 11:01 aangepast 27 juni 2024 10:01

‘Je postcode is een betere indicatie voor succes dan je talenten’, zegt Tim ‘S Jongers. Dit is waarom

interview ‘Mensen die in armoede leven kunnen daar zelf iets aan veranderen, lijkt de tendens. Tim ‘S Jongers weet uit eigen ervaring dat dat een illusie is. ‘Max Verstappen was echt geen wereldkampioen als hij in armoede was opgegroeid.’

‘Als ik arm zou zijn, zou ik het veel beter doen dan jij’, is volgens Tim ‘S Jongers de heersende opvatting over mensen in armoede. Harder werken is de oplossing, en anders minder uitgeven.

Als het aan ‘S Jongers ligt, is het tijd voor een totaal andere benadering van armoede. Beleidsmakers hebben namelijk geen ervaring met echte armoede en daar gaat het volgens hem mis. ‘Als een schoenmaker niet weet wat een schoen is, verklaar je hem toch ook voor gek?’

‘S Jongers weet waar hij over praat, want hij is zelf uit armoede geklommen. Hij studeerde later politicologie en bestuurskunde en werkt momenteel voor het wetenschappelijk bureau van de Partij van de Arbeid. In een simpel wit T-shirt doet de Vlaamse ‘S Jongers bevlogen zijn verhaal.

Wat is de grootste misvatting over armoede?

‘Dat armoede alleen om geld draait, maar dat is slechts de oppervlakte. Armoede kan een heel gezin aantasten, het raakt de gezondheid en schaadt de mentale gesteldheid. We weten bijvoorbeeld dat mensen die in armoede leven eerder sterven.

We leven in een samenleving die gelooft dat succes een eigen keuze is. De keerzijde daarvan is dat we denken dat falen ook een eigen keuze is. Maar als je kijkt naar de onderkant van de arbeidsmarkt, zie je dat de mensen die amper kunnen rondkomen gewoon werken of simpelweg niet kunnen werken.

Dat komt door slecht armoedebeloid?

‘...mijn punt is niet zozeer dat we de armoede moeten uitbannen, maar dat het armoedebeloid zoals het nu is vormgegeven, ontzettend moraliserend is. Het is simpelweg geen menswaardige behandeling meer. We moeten ons toch kapot schamen dat we voedselbanken in Nederland hebben?

Onze beleidsmakers moeten niet kijken naar het gedrag van mensen, maar naar de mensen daarachter. Hun gedrag speelt zich af in een sociale context, die totaal anders is dan de onze. Ze hebben de meest stressvolle banen, als ze al een baan hebben. Heb je geen baan? Dan ben je afhankelijk van de overheid die het je allesbehalve makkelijk maakt.’

Hoe doet de overheid dat dan?

‘Dan kom je bijvoorbeeld in de bijstand. Dat is een hangmat wordt dan wel gezegd - maar het is een wielklem. Je moet dan tig keer bewijzen dat je écht arm genoeg bent om in aanmerking te komen voor allerlei hulp.

Een alleenstaande moeder met twee kinderen heeft in dit land recht op 27 ondersteunende maatregelen. Daar zitten vier tot zes definities van inkomen in. Maar als je één fout maakt in het aanvragen van een maatregel, krijg je een boete.

Lijk wat meer op ons, suggereren beleidsmakers. Maar als je je verplaatst in de mensen in armoede, worden hun irrationele keuzes opeens heel rationeel. Neem bijvoorbeeld voeding. Gezonde voeding is nu eenmaal duurder dan ongezonde voeding. Vind je het gek dat mensen in armoede minder gezond leven?’

Is dat beleid dan gebaseerd op onwetendheid of onkunde?

‘Het is gewoon wantrouwen.’

Hoe bedoelt u dat?

‘In de bijstand kun je een boete ontvangen als je boodschappen van iemand anders ontvangt. We hebben dus een overheid die straft als we elkaar helpen. Dat is toch helemaal niet hoe de samenleving zou moeten zijn?’

In plaats daarvan komt er nog een formulier, nog een regeling en word je in armoede gewoon systematisch vernederd. Dat vindt toch niemand oké? En ook al vind je dat armoede je eigen schuld is, is dat dan een reden om mensen te vernederen?’

Welk mensbeeld schuilt er achter dit beleid?

‘Een beeld van winnaars en verliezers. Ik vergelijk het met een wielervedstrijd. De eerste krijgt goud, de tweede zilver en de laatste een handdruk of een bloemetje. En dat is prima, want er is niks mis mee dat degene die het hardste werkt, het meeste verdient.

Alleen die mensen op het podium verzwijgen dat ze ook de beste fiets hadden, en de beste coach en dat hun ouders al hun trainingen betaalden. Denk je dat Max Verstappen wereldkampioen zou zijn als hij in armoede was opgegroeid?

Je kunt niet eeuwig blijven volhouden dat het je eigen succes is. Dan moeten we er eerst voor zorgen dat iedereen dezelfde startpositie heeft.’

Hoe kunnen we die startpositie gelijk maken?

‘Bijvoorbeeld door de publieke voorzieningen te verbeteren. Als een stel dat allebei rond het minimumloon verdient in een scheiding terechtkomt, heeft één van de twee een gigantisch probleem. Die komt dan op wachtlijsten terecht, moet in een achterstandswijk wonen en langs de voedselbank.’

Ik geloof dat onderwijs, huisvesting en zorg voor iedereen even toegankelijk moeten zijn. Die sociale grondrechten bepalen toch in grote mate wat we van ons leven kunnen maken.'

Is het leven dan een soort loterij geworden?

'Dat zou je wel kunnen zeggen. We komen vanuit een naoorlogse traditie die zegt dat iedereen van een dubbeltje een kwartje moet kunnen worden. De realiteit is echter dat je postcode een betere indicatie is voor succes dan je talenten. De sociale factoren wegen dus harder dan de persoonlijke talenten.

Het kan toch niet zo zijn dat je weet dat als je in wijk A geboren wordt, je slechter onderwijs gaat krijgen dan in wijk B. Of dat je in die wijk steevast een lager schooladvies krijgt, ook al scoor je nog zo hoog op de Cito-toets. Dat is nu de realiteit.

Wat zou u als eerste veranderen als u het voor het zeggen had?

'Ik zou de overheid diverser maken. Die is nu heel homogeen, terwijl we een hele diverse samenleving hebben. Dat moet een betere afspiegeling worden.

Kun je vanuit je hoogopgeleide toren een goede beslissing nemen voor heel veel mensen die dat niet zijn? Ik denk dat we meer behoefte hebben aan mensen die ervaring hebben in de praktijk. 'Spreidstand burgers' noem ik ze, omdat ze van beide kanten van het verhaal kennis hebben.'

Is er ook een taak weggelegd voor de burger?

'Je bent volgens mij als individu verantwoordelijk om eens kritisch te kijken of je je bubbel wel uit komt. Ontmoet je weleens mensen waar je een mening over hebt? Ga eens serieus met een dakloze in gesprek en pas je beeld aan!

Een collega van mij is nu steunouder geworden. Zij kan het kind dat ze elke zaterdag ontvangt iets bieden dat ze thuis niet krijgt. Het kind even in een andere context plaatsen kan al veel verschil maken. En daar kunt u morgen mee beginnen.'

Tim 'S Jongers schreef het boek 'Armoede uitgelegd aan mensen met geld'. Daarin geeft hij een spoedcursus over armoede, bedoeld voor mensen met geld. Dit boek is beschikbaar bij De Correspondent voor 22 euro.

Het Leugenparadijs

Ontevredenheid en aangewakkerde angst is de brandstof waarmee de motor van rechts-extremisme en populisme wordt gestookt. Waar zijn burgers ontevreden over? Ze noemen op de eerste plaats de overheid die haar beloftes niet nakomt. En een overheid die haar burgers met wantrouwen behandelt en die via regels elke vorm van misbruik van voorzieningen en andere diensten wil voorkomen. Maar zoals de waard is, zo vertrouwt hij zijn gasten.

Ontevredenheid is er ook voor velen over hun bestaanszekerheid. Heeft het eigen bedrijf nog toekomst, ook over 10 jaar? Denk aan de boeren. Kan ik nog mijn kinderen de school laten volgen die past en die wenselijk is? Is er nog zorg voor mij en anderen als we geestelijk en lichamelijk steeds meer afhankelijk worden door onze leeftijd? Een tekort aan leraren en verzorgers speelt al jaren en echt beleid om dat aan te pakken blijft vaak steken in loze en vage beloftes want er wordt geen geld voor vrijgemaakt en het wordt niet structureel aangepakt. Kan ik nog een huis betalen en zijn er nog wel genoeg huizen in een overhitte markt waarin het kapitaal de spelregels bepaalt en de overheid haar zorgtaak heeft overgedragen aan de vrije markt. Kortom een overheid die teveel en te weinig ingrijpt bij de maatschappelijke problemen die er liggen en die de toekomst voor velen donker kleurt.

Waar zijn burgers bang voor? De wolf krijgt alle aandacht maar die dreiging is een mug in vergelijking met een olifant, een storm in een borrelglasje, waar vooral boeren die hun schapen niet goed beschermen af en toe geestelijk de dupe van worden want financieel kost het niet zoveel. Behalve het leven van de schapen dan en af en toe een koe of paard. Getalsmatig stelt het helemaal niets voor in vergelijking met al die miljoenen varkens, kippen, koeien en schapen die voor menselijke consumptie zijn bestemd en die vaak (in teveel situaties) een leven vooraf hebben moeten leiden waarbij de hel van Dante niks is. Ik overdrijf. Er zijn natuurlijk genoeg boeren die goed voor hun beesten zorgen maar er zijn ook grote boerenbedrijven en vervoersbedrijven waar mistoestanden aan de orde van de dag zijn. Kippen, koeien en varkens als object in een productieproces waarin dierenwelzijn een vaag begrip blijft, goed voor de Bühne als er weer eens een keer controle komt.

Bang voor vluchtelingen dan? Zij zouden in grote getale ons land overstromen, een ontembare vloedgolf, alles verwoestend op zijn weg. Een leugen van uitzonderlijke grootte en heel dom zijn degenen die dit

soort stemmingmakerij serieus nemen, alsof hun persoonlijk leven wordt bedreigd. Emotie gaat hier voor de feiten uit die, als ze naar voren worden gebracht, nauwelijks worden geloofd. Emoties verkopen nu eenmaal beter en zijn aanstekelijker dan de droge naakte waarheid van het feit.

Ons land is rijk, heel rijk, er is heel veel kapitaal, er zijn heel veel miljonairs en er zijn veel grote bedrijven waarvan de ceo's miljoenen en miljoenen ontvangen als 'bonus'. Maar hebben ze zo hard gewerkt, zijn ze zo pienter en een zegen voor het land dat we dit maar normaal moeten vinden? Normaal ook dat ze zo slim zijn om steeds de minste belasting te hoeven betalen, slim ook om de regels zo naar hun hand te zetten dat het kapitaal veilig staat in andere landen waar geen regels zijn en geen belastingplicht?

Een overheid heeft ook de taak rechtvaardig te handelen: de grootste schouders de zwaarste lasten. In praktijk wordt er echter onder een hoedje gespeeld met de rijken en machtigen der aarde, worden bonussen niet belast en kunnen de steenrijken hun gang gaan. Een overheid die deze ongelijkheid niet aan de kaak stelt en geen maatregelen treft is geen knip voor zijn neus waard. Ze schept een maatschappij met bevoorrechte en rechteloze burgers. De kloof tussen arm en rijk groeit. De hel raakt vol met egoïsten die hun eigen belang altijd als eerste hebben laten gelden...De duivels lachen in hun vuistje...

In de wereld zijn er vele brandhaarden, veel idioten die minister of president of dictator spelen denken en handelen alsof hun belang boven alles gaat en alsof zij een beter soort mens zijn dan de anderen die ze laten veroordelen, opsluiten en vaak vermoorden omdat ze te kritisch zijn op hun gedrag. Verkiezingsfraude (Venezuela), nep-verkiezingen (Rusland en Wit-Rusland), helemaal geen verkiezingen maar het volk als klapvee (Noord-Korea en China) - het maakt voor de leiders van die landen niks uit als ze maar aan de macht blijven alsof ze het eeuwige leven hebben, alsof hun oorlogen ergens toe leiden. Glorie voor het vaderland, wat een onzin, wat een vuige leugen die het leven kost van miljoenen. Glorie voor de eigen ideologie of religie, wat een vuige leugen, die het leven kost van miljoenen: volgelingen die blind de leider volgen en vooral van hun gemaakte slachtoffers; en dat al zolang de menselijke geschiedenis duurt. Het paradijs is hier feitelijk het graf...De dood als overwinnaar, met het laatste en allerlaatste woord...

De conflicten in de wereld veroorzaakt door niets ontziende leiders - terreur door aanslagen, door moordpartijen, gedaan door door politieke groeperingen, door landen zelf in hun strijd om politieke doelen te halen, het lijkt maar niet op te houden en wijsheid en ratio zijn ver te zoeken.

Het ene geweld lokt het andere uit. Maar de verdrukten en slachtoffers hebben een goed geheugen. De wraakvlam dooft nooit uit, rekeningen moeten worden betaald en worden vereffend, ook na jaren.

Maar al dat alles zorgt er voor dat miljoenen moeten vluchten om hun vege lijf te redden. Wat in Europa aan vluchtelingen binnenkomt is slechts een handjevol in vergelijking met de miljoenen op de vlucht. Europa doet er alles aan om de grenzen te bewaken en om dictators te betalen om vluchtelingen tegen te houden aan die grenzen. Met als gevolg mensonterende situaties in die grenslanden: mensenhandel, slavernij, verkrachting, moord; de daders blijven straffeloos en worden ook nog eens betaald door een instantie die de mond vol heeft over mensenrechten maar in praktijk het onrecht bevordert.

Als de grenzen dicht zijn leven wij in het paradijs. Dat paradijs dat ons wordt voorgehouden bestaat niet en zal nooit bestaan. Zelfs niet na onze dood, hoewel ik wel van harte hoop dat er een vorm van hel zal zijn omdat het idee dat de grootste smeerlappen ongestraft blijven onverdraaglijk is.

Christelijke groeperingen, vooral de als conservatief bekend staande christenen, in de VS en Europa, die geen greintje empathie tonen voor hun medemens - vooral als die anders is en niet aan hun ideale beeld beantwoordt: een andere kleur, vluchteling, andere seksuele geaardheid, andere te liberale opvattingen etc. - leiden het einde van het christendom in zoals wij dat kennen. Als ze een kwaadaardige monsterachtige leugendictator, die ex-president is, in de verkiezingen steunen en aan zijn lippen hangen omdat hij hun het paradijs op aarde belooft, omdat hij tegenstanders alleen maar negatief de grond in kan boren, is het christendom waar zij voor staan, meer dan failliet. In zo'n gemeenschap die meer in het heil van het geweer gelooft dan in het humane woord en gedrag wil ik niet leven. Zij hebben geen toekomst. Allemaal rijp voor de hel.

De wereld is te vaak een leugenparadijs waarin de leugen op de troon regeert. De waarheid, soms klein en zwak, houdt zich verborgen, is bang voor verdacht-makerij, voor de bakken ellende en haat die over haar heen worden gestrooid als zij haar mond opendoet. Als je de waarheid wilt beschermen moet je van goede huize komen en uit het juiste hout zijn gesneden. Dan moet je geen ceo zijn van een techbedrijf waarvan het bestuur je meer dan 50 miljard dollar aan aandelen toekent omdat je zo voortreffelijk je werk doet: vooral in de productie van leugens en van killer-robots in naam van de beschaving, naast de auto's, de satellieten en de raketten. En nu met een poot in het Witte Huis als de monsterdictator de verkiezingen zou winnen.

Hoelang heeft de haat bestand? Hoelang laten mensen zich gek maken door angsten die fictief zijn? Hoe lang pikken mensen de extreme armoede waarin ze moeten leven? Hoe lang pikken ze de extreme rijkdom van nietsontziende medemensen? Hoelang pikken jongeren het gedrag van hun ouders die klimaat, beschaving en welvaart naar de verdoemenis helpen omdat ze te beroerd zijn om de feiten, om de waarheid onder ogen te zien?

Eigenbelang, hebzucht en kortzichtigheid kleuren de brillenglazen van de leugenaars en volksmenners, hun toehoorders en hun aanhang. Een route die leidt naar de afgrond.

In de gokwereld gaan honderden miljarden om, idem dito in de drugswereld, idem dito in al die andere criminele activiteiten waaronder mensenhandel. De industrie die grondstoffen delft verdient miljarden en verwoest de aarde voor miljarden inwoners, allemaal in naam van de vooruitgang, voor de toekomst van de mensheid. Het prijskaartje echter wordt angstvallig buiten beeld gehouden. Welkom in het leugenparadijs. Maar misschien moeten we met de waarheid wel heel klein beginnen: in het eigen leven nadenken over wat echt de moeite waard is in je leven... en daar je sterk voor maken, dat uitdragen, dat in woord en daad laten zien. En tegenover al die leugens die dagelijks over ons worden uitgegoten helpt maar een ding: kies je eigen vorm van protest - maar wees duidelijk en consequent!

1 augustus 2024
John Hacking

Zwijgende dictator

Wie schrijft die blijft...

Het feit dat wij communiceren via taal op diverse niveaus heeft mij mijn leven lang al gefascineerd. De macht, de kracht van het woord, geen religie, geen ideologie, geen filosofie kan zonder. Ik ken geen enkele vorm van religie of politiek of ideologie die het zonder taal kan stellen, zonder woorden. Geen enkele vorm van communicatie die de woorden niet nodig heeft en het beperkt houdt tot beelden. Voordat het schrift was uitgevonden communiceerde men ook met woorden in een taal die wij vandaag de dag waarschijnlijk niet kennen. Pas toen het schrift op het toneel van de menselijke geschiedenis verscheen - en dat is al heel

lang geleden - werd het mogelijk om systematisch en gecontroleerd te communiceren met elkaar.

Ik zeg met opzet systematisch omdat bijvoorbeeld de oude Egyptenaren zo in staat waren om handel te drijven en verslagen te maken van hun economische en andere activiteiten. Door alles op schrift te zetten werd controle mogelijk. De taal als ordeningselement met een functie die verder gaat dan alleen maar communiceren tussen gesprekspartners. Verder dan het uitwisselen van wederwaardigheden of bevelen bijvoorbeeld. Geschreven krijgt het geschrevene een eigen status - eerst op botten (China), klei, (spijkerschrift), papyrus (Egypte) en later papier (China als eerste). Geschreven en dus vastgelegd kreeg de taal een status die grenst aan het goddelijke, zeker als het teksten betreft die aan een God worden toegeschreven, in een wereld waar slechts weinigen het schrijven (en lezen) beheersen. De zogenaamde Heilige Schriften vormen daarvoor het bekendste bewijs. Maar communiceren zonder schrift zoals wij dat kennen kan ook nog tot op de dag van vandaag anders. De geschiedenis van de Aboriginals laat zien dat hun vormen van communicatie divers zijn: dromen, afbeeldingen, verhalen en muziek (geluid, zang, instrumenten). Zonder vastgelegde geschreven taal zoals wij die nu kennen waren ze in staat om hun historie en hun 'filosofie/ religie' door te geven aan het nageslacht. Inmiddels zijn ook zij ingehaald door de tijd, net zoals andere volken en groepen die het hebben kunnen stellen zonder vastgelegd schrift.

Al als nieuwe zegen...of is het toch een vloek?

We leven nu in de tijd van het schrift - het geschrevene wordt echter meestal niet meer zo op een voetstuk geplaatst als dat ruwweg duizend jaar geleden gebeurde. Nu de meeste mensen kunnen lezen en schrijven heeft het voor velen zijn magie verloren. Het analfabetisme is nog niet de wereld uit, maar we zijn inmiddels alweer in een nieuw stadium van communiceren beland: digitaal communiceren en de inzet van AI (artificiële intelligentie) opent totaal nieuwe perspectieven. Waarschijnlijk hebben we nog geen goed idee waartoe dit alles kan gaan leiden, ondanks de fictie die ons wordt voorgespiegeld in films en romans. Misschien bevinden we ons momenteel in twee werelden. Zoals de tijd waarin het schrift werd ontdekt en toegepast. Mensen van toen kenden de tijd ervoor en erna, en hadden toen waarschijnlijk geen idee ervan wat met schrijven allemaal mogelijk was. Denk aan de wiskundige formules die nu worden ingezet om natuur en kosmos te beschrijven. Of denk aan de computertalen waarmee algoritmen worden beschreven en andere toepassingen.

Wij leven in de tijd waarin het schrift tot onze dagelijkse realiteit behoort en ook in de tijd waarin we dit schrift inzetten om digitaal te communiceren en binnenkort misschien via een quantum-taal. Ik vraag me dan ook af wat de toekomst gaat brengen op het menselijke, humanitaire vlak. Hoe zullen de politieke systemen zich ontwikkelen en hoe gaat het verder met de mensheid op het gebied van menselijkheid. Staan we op het punt onze 'menszijn' lichamenlijk te verbinden aan de machine, zoals de trans-humanisten willen (waaronder de superrijke Elon Musk)? Een nieuw species mens/robot? Allemaal digitaal met elkaar verbonden zodat ook iedereen digitaal kan worden aangestuurd door een zwijgende dictator?

De brulaap en de macht

Dat is nieuw: de dictator heeft dan geen ellenlange toespraken meer nodig om zijn beleid te verdedigen, aan te prijzen, te verkondigen; omdat hij zichzelf graag hoort en omdat hij niet genoeg kan krijgen van zijn eigen mijmeringen en opvattingen die hij te pas en te onpas naar voren brengt. Denk aan de protserige brulaap Mussolini, een omhooggevallen journalist met een kakofonie aan platitudes. Denk aan de vulgaire haatdragende schreeuwer Hitler die zelfs aan tafel zijn mond niet kon houden en waarvan de gesprekken zijn opgetekend net als bij de tafelgesprekken/Tischreden van de scheldmonnik Luther. Of denk aan de ellenlange epistels van Castro in Cuba, of aan de andere kant van de wereld, de urenlange uitwijdingen over het grote Rusland door de huidige moordenaar in het Kremlin, die zo vermoed ik, nog iets goed moet maken: namelijk laten zien dat hij als voormalig spion (in het spel stratego, het laagste van het laagste) ook verstand heeft van geschiedenis. Allemaal voorgekauwd door een paar 'filosofen' die het in hun ogen 'decadente' Westen nodig hebben om zelf te kunnen schitteren als cultuur en als grootmacht. Christelijke en traditionele waarden als uithangbord - maar naastenliefde geldt hier alleen voor partijgenoten die dezelfde racistische uitgangspunten delen. En ook dat is beperkt want zo gauw die 'naaste' verdacht wordt van snode plannen om de macht over te nemen staat het concentratiekamp bereid in het verre Siberië of de dood door een val uit een flat. De zuiveringen onder Stalin hebben zo een vervolg gekregen in het huidige Rusland want elke vorm van protest en oppositie wordt met geweld (vaak dodelijk) gesmoord.

Die het hardst schreeuwt

De dictator heeft taal nodig, wil zich tonen, wil aanbidding als hij zijn woorden heeft laten klinken voor de massa, voor het volk, voor de lakeien die meebuigen en applaudisseren. Noord-Korea is een bijzonder voorbeeld: hier wordt elk woord dat uit de mond van de 'goddelijke leider' vloeit als honing voor de ziel opgevat, genoteerd door ijverige ambtenaren in uniform en vastgelegd voor het nageslacht. Alsof deze moordenaar überhaupt iets zinnigs te berde kan brengen dan enkel de formulering van het eigenbelang vermomd als heil voor het volk. Een gehersenspoeld volk dat in veel doet denken aan een massa die digitaal wordt aangestuurd in een naaste toekomst.

Ook de politieke leider lijkt nog niet zonder taal te kunnen; ook al is het een grote verzameling leugens en onwaarheden, halve leugens en halve waarheden zoals bij de egotrippende narcist en pochende 'Grossmaul' en 'Hochstapler', de voortdurende opscheppende leider van de Republikeinen in de VS. En dat allemaal onder het mom van een christelijk uitgangspunt: haat verspreiden als evangelie, de ander zwart maken en de eigen rijkdom ophemelen als boodschap van de stem uit Israel. De 'evangelicalen' van de Pinksterbeweging kunnen er ook wat van: daar is zelfs de productie van drugs en de verkoop ervan een christelijk goedgekeurd gebeuren en laten de drugsbazen en hun mafia-aanhang zich graag zien op de voorste banken van hun kerken. Wat zijn dat voor slappe voorgangers die de duivel accepteren als lichtend voorbeeld?

Leugen als wapen voor verdeeldheid

Taal kan op veel manieren worden ingezet. Ten goede, zodat menselijkheid wordt bevorderd en ten kwade zoals de 'leugendracula' en zijn aanhang van de 'partij voor verdraaiing' telkens weer laat zien. Geen kans wordt onbenut gelaten om haat en afkeer te verspreiden, terwijl de onderliggende boodschap is: wij steunen Rusland, wij staan aan de kant van de overwinnaars en de sterken. Onze ideeën over macht, volk en politiek komen uit de racistische en dictatoriale hoek en het volk dat hierin trapt is niet alleen stemvee, maar ook rijp voor de slacht op het veld van 'eer' als uiteindelijk de langverwachte (burger)oorlog uitbreekt, het armageddon, de apocalyps waarin God de goeden zal uitkiezen tot de zijne. Een regelrechte gang naar de afgrond onder een semi-religieuze nep-christelijke vlag.

Als de techneuten in Siliconvalley en elders op de wereld erin slagen werkzame en succesvolle verbindingen te maken tussen het menselijke brein en de computer krijgen we een nieuwe wereld. Niet iedereen zal kunnen profiteren van de verworvenheden die de toekomst gaat brengen. Velen zullen veroordeeld blijven tot een slavenbestaan omdat

ze niet als waardevol genoeg worden beschouwd om in te investeren. Dat wil zeggen, om ze te verbinden met de grote wereld van de informatie via de computer/robot. Van essentiële informatie onthouden mogen ze het vuile werk opknappen zoals de veroordeelde en gepredestineerde slaven in Huxley's 'Brave New World'.

Dictator: opgeblazen reptiel...

Unerwartet
unter die Winterkröten
geraten,
die Haut schuppig
und Erde fressend
bis an den Schlund.
Was
habe ich denn erwartet?
Unterm
geleerten Himmel
werde ich die Tode wechseln,
bis ein anderes Jahr
das Krötenvolk weckt
zum blinden Aufbruch,
zum schrecklichen Gesang.

Peter Härling, de dichter van deze woorden, was nog jong toen de Tweede Wereld Oorlog ten einde liep. Hij werd getuige van de verwoestingen die zijn landgenoten en de oudere generatie, hadden aangericht: miljoenen doden, zinloos gestorven. Tegen het gebral van dictatoren en politieke volgelingen helpt het niet om alleen de waarheid te verkondigen. Want daarvoor zijn ze doof, te ver afgedwaald in hun eigen verdoemdheid en machtswellust. Waarschijnlijk niet meer te redden omdat geest en ziel zijn verkokerd, vastgeroest, uitgedroogd, verankerd in bloeddorst en haatzucht. Een roepende in de woestijn kun je je dan voelen als een volk achter zulke idioten aanloopt die hen de hemel op aarde beloven, maar eindigen in het totale debacle van moord en doodslag. De dichter heeft geen andere wapens dan zijn taal. Ook de taal om het effect van wat er gebeurt in de wereld weer te geven:

Meine Toten wachsen
in mich hinein,
stumme, sich ausbreitende
Geschwüre.
Maserungen in meinem

Fleisch.
Mit der Zeit werden
sie mehr sein
als ich.
Wucherungen,
die meiner Seele
den Raum rauben.
Nur mein Gedächtnis
sparen sie
aus.

Uitzicht horizon

Het vervliegen van de woorden, de gedachten, de emoties, de zorgvuldig opgestapelde ervaringen en herinneringen, dat laat ons eigenlijk al heel duidelijk zien hoe vergankelijk ons leven is, ons streven, ons inzetten en worstelen. Alles gaat voorbij, alles is relatief. Vorst, volk, vaderland, luchtspiegelingen, korte opvlammende momenten, en dan voorgoed uitgedoofd als magere Hein naast je bed verschijnt. Maar misschien moeten we wel leven van illusies en luchtspiegelingen omdat we het anders niet volhouden. Misschien moeten we wel geloven in paradijzen om de dagelijkse hel uit te kunnen houden - zeker als we zelf al in die hel zitten te branden omdat we arm zijn, nauwelijks ons hoofd boven water kunnen houden, slaaf zijn van mensenhandelaars, slachtoffer van beulen en martelende bewakers in een concentratiekamp in Rusland, en elders in de wereld. Voor velen van ons is die hel waarschijnlijk een 'fata morgana' in een vredig landschap waar we elke dag onze boodschappenkarretjes vol laden en waar we onze vliegreizen kunnen boeken naar tropische oorden met mooie stranden.

Een luchtspiegeling veroorzaakt door het journaal waar kinderen en hun ouders voorbij komen die leven in tenten omdat hun stad, hun dorp, hun huis, platgebombardeerd is omdat de 'vijand' ongeacht de kosten (want dat is slechts collaterale schade) moet worden vernietigd zoals in Gaza. Hoezo religieuze bijbelse wortels, hoezo Jodendom schatplichtig aan een oude traditie van naastenliefde, het opnemen van de vreemdeling (want zelf vreemdeling geweest in Egypte), hoezo kinderen van Abraham, de gerechte, een voorbeeld voor allen. Hypocrisie en moordlust: de bijbelse profeten zouden meer dan overgeven van dergelijk onmenselijk gedrag van een Israelische overheid die elke vorm van humaniteit heeft verloren.

Ook hier is een vorm van dictatuur aan de macht: enkelen die het voor velen bepalen en die het land de oorlog binnenleiden.

VERSUCHUNG

Mal einen Weg, der
dir hinterm Horizont
wegläuft oder
schreib ihn —
nur weiter kommst du nicht.
Du übertreibst die Farben,
die ihn säumen, die Schatten
der Bäume, die ihn
zurechtweisen.
Noch traust du dir
den Gang nicht zu.
Du könntest aber,
wenn die Wörter, die Farben
verbraucht sind,
dich auf den Weg begeben,
und dort, wo die Farben,
die Wörter enden,
auf den Himmel treten.

John Hacking
16 augustus 2024

gedichten uit:
Härtling, Peter, An den Ufern meiner Stadt. Späte Gedichte.
Herausgegeben von Klaus Siblewski, Köln 2023, (Kiepenheuer & Witsch)

Drampieren en drampirisme

Rechts-extremisten lijken aan de winnende hand in veel Europese landen. Hun speerpunt: de asielzoeker als zondebok. Deze krijgt van alles de schuld. Overal waar gebrek aan is, is de schuld van de asielzoeker en de overheid die deze asielzoekers zogenaamd met open armen ontvangt. Burgers worden opgestookt met populistische praatjes dat als de grenzen eenmaal dicht zijn alles weer goed zal worden. Nederland voor de Nederlanders, Duitsland voor de Duits(land)ers, Frankrijk voor de Frans(landers)en. Het eigen land als heilige totem, de

eigen traditie en religieuze achtergrond als zaligmakend; de eigen kleur als bepalend kenmerk, en bewijs voor een zekere mate van superioriteit. In de VS en in veel andere landen waar rechts-extremisten absolute macht nastreven spreken de aanhangers over white supremacy. Alsof er een blank ras bestaat en alsof de mensheid is in te delen in rassen. Elk DNA onderzoek laat zien dat geen enkel mens tot een ras te herleiden valt. Het menselijk DNA is een resultaat van eeuwenlange vermenging en combinaties van erfelijke eigenschappen. De nazi's hebben een poging gedaan om een eigen ras te bevorderen door het project "Lebensborn" maar ook dat was een fictie die niet waargemaakt kon worden en die tot veel ongelukkige kinderen heeft geleid omdat de randvoorwaarden voor een leven in minder ideologische omstandigheden ontbraken.

Het idee van white supremacy ligt ook onder de theorie van 'omvolking' - de gedachte dat de nu nog blanke meerderheid van een land vervangen wordt door niet-blanke immigranten die ook nog eens veel meer kinderen krijgen. Ook de heer Omtzigt lijkt tot dit besef gekomen te zijn in zijn H.J. Schoo-lezing als hij pleit voor het baren van meer kinderen om 'het eigen volk' te laten groeien omwille van de economie en de welvaart. Ik zou zeggen richt een 'fabriekje' in om dit voor elkaar te krijgen, alsof vrouwen 'baarmachines' zijn. Duidelijk een geval van besmetting in het hoofd van Omtzigt: het leugenvirus van de Partij van verdraaiing heeft ook in zijn leven toegeslagen.

De leugendracula van deze partij maakte op een rechtszaak tegen zijn belagers uit Pakistan duidelijk dat zijn leven al 20 jaar een nachtlevens is geworden: als hij in de zon komt, dwz. zonder bewakers optreedt, is het snel met hem afgelopen. Soms krijgt hij honderden en meer dreigmails. Hoe zou dat komen? Denkt hij nou echt dat onder het mom van vrijheid van meningsuiting je ongestraft een hele religie en zijn aanhangers kunt blijven beledigen? Een cartoonwedstrijd organiseren om de profeet belachelijk te maken? Denkt hij nou werkelijk dat dát zonder consequenties kan blijven? Hij voelt het letterlijk aan den lijve: een dagbestaan in vrijheid zonder bewaking is onmogelijk geworden. Dat waarschijnlijk tot aan zijn dood.

Maar ondertussen blijft hij doordrammen als een echte dramvampier. Hij en zijn medebroeders en zusters in Nederland, Europa, de VS en Rusland zijn intussen meesters in het drampirisme: alle problemen in het land worden veroorzaakt door de asielzoekers, de immigranten en de moslims die terreuraanslagen plegen en die hun leef- den denkwijze aan ons willen opdringen, zo de woorden van deze leugendracula. Dit leugenvirus verspreidt zich door de wereld: grenzen moeten dicht, hoge

heksen erom heen en als het even kan, afschuiven, weggagen, verdrijven, exporteren deze lastige ongewenste bezoekers. Wat helpt dan tegen dit drampirisme? Spiegels werken niet want ze zien veel te graag zichzelf. Kruizen en kruisbeelden ook niet, want daar dwepen ze mee, maar vergeten intussen dat een echte christen geen gouden kroon draagt maar een doornenkroon. Al die christenen die op de troon van de macht willen gaan zitten en die willen meedelen in de buit, die vooral eerst aan zichzelf denken en lang, heel lang, daarna pas aan anderen, weten helemaal niet waar ze over praten. Ze handelen als dienaren van de mammon. Sommigen noemen zich cultuurchristen. Ze denken dat door in het openbaar het christendom een goede zaak te noemen ze er dan ook bij horen. Allemaal voor de bühne, allemaal show, nep, aanbidding van de satan in de woestijn. Jongeren van christelijke groeperingen die denken te moeten meedoen met de Partij voor demagogie en samen met veel andere jongerenbewegingen in Europa Hitler-Jugend spelen: ideologische indoctrinatie in combinatie met militaire training, zijn in principe al rijp voor het einddoel: de dood in de zelfverklaarde burgeroorlog die volgens hen aanstaande lijkt. De winst: dood en verderf dat vooral onschuldigen zal treffen.

Wat helpt dan wel tegen drampirisme? De staak van de Waarheid! Al is de leugen nog zo snel, de waarheid achterhaalt haar wel. Al die mannetjes en vrouwtjes met een minderwaardigheidscomplex die de moordenaar in het Kremlin bewonderen en daar openlijk kond van doen zijn van harte rechts-extreem. Maar ze bewonderen geen held maar een smerige maffiabaas die zich voordoeft als redder: een massamoordenaar die op de opsporingslijst staat van Interpol. Wiens brood men eet, wiens taal men spreekt. Hoeveel paladijnen krijgen niet stiekem uit het Kremlin wat toegestopt, en dat al jarenlang? Ik vermoed dat veel (rechts-extreme) Europese partijen al heel lang op de loonlijst staan van deze moordenaars uit het Kremlin, een strategie die jaren geleden al is ingezet om verdeeldheid te zaaien en om bondgenoten te paaien.

Kijken we eens naar de feiten: hoe groot is het asielprobleem in Nederland dat je kunt spreken van een crisis? De Groene Amsterdammer (nr. 36) plaatst vandaag 4 september 2024 een artikel van Irene van der Linde met de kop: Kansloze kletsboek van ons kabinet. De mistige mengeling van meningen, fabels en leugens vertroebelt de asielwerkelijkheid. Daarom: een leeswijzer in tien punten. Het laatste van die tien punten luidt, ik citeer:

10 Nederland is té aantrekkelijk voor asielzoekers.

Nederland is een walhalla voor statushouders, schreef Geert Wilders, fractievoorzitter van de grootste partij in de Tweede Kamer afgelopen week op X: 'Huis, inrichtingskrediet, uitkering, alles wordt voor ze geregeld. Walhalla Nederland.' Faber beaamde dat na vragen van De Telegraaf. 'Het is niet voor niets dat ze allemaal deze kant op komen. Ik heb het in Ter Apel gezien. Daar komen bussen aanrijden, stappen mensen uit met een koffer. Die zijn niet via Schiphol gekomen of via zeehavens, die zijn gewoon over land gekomen. Dan zijn ze vanaf de buitengrenzen van de Europese Unie over land hierheen gekomen en dan vraag ik mij wel af: waarom stop je niet veel eerder?'

Al meer dan veertig jaar roepen politici dat er een restrictief toelatingsbeleid moet worden gevoerd en Nederland 'onaantrekkelijk' moet worden gemaakt. Tal van 'versoberingsmaatregelen' en 'strengere' toelatingseisen zijn doorgevoerd, inclusief een poging om detentiecentra voor overlastgevende asielzoekers op te richten – wat mislukte omdat de rechter een streep zette door deze 'procesbeschikbaarheidslocaties' omdat het verschil met echte detentiecentra marginaal was. Allemaal zonder significant resultaat.

Steeds wordt geroepen dat Nederland te aantrekkelijk is, bijvoorbeeld omdat het te soepel zou zijn met het inwilligen van asielverzoeken. 'Wederom grote kletsboek', zegt Grütters. 'Ons inwilligingspercentage lag even iets boven het gemiddelde in Europa omdat wij relatief veel mensen kregen uit onveilige landen, zoals Syrië en Eritrea. Maar dat is niet omdat het hier aantrekkelijker zou zijn. Bovendien kiest een asielzoeker geen bestemmingsland: dat doet de mensensmokkelaar op basis van wat de vluchteling te besteden heeft.'

Het punt met vluchtelingen is dat ze niet vrijwillig vertrekken uit hun land. Dus nog meer soberheid, nog meer restricties, nog langere wachttijden, nog hogere muren aan de buitengrens, nog meer 'pushbacks'; het houdt mensen die een veilig heenkomen zoeken niet tegen. Wel zorgen die maatregelen voor veel persoonlijk leed, voor jarenlange juridische onzekerheid, voor meer trauma's, en verspilde levensjaren.

Er is een ding waarin Nederland wél heel aantrekkelijk is: arbeid. Van alle migranten die naar Nederland komen, komt zo'n tien procent als vluchteling en negentig procent als arbeidsmigrant. Het draait, zoals migratiewetenschapper Hein de Haas schrijft in zijn boek *Hoe migratie*

echt werkt, allemaal om de economie. De grootste drijfveer voor migratie is de vraag naar, veelal onderbetaalde, arbeid en die is in Nederland groot: in de kassen, in distributiecentra, slachthuizen, de bouw, de zorg, en ook bij hightechbedrijven als ASML. Daarin zou het kabinet politieke keuzes kunnen maken waardoor daadwerkelijk het aantal immigranten afneemt. In het hoofdlijnenakkoord staan hierover nauwelijks plannen, het ligt met name bij de BBB-achterban gevoelig. Toch kwam de VVD vorige week met een visiestuk over arbeidsmigratie: Kiezen wie we echt nodig hebben. Hiermee ligt er een potentiële splijtzwam onder de coalitie.

(Einde citaat)

Het parlement wordt inmiddels bemenst door 36 lakeien van de leugendracula van de Partij voor verdraaiing die niet zelf hun mond mogen opendoen in een interview. Gelukkig is er onderzoek naar de activiteit van deze volksvertegenwoordigers. Ze doen niet alleen nauwelijks iets, ja ze strijken hun geld op, als vertegenwoordiger, maar veel zichtbaar van hun handelen is er niet. Of het moet al gebeuren op de achtergrond (zo denk ik dan), stiekem, in clubjes die het daglicht niet kunnen velen omdat hun plannen niet overeenstemmen met de Nederlandse en Europese wetgeving. Ze onderhouden contacten met gelijkgestemden in Europa, (speciaal Hongarije) hoe de Europese Unie gesaboteerd kan worden van binnenuit onder het mom van patriotisme. Sjirk Kuiper schrijft op 30 augustus in het Nederlands Dagblad onder het kopje Ontmaskering het volgende, ik citeer:

Ontmaskering

De nieuwe Nationale Politieke Index is intussen een genadeloos demasqué voor de extraparlementaire PVV-fractie. De 36 paladijnen van Wilders leven in geheimzinnige afzondering. Zelfs voor de simpelste dienst aan 'het volk' - namelijk: één van de vele petitieën in ontvangst nemen, waarmee burgers zich iedere dinsdag in de Statenpassage melden - zijn PVV'ers zelden te porren.

Dat heeft een reden. Tegenover zo'n groepje bezorgde burgers moet je op z'n minst enkele goede intenties kunnen uitspreken, als je hun petitie aanneemt. Maar PVV'ers van ná 2023 zeggen zo min mogelijk.

Daarom ontbreken ze ook bij veel debatten en bijeenkomsten, want daar kun je zomaar de vraag krijgen wat de PVV vindt. Dat kan gestamel opleveren, zoals toen PVV-Kamerlid Martine van der Velde de vraag kreeg wat ze met de NPO wil. Vroeger was dat zo simpel: opheffen - maar wat wil Wilders nu?

Er is geen enkele smoes te verzinnen voor de totale lamelendigheid, inertie en apathie van de grootste regeringsfractie in de Tweede Kamer. Weinig ervaring, veel nieuwelingen? Onzin: Van der Plas en Grinwis, maar ook runner-up André Flach (SGP, nr 2 op de NPI) gingen volledig los zodra ze waren beëdigd. Ook enkele beginnelingen van BBB en NSC zijn kwiek uit de startblokken gekomen, toont het NPI-scorebord.

Lijstvulling

Bovendien: naast veel debutanten (die door Wilders niet in ernst als Kamer-kandidaat, hooguit als lijst-vulling waren gescout) telt de PVV ook de meeste veteranen, van de lichter die Wilders' eerste team vormde in 2006. Zoals Raymond de Roon (NPI 120) en Dion Graus (143). Eén Grinwis verzet evenveel werk als twaalf PVV'ers.

Op nummer 146 van de ijver-index staat PVV'er Léon de Jong: ook al bijna tien jaar Kamerlid, en levenspartner van minister Fleur Agema. Dat er in de Kamer een 'controleur van de regering' zit die het leven en de liefde deelt met een lid van het kabinet, zou in iedere democratische partij vragen oproepen. Dat hij nauwelijks iets presteert, maakt de situatie nog scabreuzer.

De PVV is een autocratisch georganiseerde en bestuurd partij. Het enige lid, Wilders, maakt de dienst uit. Dat veroorzaakt een lamme vleugel in de Kamer; 36 disfunctionele zetels die (nog los van wat hun medewerkers kosten) 5,8 miljoen euro per jaar opstrijken. Democratie mag wat kosten, maar dan moet het wel werken.

(Einde citaat)

Al die loze beloftes van de Partij voor verdraaiing worden gesmoord in inertie van de partijleden, lamgelegd door het leugenvirus, en door de weerbarstige werkelijkheid. Je kunt wel iets roepen - "Grote bek - realitycheck" (Lubach) - de realiteit is altijd anders en minder zwart-wit als in alle populistische praatjes wordt voorgesteld. Jammer voor de kiezers die de leugendracula op zijn (blauwe) ogen geloven. Moet je maar niet zo naïef zijn, lijkt me. Er komt geen huis bij, geen onderwijzer, geen verpleger aan het bed, als de overheid niet serieus maatregelen treft in plaats van te bezuinigen op essentiële onderdelen van de maatschappij zoals onderwijs en onderzoek, klimaatbeleid en de transitie naar een duurzame samenleving. Ook de bijdrage aan de niet functionele kamerleden van de Partij van verdraaiing vind ik weggegooid geld. Een vorm van corruptie want met dit gedrag leggen ze alleen maar het functioneren van het parlement lam. Dat zal de voorzitter ervan niet zo vinden want hij is naast de leugendracula het meest machtige lid van de club, ook al speelt hij voortdurend de onschuld zelve.

Zelfverrijking, nepotisme, corruptie, machtsmisbruik, zijn zo oud als de mensheid. Dat zal ook wel niet veranderen. Hij rijker, hoe corrupter (want rijkdom is alles) - kijk maar naar de dictator in spe die met de zonen van de ex-president van de VS een greep naar de macht wil gaan doen als de tijd (zijn tijd) daar rijp voor is. Wat nu op Twitter plaatsvindt en hoe hij de boel manipuleert is slechts een voorproefje. Bevriend met de moordenaar in het Kremlin, dikke maatjes met elke corrupte (ex)president en aanhanger van complottheorieën en toegewijd aanhanger van white supremacy wil hij ook de Amerikaanse (evangelische) christenen paaien door het christendom een mooie religie te noemen. Ondertussen werkt hij aan de 'verbetering' van de mens via zijn bedrijf Neuralink en wil hij de ruimte beheersen via zijn ruimtevaartprogramma. Tallozen zijn afhankelijk van zijn satellieten die voor communicatie zorgen ook in de oorlog tussen Rusland en Oekraïne. Veel teveel macht in de handen van een enkeling. Wanneer grijpt de politiek echt in? Of is het geld de baas, en is op een enkeling na, iedereen omkoopbaar?

Grote techbedrijven hebben inmiddels zoveel macht gekregen dat ze de loop van de geschiedenis denken te kunnen sturen. Door hun zoekmachines bepalen zij wat je wel en wat je niet te zien krijgt, welke info wordt doorgestuurd en welke niet. Hoezo vrijheid van meningsuiting? Als de basis al ontbreekt om alle feiten en alle meningen tot je te kunnen nemen? De Chinezen en Russen censureren volop, het zogenaamde 'vrije' Westen denkt hieraan nog te ontkomen, maar de dramvampieren worden wel steeds machtiger omdat de staak van de waarheid niet met kracht wordt gehanteerd. Meer durf is gevraagd, maar confrontatie, meer inzet voor de waarheid en voor het heil van (onschuldige) mensen die anders met open ogen naar de slachtbank worden geleid omdat een veel idioten alle macht naar zich toe willen trekken, ongeacht de prijs voor mens en maatschappij.

John Hacking
4 aug. 2024

Bronnen:

<https://www.groene.nl/artikel/kansloze-kletskoek-van-ons-kabinet?>

<https://www.nd.nl/nieuws/politiek/1237194/waar-is-de-extraparlementaire-fractie-van-wilders-een-grinwis>

Oorlog en Vrede

Rechtsextremisten laten op dit moment in Engeland hun ware gezicht zien: de moorddadige tronie. Verklaringen die wijzen naar teleurstelling rond het asielbeleid, het verlies van vertrouwen in de overheid, gebroken beloftes etc etc schieten tekort want ze verklaren niet de ongekende haat en woede tegenover asielzoekers, moslims en andere in hun ogen ongewenste 'landgenoten'. Hier komt racisme en blank superioriteitsgevoel in alle helderheid aan het licht en de politici die dit aanmoedigen en goedpraten staan mede aan de basis van dit terroristisch geweld tegen politie (de overheid), moskeeën en asielzoekerscentra. De zogenaamde aanleiding, de vermoordding van een aantal kinderen tijdens een dansles, is slechts een excuus om alle haat die in hen leeft te tonen en op straat te manifesteren in rellen en geweld. Dat de dader van de moorden in hun ogen ongewenst is als burger doet daar niet toe, dat is slechts een zogenaamd alibi om los te gaan. Rechtsextremisme kennen we maar al te goed uit de geschiedenis, de Tweede Wereldoorlog vormt een tragisch hoogtepunt in de vervolging van mensen die niet in het plaatje van de heersers passen, in dit geval de nazi's. De Eerste Wereldoorlog stond aan de basis van de Tweede. Dat is bekend. Nationalisme, rassenwaan, racisme, haat tegenover anderen, bruut geweld, tot en met uitroeiing (zelfs op industriële schaal) van medemensen, het is een verzameling van kenmerken die ook vandaag de dag niet zijn opgeheven omdat het gedachtegoed erachter nog steeds actueel is en door veel politici en hun aanhangers wordt aangehangen. Stapje voor stapje worden dit soort denkbeelden weer 'normaal' omdat politici er mee weg komen, omdat er niet genoeg kritiek plaatsvindt vanuit de maatschappij en de burgerbevolking die dit racisme en nefast nationalisme niet tegenspreken en de woordvoerders ervan zelfs op het schild heizen door hen in het parlement te kiezen.

De Duitse schrijver Durs Grünbein, zelf uit Dresden, vroeger deel van Oost-Duitsland spreekt uit eigen ervaring als hij in een korte tekst verwijst naar de Wapenstilstand van 1918 die aan de basis ligt van veel ellende die daarna plaatsvond. Ik citeer zijn hele tekst omdat ze nog niks van haar actualiteit heeft verloren. Zeker niet nu er weer geopolitieke spanningen zijn die Europa jarenlang niet meer heeft gekend. De rechtsextremisten vereren geweld, streven vernietiging van hun tegenstanders na en sluiten zich aan bij nietsontziende dictators zoals de moordenaar uit Rusland. Als politici, ook in Nederland, deze moordenaar verdedigen weet je hoe de vlag hangt en aan welke kant ze staan. Als we heb laten begaan gaat het zeker de verkeerde kant uit en wordt het moorden weer een alledaagse en normal zaak. Wie denkt dat

dit niet zo'n vaart zal lopen hoeft maar te kijken naar het extremisme in de Israelische samenleving waar rechtsextremisten in de regering (onder de mom van het geloof – oh wat bijbels allemaal!) het liefst alle Palestijnen zouden willen uitmoorden – of in het slechtste geval verdrijven. Marteling van gevangenen is aan de orde van de dag. Menselijkheid in de benadering van je 'tegenstander' is verder weg dan ooit. De moorddadige aanslag van 7 oktober kan hiervoor geen excuus zijn, net zo min als de moord van de kinderen in Engeland. De bijbelse profeten draaien zich om in hun graf: Babylon en de ballingschap zijn niet ver weg als de extremisten hun zin krijgen en hun wil doordrijven... ik vermoed op termijn het einde van dit land want aan alles komt een einde ... ook aan onderdrukking, hoe gewelddadig ook. Durs Grünbein aan het woord:

Grünbein, Durs, Aus der Traum (Kartei). Aufsätze und Notate, Berlin 2019 (Suhrkamp), pag. 303-307

Waffenstillstand 1918

Da ging Gavrilo Princip
über die Lateinerbrücke.
Ein warmer Juni tag war es,
an dem der Vorspann
als böser Slapstick begann.
Letzte
Blüte vorm Völkerkrieg —
der Welt von gestern.«

Es war der Krieg, der die schwersten Flurschäden unter den Ländern Europas angerichtet hat, die erste Völkerschlacht auf industriellem Niveau. Damals wurde die Bestie Nationalismus entfesselt, mit allen Mitteln der Propaganda, der Hetze und gegenseitigen Desinformation. Karl Kraus hat die sprachlichen Mechanismen der Kriegstreiberei studiert, die Rhetorik der Entmenschlichung, die alle Tötungshemmungen aufhob. Vier Jahre lang sah es so aus, als sei die Apokalypse über die alten Kulturvölker hereingebrochen. Nun ging es bei ihnen zu wie sonst nur in den wildesten Stammesfehden der Urwaldbewohner Neuguineas oder Amazoniens. Titel: Die letzten Tage der Menschheit.

Der Bürger war, wie der Dadaïst Hugo Bali damals nüchtern feststellte, zum Gebrauchsgegenstand für den Staat geworden. Es war die Zeit der Melderegister und Zwangsrekrutierungen, mit der Ausweitung des Krieges kommen die Umsiedlungen und Deportationen hinzu. Mochten

auch einige von heroischen Taten schwärmen, wie der Leutnant Ernst Jünger in seinen Chroniken aus den Grabenkämpfen, oder von der Schönheit der Zerstörung, wie der Unteroffizier Otto Dix – waren es doch vor allem Künstler, die als erste einsahen, dass der Heldentod sinnlos geworden war. Die Toten gehörten nur noch in die Statistik. Sie waren die ersten, die an der Sinngebung der »grossen Schweinerei« (Max Ernst) zu zweifeln begannen.

Doch auch unter ihnen fanden sich, in der Euphorie des Jahres 1914, auf beiden Seiten genügend Freiwillige, die mit Hurra in die ersten Schlachten zogen: Einer von ihnen war der österreichische Kunstmaler Adolf Hitler. Die meisten dagegen waren alles andere als Fanatiker: Männer wie Franz Marc oder August Macke, die als expressionistische Maler so gar nicht dem harten Kämpfertyp entsprachen – oder in Frankreich der Schriftsteller Charles Péguy und der Dichter Guillaume Apollinaire. Ihr Einsatz beruhte vermutlich auf einer Verwechslung der Idee von der Avantgarde. Sie waren nicht die Vorhut einer neuen Bewegung, sie waren nur die ersten, die fielen. Das bittere Fazit dieser Jahre sind Gedichte, in denen der Aufschrei dominiert, Lautmalereien wie die des Kompanieführers August Stramm, der den Vers in Einzelworte zerhackt, das Trommelfeuer und Maschinengewehrrattern in lettristischen Reduktionen nachahmt. Fazit ist eine Malerei, in der die Detonation den Bildaufbau sprengt, sind die Gemälde der Dix und Grosz, die ein Panoptikum der Kriegsversehrten und Krüppel zeigen. Hart am Rande der Einsilbigkeit sind dann manche Zeilen des schwer verwundeten Apollinaire: »Wie ein melancholischer Späher / Beobachte ich die Nacht und den Tod« (»Comme un guetteur mélancolique / J'observe la nuit et la mort«).

An diesem Dichter, im Herzensgrunde ein Mann von beiden Seiten des Rheins, wird das gestörte Verhältnis der beiden kämpfenden Nationen Frankreich und Deutschland besonders schmerzhaft deutlich. Man ist sich fremd geworden in diesem Krieg, nach dem Abbruch so vieler Kulturbrücken, die sich danach kaum mehr reparieren liessen. So smart wie der Futurist und Kriegsverächter Marinetti waren nur wenige Geister der Zeit. Gerade der Futurismus, der das kriegerische Element in die Künste eingeführt hatte, erwies sich in einigen seiner Vertreter als besonders heilsüchtig. Von ihm angeregt, waren es die Staatenlosen der Zukunft, Extremausdrucks-künstler wie Francis Picabia oder Marcel Duchamp, Max Ernst oder die Russen Vladimir E. Tatlin und El Lissitzky, die in ihren Arbeiten die Mechanisierung als einen Grundzug der Epoche vor Augen führten, in Entwürfen wie für den Maschinenbau. Absurde

Maschinen – in ihrer Zwecklosigkeit brachten sie das L'art pour l'art der Materialschlacht auf den Punkt.

Heute wissen wir, was in den Tagen des Waffenstillstands die meisten noch nicht begreifen konnten – bis auf ein paar Aussteiger aus ihren Nationen, wie das Häuflein der Dadaïsten, das sich in der neutralen Schweiz versammelt hatte, um sich dem Kriegsdienst zu entziehen. Dass dieser Krieg auf einem krassen Irrtum beruhte. Man hatte die Menschen mit den Maschinen verwechselt, wie Hugo Bali in einem Moment der Erleuchtung erkannte. »Man sollte die Maschinen dezimieren, statt die Menschen.«

Und auch das wirtschaftliche Komplott, das die kriegstreibenden Mächte beflügelte, ist erst den Historikern durchschaubar geworden. Das Kapital war auf allen Seiten massiv beteiligt, zum ersten Mal boomte die Rüstungsindustrie, und der Faktor Mensch wurde zu einer blossen Funktion in der ökonomischen Gleichung-Imperialismus pur, der einen Anführer wie Lenin auf die Idee der Weltrevolution brachte. Auch in Deutschland gab es, eine historische Minute lang, die Gelegenheit zur Umwälzung aller Verhältnisse. In die Annalen ist sie als Novemberrevolution eingegangen. Walter Benjamin: »Sie haben die grosse Chance des Besiegten, die russische, den Kampf in eine andere Sphäre zu verlegen, versäumt, bis der Augenblick verpasst war und in Europa die Völker wieder zu Partnern von Handelsverträgen gesunken waren.« Bis heute wird der Streit, ob man dies Versäumnis bedauern soll, zwischen linken und rechten Nostalgikern rhetorisch ausgefochten. Dieser Krieg, geführt mit der Gesamtmaschinerie der Volkswirtschaften im Hintergrund, ein Krieg, der nach kurzen Offensiven und Durchbruchsschlachten über Jahre ein Stellungskrieg blieb, hat nur durch Ausblutung enden können. Seine Voraussetzung war der relative Kinderreichtum in den Bevölkerungen der über Nacht verfeindeten Mächte. Solange der Nachschub an Grabenkämpfern gesichert war, konnte das Abschlachten weitergehen. Alle neuen Technologien wie Tanks und Flugzeuge, Giftgas und schwerste Artilleriegeschütze heizten den Wettstreit um die maximale Tötungsrate nur an. Erst nachdem ein grosser Teil der Kämpfenden, mehrere Millionen junger Männer, dezimiert, die Zivilbevölkerung gründlich demoralisiert war, die Wirtschaft erlahmte und in der Heimat die Hungersnot ausbrach, fand das Morden ein natürliches Ende. Der grosse Waffenstillstand von Compiègne war das Ergebnis einer Erschöpfung und Materialermüdung auf allen Seiten.

Keineswegs verendet war damit aber die Bestie des Nationalismus. Sie lebte hinter Gittern weiter, der Staat war ihr Zoo. Und mit massiver

Propaganda der den Staat unterhöhenden Kräfte ging es auf in die nächste Runde. Deutschland, der Untote, der den Friedensvertrag von Versailles nur zähneknirschend akzeptiert hatte, geriet bald in die Fänge von Extremisten, die aus den Kriegsschulden ein mächtiges Instrument für eine Politik der Revanche schmiedeten. Es zieht sich eine Linie von den Momenten der Kapitulation der beiden Kampfhähne Frankreich und Deutschland, beginnend 1871, über den Waffenstillstand von 1918 und die Unterwerfung von 1940 bis zur vollständigen Niederlage von 1945 mit dem Ende des Deutschen Reiches. Je bedingungsloser die Kapitulationen ausfielen, um so vehementer das Verlangen nach Vergeltung. Nach seiner Machtergreifung im Jahre 1933 und dem Sieg im »Blitzkrieg« gegen Frankreich war der rachsüchtige Gefreite, der die Schmach der Niederlage im Ersten Weltkrieg nie verwunden hatte, am Ziel seiner Wünsche. Nun wurde der Salonwagen des Marschalls Foch, in dem im November 1918 der Waffenstillstand vereinbart wurde, aus dem Museum geholt. In einem Akt von perfider Symbolkraft werden Frankreich am selben Ort, an dem das grosse Völkermorden einst beendet wurde, die Waffenstillstandsbedingungen des nationalsozialistischen Deutschland diktiert. Welche Demütigung, vor Wochenschaukameras inszeniert. Dem folgt der irrsinnige Indianertanz des Führers draussen auf der Waldlichtung von Compiègne. Dass die Farce dieses finsternen Moments für immer die Farce bleibt, die es im deutsch-französischen Verhältnis war, dafür sorgte nach Beendigung des Zweiten Krieges der Elysée-Vertrag, der in diesen Tagen erneuert wurde. Damit endet in einem geeinten Europa, was bei der Lateinerbrücke in Sarajevo vor über hundert Jahren begann. Welche Lehre soll ein Mitteleuropäer, geboren in der Trümmerstadt Dresden, aus den beiden Weltkriegen ziehen? Zumindest diese: Ich glaube nicht an den nationalistischen Kampfverband – auch nicht in seiner zivilen Form als wirtschaftliche Nationalmannschaft. Ich betrachte mich als Europäer – mit einem deutschen Pass.

John Hacking
5 aug 2024

2024 Straf

Helemaal op het einde van het boek 'De Staat' (hoofdstuk 10) van de filosoof Plato staat een prachtig verhaal. Hiermee wordt afgesloten en is het boek ten einde. 'De Staat' is een verhandeling hoe Plato het bestuur van een staat voor zich ziet en wie die taak op zich zou kunnen nemen.

Het is een van de meest beroemde boeken van Plato en al eeuwenlang becommentarieerd. Waar ik hier (en velen zijn mij voorgegaan) de nadruk op wil leggen is het verhaal van Er, soldaat, gesneuveld, en klaar om verbrand te worden, komt bij zinnen en vertelt zijn visioen, zijn ervaringen in het 'hiernamaals' als een soort heraut, boodschapper (ἄγγελος ἀνθρώποις, 'een bode voor de mensen'), voor de levenden. De tekst zegt hierover:

Toen hij de geest gegeven had, zo vertelde hij, ging hij met vele anderen op reis en kwam tenslotte in een wonderlijke landstreek terecht, waar naast elkaar twee spleten in de aarde te zien waren, en recht boven iedere spleet in de aarde een spleet in de hemel. Daar tussenin zaten rechters, die na het vellen van een vonnis de rechtvaardigen de rechterkant opstuurden, omhoog door de hemel heen. Dezen werden eerst nog van voren behangen met het teken van hun vonnis. De onrechtvaardigen stuurden ze naar links, naar beneden. Ook zij droegen een teken van alles wat ze gedaan hadden, maar nu aan de achterkant. Toen hij zelf bij de rechters kwam, zeiden ze dat hij de mensheid moest gaan vertellen wat er aan gene zijde gebeurde. Ze spoorden hem aan zijn ogen en oren goed open te houden bij alles wat zich ter plaatse afspeelde.

Hij zag daar door de spleten aan de ene kant mensen vertrekken naar de hemel of naar de aarde, volgens het oordeel dat was geveld. Aan de andere kant zag hij door de ene spleet mensen uit de aarde omhoog komen die waren overdekt door vuil en stof, en door de andere spleet erboven zag hij gelouterde mensen afdalen uit de hemel.

Steeds kwamen er mensen aan, en het leek of ze een lange tocht achter de rug hadden. Ze betraden verheugd de weide om zich daar een plaats te zoeken, alsof er een feestelijke bijeenkomst was. Bekenden begroetten elkaar.

Kwamen ze uit de aarde, dan informeerden ze bij anderen hoe het boven was, en als ze uit de hemel kwamen, wilden ze weten hoe het beneden toeging. Zij vertelden elkaar hun belevenissen, sommigen jammerend en huilend, omdat ze zich de vele verschikkingen herinnerden, die ze hadden ondergaan en gezien op hun tocht onder de aarde, een tocht die duizend jaar had geduurd.

De anderen, die uit de hemel kwamen, maakten gewag van gelukservaringen en visioenen van een schoonheid die iedere beschrijving te boven gaat.

De beschrijving is beeldend en beloning en straf na de dood voor de zielen in hemel en hel komen voorbij:

Voor al het onrecht dat ze ooit anderen hadden aangedaan, kregen zij op hun beurt de straf tienvoudig uitgemeten. De maat hiervoor was een periode van honderd jaar voor ieder mens, wat beschouwd wordt als de duur van een mensenleven, zodat het boeten voor de misdaad tienmaal zo lang duurt.

Tien keer zo lang duurt de straf voor de begane misdaad maar er zijn types die misschien wel nooit uit deze onderwereld tevoorschijn komen. Denk aan dictators, tirannen en andere 'misbaksels' die veel mensen op hun geweten hebben en die het leven van duizenden, misschien wel honderdduizenden of miljoenen hebben verziekt en bedorven. De tekst geeft een mooi voorbeeld van een zekere Ardiaios:

Eens vroeg iemand in het bijzijn van Er: waar is Ardiaios, de Grote? Deze Ardiaios was dictator geweest in een van de steden van Pamphylië, precies duizend jaar geleden, en hij had zowel zijn oude vader als zijn oudere broer vermoord, naar men zei, en nog vele andere gruwelen bedreven. Hij is nog niet teruggekeerd, was het antwoord van Er, en het is niet waarschijnlijk dat hij ooit terug zal komen.

Zijn aanblik was werkelijk een van de verschrikkelijkste schouwspelen die we te zien hebben gekregen. Toen we dicht bij de mond van de spleet waren en op het punt stonden naar boven te gaan, na al deze kwellingen te hebben gezien, kregen we plotseling Ardiaios in het oog met een aantal anderen, van wie de meesten, denk ik, ook tyrannen waren geweest. Maar er waren ook gewone burgers bij die zeer grote misdaden hadden gepleegd. Zij dachten dat ze eindelijk omhoog konden, maar de spleet nam hen niet op en stootte een gebrul uit, telkens wanneer een van de misdadigers of iemand die niet voldoende had geboet, naar boven probeerde te komen. Er stonden daar mannen, vertelde hij, woest en vurig om te zien, die op het horen van het gebrul de mensen vastgrepen en wegvoerden.

Ardiaios en die anderen bonden ze de handen, de voeten en het hoofd vast. Ze smeten hen op de grond en ranselden hen af. Vervolgens sleepten ze hen door het struikgewas langs de kant van de weg, waar de doornen hen openreten. Daarbij vertelden ze aan ieder die voorbij kwam waarom deze mensen zo werden behandeld, en zeiden dat ze op weg waren om hen in de Tartaros te gooien.

De mensen stonden daarginds duizend en één angsten uit, zei Er, maar de ergste angst voor iedereen was wel om het gebrul van de spleet te horen wanneer er iemand naar boven wilde gaan. En heel groot was de opluchting als het stil bleef zodat er iemand kon opstijgen.

De spleet stoot een gebrul uit als een burger denkt weg te kunnen komen uit deze afgrijselijke zone. Maar hij heeft niet met de 'duivels' gerekend die het gebrul beantwoorden met hun daden door de gestrafte zonder pardon aan te pakken. De spleet weet dus wanneer er genoeg geleden is en wanneer de straf is uitgeboet. Hoe lang zal Hitler of Stalin hier moeten verblijven, of al die andere menselijke oplichters die dood en verderf hebben gezaaid, alleen maar om zelf de macht te kunnen behouden?

Er maakt met veel anderen een tocht door dit rijk en komt uiteindelijk bij een soort kern ervan die beschreven wordt. Licht speelt een bijzondere rol in dit verhaal. Een ook de toenmalige visie op de samenstelling van de kosmos komt ter sprake. De tekst zegt:

Na vier dagen kwamen ze op een plaats vanwaar ze een rechte baan licht zagen, als een zuil, die van boven af de hele hemel en aarde doorsneed.

Het leek nog het meeste op een regenboog, maar was helderder en zuiverder. Na nog een dag reizen bereikten ze dat licht en middenin dat licht zagen ze de uiteinden van lichtkoorden die uit de hemel naar beneden waren gespannen. Dit licht is het verband van de hemel, want net zoals bij bepaalde schepen een gordel van touwen het verband geeft, zo houdt dit licht de hele kringloop van het universum bijeen. Tussen de uiteinden van de lichtkoorden is de spinspoel gespannen van Anangke, de godin van het onvermijdelijke, die alle kringlopen veroorzaakt.

Het leven voorgesteld als resultaat van het werk aan een spinspoel - de levens en al wat gebeurt zijn het resultaat een proces van spinnen. Wij zouden het tegenwoordig evolutie noemen, waarbij het een uit het andere voortkomt, maar toen keek men daar anders tegenaan. Het is net als de draad (in het Hebreeuws) hatikva (הַתִּקְוָה) 'de hoop' die ook in het bijbelboek Job wordt genoemd, (geciteerd in Job 4,21) die alles met alles verbindt en die jouw leven verbindt met dit bestaan. Wij zijn dus onderdeel en uitkomst van een handwerk, wij zijn een spinsel. De godin Anangke doet dit niet alleen. Ze heeft hulp van de drie dochters, schikgodinnen:

Rondom Anangke zitten nog drie andere godinnen op gelijke afstanden van elkaar, ieder op een eigen troon. Het zijn de Moiren of Schikgodinnen, dochters van Anangke. Ze zijn in het wit gekleed en dragen een hoofdband. Deze Schikgodinnen, Lachesis, Klotho en Atropos, zingen in harmonie met de Sirenen. Lachesis bezingt het verleden, Klotho het heden en Atropos de toekomst. Klotho helpt van

tijd tot tijd de buitenste wervel van de spinspoel ronddraaien door met de linkerhand een duwtje te geven. Atropos helpt met haar linkerhand de binnenste wervels, en Lachesis helpt alle wervels, nu eens met haar rechterhand, dan weer met haar linker.

De ziel van de mens wordt uiteindelijk wedergeboren. Telkens in een nieuw lichaam met een nieuwe bestemming. Maar voor het zover is krijgen de stervelingen in deze onderwereld eerst een lot toebedeeld en vervolgens mogen zij een keuze maken uit een levenspatroon. De vrijheid van de stervelingen bestaat eruit dat ze zelf mogen kiezen:

Ze worden geacht in staat te zijn om hierin de κρατίστη αἵρεσις, 'de beste keuze' te maken, overeenkomstig met de aard van de ziel. Deze keuze kan enerzijds voor een beter ofwel rechtvaardiger leven zijn en anderzijds voor een slechter ofwel onrechtvaardiger leven. De ziel moet met overtuiging de keuze kunnen maken voor een gematigd leven dat uitersten vermijdt, zowel in het leven als in het hiernamaals. Zo wordt zij immers εὐδαιμονέστατος, 'het gelukkigst'.

Bron: (<https://theses.ubn.ru.nl/server/api/core/bitstreams/36b74958-f7cd-435f-be48-4f263c205da7/content>)

En dan begint 'het circus' dat we leven noemen van een mens, van voor af aan. De heraut die dit regelt spreekt de mensen toe en maakt duidelijk dat het niet een god is die het bepaalt maar dat ze zelf aan het roer staan:

Toen Er en de andere mensen daar waren aangekomen, moesten ze onmiddellijk naar Lachesis gaan. Maar eerst stelde een heraut hen ordelijk op, nam uit de schoot van Lachesis loten en levenspatronen, besteed een hoog spreekgestoelte en sprak:

'Luister naar het woord van Lachesis, de maagdelijke dochter van Anangke. Onbestendige mensen, ge staat aan het begin van een nieuwe cirkelgang als sterveling, waar geboorte voert tot de dood. Geen godheid zal voor u het lot werpen, maar ge zult zelf uw eigen godheid kiezen. Laat degene aan wie het eerste lot toevalt, het eerste zijn leven kiezen. Hieraan zal hij dan onvermijdelijk zijn gebonden. Het goede is niet gebonden, en ieder zal er meer of minder deel aan hebben, naarmate hij het goede eert. De verantwoordelijkheid ligt bij degene die de keuze maakt. God Zelf staat erbuiten.'

Na deze woorden wierp de heraut de loten over allen uit en ieder raapte het lot op dat naast hem was neergevallen, behalve Er zelf, want hij mocht niet.

Nu was het voor ieder die een lot had opgeraapt duidelijk welk nummer hij had. Daarna spreidde de heraut de levenspatronen voor hen uit op de grond, veel meer dan er mensen waren. Het waren levens van allerlei soort: van dieren en van mensen.

Er waren levens bij van tyrannen van wie sommigen tot het einde toe tyran bleven, maar ook van tyrannen die tijdens hun leven ten val kwamen en eindigden in armoede en ballingschap, waarbij ze tot de bedelstaf geraakten. Er waren levens bij van mensen die beroemd waren om hun gestalte, hun schoonheid, hun lichaamskracht en hun succes bij wedstrijden, of om hun edele geboorte en de voortreffelijke eigenschappen van hun voorouders. Ook waren er levens bij van mensen met een slechte reputatie. Dit alles gold zowel voor vrouwen als voor mannen. De eigenschappen van de mens waren echter niet bij het levenspatroon inbegrepen, omdat de keuze van een ander leven noodzakelijkerwijs een ander soort mens met zich meebrengt. De overige omstandigheden waren wel vermengd met elkaar en hielden verband met rijkdom en armoede, met ziekte en gezondheid, waarbij ze soms het midden hielden tussen deze uitersten.

De mensen mogen dus kiezen maar de verteller merkt op dat sommigen dat niet erg slim doen. Zij die uit de hemel kwamen zitten nog vol mooie beelden en kiezen zonder echt goed na te denken (in een opwelling of door emotie bepaald) een levenspatroon dat daar uiteindelijk haaks op staat. Zoals nu wetgeving wordt voorgesteld op basis van beleving: onvrede met een bepaalde situatie zonder echt na te denken over de gevolgen en de effecten van de wet. Een asielcrisis willen uitroepen op basis van emotie.

Als de gegadigden uiteindelijk het levenspatroon hebben gekozen wordt dit door de schikgodinnen vastgelegd:

Toen nu iedereen het volgende leven had gekozen, gingen ze in de volgorde waarin ze hun lot hadden getrokken naar Lachesis. Deze gaf aan ieder de godheid ('genius', 'daimoon') mee die hij had getrokken als bewaker voor zijn leven en als vervuller van zijn keuze.

De godheid bracht het levende wezen eerst naar Klotho (bezingt het heden), vlak onder de hand waarmee ze de draaiing van de spinspoel gaande hield, om zo het gekozen levenslot te bevestigen. Vervolgens bracht de godheid het levende wezen naar de spinnende Atropos (bezingt de toekomst), en ze zorgde er zo voor dat de gesponnen draden niet meer waren terug te winden.

Vandaar ging het levende wezen zonder zich om te keren langs de troon van Anangke. Toen het daar voorbij was, en ook de anderen daarlangs waren gekomen, trokken ze gezamenlijk naar de vlakte van Lethe (vergetelheid) door een verzengende en verstikkende hitte, want er stonden nergens bomen en er groeide niets.

De zon ging al onder toen ze hun kamp opsloegen bij de rivier de Lethe, waarvan het water door geen enkel vat kon worden vastgehouden. Ze moesten allemaal een bepaalde hoeveelheid van het water drinken, maar sommigen die daarvoor niet door hun gezonde verstand werden behoed, dronken meer dan de toegemeten maat. En steeds als er iemand dronk, vergat hij alles.

Daarna is het tijd om terug te keren naar de wereld van de levenden en worden de zielen opnieuw met een nieuw lichaam geboren zonder dat ze zich iets van wat zich daarvoor heeft afgespeeld kunnen herinneren. Interessant vind ik hier de formulering in het Grieks met betrekking tot het begrip 'godheid' of 'Genius' (engels), een vertaling van δαίμονα. Ieder mens zijn eigen 'daimoon' die hem vastgeketend heeft aan zijn lot(sbestemming).

In het Grieks staat het er zo:

[620δ] ὑπὸ τῶν ἄλλων, καὶ εἰπεῖν ἰδοῦσαν ὅτι τὰ αὐτὰ ἂν ἔπραξεν καὶ πρώτη λαχοῦσα, καὶ ἀσμένην ἐλέσθαι. καὶ ἐκ τῶν ἄλλων δὲ θηρίων ὡσαύτως εἰς ἀνθρώπους ἰέναι καὶ εἰς ἄλληλα, τὰ μὲν ἄδिका εἰς τὰ ἄγρια, τὰ δὲ δίκαια εἰς τὰ ἥμερα μεταβάλλοντα, καὶ πάσας μείξεις μείγνυσθαι.

ἐπειδὴ δ' οὖν πάσας τὰς ψυχὰς τοὺς βίους ἡρῆσθαι, ὥσπερ ἔλαχον ἐν τάξει προσιέναι πρὸς τὴν Λάχεσιν: ἐκείνην δ' ἐκάστῳ ὃν εἴλετο δαίμονα, τοῦτον φύλακα συμπέμπειν [620ε] τοῦ βίου καὶ ἀποπληρωτὴν τῶν αἵρεθέντων. ὃν πρῶτον μὲν ἄγειν αὐτὴν πρὸς τὴν Κλωθῇ ὑπὸ τὴν ἐκείνης χεῖρά τε καὶ ἐπιστροφὴν τῆς τοῦ ἀτράκτου δίνης, κυροῦντα ἢν λαχὼν εἴλετο μοῖραν: ταύτης δ' ἐφαψάμενον αὐθις ἐπὶ τὴν τῆς Ἀτρώπου ἄγειν νῆσιν, ἀμετάστροφα τὰ ἐπικλωσθέντα ποιοῦντα: ἐντεῦθεν δὲ δὴ ἀμεταστρεπτὶ ὑπὸ τὸν τῆς

Laat je deze tekst vertalen in een vertaalprogramma, dan krijg je heel verschillende uitkomsten. Het Grieks uit de tijd van Plato en de wijze waarop hij zich uitdrukte is niet zo eenvoudig te vertalen. Een Engelse vertaling luidt van het laatste deel:

[620d] And she sent with each, But when, to conclude, all the souls had chosen their lives in the order of their lots, they were marshalled and

went before Lachesis. And she sent with each, [620e] as the guardian of his life and the fulfiller of his choice, the genius that he had chosen, and this divinity led the soul first to Clotho, under her hand and her turning of the spindle to ratify the destiny of his lot and choice; and after contact with her the genius again led the soul to the spinning of Atropos to make the web of its destiny irreversible, and then without a backward look it passed beneath the throne of Necessity.

Verklarende noot:

620D - 621D After all the souls had chosen, Lachesis bestowed on each its daemon or genius. Thereafter the choice was ratified by the remaining Fates, and finally by Necessity.

Bron Grieks en vertaling: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0167:book=10:section=620d>

Ieder mens zijn eigen 'daimoon' die een leven lang bij hem blijft en die hem vergezelt bij alles wat hij denkt, doet en voelt. Bij de keuzes die hij maakt en of deze mens zich laat leiden door zijn 'gezond' verstand zoals de filosoof Plato graag zou willen, omwille van de goedheid en de gerechtigheid, waardoor de ziel tenslotte het meest gelukkig kan worden. Of dat in een leven lukt is te betwijfelen. Talloos zijn de voorbeelden dat mensen niet leren van hun fouten, niet van hun verleden en ook niet van de dingen die om hen heen fout gaan. Plato zou wel willen dat het beter ging maar net zoals in de bijbel in het verhaal van de arme Lazarus en de rijke man helpt het niet als een boodschapper uit de hemel of in het geval van Plato, de man Er, een waarschuwend vingertje opsteekt. Het evangelie van Lucas zegt als antwoord op de vraag om een bode uit het rijk der doden te sturen opdat de levenden luisteren en hun levenspad aanpassen:

Doch hij zeide tot hem: Indien zij naar Mozes en de profeten niet luisteren, zullen zij ook, indien iemand uit de doden opstaat, zich niet laten gezeggen.

(Lucas 16, 31)(NBG51)

Zo is het maar net. Zou het komen omdat de zielen teveel water uit de Lethe hebben gedronken, of zou het komen omdat niet de vergetelheid maar de slechte inborst van mensen, hun verkeerd gekozen levensloop, de hoofdschuldige is in het leven van mensen dat fout afloopt? Politici die hardnekkig blijven vasthouden aan hun vooroordelen, hun menonwaardige behandeling van de medemens omdat hij een andere

kleur heeft of uit een ander land komt...zijn zij voorbeelden van dit gegeven dat door Plato zo mooi wordt uitgewerkt?
Het gaat er uiteindelijk helemaal niet om of het verhaal, deze apologie, van Plato waar is, of overeenkomt met de werkelijkheid. Kern is de menselijke vrijheid en de keuzevrijheid van de mens. Kern is ook dat geen enkele daad zonder gevolgen blijft. Maar als je na je dood moet ontdekken dat je helemaal verkeerd bezig was, is het veel en veel te laat.

John Hacking
September 2024

Bronnen:

Platoon Verzameld Werk - deel 10 - Politeia
<https://www.arsfloreat.nl/uit-plato-deel-10-mythe-van-er.html>

<https://theses.ubn.ru.nl/server/api/core/bitstreams/36b74958-f7cd-435f-be48-4f263c205da7/content>

<http://classics.mit.edu/Plato/republic.11.x.html>

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0167:book=10:section=620d>

Heilstaat

Fascinerend vind ik in de 14e eeuwse tekst over de val van een Japans gelacht (De val van de Taira) hoe ook de beschrijving van de natuur betrokken wordt in het dramatisch verloop van het verhaal. De planten en dieren doen mee. Ze hebben betekenis en de hoofdrolspelers zijn zich hier heel goed van bewust. In de gevoelens van heimwee spelen bijvoorbeeld de bloesem van fruitbomen en vooral ook de maan een grote rol. In het hoofdstuk KENREIMON-IN WORDT NON komt dit op een mooie manier tot uiting en daarom citeer ik dit hele hoofdstuk:

Vrouw Kenreimon-in nam haar intrek in Yoshida, een buitenwijk van de hoofdstad, aan de voet van de oostelijke heuvels. Daar lag het kluizenaarsverblijf van een zekere Kyöë, een hooggeplaatste monnik uit Nara, dat al jaren onbewoond was. De tuin was overwoekerd door onkruid, varens groeiden dik tegen de dakrand, de rieten blinden hingen

aan flarden, de slaapkamer was ten prooi aan regen en wind. Er groeiden bloesems in velerlei kleuren, maar niemand kwam daarvan genieten. Avond na avond stroomde het maanlicht naar binnen, maar er was geen eigenaar die het een nacht lang bewonderde. Zij die vroeger op een troon van jade zat achter brokaten gordijnen moest haar toevlucht nu nemen tot een vreselijk vervallen hut, afgezonderd van al haar verwanten. Haar leed laat zich wel raden; ze was als een vis op het droge, of een vogel wier nest is afgepakt. In haar ellende verlangde ze zelfs terug naar het zware leven in een bootje op de baren. Haar gedachten gingen uit naar de witte wolken boven de westelijke zee, ver voorbij de onmetelijke blauwe golven, en haar tranen druppelden wanneer ze de maan zag schijnen in het tuintje van haar bemoste hut met rieten dak. Onuitsprekelijk was haar verdriet.

Zo kwam het dat ze non werd, en wel op de eerste dag van de vijfde maand van het eerste jaar van Bunji. [1185] Naar verluidt werd de ceremonie uitgevoerd door de vrome Insei, die in een monnikencel woonde bij de Chōraku-tempel, tegen de oostelijke heuvels. Om hem te belonen schonk ze hem een gewaad van haar zoon, keizer Antoku. De knaap had het gedragen tot vlak voor zijn dood; het geurde nog naar het parfum dat hij eraan had gegeven. Kenrei-mon-in had het meegebracht naar de hoofdstad vanuit de verre westelijke provincies als aandenken aan haar zoon, en ze had zich voorgenomen er nooit afstand van te doen, maar nu ze de monnik niets anders kon schenken, haalde ze het in tranen tevoorschijn, in de hoop dat het haar jongen zou helpen om herboren te worden in Amida's paradijs. De monnik was te zeer ontroerd om haar te bedanken. Toen hij afscheid van haar nam, waren zijn mouwen doornat van zijn tranen. Naar men zegt werd er van Antoku's kleed een wimpel gemaakt die opgehangen werd voor de Boeddha van de Chōraku-tempel.

In haar vijftiende levensjaar was Kenreimon-in aangesteld als keizerlijke gade, en in haar zestiende was ze keizerin geworden; Steeds had ze aan de zijde van haar keizerlijke gemaal vertoefd. Ze had hem aangespoord tot ochtendaudiënties en 's nachts had alleen zij zijn liefde genoten. In haar tweeëntwintigste jaar had ze het leven geschonken aan een zoon die kroonprins werd, en toen hij de troon besteeg, werd haar in het paleis de titel Kenreimon-in toegekend. (Letterlijk vertaald: 'Hare Eminentie van de Kenrei-poort' (een van poorten van het keizerlijk paleis) Als dochter van premier Kiyomori en als moeder van de heersende vorst had ze het grootste respect genoten.

Op haar negenentwintigste was ze nog steeds zo mooi als perzik of abrikozenbloesems en zo bekoorlijk als een lotus, maar omdat het geen zin had haar lange lokken, versierd met ijsvogelveren, te behouden, werd ze ten langen leste toch non. Ze verzaakte aan deze vlietende wereld en verkoos het pad naar de ware wijsheid. Toch kwam er geen eind aan haar grote verdriet. Nooit, in alle levens die haar te wachten stonden, zou ze vergeten hoe haar dierbaren in de golven waren verdwenen; de gezichten van haar moeder en zoon zouden haar altijd blijven. Waarom was háár leven, zo breekbaar als de dauw, blijven voortduren? Nooit vergat ze welk lot haar ten deel was gevallen; onophoudelijk stroomden haar tranen. Hoe kort ook de nachten in de vijfde maand, het duurde een eeuwigheid tot de ochtend, en het verleden verscheen niet eens in haar dromen, want ze viel niet eens even in slaap. 'Zwakjes flikkerde aan de muur het weinige kaarslicht dat haar restte; eenzaam klonk 's nachts het tikken van de regen op haar duistere raam.' Toen de vrouw van Shangyang in haar paleis werd opgesloten, zal zelfs die er niet ellendiger aan toe zijn geweest.¹

De wind voerde de doordringende geur aan van een mandarijnboom, niet ver van de dakrand, die de vorige inwoner wellicht had geplant omdat hij aan het verleden wilde worden herinnerd.² Twee- of driemaal weerklonk de roep van de kleine koekoek, waarop Kenreimon-in een oud vers te binnen schoot dat ze neerschreef op het deksel van haar inktsteen:

Al roepende, kleine
koekoek, zoek je de geur
van mandarijnbloesems -
verlang jij zó
naar een oude geliefde?

Kenreimon-ins hofdames had het ontbroken aan de moed om net als vrouwe Nii of Kozaishō de verdrinkingsdood te sterven. Ruwe krijgers hadden hen meegevoerd naar de hoofdstad, waar ze thuishoorden. Jong en oud, allemaal waren ze non geworden, en ze hadden zich gehuld in zulke troosteloze gewaden dat hun bestaan er niet meer toe leek te doen. Ze brachten hun dagen en nachten door in diepe valleien of in rotsspelonken die ze zich vroeger niet eens hadden kunnen voorstellen. Hun oude woningen waren in rook opgegaan; er bleven alleen nog wat schamele sporen van over, die overwoekerd werden door onkruid, en van hun oude bekenden kwam niemand hen opzoeken. Ze zullen zich hebben gevoeld als de helden uit het oude China die één

middag doorbrachten onder de onsterfelijken en bij hun terugkeer alleen nakomelingen in de zevende graad aantreffen!

En toen, op de negende dag van de zevende maand, was er die grote aardbeving: Kenreimon-ins muren stortten in en haar vervallen woning zakte in elkaar, zodat ze nu helemáál geen plaats meer had om te wonen. Over bewakers in groene gewaden beschikte ze niet. Haar verwilderde omheining was nog meer bedauwd dan de omliggende weiden, en de krekels lieten hun weeklacht al horen, in de overtuiging dat de tijd er rijp voor was. De nachten werden geleidelijk langer, en zijzelf sliep minder dan ooit: het leek wel alsof de ochtend nooit meer zou aanbreken. Haar grenzeloze neerslachtigheid werd nu ook nog eens verhevigd door herfstmelancholie - de toestand werd ondraaglijk. In een onbestendige wereld kwijnden zelfs de oude getrouwen weg die haar wat troost hadden kunnen bieden, en niemand bekommerde zich om haar.

Noten:

1 Parafrase van Bai Juyi's gedicht 'De vrouw met grijze haren in het Shangyang-paleis', dat het lijden beschrijft van Yang Guifei's rivalen. De Chinese keizer verwaarloosde namelijk al zijn overige vrouwen en sloot hen op in het Shangyang-paleis. (Zie Idema, Bai Juyi, p. 132)

2. Mandarijnen werden geassocieerd met 'herinneringen' dankzij een bekend gedicht uit de Kokinshū (nr. 139): 'Ruik ik de geur/ van mandarijnbloesems / die verschijnen in de vijfde maand, / dan lijkt die op de geparfumeerde mouwen / van iemand die ik ooit heb liefgehad.'

Uit: De val van de Taira, pag. 689-692

Dieper dan deze val in volslagen armoede en ellendigheid kon deze voormalige keizerin niet vallen. De vervallen woning staat ook voor de macht en het aanzien dat ze is kwijtgeraakt en nu houdt ze niks meer in handen. Misschien ook het toekomstig lot van al de partners van de omhooggefallen en zelfbenoemde dictators die op dit moment de wereld zwart kleuren door hun solipsistisch en narcistisch egoïsme. Dictators en demagogen denken dat de wereld van hen is, dat zij bijna goddelijk kunnen beslissen over leven en dood en dat ze dat ook nog eens een keer denken te doen in de naam van het 'volk'. In de Groene Amsterdammer van 11 september 2024 verschenen in nr. 37, onder de kop "Democide is zo gepleegd

De dreiging dat onze vrijheid om zeep geholpen wordt door demagogen was nog nooit zo wijdverbreid als nu. Wat kunnen we doen tegen oprukkend despotisme?" (<https://www.groene.nl/artikel/democide-is->

zo-gepleegd) beschrijft de auteur John Keane hoe despoten te werk gaan en op welke smerige manier ze alle regels aan hun laars lappen en het 'achterlijke volk' bedriegen. Hoe dom kun je zijn om die mooie leugenpraatjes te blijven geloven. Denkt men nou werkelijk dat de dictator alle beloftes zal gaan vervullen die aan het 'volk zijn gedaan? Een nieuwe heilstaat waarin alles pais en vree zal zijn en geluk voor iedereen?

Op zondag 15 september zond Zembla een docu uit over de plannen van de solipsist Trump als hij eenmaal weer herkozen zal zijn (<https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/de-wraak-van-trump>). Ontluisterend. De aankondiging van dit programma zegt over deze zelfbenoemde 'wraakengel':

"Ik ben jouw strijder. Ik ben jouw gerechtigheid. En voor degenen die onrecht is aangedaan en verraden, ben ik je vergelding." Aldus Donald Trump in maart 2023 voor een gehoor van conservatieve aanhangers. De oud-president van de Verenigde Staten heeft er nooit een geheim van gemaakt om tijdens zijn mogelijk tweede ambtstermijn wraak te nemen op zijn tegenstanders.

Voor de uitvoering van dat presidentschap ligt al een compleet plan klaar: het omstreden Project 2025, waarin Trump bijvoorbeeld aankondigt dat het ministerie van Justitie wordt opgeheven als hij opnieuw aan de macht komt. Australische onderzoeksjournalisten spreken in Zembla met unieke bronnen rondom Trump en schetsen op die manier wat de wereld te wachten staat als hij over anderhalve maand opnieuw gekozen wordt.

Aanhangers van Trump, zoals Chad Wolf, hebben geen moeite met zijn uitspraken die in veel gevallen overeenkomen met de racistische taal die Adolf Hitler uitsloeg over de Joden. Deze keer zijn de immigranten de gebeten hond. 15 miljoen immigranten worden bedreigd met uitzetting (wat natuurlijk niet gaat lukken omdat niemand hen wil) en met opsluiting in concentratiekampen. Dat alles om de 'verdunning van het eigen bloed' te voorkomen (zo een uitspraak van Trump). Ziehier wat de VS te wachten staat. Maar dat is nog niet alles. De grootste vijand van Trump vormt in zijn ogen het ministerie van justitie dat de vervolging van hem heeft ingezet. In Project 2025 wordt het plan gepresenteerd om ambtenaren die niet loyaal zijn aan de president te ontslaan.

Tienduizenden staan al op een lijst om verwijderd te worden van hun functie. Ondertussen stelt de directeur van de Heritage Foundation, die aan de basis staat van dit plan, Paul Dans, dat er inmiddels 10.000 mensen zijn geworven uit alle lagen van de bevolking om geïnstrueerd te

worden om vanaf dag een de macht over te nemen in het ambtenarenapparaat. Dan zal een rijk van welvaart en vrede aanbreken, zo deze fantast en wolf in schaapskleren. In feite is de dictatuur dan een feit en heeft iedereen zich te buigen naar de grillen van een totale idioot die enkel alleen maar uit is op zelfverheerlijking en macht.

Hoe ziet de heilstaat eruit als dit soort mislukte mensen - want empathie, medemenselijkheid en verdraagzame betrokkenheid op anderen is aan hen niet besteed - de macht heeft? Kijk naar Rusland waar de sfinx Putin het land economisch niet vooruit heeft gebracht omdat zijn corrupte vrienden de staatsruif leegeten. Dus begint hij maar een oorlog en houdt hij de Russen een droom van een groot en machtig Rusland voor. Hoe kwam hij aan de macht? Door terreuraanslagen (uitgevoerd door zijn eigen geheime dienst) op onschuldige burgers waaronder heel veel kinderen. Door het laten vermoorden en opsluiten van alle oppositie. De grootheid van Rusland lijkt nog het meest op het concentratiekamp-beleid van voorganger Stalin. Of kijk naar Myanmar, China, Syrië, waar elke vorm van verzet in bloed wordt gesmoord, of waar meer dan een miljoen Oeigoeren verblijft in concentratiekampen (China) met een onmenselijk regime. En overal controle en beheersing van de bewegingen in de samenleving. Mensen worden in China al herkend aan hun lopen, hun gezicht is daarvoor niet meer nodig.

Hoe ziet de heilstaat in Nederland eruit als de partij voor verdraaiing en hun leugendracula het partijprogramma helemaal kunnen uitvoeren? Krijgt er een woningzoekende eerder een woning als alle immigranten over de grens zijn gezet? Worden ouderen in zorginstellingen eerder en beter geholpen als de grenzen eenmaal dicht zijn en Nederland helemaal op één staat? Als alle LHBTBI'ers en alle ecologisch en links-denkenenden monddood zijn gemaakt, de kritische pers opgeheven, de rechtsstaat ondermijnd, de progressieve cultuur dood gemaakt en het onderwijs alleen maar mag praten over volk en vaderland, over de grote historische gebeurtenissen in het verleden, de gouden eeuw zonder te reppen over massamoord, slavernij, uitbuiting, kolonialisme, racisme en ander ongerief...Hoe fijn is het dan om in Nederland te wonen. Zwarte Piet terug, maar geen woning erbij, geen extra zorg aan je bed. Want al dat gezwets en haat-gepredik van de leugendracula en zijn soortgenoten heeft maar één doel: macht en zelfverrijking. De rijken rijker en zelf zwelgen in overvloed. En maar lachen, het 'achterlijke volk' dat op hen heeft gestemd en dat hen de macht heeft bezorgd uitlachen, verachten, vertrappen....fijne heilstaat. Hartelijk gefeliciteerd partijen die dit plan ondersteunen: Bijzonder Boeren Bedrog, Nieuw (a)Sociaal Controledrift en Voor Vrijheid en Demagogie...Je kunt niet half instemmen met deze partij voor verdraaiing - het hele pakket ligt klaar

om uitgevoerd te worden. En de kern ervan is blank ongepolijst racisme en de gedachte dat zij beter zijn dan de rest.

Daarom vinden dit soort demagogen en dictatoren elkaar: zij zijn van hetzelfde laken en pak. Kleine brullende Mussolini's, Hitlers, 'Grossmaulen und Hochstapler', overtuigd van hun eigen gelijk en zich voedend met haat en nog eens haat. Ik vermoed dat ze allemaal leiden aan een minderwaardigheidscomplex en dat ze op deze wijze compensatie zoeken. Ze hebben niet gekregen waar ze recht op dachten te hebben en verschaffen zich nu via de weg van de macht het broodnodige aanzien en zelfrespect. Ongeacht de prijs, ongeacht de vele onschuldigen die het loodje leggen. En als het ook nog met een religieus sausje overgoten kan worden zijn ze helemaal in de zevende hemel want dan denken ze dat werken aan de verlossing van de wereld. In feite zijn ze Satansknechten uit de hel, gevallen engelen, uit op wraak en vergelding. En daarna toe zullen ze ook terugkeren: de helse duivels hebben hun messen al geslepen...werk aan de winkel. Dan is de dood een grote troost voor al die slachtoffers want die brengt een stukje gerechtigheid voor al die onmenselijkheid.

John Hacking
16 september 2024

De val van de Taira. Vertaald uit het Japans en toegelicht door Jos Vos, Amsterdam 2022, (Athenaeum, Polak & Van Genneep)

Egalité, Fraternité, Liberté... anno 2024

Deze drie begrippen liberté, égalité en fraternité, (vrijheid, gelijkheid en broederschap) uit de tijd van en vooral na de Franse Revolutie hebben in mijn ogen nog niets van hun actualiteit verloren. Samen vormen ze een geheel en pas samen hebben zij, zo vermoed ik ook pas echt zin. Vrijheid, los van de andere twee begrippen is te vaak een vrijheid die alleen maar aan zichzelf denkt. Opeisen dat je vrij wilt zijn is niet verkeerd, maar te vaak gaat dat ten koste van de vrijheid van je medemens als zijn vrijheidsbehoefte botst met die van mij. Vrij zijn om te handelen en te denken zoals je zou willen stoot altijd op de grenzen van de vrijheid van de ander. Dus afspraken zijn nodig om samen die vrijheid gestalt te geven en meestal betekent dat ook een vrijwillige inperking van je eigen vrijheid. Vrijheid is dus nooit absoluut en nooit onbeperkt.

Zelfs de grootste tiran is niet echt vrij, ook al stelt hij alles in het werk om zijn dictatuur vorm te geven en te bewaren.

En, dat is het mooie aan het leven, eens legt hij het loodje en met hem zijn zijn macht en zijn onderdrukking ten einde want als lijk kun je niet zoveel.

Broederschap en zusterschap is alleen mogelijk als wij elkaar als broeders en zusters (kunnen) zien. En vooral ernaar handelen. Aan vrome praatjes hebben we niets.

Gelijkheid - elkaar als gelijken beschouwen gaat volgens mij vooraf aan broederschap en zusterschap en tenslotte ook aan vrijheid. Dus niet beginnen met je claim op vrijheid en dus je eigen gelijk voorop stellen, want dat geeft alleen maar controverses. De erkenning dat we allemaal gelijk zijn kan erin uitmonden dat we in wezen daarom ook broeders en zusters van elkaar kunnen zijn. We leven op één planeet aarde, in één wereld, we hebben allemaal een lichaam, we bloeden als wij ons snijden, we hebben op zijn tijd honger en dorst en we gaan allemaal een keer dood. Je bent dus geen autonoom wezen en zeker geen wezen dat denkt beter te zijn dan anderen.

Alle verschillen die we ervaren en die we maken zijn grotendeels cultureel bepaald. Verschillen tussen huidskleur, tussen afkomst, woongebied, leefgewoontes, doen in mijn ogen niets af aan deze fundamentele gelijkheid.

En de biologie leert ons dat het verschil tussen man en vrouw een relatief verschil is, veelal eerder vaak ook een kwestie van definitie en van kortzichtigheid omdat eigenschappen en kenmerken aan beiden worden toegekend. Misschien is er over niet al te lange tijd ook een buitenbaarmoederlijke voortplanting mogelijk: dan vervalt ook dit onderscheidende kenmerk en worden mannen- en vrouwenlichamen in de loop van de evolutie minder man en minder vrouw zoals wij die nu beschrijven. Misschien is de hele transgender-discussie en de vorm waarin dit zichtbaar wordt in mensen wel een voorstadium in dit proces. Hormonen en andere medische hulpmiddelen zullen ook hun invloed hebben op het menselijk lichaam waardoor lichamelijke kenmerken minder onderscheidend worden. En nog een stap verder: misschien krijgen we wel designer-baby's - aangepast aan smaak en vraag van de ouders of de wetenschappers...En als we dhr Musk moeten geloven worden mensen sowieso onderdeel van robotisering omdat ze rechtstreeks verbonden zijn met een computer. Dan kan de mens definitief de dan totaal vervuilde en giftige aarde verlaten en zich staande houden in de kosmos, eventueel op een andere planeet. Alsof er dan een nieuw begin mogelijk is omdat we de kansen die we hier op

aarde kregen om er wat van te maken volledig verkloot hebben door de totale vervuiling die elk levend wezen aantast en ten gronde richt. Microplastics zijn inmiddels in elke vorm van leven aangetroffen, geen enkele baarmoeder is er vrij van. Voor de aanwezigheid van pesticiden geldt hetzelfde. Het is overal.

Gelijkheid - gelijk zijn aan elkaar - die erkenning is waarschijnlijk de meest moeilijke stap om te zetten. Je kunt broeder en zuster zijn met velen maar toch anderen 'daarbuiten' beschouwen als je grootste vijand. Je kunt in een gedeelde relatief vrije samenleving je leven gestalte geven en toch ervan overtuigd zijn dat je een beter soort mens bent. Of je gelooft in een verwerpelijke rassentheorie, en je bent van mening dat je tot een beter 'ras' behoort. Zoals eeuwenlang tot op de dag van vandaag velen ervan overtuigd zijn dat het blanke 'ras' bovenaan de ladder staat in de evolutie van de mens. Waartoe dit kon leiden en nog steeds leidt kunnen we aanschouwen in de vele koloniale oorlogen, inclusief de slavernij, die het rijkere westen heeft gevoerd in Afrika, Zuid Amerika en Azië. Met als tragisch hoogtepunt de uitwassen in de Tweede Wereldoorlog. Uitwassen die in veel delen van de wereld nog voortduren waar volken en groepen (ook niet blanken) elkaar bestrijden, verketteren, verdrijven en uitmoorden. 11 miljoen vluchtelingen in Soedan, dat haalt nauwelijks het nieuws, de Rohingya zijn zo goed als vergeten, idem de Oeigoeren in de concentratiekampen in China. We zijn als samenleving grotendeels alleen maar op onszelf gericht en geven immigranten en vluchtelingen de schuld van alle problemen - dat idee bepaalt momenteel het politieke discours van het huidige kabinet in Nederland - ingezet door de Partij van Verdraaiing met goedkeuring van de coalitiegenoten en de zegen van de kiezers. In een woord walgelijk.

Vluchtelingen

Gebukt onder soms zichtbare,
soms onzichtbare lasten,
banen zij zich een weg door modder of woestijnzand,
gebogen, hongerig,

zwijgzame mannen in zware kaftans,
gekleed op alle vier de seizoenen,
oude vrouwen met gerimpelde gezichten
die iets vasthouden - een zuigeling, een lamp
- als herinnering - of een laatste homp brood.

Het zou het Bosnië van vandaag kunnen zijn,
het Polen van september '39, Frankrijk
acht maanden later, Thüringen in '45,
Somalië, Afghanistan, Egypte.

Er is altijd wel een wagen of ten minste een kar
gevuld met schatten (een donsdeken, een zilveren beker,
de snel vervluchtigende geur van thuis),
een auto zonder benzine, achtergelaten in de greppel,
een paard (dat in de steek zal worden gelaten), sneeuw, veel sneeuw,
te veel sneeuw, te veel zon, te veel regen,

en altijd dat typische buigen,
alsof ze naar een andere, een betere planeet neigen,
met minder ambitieuze generaals,
minder kanonnen, minder sneeuw, minder wind,
minder Geschiedenis (helaas, zo een planeet
bestaat niet, er is alleen dat buigen).

De voeten voortslepend
stappen ze langzaam, heel langzaam,
naar het land van nergens,
de stad van niemand,
de rivier van nooit.

Adam Zagajewski

De opkomst van radicaal rechts in veel landen maakt duidelijk dat het racisme nooit is weggeweest. Dat het geloof in een blanke suprematie hoogstens een tijdje heeft gesluimerd maar nu weer met volle kracht aan de oppervlakte mag treden. Racisme is van alle tijden. Daarom is de erkenning van de gelijkheid van elk mens zo moeilijk. Met een beroep op de bijbel en op andere geschriften wordt het 'culturele/biologische (en traditionele) onderscheid' tussen man en vrouw en daaraan gekoppeld een masculien machtsstreven weer benadrukt in tal van programma's van conservatieve partijen en hun denktanks. Zie het Project 25: (Mandate for Leadership - the conservative promise) dat een blauwdruk is voor Trump en kompanen om het bestuur van de VS opnieuw vorm te geven in een autoritaire en conservatieve stijl. Naast het feit dat ambtenaren, leger en pers volledig ondergeschikt moeten worden gemaakt aan de grillen van de president, wordt ook een poging ondernomen om de samenleving opnieuw vorm te geven: terug naar de

mannelijke autoriteit die op de eerste plaats moet komen te staan, de vrouw ondergeschikt aan de man en vooral belangrijk voor het krijgen van kinderen, het onderdrukken van elke vorm van bewustzijn met betrekking tot feminisme, gender, transseksualiteit, en andere vormen van relaties die mogelijk zijn. En blind voor het verleden en de excessen die plaatsvonden. De Ku Klux klan in een nieuwe jas: wit, protestant en racistisch. Deze jas past vele 'evangelicals' als gegoten. Een van de doelen van Project 25 is het herstel van het gezin onder het mom om de kinderen te beschermen. Het rapport schrijft daar o.a. over, ik citeer:

PROMISE #1: RESTORE THE FAMILY AS THE CENTERPIECE OF AMERICAN LIFE AND PROTECT OUR CHILDREN.

The next conservative President must get to work pursuing the true priority of politics—the well-being of the American family. In many ways, the entire point of centralizing political power is to subvert the family. Its purpose is to replace people's natural loves and loyalties with unnatural ones. You see this in the popular left-wing aphorism, "Government is simply the name we give to the things we choose to do together." But in real life, most of the things people "do together" have nothing to do with government. These are the mediating institutions that serve as the building blocks of any healthy society. Marriage. Family. Work. Church. School. Volunteering. The name real people give to the things we do together is community, not government. Our lives are full of interwoven, overlapping communities, and our individual and collective happiness depends upon them. But the most important community in each of our lives—and the life of the nation—is the family. Today, the American family is in crisis. Forty percent of all children are born to unmarried mothers, including more than 70 percent of black children. There is no government program that can replace the hole in a child's soul cut out by the absence of a father. Fatherlessness is one of the principal sources of American poverty, crime, mental illness, teen suicide, substance abuse, rejection of the church, and high school dropouts. So many of the problems government programs are designed to solve—but can't—are ultimately problems created by the crisis of marriage and the family. The world has never seen a thriving, healthy, free, and prosperous society where most children grow up without their married parents.

If current trends continue, we are heading toward social implosion. Furthermore, the next conservative President must understand that using government alone to respond to symptoms of the family crisis is a dead end. Federal power must instead be wielded to reverse the crisis and rescue America's kids from familial breakdown. The Conservative

Promise includes dozens of specific policies to accomplish this existential task.

Some are obvious and long-standing goals like eliminating marriage penalties in federal welfare programs and the tax code and installing work requirements for food stamps. But we must go further. It's time for policymakers to elevate family authority, formation, and cohesion as their top priority and even use government power, including through the tax code, to restore the American family.

Today the Left is threatening the tax-exempt status of churches and charities

that reject woke progressivism. They will soon turn to Christian schools and clubs with the same totalitarian intent. The next conservative President must make the institutions of American civil society hard targets for woke culture warriors. This starts with deleting the terms sexual orientation and gender identity ("SOGI"), diversity, equity, and inclusion ("DEI"), gender, gender equality, gender equity, gender awareness, gender-sensitive, abortion, reproductive health, reproductive rights, and any other term used to deprive Americans of their First Amendment rights out of every federal rule, agency regulation, contract, grant, regulation, and piece of legislation that exists.

Pornography, manifested today in the omnipresent propagation of transgender ideology and sexualization of children, for instance, is not a political Gordian knot inextricably binding up disparate claims about free speech, property rights, sexual liberation, and child welfare. It has no claim to First Amendment protection. Its purveyors are child predators and misogynistic exploiters of women. Their product is as addictive as any illicit drug and as psychologically destructive as any crime.

Pornography should be outlawed. The people who produce and distribute it should be imprisoned. Educators and public librarians who purvey it should be classed as registered sex offenders. And telecommunications and technology firms that facilitate its spread should be shuttered.

In our schools, the question of parental authority over their children's education is a simple one: Schools serve parents, not the other way around. That is, of course, the best argument for universal school choice—a goal all conservatives and conservative Presidents must pursue. But even before we achieve that long-term goal, parents' rights as their children's primary educators should be non-negotiable in American schools. States, cities and counties, school boards, union bosses, principals, and teachers who disagree should be immediately cut off from federal funds.

The noxious tenets of "critical race theory" and "gender ideology" should be excised from curricula in every public school in the country.

These theories poison our children, who are being taught on the one hand to affirm that the color of their skin fundamentally determines their identity and even their moral status while on the other they are taught to deny the very creatureliness that inheres in being human and consists in accepting the givenness of our nature as men or women. <https://www.documentcloud.org/documents/24088042-project-2025s-mandate-for-leadership-the-conservative-promise>

Het voert te ver om deze beleidsvoornemens en analyses waarop dit rapport is gebaseerd te becommentariëren - veel is eerder ideologie dan resultaat van onderzoek, veel wordt verondersteld en geopperd als oplossing...

Waarom zouden (als de cijfers kloppen) er zoveel ongehuwde moeders zijn zonder vader? En bij de zwarte bevolking nog veel meer? Is de terugkeer van het gezin de oplossing? Waarom zijn die vrouwen alleen, komt dat misschien wel vooral door de vader, de man, de macho die zichzelf te goed acht? De man is nergens het probleem in dit rapport, dat kan gewoon niet waar zijn.

In feite is dit pleidooi voor de terugkeer naar traditionele waarden een stap terug in de geschiedenis waar de blanke heteroseksuele man het voor het zeggen heeft en naast de rol van vader ook bepaalt hoe het gezinsleven en het leven van de kinderen eruit moet zien. De scholen mogen enkel nog traditionele waardes overbrengen en elke vorm van bewustwording is uit den boze. Of het nu het slavernijverleden betreft of de seksuele geaardheid van mensen, het leidt volgens de samenstellers van dit actieplan tot een sociale implosie in de maatschappij. Om hun visie kracht bij te zetten hebben ze een vijand nodig, een zondebok, een groep van mensen die anders denkt en handelt. Dat zijn in hun ogen alle politiek links georiënteerde mensen (de vijand van binnen volgens Trump), allen die niet deze gezinsidealen en samenstelling onderschrijven omdat ze homo zijn of trans etc. Ook vijanden dus die moeten worden bestreden, liefst met inzet van het leger als het aan nieuwe president ligt. Bewustwording op het terrein van gender wordt gelijkgesteld aan pornografie en dat in een land waarin de pornografie-business groot is geworden en de allergrootste is in de wereld.

Wat in dit project duidelijk aan het licht komt is het feit dat de ongelijkheid tussen mensen uitgangspunt is in het denken. En de samenstellers beschouwen zichzelf als behorende tot de groep aan de juiste kant van de geschiedenis. Broederschap en zusterschap is onmogelijk in een dergelijke politieke constellatie. Om van vrijheid maar

te zwijgen. In feite is het een vorm van fascistisch geïnspireerd racisme want de plannen van Trump spreken geen andere taal. Met Trump komt het fascisme naar Amerika, luidt een kop boven een artikel van Robert Kagan in de NRC:

Fascisme draait niet om beleid en politiek, maar om de sterke man – de leider aan wie het lot der natie wordt toevertrouwd. Donald Trump is zo'n man. Stel je de macht voor waarover hij als president van de VS kan beschikken. Met deze praatjesmaker bereikt het fascisme Amerika, schrijft Robert Kagan.

<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2016/mei/25/met-trump-komt-het-fascisme-naar-amerika-1621047>

Alle teksten over en tegen deze nieuwe sterke man voorafgaand aan de verkiezingen hebben niet kunnen voorkomen dat hij met overweldigende meerderheid werd gekozen. Een nachtmerrie voor velen, en niet alleen in de VS. Karin Amatmoekrim, schrijver en letterkundige schrijft in haar column vandaag en ik citeer haar met instemming als zij hierover schrijft:

(...) ik dacht er de laatste weken alsnog veel aan, nadat Donald Trump de Amerikaanse verkiezingen had gewonnen. Ik zocht even op hoeveel mensen er op hem hadden gestemd; het waren er meer dan 76 miljoen. Ik moest ervan bijkomen dat er kennelijk zoveel mensen zijn die een leider zien in een man die grossiert in onbehouwen, ongefundeerde en onnozele uitspraken. Het is een nachtmerrie op zichzelf. Kennelijk zijn we beland in een tijdperk waarin dom geschreeuw van pestkoppen meer waarde heeft dan bedachtzame twijfel.

In Amerika (en op een bepaalde manier helaas ook in Nederland) is de politieke weegschaal doorgeslagen naar mensen die hun onkunde vol bravoure tentoonstellen en die kwaadaardig getreiter bestempelen als krachtig leiderschap. Afgelopen week werd meteen duidelijk bij het samenstellen van zijn kabinet dat als het aan Trump ligt, de zogenaamde vrije wereld zal worden geleid door halve misdadigers en hele kwakzalvers.

(...)

Trump kan elke clown en crimineel aanstellen, want zijn overwinning heeft hem gesterkt in de overtuiging dat hij kan doen wat hij wil. Net als een paar jaar geleden, toen hij opmerkte dat je vrouwen gewoon in hun kruis moet grijpen als je daar zin in hebt. Woorden die daden worden, en die nu resoneren bij nieuwe generaties jonge mannen die viraal gaan op sociale media met de nieuwverworven slogan; 'your body, my choice', een pesterige omkering van de feministische leus 'my body, my choice'. De zinsnede komt van de jonge neo-nazi Nick Fuentes, die na de winst van zijn held Trump in een video grijnzend en met machtsgeile,

glinsterende oogjes roept; „Hey trut, wij hebben de controle over jullie lichamen! Raad eens? Mannen winnen alweer, okay? En ja, wij bepalen wat er met jullie lichamen gebeurt. Jouw lichaam, onze keuze!”

Karin Amatmoekrim wordt er niet vrolijk van en griezelt bij het idee dat de smeerlappen nu de overhand dreigen te krijgen. Ik denk dan meteen aan 1933-1945 zoals in Nazi-Duitsland de schreeuwers alle aandacht opeisten, de grote meerderheid zweeg en paste zich zover mogelijk aan, en relatief weinigen kwamen in verzet en moesten dat met hun leven in een concentratiekamp bekopen. Karin Amatmoekrim schrijft: De meelopers sluiten zich bij de winnaars aan, en worden de wreedste pestkoppen van allemaal. De rest van ons; de nerds, de verlegen, onhandige twijfelaars, de wetenschappers en kunstenaars, tellen niet mee. En alle andere vreemde vogels die niet in een binair of ander eng hokje passen, vallen buiten de boot en moeten zich uit lijfsbehoud aanpassen. Het is een wereldwijde plaag van bullebakken en treiterkoppen.

<https://www.nrc.nl/nieuws/2024/11/26/voor-altijd-vast-op-het-schoolplein-a4874384>

Vrijheid, gelijkheid, broederschap? Forget it! Als er geen gelijkheid is tussen mensen en als ze elkaar niet als gelijken beschouwen is elk politiek project zinloos en elk streven lucht en ijdelheid want haat en nijd, oorlog en onderdrukking, lijden en wanhoop voor velen zijn dan het resultaat. Als ongelijkheid de norm is wordt de prijs hoog want er komt altijd een moment waarop de onrechtvaardig behandelenden in opstand komen want ze hebben niks meer te verliezen.

Op sommige momenten denk ik wel eens dat het een achterhoedegevecht is van radicaal rechts omdat de samenleving verandert. De mannetjes met hun minderwaardigheidscomplex die zich blind staren op hun lichaam grijpen de kans om zich te laten gelden, maar het zal niets uithalen. Ze zijn aan de verliezende hand. Maar soms denk ik ook dat een dystopische samenleving mede mogelijk wordt door de nieuwe technieken die we hebben ontwikkeld en waarbij bijna absolute controle mogelijk wordt, zie de Oeigoeren in China. Als de politieke middelen zo worden ingezet dat democratie onmogelijk wordt wacht ons een slavenbestaan, gruwelijker nog dan dat uit het verleden, vermoed ik. Welk een vooruitgang - wat een menselijke prestatie hebben we dan geleverd. Ik kan er alleen maar sarcastisch van worden. De wal keert het schip, maar dan is het te laat want door de klimaatveranderingen zal de wereld voorgoed veranderen en zal alles op

drift geraken...De hedendaagse blindheid voor de wereld van gisteren en van morgen zal een hoge prijs hebben, en het Nederlands kabinet maar zeuren over integratie van een groep die al drie generaties in Nederland woont...Wie is niet geïntegreerd in Nederland? Dat zijn toch vooral de haatzaaiers en de lafaards die zich verschuilen achter vreemdelingenhaat en die de dictator in Rusland verheerlijken. Gedeelde waarden en normen? Gelijkheid hoort daar zeker niet bij want het is ieder voor zich en Nederland op 1.

Geld is niet het probleem, er is zelfs teveel van; de verdeling ervan is het echte probleem. En dat wordt door de politici niet echt aan de kaak gesteld en zeker niet aangepakt omdat ze in de zak zitten van de grote aandeelhouders en financiële instellingen. Oorlog levert geld op, pesticiden leveren geld op, de fossiele industrie en de grondstoffen leveren geld op, veel geld. En wat wordt ermee gedaan? De rijken worden rijker, handelaren in de dood! Teveel dood om ons heen? De dichter weet er raad mee, nu wij nog.

Brief van een lezer

Te veel over de dood,
over schimmen.
Schrijf over het leven,
een doordeweekse dag,
het verlangen naar orde.

De schoolbel
kan model
staan voor matiging,
zelfs voor eruditie.

Te veel dood,
te veel
zwarte bekoring.

Kijk eens,
in benauwde stadions
zingen opeengepakte volkeren
hymnen van haat.

Te veel muziek,
te weinig harmonie, rust,

verstand.

Schrijf over de ogenblikken
waarop de loopbruggen
van de vriendschap duurzamer blijken
dan de wanhoop.

Schrijf over de liefde,
lange avonden,
de ochtend,
de bomen,
over het eindeloze geduld van het licht.

Adam Zagajewski

uit: Ziemia ognista (Vuurland) 1994
Zagajewski, Adam, Tracht de verwonde wereld te bezingen. Gedichten,
ingeleid, gekozen en vertaald door René Smeets en Kris van
Heuckelom, 2013 (uitgeverij P)

John Hacking
26 november 2024

Ontaard geslacht

The poet asks:
Tell me the truth, oh, shoes,
Where disappeared the feet?
The feet of pumps so shoddy,
With buttondrops like dew —
Where is the little body?
Where is the woman, too?
All children's shoes — but where
Are all the children's feet?

(A Vogn Shikh - A Wagon of shoes uit 1942)

Abraham Sutzkever

De val van het Assad-regime in Syrië en de bevrijding van de gevangenen uit de Sednaya-gevangenis in Damascus, een gruwelijke plek waar duizenden en nog eens duizenden gevangen genomen burgers onder de meest vreselijke omstandigheden werden opgesloten, gemarteld en vaak gedood, maakt duidelijk hoe inhumaan mensen kunnen zijn. Terwijl de dictator zijn dagen doorbrengt in grote weelde in een reusachtig paleis kwijnen de gevangenen weg in bedompte overvolle cellen, overgeleverd aan psychopatische sadistische bewakers die voor God spelen. De verhalen die naar buiten kwamen zijn nauwelijks voor te stellen. Dat tart alle verbeelding.

Eens te meer blijkt weer eens dat als mensen in bepaalde situaties absolute macht krijgen, dat ze kunnen doen wat ze willen zonder straf te verwachten, ze ontaarden kunnen in vreselijke wezens. De vergelijking met een dier gaat mank want dieren handelen niet zo. Eerder is er sprake van duivels gedrag, rechtstreeks ontleend aan voorbeelden uit de hel. Menselijke duivels of beter duivels in menselijke gestalte - duivelse mensen...

Er schijnt geen maat te staan op de hoeveelheid wreedheden die in dergelijke omstandigheden kunnen worden gepleegd. De geschiedenis laat ons zien dat gruwelijk geweld, het afslachten van mensen - oud en jong, groot en klein, van alle tijden is. Wat vandaag de dag in Oekraïne, Gaza, Zuid Libanon, Soedan plaatsvindt is niet uniek, maar wel net zo walgelijk als in Syrië: de burgerbevolking wordt het slachtoffer van de gewelddadigheden en moedwillige vernieling van dorpen en steden, woonhuizen, ziekenhuizen, en wat in het vizier komt van de moordenaars.

In elke generatie en in elke tijd kun je spreken van een ontaard geslacht - ontaard in de zin dat elke vorm van menselijkheid tegenover de slachtoffers ontbreekt. Niet dat het altijd 'totale' onmenselijke zijn die dit doen, thuis zijn ze vaak ouder, liefhebbende partner, kind van hun eigen ouders, luisteren ze naar muziek en genieten ze van lekker eten, maar in functie zijn het koudbloedige moordenaars en beulen. Dat laten ook de lotgevallen zien van iemand als Rudolf Höss, voormalig kampcommandant van het vernietigingskamp Auschwitz. En velen anderen met hem.

De profeten in de bijbel en teksten in Psalmen maken er gewag van. In hun klacht over en aanklacht tegen het onrecht en het geweld spreken zij over de weg die de bozen afleggen en het gedrag van deze vervloekten die gaan over glibberige wegen...gladjanussen,

volksverlakkers, profeten voor eigen gewin, huichelaars, hypocrieten, waarheid-verdraaiers, valse profeten, naar boven slijmen, naar beneden trappen, mensen met meerdere gezichten en niet uit een stuk.

In het jiddisch bestaat een woord voor deze gladheid, deze glibberigheid: Wachalaklakojs. Een paar bijbelse citaten laten zien wat dit begrip o.a.

betekent in een vertaling uit de Naardense bijbel.

Wachalaklakojs וַחֲלַקְלָקוּת / וַחֲלַקְלָקוּת

Glibberige, gladde bodem

Psalm 35,6: וַחֲלַקְלָקוּת (u·chlqlquth) and·slick-spots
וַחֲלַקְלָקוּת (wa-ħă-laq-laq-qō-wt) and slippery

Dat ze worden als kaf voor het aanschijn van de wind, wanneer de engel van de Ene hen aanstoot;

6 worde hun weg duister en glibber,- wanneer de engel van de Ene hen achtervolgt!

7 Want om niets verborgen zij mij hun net en om niets groeven ze een beerput voor mijn ziel.

8 Overkome hem rampspoed nooit geweten en het vangnet dat hij verborg hemzelf, in rampspoed valle hij daarin!

Jeremia 23,12: כַּחֲלַקְלָקוּת (k·chlqlquth) as·the·slick-spots
כַּחֲלַקְלָקוּת (ka-ħă-laq-laq-qō-wt) Like slippery [ways]

11 Want én profeet én priester zijn misdadig geworden,- zelfs in mijn eigen huis heb ik hun kwaad moeten vinden, is de tijding van de Ene.

12 Daarom wordt hun weg voor hen als een en al glibber in het stikdonker:

voortgestoten zullen ze daarin vallen; ik zal kwaad over hen doen komen in het jaar dat ik hen bezoek, is de tijding van de Ene.

Gladde huichelachige rede

Dan 11,21; 34: בַּחֲלַקְלָקוּת (b·chlqlquth) in·the·slick-dealings
בַּחֲלַקְלָקוּת (ba-ħă-laq-laq-qō-wt) by intrigue

21 op zijn plek zal er een opstaan die verachtelijk is, en aan wie ze de lichtglans van het koningschap niet hebben gegeven; hij zal komen in tevredenheid, maar het koningschap grijpen met gladde streken;

32 de boosdoeners tegen het verbond zal hij met gladdigheden tot afval bewegen; maar de gemeenschap van hen die de God ervan kennen, zij blijven sterk en blijven doende;

33 de begripvollen van de gemeenschap brengen de velen tot verstaan,-

maar kunnen struikelen door zwaard, vuurvlam, kerkering en plundering, dagen lang;

34 maar als ze struikelen worden ze met een weinig hulp al geholpen; velen zullen zich met gladdigheden bij hen aansluiten;

Veel uit hedendaagse politieke situaties en vooral ook het gedrag sommige politici past perfect in dit hier geschilderde bijbelse plaatje. Het gedraai en huichelachtige kwezelarij om aan de macht te komen en te blijven - geen middel blijft ongemoeid - getuigt van een aalgladde slangachtige instelling - zoals de slang in het paradijs - de draak die waakt op een berg goud en die niets maar dan ook niets wil afstaan van zijn gestolen schat. Niet alleen de dictator Assad, ook meneer Putin, Kim Young-un (van hetzelfde laken en pak), Erdogan en vele anderen laten zien wie ze zijn door het bouwen van reusachtige kastelen: ter ere van hun eigen glorie en aan zichzelf toegekend prestige... Ondertussen rotten de gevangenen weg en verliezen ze elke vorm van levenslust in de goelags en gevangenissen. In Noord Korea kun je het hele land een groot concentratiekamp noemen, in China is dat vooral voorbehouden aan de Oeigoeren en allen die kritisch zijn op het regime...

In feite onderscheidt niets hen van de misdadigers die in de Tweede Wereldoorlog hun handwerk uitvoerden in de concentratiekampen, getto's en dorpen en steden waar massaal mensen werden vermoord. Met o.a. de Joden vooral als object van vervolging omdat ze jood waren.

Af en toe komen er berichten uit deze gruwelijke tijd uit de mond van mensen die niet alleen deze zwarte periode hebben beschreven en overleefd, maar die ook erin zijn geslaagd hun vertrouwen en geloof te behouden in een betere mens, geen on-mens.

Abraham Sutzkever, opgegroeid in het Oosten van Europa werd slachtoffer van de mensenjacht op Joden en 'verdween' gedwongen met zijn vrouw en moeder in een Getto in Vilnius waar ze nauwelijks konden overleven. Hij heeft hierover getuigenis afgelegd op het proces te Neurenberg in 1946 maar ook in zijn geschrift Wilner Getto 1941-1944 en zijn vele gedichten die tijdens en na deze periode ontstonden. Een ervan heet executie - vertaald uit het Jiddisch:

Execution

Digging a pit as one must, as they say.
I seek in the earth a solace today.

A thrust and a cut — and a worm gives a start:
It trembles below me, breaking my heart.

My spade cuts him through — and a miracle, see:
The worm divided — becomes two, becomes three.

I'm cutting again: they are four, they are five —
Was it I who created all of those lives?

Then the sun breaks through my darkest mood
And new hope makes me proud and firm:

If a worm will never succumb to the cut,
Can you say you are less than a worm?

May 22, 1942

Abraham Sutzkever

Mensen uit het getto werden om de zoveel tijd bijeengebracht door uitgevoerde selecties om verder in de bossen van Ponar vermoord te worden en in massagraven te worden gedumpt. Net zoals de joden, die in de eerste dagen van de bezetting van Kiev in 1941 werden vermoord en in een reusachtige massagraf begraven in Babi Yar. Meer dan 30.000 in een paar dagen...iets wat Heinrich Himmler, baas van de SS later een 'ereblad' noemde in de reeks van daden van deze moordenaars - vlak voordat definitief besloten werd tot massavernietiging deze keer niet meer door de kogel maar door het inzetten van gas en crematoria. Sutzkever beschrijft indringend in zijn herinneringen aan die tijd hoe de nazi's opereerden en hoe ze een perfect voorbeeld zijn van een ontaard geslacht. Dode mensen, opgestapeld, bevroren Joden, in een koude winter:

Frozen Jews

Did you ever see in fields of snow
Frozen Jews, in row upon row?

Breathless they lie, marbled and blue.
Of death in their bodies, no hint and no clue.

Somewhere their spirit is frozen and saved
Like a golden fish in a frozen wave.

Not speaking. Not silent. Just thinking bright.
The sun too lies frozen in snow at night.

On a rosy lip, in the freeze, still glows
A smile — will not move, not budge since it froze.

Near his mother, a baby starving, at rest.
How strange: she cannot give him her breast.

The fist of a naked old man in surprise:
He cannot release his force from the ice.

So far, I have tasted all kinds of death,
None will surprise me, will catch my breath.

But now, overcome in the mid-July heat
By a frost, like madness, right in the street:

They come toward me, blue bones in a row —
Frozen Jews over plains of snow.

My skin is covered with a marble veil.
My words slow down, my light that is frail.

My motions freeze, like the old man's surprise,
Who cannot release his force from the ice.

Moscow, July 10, 1944

Abraham Sutzkever

Midden in de elende van het getto, de hongersnood, de smerige omstandigheden, de dwangarbeid, het smokkelen van kinderen naar een veilige plek (in de giertonnen), is Sutzkever zich bewust van zijn dichterschap en probeert hij via zijn geschreven woorden de moed te behouden - zelfs een theater werd in deze verschrikkelijke omstandigheden clandestien georganiseerd om de mensen die nog

overbleven na de selecties moed te geven. Een van zijn gedichten getuigt hiervan, al is het aarzelend:

Am I the last poet left singing in Europe?
Am I making song now for corpses and crows?
I'm drowning in fire, in gunk, in the swamps,
Imprisoned by yellow patched hours as they close.

I bite at my hours with the teeth of a beast
By a mother's tear strengthened. Through teardrops I see
The heart of a million rise forth from the bones
Of long-buried brothers in gallop toward me.

And I am that heart of a million, one chosen
To guard the songs they left behind as they fell,
And God, whose estates Man has put to the torch,
Goes hidden in me as the sun in a well.

Be open, my heart! Know that your hallowed hours
Shall bloom in posterity's mind. Check their fear,
And lend all your strength unto their mighty will.
Become in your sorrow their herald, their seer.

Make song from down under, make song from the swamps
As long as a mother's tear lives, let the breeze
Bear your voice to the ear of your bone-buried brethren
To the ghetto in flames, to your folk overseas.

Written in the Vilnius Ghetto, June 1943

Abraham Sutzkever

Translated by A.Z. Foreman

Ook in onze dagen - terwijl wij niet in het getto zitten, niet verzeild zijn geraakt in de slachtpartijen in de oorlogen die woeden, zijn we toch getuige op afstand en hebben we de mogelijkheid en het inzicht om ons niet te laten verleiden door de oorlogszuchtige goden die nu de hoofden van veel politici beïnvloeden, en, die een en al racistische taal uitslaan - die anderen tot zondebok maken voor de problemen die spelen. Zoals de leden van de partij voor verdraaiing (partij voor volksverraad -

volksverlakkerij) en hun leider de leugendracula. De citaten uit Daniel 11 (zie boven) kun je zo toepassen op onze tijd.

Een kleine selectie uit Daniël 11, 21-35:

21 In zijn plaats staat een verachtelijk man op, aan wie geen koninklijke waardigheid is verleend. Hij komt uit het niets en weet het koningschap door sluwheid לַקֵּץ לְהַלֵּךְ te verwerven. (...) 23 Wie zich met hem verbindt, wordt door hem bedrogen. Zo werkt hij zich omhoog en wordt hij machtig, al heeft hij maar weinig aanhangers. 24 Onverhoeds komt hij in de vruchtbaarste delen van de provincie en doet wat geen van zijn voorouders ooit heeft gedaan: roofgoed, buit en rijkdom strooit hij voor zijn aanhangers uit. (...) 32 Degenen die zich niet houden aan het verbond, verleidt hij op listige לַקֵּץ לְהַלֵּךְ wijze tot afvalligheid, maar degenen die hun God trouw zijn zullen zich met kracht verzetten. 33 De verlichten onder het volk brengen velen tot inzicht, maar een tijd lang worden zij te vuur en te zwaard bestreden, gevangengezet en beroofd. 34 Tijdens hun onderdrukking krijgen ze enige hulp, al zullen velen zich onder valse voorwendselen לַקֵּץ לְהַלֵּךְ bij hen aansluiten. 35 Maar ook sommige van de verlichten komen ten val, opdat zij gelouterd, gereinigd en gezuiverd worden tot aan de eindtijd, want de vastgestelde tijd is nog niet aangebroken.

Sutzkever heeft een mooi gedicht geschreven om ons eraan te herinneren dat wij mensen zijn en geen wolven:

Memory of a Meeting with a Wolf

Memory of a meeting with a wolf: He is out of his mind
to be wandering alone in this enveloping blizzard at night,
when the snow is higher than the fir trees around us,
thus were my thoughts as we became acquainted.

A red crown. His claws flayed night into pieces. His countenance
was wrathful. With sparks for a smile. Made way for me to pass.
I repaid him the same gesture without hesitation, but he
had already seen magnanimous men such as me.

His tongue sizzled with the milk of snow. The sparks
of his teeth flickered, with a lift of the head he read my ancient
thoughts.

There remained only a moment's splinter, only a splinter
and we were both suspended face-to-face on the same shiver.

And as we remained, sprinkled with snow, suspended face-to-face,
I was finally able to see his thoughts and I read them with haste:
Human-being, you have forgotten: beast am I, and man are you,
now is not the time for Isaiah's prophecy to come true.

Abraham Sutzkever

Vertaling Maia Evrona

We zijn niet machteloos tegenover al dat geweld. We hoeven ons niet dom te gedragen en niet onderdanig te zijn tegenover de machthebbers die de situatie uitbuiten om er zelf beter van te worden. We hoeven de gladjanussen met hun mooie praatjes niet te geloven want ze prediken enkel voor eigen beurs.

De allerrijksten op deze aarde: wat doen zij voor de mensheid? Wat doen ze voor het behoud van de aarde? Welk bewijs leveren de rijke eigenaars en aandeelhouders van de grote bedrijven en banken om welvaart en welzijn te behouden voor allen - vooral voor hen die niet veel hebben en die afhankelijk zijn? Horen zij tot het ontaarde geslacht omdat ze geen vinger uitsteken en niets van hun vele bezit delen? Meritocratie - rijk door verdienste? Vergeet het maar. Geen enkele verdienste maakt jou tot multimiljonair. Ik noem het eerder diefstal met slinkse middelen waaronder het omkopen van corrupte politici en andere spelers met macht die over de politiek gaan en de uitvoering daarvan.

De verkiezingen in de VS met een blaaskaak (Grossmaul) als president zijn gekocht - het groot kapitaal maakt de dienst uit. Met democratie heeft dat niets te maken, wel met domheid van aanhangers die zich laten paaien uit een verlangen naar meer en beter, alsof de buitenkant gelukkig maakt...alsof racisme de oplossing is - de religie van de blanke protestantse Ku Klux Klan als norm en als handelingsmodel. Wat een frustratie en wat een onmenselijkheid, een (nieuw) ontaard geslacht in aantocht...

Abraham Sutzkever vraagt zich af wat uiteindelijk overblijft. Wat na al dit geweld, al deze blindheid, al deze wreedheid en oorlogen? Een gedicht in het Jiddisch in een paar vertalingen want het is niet eenvoudig om de juiste woorden te kiezen in een taal die nauwelijks nog gesproken wordt omdat de voormalige sprekers ervan grotendeels zijn uitgemoord.

Poem from a Diary (1974)

Who will last?
And what will last?
A breeze,
a blindman's blindness when he's passed,
sea-sign,
strand of foam,
a cloud caught up on its way home.

Who will last?
And what will last?
A single sound,
creation-grassed,
greening and unbound.
A fiddle rose stands tall.
Seven grasses of the grasses
will understand it all.

More than all the stars
North-strewn down to here,
a star will last
that falls into nothing but a tear.
In its jug a drop of wine stands true.
Who will last?
God will last.
Not enough for you?

Translated by Michael Steinlauf (2009)

[http://www.yiddishpoetry.org/postwar/Lid fun togbukh 1974.pdf](http://www.yiddishpoetry.org/postwar/Lid%20fun%20todbukh%201974.pdf)

What Will Stay Behind

Who will stay behind, and what? A wind.
Blindness from the blind man disappearing.
A token of the sea: a strand of foam.
A cloud stuck in a tree.

Who will stay behind, and what? A single sound
as genesis regresses its creation.
Like the violin rose that honors just itself.

Seven grasses of that grass do understand.

More than all the stars hence and northward,
that star will stay that sinks into a tear.
Forever in its jug, a drop of wine remains.
What will be left here? God. Not enough for you?

ABRAHAM SUTZKEVER

Vertaling: Zackary Sholem Berger

<https://www.poetryfoundation.org/poets/abraham-sutzkever#tab-poems>

WHO WILL REMAIN, WHAT WILL REMAIN?

Who will remain, what will remain? A wind will remain behind,
there will remain the blindness of the disappearing blind.
There will remain a string of foam: a sign of the sea,
there will remain a puff of cloud hooked upon a tree.

Who will remain, what will remain? A syllable will remain behind,
primeval, to cultivate its creation again in time.
There will remain a fiddlerose in honor of itself alone,
to be understood by seven blades of all grass that grows.

More than all the stars there are from north to here,
there will remain the star that falls in a true tear.
A drop of wine will always remain in a pitcher too.
Who will remain? God will remain, isn't that enough for you?

Abraham Sutzkever

Liederen uit mijn dagboek: 1974

Wie zal blijven, wat zal blijven? Blijven zullen winden,
blijven zal de blindheid van een blinde.
Blijven zal het handschrift van de zee -een regel schuim slechts,
Blijven zal een wolkje, dat zich in een boomtop heeft gehecht.

Wie zal blijven, wat zal blijven? Eén lettergreep volstaat

om weer te groenen als het gras van den beginne.
Blijven zal een fiedelroos om haar zelfs wille
en zeven van het gras zullen haar verstaan.
Meer dan alle sterren de hemelpolen
Blijft de ster die in een traan wil wonen.
Ook een druppel wijn zal blijven kleven in een kroes.
Wie zal blijven? God zal blijven. Is dat niet genoeg?

Abraham Sutzkever

En de mensen die stierven, die verloren gingen in al dat geweld? Is de dood dan het definitieve einde. Sutzkever heeft het zich heel vaak afgevraagd. Zijn leven is een getuigenis van zijn veerkracht, zijn geloof en zijn moed om verder te gaan. Daarom als slot dit laatste gedicht over de doden en over de levenden die ook de dood zullen smaken:

SONORE VIOLONCELLEN

Nee, wij zijn niet aan het einde,
ons begin is nog innig-dichtbij,
wij zetten onze voettocht naar elkander
voort, en de nieuwe horizon is vrij.

Wij zullen vast elkander weer ontmoeten
in een spiegel: daarachter in het gras
zullen sonore cellotonen sproeien
en de spiegel zal niet zijn van glas.

Niet van glas maar van een weefsel
vertrouwd en onvervreemdbaar waar:
daarachter ligt een nieuw beleven
en de dood zal hangen aan een haar,

Is het dan mogelijk dat wij ons vergissen
dat ons mooiste uur toevallig was?
Zal een blinde worm dat uur wegknagen,
blijven er slechts scherven in het gras?

Nee, wij zullen vast elkander weer ontmoeten
als voorbestemde klanken in een rijm.
Sonore cellotonen zullen sproeien

over witte wouden van oneindigheid.

Abraham Sutzkever

John Hacking
13 december 2024

Bronnen:

Bernstein, Ignaz, Jüdische Sprichwörter und Redensarten gesammelt und erklärt von Ignaz Bernstein unter Mitwirkung von B.W. Segel, Wiesbaden 1988, (Fourier Verlag)

<https://biblehub.com/>

Sutzkever, Abraham, Gesänge vom Meer des Todes, Zürich 2009, (Ammann Verlag)

Sutzkever, Abraham, Geh über Wörter wie über ein Mienenfeld. Lyrik und Prosa, Einleitung von Heather Valencia. Auswahl, Übersetzung und Anmerkungen von Peter Comans, Frankfurt/New York 2009 (Campus Verlag)

Sutzkever, Abraham, Wilner Getto 1941-1944, Zürich 2009, (Ammann Verlag)

Sprakeloos water. Spiegel van de moderne jiddische poëzie. Samengesteld en vertaald uit het jiddisch door Willy Bril, Amsterdam 2007 (Meulenhoff)

God not on your side

In God we trust... Wikipedia schrijft:

"In God We Trust" (also rendered as "In God we trust") is the official motto of the United States[as well as the motto of the U.S. state of Florida, along with the nation of Nicaragua (En Dios confiamos). It was adopted by the U.S. Congress in 1956..."

Sinds die tijd is het een gezegde, een statement, waar de meeste Amerikanen achter zullen staan, zeker als ze gelovig zijn. Voor veel van

hen is Amerika bij uitstek de door God uitverkoren natie, een voorbeeld voor de wereld. Zo zijn zij de 'opvolgers' geworden van het 'uitverkoren' Joodse volk zoals dat in de bijbel in Tenach (het Oude Testament) wordt gepresenteerd. (Zoals Deuteronomium 7,6-7 zegt: Want u bent een volk dat aan de HEER, uw God, is gewijd. U bent door Hem uitgekozen om, anders dan alle andere volken op aarde, zijn kostbaar bezit te zijn. Het is niet omdat u talrijker was dan de andere volken dat Hij u lief kreeg en uitkoos – u was het kleinste van allemaal!).

Tenminste dat denken ze...De zogenaamde nationalistische christenen zijn hiervan zelfs overtuigd. Voor hen is het land, de natie meer dan heilig...Wat neerkomt op een vorm van 'verafgoding', het land als gouden kalf, en daarbij natuurlijk ook het goud in de eigen zak: de mammon. Natie en kapitaal, kapitalisme als god-gegeven geschenk aan de mensen van goede wil...with God on our side

Wat we (nu) echter zien in deze Amerikaanse wereld en hoe de administratie van de president vorm krijgt is eerder een karikatuur, blasfemie, een gotspe. Een president die wordt ingezegend door een aantal religieuze voorgangers met teksten die eerder op een pamflet, een politiek statement lijken, dan op een waarachtig gebed. Met woorden moet de hemel worden bewogen om maar vooral zegen over deze types te brengen, alsof ze het hebben verdiend. Maar wie slechts een klein beetje van de bijbel heeft begrepen weet dat zegen niet kan worden afgesmeekt, niet kan worden afgedwongen, hoeveel rituelen en hoeveel woorden er ook worden gebruikt om het te proberen. De bijbel is meer dan duidelijk in het boek Deuteronomium hoofdstuk 28. Wat daar opvalt is dat er veertien verzen worden besteed aan de zegeningen die ten deel gaan vallen, en vierenvijftig verzen aan de vloek die ten deel gaat vallen als niet aan de voorwaarden worden voldaan. Die voorwaarden zijn kort en krachtig: Mozes sprak: 'Als u de HEER, uw God, gehoorzaam bent en al zijn geboden, zoals ik ze u vandaag heb voorgehouden, zorgvuldig naleeft, zal Hij u hoog boven alle andere volken op aarde verheffen. En omdat u Hem gehoorzaamt, zullen u deze zegeningen toevallen.

Natuurlijk zullen heel veel gelovige Amerikanen van mening zijn dat zij aan die voorwaarden voldoen want ze vervullen Gods' geboden. Daarbij vergeten ze voor het gemak maar even dat de mammon daar niet bij hoort. Want naast de eigen natie is ook het bezit heilig. Die beiden zijn de impliciete vooronderstellingen die deze christenen hebben toegevoegd aan het eerste en tweede gebod. Daarover is dan ook geen discussie want ook hun voorgangers ervaren dat als vanzelfsprekend. Als het je materieel goed gaat is God aan je zijde. De evangelische

christenen zijn daarvan in hoge mate overtuigd en daarom maken ze zoveel aanhangers in de rest van de wereld waar blanke zendelingen met veel geld in Afrika en Zuid-Amerika opereren. Streven naar rijkdom is een goddelijk goedgekeurd streven. Dat lijkt op de inhoud van twee Chinese tekens:

見 see, hopes, chances, idea, opinion, look at, visible

情 feelings, emotion, passion, sympathy, circumstances, facts

In deze twee tekens komen verschillende werkelijkheden bij elkaar en als buitenstaander (niet chinees sprekende) kun je nauwelijks onderscheiden wat precies wordt gezegd en bedoeld. De betekenissen buitelen over elkaar heen, zeker zoals in 情 als gevoelens, emotie, passie ook overeen kunnen komen met omstandigheden en feiten. Zoals je het voelt is het dan ook. Waar hebben we dat meer gehoord? Het voelt onveilig, dus dan is het dat ook.....? Politici spreken zo met de stem van het 'volk', dus vanuit hun eigen 'onderbuik' en zijn van mening dat veel vormen van racisme dus daarom geoorloofd zijn omdat het zo wordt gevoeld. Asielzoekers, immigranten, moslims en allen die niet in het plaatje passen van sommige racistische politici worden de dupe en anderen herhalen dit refrein. Dan lijkt het alsof het hele volk dit denkt en alsof dit de enige waarheid is geworden. Zoals wat je hoopt, wat je denkt en meent, dan ook meteen zichtbaar is zoals in 見.

Maar de werkelijkheid is weerbarstiger en past niet binnen het minikader van het hoofd van de enkeling, hoe machtig hij zich ook kan voelen, hoeveel handtekeningen hij ook zet om zijn wil door te drukken. God is not on your side! Als je Amerika op één zet en daarbij rücksichtlos je eigen racisme tot norm verklaart, mensen deporteert die van goede wil zijn en die het land beter maken, allen die het niet met je eens zijn vervolgt, ontslaat en laat creperen, als je zonder ook maar een spootje van empathie miljoenen veroordeeld tot verdrijving, uitzetting, deportatie (ook in Gaza om daar zelf rijker te worden door de bouw van een vakantieoord aan zee), als je een satan die de allerrijkste man van de wereld is, de sleutels in handen geeft om de overheidsfinanciën te plunderen om er zelf beter van te worden, dan heb je niets, maar dan ook helemaal niets begrepen van de geboden die in Deuteronomium aan het volk worden voorgehouden. Je gedrag zal leiden tot de vervloekingen die daarna in die vele verzen worden genoemd. Loon naar werken, de prijs zal hoog zijn. Ook voor de aanhangers. De apostel Paulus in zijn brieven aan de Korintheïers en Galaten is korter van stof, maar in feite komt het op hetzelfde neer. Als je het evangelie van Jezus

Christus niet volgt, ben je vervloekt. Deze vloek heeft deze president van USAbyss sinds 20 januari 2025 over zich en zijn aanhangers afgeroepen. Ik wacht met spanning op de vervulling ervan...

John Hacking
5 februari 2025

Bijlagen:

Deuteronomium 28

Zegen en vloek

Mozes sprak: 'Als u de HEER, uw God, gehoorzaam bent en al zijn geboden, zoals ik ze u vandaag heb voorgehouden, zorgvuldig naleeft, zal Hij u hoog boven alle andere volken op aarde verheffen. En omdat u Hem gehoorzaamt, zullen u deze zegeningen toevallen:

Gezegend zult u zijn in de stad en gezegend op het land.

Gezegend is de vrucht van uw schoot, de vrucht van uw land en de vrucht van uw vee: de dracht van uw runderen, schapen en geiten.

Gezegend is de oogst die u binnenhaalt en het deeg dat u kneedt.

Gezegend zult u zijn in uw komen en uw gaan.

De HEER zal u de overwinning schenken op alle vijanden die u aanvallen: als één man zullen ze op u afkomen, maar naar alle kanten stuiven ze uiteen.

De HEER zal zijn zegen laten rusten op uw voorraadschuren en op alle arbeid die u verricht. Hij zal u zegenen in het land dat Hij u geeft.

De HEER zal zijn plechtige belofte gestand doen en u tot een volk maken dat aan Hem is gewijd; u leeft immers de geboden van de HEER, uw God, na en volgt de weg die Hij wijst. Alle andere volken zullen opmerken dat u de HEER toebehoort, en ze zullen ontzag voor u hebben.

De HEER zal u ruim bedelen met kinderen en ook uw vee en uw akkers overvloedig zegenen, wanneer u straks het land bewoont dat de HEER u zal geven, zoals Hij uw voorouders onder ede heeft beloofd.

De HEER zal de rijk gevulde schatkamer van de hemel openen om uw akkers op de juiste tijd regen te geven. Hij zal uw arbeid op het land zo zegenen dat u aan veel volken leningen kunt verschaffen, zonder ooit zelf te hoeven lenen.

De HEER zal u altijd de eerste plaats laten bekleden en nooit de laatste. U zult iedereen voorbijstreven en nooit achteropraken, als u de geboden

van de HEER, uw God, gehoorzaamt en ze strikt naleeft. Wijk dan ook op geen enkele manier van de geboden af zoals ik ze u vandaag heb voorgehouden, door achter andere goden aan te lopen en die te vereren.

Maar als u de HEER, uw God, niet gehoorzaamt en zijn geboden en wetten, zoals ik ze u vandaag heb voorgehouden, niet nauwkeurig naleeft, zullen deze vervloekingën u treffen:

Vervloekt zult u zijn in de stad en vervloekt op het land.

Vervloekt is de oogst die u binnenhaalt en het deeg dat u kneedt.

Vervloekt is de vrucht van uw schoot, de vrucht van uw land en de dracht van uw runderen, schapen en geiten.

Vervloekt zult u zijn in uw komen en uw gaan.

De HEER zal aan alle arbeid die u verricht een vloek laten kleven; Hij sticht verwarring en vijandschap. Omdat u zich slecht hebt gedragen en zich van Hem hebt afgekeerd, zult u spoedig ten onder gaan.

De HEER zal u met de pest treffen, tot u geheel en al bent weggevaagd uit het land dat u in bezit zult nemen.

De HEER zal u treffen met toring en ontstekingen, met koorts en waanzin, met droogte, korenbrand en meeldauw, die u zullen achtervolgen en te gronde richten. De hemel boven uw hoofd zal van koper zijn en de grond onder uw voeten van ijzer.

De HEER zal het stof laten regenen op uw akkers: fijn zand zal uit de hemel op u neerdalen. Zo zult u ten onder gaan.

De HEER zal de overwinning aan uw vijanden schenken: als één man gaat u op hen af, maar naar alle kanten zult u uiteenstuiven. Voor alle koninkrijken op aarde zult u als afschrikwekkend voorbeeld gelden.

Roofvogels en wilde dieren zullen zich aan uw lijken tegoed doen, zonder dat iemand ze verjaagt.

De HEER zal u treffen met zweren als Egypte destijds, met gezwellen, uitslag en schurft, met ongeneeslijke ziekten.

De HEER zal u treffen met krankzinnigheid, blindheid en verstandsverbijstering. U zult op klaarlichte dag in het duister tasten, zoals een blinde op de tast zijn weg moet zoeken. Alles wat u onderneemt zal mislukken. Dag in dag uit zult u worden beroofd en uitgebuit, en er is niemand die u komt redden.

U zult een bruid hebben gevonden, maar een ander zal met haar slapen.

U zult een huis bouwen, maar er niet in wonen. U zult een wijngaard planten, maar niet zelf van de eerste vruchten genieten.

Uw runderen worden voor uw ogen geslacht, maar u zult er niets van eten. Uw ezel wordt u afgenomen en u ziet hem niet meer terug. Uw

schapen en geiten worden aan uw vijand gegeven, en er is niemand die u te hulp komt.

U zult moeten aanzien dat uw zonen en dochters aan een ander volk uitgeleverd worden. Met smart wacht u op hun terugkeer, elke dag opnieuw, maar u staat machteloos.

Een onbekend volk zal zich tegoed doen aan alles wat uw land voortbrengt en waarvoor u zich hebt ingespannen. En u wordt mishandeld en uitgebuit, dag in dag uit. U zult gek worden van alles wat u voor uw ogen ziet gebeuren.

De HEER zal u treffen met vreselijke, ongeneeslijke zweren aan knieën en dijen, die u ten slotte van voetzool tot kruin bedekken.

De HEER zal u, met de koning die u hebt aangesteld, laten wegvoeren naar een land dat u vreemd is en dat ook uw voorouders onbekend was. Daar zult u andere goden vereren, goden van hout en van steen. U zult voor de inwoners van al die landen waarheen de HEER u verbant een schrikbeeld zijn, en een doelwit voor hun spotwoorden en schimpscheuten.

U zult uw akkers overvloedig inzaaien, maar doordat de sprinkhanen ze kaalvreten zal het een schrale oogst worden. U zult wijngaarden planten en bewerken, maar door vraat van rupsen zal er geen druivenoogst zijn en zult u geen wijn kunnen drinken. U zult overal olijfbomen hebben staan, maar doordat ze hun vruchten voortijdig verliezen zal uw huid het zonder olie moeten stellen.

U zult zonen en dochters verwekken, maar ze zullen u ontnomen worden, want ze zullen in ballingschap worden weggevoerd.

Sprinkhanen zullen zich meester maken van uw bomen, van alles wat op uw land groeit.

De vreemdelingen die bij u wonen zullen u volkomen voorbijstreven, en u raakt steeds verder achterop. Zij zullen u leningen verschaffen, maar u zult zelf nooit iets te leen kunnen geven. Zij zullen de eerste plaats bekleden en u de laatste.

Al deze vervloekingen zullen u treffen en u achtervolgen tot er niemand meer over is, omdat u de HEER, uw God, ongehoorzaam bent geweest en de geboden en wetten die Hij u voorhield niet hebt nageleefd. Zo zult u met uw nageslacht voor altijd een afschrikwekkend voorbeeld zijn.

Omdat u de HEER, uw God, niet met vreugde hebt gediend, blij met alles wat u bezat, zult u de vijand die de HEER op u afstuurt moeten dienen, en dat zal gepaard gaan met honger en dorst, met een tekort aan kleding, met gebrek aan alles. U krijgt een loodzwaar juk opgelegd, tot er niemand meer over is. Zoals een gier onverwacht opdoemt, zo zal uit de verste uithoek van de wereld een volk op u afkomen. De HEER stuurt een volk dat een onverstaanbare taal spreekt en meedogenloos optreedt, zonder uw oude mensen te ontzien en uw kinderen te sparen.

Ze verslinden alles wat uw vee en uw land voortbrengen, tot u niets meer over hebt. U zult van uw graan, wijn en olie niets overhouden, en geen enkel jong van uw runderen, schapen en geiten; zo zullen ze u te gronde richten. Ze belegeren alle steden in het land dat de HEER, uw God, u heeft gegeven, totdat de hoge, versterkte muren waar u zo op vertrouwt, allemaal gevallen zijn. De nood in die steden zal zo hoog stijgen dat u de zonen en dochters die u van de HEER, uw God, hebt gekregen, zult eten – uw eigen vlees en bloed; tot zo grote wanhoop zal de vijand u tijdens het beleg drijven. De gevoeligste, zachtaardigste man zal zijn eigen broer of de vrouw die hij bemint of de kinderen die hem resten nog geen stukje vlees van zijn kinderen gunnen, maar ze helemaal alleen opeten, omdat hij niets anders heeft; tot zo grote wanhoop zal de vijand u tijdens het beleg drijven. En ook de gevoeligste, zachtaardigste vrouw, een vrouw zo verfijnd dat ze nooit een voet op de grond heeft hoeven zetten, zal de man die ze bemint en haar eigen zoon en dochter nog geen stukje gunnen van het kind dat ze baart en van de nageboorte die haar lichaam verlaat, maar in het geheim alles zelf opeten; zo'n gebrek zal er in uw steden zijn, tot zo grote wanhoop zal de vijand u tijdens het beleg drijven.

Als u niet zorgvuldig de wetten naleeft waarin ik u onderwezen heb en die in dit boek zijn opgetekend, en de glorierijke en ontzagwekkende naam van de HEER, uw God, de eerbied onthoudt die hem toekomt, zal Hij u en uw nageslacht zeer zwaar straffen. Hij zal u treffen met ongehoorde plagen, waar geen einde aan komt, en met vreselijke, ongeneeslijke ziekten. Hij zal opnieuw al die gevreesde kwalen uit Egypte op u afsturen en u ermee treffen. Maar ook de ziekten en plagen waarover dit wetboek zwijgt zal Hij op u afsturen, tot er niemand meer over is. Al bent u eerst zo talrijk als de sterren aan de hemel, u zult maar met een handvol mensen overblijven, omdat u niet naar de HEER, uw God, hebt geluisterd. En zoals de HEER er eerst vreugde in vond om u te zegenen en in aantal te doen toenemen, zo zal Hij u dan met vreugde te gronde richten en uitroeien. U zult worden weggerukt uit het land dat u in bezit zult nemen, want de HEER zal u uiteenjagen en onder alle volken verstrooien, tot in de verste uithoeken van de aarde. Daar zult u andere goden vereren, goden die u nog niet kende en ook uw voorouders niet, goden van hout en van steen. Denk niet dat u bij die volken op adem kunt komen of een plek krijgt om te rusten. De HEER zal u daar in angst laten leven en u, met doffe ogen, een kwijnend bestaan laten leiden. U zult er voortdurend op uw hoede moeten zijn, want u zult uw leven niet zeker zijn en dag en nacht het ergste vrezen. 's Morgens zegt u: "Ach, was het maar avond," en 's avonds verzucht u: "Was het maar ochtend." Zo groot zal dan de angst zijn waarin u verkeert, zo bedreigend is het wat u ziet. De HEER zal u in schepen

terugsturen naar Egypte, ook al had ik gezegd dat u nooit meer daarheen zou teruggaan. En hoewel u zichzelf daar aan uw vijanden te koop aanbiedt als slaven en slavinnen, is er niemand die u wil kopen.'

Met deze woorden heeft de HEER Mozes in Moab een verbond laten sluiten met het volk van Israël, als aanvulling op het verbond dat Hij bij de Horeb met hen gesloten had.

1 Korinthe 16,22: Als iemand de Heer niet liefheeft – hij zij vervloekt!
Maranata!

Galaten 1,6-12: Het verbaast me dat u zich zo snel hebt afgewend van hem die u door de genade van Christus heeft geroepen en dat u zich tot een ander evangelie hebt gekeerd. Er is geen ander evangelie, er zijn alleen maar mensen die u in verwarring brengen en het evangelie van Christus willen verdraaien. Wanneer iemand u iets verkondigt dat in strijd is met wat ik u verkondigd heb, al was ik het zelf of een engel uit de hemel – vervloekt is hij! Ik heb het al eerder gezegd en zeg het nu opnieuw: wanneer iemand u iets verkondigt dat in strijd is met wat u hebt ontvangen – vervloekt is hij! Probeer ik nu mensen te overtuigen of God? Probeer ik soms mensen te behagen? Als ik dat nog altijd zou doen, zou ik geen dienaar van Christus zijn. Ik verzeker u, broeders en zusters, dat het evangelie dat ik u verkondigd heb niet door mensen is bedacht – ik heb het ook niet van een mens ontvangen of geleerd – maar dat Jezus Christus mij is geopenbaard.

2025 USAbyss - staatsgreep

20 januari 2025 vond er geen machtsoverdracht plaats in de VS maar het begin van de ontmanteling van de overheid en de overdracht van de macht aan een van de rijkste dieven ter wereld. Niet het mannetje dat nu ijverig de president speelt en zijn handen krampachtig stijf schrijft met het ondertekenen van decreten die de ideologen en anti-democraten van Project 2025 hem voorleggen, nee niet deze zelfbenoemde grootheid, die als troost ook wat geld mag inzamelen via zijn eigen bitcoins en die van zijn 'vrouw', nee het is de baas van een firma met aandeelhouders die hun baas 56 miljard dollar bonus toekenden vanwege grote verdiensten - alsof deze Grossmaul nog niet rijk genoeg was. (<https://nos.nl/artikel/2524469-tesla-aandeelhouders-stemmen-voor-megabonus-elon-musk>)

Godzelon is aan de macht en daarvoor hoeft hij niet eens steden te verwoesten zoals zijn illustere voorganger Godzilla. Overal heeft hij fabrieken, in Duitsland bij Berlijn, in China, en een van zijn hoofdkantoren (distributie) zit in Amsterdam. Hij heeft samenwerkingscontracten met diverse merken in de autoindustrie, hij laat raketten bouwen, satellieten rondvliegen en wil ook nog naar Mars. Intussen leeft hij de Silicon Valley ideologie van de transhumanisten die mensen letterlijk willen verbinden aan computers en hoopt hij op een leven na de dood - of beter - een overwinning op de dood. De verbinding met de computer is inmiddels een feit door de transplantatie van computerchips in de hersenen. En ook de zelfsturende robots staan klaar. Niet alleen als taxi maar vooral al oorlogsmachine. Hier en daar nog wat details bijwerken en wat geld erin pompen en het eigen leger is gebruiksklaar. (<https://fortune.com/2025/01/30/elon-musk-reveals-massive-plans-tesla-optimus-self-driving-cars-humanoid-robots/>). De gevaarlijkste man op aarde heeft zonder slag of stoot - enkel door zijn beurs te trekken - de macht overgenomen in de VS en iedereen kijkt ernaar. (<https://christiankromme.nl/elon-musk-optimus-robot-waardevoller-dan-tesla/>)

De omhoog gevallen corrupte makelaar - ondersteund in mindere jaren door de Russische maffia om zijn panden te behouden toen het minder goed met hem ging en zijn grootspraak en bedrog dreigde te ontaarden in een faillissement speelt nu voor de tweede keer de president. (<https://decorrespondent.nl/6494/de-banden-van-donald-trump-met-rusland-wat-is-feit-wat-is-fictie/11a538e6-be26-039e-1ca8-476120cab429>). (Zie ook: <https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/russische-geheime-dienst-smeedde-trump-40-jaar-lang-tot-perfecte-pion> en naast veel andere artikelen ook <https://www.vox.com/world/2018/9/12/17764132/trump-fbi-russia-new-york-times-craig-unger>)

Hij denkt dat hij de macht in handen heeft want Godzelon moet alles aan hem rapporteren. Alsof het zo werkt. Dan leeft hij niet in 2025. Intussen zijn alle persoonlijke gegevens van miljoenen ambtenaren doorgegeven aan dit monsterlijk wezen die zijn pionnen nu op de belangrijkste posities heeft geplaatst. (<https://ibestuur.nl/artikel/team-musk-sluit-cruciale-it-systemen-ambtenaren-af/> en <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2025/elon-musk-doge-trump-vs~v1318412/>)

Zogenaamd om de 'overheid' te ontvetten - letterlijk een massaontslag.

Ook al kregen 2 miljoen ambtenaren een dag eerder een mailtje van de president om zelf ontslag te nemen. (<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2025/01/29/trump-biedt-2-miljoen-ambtenaren-een-afkoopsom/>) De NRC schrijft gisteren op 3 februari 2025:

Zijn team dat op 20 januari, kort nadat Donald Trump was beëdigd, het kantoor binnenliep van een overheidsinstantie die verantwoordelijk is voor de federale ambtenarij, nam iets anders mee: slaapbanken – zodat ze de hele nacht door konden werken.

Ze verschansten zich volgens persbureau Reuters op de vijfde etage van het gebouw, vergrendelden hun afdeling en blokkeerden de toegang tot digitale systemen waarin de personeelsdossiers van ambtenaren zijn opgeslagen. Ambtenaren die aan het werk wilden, konden niet meer in belangrijke systemen inloggen.

Het waren de eerste stappen van het Department of Government Efficiency, 'DOGE'. Dat is de naam van het team dat onder leiding van Musk en met instemming van Trump Amerikaanse overheidsdiensten binnen is getreden om, zo claimen Musk en zijn aanhangers, de overheidsbureaucratie door te lichten. Logge overheidsdiensten moeten gemoderniseerd en gedigitaliseerd worden. Verspilling van geld en mensen moet worden tegengegaan. Maar na twee weken heeft Musks dienst een schier onbeperkte machtspositie verworven in de Amerikaanse overheid – gericht op het zo onbelemmerd mogelijk uitvoeren van Trumps agenda.

En terwijl de wereld dit weekend vooral aandacht had voor de importheffingen die Trump invoerde voor producten uit Canada, Mexico en China, kregen medewerkers van Musk onverwacht toegang tot twee belangrijke overheidsdiensten: hulpagentschap USAID en het betalingssysteem van het ministerie van Financiën. Beide plekken kunnen een belangrijke rol spelen in de uitvoering van Trumps plannen en het schrappen van bestaand beleid. Hoogleraar overheidsbeleid Dan Moynihan (Universiteit van Michigan) noemde het tegenover techsite Wired „een vijandige overname van de Amerikaanse overheid door de rijkste man op aarde”. (<https://www.nrc.nl/nieuws/2025/02/03/met-zijn-dienst-doge-dendert-elon-musk-de-amerikaanse-overheidsdiensten-binnen-a4881854>)

Zoals de hele wereld bezig was met de overname van Twitter en de naamsverandering in plaats van met de robots van Godzelon en zijn machtsfantasieën, is de wereld nu bezig met voorgestelde importheffingen in plaats met de dictatuur die nu in USAbyss wordt gevestigd met goedkeuring van de politieke partijen want ze houden

angstvallig hun mond. Over collaboratie gesproken, het is een terugkeer van de jaren 30 in de Duitsland en Italië in de vorige eeuw. De fascist en iedereen is bang voor zijn eigen hachie, zijn eigen beurs en zijn eigen positie. Ondertussen gaat de ontmanteling van de overheid door en is er binnenkort geen weg meer terug. Zogenaamd om de agenda van de president uit te voeren maar hoe naïef is deze blaaskaak? Hij mag dan wel zichzelf voortdurend showen op zijn troon omgeven met decreten, zich omgeven op foto's met nageslacht, het kroost dat hem moet opvolgen, als een echte autocraat en mannetjesputter - het zal illusoir blijken, een sprookje, een ultieme vorm van zelfbedrog. Want ook hem wacht de kist.

Godzelon houdt van computerspelletjes, van games, maar om als beste te eindigen huurt hij 'slaven' in die het spelletje voor hem spelen zodat hij als nummer een uit de bus kan komen. De game-community heeft dit inmiddels door en nu is hij als valsspeler van zijn voetstuk gevallen. Dit valsspelen is echter een patroon in de denken en handelen van deze 'man'. Om zijn bezit veilig te stellen in landen waar hij nog niet de baas is stookt hij de rechts-radicalen partijen op om positie voor hem te kiezen zodra ze aan de macht zijn en hij zal hen daarbij via zijn mediabeïnvloeding een handje helpen. Zo probeert hij ook de wereld naar zijn hand te zetten. En wat doen de meeste (rechtse) Europese politici? Ze zwijgen voor een groot deel want ze zitten in de zak van de rijkste man ter wereld. Orban, Meloni, Le Pen, Wilders, en veel anderen vreten uit de hand van de president en zijn Godzelon. De urgentie is echter groot om tegengas te bieden: <https://mtsprout.nl/tech-innovatie/elon-musk-invloed-europa>. De wereld is aan het overhellen: medemenselijkheid en concrete vormen van hulp aan hen die het minder hebben verdwijnen van de agenda omdat 'ik eerst' het adagium dreigt te worden. Alles voor mij en niks voor jou, of hoogstens dat wat als kruimels van mijn tafel valt... Waar hebben we dat meer gehoord?

Matheus 15,7-20 schrijft:

Huichelaars, wat is Jesaja's profetie toch toepasselijk op u:

"Dit volk eert mij met de lippen,
maar hun hart is ver van mij;
tevergeefs vereren ze mij,
want ze onderwijzen hun eigen leer,
voorschriften van mensen."

Nadat hij de mensen bij zich geroepen had, zei hij tegen hen: 'Luister en kom tot inzicht. Niet wat de mond in gaat maakt een mens onrein, maar wat de mond uit komt, dat maakt een mens onrein.'

Daarop kwamen de leerlingen bij hem en zeiden: 'Weet u dat de farizeeën uw uitspraak gehoord hebben en dat ze die stuitend vinden?' (Vgl. <https://www.hln.be/video/productie/bisschop-veegt-trump-de-mantel-uit-tijdens-dienst-1083411>)

Hij antwoordde: 'Elke plant die niet door mijn hemelse Vader is geplant, zal met wortel en al worden uitgerukt. Laat ze toch, die blinde blindengeleiders! Als de ene blinde de andere leidt, vallen ze samen in een kuil.' (De USAbyss) Toen stelde Petrus de vraag: 'Wilt u ons die uitspraak uitleggen?' Jezus zei: 'Begrijpen ook jullie het dan nog steeds niet? Zien jullie dan niet in dat alles wat de mond in gaat in de maag terechtkomt en in de beerput weer verdwijnt? Wat daarentegen de mond uit gaat komt uit het hart, en die dingen maken een mens onrein. Want uit het hart komen boze gedachten, moord, overspel, ontucht, diefstal, valse getuigenissen en laster. Dat maakt een mens onrein, niet eten met ongewassen handen.

2025 heeft Paus Franciscus uitgeroepen tot 'jubeljaar'. Spes non confundit - de hoop wordt niet teleurgesteld" (Rom. 5, 5): <https://www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2024/06/Bul-Spes-non-confundit-NL-vertaling-def.pdf>

Hoop is nodig voor velen, tekenen van hoop om de moed erin te houden. Zo zegt de tekst:

Het zal niet mogen ontbreken aan tekenen van hoop ten opzichte van de migranten, die hun land verlaten op zoek naar een beter leven voor zichzelf en hun families. Mogen hun verwachtingen niet tenietgedaan worden door vooroordelen en geslotenheid; moge gastvrijheid, die de armen wijd opent voor ieder naar zijn waardigheid, gepaard gaan met verantwoordelijkheid, opdat niemand het recht geweigerd wordt om een betere toekomst op te bouwen. Mogen voor de zovele ballingen, vluchtelingen en asielzoekers, die door internationale conflicten gedwongen zijn te vluchten voor oorlog, geweld en discriminatie, veiligheid en toegang tot werk en onderwijs, noodzakelijke instrumenten voor hun integratie in de nieuwe maatschappelijke context, gegarandeerd worden.

Moge de christelijke gemeenschap altijd bereid zijn het recht van de zwaksten te beschermen. Moge zij met edelmoedigheid de deuren wijd openzetten, opdat het niemand ooit ontbreekt aan de hoop op een beter leven. Moge in de harten het Woord van de Heer weerklinken, die in de grote parabel van het eindoordeel heeft gezegd: "Ik was vreemdeling en gij hebt Mij opgenomen", en "al wat gij gedaan hebt voor een dezer geringsten van mijn broeders hebt gij voor Mij gedaan" (Mat. 25, 35-40).

Daar mogen alle christen-gelovigen een puntje aanzuigen door hun gedrag en niet door vrome praatjes over naastenliefde. Partijen die zich christelijk noemen en vluchtelingen de deur wijzen en muren oprichten om asielzoekers te weren en te dwingen tot zelfvernietigende acties (zoals overtocht op zee op wankelende bootjes) zijn geen knip voor hun neus waard. Walgelijk vind ik persoonlijk dit soort figuren die ook nog eens vooraan in de kerk zitten. Alsof het immigratie/asiel/vluchtelingen-probleem niet op een meer humane manier valt op te lossen. En daarbij zijn de muren en grensbewakingen naast de onmenselijkheid ervan, wreed (en hun bewakers), veel te duur en niet effectief. (<https://www.mo.be/opinie/de-europese-uitbesteding-van-migratiecontrole-is-wreed-kost-handenvol-geld-en-werkt-niet>)

De tekst wijst ook naast gevangenen, zieken, ouders, grootouders, jongeren andere groepen aan die tekenen van hoop nodig hebben:

Ik vraag bedroefd om hoop voor de miljarden armen die het vaak ontbreekt aan het noodzakelijke om te leven. Door de opeenvolging van steeds nieuwe golven van verarming is er het gevaar van gewenning en berusting. Maar wij mogen de blik niet afwenden van zulke dramatische situaties die wij intussen overal, niet alleen in bepaalde streken van de wereld tegenkomen. Wij komen iedere dag arme of verarmde personen tegen en soms kunnen het onze burens zijn. Vaak hebben zij geen woning, noch genoeg voedsel voor een dag. Zij lijden onder de uitsluiting en de onverschilligheid van zovelen. Het is schandalig dat in een wereld die zo rijk is aan enorme middelen die grotendeels bestemd zijn voor de bewapening, de armen “het merendeel [...] miljarden mensen zijn. Zij zijn vandaag onderwerp in het internationale politieke en economische debat, maar meestal lijkt het of hun problemen als aanhangsel naar voren worden gebracht, als een kwestie die bijna als verplicht of in de marge wordt toegevoegd, als men ze al niet beschouwt als puur bijkomstige schade. Als het concreet wordt, komen zij op de laatste plaats”. Laten wij dit niet vergeten: de armen zijn bijna altijd slachtoffers, geen schuldigen.

Het oude woord van de profeten herhalend, herinnert het Jubeljaar eraan dat de goederen van de aarde niet bestemd zijn voor weinig bevoorrechten, maar voor allen. Het is noodzakelijk dat allen die rijkdommen bezitten, zich edelmoedig betonen door de broeders en zusters in nood te herkennen. Ik denk in het bijzonder aan hen die het ontbreekt aan water en voedsel: honger is een schandalige plaag in het lichaam van onze mensheid en nodigt allen uit om het geweten wakker te schudden.

Ik hernieuw mijn oproep dat “wij met het geld dat gebruikt wordt voor wapens en andere militaire uitgaven een wereldfonds vormen om uiteindelijk de honger uit te bannen en bij te dragen aan de ontwikkeling van de armste landen, zodat hun bewoners niet hun toevlucht nemen tot gewelddadige of bedrieglijke oplossingen of gedwongen worden hun land te verlaten om een waardiger leven te leiden”.

In het licht van het Jubeljaar wil ik nog een andere bedroefde uitnodiging doen: die is bestemd voor de meest welvarende naties, opdat zij de ernst erkennen voor zoveel genomen beslissingen en de schulden van landen die ze nooit zouden kunnen terugbetalen, kwijschelden. Meer dan een kwestie van grootmoedigheid, is het een kwestie van gerechtigheid, die tegenwoordig nog verergerd wordt door een nieuwe vorm van onbillijkheid, waarvan wij ons bewust zijn geworden: “Er is immers een “ecologische schuld”, vooral tussen Noord en Zuid, die verband houdt met commerciële onevenwichtigheid met gevolgen op ecologisch gebied en met het onevenredig gebruik van de natuurlijke hulpbronnen door enkele landen in de loop van de geschiedenis”. Zoals de Heilige Schrift zegt, behoort de aarde aan God en aan allen toe en wonen wij er als “vreemdelingen en gasten” (Lev. 25, 23). Als wij in de wereld werkelijk de weg van de vrede willen bereiden, laten wij ons er dan voor inzetten de diepste oorzaken van de ongerechtigheden te verhelpen, onterechte en niet in te lossen schulden kwijt te schelden, laten wij de hongerigen verzadigen.

De tekst laat aan duidelijkheid niet te wensen over. Er is in feite geld genoeg in de wereld. Als een Godzelon zomaar 56 miljard dollar kan oogsten dan zouden met dit geld heel veel mensen geholpen kunnen worden.

Maar wat wordt er in Gods’name nu gezaaid in de USAbyss en met harde hand doorgevoerd door Godzelon? Geen hoop, maar wanhoop voor miljoenen. Niet alleen gezaaid, men is al aan het oogsten: deportaties, massaontslagen, opheffing hulp aan de armsten en zwaksten door Usaid op te heffen. <https://nos.nl/artikel/2554362-musk-hulporganisatie-usaid-niet-meer-te-redden-en-wordt-opgedoekt> Dank je wel Amerikaanse christenen en specifiek de nationaal-christenen voor deze ‘goedgevigheid en menselijke empathie’ van jullie voorkeurspresident en zijn kwaadaardige vazallen. Ook jullie gaan een prijs betalen ook al weet je dat nu nog niet en geloof je nog in een sprookje dat je wordt voorgehouden. Je land - van voormalige hoop en glorie - wordt leeggeplunderd door een stelletje criminelen - en dat op een ongekennde schaal nog nooit vertoond. Allemaal onder Gods zegen en jullie verkiezingszegen. God bless America...misschien over 100 jaar, maar nu zeer zeker even niet. Jullie gaan ondervinden wat het wil

zeggen te moeten leven onder de vloek...de vloek van de hebzucht, het eigenbelang, de corruptie en diefstal en de vloek van de onmenselijkheid die zich vermomt als christelijk handelen...De satan heeft in jullie harten zijn missie eindelijk volbracht en in de hel is het volop vreugde...gefeliciteerd met deze president en deze prachtige partij van hypocriete zeer rijke leugenaars...

John Hacking
4 feb 2025
